De Vlaamsche School. Jaargang 32

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 32. J.-E. Buschmann, Antwerpen 1886

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010188601_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

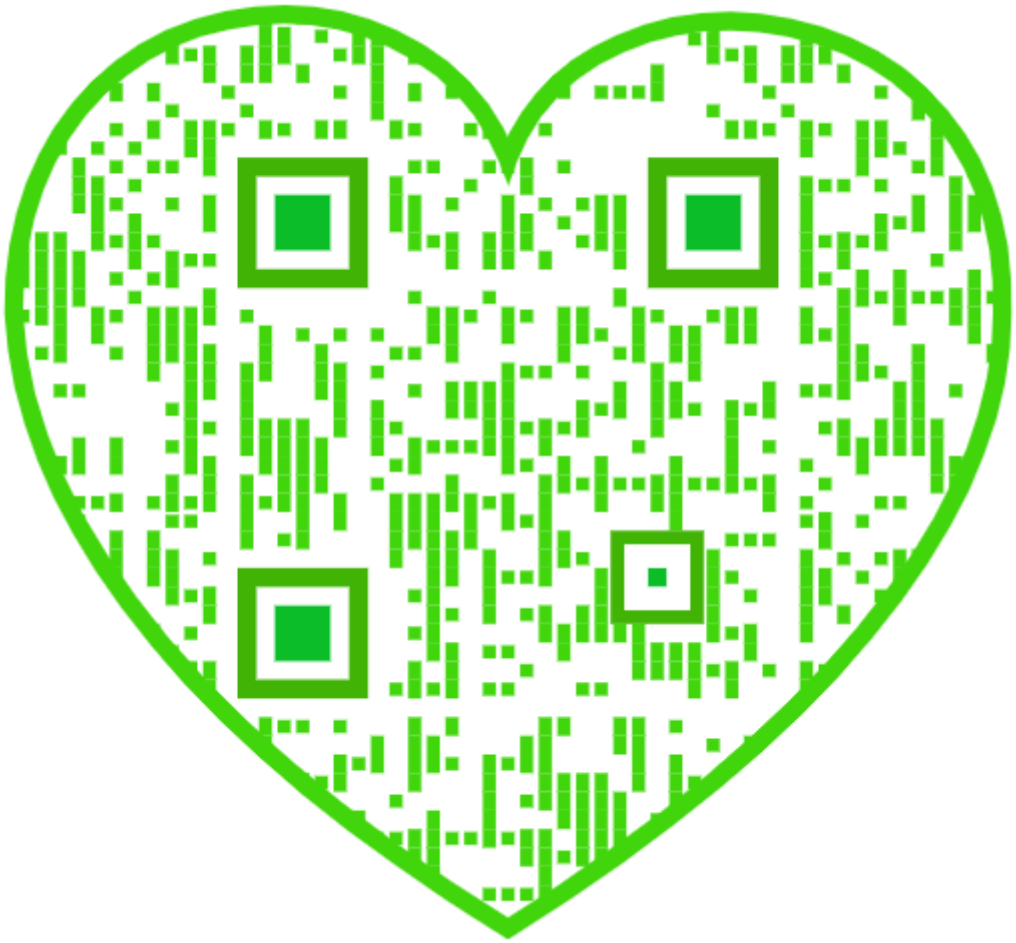

De Vlaamsche School
1886

Koninklijke academie voor schoone kunsten te Antwerpen.

Onder het bestuurvan den heer Karel V e r l a t , wiens benoeming wij in onzen vorigen jaargang, blz. 203, vermeldden, treedt Antwerpens academie een nieuw tijdperk in; bij koninklijk besluit van 23 December 1885 werden de volgende leeraars benoemd: voor het middelbaar en lager onderwijs.

1ste graad-afdeeling. Lijnteekening: E. Rumfels, E. Joris, A. Van Beurden, E. De Pleyn, met eene jaarwedde van 1200 fr.

1e Afd. Grondbeginsels van teekenen en doorzichtkunde: H. Verdonck, H. De Meutter bijgenaamd Brunin, C. Mertens, met 1500 fr. jaarwedde.

2e graad-afd. Geschaduwde teekening: C. Boom, H. Houben, met 1800 fr. jaarwedde.

Teekenen en lijndoorzichtkunde: E. Farasijn; jaarwedde 1500 fr.

1e Afd. Geschaduwde sieraden: J. Rosier; 2000 fr.

Koppen: P. Verhaart; 2000 fr.

Teekening en doorzichtkunde: E. Farasijn.

3e graad. Geschaduwde teekening van sieraden en borstbeelden: F. Vinck en F. Lauwers, ieder met 2500 fr. jaarwed.

Teekening en doorzichtkunde: E. Farasijn.

Grondbeginselen van bouwkunde. E. Geefs; met 600 fr. jaarwedde.

Schilderkunst. - 4e graad. Middelbaar onderwijs. Teekening naar het aantiek figuur: E. Dujardin; jaarwedde 3000 fr.

Teekening naar het levend model: E. Siberdt; jaarwedde 3000 fr.

Figuur en bijhoorigheden, de heer bestuurder K. Verlat.

5e graad. Toepassing op ambachten, met de schilderkunst verwant.

Schildering en samenstelling van versieringen in verschillenden stijl, E. Joors; jaarwedde 2500 fr.

Beeldhouwkunst. 4e graad. Boetseering van sieraden en borstbeelden: Fr. Deckers; jaarwedde 3000 fr.

Boetseering naar het antiek figuur en levend model: J. De Braekeleer; jaarwedde 4000 fr.

5e graad. Toepassing op ambachten met de beeldhouwkunde verwant.

Boetseering en samenstelling van sieraden in verschillenden stijl: J. Janssens; 3000 fr. jaarwedde.

Bouwkunde. 4e graad. Toepassing van orden, enz.: L. Blomme; jaarwedde 3000 fr.

Teekening van orden en bouwkundige samenstelling; J. Schadde; jaarwedde 4000 fr.

5e graad. Toepassing op ambachten, met de bouwkunde verwant.

Metselwerk, steen, houtwerk, enz.: P. Dens, jaarwedde 4000 fr.

Voor de klassen van landschap en dierenschildering, ontleedkunde, geschiedenis en kleedij, scheepsbouw, houtgravuur en kopersnede, die aan de academie bestonden voordat zij werd hervormd, zijn de leeraars nog niet benoemd.

Mevrouw David-Van Peene 1829 + 1885,

Den 29n Augustus 1885 overleed te Aalter bij Gent, op 56-jarigen ouderdom, de befaamde Vlaamsche dichteres, mevrouw David, geboren Mathilda Van Peene.

Zij was den 15n Januari 1829 geboren te Koewacht, provincie Zeeland, en dus van Noord-Nederlandsche afkomst. In 1853 trad zij in den echt met den heer L.F. David, onderwijzer en tevens een niet onverdienstelijk Vlaamsch dichter. Sedert haar huwelijk bewoonde zij de gemeente Aalter, alwaar haar echtgenoot eene kostschool hield en tevens gemeenteonderwijzer was. In 1870 gaf zij, onder den titel: *Mirtebladen*, een bundel gedichten uit. Dit boek, waarin een 50-tal stukken voorkomen, werd, zoowel in Noord- als in Zuid-Nederland, met veel bijval onthaald.

Hare gezangen munten niet uit door hooge vlucht, stoute of gezochte wendingen: eenvoud, hartelijkheid, gevoel, eene tint van ware, gemoedelijke poëzij zijn de gaven die hare gedichten kenmerken; wat haar hart gevoelde gaf zij, op bevallige, natuurlijke wijze, in hare zangen terug.

In talrijke Noord-Nederlandsche en in meest al de Vlaamsche tijdschriften leverde zij dichterlijke bijdragen, welke immer met genoegen gelezen werden.

De onverbiddelijke dood verraste haar, toen zij de laatste hand legde aan een gansch nieuwen bundel gedichten. Gevoelende dat hare uren geteld waren, droeg zij, eenige dagen voor haar afsterven, aan een harer oudste en verkleefdste vrienden de taak op, de uitgave dier gedichten te verzorgen. Met eerbied voor de nagedachtenis der dierbare doode, kwijt hij zich van die vereerende taak, in het volle vertrouwen, in de vaste overtuiging, dat de laatste geestesvruchten der verdienstelijke dichteres op waardige wijze in de beide Nederlanden zullen onthaald worden, door allen die gevoel hebben voor wat schoon, edel en goed is.

Met een uitgebreid gedicht, *de Schutsgeest der vrouw*, slechts weinige dagen vòòr haar dood voltooid, en dat terecht als de zwanenzang der betreurde dichteres mag gelden, heeft zij waardig hare dichterlijke loopbaan besloten. Moge heur aandenken door het Vlaamsche volk in eere gehouden, en aldus de wensch verwezenlijkt worden die zij, om zoo te zeggen stervend, in de volgende verzen uitdrukte:

Vaartwel! geliefde kindren, trouwe vrienden,
Gij allen, die mij dierbaar waart, vaartwel!
Het floers des doods benevelt reeds mijne oogen,
Ik voel het, 't uur des afscheids nadert snel,
Ik vraag van u geen prachtig grafgesteente,
Geen lauwerkrans die ijdlen roem vermeldt.
Doch 'k smeek u, wil mijn laatsten wensch verhooren,
De laatste bede 't brekend hart ontweld:

Vergeet mij niet! voor de Almacht neergebogen,
Bidt, bidt, geliefden, lang en veel voor mij,
Vraagt dat de Heer, op wien ik steeds vertrouwde,
Mijn hoop bekroon: mijn' ziel genadig zij.[1]

De begrafenis der dierbare afgestorvene greep, onder een grooten toeloop van volk, plaats te Aalter, Woensdag, 3 September 1885. Bij haar graf werd, tot een laatst vaarwel, de volgende hulde aan de verdienstelijke dichteres gebracht:

Dertig jaren trouwe vriendschap
zeg ik vaarwel bij dit graf.
Zoo gaan ze allen langzaam henen,
't enge pad des levens af,
tot de beurt aan ons zal komen,
licht eerlang, dat wij misschien,
in een ander, beter leven,
de beminden wederzien
die ons hier te vroeg verlieten;
want het zij toch niet gezegd,
dat hier alles zou gedaan zijn
als het lijk is neergelegd
in die kleine, donkre groeve,
waar rond wij te treuren staan;
want wat ware toch het leven,
zoo *hier* alles moest vergaan
wat de Schepper van dat leven,
in de volheid Zijner gunst,
Soms in 't menschlijk harte neerlegt:
liefdeschatten, vuur der kunst,
heilge vriendschap, kennisgaven,
Denkvermogen, poëzij....
dat zou alles enkel stof zijn?
Weg, dat logenbeeld van mij!
Ja, vereerde kunstvriendinne,
schoon geen mensch het mag bestaan
in dat land, aan de overzijde
van het graf, een blik te slaan,
toch bewaar ik de overtuiging,
die mij troost en sterkte geeft,
dat alleen uw stof hier neerdaalt,
maar uw geest ons nog omzweeft;
dat gij waakt op uwe kindren,
op uw vrienden hou en trouw,
op uw volk, uw heilig Vlaandren,
Dichteresse, Moeder, Vrouw!
in die drie vereerde namen
leeft gij voor ons allen voort,
als een ster die zacht en troostend
in den nacht van Vlaandren gloort.
Sluimer rustig hier, Mathilda,
in den u geliefden grond,
waar gij hebt bemind, gebeden,
waar uw hart die liedren vond
die met u niet zullen sterven....
Neem mijn innig vaarwel aan!
'k Draag uw beeltnis in mijn harte
op mijn verdre levensbaan,
waar ik weer een kunstvriendinne,

(1) Bovenstaande verzen schreef zij voor hare eigene doodkaart.

goed en edel, minder tel....
Hoe mij 't hart bloedt bij dit scheiden
weet geen mensch, maar voel ik wel.

KAREL BOGAERD.

Laeken.

De hoed.

‘Geen kleedingstuk is bij alle volkeren der wereld, en van de hoogste oudheid af, zoo algemeen als de hoed.’ Met dien volzin begon de heer L.M., een man van het vak, naar wij vermeenen, zijn lezenswaardig opstel over den hoed, aan de *Vlaamsche School* (1885, blz. 181) medegedeeld. Neem den hoed in zijne allerbreedste beteekenis van hoofddeksel, in welken vorm ook het zich vertoone, dan nog is er onzes dunkens heel wat af te dingen van de overtreffende algemeenheid, door den opsteller er aan toegekend.

Zelfs op onze dagen treft men niet zelden, vooral op den buiten, jongens aan, die beleefdheidshalve, gelijk de meester het hun leerde, willende groeten, het hoofddeksel, door moeder natuur gegeven, dat is den haarbos met drie vingeren aangrijpen en alzoo de les van den meester in toepassing stellen, in afwachting dat de eerste communie of de milde hand van peet hun eene pet verschaffe. Vooral had de schrijver ongelijk zich op de hoogste oudheid te beroepen. Het mangelt hem niet aan geschiedkundige kennissen, maar hij vergat ongetwijfeld bij het schrijven zijns artikels die te rade te gaan.

Bij de Grieken toch en de Romeinen was voorzeker het gebruik van den hoed niet alleen niet algemeen, maar zelfs enkel een voorrecht van het kleiner getal. De slaven gingen er met geschoren en blooten hoofde, en alleen den vrijen of vrijgemaakten was het toegelaten den hoed te dragen. Als slaven in vrijheid worden gesteld, dan heet het bij de Latijnsche schrijvers, dat zij tot den hoed worden geroepen (*Servi ad pileum vocati*). Oudtijds zijn de hoed en de vrijheid twee woorden van gelijke beteekenis: *Totis pilea sarcinis redemi: Met al wat ik bezat*, *heb ik den hoed* (*de vrijheid*) *gekocht*, zingt een dichter; en een ander: *Haec mera libertas, haec pilea donant: Dat alleen geeft de vrijheid*, *dat geeft de hoed.* De hoed werd dan ook het zinnebeeld der vrijheid. Op tal van Romeinsche penningen ziet men den hoed of de muts, met of zonder borstbeeld, en daarbij het woord *Libertas.* De vrijheidsmuts, door de Fransche republiek tot zinnebeeld gebruikt, is slechts eene herinnering aan den ouden vrijheidshoed der Romeinen. Wie wil, kan over dit zinnebeeldig teeken meer te lezen vinden bij Heylen: *Historische verhandeling over de slavernij.* Als men nu in aandacht neemt dat onder het Romeinsch beheer de slaven schier ontelbaar waren - de andere volkeren daargelaten - dan zal men erkennen, dat de hoed op verre na niet kan roemen op algemeen gebruik.

W.

Valsch goud.

Een scheikundig tijdschrift waarschuwt tegen eene nieuwe metaalverbinding, die uiterlijk het aanzien heeft van goud, terwijl zij bestaat uit platina en koper, met eene geringe hoeveelheid zilver. Zij wordt verguld afgeleverd en dient voor het maken van doekspelden, knoppen, armbanden enz. Er bestaan voorbeelden van, dat dit valsch goud voor echt verkocht is. De bedoelde metaalverbinding is bestand tegen de toetsproef en wordt door sterk salpeterzuur niet aangetast.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.

Werktuighalle (Vervolg van 1885, blz. 180.)

Houtbewerking. De bewerking van het hout met de hand is in vele gevallen moeielijk en vraagt veel tijd; er zijn daarbij vele voorwerpen, die niet zoo goed en goedkoop zouden kunnen worden gemaakt, als tegenwoordig geschiedt, wanneer men niet kon beschikken over de kunstwerktuigen, welke voor de houtbewerking sinds eenige jaren zijn in gebruik gebracht en waarvan er een aantal op de tentoonstelling te zien waren.

Dit is wel voornamelijk het geval met de duizenderlei zoogenoemde voorwerpen van kunst en smaak, die uit hout worden gesneden.

Voor het overige is er in het ambacht van den timmerman en den schrijnwerker schier geene enkele soort van arbeid, dien men niet werktuigelijk of per mechaniek kan laten verrichten. In ons land bestaan weinige mechanische timmermans-inrichtingen en schrijnwerkerijen; in Noorwegen, Engeland en Amerika zijn zij des te talrijker.

Wij mogen zeggen, dat de tentoonstelling een iegelijk heeft in staat gesteld, om met eigen oogen een kijkje te nemen van de houtbewerking bij middel van grootere en kleinere mechanieken, die zaagden, schaafden, uitholden, beitelden, hamerden, vergaarden, enz., kortom, die alles uitrichtteden, wat de timmerman en schrijnwerker aan hunne werkbanken doen.

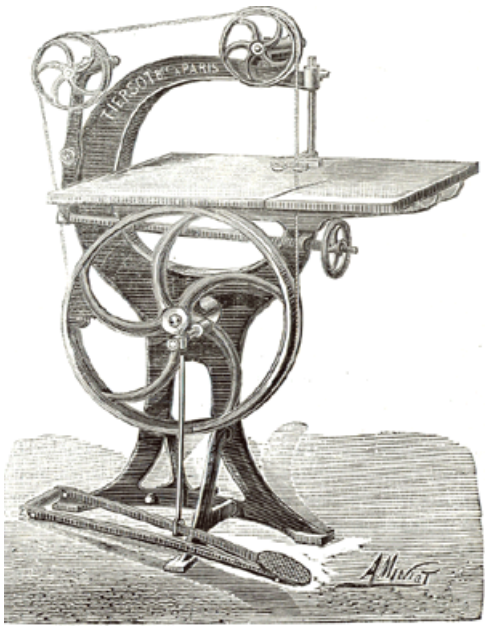

De firma A. Tiersot, te Parijs, bekleedde op de tentoonstelling eene eereplaats tusschen de inzenders van werktuigen voor het timmermans- en schrijnwerkersvak. Belanghebbenden kun-

nen met vrucht den omstandigen catalogus raadplegen, die, met afbeeldingen van de verkrijgbare werktuigen versierd, door den heer Tiersot wordt afgeleverd, aan al wie gelieft hem daartoe aanvraag te doen. Wij nemen op de vorige bladzijde eene gravuur op, welke eene afbeelding geeft van eene zoogenoemde lintzaag van Tiersot. Zij wordt, zooals men op de plaat kan nagaan, met den voet in beweging gebracht. Terwijl hij den voet op de tredplank laat op- en neergaan, behoeft de werkman het hout, dat moet bezaagd worden, slechts in aanraking te brengen met de zaag, die verbazingwekkend snel en zuiver werkt. Van deze lintzagen, die op alle grootten worden gemaakt, werden er op de wereldtentoonstelling ettelijke verkocht. Tusschen de koopers van verschillende werktuigelijke toestellen bemerkten wij den meester beeldhouwer en schrijnwerker A. Kockerols, te Antwerpen.

Een toestel, hetwelk in meer dan gewone mate de aandacht

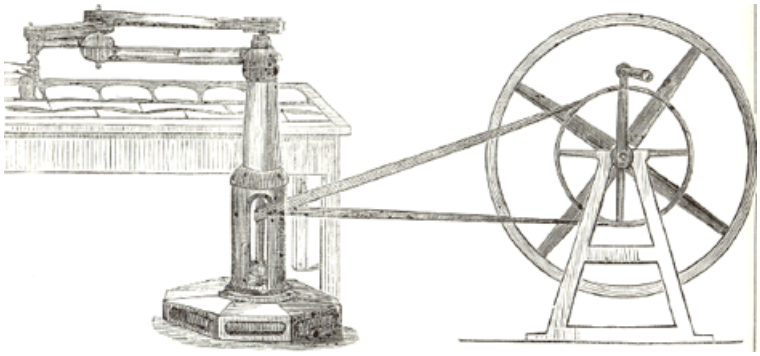

snijders en snijdsters de knipscharen weten te hanteeren is zoo groot en zoo algemeen bekend, dat zij boven allen roem verheven mag worden geacht. Huizen, die op zeer groote schaal kleergoed te maken hebben, zooals bazars, kleermakers die voor de soldaten werken enz., zouden evenwel groot voordeel vinden, in de vervanging van de levende snijders door werktuigelijke snijders. Dit is ten minste het denkbeeld, hetwelk de heeren Philippsohn en Leschziner, te Berlijn, heeft aangezet om te trachten een knipwerktuig, voor het snijden van kleergoed op maat, samen te stellen. En zij zijn daarin gelukt. Zij zonden hun werktuig naar de tentoonstelling, waar de bezoekers het hebben kunnen zien gaan. Zijne inrichting is vrij eenvoudig en het levert veel werk af, in weinigen tijd. Wij nemen er hierboven een afbeeldsel van op.

Het toestel wordt in beweging gezet met de hand, maar het kan ook door stoomkracht worden gedreven. De schaar is vervangen door een staande snijwieltje, dat de snijder slechts heeft gevestigd van fabrikanten, op de tentoonstelling, is de zoogenoemde *brandstof-bespaarder* van E. Green en zoon, te Manchester en Wakefield. Dit stelsel dient, om de aanzienlijke hoeveelheid warmte, welke nutteloos door de schouw verloren gaat, tegen te houden en te benuttigen. Daartoe plaatst men het toestel achter den stoomketel, in de richting van het rookkanaal; bij middel van heete dampen, welke anders nutteloos de schouw uitvliegen, verhit het toestel, dat ze opvangt, het voedingwater tot eene warmte van ongeveer 135 centigraden, volgens de verklaring der uitvinders, die verzekeren dat met hun toestel omtrent 1/4 van de brandstof, welke anders wordt gebruikt, kan worden uitgespaard. Een dergelijk toestel werd ook ingezonden door A. Lowcock, te Shrewsbury (Engeland).

Knipwerktuig voor kleergoed. In het dagelijksch gebruik, om stoffen te snijden voor mannen- en vrouwenkleergoed, wordt de schaar gebezigd, en de behendigheid waarmede onze hoeft te geleiden over de lijnen op de stof afgeteekend. Het

snijwerktuig laat zich met altoos even groote gemakkelijkheid, snelheid en juistheid in alle richtingen bewegen. Er wordt verzekerd, dat een enkel geoefend werker voor een geheel werkhuis van kleermakers het snijden kan bijhouden, door middel van het knipwerktuig der heeren Philippsohn en Leschziner. Het knipwerktuig levert nog dit voordeel op, dat het een groot getal kleedingstukken, mits van hetzelfde patroon, in eens kan snijden. Kleedingstukken van laken (jassen, broeken, mantels) worden door het knipwerktuig met 30 (dertig!) te gelijk gesneden; linnen kleedingstukken (hemden, vrouwekleeren, rokken enz.) met *honderd* in eens. Vele groote bazars in Duitschland, benevens kleermakerswinkels die legeruniformen maken, hebben het knipwerktuig reeds ingevoerd. Eenige Duitsche kleermaaksterwinkels, keursfabrieken, fabrieken van hals- en mouwboorden, hemdenfabrieken, en ook papier- en schoenmakerijen hebben dit voorbeeld nagevolgd.

Het is waarlijk verbazingwekkend, hoe de werktuigen, in onzen tijd, al meer en meer het handwerk verdringen.

Aldus werd door het huis Juliaan Comez, te Peruwelz, een stoomwerktuig ingezonden, waarmede 20,000 steenen per dag kunnen worden gemaakt, hol of gevuld, groot of klein, voor muren zoowel als voor venster-, deur- en kroonlijsten. Dezelfde firma stelde ook een toestel ten toon, voor hand- en stoombeweging ingericht, dienende om steenen buizen en pijpen voor waterleidingen te maken.

Een vernuftig samengesteld *werktuig voor het kneden van brooddeeg* was ingezonden door heeren Deliry, vader en zoon, te Soissons (Aisne). Het werd, in en buiten Frankrijk, reeds 18 malen bekroond. Op de Antwerpsche wereldtentoonstelling bekwam het zijn *negentiende* eeremetaal, de gouden medaille. Het verdient dus wel, hier te worden afgebeeld. Men kan, naar verkiezing, het kneedwerktuig met de hand of bij

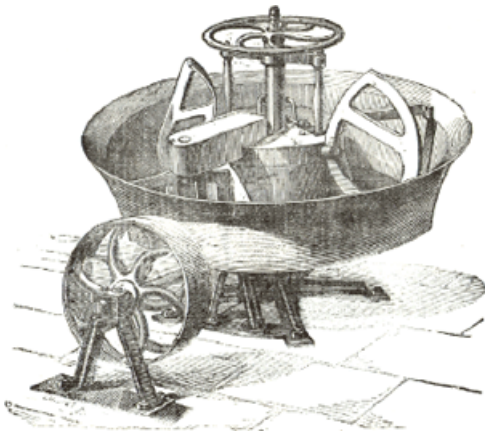

middel van stoom doen gaan. Volgens wordt opgegeven, kan men uit 100 kilo bloem, met dit werktuig gekneed, 6 of 7 kilo brood *meer* maken, dan wanneer het kneden door m e n s c h e n h a n d e n geschiedt. Het werktuigmatig kneden geschiedt daarbij ongemeen vlug, zoodat h e t d e e g v o o r g a n s c h e e n o v e n verbazend snel gereed is.

De n o o d bracht den heer Deliry vader tot de uitvinding van dit werktuig. Bakker van beroep, had hij al de stelsels van kneedwerktuigen bestudeerd, voordat hij zijn toestel vervaardigde, hetwelk tegenwoordig in alle werelddeelen wordt gebruikt, en op 10 verschillende grootten door hem wordt gemaakt. Het kleinste model kost 750 fr.; het grootste 2200; het kleinste werkt met 75 kilo deeg, het grootste met 700 kilo. Dit laatste, voorzien van een stoomtuig van 4 paardekrachten. kost 5500 frank. Dezelfde firma maakt ook pletmachines met snijtuigen ter bereiding van zeebeschuit, deegwegers voor broodjes, en vele andere werktuigen.

Perstoestellen. De befaamde Fransche fabrikanten gebroeders Mabille, te Amboise (Indre-en-Loire), stelden een aantal modellen van persen voor verschillend gebruik ten toon, zich onderscheidende door groote sterkte, eenvoud van samenstelling, gemakkelijke hanteering en ongemeene volmaaktheid. Het is bekend, dat in het uitgestrekte Frankrijk nergens betere persen worden gemaakt dan bij heeren gebroeders Mabille. Hunne druiven- of wijn-, olie- en water-, appel- en olijfpersen zijn heinde en verre beroemd. Sedert het jaar 1872, werden door heeren gebroeders Mabille niet minder dan 52,000 persen gemaakt en verkocht. Zij verwierven voor hun fabrikaat 21

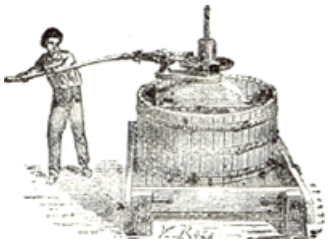

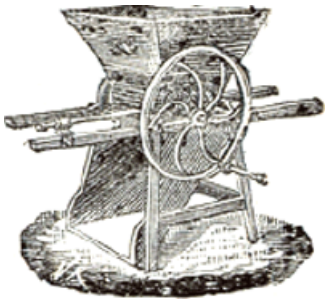

groote eerediplomas en 420 gouden en zilveren eeremetalen.

Brouwerijtoestellen. Er is misschien geen tak van nijverheid of bedrijf, voor welken zoovele onderscheidene werktuigen en werkmanieren zijn uitgevonden, als voor de brouwerij. De belangrijke verzameling, waaraan in de rechterzijbeuk van het tentoonstellinglokaal eene plaats was ingeruimd (zie 1885, blz. 145), gaf een goed en eerbiedinboezemend denkbeeld van die verscheidenheid, welke metterdaad verbazend mag worden genoemd. En de tentoonstelling heeft ons ten overvloede aangetoond, dat het tijdvak der uitvindingen ook voor het bierbrouwen nog volstrekt niet afgesloten is. Het tegendeel schijnt veeleer het geval. De uitvindingen nemen toe. Tot de belangrijkste brouwerijtoestellen, die wij op de tentoonstelling zagen, behoort het op de volgende bladzijde afgebeelde. Het werd uitgevonden door den Franschen brouwer Karel Docquin, uit de gemeente Torcyt-Sédan, en verschaft het middel om al de voedende bestanddeelen, al de kracht die de hop bevat, daaruit te trekken en in het brouwsel te doen overgaan, waardoor dan ook, zooals van zelve spreekt, een veel beter, gezonder en sterker bier wordt verkregen, dan met de gewone manier van brouwen. De heer Docquin is er, volgens hij verzekert, door zijn vernuftig uitgedacht toestel in gelukt, ongemeen smakelijk en puik geurig bier te maken, hetwelk bovendien veel langer goed blijft dan anders met bier het geval is. De roep, die van het toestel van den heer Docquin uitgaat, is zoo groot, dat onze brouwers daarin wellicht aanleiding zullen vinden, om er de waarde van te onderzoeken.

Armoede.

De geschiedenis leert, dat de groote meerderheid der menschen arm was, toen met den bouw der piramyden in Egypte begonnen werd, en niemand zal betwijfelen dat zij arm zal zijn, wanneer de laatste steenen van die bouwwerken wederom tot stof vergaan zullen zijn.

A.J. DOMELA NIEUWENHUIS.

Desiré Baetslé 1828 + 1885.

De vriend, wiens naam wij hier nederschrijven, werd den 5^{den} September 1828 geboren te Everghem, een dorp in Oost-Vlaanderen, bij Gent. Hij overleed in laatstgenoemde stad den 18^{n} October 1885, en had dus zijn zeven en vijftigste jaar bereikt, toen hij stierf.

Sinds ettelijke jaren reeds was hij lijdend en ziekelijk. Rhumatisme, scheen het, stramde hem soms de ledematen, doch

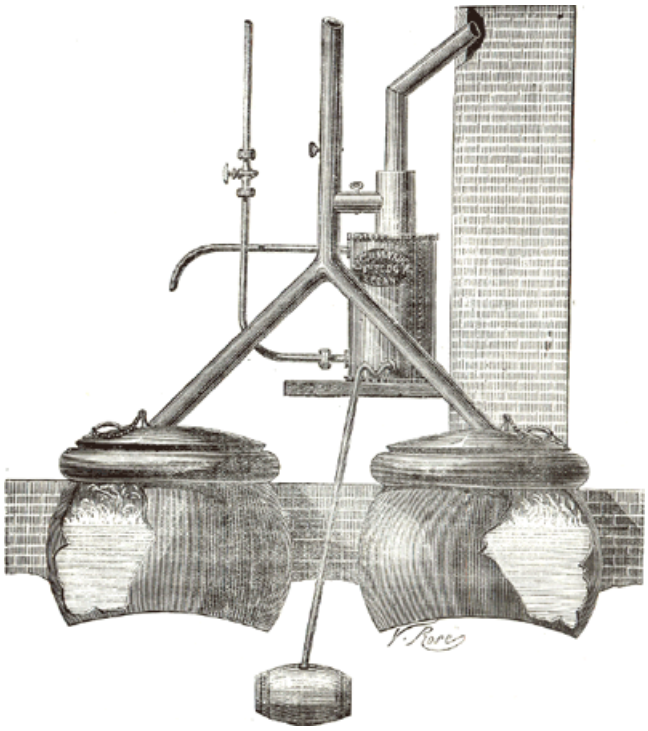

BROUWERIJTOESTEL VAN K. DOCQUIN, ZIE BLZ. 9.

eene hartziekte rukte hem, om zoo te zeggen, nog onverwachts uit het l e v e n . Maar de dood vond hem niet o n b e r e i d , om voor den oppersten rechterstoel te verschijnen; hij stierf, zooals hij had geleefd: een goed overtuigd christen.

De heer Baetslé was een zachtmoedig, eenvoudig m a n ; hij w e r k t e e n schreef, doch hij praalde niet, in zijnen omgang, met zijne letterkundige voortbrengsels.

Niettemin, zooals de lezers van de *Vlaamsche School* menigmalen zullen opgemerkt h e b b e n , waren zijne tal r i j k e bijdragen niet zonder verdiensten. Hij teekende ze zelden met zijn vollen naam; vele waren niet of met de letters D.B. onderteekend. Zijn schrijfstijl was doorgaans klaar en duidelijk; zijne uitdrukkingen zuiver van taal; zijne wendingen degelijk Nederlandsch; zijne zinsneden gepast voor de uitgedrukte gedachten.

Hij was een belezen man en bezat vele kennissen; de Engelsche taal was hij in den grond machtig en hij leverde een aantal vertalingen van stukken der beste schrijvers van Groot-Brittanje.

Wij kennen van hem ook eene beschrijving van eene reis in Luxemburg en een bezoek aan de grot van Hahn. In dit reisverhaal straalt zijn scherp opmerkzame geest door; het getuigt tevens van zijne bekwaamheid om de voorwerpen, die indruk op

hem maakten, recht aanschouwelijk af te schilderen. Het *Fondsenblad*, te Gent, drukte van hem, als mengelwerk, de verhalen van reistochtjes in de Ardennen, langs den Rijn en in Zwitserland. Hij beschreef, in hetzelfde blad, een uitstapje, hetwelk hij, met de Gentsche burgerwacht, naar Londen deed. Hij bezorgde ook de vertaling van eenige lezenswaardige boekjes, als *Onze insecten* en *De vogelen,* naar het Fransch van pater Van Tricht, beide uitgegeven door S. Leliaert, A. Siffer en c^{ie}, te Gent.

Desiré Baetslé was een overtuigde Vlaming; der Nederlandsche letterkunde was hij met hart en ziel toegedaan en hij bracht, voor zooveel tijd en gelegenheid het hem toelieten, het zijne bij tot opluistering en bevordering onzer schoone moedertaal.

Hij schitterde wel niet op den eersten rang; daarop maakte hij trouwens nooit aanspraak. Maar zijne genegenheid voor de Vlaamsche zaak was niet bloot van bespiegelenden aard; hij bepaalde zich niet bij het vormen van wenschen en verlangens; maar hij sloeg de hand aan het werk, en daarvoor verdient de achtbare overledene onzen hartelijken dank; zijn duurbaar aandenken zal in ons midden nooit verflauwen.

H.

Witte mollen.

In de Friesche gemeente Wier woont een genaamde Lammert Hager, die, in de 56 jaar dat hij nu reeds het beroep van mollenvanger uitoefent, 100,000 mollen heeft verdelgd, waaronder een aantal bonte, maar slechts 3 die wit van kleur waren. De laatste witte, in April 1885 gevangen, is opgevuld en in een onderwijsgesticht te Leeuwarden geplaatst.

Maria-Johanna Kleine geb. Gartman. 1818 + 1885.

Neerlands beroemdste en meest uitstekende tooneelkunstenares stierf den 29n September 1885 te Amsterdam, dus zeer kort nadat zij als speelster afscheid had genomen van het tooneel, aan hetwelk zij niet minder dan 50 volle jaren was verbonden geweest. In onzen vorigen jaargang, blz. 76, gewaagden wij van de afscheidsvertooningen, waarmede de uitstekende vrouw hare kunstloopbaan besloot. Die loopbaan is ongeëvenaard welvervuld en onafgebroken glansrijk geweest. De groote kunstenares gunde zichzelve, het nooit van haar spel verzadigde publiek liet haar geene rust. Verbazend was de buigzaamheid van mev. Kleine's talent. Zij schitterde in alle rollen, hoe uiteenloopend en geheel van elkander verschillend zij ook mochten wezen. En aan elke rol wist zij haar streng en geheel eigenaardig karakter te bewaren: zij *was* metterdaad de persoon, dien zij op het tooneel moest voorstellen, vorstin, adellijke vrouw, burgervrouw, volksvrouw, visscherin, boerin; alle toestanden, in het menschelijk leven, van de meest bewogen tot de hoogst eenvoudige, van de vreeselijkste tot de rustigste, wist zij treffend aanschouwelijk te maken, zonder ooit in overdrijvingen te vervallen, noch door woorden, noch door gebaren. Geheel haar spel berustte op diepgevoelde natuurlijkheid. Het mag voor het Nederlandsch tooneel een voorrecht worden genoemd, hetwelk niet hoog genoeg kan worden gewaardeerd, deze groote kunstenares gedurende gansch de helft eener eeuw te hebben bezeten. Haar invloed is voor de vorming en ontwikkeling van andere talenten, op het gebied der tooneelspeelkunst onschatbaar heilzaam en vruchtbaar geweest. De hoogachting en de roem, die zij in haar vaderland genoot, mogen in den ruimsten zin van het woord algemeen worden genoemd. In alle plaatsen, ook in kleinere gemeenten, was haar naam gekend en gevierd, bij alle standen der samenleving. Z.M. koning Willem III droeg haar het gouden eeremetaal ter erkenning van groote verdiensten op. De bewondering en de gevoelens van liefde en gehechtheid, haar zoo ruimschoots toegedragen, bezorgden der betreurde kunstenares, den 5n October 1885, te Amsterdam, een lijkstoet dien koninginnen haar mogen benijden. Zij was den 31n December 1818 geboren en sedert haar 18e jaar getrouwd met L. Kleine, een verdienstelijk violist. Er worden schikkingen gemaakt, om het noodige te doen, ten einde een gedenkteeken voor haar op te richten. Eene schaar Amsterdamsche dames heeft een eigen graf voor de laatste overblijfselen der kunstenares aangekocht. Dit graf is gelegen vlak naast de begraafplaats van den tooneelist J.H. Albregt (zie onzen jaargang 1879, blz. 116).

De Amsterdamsche firma Grisanti heeft het gelaat der doode afgegoten in gips, om haar portret te maken.

Bij laatste wilsbeschikking heeft de kunstenares bepaald, dat hare erfgenamen slechts het vruchtgebruik zullen hebben van hare geldelijke nalatenschap. De sommen, naarmate zij vrijvallen, zullen worden gebruikt tot stijving en uitbreiding van eene kas, die den naam van *Kleine-fonds* draagt, en waaruit aan oude en behoeftige tooneelisten hulp kan worden verleend. Schenkingen en bijdragen voor het fonds worden gaarne aangenomen.

Mev. O'Connell. 1817 + 1885.

Deze befaamde schilderes, geboren Frederika Augusta Miethe, is den 22^{en} October 1885 overleden, in het godshuis Ville-Evrard, te Parijs, waar zij voor rekening van het Parijzer dagblad *Le Figaro* werd verpleegd. Zij was zinneloos sedert een twaalftal jaren. In Duitschland omtrent 1817 geboren (volgens sommigen te Potsdam of Berlijn, volgens anderen te Wasseloune), kwam zij, op jeugdigen leeftijd, naar Brussel, en legde zich daar op de schilderkunst toe, waarvoor zij een meer dan gewonen aanleg bezat. Zij woonde te Brussel, boulevard Botanique n^{r} 14. Zij schilderde in den trant van Rubens, op hoogst merkwaardige wijze, en genoot een ongemeenen bijval op de driejarige tentoonstellingen van Brussel en Antwerpen, waar zij de volgende werken inzond:

1845. *De moord van den zoon van Margaretha van Anjou;* twee *portretten* in olie- en waterverfschildering; *O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus*, in waterverf.

1846. Zeven in olie- en waterverf geschilderde portretten en een geteekend portret.

1848. *Maria-Hendrika en hare kinderen voor het portret van Karel I*; *De aanhouding van Charlotte Corday*; eene *Venetiaansche danseres*; een half dozijn portretten, in olie- en waterverfschildering en geteekend.

1849. *De liefdadigheid; De aanhouding van Charlotte Corday;* eene *Vrouwestudie* naar de natuur; een vrouwsportret; *Een ridder met rooden mantel;* eene *Vrouw* in waterverfschildering.

1851. De afbeeldingen van Peter den Groote en *Catharina II;* eene *Slapende nimf; Psyche Liefde's verlies beweenende* (destijds het eigendom van nu wijlen G. Coûteaux, te Brussel); *Maria van Medicis luisterend naar de voorspellingen van Leonora Galigai*, *hare vertrouwde;* de schilderes haar eigen portret; twee portretten in waterverfschildering; eene lijst met 4 etsen. (In 1852 prijkte haar portret benevens die van Peter den Groote en Catharina II op de Parijsche tentoonstelling.)

1854. *Erigone;* de kop van een Spaansch meisje; eene *Vrouwestudie* en het portret van den heer Arsène Houssaye.

1855. *Eene veldgodin*; het portret der schilderes en een mans- en vrouweportret.

In 1858 werd hare zeer naakte *Cleopatra*, die op de Parijsche tentoonstelling was geweigerd, afzonderlijk zichtbaar gesteld in de Laffittestraat, te Parijs; de kijklustige Parijzenaars niet alleen, maar honderde vreemdelingen, die zich de moeite en kosten niet ontzagen, togen er heen, om hunne nieuwsgierigheid (of hun kunstsmaak) aan de afgewezene schilderij te komen bevredigen.

Tusschen de bijzonderste werken door mev. O'Connell te Parijs uitgevoerd, noemt men de portretten van den hertog van Morny, mej. Rachel, mgr. Sibour, dokter Cabanis, mev. de la Fiselière, haar eigen portret in de kleeding van het tijdvak van Lodewijk XIII enz.

Zij heeft uitmuntende etsen gemaakt, die vrij zeldzaam geworden zijn en waarvoor dan ook veel geld wordt besteed. Slechts enkele liefhebbers bezitten de volledige verzameling van mev. O'Connells etsen.

Kroniek.

Antwerpen. De Vlaamsche conferentie der advocaten te Antwerpen heeft haar bestuur samengesteld uit de heeren Edw. Coremans, voorzitter, J. Van Ryswyck, onder-voorzitter en F. Heuvelmans, secretaris.

- Van overheidswege, is den 18^{n} December 1885 aan den kunstschilder E. Farasijn, voor den tijd van een jaar toelating verleend, om met een rijtuig, tot schilderwerkplaaats ingericht, in straten en op pleinen stand te vatten, om vandaaar uit stadsgezichten te schilderen.

- De heeren J. Vekemans en F. Lhoëst, bestuurder en hulpbestuurder der Koninklijke Maatschappij van Dierkunde, zijn door Z.M. koning Willem groothertog van Luxemburg, tot officiers in de orde der Eikenkroon benoemd.

- De heer L. Seghers, schoonschrijver van Z.M. den koning, is tot ridder van de Piusorde benoemd door Z.H. den paus van Rome.

- *Muziekschool.* Er is een kostelooze leergang geopend voor samenzang (mannenstemmen), die Dinsdags en Donderdags van elke week tusschen 8 en 10 ure 's avonds wordt gegeven door den zoo gunstig gekenden zanger Henri Fontaine, leeraar aan de muziekschool. Onder deze voortreffelijke leiding kan die leergang slechts goede vruchten dragen.

- Wij vestigen de aandacht op eene belangrijke verhandeling in 46 bladzijden druks, die verkrijgbaar is gesteld in den boekhandel van Jan Bouchery, Hopland n^{r} 30, te Antwerpen, onder den titel: *Eenige schoonheden onzer moedertaal*, door Edward Ipers. In een beknopt, aangenaam lezend, zeer goed gesteld bestek, heeft de bekwame schrijver den rijkdom en de schoonheid onzer duurbare moedertaal op eene treffende en waardige wijze doen uitschijnen. De kennismaking met deze belangrijke studie zal ieder Vlaming recht aangenaam en voor velen ook hoogst leerzaam zijn. Wij wenschen dan ook zeer van harte, dat de verhandeling van den heer Ipers zeer vele lezers moge vinden.

- *O.-L.-Vrouwekerk.* De heer F. Sacré heeft zeer goed de schilderij hersteld van Otto Venius, voorstellende *Het laatste avondmaal*, die den kruisbeuk der hoofdkerk versiert, en 3^{m}70 hoog en 2^{m}60 breed is. Het stuk werd vooraf verdoekt door den heer Sacré zoon. Deze schilderij stond vroeger in de voornoemde kerk in het altaar van het H. Sacrament, waarvoor zij werd geschilderd. Men weet, dat de schilderij van Rubens, die nu het hoofdaltaar van Onze-Lieve-Vrouwekerk versiert, vroeger ook door den heer F. Sacré wiens bekwaamheid in dit werk zeer groot is gereinigd en hersteld werd.

Brussel. Een koninklijk besluit van 17 December heeft de volgende heeren in commissie gesteld voor het toewijzen van den vijfjarigen prijs van: A. vaderlandsche geschiedenis, S. Bormans, Gilliodts, P. Fredericq, A.L. Roy, C.C.A.M. Moeller, C.G.J. Piot, A. Wauters; B. geschiedkundige wetenschappen, E. De Laveleye, Ch. Faider, J. Gantrelle, M. Philippson, A. Rivier, L. Roersch, A. Wagner.

- De beroemde Stradivarius, de basviool der twee Servais, vader en zoon, waarvan wij in 1885, op blz. 171, de geschiedenis verhaalden, is, naar men verzekert, aan eenen nijveraar der hoofdstad verkocht voor 50,000 frank. De familie der befaamde toonkunstenaars hield zich liever met dien betrekkelijk matigen prijs tevreden, dan

het geschiedkundig stuk buitenslands zien te gaan. (Zie onzen vorigen jaargang, blz. 195.)

- De heer L. Alvin is voor het jaar 1886 voorzitter benoemd van de academie van België.

Gent. Bij Ad. Hoste is verschenen het *Derde schetsenboek* van M. Rooses, gewijd aan de Zuid-Nederlandsche letterkunde.

Brugge. Naar het voorbeeld van Gent en Antwerpen, wordt ook te Brugge eene Vlaamsche conferentie van advocaten tot stand gebracht. De voorloopigc commissie bestaat uit de heeren advocaten Coppieters, De Poortere, Seresia en Thooris.

- Het weekblad *De Brugsche Beiaard* behelsde in zijn nummer van 19 December 1885 een brief van den heer J. de Geyter, waarbij wordt aanbevolen, het onmogelijke te doen, om tot den aankoop te geraken van het huis van geneesheer De Meyer, te Brugge. De schrijver noemt dit huis ‘een museum, een Vlaamsch heiligdom, met zijne veelkleurige vensters, zijne groote zalen, zijne echt antieke meubelen, zijn overfraai Corduaansch (gouden) leder, zijne rijkgesneden trap, zijne duizende kunstwrochtjes in kamers en gangen, zijne prachtige schilderijen van Brugsche en Hollandsche meesters.’ Somige schilderijen worden genoemd als gewrochten van Memlinc, van de Van Eycken, Rembrandt, enz. Wij vestigen de aandacht op deze aanbeveling van den heer de Geyter die de stad Brugge op het voorbeeld wijst, door de stad Antwerpen gegeven, met den aankoop van het huis van Plantijn.

Buitenland.

Amsterdam. Naar het voorbeeld van Parijs (zie 1885, blz. 203), gaan lichtbeelden van de schilderijen in het rijksmuseum verkrijgbaar worden gesteld. De firma Haufstaengel, uit München, zal ze maken.

Breda. De firma Merkelbach van Enkhuizen en c°, die het standbeeld van graaf Jan van Nassau uitvoerde, is gelast met het kappen van het beeld van Hugo De Groot, naar het model van den beeldhouwer Frans Stracké.

Parijs. De beeldhouwer Dalou maakt een gedenkteeken, voorstellende *De zegepralende Republiek.* Het bestaat uit twee leeuwen, drie malen levensgroot, die een reusachtigen zegewagen trekken, waarop, gedragen op eenen wereldbol, de Republiek zich verheft. De beelden zijn $4^{m}60$ hoog. De Vrijheid, met eene toorts in de hand, rust op de leeuwen; de Arbeid, de Rechtvaardigheid en de Vrijheid duwen de zegekar voort; vijf kinderen, daar om heen, dragen hunne zinnebeelden. Het gedenkteeken, van brons en hardsteen, geschat op 500,000 franken, zal buiten het voetstuk 12 meters hoog en 40 meters lang zijn en moet in 1887 voltooid wezen.

Keulen. Uit opzoekingen, in het stedelijk archief gedaan, zou zijn gebleken, dat het ontwerp voor den bouw der Keulsche hoofdkerk geleverd werd door twee bouwkundigen; als de eerste, noemt men den metsersbaas Gerard de Prile, die het koor maakte, in den trant van het koor der hoofdkerk van Amiens, nadat het oude koor was afgebrand; het overige van de kerk, die uit het Romaansch tijdvak dagteekent, werd omtrent het midden der XIVe eeuw afgebroken, om plaats te maken voor de beuken en den voorgevel die thans bestaan. Blijkens de eindrekening is voor de herstelling van Keulens hoofdkerk sedert 1840 21 millioen mark uitgegeven.

Berlijn. Van de schilderijen van den hertog van Marlborough heeft Pruisen, onder andere, twee Rubensen gekocht: een groote *Optocht van Bacchanten* en *Andromeda.*

Breslau. In deze stad was een burgerlijk kunstliefhebber overleden, die eene partij schilderijen achterliet, welke de nabestaanden lieten schatten door een kunsthandelaar. Deze beweerde, dat alles te zamen geene 250 fr. waard was, en hij zelve kocht een aantal stukken, voor zeer weinig geld; maar hij wist dezelve onmiddellijk te verkoopen, met honderdvoudige winst, waaruit de gevolgtrekking werd gemaakt, dat zijne schatting valsch en leugenachtig was geweest. Het gerecht, tot wien men zich wendde, heeft er desgelijks over geoordeeld en den kunsthandelaar rond half December 1885 verwezen tot 6 weken gevangenis en 375 fr. boete.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen. Fransche afdeeling.

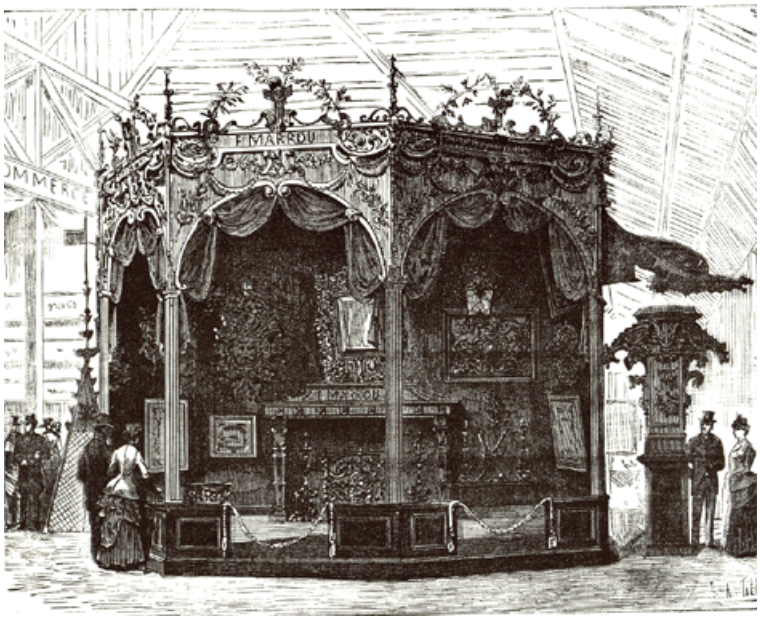

TEEKENING VAN A. DEROY, HOUTSNEDE VAN E.A. TILLY.

Tusschen de merkwaardige uitstallingen dezer afdeeling, noemen wij de kunstige werken in ijzer, koper en lood, van den heer Ferdinand Marrou, van Rouaan, wiens afbeelding wij hier in houtsnede mededeelen.

De heer Marrou schijnt de kunstsmederij van onzen Massijs in Frankrijk te hebben doen herleven. Men ziet hier, eene torennaald, 5 meters hoog, in lood geslagen, stijl Lodewijk IV, eene navolging van eene dergelijke naald, bestaande in de omstreken van Rouaan; een vierkant torentje, in gedreven koper, met vier spuiers; in ieder paneel van het ondergedeelte, dat de naald draagt, prijken gedreven figuren, terwijl het verder met loofwerk is versierd. Weet de heer Marrou het lood en koper te plooien, zijne bekwame hand kneedt het ijzer, als ware het was; prachtige haardijzers in de stijlen Lodewijk XIII en XIV, lijsten, in den stijl der XVIIe eeuw, smaakvolle lantarens en vele andere dergelijke voorwerpen wekten de zeer bijzondere aandacht der kunstminnende bezoekers. En hoe onvolprezen schoon was niet Marrou's groote tuil van heulbloemen, gedreven in lood! Een beeldhouwer zou die bloemen niet volmaakter hebben kunnen boetseeren in was of in potaarde. Het heeft dan ook niemand verwonderd, dat den heere Marrou het eerediploma werd toegewezen. Hij bekwam er, trouwens, reeds verscheidene

In 1874 vereerde de *Société d'émulation du commerce et de l'industrie de la Seine-Inférieure* hem met een verguld zilveren eeremetaal en in 1878 wees dezelfde maatschappij hem een gouden eeremetaal toe. Op de wereldtentoonstelling van 1878 behaalde hij een zilveren eeremetaal en de *Académie Nationale* van Parijs verleende hem in 1879 een gouden eeremetaal; in 1880, op de tentoonstelling van de *Union centrale des beaux-arts*, te Parijs, verwierf hij den eereprijs en een gouden eeremetaal; op de Amster-

damsche koloniale en uitvoertentoonstelling, in 1883, bekwam hij het eerediploma, welke onderscheiding hem ook te beurt viel te Caen en te Rouaan, waar hij zich buiten wedstrijd hield en tot lid van de jury benoemd werd.

De heer Marrou is wat men een dorps- of buitenjongen noemt. Hij kwam ter wereld in de nauwelijks 500 zielen tellende kleine gemeente Vaucluse, in het Zuid-Oosten van Frankrijk. Als aankomende knaap, werd hij, na eenig school-onderwijs te hebben ontvangen, leerjongen bij eenen blikslager te Serres, eene gemeente van zoowat 1200 zielen, die ook wel stad wordt genoemd, in het departement der Boven-Alpen. Vandaar verhuisde hij naar de stad Gap, in hetzelfde departement; hij woonde te Gap tot 1853. In laatstgenoemd jaar, vertrok hij naar Lyon en kwam er, als zestienjarige werkman, op eenen winkel, waar inzonderheid looden en ijzeren werken voor daken, ook sieraden, windwijzers, vazen en andere dergelijke voorwerpen werden gemaakt. De nieuwgekomene, die, sedert hij bij zijn eersten baas, te Serres, in de leer ging, zeer bekwaam was geworden in zijn ambacht, deed zijnen meester te Lyon al spoedig verbaasd staan over de vaardigheid, die hij betoonde in het verwerken van lood en zink. Het duurde niet lang, of er was haast niemand op den winkel, die het den jongen gezel te verbeteren wist, ook waar het de vervaardiging der moeielijkste stukken gold. Vooral muntte hij uit in het maken van metalen sieraden. ‘Dat (zoo verklaarden zijne kameraden) is eene aangeborenheid bij Marrou.’ Eenige jaren later, zag zijn baas hem dan ook noode vertrekken naar Parijs, waar den jongeling eene plaats als eerste werkman, op een grooten winkel voor het maken van ijzeren, zinken en looden voorwerpen, was aangeboden. Te Parijs was hij een tiental jaren werkzaam. Hij verliet die stad, om als zoogenoemde meestergast naar Rouaan te gaan. Thans is hij, al sedert ettelijke jaren, voor eigene rekening en op grooten voet, als kunstsmid, in Rouaan gevestigd, en de stad zijner inwoning houdt hem hoog in eere. Zijne uitgestrekte werkplaatsen bevinden er zich in de St.-Nicolaasstraat.

Voor vele belangrijke publieke werken, te Rouaan, werd meester Marrou's gewaardeerde medewerking ingeroepen. In 1874, toen de toren van Philippus-Augustus, bijgenaamd de toren van de maagd van Orleans (Joanna d'Arc), werd hersteld, was hem de vervaardiging opgedragen van de prachtige zuil, die de tinne van dien ouden merkwaardigen bouw versiert.

In 1877 was hem de vereerende doch moeielijke taak beschoren, den schoonen klokketoren der St.-Romanuskerk, te Rouaan, met gedreven lood te bekleeden. Op onze blz. 17 vindt men den voornoemden toren afgebeeld. Het daaraan door den heer Marrou verrichte werk is, in zijnen aard, schier weergaloos te noemen.

Een dergelijk werk, ditmaal in geslagen koper, verrichtte hij, in 1879, aan de vier kleine klokketorens, ieder 25 meters hoog, van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, welke de hoofdkerk is van Rouaan.

De fraaie kammen en naalden, die het dak van het gerechtshof te Rouaan versieren, zijn mede door den heer Marrou gewrocht.

Dat de kunst van den bekwamen smeder, ook buiten de stad zijner inwoning wordt ingeroepen, behoeft wel niet te worden gezegd. Tot zelfs uit Parijs, ontvangt de heer Marrou bestellingen en dit nog wel in groot getal en van belangrijken aard.

De stad Havre gaf hem al de metalen bouwsieraden van hare koopmansbeurs te maken.

Voor de St.-Jacobskerk van Dieppe vervaardigde hij de looden daknaalden, in den stijl van de XVe en XVIe eeuw, welk aan het gebouw een zoo eigenaardig voorkomen bijzetten.

Zooals men uit deze beknopte opgaven kan nagaan, is de naam van Ferdinand Marrou, die zijn 50^{e} levensjaar nog niet is ingetreden, reeds aan tal van groote werken verbonden, die hem eene zoo goed gevestigde als welverdiende faam hebben verworven.

Wij verhaasten ons, er bij te voegen, dat de door hem vervaardigde metalen voorwerpen, van allen aard, voor inen uitwendige versiering van huizen, voor dagelijksch gebruik, voor benuttiging aan rijtuigen, op schepen, enz. enz., ontelbaar mogen worden genoemd. En de waarde der bedoelde voorwerpen wordt aanmerkelijk verhoogd door de omstandigheid, dat zij meestal door den uitstekenden kunstsmid worden gemaakt naar modellen van zijne eigene vinding en samenstelling, want de heer Marrou is een teekenaar van groote verdiensten, wien men nooit te vergeefs om een nieuw model vraagt. Vandaar de groote verscheidenheid, waardoor zijn werk zich kenmerkt en die op de Antwerpsche wereldtentoonstelling zoo te recht bewonderd werd.

Het is ons dan ook een genoegen te kunnen melden, dat ettelijke van Marrou's meesterlijke smidswerken op de voornoemde tentoonstelling koopers hebben gevonden en in België zijn gebleven.

Oudheid- en geschiedkundig congres, te Antwerpen.

Onder de verschillige congressen, die in 1885 te Antwerpen plaats hadden, was er een, dat voor ons een bijzonder belang had, namelijk het *oudheid- en geschiedkundig congres,* omdat aldaar over die wetenschappen en kennissen gehandeld werd, tot welker uitbreiding en beoefening de *Vlaamsche School* tracht mede te werken.

De *Oudheidkundige Academie van België* had sinds lang besloten, een congres te houden, ten einde eenen bond te kunnen vormen van al de geschiedkundige en oudheidkundige vereenigingen der vroegere XVII Nederlandsche provinciën en van het prinsdom Luik.

Die bond zou voor doel hebben, meer eenheid in de studie der oudheidkunde en geschiedenis daar te stellen en de plaatselijke opzoekingen en ontdekkingen algemeener bekend te maken.

De uitnoodigingen tot deelneming aan het congres werden zeer welwillend beantwoord; meer dan 25 genootschappen lieten zich, elk door eenen afgevaardigde, vertegenwoordigen.

Het congres hield zijne zittingen in de prachtige zalen van het justitiepaleis, door de bevoegde overheid, met de grootste welwillendheid, te zijner beschikking gesteld.

De openingszitting had plaats op Zondag 28 September 1885, ten 11 ure 's voormiddags, in de assisenzaal; zij werd bijgewoond door den heer A. Beernaert, minister van financiën.

Aan het bureel zetelden de heer minister, de eerw. heer kanunnik E. Reusens, voorzitter der Academie, de heeren F. Wellens, voorzitter der koninklijke commissie van monumenten, d^{r}. L. Delgeur, ondervoorzitter der Academie, graaf A. de Marsy, afgevaardigde van een Fransch genootschap, graaf van Looz-Corswarem, L. Ruelens, d^{r}. Pleyte, van Leiden; A.H. Oomen, schatbewaarder van het congres; verder de heeren generaal Wauwermans, d^{r}. Zangemeister, een beroemd Duitsch opschriftkundige, Th. Smekens, voorzitter der Antwerpsche rechtbank, G. LaFenestre, algemeen commissaris der Fransche afdeeling in de tentoonstelling der schoone kunsten, kolonel P. Henrard, secretaris der Academie en P. Génard, algemeen secretaris van het congres.

In welgepaste woorden, dankte de eerw. heer E. Reusens, namens de vergadering, den minister, om de eer welke hij haar aandeed, met de openingszitting van het congres bij te wonen. Hij schetste vervolgens het doel van den te stichten bond, verder sprekende over den voormaligen en tegenwoordigen toestand der oudheidkundige studiën. Zeer klein was voorheen het getal der geleerden, die zich op de oudheidkunde toelegden; het bepaalde zich bij enkelen. Doch legt iemand zich met voorliefde op eene wetenschap toe, hij kan niet nalaten er over te spreken; hij spoort anderen aan, om het genoegen te smaken dat hij er in vindt. Zoo kwamen de oudheidkundige genootschappen tot stand: maar daar elk dier genootschappen slechts binnen een' zeer beperkten kring kon handelen, verlangden zij weldra met de overige genootschappen des lands in betrekking te komen, om te zamen over hunne werkzaamheden te beraadslagen. Dit deed de congressen ontstaan, welke, achtervolgens in verscheidene landen gehouden, er de heilzaamste vruchten voortbrachten. Het is om het voordeel, dat voor de geschiedenis en de oudheidkunde uit zulke bijeenkomsten gesproten is, nog te vermeerderen, dat hier een bond moet gesticht worden. Immers, dan zal er niet meer, gelijk voorheen, slechts nu en dan een congres plaats hebben, maar zullen de leden van den bond telken jare, in deze of gene stad van België, vergaderen om de uitkomst hunner navorschingen bekend te maken, nieuwe bronnen aan te duiden en gewichtige vraagpunten te bespreken.

De heer generaal Wauwermans betoogde vervolgens breedvoeriger, tot wat einde de bond moest gesticht worden; hij besprak de belangrijkheid van de studie der oudheidkunde, ten opzichte der geschiedenis.

Wil men over de gebeurtenissen uit vroegere eeuwen met volle kennis oordeelen, dan is het noodzakelijk te onderzoeken, in welke omstandigheden zij zich voordeden, welk alsdan de toestand des volks was, welke de zeden en gebruiken, welke de heerschende driften en deugden waren. Men moet als in die tijden zelven leven, om een rijp oordeel te strijken over de toenmalige gebeurtenissen. Het is niet in de oude kronieken, die, benevens vele echte feiten, ook vele verzinsels bevatten, dat men die

tijden grondig genoeg leert kennen; men moet bijzonder de oorspronkelijke oorkonden te rade gaan en alle overblijfsels uit die dagen, nauwkeurig onderzoeken. Alzoo handelende, zal men de geschiedenis kunnen bevrijden van de onnauwkeurigheden en vervalschingen, die er zoo gemakkelijk indringen.

En als men zoo de geschiedenis onzes vaderlands bestudeerd zal hebben, dan zal men moeten bekennen, dat de Belgen hunne voorvaderen waardig zijn gebleven, dat de moed en de wil, die het voorgeslacht bezielden, in de harten der afstammelingen voortleven.

De voorzitters, onder-voorzitters, secretarissen en verslaggevers der verschillige afdeelingen werden benoemd; de graaf Fr. van der Straten-Ponthoz bracht hulde aan de nagedachtenis van den beroemden Franschen oudheidkundige, graaf de Caumont, stichter der oudheidkundige congressen; graaf de Marsy bedankte, in naam van het oudheidkundig genootschap van Frankrijk, de vergadering; hierop werd de eerste zitting gesloten. Al de congresleden werden door den heer Beernaert uitgenoodigd tot het feest, dat 's avonds, in het ministerie van financiën, te Brussel, ten 9 ure plaats had.

Op Maandag 28 en op Dinsdag 29 September, besprak men in de algemeene vergadering het reglement of de wetten van den bond, welke werden aangenomen. Het tot standbrengen dezer wetten was het hoofddoel van het congres en de vergadering mocht dus hare werkzaamheid als volledig geslaagd beschouwen.

De afdeelingen hielden dagelijks zitting, ten 9 1/2 ure 's voormiddags.

EERSTE AFDEELING. *Voorhistorische*, *geologische*, *anthropologische en topographische studiën.* Hier werd, onder andere, gehandeld over de talrijke keien of silexen, die, in het land van Waas, bijzonder te Lokeren, gevonden werden, alsook over de silexen, beenen pijlpunten, bronzen bijlen, en zoo voorts, die men te Antwerpen, tijdens de werken aan de nieuwe Scheldekaaien, ontdekt heeft.

Verder werd ter studie aanbevolen door den eerw. pater J. Van den Gheyn, het verzamelen van al de tot nu gekende elementen, die dienen kunnen tot het beschrijven van den toestand der eerste bewoners van België; door d^{r}. J. Jacques, het vervaardigen, bij middel van zekere teekens, in Frankrijk in gebruik, van eene kaart van België in de voorhistorische tijden en in de eerste tijden der geschiedenis. Bij deze kaart zou een catalogus gevoegd worden, met aanduiding der plaatsen, waar Gallische, Germaansche, Romeinsche en Fran-

kische oudheden gevonden werden, alsook eene beschrijving dier voorwerpen en de vermelding der museums, waar zij thans berusten.

In deze afdeeling werd ook eene verhandeling voorgelezen door den heer Edm. De Gheest, over de aanwezigheid van den mensch in het land van Waas, in het Neolithisch tijdvak of dat van den gepolijsten steen.

TWEEDE AFDEELING. *Het Gallo-Frankisch tijdvak.* Hier werden verschillige voorstellen besproken, rakende de beschrijving van den inval der Franken in België, hunne vestiging aldaar en hetgeen van dien tijd is overgebleven of ontdekt; eene studie over de Gallo-Romeinsche *tumuli*, met eene opgave van de thans nog bestaande, en het verzamelen, in één boek, van al wat de verschillige oude schrijvers, in hunne werken, nopens den inval der barbaren in België aangeteekend hebben. Verscheidene gewichtige mededeelingen, nopens die vraagpunten, werden, ter gelegenheid der voorstellen, gedaan.

De heer baron de Loë gaf lezing van eene zeer belangrijke verhandeling over de ontdekking van Frankische oudheden te Harmignies, gemeente der provincie Henegouwen; de verschillige wijzen van brandschildering, in de eerste eeuwen onzer tijdrekening, in België in voege, werden hier ook breedvoerig besproken.

DERDE AFDEELING. *Geschiedenis der kunst en oudheidkunde.* Hier onderzocht men, welke middelen er kunnen aangewend worden, om de gebouwen, die eene ware kunstwaarde hebben, te bevrijden van het lot, dat zoo vele hunner reeds ondergingen, en hoe men die gebouwen herstellen moet, ter bewaring hunner eigenaardigheid.

De heer P. Génard had in deze afdeeling drie voorstellen neergelegd, waarvan de twee volgende aangenomen werden: Is het niet mogelijk, in België, een werk te ondernemen, in den aard van hetgeen dat voor titel draagt: *Les monuments historiques de la France*, en de gemeentebesturen te verzoeken, dat zij, gelijk dit te Brussel en te Brugge reeds geschiedt, hulpgelden zouden verleenen aan de eigenaars van oude merkwaardige huizen of andere gebouwen, om deze te doen herstellen?

De heer A. Bequet drukte den wensch uit, dat eene geschiedenis zou geschreven worden van de kunstontwikkeling in het gebruik der metalen, in het zuidelijk gedeelte van België, van de vroegste tijden af tot in de XIVe eeuw.

Twee andere wenschen werden met algemeene stemmen uitgebracht, namelijk: het getal der leden van de commissiën van monumenten te zien vermeerderen, door de bijvoeging van personen, deel makende van oudheidkundige genootschappen, alsook te verkrijgen dat de afgietsels van kunstgewrochten, welke het Belgisch staatsbestuur van andere regeeringen bekomt, in verwisseling der afgietsels die België haar geeft, aan de provinciale museums zouden afgestaan worden.

VIERDE AFDEELING. *Vaderlandsche geschiedenis.* Hier drukte men het verlangen uit, dat, om de geschiedkundige opzoekingen te vergemakkelijken, de stedelijke, de provinciale en rijksarchieven stukken zouden mogen uitleenen, welke ter inzage gevraagd worden, met uitzondering nochtans van *catulariums* en andere schaarsche oorkonden; dat er, in de provinciale archieven, een derde afschrift van de tafels op de doop-, huwelijks- en doodboeken zou neergelegd worden, alsook dat men het zegelrecht, dat voor het afschrijven van stukken soms gevraagd wordt, zou afschaffen, en dat de gemeenten en openbare instellingen zouden aanzocht worden, volledige inventarissen harer archieven op te stellen en uit te geven; men zou daarom aan het

staatsbestuur verzoeken, hulpgelden te verleenen. Die voorstellen werden niet alle aangenomen.

De heer G. Kurth, hoogleeraar bij de hoogeschool van Luik, deed vervolgens uitschijnen, hoe belangrijk het is, den oorsprong te onderzoeken van de namen der steden, dorpen en gehuchten, de namen der plaatsen, velden, landen, enz., wat die plaatsen vroeger waren, 't zij beemden, bosschen of moerassen, enz., welke herinneringen er aan gehecht zijn, welke oude gebouwen er zich bevinden, welke oudheden men er ontdekt heeft. Hij drukte den wensch uit, dat de oudheidkundige vereenigingen zich met die opzoekingen zouden gelieven onledig te houden. Deze wensch werd algemeen bijgetreden en ook op de algemeene vergadering met toejuiching aangenomen.

Dan kwam aan de beurt de bespreking van het opmaken en uitgeven van kaarten, waarop de verschillige verdeelingen van België, in de verschillige tijdvakken der geschiedenis, zouden aangeduid zijn; deze kaarten zouden voor het onderwijs kunnen benuttigd worden. Men deed het belang uitschijnen, van zoo spoedig mogelijk al de nog onuitgegeven oude liederen, legenden, sagen, enz., die hier en daar nog gezongen en verhaald worden, te verzamelen. Dit voorstel werd met algemeene stemmen aangenomen. De heer H. Sermon (Antwerpen) gaf zeer belangrijke uitleggingen over zijne *Geschiedkundige bibliographie van België*, een zeer nuttig werk, waarmede hij zich onledig houdt, maar dat nog niet gansch voltrokken is.

VIJFDE AFDEELING. *Opschrift-, penning- en zegelkunde.* Hier werd gehandeld over de wijze, waarop munten en zegels algemeen zouden moeten beschreven worden; over het uitgeven van inventarissen en lijsten der zegels, alsook over het uitgeven van een' beknopten inhoud van al de werken, die over de Belgische penningkunde verschenen zijn.

De leden dezer afdeeling drukten den wensch uit, dat de oudheidkundige genootschappen aan het Koninklijk Penningkundig Genootschap van Brussel kennis zouden geven van al de oude muntstukken, die ergens gevonden worden en betoogden dat het nuttig ware, dat er eene lijst werde opgesteld van al de oude opschriften die in België ontdekt zijn geweest.

Tusschen de nog niet vermelde personen, woonden de volgende oudheidkundigen de zittingen der afdeelingen en der algemeene vergaderingen bij: J. Bilmeyer, L. en

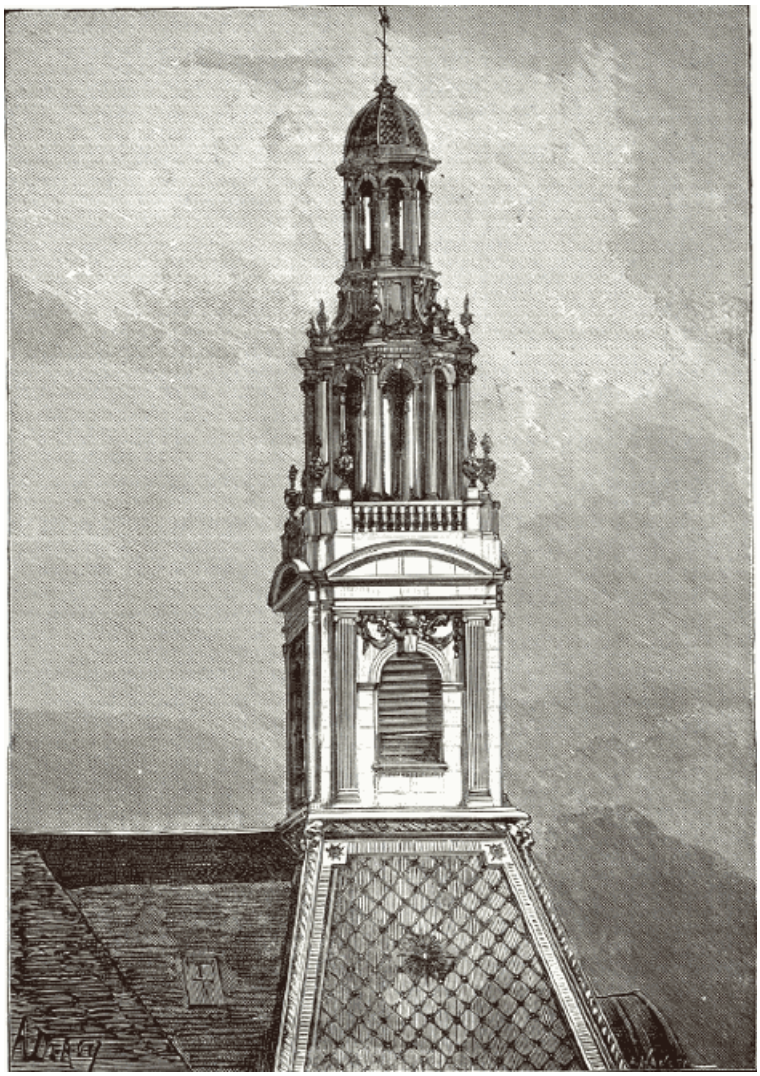

TOREN DER ST.-ROMANUSKERK TE ROUAAN (FRANKRIJK).
TEEKENING VAN A. DEROY, HOUTSNEDE VAN E.A. TILLY.

H. Blomme, H. Colfs, G. Cumont, ridder L. de Burbure, Ad. de Ceuleneer, H. de Cordes, Em. de la Roche, graaf D. van Limburg-Stirum, eerw. heer P. Delvigne, F. en H. de Radriguès de Chennevière, ridder Schoutheete van Tervarent, baron Edm. de Selys-Longchamp, C.A. Fraikin, J. Fréson, H. Hymans, J. Hompus, E. Gife, E.A. Grattan, J. Helbig, A. Henne, eerw. heer Edm. Jamart, A. Nelis, M. Rooses, Jos. Schadde, Th. Smekens, Eug. Soil, Em. Tandel, Em. Thielens, D. Van Bastelaer, Ed. van Even, ridder G. van Havre, J. Van Riel, D. van Spilbeeck, E. Varenberg, A. Wauters, enz.

Zondag, Maandag en Woensdag 's namiddags, bezochten de congresleden de volgende gebouwen: het huis van Plantijn, het museum der oude meesters, O.-L.-Vrouwekerk, het Steen, St.-Andrieskerk, het stadhuis waar zij door den burgemeester ontvangen werden, St.-Pauluskerk, de kapel van Burgonje en de St.-Jacobskerk.

Dinsdags had er eene tweede algemeene vergadering plaats, ten 3 ure 's namiddags.

De G. heer Kurth sprak over het nut en den aard der werkzaamheden van de oudheidkundige genootschappen. Hij betoogde, dat men ten onrechte soms beweert, dat dergelijke maatschappijen van geen nut zijn, dat zij geene ware diensten aan de geschiedenis bewijzen.

Edoch, men heeft tevens kunnen bestadigen, dat er in de werken der beroemde schrijvers, weleens hier en daar, kleine feilen zijn begaan, in het vermelden van deze of gene bijzonderheden, omdat die geleerden, nopens die bijzonderheden, niet genoegzaam ingelicht waren, daar de stukken, welke zij dienaangaande hadden moeten raadplegen, hun niet onder de hand lagen.

Welnu, de oudheidkundige genootschappen zullen het nut van hun bestaan bewijzen, met de opzoekingen der hooggeleerden te vergemakkelijken en zij zullen zulks teweegbrengen, met al, wat de plaatselijke gebeurtenissen en het volksleven uit vroegere dagen betreft, zorgvuldig te verzamelen en uit te geven. Die taak, men mag ze dan ook als nederig beschouwen, is niet van verdiensten ontbloot; immers, met haar te vervullen, zal men eene behulpzame hand aan de meesters der wetenschap toereiken. En, meer uitweidende over al het nuttig werk, dat de genootschappen verrichten kunnen, raadde spreker bijzonder aan, hetgeen hij in de 4^{e} afdeeling reeds had voorgesteld, namelijk het onderzoek naar den oorsprong en de veranderingen van de namen der plaatsen en naar hetgeen daar weleer bestaan heeft. Hij sprak insgelijks van het uitgeven der oude volksoverleveringen en geschiedkundige liederen, van de onderrichtingsreizen, zooals die welke de *St.-Lucasgilde*, van Gent, jaarlijks gewoon is te doen, en, eindelijk, ter aanmoediging van de oudheidkundige studiën, beval hij bijzonder het openen van prijskampen aan.

Daarna volgde de eerw. pater J. Van den Gheyn, van het gezelschap Jezu, die handelde over de Ariërs en den Aziatischen oorsprong der inwoners van Europa. Door Ariërs verstaat men dat menschenras, door de vroegere volkenkunde gekend onder den naam van afstammelingen van Japhet.

De spreker verhaalde, hoe de wetenschap de verspreide takken van dien uitgestrekten stam heeft herkend in natiën, die door haar vernuft, haar karakter en hare taal van elkander verschillen. Want Indiërs, Bactiërs en Perzen, in Azië; Grieken, Romeinen, Slavoniërs, Germanen, Kelten, in Europa, zijn de voornaamste volkeren die aan den Arischen stam toebehooren. De studiën over de Ariërs werden in de

laatstverledene eeuw begonnen en in deze eeuw deden Duitsche, Engelsche en Fransche geleerden ernstige opzoekingen naar den maatschappelijken toestand van dit volk, naar de gewesten die het eerst bewoonde, naar de taal die het sprak. Volgens den uitslag dier navorschingen, mag men thans zeggen, dat de Ariërs herders waren, doch herders die, meer dan de andere rondzwervende volkeren, in dezelfde gewesten bleven. In de eerste tijden van hun bestaan, hadden zij de huisdieren, welke tot zulke levenswijze noodig waren, en bestond hun voedsel uit melk, vleesch en wild. Naderhand bewerkten zij de aarde, wonnen gerst en hennep en wisten het graan te malen. Later nog, hadden zij vruchtboomen, kookten en braadden het vleesch en gebruikten verschillige groenten. Zij verwerkten alsdan het hout met bronzen messen, bijlen, hamers, boren, enz., en vervaardigden wagens, huizen en meubelen. Zij konden insgelijks weven en reeds zeer goed potbakken.

Doch, waar lag de bakermat van dit volk? Een gewichtig vraagpunt, dat de spreker, na, in zijne verhandeling, al wat dienaangaande geschreven werd, onderzocht te hebben, tot nu toe, niet juister denkt te kunnen oplossen, dan met te zeggen: dat die herders voor 4000 jaar uit het Oosten reeds verhuisd waren en zich alsdan te zamen bevonden in Midden-Azië en gekend waren onder den algemeenen naam van Ariërs; dat zij eene streek bewoonden waar men Bactriana als 't middelpunt mag van beschouwen.

Deze bewering is nog niet als een bewezen geschiedkundig feit aangenomen, doch alle waarschijnlijkheid pleit ten haren voordeele. Een ander stelsel, dat, in Duitschland, vele aanklevers telt, wil, wel is waar, het geboorteoord van dit volk in Europa plaatsen; maar dit stelsel is, volgens den heer Pott, op geen enkel doorslaand bewijs gesteund en al wat men te zijner verdediding aanhaalt, weerstaat niet aan een ernstig onpartijdig onderzoek[1].

Langs waar zouden de Ariërs uit Azië in Europa zijn gekomen? De eerw. pater J. Van den Gheyn beschrijft dien weg, doch om zijne verhandeling niet al te zeer uit te breiden, spreekt hij hier slechts van de Kelten en de Germanen, de twee takken van den Arischen stam die voor de Belgen de belangrijkste zijn.

De Kelten zijn, langs het Zuiden, voorbij de Kaspischezee getrokken en hebben wellicht in de vruchtbare streken van

(1) Over dit vraagpunt raadplege men: *L'origine européenne des Aryas*, *par Jos. Van den Gheyn*, *S.J. Anvers*, *De Backer, 1885.*

Iberië en Albanië stilgehouden. Daarna werden zij door den altijd aangroeienden stroom der uitwijkelingen voortgedreven, stegen over het Kaukasisch gebergte, gingen, 't zij langs het Noorden, 't zij langs het Zuiden, voorbij de Zwartezee en vestigden zich in de vallei van den Donau. Dit laatste is een bewezen feit. De Kelten verdeelden zich vervolgens in twee stammen en vermengden zich met de bewoners der streek.

Wat de Germanen betreft, deze bewoonden de boorden van de Oxus, verbleven daar lang en kwamen maar laat in Europa. Ten tijde van Alexander, naderden zij, van den kant der Zwartezee, tot den oever der Baltischezee. In de vierde eeuw vóór onze tijdrekening, kende men drie Germaansche volken, de Kymris, de Teuten en de Gothen. De Germanen trokken de vallei van den Donau door, vervolgens over den Rijn en kwamen alzoo in ons land aan. Wij moeten ons bepalen bij dit beknopt overzicht van de merkwaardige verhandeling van den geleerden redenaar.

De heer A. Bequet gaf daarna eenige wenken over het inrichten van provinciale museums van oudheden. Hij houdt er ten sterkste aan, dat de verschillige voorwerpen van elk tijdvak, zooveel mogelijk, in eene afzonderlijke zaal gerangschikt worden en ook dat er bij elk voorwerp een opschrift zij, den oorsprong en de dagteekening aanduidende.

Nu waren de heeren F. en V. Claes aan de beurt, om uitleggingen te geven over de oudheden, die, te Antwerpen, tijdens de werken aan de nieuwe Scheldekaaien, ontdekt werden. Zij hebben terzelfder tijd verscheidene dier voorwerpen aan de vergadering getoond. De opgegraven stukken zijn van verschillige tijdvakken en van allerhanden aard; zoo vond men er silexen, bronzen bijlen, beenen pijlpunten, Romeinsche geldstukken, aarden potwerk, looden oplegsels uit de XIVe en XVe eeuw, met de aarden vormen, waarin sommige gegoten werden, ivoren, koperen en beenen haarspelden, gordelsloten, Goudasche pijpen, dolken, messen, degens, en zoo voorts. Aan den zuidkant der stad, leverden de opzoekingen slechts weinig op, doch hoe meer men den burcht naderde, hoe meer er gevonden werd. Van aan het Kranenhoofd tot aan de Koolvliet, werden de diepten, die zich tusschen den nieuwen en den ouden kaaimuur bevonden, door het zand aangevuld dat de baggerschuiten aan het Kranenhoofd gingen halen. Men kon het aangevoerde zand alzoo gemakkelijker onderzoeken en de talrijke oude voorwerpen, die er in verborgen lagen, gemakkelijker vinden.

Doch het verzamelen dier oudheden was in den beginne enkel aan de werklieden toegelaten; immers, men beweerde, dat al de stukken, die daar opgegraven werden, van rechtswege aan den staat toebehoorden; dit belette niet, dat er verscheidene voorwerpen rechtstreeks naar Parijs verzonden werden. Naderhand toonden de opzichters der werken zich toegevender, werden de opzoekers talrijker en kon men zelfs in eenige herbergen aan de Werf, vele der opgegraven doch ook der minst beduidende oudheden aankoopen.

De heeren Claes hebben een album vervaardigd, bestaande uit teekeningen en lichtbeelden naar al de stukken, die zij weten uit het Scheldezand gehaald te zijn geweest en die thans deel uitmaken of van hunne verzameling of van de verzamelingen der heeren Melges en Van Zuylen, te Antwerpen.

In de laatste algemeene vergadering werden de verslagen der afdeelingen voorgelezen en werd er beslist dat, het toekomend jaar, het congres te Namen zal gehouden worden.

De heer J.A. Bamps, procureur des konings te Hasselt, drukte den wensch uit, dat het *Steen*, het oudste gebouw onzer schoone Scheldestad, de getuige van zoo vele gewichtige gebeurtenissen, behouden worde. Wij geven, op blz. 20, van het Steen, eene plaatsnede, die het gebouw vertoont, zooals het zich nu voordoet. Alles doet voorzien, dat het zal behouden en hersteld worden. De heer F. Truyman heeft reeds een zeer merkwaardig ontwerp opgemaakt, in overleg met den heer stadsingenieur G. Royers. Het ontwerp prijkte op de laatste Antwerpsche tentoonstelling van schoone kunsten[1].

De voorzitter, de eerw. heer Reusens, dankte de talrijk opgekomene leden van het congres, hen aansporend om, zoo mogelijk, met nog meer moed, hunne werkzaamheden te vervoorderen en toekomende jaar, ook met hen die thans afwezig waren, zich te Namen, te bevinden.

De heer D. Van Bastelaer dankte de Academie van Oudheidkunde, en omdat zij het stichten van den bond der Belgische oudheidkundige genootschappen ontworpen had en omdat zij, in het verwezenlijken van dit uitmuntend ontwerp, zoo belangloos handelde.

Des avonds, ten 6 ure, had een feest en afscheidsmaal plaats in het *Hotel de la Paix.* De eerw. kanunnik Reusens stelde aan het nagerecht een heildronk op den koning voor, en herinnerde, dat Leopold II de beschermer is der Academie en dat hij, onlangs nog, blijken gaf van zijne zorg voor onze oude gebouwen, toen hij het verlangen uitdrukte, dat het Steen niet onder den breekhamer zou vallen.

De heeren Wauwermans, graaf de Marsy, kolonel P. Henrard, P. Génard, Th. Smekens, graaf Fr. Van der Straten-Ponthoz en anderen stelden insgelijks heildronken voor, die toegejuicht werden.

De heer Em. de la Roche las een fraai gedicht voor, getiteld *Les archéologues.* Dit stuk zal gedrukt worden in het algemeen verslag van het congres.

De *Academie van Oudheidkunde van België* mag zich verblijden over haar werk. Zij bereikte haar doel. De bond is gesticht, het werk gelukte onder alle oogpunten; het is te hopen, dat het goede vruchten zal voortbrengen en duurzame diensten aan de geschiedenis en oudheidkunde bewijzen.

Antwerpen, 21 October 1885.

X.

> Menschen zonder karakter stooten zich altijd aan karakter. De deugden hunner vrienden houden op deugden voor hen te zijn, zoodra die goede eigenschappen hun eigen plannen en voornemens hinderend in den weg treden.
>
> J.H. HOOIJER.

(1) Door den Antwerpschen bouwkundige Jos. Schadde is insgelijks een ontwerp van herstelling voor het Steen opgemaakt.

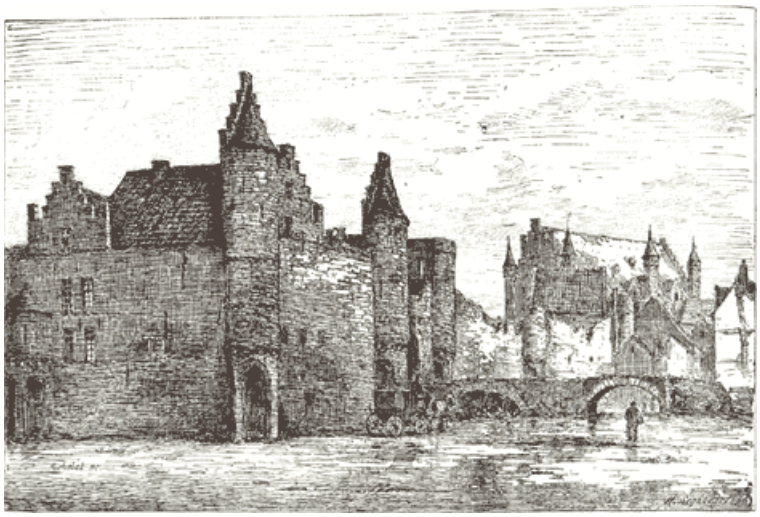

HET STEEN TE ANTWERPEN. ZINCOGRAPHIE NAAR DE TEEKENING VAN H. SEGHERS.

Kroniek.

Antwerpen. Bij Van Os-Dewolf is verschenen de eerste aflevering van een werk, getiteld: *Anvers métropole du commerce et des arts*, door den eerw. heer G. Beetemé. Het volledig boek, 500 bladzijden beslaande, en met platen versierd, zal slechts 5 fr. kosten. Als proeve van de platen, geven wij hierboven de aan Beetemé's werk ontleende afbeelding van het Steen. Het werk, geheel de stedelijke geschiedenis omvattende, zal handelen over Antwerpens oorsprong en ontstaan, Antwerpens grootheid en verval in het verledene, de kunst te Antwerpen voor den tijd van Rubens, Rubens en zijne school, Antwerpen na den vrede van Munster, het verval der kunst, den inval en het wangedrag der Fransche republikeinen, den Franschen en den Hollandschen tijd, Antwerpen sedert 1830, Antwerpens vergrooting, het tegenwoordige Antwerpen. Zooals men ziet, belooft het werk van den heer Beetemé zeer belangrijk en zeer volledig te zullen zijn.

Sterfgevallen.

PAUL BAUDRY, de befaamde Fransche schilder, is den 17^{n} Januari te Parijs aan de gevolgen eener hartziekte overleden. Hij werd den 7^{n} November 1828 te Bourbon-Vendée als zoon van een armen klompenmaker geboren. Een gelukkig toeval bracht hem in aanraking met den kunstschilder Sartoris, die, des knapen aanleg ontwarende, hem op de school voor schoone kunsten bracht en vervolgens eene beurs deed verwerven, om in Parijs te gaan studeeren. In 1850 was de zoon van den holleblokmaker primus van Rome. Hij vertrok, als dusdanig, naar de Eeuwige Stad, waar hij zeven jaren doorbracht. Toen hij in Frankrijk terugkeerde, had hij zich een reeds gevestigden roem verworven, door de schilderijen, die hij, tijdens zijn verblijf te Rome, daar gemaakt en van uit die stad naar Parijs gezonden had. Onder deze schilderijen behooren een *H. Joannes*, *Leda*, de *Foltering eener Vestaalsche maagd* en de *Fortuin en het kind.* In 1857 prijkten van hem op de Parijsche tentoonstelling een portret van Charlotte Corday, *Amphitrite*, de *Opschik van Venus* en drie andere

schilderijen. De uitmuntendheid zijner portretten vooral, bracht hem zooveel bestellingen aan, dat hij bijna geheel in beslag was genomen door de portretschildering, toen hem de beschildering van de wandelzaal en de galerijen van het nieuwe Parijsche operagebouw werd opgedragen (zie de *Vlaamsche School* van 1876, blz. 16 en 1878, blz. 83). Het laatstgenoemde groote werk hield hem een tiental jaren bijna uitsluitend bezig. Desgelijks beschilderde hij met hooggeroemde tafereelen het huis van mev. de Païva, in de Elyzeesche-velden, te Parijs.

Tentoonstelling van terugblikkende kunst te Antwerpen.

Ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling, was door den heer S. Handelaar, uit Brussel, in de Montignystraat te Antwerpen, schuins over den hoofdingang der wereldtentoonstelling, eene tentoonstelling van oudere nijverheid en kunst ingericht, die zeer merkwaardig mocht worden genoemd. Zij

VOORGEVEL DER TENTOONSTELLING.

besloeg eene oppervlakte van 620 meters. Het lokaal, waarin zij werd gehouden, was gebouwd volgens het plan en onder de leiding van den Antwerpschen b o u w meester Karel Servais. Zij bevatte zeer merkwaardige stukken van smaak en stijl. Tusschen de bijzonderste, hebben wij aangeteekend:

Zaal 1. Tuin in geslagen ijzer, stijl Lodewijk XIV; Friesche wieg van 1762; uit de XVIe eeuw: draagstoelen, marmeren vaas, krijgskas in gesmeed ijzer, bronzen kanon met gedreven sieraden, een paar handschoenen; 8 geschilderde portretten, ten voeten uit, van de eerste graven van Vlaanderen, twee in brons gedreven kanons, afkomstig van a d m i r a a l Tromp, een draagstoel stijl Lodewijk XV, twee ijssleden, van hetzelfde tijdvak, een tafereel in Delftsche tegels, een park voorstellende, met figuren uit het tijdvak van Lodewijk XIV, een dito met een bloemtuil en een met e e n e w a l v i s c h v a n g s t en berenjacht.

Zaal 2. Twee Chineesche torens in porselein, eene verzameling Chineesch porselein, een tafelservies van Marseilsch plateel, twee ronde vazen van oud Chineesch porselein en een aantal dergelijke voorwerpen in porselein van verschillende landen; sieraadpaneelen met figuren, uit den tijd van Lodewijk XVI, op doek geschilderd, oud-Perzische tapijten, behangsels en muurkleeden met boorden van de XVIIe eeuw, eene Hollandsche pronkkast met eene puike verzameling zilverwerk van de XVIe tot de XVIIIe eeuw, eene gebeeldbouwde uittrekkende tafel, tijdvak Lodewijk XIII.

Zaal 3. Beschotten, schoorsteenmantel en eikenhouten gebeeldhouwde deuren van eene zaal uit den tijd der kunstherbloeiing; gebeeldhouwde eikenhouten uittrekkende tafel, stijl Lodewijk XIII, reukkomfoor in geslagen en gedreven koper van Italiaanschen oorsprong, XVIIe eeuw, gebeeldhouwde stoelen, gesmeed ijzeren hek, XVIe eeuw, Chineesche, Delftsche, Japansche, Italiaansche vazen, potten enz.

Zaal 4. Gebeeldhouwde groep in hout, de *Aanbidding der koningen* voorstellende (XVe eeuw); idem *O.-L.-Vrouw, het kindje Jezus en de H. Anna;* idem *Christus zijn kruis dragende;* een altaarblad, de *Aanbidding der koningen* voorstellende, wezende eene samenstelling van 30 beeldjes, verguld en gekleurd (XVIe eeuw); een altaar met altaarblad en geschilderde paneelen, voerende het jaartal 1530; een klein altaarblad, met in het midden, Christus tusschen de moordenaren, links, Christus zijn kruis dragende, rechts de Nood-Gods; Onze-Lieve V r o u w e b e e l d e n met het kindje Jezus, uit de XVIe en XVIIe eeuw; twee profeten; het ruiterbeeld van een Fransch maarschalk, in half verheven werk; kredenstafeltjes en een kapelletje, uit den tijd der kunstherbloeiing; eene kas in eik en ebbenhout, met 2 deuren en schuiven; schoone gebeeldhouwde lijst, de zegepraal van den godsdienst voorstellende; het kindje Jezus, in half verheven marmerwerk; bruidskoffertjes, reukkomfooren, bronzen toortsen, koperen kerkkandelaren, Venetiaansche koffers, ingelegd met schildpad en paarlemoer, uit de XVIIe eeuw; van hetzelfde tijdvak: een zilveren schild, met de voorstelling van Christus' dood, in half verheven werk; een paneel en tapijt, 'Christus' geboorte voorstellende (XVe eeuw); altaarvoorschooten, waartusschen een met 5 geborduurde medaillons; de uitmuntend bewaarde en uitnemend schoone gestoelten der kapel van het kasteel van den graaf Walbotte van Bassenheim, in Beieren, dagteekenend van 1600 en uitgevoerd door Karthuizers, die daaraan een meesterstuk van beeldhouwkunst, rijk versierd met schoone beelden, loofwerk en andere sieraden, hebben geleverd, hetwelk ook in de vermaardste hoofdkerk zou worden bewonderd.

Zaal 5. Bronzen en marmeren groepen uit de XVIIe eeuw, een Egyptisch afgodsbeeld in rooskleurig graniet, vazen in marmer, porfier en brons der XVIe en XVIIe eeuw, een marmeren borstbeeld, porseleinen potten en vazen, Portugeesche meubelen met ivoor enz. ingelegd, meubelen met platen van porselein van Sèvres en gedreven koperen vergulde oplegsels, herkomstig uit het paleis Capo di Monte, dat heeft toebehoord aan Ferdinand I, koning van Napels, 2 candelabres, van dezelfde afkomst, in gedreven koper en verguld, een gebeeldhouwde en vergulde zetel met sieraden van rooskleurig koraal in den rug en de zitting, een mahonihouten zetel, eene kleine pendule, stijl Lodewijk XVI, eene ouderwetsche commode met vergulde bronzen sieraden, 6 verguld bronzen borstbeelden van Hollandsche admiralen, hoekkasjes in palissanderhout en andere pracht-

meubelen, zooals schribanen, commoden enz. Het merkwaardigste, dat in deze zaal was te zien, waren 4 muurtapijten met den naam A. Baert en de wapens van Amsterdam, XVIIe eeuw, tot hiertoe was het ons onbekend, dat Amsterdam tapijtfabrieken had bezeten en wij vonden er geene vermeld in J. Van Grafts belangrijk werk over *De tapijtfabrieken der* XVIe *en* XVIIe *eeuw);* twee kleinere behangsels, met kinderspelen, geteekend F.V.D.G. Ten HNos; een muurtapijt uit de XVIIe eeuw, van Brusselsch maaksel, met boorden waarop *Salomo en de koningin van Saba* zijn voorgesteld, met eene voorstelling uit de geschiedenis van Jozef; altaarvoorschooten, in goud en zilver geborduurd.

Zaal 6. Beschotten van eene zaal uit den tijd van Lodewijk XVI en behangsels in zijde met zilver bezaaid, eene rustbank en 8 gebeeldhouwde en vergulde zetels, 2 marmeren vazen met gedreven koperwerk, vuurijzers, pendule in brons, meubelen, eene kleine pendule met schildpad ingelegd, eene ovale ingelegde tafel, eene bronzen groep, alles uit het voormelde tijdvak; eene jacht met 15 figuren, uit den tijd van Lodewijk XIV.

Zaal 7. Eene groote schoone pendule met muziekwerk en beschilderd, de sieraden in verguld brons, tijdvak Lodewijk XIV; eene schrijftafel, met ingelegd koper, van voornoemd tijdvak; eene pendule, op een vioolvormig voetstuk, met koper en schildpad ingelegd, de sieraden in verguld koper; twee potten met gekleurde sieraden in oud Japansch porselein; eene pendule in groen marmer, bekroond met eene jagende Diana op een wagen in brons, uit den tijd van den eersten Napoleon; 2 verguld koperen candelabres uit denzelfden tijd; verder een borstbeeld van Willem den Zwijger, in gebakken aardewerk; eene kast met Fransche miniatuurportretten, uit den tijd der twee laatste eeuwen; veel half verheven werk in brons, hout en ivoor; eene kas met kleinmodellen van speeltuigen; een prachtig schild in gedreven ijzer en verguld, afkomstig uit de verzameling Roca, te Milaan; fraaie ouderwetsche juweelen in soorten enz.

De tentoonstelling van terugblikkende kunst werd niet zoo druk bezocht, als zij het verdiende. De zeer groote meerderheid bepaalde er zich toe, de wereldtentoonstelling te bezoeken. Ook de tentoonstelling van schoone kunsten heeft deze eenzijdigheid van het publiek ten haren nadeele ondervonden. Zij, die verwaarloosd hebben de tentoonstelling van terugblikkende kunst te gaan bezichtigen, kunnen uit de vorenstaande beknopte opsomming zich een denkbeeld vormen van hare merkwaardigheid en hunne nalatigheid betreuren. De heer Handelaar heeft een hoogst loffelijk denkbeeld gehad en het ten uitvoer gelegd met eene kracht van onderneming en eene onbekrompenheid die hem tot eere strekken, waarbij ons de verklaring uit de pen moet, dat zijne verzameling eene wezenlijke schatkamer vormt van voorwerpen van smaak en kunst.

D.V.S.

De steenkolen in Engeland

zullen in alle daar bestaande mijnen, wanneer het verbruik daarvan blijft toenemen op de tegenwoordige schaal, binnen 200 jaar geheel opgebruikt en binnen 100 jaar reeds schaars geworden zijn. Aldus wordt voorspeld door den Engelschen hoogleeraar Dewar, op grond van nieuwe berekeningen.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
V.

Wij hadden Lissabon in alle richtingen doorkruist, en die stad had ons zoo goed bevallen, dat wij lust gevoelden ook eens te gaan kijken, hoe er Porto, de tweede stad van het koninkrijk, uitzag; wij waren er slechts twaalf uren sporens van verwijderd. Op Maandag, 27 April, stapten wij in den vooravond, ten 7 ure, in den trein, reden den ganschen nacht door en kwamen om 7 ure 's morgens te Porto aan.

Had Lissabon ons uitmuntend vergenoegd, dit was geenszins het geval met Porto, of Oporto, zooals de naam ook wel geschreven wordt; er is daar te weinig van belang te zien, om de moeite van de tamelijk lange reis te vergelden. De stad is grootendeels op eene berghelling gebouwd, hetwelk voor gevolg heeft, dat vele straten nog al stijl omhoog loopen, zooals de *rua da Natividade.* Bovenaan staat de hoogste toren van Portugal, de *Torre dos Clerigos* geheeten, omdat hij, in de verledene eeuw, op de kosten der geestelijkheid werd gebouwd. Hij dient thans tot baak aan de zeelieden, welke de rivier de Douro willen binnenvaren.

De *praça don Pedro*, te midden van welke het ruiterbeeld van dien vorst staat, is de grootste plaats van de stad. Vandaar loopen de schoonste straten uit, namelijk de *rua Nuova S. Juan,* de *rua S. Antonio* en de *Calçada dos Clerigos.* Onder de andere straten noemen wij nog de *rua nova dos Inglezes*, als de breedste, met nieuwerwetsche huizen, en de *rua das Flores*, waar men de oudste gebouwen aantreft.

De beurs, met hare talrijke vensters, is een schoon gebouw; doch voorname kerken hebben wij in de stad nergens gevonden. De *Sé* gelijkt wel ietwat aan een burcht, met hare vierkante torens aan de hoeken; binnen in, is het gebouw al te zwaar, en vooral zeer arm aan kunstwerk. In die van *San Francisco* zijn al de altaren verguld en de beeldjes, die ze versieren, geschilderd. Dit alles scheen ons zeer kunsteloos.

Op de markt zagen wij de eigenaardige kleederdracht van de buitenmenschen; maar van hun gebabbel konden wij geen woord verstaan. De Portugeesche taal scheen ons vooral rijk aan neusklanken. Wij kochten er evenwel een aantal appelcienen en citroenen, voor 15 *reis* het stuk. Die menschen dachten, dat wij Engelschen waren, want wij hoorden gedurig het woord *Inglezen* achter ons fluisteren.

De bijzonderste nijverheid van Porto is de wijnhandel. Ook zijn de omstreken overal met wijngaarden beplant, evenwel niet voldoende om de gansche wereld van echten Portowijn te voorzien. Men verzekerde ons ten stelligste, dat, daar ter plaatse zelve, de vervalsching op eene breede schaal geschiedt, zoodat wij er ons in

moeten getroosten, vervalschten Portowijn te drinken, al ontvangen wij hem dan ook rechtstreeks van ginder.

Wij hebben ondervonden, dat, wanneer het te Porto regent, men niets beters doen kan dan gerust in zijn hotel te blijven, tot de bui over is. Een regenscherm helpt u niets, vooral niet in de enge straten, want men kent er geene regenbakken: aan elk huis steken boven aan de kroonlijst twee buizen als spuiers vooruit, waardoor al het water, dat op het dak valt, naar beneden komt gestort. Men verbeelde zich eene stortvlaag, in dergelijke omstandigheden!

Ten gevolge van dit slechte weder, was het er killig en guur, maar evenals te Lissabon, zijn schouwen er eene ongekende zaak. Wij kunnen verzekeren, dat het in onze hotelkamer op verre na niet warm was.

Wanneer ge in uw hotel naar de rekening vraagt, verschiet ge van de groote som, die gij, voor eenige dagen verblijf, te betalen hebt. Hoeveel duizenden onze rekeningen te Lissabon en te Porto bedroegen, zouden wij niet meer met juistheid kunnen zeggen; in alle geval, was het eene verschrikkelijk hooge som. Bij nader onderzoek bleek het echter, dat wij niet te zeer geschoren waren, want alles was in *reis* berekend, en een reis is de allerkleinste munt van het land en heeft slechts de waarde van ongeveer een halven centiem. Een Belgisch of Fransch vijffrankstuk doet 840 reis; een douro of Spaansch vijffrankstuk 880, en een pond sterling 4500 reis.

Het weinige zienswaardige dat Porto ons had opgeleverd, benam ons den lust, nog in andere steden van Portugal stil te blijven en deed ons besluiten liever naar Spanje weer te keeren, waar de moskee van Cordova en het Alhambra van Grenada ons tot zich lokten. Wij besloten dus tot de afreis, en dewijl de tocht van Porto naar Cordova niet minder dan een en dertig uren bedraagt, waren wij er natuurlijk op bedacht, levensmiddelen mede te nemen. Maar, hoe wij ook zochten, wij vonden geene broodwinkels, en slechts na eindelooze navraag mocht het ons gelukken, een enkelen *confitteria* of pasteibakker te ontdekken, een Franschman, die er reeds zeventien jaren woonde en die ook droog vleesch verkocht en bij wien wij een ruimen voorraad van een en ander opdeden. Hij zegde ons, dat er inderdaad geene broodwinkels in de stad waren, maar dat er alle dagen, daar ergens in de hoogte, eene broodmarkt wordt gehouden.

Wij zouden met den trein van half drie vertrekken, en aangezien ons reisgoed reeds voorop naar Cordova was verzonden en wij nog een uurtje tijds overhadden, lieten wij ons door een helderen zonneschijn ertoe verlokken, te voet naar de spoorweghalle te wandelen. Op die wijze, konden wij, in de straten, waar wij doorgingen, nog eens rondkijken. Wij begaven ons welgemoed op weg, nadat wij, in het hotel, ons eerst goed de richting hadden laten aanwijzen, die wij volgen moesten. Doch wij keken zoozeer rond, dat wij eene verkeerde straat instapten en verloren liepen. Wij vroegen gedurig naar den weg, maar men scheen ons niet te begrijpen, en het bleek ons nu meer dan ooit, dat Spaansch en Portugeesch twee verschillende talen zijn. Kortom, men wees ons verkeerd en wij raakten verder en verder van het rechte spoor. Gelukkig was het bij klaren dag, en het ergste dat ons kon overkomen, was een dag langer verblijf te Porto.

Inmiddels hadden wij goed doorgestapt, want ons uurtje tijds was reeds tot een half uurtje ingekrompen, en wij zouden wellicht zijn blijven doorstappen, maar nu stonden wij eensklaps voor den Douro, welke daar ter plaatse slechts 200 meters breed is. Eindelijk ontmoetteden wij iemand, die ons verstond. Hij wenkte eenen

schipper, aan wien hij eenige inlichtingen gaf en zegde ons, in het bootje te stappen, en dat die man ons naar de statie brengen zou. In de meening dat de spoorweghalle aan de overzij der rivier lag, lieten wij ons gezeggen, stapten in, en wij hadden welhaast den overkant bereikt; ongelukkiglijk zagen wij daar niets, dat aan eene spoorwegstatie geleek. De schipper, die onzen angst begreep, deed ons verstaan dat wij hem volgen zouden. Hij bracht ons nog een groot kwart uurs verder, door allerlei morsige en afgelegene straatjes van de voorstad Villanuova de Gaia, vol wijnmagazijnen en wijnfabrieken, tot wij eindelijk aan eene kleine hulpstatie kwamen, en nog juist den tijd hadden, om den man te beloonen en in den trein te springen, die op ons scheen te hebben gewacht. Dat wij ons zelven, na al die doorgestane *tribulatie,* eene goede reis wenschten, zal men gemakkelijk begrijpen.

J. STAES.

De drooglegging van de Zuiderzee.

In onzen jaargang 1866, maakten wij, op drie verschillende plaatsen, blz. 26, 76 en 95, tamelijk uitvoerig gewag van het plan, welks uitvoering toen in eene naaste toekomst verzekerd scheen, om het voornoemde groote werk te ondernemen. Maar de mensch wikt en - de omstandigheden beschikken over het lot van de voornemens der menschen. Sinds het bovenvermelde 12^{e} deel van ons tijdschrift werd uitgegeven, zijn wij bijna 20 jaar ouder geworden en de Zuiderzee is nog altoos eene golf van de Noordzee, waarin haring en platvisch wordt gevangen en zeilschepen en stoombooten hunnen weg vinden. Intusschen schijnt het grootsche plan toch niet te zijn opgegeven. Ja, er wordt nu opnieuw van gewaagd, om pogingen in het werk te stellen, ten einde tot zijne verwezenlijking te geraken. De tegenwoordige beweging, ten gunste van de drooglegging der Zuiderzee, gaat uit van de stad Zwolle en de meeste gemeentebesturen van de plaatsen, welke met de drooglegging der Zuiderzee voordeel zouden doen, hebben zich reeds aangesloten bij de beweging. Wij hopen en wenschen, dat zij tot een goed einde moge leiden.

Telefoonverkeer op zeer grooten afstand.

Een Amerikaan, Gillet met name, heeft een nieuw werktuig uitgevonden, waardoor men van op zeer verren afstand met elkander gesprek voeren kan. Er werd eene proef genomen tusschen de 1760 kilometers van elkaar verwijderde steden Nieuw-York en Chicago; zij geschiedde bij middel van de telegraafdraden. De eerste proefneming geschiedde te Meadville, hetwelk 765 kilometers van Nieuw-York af ligt. Men sprak luid en zacht, zong en floot, met het gevolg, dat aan de twee uiteinden van de lijn alles duidelijk werd gehoord. Ook te Chicago was dit het geval. Nochtans ligt de telegraafdraad van Nieuw-York tot Chicago gedeeltelijk onder water (in de Northrivier) en daarbij was het telegraafverkeer langs dien draad niet gestaakt. De uitvinder beweert, dat met zijn toestel gesprekken kunnèn worden gevoerd tusschen Nieuw-York en Londen. In Australië werden onlangs gesprekken per telefoon aangeknoopt tusschen de steden Melbourne en Albany, dat is over een afstand van 3000 kilometers. Zij waren duidelijk verstaanbaar.

Geschiedkundige bescheiden over de oude nieuwsbladen van België.

In het midden der XVIe eeuw, werd te Antwerpen een Vlaamsch blad uitgegeven, *Courant* genaamd. Het bevatte hoofdzakelijk handelsaankondigingen, door welke de Antwerpenaren aan hunne correspondenten te Venetië de binnengekomen schepen met de verschillende ladingen berichtten, benevens eenige politieke artikelen, in verband met de commercieele. Dit Vlaamsch blad werd te Venetië in het Italiaansch vertaald en verspreid. Het werd door Abraham Verhoeven(1) bestuurd en gedrukt onder de zinspreuk: *Den tydt sal leeren.*

Dewijl deze courant op geene vaste tijdstippen verscheen, kunnen wij haar niet rechtstreeks onder de courantenrubriek opnemen, maar eerder onder die der losse tijdingen, gelijkerwijs er destijds en reeds vroeger te Antwerpen, bij onderscheidene drukkers, werden uitgegeven. Zoo vinden wij:

> 1° *Nyeuwe tydinghe in wat manieren die Ambassaten der Coninclycker Majesteyt te Behmen en Hongerye, te wetene Heer Sirtus Weyrelberger ende een Hongerschen Heere tot den Turcschen Keyser aen ende afghecomen zyn 1528 in September.*
>
> *Regnante Ferdinando*
> *Mutantur tempora in illo.*
> *By Ferdinandus regieringe en tyt,*
> *Sullen opstaen groote oorloghe en stryt.*
>
> *Gheprint 't Antwerp in 't gulde missael, in 't jaer ons Heeren 1529 by mi Adriaen Van Bergen op die Camerpoort-Brugghe.*
> 2° *Nyeuwe tydinghe ut Gallipoli in Turckien ghelegen en te Venegie ghescreve 30 November 1542. Ut der Italiaanscher sprake in de hoogduytsch, en ut der hoogduytscher in onser sprake ouerghesedt. Gheprint t hantwerpen Bi my Jan Grapheus.*

(1) Op de lijst der leden van het St.-Lucasgild, te Antwerpen, komt deze Verhoeven in 1575 en 1605 voor, als ‘gezworen boeckdrucker, printesnydere en koopman in printen.’

3° *Varachtige tydinghe van het belech ende innemen der stadt Gotha, in Duringerlandt geleghen, en in wat manieren de stadt ende de Ballingen metten Ceurvorst geappointeert zyn, en hoe dattet met Wilhelm van Grobach ende zynen aenhangers ten lesten vergaen is, den 14 April 1567. - t hantwerpen iu die Cammestrate by Anthoniu Tilens int molenyzer. Met gratie ende privilegie*[1].

In 1605 werd door Hunne Aartshertogelijke Hoogheden Albertus en Isabella, voor de oprichting van een blad, getiteld: *Nieuwe Tydinghen,* aan den bovengenoemden Verhoeven een octrooi verleend, waarvan het privilegie, door dezelfde personnages, in 1620 vernieuwd werd, gelijk uit het nommer van den 18n September 1620 blykt. Dit octrooi luidt:

> 'De Privilegie van onse Ghenadighe Princen Albertus ende Isabella Clara Eugenia Eertsz Hertoghen van Oostenryck, Hertoghen van Burgondiën, Brabandt, ende Souveraine Princen van Nederlandt, etc. Hebben door singuliere Privilegie verleendt in 't jaer ons Heeren sesthien hondert ende vyf, onderteeckent J. de Busschere, ghegunt ende verleent aen Abraham Verhoeven, gesworen Boeckdrucker binnen Antwerpen, te mogen Drucken ende te snyden in houdt oft Copere Platen, ende te vercoopen, in allen de Landen van hare ghehoorsaemheyt, alle de Nieuwe Tydinghen, Victorien, Belegeringhen, ende innemen van Steden, die de selve Princen souden doen oft becomen, Soo in Vrieslandt oft ontrendt den Rhyn: Ende midts dien in dese Nederlanden ter oorsake van den ghemeynen Treves sulckx niet te passen en compt, soo hebben hare voorseyde Hoocheden aen den selven Abraham Verhoeven, wederom op een nieuwe toeghelaten te mogen drucken, snyden, ende te vercoopen alle de Victorien, Belegeringhen, innemen van Steden ende Casteelen die voor de Keyserlycke Majesteyt souden gheschieden in Duytslandt, in Bohemen, Moravien, Oosten-Ryck, Silesien, Hungharyen, ende andere Provintien in het keyserryck ghelegen, ghe-exploiteert van wegen den Grave van Burgnoy, ende Dampier, oft eenige andere Catholycke Princen, mitsgaders oock alle de Nieuwe Tydinghen van Hollandt, Brabandt ende andere Provintien van Over-maze comende, etc. Verbiedende aen allen Boeckdruckers, Boeck-vercoopers, Cremers, ende andere de selve naer te drucken oft conterfeyten in eeniger-hande manieren. Op de penen daer toe ghesteldt, breeder blyckende by de brieven van Octroye, verleendt den XXVIII dach January 1620. In hunne raden. Gheteeckent A.J. Cools. D'ander in den secreten Rade gedaen den VI Meert 1620. Onderteeckent. D. Gottignies.'

Wij mogen het hierboven geprivilegieerde blad voor eene alstoen geregelde maar door denzelfden uitgever eenigszins gewijzigde voortzetting van de *Courant* hou-

(1) De hier aangehaalde hoogst zeldzame tijdingen zijn het eigendom van den hoogwelgeboren heer ridder G.-C.-A.-M. van Havre, die ze mij ter inzage verleende.

den. Het werd in klein octaafformaat, groot 8 bladzijden, gedrukt, en prijkt met grove houtgravuren, welke plannen van steden, gevechten, portretten, enz. voorstellen. In N° 52 van April 1621[1] komt de ontvluchting van Hugo de Groot voor. Ik vind niet ongepast, deze geschiedkundige gebeurtenis, volgens de beschrijving van genoemd blad, over te nemen. De titel luidt:

> *'Cort Verhael hoe subtyl en wonderlyck M. Hugo Grotius, Pensionaris der stadt Rotterdam, met een koffer ut zyne ghevanckenisse te Loevensteyn in Hollant gedraghen ende voorder ontkomen is. Nieuw ghedruckt den 1 April 1621.'*

Hierop volgt de houtsneefiguur van een koffer, en aan den voet: ''t Hantwerpen, By Abraham Verhoeven, op de Lombarde Veste, in de gulde Sonne 1621.' Aan de andere zijde staat:

> 'Gunstighe Leser,
> Het is UE. bekendt hoe dat M. Hugo de Groot Raedt ende Pensionaris der stadt Rotterdam, een seer gheleert ende vermaertman, ende daer beneffens een van de voornaemste onder de Regenten in Hollant, in den jaere 1618 op 29 Augusti, neffens den heer Advocaet van Hollandt Johan van Oldenbarneveld ende Rombout Hoogerbeets Pensionaris in der stadt Leyden, is ghestelt gheworden in stricte ghevangenisse, dat noch vrouw, noch kindt, noch vriendt hem hebben moghen sien oft spreken, ende naer zyne soo stricte detentie van omtrent 9 maenden, door 24 nieuwe ende daertoe gheordineerde Rechters, den 28 Mey[2] 1619 is ghecondemneert gheworden *tot een eewighe ghevanckenisse* met confiscatie van goederen.
>
> Volghens welcke sententie deselve Heere Grotius, neffens den vromen Heer Rombout Hoogerbeets, corts daeraen ghevoert is geworden op 't Huys ende Fort van Loevensteyn, om aldaer voor zyn leven bewaert te worden, gesepareert van alle aenspraec van Maegschap, vrienden ende goede kennisse, weghenomen alleen dat zyn Huysvrouwe met een knecht ende Dienstmaeght noch, nae sollicitatie, by hem is toegelaten.
> Aldaer sittende heeft men zyne Eghestelt in de bewarende handen van soodanighe lieden die bitter, vileyn ende seer ongheschickt waeren tegen synen persoon, ende van welcke hy daghelyckx veel onghemack van spyse, dranck ende anders, en veel spyts en smarts heeft moeten lyden: hetwelck, neffens dat hem verdroot daer levendigh bedolven te moete blyve, sonder zyn Vaderlandt oft zynen Even naesten met Raedt oft Daedt te moghen assisteren, Zyne E heeft doen ommesien ende practiseren om op te speuren middel om syne soo swaere Detentie te ontkomen. Ende alsoo hy somwylen een koffer, groot omtrent vier voet en een half, hadde doen af en opbrenghen, ghepaekt vol boecken, zynde in swaerte bynaest ghelyck met Zyn E lichaem, heeft hy daerop acht ghenomen, dat het koffer somwylen,

(1) De hoogwelgeboren heer graaf G. Legrelle, in wiens bezit dit naar ik meen eenig exemplaar is, heeft mij hetzelve in der tijd goedgunstig ten gebruike afgestaan.
(2) Dit is kennelijk een drukfout en moet zijn 18 Mei.

eer het op ofte afgedaen wert, gheopent wiert by den Luytenant, ende oock somwylen niet. Syne E heeft daerover in bedencken genomen oft niet practikabel soude zyn, met het koffer wegghevoert ende alsoo verlost te worden, altydt oock met eenen voor oogen hebbende dat door syne verlossinge niemant mocht beswaert ofte in lyden ghebracht worden. Dus heeft Zyne E heymelick, buyten kennisse van zynen knecht ende Dienstmaegt, besocht oft hy in tselve koffer konde ligghen, ende oft hy daer in besloten ligghende zynen adem ende Leven soude konnen behouden. Hy bevindende dat hy daer in konde legghen, hoewel krom ende moeyelyck, heeft alleen met kennisse van zyn Huysvrouw ettelycke malen een proef ghedaen hoe langhe hy in 't koffer soude konnen harderen. Hetwelcke hem soo wel is gheluckt dat hy gherezolveert heeft, met de hulp van Godt, syne pracktycke te besoecken ende in t werk te stellen: waer toe hem noch een andere occasie gedient heeft, namelyck dat Syne E Huysvrouwe hadde verkreghen alle 8 daghen eens te moghen afcomen om haer marckt te doen, selver, ofte door haere Dienstmaegt: Soo is dan Syne E des maendaghs den 22 Martii 1621, 's morghens vroeg (de Luytenant voorsz. die der voornoemde Heeren Ghevanghenen bewaerder was, niet op 't Casteel ofte Forte zynde) gaen ligghen in het koffer, alleen ghekleedt zynde met een enckel onderbroeck ende Hemderock. Syn E Huysvrouwe is weder gaen ligghen op het Bedt, waer voor Syne E kleederen, naer ghewoonte, laghen, als oft hy noch op t bedt hadde gheleghen. Daer worde ghescelt: ghevraeght wordende wat haer gheliefde, antwoordde Zyne E Huysvrouwe, dat se ghemeynt hadde nae de marckt te Gorrichem te trecken doch dat het onweder ende oock haer quade dispositie sulckx hinderden, maer dat niet te min de Dienstmaeght soude gaen, begerende voorder dat het Coffer mochte beneden gebracht werden.

Daer quamen vier oft vyf soldaten die 't Coffer afdroeghen, murmurerende over de swaerte, ende malcanderen vraghende oft Zyn E daer niet in en stack, soo dat se oock 't Coffer omkeerden om te sien offer nerghens eenighe lochtgaten in gheboort en waeren; doch siende dat het dicht was, ende dat ooc 't koffer soo kleyn was, hebben zy hun dat weder ontgeven, ende alsoo 't Coffer t schepe ghebracht, 't selve ghedraghen hebbende door verscheyden ghesloten deuren ende wachten. De Dienstmaeght heeft het Coffer ghevolght ende tot Gorrichem doen brenghen in een seker plaetse, alwaer zy 't selfde openende met grooter verwonderinghe[1] haren meester ut het Coffer (daer hy over de twee uren langh in hadde geleghen) heeft sien springhen. Ende alsoo ter selver plaetse Arbeyders cleederen gereet waeren, heeft Zyne E terstont deselve aenghetrocken, ende is stracx met een Rye onder den arm ter poorte uitghegaen, ende alsoo tydelycken tot Waelwyck ghekomen, alwaer hy een karre huerde, en over nacht reysende des anderendaeghs, zynde den 23 Martii, fris, gesont ende wel te passe ghekomen is binnen Antwerpen. Op den selven voorsz. Maendagh

(1) De Antwerpsche courantier heeft de Groot te Antwerpen zekerlijk niet persoonlijk over de juiste toedracht dezer zaak ondervraagd, blijkens de hier vermelde "Verwonderinghe." Elsje toch wist, dat haar heer in den koffer lag.

des avonts is den Luytenant ghewaer gheworden dat den Ghevanghen ontkomen was, waer over hy des nachts is gheloopen naer Gorrichem, ende heeft des anderen daeghs de poorten laeten toehouden, ende Huys-soeckinghe doen, doch te vergheefs.
Een saeck staet hier te verwonderen, naemelyck, dat dese strenghe Cypiers ofte Bewaerders te voren doorgaens soo nauw alles besocht hebbende, datter nauwlyckx een Boecxken oft Briefken heeft moghen passeren ende ut oft in de Ghevanckenisse komen onghevisiteert, nu dus blinde gheweest zyn, datter nu een geheel koffer, ende dat noch door de soldaten selve, is ut ghebracht, daer den voornoemden goeden Heere in ghesloten lagh. waerdoor zyne soo gheluckighe ontsluppinghe ende verlossinghe is te weghe ghebracht.'

Nommer 26, 10 Martius 1623, bevat: *'t Haegsche Discours, belanghende de groote verradery. Onlanghs ghehoort ende ghesien, met allen hetghene dat alsnoch in 's Graven-Haegh ghepasseert is.*

De titelprent, een grove houtsneê, stelt een man te paard met twee hellebardiers te voet voor. De inhoud van het 'Discours' luidt:

'Seer discrete cosyn, ick en hebbe niet naelaten konnen UE mede te deylen van het gheine dat onlanghs alhier ghebeurt is.
Over eenighe daghen, soo syn sekere mannen ghecomen by eenighe Matroosen van het Jachtschip van Zyn Princelycke Excellentie Graeff Mauritz van Nassouwen, Prince van Oragnien etc. Haer ut ghevende voor Ingenieurs oft Yverighe Patriotten, voorghevende dat se secrete aenslaghen op den Vyandt hadden, waertoe dat se hun moesten laeten ghebruycken, ende dit in alder stilligheydt eenighe vyerwercken van Boskruyt ende andere materie te maecken, sonder te openbaren. Want soo sy sulckx teghen eenighen mensch van de Werelt te kennen gaven, daerdoor 't selve mocht ruchtbaer worden, soo souden sy onghetwyffelt aen den Lyve gestrafft worden. Door dese ende meer andere reden hebben de Matrosen haer woort ghegheven, om dit in alder stilligheydt tot dienst van het Landt te doen, met diversche Discoursen tot der materie dienende. Waerover de Matroosen terstondt een partye gheldts ghegheven is, omdat den *ghoeden loon* den aerbeyt versoeten mocht, met condicie, soo dese Instrumenten wel ghemaeckt waeren, ende haer operatie wel deden, soo soude haeren loon verbetert worden. Maer voor alle saecken anderwerff vermaenende dese saecke niemant te openbaeren, want het Landt daer veel aen gheleghen was, noch belastende, soo haest dese dinghen ghereet waeren, souden sy de selve in kisten, koffers, ter plaetse bringhen, te weten, eenighe in den Haegh, andere tot Rotterdam, mo alsoo voorts te brengen daer 't selve haer belast soude worden, dit alsoo beschickt synde, met vaste beloften alles op sekeren tydt te volbrenghen!
Soo heeft een van dese Conspirateurs den loosen Coopman ghemaeckt, ende eenighe Pistolen opghekocht, om deselve te versenden naer den Mansfeldt ende elders, dese nu al hebbende in een seker coffer ghepackt, ende laeten brenghen ten huyse van een haerder creaturen, de selve in

eenen diepen kelder int zant diekwils afgheschoten, om te proberen, oft de selve oock ficx waeren, naer desen de selve in een ander coffer met syn toebehoor in den Haegh heeft laeten brenghen, in sekere Herberghe, als gheschiedt is.
In middeler tydt, soo hadden sekere van haere creaturen de weet om haer op sulcken tydt alsser bestemt was te laten vinden. Dese voorseyde Matroosen oock op haer saecken niet slapende, hebben een ghedeelte van haer Brandtwerck op den 5 Februarij in den Haegh ghebracht, daer sy vonden in sekere Herberghe als geseydt is, desen man en de meer andere de welcke haer te werck ghestelt hadden, hebben sy het selve *ghoet* over ghelevert, voorts werden dese Matroosen seer wel ghetrackteert van eten ende drincken sonder hare kosten.
Een van dese Maets sach met eenen swenck dat den ghenen, de welcke haer 't ghelt ghegheven hadden, eenighe conspiratie met eenen man van Bleyswyck hadde, den welcken hy scheen te willen kennen, hy in hem selven overdenckende, soude desen den Man wesen, de welcke ick my inbeelde, so en can dese saecke niet alsoo syn, als ons t'selve aenghedient is, want desen man en was gheen *ghoedt* vrient van den Prins, waer over de Matroosen slapen ghinghen, ende den eenen in eenen zwaeren droom viel die hy syn me-maets des morghens vertelde, loeghen met hem.
Nu soo haest sy buyten den huyse waeren, so seyde dat hy hem inbeelde eenighe Verraderye te wesen, ende daer goedt vonden dese saecke den Prins te vraghen, want seyde hy soo het eenighe saecken tot dienst van het vaderlandt syn, sullen onsen Prins onghetwyfelt bekent syn.
Den anderen dadelyck oock syn oordeel daerby stellende seyde al gheven wy den Prins te kennen daer en kan ons geen hinder van komen, want is de saeck inder daedt voor het Vaderlandt, wy hebben het gheene ghedaen daer voor ons dese 300 gulden ghegheven syn, ende isset ter contrary, den Prins sal ons onghetwyffelt noch eenen drinc-penningh gheven ende altoos in syne gratie staen, en so sy aen 't Hoff quamen verstonden dat den Prins nae Ryswyck was, alwaer sy terstonts nae henen ginghen. Daer comende seyden tegen de Pagien dat se den Prins moesten spreken ende den Prins t'rapport verstaen hebbende, seyde hy haest ut den stal soude comen, de Matroosen seyden dat se hem moesten spreken, dat een saecke was daer den Prins veel aen gheleghen was.
Den Prins dit verstaende, heeft de Matroosen terstondt by hem doen comen, waer over sy hem terstont de saecke verclaert hebben die hem onbekend was, ende heeft dese Maets in bewaernisse ghestelt, ende is in alder haesten naer den Haegh ghereden, waer over den Raedt verghaderde, daerop hebben de Heeren op den 6 Februarij 1623 haeren Fiscael met eenighe dienaers ghesonden in de Herberghe van den Helm (aen het Noort-eynde) daer comende heeft hy den weert ghevr*a*eght nae sulcke coffers, ende het volck die sulckx toecomende was, ende twee van de conspirateurs syn neffens de dienaers ter deuren ut ghestreken, de andere syn in huys ghearresteert, midts den Fiscael wederom gingh om dat den Weert spytich seyde dat daer niet en was, den Fiscael quamp wederom ende besocht het huys door ende heeft de coffers ghevonden, den weert wert ghevanghen ende noch dry andere, waeronder was

den eenen die t'ghelt aen de Matroosen ghegheven hadde.
Den weert werdt scherpelyck ghe-examineert maer en wilde niet belyden.
Daer wert terstont order ghestelt om alle utganghen op den Haeghe te letten ende te besetten, So is een van de verraders hebbende eenen waghen ghehuurt, meinende hem nae Delft te begheven, door de soldaten, desen waeghen siende, aengeroepen *Kivala,* desen misdadigher dit hoorende sprongh van den waeghen ende solveerde hem met loopen. De Borgherye quamen oock inde waepen.
Ter middeler tydt werdt om den Scherprechter ghesonden, om terstonds te gaen pynighen(1).
Ende op den Biddach naer de predicatie synde scherpelyck ghe-examineert, ende den Fiscael is ghesonden nae de wooninghe van Barneveldt, daer comende bevonden dat de soons vertrocke waeren, de welcke des voorgaenden daghs noch ghesien waeren, niet tegenstaende zyn de knechts met den Petagoge van de kinderen mede in hechtenissen ghenomen, ende het huys wert voorders met veerthien dienaers bewaert.
Naer dat de misdadighen beleden hadden, ende ghenoech bekent, soo syn de Matroosen van t'arrest ontslaghen.
Donderdaechs snachts den 9 synder noch dry ghevanghen.
s'Vrydaechs smorgens noch eenen man van Berdel, ende den selven dach noch twee van 's Hertogenbosch.
Vrydach ende Saterdach syn eenighe van Rotterdam ende Delft ghevanghen.'
(Wordt voortgezet.)

Suiker als beestenvoeder.

Al sedert eenige jaren is het voor de suikerfabrikanten een zeer slappe tijd. Geheel Europa door, zijn de markten met suiker overladen, iets wat voor gevolg heeft, dat de sterk gedaalde prijzen de waarde van goed en arbeid schier niet meer loonen. De omstandigheid dat de suiker zoo goedkoop is, heeft eenige belanghebbenden in Engeland en Duitschland op het denkbeeld gebracht, om eene proef te nemen met het gebruiken van suiker voor de vetmesting van vee. Van sommige dezer proefnemingen is onlangs de uitslag bekend gemaakt. Bij schapen en kalveren is de proef mislukt. Men was op de volgende wijze te werk gegaan. Aan schapen gaf men bij hun gewoon voeder, eerst een half pond en daarna drie vierendeelen suiker. Aanvankelijk wilden de beesten geen suiker eten; later deden zij dit wel, maar toch niet gulzig of graag. De met suiker gevoederde schapen wonnen per week slechts 31/100 pond in gewicht meer, dan die welke geen suiker kregen. De kalveren, ofschoon men begonnen was met hun slechts 100 tot 200 grammen suiker daags te geven, werden er ziek van, zoodat men heeft moeten ophouden hun nog langer met suiker te voederen. Met de varkens, daarentegen, ging het geheel anders. Zij betoonden zich zeer verlekkerd op suiker en zij die er mede gevoederd werden, namen veel meer toe in gewicht, dan zij die geene suiker kregen. Varkens, die op drie maanden ieder 54 pond suiker genuttigd hadden, waren 39 pond zwaarder geworden in die

(1) De justitie, naar het blijkt, ging destijds rap en straf te werk.

tijdruimte, wat eene waarde vertegenwoordigt van omtrent 24 ½ frank. De landbouwkundige die deze proeven in Duitschland nam, is dr. Maercker. De aan varkens gevoederde suiker wordt ondermengd met linzen, boonen, koeken of luzern. In Engeland werd eene dergelijke proef genomen door den heer J.B. Lawes. Zij liep mede gunstig. Hij oordeelt, dat men tot het vetmesten van varkens voordeeliger suiker kan gebruiken dan graan of rijst, wanneer het graan meer dan 115 fr. en de rijst meer dan 90 fr. per ton kosten.

Parelvisscherij.

(De volgende opgaven zijn ontleend aan een verslag van den consul Griffin, te Sidney, naar wat daaruit wordt medegedeeld in het tijdschrift de Indische Mercuur.)

De parelvisscherijen, die gelegen zijn in het gedeelte van Torres Straits, behoorende tot de Engelsche kolonie Queensland, in Australië, liggen 1500 mijlen van Brisbane en meer dan 2000 mijlen van de stad Sydney. De scheepvaart aldaar is zeer lastig, ten gevolge van de vele eilanden, riffen en ondiepten. Er loopen daar hevige getijstroomen en draaistroomen. De schepen, die naar parels komen visschen, moeten aan de regeering van Queensland, op straf van zware boete, eene soort van patent betalen. Kleine booten (gewoonlijk niet grooter dan 2 ton) betalen omtrent 25 fr. Een schip van 10 ton of daar beneden, betaalt omtrent 75 fr. Elk schip dat grooter is dan 10 ton, betaalt voor elke ton meer, omtrent 12 ½ fr. Bij den aanvang van het jaar 1884, bedroeg het aantal menschen, die zich bezig hielden met parelvisscherij, 1500, terwijl 206 schepen de parelvisscherij uitoefenden. Ongeveer 80 schepen waren voorzien van duikertoestellen, de overige vaartuigen waren meer hulpbooten. De kosten van een schip met duikertoestellen bedragen tusschen 1500 en 2500 dollars (7500 en 12,500 fr.). Een duikertoestel met duikerkleeding, bij Handcock, te Londen, vervaardigd, kost 700 dollars (3500 fr.). Een goed duiker verdient maandelijks tusschen 60 tot 150 dollars (300 tot 750 fr.); enkele verdienen soms eens zooveel. Wanneer men ter visscherij uitvaart en in een deel van 8 vademen (ongeveer 10 meters) water komt, dan springt de duiker overboord, en dewijl zijne laarzen sterk met lood bezwaard zijn, zinkt hij snel. Heeft hij den bodem bereikt, dan loopt hij langzaam voort tot hij aan een bed van schelpen komt, en dan geeft hij aan de boot, met behulp van zijn signaallijn, een teeken, om het anker te doen uitwerpen. Hij heeft een zak bij zich, waarin hij de schelpen bewaart, en zoodra die zak vol is, wordt deze, op een gegeven teeken, opgeheschen, uitgeschud en weder naar beneden gelaten. De duiker kan verscheidene uren onder water doorbrengen. De parelschelp ligt geopend op den bodem, en er wordt nog al wat handigheid en zorg vereischt om die te behandelen, want raakt men haar op de verkeerde plek aan, dan sluit de schelp dicht, somtijds de hand inknijpende als

eene bankschroef. Ten gevolge daarvan, hebben er nog al eens ongelukken plaats, ten minste bij onervaren duikers; zij zijn dan verplicht naar boven te seinen, opdat men aan boord de schelpen van de hand kunne verwijderen. Behalve bij ruw weder, kan men elken dag visschen; de vangst is echter beter, tijdens kalmte of zwakken wind. De gemiddelde vangst voor elke boot bedraagt 1 tot 1 ½ ton schelpen per maand. De visscherijen op de kust van Australië leveren de echte pareloester, de *Avicula mergaritifera.* Gedurende het jaar 1883 werden 619 ton parelschelpen uit West-Australië uitgevoerd, geschat op 160,000 dollars (800,000 fr.), en de waarde van de uitgevoerde parels zelven bedroeg toen 57,500 dollars (287,500 fr.). Verscheidene van die parels waren van buitengewone grootte; sommige daarvan wogen wel 234 grein. De booten, die geene duikertoestellen aan boord hebben, heeten drijfbooten *(swimming boats).* De manschap bestaat uit goede zwemmers, die nu en dan onderduiken, om te zien, of zij ook schelpen vinden; zij kunnen het een paar minuten onder water uithouden, maar het gebeurt, dat het bloed hun uit den neus, den mond en de ooren vloeit en zij zich zelven eene slepende ziekte op den hals halen (borstkwalen en longtering). Op plaatsen, waar niet veel wordt gevischt, worden zij ook nog al eens aangevallen door haaien.

Er heeft altijd een geheimzinnige sluier over de paarlen gelegen, en vooral over de wijze waarop zij ontstaan. Mannen van de wetenschap zeggen ons, dat het harde, witte, glanzige en zacht aanvattende zelfstandigheden zijn, die in een schaal- of schelpdier, tot de soort der oesters behoorende, gevonden worden. Dichters spreken er over als bollen van licht, als de maan van het water en als de ijzel van den hemel. De oude Grieken en Romeinen hadden hooger achting voor de paarlen dan voor eenig ander juweel, dewijl zij haar eigen schoonheid en glans medebrengen, en die niet aan de hulp der kunst verschuldigd zijn. Ook de Schriftuur spreekt herhaaldelijk van paarlen, en menig bijgeloof hebben zij doen ontstaan of voedsel gegeven. De Chineezen meenen dat zij eene uitmuntende geneeskracht bezitten en de Egyptenaars losten de paarlen op en dronken de vloeistof als een minnedrank. Ook Cleopatra volgde slechts de gewoonte en de gebruiken van haar geslacht, toen zij den vermaarden paarldrank gebruikte op de gezondheid van Marcus Antonius. De Perzen zijn, naar men zegt, de beste beoordeelaars van paarlen; zij betalen de hoogste prijzen er voor. De Hindoes volharden in het geloof, dat paarloesters van uit de wolken vallen, en na een langdurig verblijf in den oceaan naar boven komen, dan de schelp openen en in die gapende opening een of meer druppels regenwater opvangen, welke druppels dan in paarlen overgaan. Linnoeus verzekerde, dat parels voortgebracht kunnen worden door zandkorrels of andere vreemde zelfstandigheden in de oesterschelp te brengen. Paarlen, die gevormd zijn door het brengen van vreemde zelfstandigheden in de schelp, zijn inwendig hol en meer ruw van vorm; zij hebben niet veel hooger waarde dan de glazen kralen, die gevuld zijn met deze of geene stof.

De wetenschap zegt: de zelfstandigheid, waaruit de parel bestaat, is eenvoudig koolzure kalk, gelaagd (laagvormig afgezet) met dierlijke vliezen tusschen de lagen.

De beste paarlen vindt men in oesters van omstreeks vier jaren. De parel zelve, gelijk het inwendige der schelp, bestaat uit eene afscheiding van stof uit het lichaam van het dier; het verharden heeft plaats ten gevolge van de aanwezigheid van kalk. Uitwendig ziet de schelp er donker bruin uit. Somtijds vindt men wel honderd paarlen in eene enkele paarloesterschelp, maar deze zijn dan steeds klein en hebben geene of weinig waarde. De paarlen van de jonge oesters zijn geelachtig gekleurd, die van

de oude oesters hebben eene lichte roode tint; men vindt echter ook witte, bruine, staal- en zilverkleurige, zelfs geheel zwarte. De grootste parel die ooit gevonden is, werd aan Philips II, koning van Spanje, geschonken; deze had ongeveer de grootte van eene duivenei en kostte 80,000 dukaten. Over het algemeen is de waarde der paarlen denkbeeldig. Het beroemde parelsnoer van keizerin Eugenie van Frankrijk, dat oorspronkelijk een half millioen frank heeft gekost, werd eenigen tijd later voor 150,000 fr. te koop aangeboden.

Wanneer de oester zes of zeven jaar oud is, dan sterft zij; de parel zelve wordt dan schilferig en als vermolmd. De duikers maken echter geen verschil bij het opvisschen, maar nemen wat zij krijgen kunnen, zelfs de doode schelp, die natuurlijk de minste waarde heeft. De schelpen die aan den rand een zilverachtigen zoom hebben, zijn de meest gezochte.

De zoogenaamde pareloester is eigenlijk volstrekt geene oester, maar eene mossel, in de wetenschap bekend als *Merleagrima mergaritifera.* De schelp is bijna cirkelrond en heeft gemiddeld 20 tot 25 centimeter in middellijn. Het gemiddelde gewicht bedraagt ¾ kilogram (zonder de visch); men vindt er echter in de Torres Strait ook van 3 en 4 kilo.

De pareloesterbedden zijn in Australië en in Nieuw-Guinea zeer uitgebreid; in laatstgenoemde streek strekken zij zich uit langs de geheele kust van bij Kaap Usuing tot aan de Tawi-Eilanden en van daar naar Soeloe en Baselan. De parels van Sulu worden voor veel beter gehouden dan die van Ceylon en ook van de Perzische Golf.

Hoofdkerk van Rouaan in Frankrijk.

TEEKENING VAN A. DEROY, HOUTSNEDE VAN E.A. TILLY.

De op onze vorige bladzijde afgebeelde kerk, toegewijd aan O.-L.-Vrouw, werd deels gebouwd tusschen 1207 en 1280. Kardinaal Georgius van Amboise, aartsbisschop van Rouaan, vriend en minister van Lodewijk XII, déed het portaal maken in het begin der XVIe eeuw. Zooals men uit de gravuur kan nagaan, zijn de twee zijtorens niet even hoog. De westertoren is gedeeltelijk van Romaansche bouworde; de fraaie zuidertoren, ook de Botertoren genoemd, omdat hij, tusschen 1485 en 1607, werd gebouwd uit de opbrengst der giften door geloovigen gedaan om vergunning te bekomen tot het gebruiken van boter gedurende de vasten,(1) bevatte vroeger de grootste klok der christenheid. In 1793 werden van deze klok kanonnen gegoten; eenige stukken van de ter omsmelting verbrijzelde klok werden opgezonden naar Parijs, waar men er gedenkpenningen uit maakte, die het volgende opschrift voerden: *Monument de vanité*, *détruit pour l'utilité*, *l'an* II *de l'égalité.* In de Parijsche munt- en penningverzameling zijn eenige van de bedoelde penningen bewaard.

De naald van den middentoren werd in het jaar 1822 door den bliksem vernield en vervangen door een ijzeren gevaarte van 142 meters hoogte, hetwelk, op zijne beurt, in 1879, de plaats moest ruimen voor de torenspits en de vier in koper geslagen kleine klokketorens van Ferdinand Marrou (zie blz. 13).

De twee schoone zijportalen dagteekenen van de XIIe eeuw. Het portaal aan de noordzijde werdt het Boekverkoopersportaal genoemd, naar de boekwinkels, die zich daar vroeger bevonden. Het beeldwerk, waarmede het is versierd, stelt het *Laatste oordeel* voor. Aan het zuidportaal is Jozefs geschiedenis in beeldwerk voorgesteld. Volgens eene Normandische overlevering, zou de schenker van Pharao, dien men opgehangen afgebeeld ziet, een woekeraar voorstellen, die zich van valsche maten en gewichten bediende en wiens fortuin was aangeslagen ten voordeele der kerk, die het zou hebben gebruikt om dit portaal te maken.

Binnenwaarts is de kerk 142 meters lang en 29 hoog; zij vormt een prachtig gebouw, in Gothischen stijl van het eerste tijdvak, met drie rozen in de zijgevels van de kruisbeuk; zij heeft drie beuken; maar de koepel ontbreekt. De beuken zijn gescheiden door twee rijen van 7 kolommen, waartusschen eene tweede rij, minder hooge, bogen is aangebracht, ter versterking van den bouw, maar ten nadeele zijner schoonheid. In de kapellen treft men een aantal merkwaardige oudheden aan.

> Iedere nieuwe lente, die de plantenkiemen uit den schoot der aarde roept, geeft mij licht over het lange raadsel des doods en weerlegt mijne angstige vrees voor een eeuwigen slaap. De zwaluw, die wij des winters verstijfd vinden en in het voorjaar herleven zien; de doode rups, die zich als vlinder verjongd opheft; ze zijn een treffend zinnebeeld onzer onsterfelijkheid.
> SCHILLER,

Leenaart-Lodewijk De Bo.

Den 25^{n} Augustus 1885 stierf te Poperinghe de zeer eerwaarde heer pastoor en deken De Bo, uitmuntend redenaar, uitstekend dichter, verdienstelijk taalkundige.

(1) Men weet, dat de toren der Predikheeren- nu St.-Pauluskerk te Antwerpen boterdief genaamd werd, omdat de paters, vanwege de kosten door den bouw veroorzaakt, gedurende de uitvoering der werken, op hun brood en anderszins weinig boter kregen.

Hij werd geboren in 1826 te Beveren, een dorp aan de Leie, in West-Vlaanderen. Na het voltooien van schitterende studiën, in het college van Thielt, trad hij in het groot seminarie te Brugge. In 1851 priester gewijd, leeraarde hij meer dan twintig jaren lang in Sint-Lodewijkscollege. Warm sloeg zijn hart voor den godsdienst, warm sloeg zijn hart voor het Dietsche vaderland! Hij ontstak in de gemoederen van zijne leerlingen eene vurige liefde voor de moedertaal. Het voorbeeld aan de lessen parende, gaf hij verscheidende dichtstukken in het licht, die van een verheven en eigenaardig talent getuigen. Als een voorbeeld mag het volgende dienen:

Maar stil... Het stormt daar op de zee;
't Is hooge springvloed morgen;
En 't voorgetij begint alreê
De waatren op te schorgen.

Als kokend op een helforneis,
De vloed zwalpt weg en weder,
En stijgt in bergen, reis aan reis,
Maar krult en tuimelt neder;

En tuimlend brult en schuimbekt hij,
Als of het hem zou belgen
Dat vruchtloos zijne razernij
Het aardrijk wil verzwelgen.

Daar stonden wij twee uren lang
Te staren zonder spreken.
Het wierd mij om het hert zoo bang
En 'k zag uw tranen leken.

't Was zoo eenlijk groot en wreed!...
De zon viel door den noene;
En als een wolkje ervoren gleed
De roste vloed wierd groene:

Konsuis een onafzienbaar veld
Bestaan met rijpe granen,
Waartusschen bosschen, door 't geweld
Geslingerd van de orkanen.

En altijd rolde en klom de vloed,
En altijd voort de baren;
En huivrend voelden we in 't gemoed
En 't bloed den *horror* varen.

o, Groote God, die ons daar spraakt,
Uw kinderen toch zoo kleene,
Wat hebben wij daar heil gesmaakt
In de eenzaamheid alleene!....

Zooals men ziet, ijverde de zangerige dichter vooral voor de herinvoering van Westvlaamsche woorden en spraakwendingen. Dit werd weldra zijne levenstaak. Driftig trok hij te velde tegen de stijve taalvormen der Hollandsche boektaal. Onvermoeid, tot zijnen laatsten levensdag toe, streed hij voor zijne lieve, zoete gewestspraak in *Rond den heerd,* in *Loquela*, tijdschriften toegewijd aan de verdediging en heropbeuring

van den Westvlaamschen tongval. Hij deed meer; met een bewonderenswaardig geduld groef hij den ouden taalschat op. In 1873 verscheen zijn *Westvlaamsch Idioticon*, eene woordenlijst van over de acht en twintig duizend woorden, ‘A B C-gewijs vergaderd, uitgeleid en met allerlei spreuken versierd; woorden die hij één voor één, al, uit den mond des volks vernomen, bij de oudere tale vergeleken, in menigvuldige nieuwe woordenboeken vruchteloos gezocht, gewikt, gewogen gelijk in de goudschale, geschreven en hergeschreven, nagezien en voor den druk verbeterd heeft....’ (Guido Gezelle.)

Het was een heerlijk werk, een onuitputbare schat van taalkennis, en in Noord- en Zuid Nederland door alle taalkundigen hoog geroemd. Sinds dit tijdstip, worden in al de hoeken onzes vaderlands de gewestelijke tongvallen door de geleerden met nauwgezetheid bestudeerd. Overal verschijnen idioticons en dialecticons, verzamelingen van woorden, van spraakwendingen en gezegden, uit den altoos scheppenden mond van het volk opgeteekend. Lang genoeg hebben, zoo zegt men, schoolsche, onnatuurlijke, stijve taalvormen onze Dietsche moedertaal overheerscht, verwrongen, verarmd; het is meer dan tijd, dat men putte aan de altijd levende, spruitende bron ne der volkstaal.

De taal! is zij te klemmen
In vormen, vastgezet
Bij meerderheid van stemmen?
Neen! 't volk is stem en wet.

Taal is bij hém te zoeken;
't Heeft volmacht als heur tolk;
Het volk stamt uit geen boeken,
Maar 't boek stamme uit het volk.

(Claeys.)

De Bo ijverde fel, voor deze beginselen; gansch zijn leven was een strijd tegen conventioneele schrifttaal. Maar hooren wij hem zelve spreken:

‘Als David tegen Goliath ging, koning Saül deed hem uitrusten met een zwaren helm op het hoofd en een lastig harnas op het lijf. “Ik en kan daarmeê noch gaan noch roeren, zei David, late varen strijden en verwinnen.” En al dit belemmerend geveerte wierp hij af, en trok met den slinger van den herder en vijf blinkende keien uit de beke tegen den reus en versloeg hem. Die als redenaar wil lukken, doe gelijk David: geen belemmerend geveerte, geene taal die dwingt en wringt, maar de taal die hem vrij, natuurlijk en eenvoudig uit het herte vloeit en van de tonge rolt, de ware nederduitsche taal, de katholyke taal van de katholyke Vlamingen.

En zijn er die door beroep of anderzins eenigen invloed in de scholen uitoefenen, dat zij nooit het voorbeeld van koning Saül volgen, die den jongen David in ijzeren kleeren wilde steken, en die op het einde nog zijn verstand verloor. Laat de vlaamsche kinderen, laat de vlaamsche jeugd hunnen vlaamschen slinger en hunne blinkende keien uit de beke! De Goliaths van onzen tijd schimpen er meê. Dat en kan geen leed. Varen zij maar niet gelijk hun snorkende voorzaat, de philistijnsche reus: eerst omverre door eenen kei uit den slinger, en dan den roeper af door hun eigen zweerd, 't is te zeggen, hun letterkundig hollandsch, wiens wanschapenheid zoodanig in de

oogen begint te springen, dat de reuzen zelven er welhaast beschaamd van worden, en zwijgen zullen.'

Er ligt veel waarheid in deze woorden; doch met welke omzichtigheid ging onze meester te werk! De gewestelijke tongvallen behouden hun burgerrecht en kunnen het algemeene erfgoed van het Dietsche volk verrijken, maar de beschaafde Nederduitsche taal mogen zij niet verdringen. Het is eene hoofdvereischte zich verstaanbaar uit te drukken voor het gansche Nederlandsche volk, wil men zijne stem doen hooren buiten de enge grenzen zijner provincie.

En toch, waarom zooveel inkt verspild aan al die taalzifterij? 't Is slechts goed voor pedanten en haarklievers, ter nauwernoode de aandacht waard van een ernstig man. De kunst beoefenen voorde kunst zelve, de taal voor de taal, is bloot liefhebberij. De spraak is een middel om aan anderen zijne gewaarwordingen, zijne aandoeningen, zijne gedachten meê te deelen, en hoe zal dit men dit doen als men eene taal gebruikt, die voor het meerendeel der toehoorders onverstaanbaar is?

Onze De Bo dacht er gewis nagenoeg over als Johan Winkler, de geleerde Friesche schrijver. 'Waarom zoude ik mij zelven dwingen om mijne gedachten, gelijk zij in Friesche bewoordingen, en vooral in Friesche formen in mijn Friesch brein ontstaan, kunstmatig om te zetten in schoolsch-Hollandsche woorden en formen? Zoo doende zoude ik zelve mijn eigen werk bederven, mijn stijl gekunsteld, stijf, gewrongen, onnatuurlijk, leelik maken. Zoo dwaas ben ik niet. Ook in deze zaak geldt mij "Vrijheid, blijheid." En, al is mijne taal dan niet onnoodigerwijze nieuwerwetsch schoolmeesters-Hollandsch, goed Nederlandsch, zuiver Dietsch, is zij zeker. Zij is louter.'

Ja, de taal van De Bo, alhoewel in Westvlaamsche bewoordingen en vormen, was zuiver Dietsch, louter Nederlandsch. Gewis zal dit nog meer uitschijnen, als men zijne sermoenen zal uitgegeven hebben. Uitmuntend taalgeleerde, bezield dichter, welbespraakt redenaar, was De Bo vooral een voorbeeldig priester.

De vijftien laatste jaren zijns levens waren uitsluitend toegewijd aan den zieledienst der geloovigen. Beurtelings pastoor van Elverdinghe, van Ruysselede, van Sint-Bertens tot Poperinghe, bewandelde de vrome man tot het einde toe zijne levensbaan, 'in priesterlijke, christelijke en echt Vlaamsche werkzaamheid.'

En wel te rechte mocht men op zijn grafzerk de bijbelspreuk beitelen:

> *Elk en iedereen wist hij in vaderlandscher tale aan*
> *te moedigen, met kracht en overvloeiender wijsheid.*
> *Antwerpen.*
> L. VAN RUCKELINGEN.

> Al ligt een geheim nog zoo diep begraven, met een kurkentrekker is het er uit te halen.
> P.G.C.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen.
Italiaansche afdeeling.

Deze afdeeling, waarvan men in onzen vorigen jaargang on de plaat blz. 105 de uiterlijke versiering kan zien, was

de aanlokkelijkste, de fraaiste der tentoonstelling. Niet eene vond zooveel koopers als deze; in niet eene werden sommige voorwerpen zoo herhaaldelijk verkocht als hier; daar zijn, onder andere, tellooren en schotels verscheidene honderde malen verkocht. In eene bondige schets, dit alles ontleden is eene taak, die wij niet zullen ondernemen.

Het treffendste deel van de Italiaansche inzendingen bestond in de marmeren, porseleinen en bronzen beelden. Alle dragen het kenteeken van smaak en kunst. Een deel der beelden en groepen, zoowel in brons als in gebakken aarde, in albast en in hout, gaven onderwerpen te zien die of niets beduidden of weinig belangrijk waren; doch in alle was het kunstgevoel volkomen geëerbiedigd, de uitdrukking getrouw en de uitvoering verzorgd. Het zou te verre leiden, die menigte stukken te beschrijven. De meeste bezoekers hielden stil bij eene *Pronkster*, een nagebootst vrouwehoofd in marmer, met floers omhuld, zoo natuurlijk dat men waande *door* het floers het gezicht te zien, alhoewel de kunstenaar enkel door de uiterlijke bewerking van den steen zulk effect wist voort te brengen. De heer J. Vekemans, bestuurder der Koninklijke Maatschappij van Dierenkunde te Antwerpen, bezit er een exemplaar van, De *Kloosterbloem*, die wij hier boven mededeelen, prijkte ook in marmer op de kunsttentoonstelling en was daar evenals hier verschillende malen verkocht. Op vele beelden in gebakken aarde was vermeld dat de personen eerst naakt waren geboetseerd en later gekleed, waarmede men bedoelde dat de kunstenaar ze naar de natuur bewerkte.

De Italianen hadden ook

tamelijk v e e l beelden in geschilderd hout, van verschillende kleuren en verguld, a l s o o k gekleurde beelden en groepen, bestemd om met den avond gezien te worde, voor zaal- en trapsieraden enz.

Tusschen de bijzonderste bronswerken vermelden wij die van V. Gemito en baron O. De Mesnil der nationale gieterij van Napels, die hier dezelfde werken ten toon stelden als op de wereldtentoonstelling voor schoone kunsten te zien waren, en waarvan wij melding maakten in onzen vorigen jaargang, blz. 193. A. Banfi (Milaan) stelde prachtige wapentropeeën in gegoten ijzer ten toon, waarvan de lijfwapenen en helmen uit oude niet te onderscheiden waren; F. Borella (Venetië), lampen, lichtbaken, candelabres enz.; Carradori & c^{ie} (Pistore), kunstmatige sieraden, standbeelden enz.; P. Castello (Turijn), ijzeren sieraden; F. De Poli (Vittorio, Trevisa), bronzen klok van 220 kilo voor het uurwerk van Minaret en een overgroot borstbeeld in brons.

Wat drukkunst betreft, zagen wij proeven van platen en clichés in galvano en in letterspijs van Henrico Bignoli, van Rome, die in de stereotypie groote verbeteringen schijnt te hebben gebracht. Ook zagen wij dergelijke werken van Joseph Giozza, van Turijn, en van P. en L. Giani, uit dezelfde stad, proefafdrukken van kleurenprenten.

De verzamelingen zetels, van de goedkoopste tot de rijkste, waren talrijk, verscheiden en fraai. De eenvoudigste zelfs hadden eenen eigenaardigen vorm. Schijnbaar had men hier niet te doen met buitengewone expositievoorwerpen, maar wel met de gewone voortbrengselen van Italiaansche stoel- en zetelfabrieken. Daar waren geheele rijen en verzamelingen van allerlei smaakvolle stoelen en zetels, nieuwe en ouderwetsche, waartusschen stoelen in wit hout met biezen, die, zoowel als de schoonste, de aandacht trokken door hunne keurige vormen.

De verlichtingstoestellen moesten voor het getal en de verscheidenheid niet onderdoen. Zij staan bij de Italianen zeker ook op den voorgrond;

hunne ijzeren kroonlichters bijzonder doen veel effect, evenals hunne ijzeren lantaarns en hanghaken, zoo liggende als staande.

De meubelmakerij levert menigvuldige toonbeelden, voor het meerendeel gesteken, doch in evenredigheid duurder dan de andere voorwerpen. Eenige ingelegde meubels waren zeer prachtig. De heeren gebroeders Mora, Milaan; A. Bauer, Florence; ridder J. Quartara, Turijn, en F. Toso, van Venetië zonden de merkwaardigste.

De spiegelnijverheid, waarmede die der lijsten samengaat, was vertegenwoordigd door zeer schoone stukken.

De porseleinen potten, vazen, schotels, bloemen fruitschalen, teilen, groepen, tellooren waren echt schoon, die met enkele lijnsieraden zoowel als die met figuren, landschappen, tafereelen enz. De porseleinschildering bekleedde ook eene ruime en gewichtige plaats. Vele stukken waren onbegrijpelijk goedkoop; er werd dan ook gretig gekocht.

De prachtige Venetiaansche glazen lichtkronen enz. gaven het bewijs dat de Italianen in dit vak van kunstnijverheid alles overtreffen.

De heer F. Ferro en zoon hadden eene volledige glasblazerij ingericht; als men in de werktuighalle de trap rechts afdaalde en recht door wandelde, zoo vond men ter rechterzijde eene sierlijke poort, eene nabootsing van die van het paleis der dogen te Venetië, opgeslagen. Daarbinnen werden de ovens met droog esschen- en dennenhout gestookt, want steenkolenvuur is voor dit werk niet zuiver genoeg. De ovens waren nog als die van voor eeuwen. De glaspijp bevindt zich in kroezen in de fornuizen, waaruit de werklieden ze ophalen met eene ijzeren staaf en dan met de meeste behendigheid alle soorten van kunstvormen weten te geven.

Onnoodig te zeggen dat daartoe eene overgroote handigheid en een zeer juisten blik wordt vereischt.

Eene vaas wordt in drie deelen gemaakt; de voet, de kuip en de schacht; als die stukken gereed zijn, zet men ze in den oven om ze op zekeren graad van warmte te houden en zijn de drie stukken afgewerkt dan worden zij met gloeiende spijs aaneengebracht en daarna gaat het geheel den oven in en wordt stilaan achteruitgebracht, om allengs daar te verkoelen, waartoe een dag en nacht noodig is. De vuren branden 's nachts stilaan, om 's anderdaags weer vroeg te laten voortwerken. De behendigste werklieden komen uit de beroemde fabrieken van Murano bij Venetië, die door de meeste bezoekers van Italië bezocht worden. Venetië is zooals men weet het vaderland der prachtspiegels en hare glasnijverheid dagteekent van de XIIe eeuw.

De juweelen waren vertegenwoordigd op eene breede schaal door mozaïeken van Rome en Florence; aan koralen enz. was een overvloed, waarvan in onze streken vroeger geen denkbeeld was. Hetgeen er verkocht werd, aan koralen armbanden en halssnoeren, is ongelooflijk, en er was geen voorwerp van koraal te verdenken, dat ontbrak.

Van eetwaren en dranken waren ontelbare stalen voorhanden. De Italiaansche wijnen, namelijk, bezetteden menigvuldige uitstallingen, waar men ze ook proeven kon; opgelegde waren ontbraken evenmin, bijzonderlijk de vruchten, en daartusschen de zoogenaamde gekonfijte vruchten; het gedroogde vleesch bestond schier uitsluitelijk in groote en zware worsten.

Niet onvermeld mag het leder, noch de schoeisels en handschoenen worden voorbijgegaan, evenmin als de rijtuigen.

Wat de onderaardsche voortbrengselen betreft, hebben wij eene allerschoonste verzameling mineralen te vermelden, alsmede marmer, dit laatste ruw in blokken, alsook in platen, gepolijst. Al het marmer was zeer licht en om de waarheid te zeggen, het stak de oogen niet uit. Voor het sulfer, een der groote uitvoerartikels, zijn de voortbrengers niet ten achteren gebleven.

Onder de landbouwvoortbrengselen moeten wij de wasklompen noemen, en als zeldzaam eigenaardig vermelden, dat de Italiaansche bieën ook waren tentoongesteld in een twaalftal houten doosjes.

Van de voornaamste houtsoorten, in de Italiaansche bosschen gewassen, waren de stalen voorgesteld in ruwe stukken en bewerkt in platen. Die verzameling wekte vooral de aandacht wanneer men de meubelen had gezien.

De voortbrengst der zijde leverde eene bijdrage die veel bekijks had en met reden. In eene menigte bokalen, elk de plaatselijke aanduiding dragende, bevonden zich duizende kopjes ruwe zijde, in den staat zooals de zijdeworm ze heeft gesponnen, en daarnevens van dezelfde soorten, in draad afgewonden en tot kleine strengen geknoopt.

Het ministerie van landbouw, handel en nijverheid had in de tentoonstelling een paviljoen laten oprichten, dat tusschen al de bevalligheden van Italië een pronkstuk was van eersten rang. Het had ingezonden specimens van werken van 's lands zeevaartscholen, alsook van de nijverheidsscholen en van de nijverheidsmuseums van Italië. Buiten allen twijfel, was deze afdeeling, alhoewel slechts klein, om hare volledigheid te roemen. De modellen en werken, door de Italiaansche nijverheidsscholen geleverd, getuigen dat daar alle vakken worden onderwezen, en de proeven van het nijverheidsmuseum leveren het bewijs dat zij niet achterlijk zijn.

De belangrijke verzameling betreffende het schilder- en teekenonderwijs in Italië is door dezes gezant te Brussel na de sluiting der tentoonstelling in bruikleen afgestaan aan het museum van kunstnijverheid te Haarlem. Het zijn werken van zes scholen: Rome, Pisa, Florence, Turijn, Milaan en Ferrara.

Pianos en muziek vermeldden wij reeds in 1885, op blz. 195, onder de rubriek: Toonkunde.

Lachwekkende plant.

Planters Gazette deelt mede, dat in Amerika eene plant is ontdekt, die ook in Arabië groeit, en waarvan de zaden, als men die eet, de eigenschap hebben, den eter ongemeen vroolijk te stemmen. Vandaar den naam *laughing-plant*, dat is lachende of lachverwekkende plant. In de streek van Arabië, waar zij groeit, worden hare zaden gedroogd en dan fijn gestampt. Iemand, die eene zekere hoeveelheid van dit zaadmeel eet, begint kort daarna, met de grootste dartelheid, te dansen, te springen en te zingen. Deze uitgelatenheid duurt niet zelden een vol uur voort. Er wordt niet gemeld, dat de gezondheid hierdoor wordt benadeeld. De plant schijnt tot de orde der groenten te behooren.

> In den mensch leeft de begeerte om zich uit te breiden, nieuwe ontdekkingen te maken, naar alle kanten rond te dolen, en dan weer de stille behoefte, om zich willig te laten beperken, in het spoor der gewoonte te blijven, en zich om rechts noch links te bekommeren.
> GOETHE.

Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. Engelsche afdeeling.

De heer E.A. Grattan, consul-generaal te Antwerpen, was de commissaris dezer afdeeling[1]. Er waren 55 schilderijen, 35 teekeningen, waterverfschilderingen enz., 8 beeldhouwwerken en 18 gravuren, te zamen 116 stukken.

In de eerste plaats noemen wij hier de prachtige schilderij van L. Alma Tadema, zooals men weet, een geboren Nederlander (zie over dezen meester, onzen jaargang 1884, blz. 36), *Het wijnoogstfeest in het oude Rome,* eene gekende schilderij, eigendom van den heer E. Gambart. Mevrouw Alma Tadema vergastte ons met een keurig stuk: *Het tafelgebed*, ons in herinnering brengend, dat men in Engeland steeds getrouw blijft aan de christene gewoonten.

E. Armitage, *Twintig jaren na den oorlog*, eene belangwekkende voorstelling, ontleend aan een vers uit de *Landgedichten* van Virgilius, als volgt door den grooten Joost van den Vondel vertaald:

> .... De tijd wil altemet
> Genaken, dat hierna de landman, kloek en wakker,
> In die gewesten, op den omgeploegden akker,
> Zal schichten vinden, ruw gegeten van den roest,
> En op den hollen helm, daar 't bouwland ligt verwoest,
> Het eg zal stooten, zich verwondren, onder 't slaven,
> Om 't grof gebeente, hier uit grafsteên opgegraven.

Dit stuk, alsook *Een Vrijdag aan de zoetwaterbronnen te Scutari*, in klein Azië, draagt eenen zeer eigenaardigen kunststempel.

A.C. Gow toonde ons op treffende wijze: *Prins Maurits na den slag van Nieupoort in* 1600. De prins van Oranje is met zijn gevolg aan eene tafel gezeten en beschouwt met blijkbaar genoegen eene rijk versierde vlag met het schild van Spanje, waaronder te lezen staat: *Fama nostra implet orbem*. De geschiedkundige voorstelling is vooral in de uitvoering der bijhoorigheden wel gelukt en de kleur van het geheel doet aan een Vlaamsch penseel denken.

Sir F. Leighton, schilder-beeldhouwer, buitengewoon lid der Antwerpsche academie van schoone kunsten, stelde ten toon: *Phryne te Eleusis* en eene *Idylle* (eigendom van den heer Watney), twee uitmuntende stijlvolle schilderijen, maar al te zeer conventioneel onder het opzicht van de kleur, die meer naar de Italiaansche dan naar de Engelsche school overhelt. Het tweede stuk staat achter glas. Van denzelfden meester was er eene uitmuntende teekening, in muurschildering uitgevoerd in het South-Kensington-museum, voorstellende de *Nijverheid:* jonge Florentijnen beschouwen hunne degens, hunne lijfwapens en sporen, terwijl alles getuigt van werkzaamheid en schoone meisjes banieren, schouderbanden en gordelriemen borduren.

De dood van Siward, bijgenaamd de Sterke, graaf van Northumberland, in 1045, eene goed geschilderde voorstelling, door Val.-C. Prinsep.

W.O. Orchardson, *De degenkoningin*, geschilderd in den trant van Hogarth, Wilkie enz., dagteekent van 1877 en is wereldbekend gemaakt door de gravuur. *Een kopje thee*, is zeer geestig getoetst, behoort aan den heer M. Keiller.

(1) Zij, bij wier naam geene woonplaats aangegeven is, wonen te Londen.

G.A. Storey leverde een goed gepenseelde *Salome*, de dochter van Herodias.

Als GENRE- of ZEDENTAFEREELEN hebben wij de volgende te vermelden: *Terugkomst uit de school*, van W.E.F. Britten, voorstellende een meisje en een jongen die vreugdevol huiswaarts keeren. Van juffrouw E.S. Brock (Munchen), *Godvruchtige overweging.* J.V. Carrington, *De schildwacht*, een bij maskers en poppenkleederen wacht houdende hond. F.E. Cox, *De terugkomst*, echt Engelsch, eene oude dame voorstellende die in eene boot stapt om een dorp aan den overkant der rivier te bereiken. L. Desanges toonde ons een geoefend penseel in *Beatrix* en in het stuk getiteld *Besluiteloos.* R. Lehmann, *Des middags*, *Goudgele haren* en *Dolce far niente.* J. Sant, *Een patriark.* P.R. Morris gaf een strand te zien, met jonge meisjes in 't wit gekleed die uit de kerk komen. *Na de eerste communie in Normandië* is de titel van dit fraaie stuk, in de opene lucht geschilderd; land en luchtstreek verraden waar het onderwerp gekozen is. H. Schmalz, *Voor altoos*, een jongen en een meisje die het jawoord wisselen. Van denzelfden meester zagen wij eene wijsgeerige voorstelling, getiteld: *Stof zijl gij en tot stof zult gij wederkeeren.* S.J. Salomon, *De kleine zieke* en *Ruth en Naonni.* E.A. Waterlow, *Des herders terugkomst.* Wij hebben slechts een stilleven ontmoet: van mevrouw Heucken-Halpin (Brussel). Tusschen de fraaie landschappen noemen wij die van: A.G. Bell, *Vogels in de sneeuw* en *Gouden stralen* die heerlijk op een landschap wederkaatsen; T. Cooper (Sidney), een *Gezicht uit het graafschap Kent.* J. Griffiths (Bombay), *De Boeddhistenspelonken van Ajanta;* mej. Leigh (Antwerpen), als wij ons niet bedriegen eene schilderes uit liefhebberij, twee lieve stukken.

ZEESTUKKEN. *De kust*, van E. Hayes, waarheidsvol teruggegeven. *Het wrak*, van R. Montgomery (Antwerpen), zeer wel gelukt; *Draaikolk*, van H. Moore, veel te blauw; *Easton Broad* (Suffolk) of zicht van South Harting, van D.J. Aumonier. Verder zagen wij van H.R. Robertson, *De garnalenvangst op de kusten van Sussex* en *Het vertrek van het gezin;* van G.A. Scappa (Brussel), *De duinen te Heyst aan zee* en *De molen*; J Windass (York), *De oever der zee.*

PORTRETTEN. H. Herkomer, in Beieren geboren, die zijne kunstopleiding in Engeland genoot, schijnt toch als een Duitscher te denken. Het afbeeldsel zijns vaders herinnert A. Dürer; hij vertoont ons als 't ware een apostel met al de werktuigen van een houten beeldsnijder; dat van den Weener kapelmeester Hans Richter is des te eenvoudiger, maar wel gelukt; een *landschap* van denzelfden meester is ook zeer fraai. De portretten van J. Pettie (kolonel Lewis Jones en A. Watt) zijn zeer goed geschilderd. Ook die, welke ingezonden werden door G.F. Watts en J. Windass.

STADS- EN BINNENGEZICHTRN die als welgelukt mogen genoemd worden zijn die van C. Brown (Newcastle), *O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen* en van E. Crowe, *De St.-Maclouschool te Rouaan. De St.-Marcuskerk te Venetië* van mejuffrouw Clara

Montalba is minder goed geslaagd; zij stelt dezen tempel voor bij eene overstrooming en het Marcusplein schijnt glad als een spiegel.

WATERVERFSCHILDERINGEN en TEEKENINGEN waren er zeer schoone van D.J. Aumonier, C. Brown, E. Hayes, D. Law, J. Maculloch.

ETSEN van Briton-Rivière, L. Flameng, A.H. Haig, C. Hunter, C.E. Holloway, V.L. Huillier, C.E. Johnson, R.W. Macbeth, M.L. Mempes, J. Park, H.R. Robertson, F. Slocombe, C.P. Locombe, L.J. Steeld, E. Sukest, C. Voltner en W.L. Wyllie. De meeste dezer etsen behoorenaanden heer Dunthorne, te Londen. Twee etsen (voorstellingen van een rattenvanger) van R.W. Macbeth werden voor de verloting aangekocht.

BEELHOUWKUNST. In dit vak slechts drie tentoonstellers, van dewelke J.E. Boehm dan nog een Oostenrijker is van geboorte. Zijne borstbeelden van Thomas Carlyleen generaal lord Wolseley zijn meesterstukken. Denzelfden lof verdient A.B. Joy voor zijne borstbeelden van W.E. Gladstone, mej. Mary Anderson en den aartsbisschop van Canterbury. Joy's *Eerste diefstal* is een allerliefst beeld. Het beeld getiteld *Teucer* van H. Thornycroft werd zeer en verdiend bewonderd om zijne klassieke schoonheid.

GRAVUREN waren er van T.O. Barlow, S. Cousins, G. Every, H. Herkomer, R. Josey, L. Stocks, J.B. Pratt en G.S. Shury, toebehoorende aan de *Fine arts society*, die ook 8 lichtdruk-gravuren inzond naar werken van A. Tadema, J. Charlton, Fr. Leighton, E.J. Poynter en C. Schlösser.

Kroniek.

Antwerpen. De prijs van Rome zal in 1886 voor de *graveerkunst* te verdienen zijn. Als mededingers worden toegelaten in België geboren of genaturaliseerde kunstenaars, die bij den aanvang van den wedstrijd minder dan 30 jaren oud zijn. De primus ontvangt gedurende vier jaren een jaargeld van 4000 fr., om zijne studiën in het buitenland voort te zetten. Er kan een 2de prijs (ter waarde van 300 fr.) en eene eervolle vermelding worden toegekend. Tot den eind wedstrijd worden slechts 6 kampers toegelaten. De eindwedstrijd of (zoo er meer dan 6 ingeschrevenen zijn) de voorafgaande wedstrijd, begint den 8^{en} Mei, 's middags, in de Antwerpsche academie, waar de inschrijvingen worden aangenomen tot 20 Maart 's middags, onder overlegging van de vereischte papieren.

- De Belgische Academie van Oudheidkunde schrijft de volgende prijsvragen uit: 1. Verhandeling van een oudheidkundig vraagstuk betreffende Belgisch-Limburg of eene naburige plaats; prijs: 250 fr. en een verguld eeremetaal. - 2. Studie op den inval der Franken in België; uit de oudheidkunde en de geschiedenis aantoonen, op welke plaatsen, in België, nederzettingen hebben bestaan van Salische en van op de oevers wonende Franken, en welke volkeren zich toen ophielden in ons land en wat hun lot is geweest; prijs: 600 fr. en een verguld eeremetaal. - Geschiedenis van het goud- en zilversmeden in België tot aan het einde der XVIIIe eeuw; prijs (gesticht door den ridder G. van Havre): 500 fr. en een verguld eeremetaal. - De verhandelingen, opgesteld in het Vlaamsch of Fransch, vrachtvrij te bestellen op het secretariaat, Gounodstraat n^{r} 23, te Antwerpen, te weten: betreffende n^{r} 1, vóór 1 Februari 1887; n^{r} 2 en 3, vóór 1 Februari 1888.

- Naar aanleiding van de groote onderscheiding, hem te beurt gevallen op de kunsttentoonstelling van 1885, is den befaamden kunstschilder F. Lamorinière, den 23n Januari, de eer wedervaren, ontvangen te worden in de openbare zitting van den gemeenteraad, waar de heer burgemeester hem een gouden gedenkpenning heeft ter hand gesteld, als een huldebewijs vanwege de stad Antwerpen.

- In den loop van Januari, verwees de Antwerpsche rechtbank iemand tot 8 dagen gevang, wegens het verkoopen ten eigen bate, van een op de stedelijke volksbibliotheek geleend boek.

- De Maatschappij der Antwerpsche bouwmeesters schrijft eene prijsvraag uit voor het bekomen van een loodshuis voor eene koopstad, gestaan aan de kaai eener groote rivier. Het omstandig programma is, op aanvraag, verkrijgbaar bij den heer secretaris Eug. Geefs, Leopoldstraat 45, te Antwerpen, waar de ontwerpen naamloos doch vergezeld van een naambriefje, moeten worden besteld uiterlijk op 26 Juli 1886 vòòr 5 ure 's avonds. De 1e prijs bestaat uit een verguld zilveren eeremetaal en 800 fr.; 2e prijs, bronzen eeremetaal en 600 fr.; 3e prijs, 400 fr.; 4e prijs, 200 fr. De 4 beste ontwerpen verblijven aan de maatschappij, maar de makers kunnen er kopie van nemen. De mededingers moeten ten minste sedert 1 Januari 1886 in België wonen, zonder dat zij alsdan volle 30 jaar oud waren.

- Verschenen: de 1e en 2e aflevering van het *Album der Antwerpsche etsers* over 1885-1886; zij bevatten: eene zeer fraaie titelplaat, den *Adel* voorstellende; A. Elsen, het *Schijn;* Th. Cleynhens, *Kapel in St.-Jacobskerk;* H. Schaefels, *Gezicht op het Y te Zaandam;* J. Thielens, *Doode vogels;* L. Brunin, *Huiskamer;* J. Guiette, *Decemberavondschemering;* L. Abry, *Cantine;* P. Verhaert, *Geleerde in eene bibliotheek;* G. Van der Veken, portret van *Simon de Vos*, naar zijne schildering in het museum der Antwerpsche godshuizen (zie onzen jaar-1884, blz. 21); A. Danse, *Stierekop,* naar A. Verwee.

- De heer Ed. Gregoir heeft een bijvoegsel laten drukken voor zijn werk *Les artistes musiciens au* XVIIIme *et au* XIXme *siècles.* Deze bladzijden zijn hoogst lezenswaardig, namelijk om de wenken, daarin vervat, over het muzikaal onderwijs en de ondersteuningen door het staatsbestuur verleend aan de muziekscholen.

Lier. Sedert het overlijden van J.B. De Weert (zie onzen jaargang 1884, blz. 180), staat de stedelijke academie onder het bestuur van den heer E. Wouters, kunstschilder te Brussel, die te gelijk bestuurder en leeraar der klasse van hooger onderwijs en schilderkunst is. Des winters telt de academie gemiddefd 500, des zomers een paar honderd leerlingen. Zooals men weet, zijn het leeraars der Antwerpsche academie die te Lier de prijskampen aan de academie gaan beoordeelen, voor de toekenning der onderscheidingen.

Brussel. In hare zitting van 19 Januari, nam de kamer van volksvertegenwoordigers kennis van een vertoogschrift waarbij eene te Parijs wonende dame, die verklaart eene kleindochter van Lieven Bauwens te zijn, eene loonbetrekking in 's lands dienst of eenigen onderstand vraagt. (Zie over Lieven Bauwens, onzen vorigen jaargang, blz. 112.)

- K. Gounods oratorium *Mors et Vita*, waarvan in onzen vorigen jaargang (blz. 188) werd gewaagd, is den 30n Januari, door Brussels Nieuwe Muziekmaatschappij ten gehoore gebracht geworden, onder de leiding van Karel Gounod zelve, in de groote zaal van het Paleis voor Schoone Kunsten, die nauwelijks groot genoeg was voor de opkomst. H.M. de koningin, die de uitvoering, welke voortreffelijk was en een diepen indruk maakte, bijwoonde, heeft zich den toonzetter en daarna

de solos (mej. Elly Warnots en mev. Schnitzler-Selb en de heeren Lloyd en Heuschling) laten voorstellen, om hen geluk te wenschen.

Leuven. Den hoogleeraar P.J. Van Beneden, die in April 1886 de 50ste verjaring zijner aanstelling bij de Leuvensche hoogeschool hoopt te vieren, zal, te dezer gelegenheid, door zijne ambtgenooten en oud-leerlingen, een gouden gedenkpenning worden aangeboden. Inschrijvingen worden aangenomen bij den heer Vuylsteke, Statiestraat 25, te Leuven.

Gent. Bij den uitgever S. Leliaert, A. Siffer en cie, is eene belangrijke beschrijving van Palestina en zijne bewoners verschenen, in verband met de lijdensgeschiedenis van den Zaligmaker, onder den titel: *Onze Heer Jesus Christus en het H. Land*, door kanunnik Dubois, te Luik. Prijs: 2 fr.

Brugge. In den laatsten tijd, werd het museum van de Maatschappij van Oudheidkunde, onder andere, met de volgende voorwerpen verrijkt: 1. een koperen apothekersvijzel of mortier, 0m19 hoog, voerende het opschrift: Henrick. Ter. Horst. Me. Fecit. Daventriae. Anno 1648; 2. een ijzeren bruidskoffertje, versierd met de wapens en de naamletters der familie Gailliard, 1617; 3. een zilveren lepel, versierd met het wapenschild van Willem Bassery, bisschop van Brugge (1691-1706); 4. eene XVIIIe-eeuwsche reiskoets van de familie Melgar; 5. twee volledige schoorsteenmantels van het einde der XVIe eeuw; 6. een aantal overblijfselen van de grafsteden der Brugsche familiën de Backer en de la Torre; 7. een haal (getand ijzer om in den schoorsteen potten en pannen aan te hangen), van Antwerpsch fatsoen, twee vuurijzers, een slot met dubbele schoot, XVIIe eeuw; 8. eene prachtige koperen plaat, waarop het portret is gegraveerd van Anselmus Boece de Boodt, van Brugge, en eene koperen plaat: Proverbia flandrica; 9. de plannen der in 1786 te Brugge bij Van Gheluwe gebouwde booten, welke den reizigersdienst tusschen Brugge en Gent verrichtten, geschonken door den heer R. Buyck; 10. de oude doopvont der St.-Gilliskerk, van het einde der XIIIe eeuw, geschonken door den heer De Jaegher van Jabbeke. (Zie, voor de ontdekking van dit laatste voorwerp, de *Vlaamsche School*, van 1884, blz. 99.)

- De *Vlaamsche Broederbond* schrijft eene prijsvraag uit voor eene *Geschiedenis der Vlaamsche beweging, in al hare vertakkingen, sedert het jaar* 1830. Aan het prospectus is het volgende ontleend: 1. Het werk dat op kunst-, wetenschappelijk en staatkundig gebied de Vlaamsche beweging, van hare opkomst tot ten huidigen dage, zal volgen en beschrijven, moet tot besluit de beste practische middelen aanduiden, om den Vlaming uit zijnen langen taalstrijd zegevierend te zien opstaan. 2. Al hebben beide in België bestaande staatspartijen erg tegen Vlaanderen gezondigd, toch blijft het ontegensprekelijk waar, dat onverschrokken mannen in beide kampen den moed hebben gehad tegen het ons gepleegde onrecht met verontwaardiging hunne stem te verheffen, en alzoo het lot van den Vlaming te verbeteren; ingezien het te schrijven boek tevens een werk van verzoening en toenadering tusschen al de kinderen van ons ééne Dietsche vaderland dient te wezen, wordt de schrijver verzocht, bij het aanhalen van daadzaken en gebeurtenissen, geene kwetsende uitvallen tegen eenige staatkundige partij of hare hoofdleiders te doen. 3. De scheiding van Nederland in twee onafhankelijke koninkrijken, sedert het jaar '30 een voltrokken feit zijnde, moet bij den schrijver geëerbiedigd blijven; bij eene mogelijke beoordeeling der oorzaken

van deze scheiding, vergete hij niet, dat, *sedert lang*, zoo bij Noord- als bij Zuid-Nederlanders, de *oude veeten zijn vergeten.* 4. Onze grondwet de vrije uitoefening der eerediensten onder hare bescherming nemende, wordt het den schrijver niet toegelaten tegen welkdanigen godsdienst, in België openlijk erkend, noch tegen zijne bedienaars, beleedigend uit te varen. Het werk moet oorspronkelijk en onuitgegeven zijn en in de Nederlandsche taal geschreven. 5. De mededingende handschriften moeten voor 1 *Juli* 1886, vrachtvrij besteld worden aan den weledelen heer O. van Caloen de Basseghem, eerevoorzitter van den *Vlaamschen Boederbond*, Ontvangersstraat, n^{r} 6, te Brugge. De werken, na dit tijdstip toegezonden, kunnen niet meekampen. 6. De schrijvers mogen zich op geenerlei wijze doen kennen; hun gewrocht moet eene kenspreuk dragen, welke herhaald is op een gesloten omslag, die den naam en de woonplaats des schrijvers opgeeft. 7. De niet bekroonde werken mogen teruggeëischt worden binnen de maand na de uitspraak der rechters. Na dit tijdverloop en de vernietiging der gesloten omslagen, worden de overblijvende stukken het eigendom des Bonds. Het bekroonde werk blijft het eigendom der maatschappij, die het recht heeft hetzelve te doen drukken. In dit geval zal het bestuur met den schrijver eene overeenkomst maken. 8. Den bekroonden schrijver zal een verguld eeremetaal en eene som van 500 fr. geschonken worden. 9. Eene jury, bestaande uit 5 leden, door het bestuur der maatschappij aangeduid, zal de ingezondene werken beoordeelen.

Buitenland.

Parijs. Bij den uitgever Victor Palmé, te Parijs, zijn, verzameld in een fraai boekdeel, de Latijnsche gedichten van Z.H. paus Leo XIII verschenen, te zamen met hunne overzetting in de Italiaansche taal. Des pauzen Latijn wordt hoog geroemd.

Bonn. Aan de hoogeschool dezer stad gaat een leergang van Nederlandsche taal en letterkunde worden ingericht. De leeraar zal eene jaarwedde van 3200 mark genieten.

Neurenberg. Er is een comiteit tot stand gekomen, dat eene loterij gaat inrichten om de bouwvallige Sebaldus-kerk te herstellen, waarvoor, naar schatting, 800,000 mark zal noodig zijn.

Londen. In den boekhandel van R. Washbourne verscheen eene levensschets van den H. Norbertus, den apostel van Antwerpen, in het Engelsch geschreven door den eerw. heer M. Geudens, kanunnik der abdij van Tongerloo en missionaris in Engeland. Eene prachtige plaat, in kleurendruk, door K. Van de Vyvere-Petyt, van Brugge, versiert het boekdeel.

Winchester. In de onderaardsche kerk der stedelijke hoofdkerk, in eene muurholte, onder eenen boog van de Ladykapel, is eene groote kist gevonden, die het geraamte van den bisschop Pieter Courtenay bevatte, te oordeelen naar het wapenschild op het kruisbeeld, dat aan de voeten van 't geraamte lag. Deze kerkvoogd, die onder Richard III eene groote rol heeft gespeeld, overleed te Winchester in 1492.

Kiew. Bij de H. Sophiakerk heeft men onder het bouwen van een huis, naast de overblijfselen van eene zuil, eenige goed bewaarde veelkleurige tegels en wapens gevonden, benevens eene aarden vaas, die een geheel volledig stel lijfsieraden bevatte, zooals door de voorname vrouwen in de X^{e} en XI^{de} eeuw werden gedragen, buiten ettelijke gouden en zilveren geldstukken.

Rome. In de St.-Onofriuskerk, waar zich ook Torquato Tasso's gedenkteeken bevindt, is in half verheven werk het marmeren borstbeeld geplaatst van den vermaarden taalgeleerde kardinaal Mezzafanti.

Ravenna. Z.M. de koning van Italië heeft een besluii geteekend, ter oprichting van een Byzantijnsch museum in de stad Ravenna.

Athene. Opgravingen in de Acropolis hebben zes verminkte standbeelden aan het licht gebracht, die van uit den tijd voor Phidias schijnen te dagteekeenen en als ongemeen groote zeldzaamheden worden beschouwd.

Antoon Van Dyck, 1599 + 1641.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Reeds in 1856 gaf de heer P. Génard, in *de Vlaemsche School*, belangrijke inlichtingen over dezen beroemden Antwerpschen kunstschilder, benevens de juiste aanwijzing van zijn geboortehuis(1), Grootemarkt, n^{r} 4 (vroeger bij de Oude-Koornmarkt gerekend), tegen welks gevel, sedert 1885, door de zorg van het Antwerpsch gemeentebestuur, een gedenksteen is geplaatst, met het opschrift:

Geboortehuis van Antoon Van Dyck, kunstschilder, 1599-1641.

Ons tijdschrift gaf in 1859, blz. 161, eene zeer fraaie teekening van Van Dycks standbeeld te Antwerpen, gemaakt en kosteloos aan de stad geschonken door wijlen L. De Cuy-

(1) Zie *de Vlaemsche School*, 1855, blz. 184; 1856, blz. 32, 126, 136; 1856, blz. 114, 117, 130, 160; 1859, blz. 162; 1861, blz. 37.

per. Onafgebroken heeft *de Vlaamsche School* alles aangeteekend, wat nopens Van Dyck sindsdien is aan het licht gebracht en ook verschillende plaatsneden naar zijne werken medegedeeld, onder andere, in 1856, blz. 129, *De nood Gods*, wesaangaande eene terechtwijzing te lezen is op blz. 160 van denzelfden jaargang; 1860, blz. 194, *Vrouweportret;* 1861, blz. 141, *Christus aan 't kruis;* 1866, blz. 85, *De graflegging van Christus;* 1871, blz. 40, *Oratius Gentilescius*.

Over den grooten meester kunnen met vrucht de volgende werken worden geraadpleegd: *OEuvres de P.P. Rubens et A. Van Dyck ou recueil des principaux tableaux de ces deux peintres*, *gravés par Sc. B. à Bolswert*, *Vorsterman, P. Pontius et autres artistes*, met eene geschiedkundige inleiding, Amsterdam, Buffaet zoon, 1808, groot in-folio, met 88 platen, uitgegeven door den portretschilder G.H. Hodges; M.F.V. Goethals, *Lectures relatives à l'histoire des sciences*, *des arts*, *des lettres*, *des moeurs et de la politique en Belgique*, Brussel, 1837; *Historische levensbeschrijving van P.P. Rubens*, door V.K. Van Grimbergen, Antwerpen, L.J. De Cort, 1840; J. Immerseel, *De levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche schilders*, enz, 1842-43, 3 d.; C. Kramm, idem, 1856-63, 6 d.; *Catalogue du musée d'Anvers*, door J.A. De Laet, P. Génard en Th. Van Lerius; W.H. Carpenter, *Pictorial notices consisting of a memoir of sir Ant. Van Dyck*, *with a descriptive catalogue of the etchings executed by him and his contemporains, collected from original documents*, Londen, J. Carpenter, 1844, in-4°, met 2 portretten en handschrift; W.H. Carpenter, *Mémoires et documents inédits sur Ant. Van Dyck*, *P.P. Rubens et autres contemporains*, *publiés d'après les pièces originales*, uit het Engelsch vertaald door L. Hymans, Antwerpen, J.E. Buschmann, 1845, gr. in-8°, met 2 portretten op eene plaat en handschrift; P. Génard, *Les grandes familles artistiques d'Anvers* (*Revue d'histoire et d'archéologie)*, d. I, blz 106, Brussel, 1859; C J. Hansen, *Lofspraek op Ant. Van Dyck*, Gent, I.S. Van Doosselaere, 1865, in-8O; P. Rendelle Head, *Van Dyck and Hals*, Londen, Sampson Low., 1870, in-8°; A. Houzé de l'Aulnoit, *Notice sur un tableau de Van Dyck appartenant aux hospices de Lille*, Rijssel, drukkerij Danel, 1864, in-8° (*Mémoires de la Société des sciences,* enz., Rijssel); A. Michiels, *A. Van Dyck et ses élèves*, met 5 sterkwaterplaten van den meester, overgebracht bij middel der heliogravure en 16 andere platen, Parijs, H. Loones, 1881, gr. in-8°; *Van Dyck-album*, 10 lichtteekeningen, met tekst van Fr. Eggers, 1864, Berlijn, G. Schauer, in-4°; *Eaux-fortes d'Ant. Van Dyck*, overgebracht en uitgegeven door Armand Durand, Parijs, 1875, met tekst van G. Duplessis; J. Von Szwykowski, *Anton Van Dyck's Bildnisse bekannter Personen*, overgedrukt uit het *Archiv für die zeichnenden Künste*; G. Vallardi, *Cenni storico-artistici sul*, Milaan, 1844, in-4°; Fr. Wibiral, *L'iconographie d'Ant. Van Dyck d'après les recherches de H. Weber*, met 6 steendrukken van oude papiermerken, Lpz, A. Danz., 1877, gr. in-8°; Frans De Potter en Jan Broeckaert, *Antoon Van Dyck en zijne werken*, bekroond door de koninklijke academie van België den 12^{n} Mei 1873, Brussel, drukk. van F. Hayez, 1874; *Een werk bekroond door onze koninklijke academie* (kritiek op het vorige werk), Gent, F.L. Dullé-Plus, 1874; Edg. Baes, *Le séjour de Rubens et de Van Dyck en Italie,* bekroond door de koninklijke academie van België, 1878, Brussel, F. Hayez; Jules Juifferey, *Antoine Van Dyck*, *sa vie et son oeuvre*, met platen, Parijs, Quartier, 1881; M. Rooses, *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool,* met platen, Gent, Ad. Hoste, 1879; F. Jos. Van den Branden, *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool*,

Antwerpen, J.-E. Buschmann, 1883. Voorts zijn bijdragen betreffende Van Dyck en zijne werken te vinden in het *Journal des beaux-arts*, van 1851, 1864, 1873 enz.; het tijdschrift *La Renaissance*, 5e deel; A. Van Hasselt, L. Gallesloot enz., in de *Annales de l'académie d'archéologie de Belgique*, deel I, XX, XXII en XXIV; het *Panthéon national;* de *Collections de portraits d'artistes;* in *L'Iconographie;* in de *Biographies générales;* in Woltmanns *Aus vier Jahrh. niederl.-deutscher Kunstgeschichte*; in de *Biographie nationale*, van Ad. Siret, Brussel, 1877, enz.

De heer J. Staes was, naar wij vermeenen, de laatste die eene beknopte levensschets van A. Van Dyck in het licht gaf, en dit wel in zijn bekend werk over *Antwerpsche reizigers*, (uitgever H. Janssens, Kerkstraat, nr 38, te Antwerpen). Wij nemen de vrijheid daaraan het volgende te ontleenen:

'Van Dyck was den 22n Maart 1599 geboren, en de zevende van twaalf kinderen. Van jongs af legde hij zich op het beoefenen der schilderkunst toe Bij zijne eerste reis naar Londen, toen hij slechts 22 jaren oud was, vond hij daar het gewenschte onthaal niet en keerde spoedig naar zijne moederstad terug. Nu ondernam hij eene reis naar Italië, waar hij de bijzonderste steden bezocht en zich in de kunst volmaakte. Te Rome was hij gehuisvest in het paleis van den kardinaal Bentivoglio, wiens portret hij vervaardigde. Het liefst verbleef hij te Genua, waar hij talrijke portretten schilderde Na eene vijfjarige afwezigheid kwam hij naar Antwerpen weer; maar dewijl hij er niet naar verdienste gewaardeerd werd, aangezien Rubens aller aandacht tot zich trok, begaf Van Dyck zich in 1632 eene tweedemaal naar Engeland, waar men ditmaal aan zijn talent recht liet wedervaren. Koning Karel I overlaadde hem met weldaden en sloeg hem zelfs tot ridder; bestellingen kreeg hij meer dan hij verlangde, want al de voornaamste personen wilden hun portret van zijne hand bezitten. Hij won geld in overvloed en leefde inderdaad op eenen prinselijken voet; maar stroomden hem de rijkdommen als het ware van zelve toe, hij verteerde ze even gemakkelijk. Antoon Van Dyck trouwde Maria Ruthven, de dochter van eenen geneesheer; wel was zij aan adellijke familiën vermaagschapt, doch zoo onbemiddeld, dat de koning voor haren bruidschat moest zorgen. Kort daarop brak in Engeland de omwenteling los, welke dien ongelukkigen vorst naar het schavot moest voeren, en Van Dyck vertrok met zijne jonge vrouw naar Antwerpen, waar hij haar aan zijne familie voor-

stelde. Hier vernam hij dat Lodewijk XIII voornemens was, de groote galerij van den Louvre met schilderingen te doen versieren, en hij begaf zich naar Parijs, in de hoop, met dit belangrijk werk te zullen worden gelast; hij kwam echter te laat: die taak was reeds aan anderen toevertrouwd. Ontmoedigd toog hij naar Antwerpen terug, waar hij zich, in het begin van 1641, opnieuw voor Engeland inscheepte. Tijdens zijne afwezigheid hadden de zaken daar eene noodlottige wending genomen: lord Strafford was in beschuldiging gesteld en zijn hoofd werd door den beul afgeslagen; welhaast was Karel I gedwongen te York eene schuilplaats te zoeken. Al deze gebeurtenissen oefenden op het reeds verzwakte gestel van A. Van Dyck een nadeeligen invloed uit; zijn toestand verergerde van dag tot dag, en eindelijk stierf hij den 9^{n} December 1641. Hij had nog niet ten volle den ouderdom van 42 jaren bereikt. Slechts acht dagen voor zijn overlijden, was zijne vrouw van haar eerste kind, een dochtertje, bevallen.'

De dood van Van Dyck is door den kunstschilder P. Kremer op doek gebracht, en Em. Noterman maakte er eene ets naar, verschenen in de *Vlaemsche School* van 1860, blz. 73. Van Dycks verblijf te Londen verschafte onzen beroemden N. De Keyser de stof voor eene prachtige samenstelling (zie onzen jaargang 1861, blz. 37).

Voor de portretten van en naar A. Van Dyck, raadplege men het belangrijk werk: *Essai d'une bibliographie de l'histoire spéciale de la gravure en Hollande et en Belgique* (1500-1875), door J.F. Van Someren, uitgegeven te Amsterdam, bij Fred. Muller & c°, in het jaar 1882.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
VI.

Andalusië, gij, bekoorlijke landstreek, met uwen helder blauwen hemel, bloemenrijke lusthoven en beeldschoone vrouwen! Andalusië, gij zijt het doel onzer reis!... Maar het was een lange en moeilijke tocht, die er ons heenvoerde, en welken wij, op Woensdag 29 April, met kloeken moed ondernamen.

Wij herinneren ons ergens gelezen te hebben, dat de slechtste ijzeren-wegen van Europa, in Spanje worden gevonden. De persoon die dit schreef, heeft stellig Portugal niet bereisd, want dan zou zijne uitspraak gansch anders zijn geweest. Inderdaad! daar zijn de spoorwegen meer dan slecht; ze zijn ellendig. De rijtuigen van de tweede klasse zijn groote bakken, waarin ten minste drie dozijn reizigers kunnen plaats nemen. Ze zijn slordig, vuil en ongemakkelijk, met rugleuningen slechts tot ter halver hoogte. De losse paardsharen zittingen werden stellig in verscheidene jaren niet meer gekuischt, en boven de raamkens zijn drie breede opene strepen, welke niet kunnen worden dichtgemaakt.

Hoe er de wagens van de derde klasse wel mochten uitzien, gingen wij eens bekijken. Daar waren in het geheel geene glasruiten: in hunne plaats hingen er onzindelijke lappen voor de openingen heen en weer te wapperen. Wat moeten de arme drommels van reizigers daar hebben geleden, want het was 's nachts bitter koud, en ofschoon wij onze overkleederen hadden aangetrokken, een onnoembaar getal pijpen en sigaren rookten en slokjes uit de rumflesch namen, konden wij ons slechts met moeite warm houden. Dat wij blijde waren, toen de dag aanbrak en wij in deze

of gene armoedige spoorwegstatie eene tas slappe, doch warme koffie konden bekomen, hoeft niet te worden gezegd.

Op die lange reis naar Cordova moesten wij viermaal van trein veranderen, en dewijl u niemand komt waarschuwen, moet ge gedurig in de weer zijn, om te weten waar dit gebeuren moet. De vragen: *No entroncomento? No cambio de tren*, *Señor?* werden door ons zoo dikwijls herhaald als de trein ergens stilhield, en dit had dan ook ten gevolge, dat wij in geene verkeerde richting werden gevoerd.

Eerst Donderdag avond, rond 10 ure, kwamen wij te Cordova aan, half geradbraakt door dien langdurigen rit. Wij lieten ons naar de *Fonda Suizzo* voeren, een zeer goed hotel, en begaven ons spoedig te bed, om van de doorgestane vermoeienissen uit te rusten. Lang duurde het, voor wij den slaap konden vatten, waaraan wij zoozeer behoefte hadden, en rond middernacht schoten wij angstig wakker: wij hadden gedroomd dat de spoortrein ons in eene ons gansch onbekende landstreek had gevoerd, waar wij geen mensch konden verstaan.

Toen wij, nu vier jaren geleden, te Rome aankwamen, was onze eerste gang in die hoofdstad der christenwereld, naar de beroemde Sint-Pieterskerk, en zoodra wij te Cordova 's morgens hadden ontbeten, was ons eerste werk een bezoek aan de meer dan duizendjarige *mezquita*, de zoo te recht befaamde Moorsche moskee, de schoonste en best bewaarde Turksche tempel van den geheelen aardbol.

Wij stapten door een aantal enge, slecht gekasseide straatjes, en het duurde niet lang of wij hadden gevonden wat wij zochten. Door eene kleine deur, traden wij op een grooten, vierkanten, in muren omsloten koer, waarop een twaalftal rijen honderdjarige oranjeboomen, ongeveer tachtig, in vollen bloei, een balsemenden geur verspreidden. Op dien koer, welke zoo breed is als de tempel, staat nog de *midaal*, dat is de fontein, waaraan de Turken zich kwamen reinigen, alvorens hunnen profeet te gaan bidden. Rondom den koer, langs drie zijden, loopt eene galerij, waarvan het gewelf door vier en zeventig kolommen is ondersteund.

In gespannen verwachting traden wij de moskee binnen. Waren wij elders soms teleurgesteld, hier werd onze verwachting merkelijk overtroffen. Het was een heldere dag; de blauwe hemel vertoonde geen enkel wolkje, en de vinnige zonnestralen wierpen door de kleine vensters een tooverachtig licht in den tempel. Wij meenden hem reeds eenigszins te kennen, volgens gravuren die wij er van hadden gezien; maar hier is de graveerstift onmachtig geweest; hier wordt ze door de werkelijkheid verre te boven gegaan.

Sprakeloos en vol bewondering stapten wij door de beuken en tusschen de schier ontelbare kolommen, van het prachtigste en kostbaarste marmer. Men ziet er velen van verschillende kleur, groene, geelachtig, rooskleurige enz.; ook zijn niet allen van dezelfde bewerking. Doch zelfs die verscheidenheid vermeerdert nog de waarde en de schoonheid van het geheel. Wij telden niet minder dan negen en twintig beuken in de lengte en negentien in de breedte, en zeker geene enge, vernepen beuken, want de moskee beslaat eene oppervlakte van 23,091 meters, en is dus nagenoeg driemaal grooter dan het Groenkerkhof te Antwerpen. Jammer dat het gewelf, voor die uitgestrektheid, al te laag is, en dit gebrek wordt slechts ten deele verholpen door den dubbelen boog, welke boven de kolommen is gesteken.

Wij hebben meer dan eens en van verschillende zijden, luide jammerklachten hooren aanheffen, omdat er, in den aanvang der XVIe eeuw, te midden in de moskee, eene katholieke kerk is gebouwd, welke er overigens schijnt in verloren te loopen. Voorzeker hadde men beter gedaan, die kerk, hoe schoon ook, ergens elders te bouwen; er was te Cordova daartoe plaats genoeg te vinden. Maar van den anderen kant verdient wel in aanmerking te worden genomen, dat, zonder die kerk, de gansche Turksche tempel, in die dweepzieke XVIe eeuw, wellicht door den toen overal heerschenden ongenadigen godsdienstijver zou vernield geworden zijn. Aan het bestaan van die kerk heeft men dus, zeer waarschijnlijk, het behoud der moskee te danken. Doch in alle geval blijft het eene onbetwistbare waarheid, dat die kerk er niet op hare plaats is, evenmin als de vijf en veertig kleine kapellen, welke rondom binnen de moskee worden gevonden.

Terwijl wij aan onze zienlustigheid den vollen teugel vierden, werd er in de kerk eene plechtige mis gecelebreerd; eerst toen wij in de nabijheid kwamen, werden wij er opmerkzaam op, en wanneer de dienst ten einde was, verzelde ons een der kerkbedienden naar *el Mihrab*, opende voor ons de tralie, en toonde ons, tot in de minste bijzonderheden, al het merkwaardige van dit kleine vertrek. *El Mihrab* is achthoekig van vorm en heeft slechts 3 ½ meters in doorsnede. Ter hoogte van anderhalven meter is de muur met kostbaar wit marmer bekleed; daarboven loopen keurige mozaïeken, en zestien slanke albasten kolommetjes steunen eene allerliefst gebeitelde marmeren schelp, welke tot gewelf dient. Dit was het *sanctuarium* van de Mahomedaansche leer, en het was daar dat een prachtige koran werd bewaard, eigenhandig door een der gezellen van den profeet geschreven. Het was ook daar, dat de volgelingen van den Turkschen godsdienst, welke, van verre streken, ter vereering, naar die plaats op weg togen, zevenmaal op hunne knieën rondkropen, waarvan men u de nog duidelijke sporen op den grond aanwijst.

De goed bewaarde moskee heeft reeds vele eeuwen getrotseerd. De bouwingswerken werden ten jare 786 door den Moorschen vorst Abder-Rhaman begonnen en met spoed voortgezet; hij mocht er echter de voltooiing niet van beleven. Zijn zoon Hixem deed het werk snel vorderen, en reeds in 796 werd er de laatste hand aan gelegd. Er waren alsdan evenwel slechts een en twintig beuken, welke door elf andere werden doorsneden; in 965 werden er nog acht beuken in elke richting bijgevoegd. Cordova bleef tot het jaar 1236 onder de Moorsche heerschappij.

Met de afbraak van een aantal kolommen werd in 1523 een begin gemaakt. Wel teekende het magistraat van Cordova tegen die kunstschennis protest aan, en deed de werken staken; doch de toenmaals almachtige kapittelheeren beriepen zich op

keizer Karel, en deze verleende hun machtiging, om met de bouwing der katholieke kerk voort te gaan. Men zegt wel, om zijn aandeel in die zaak te verbloemen, dat hij, drie jaren nadien de moskee bezoekend, zijn leedwezen over de volbrachte schennis betuigde; maar dit is enkel een praatje, dat niet het minste geloof verdient, want hij zelve deed later een gedeelte van het Alcazar van Sevilla verbouwen en te Granada ruim de helft van het Alhambra, namelijk een deel van het zomer- en het gansche winterpaleis, afbreken, ten einde er een paleis voor zich te doen oprichten, hetwelk echter nooit werd voltooid.

De kapel, of beter gezegd, de plaats die toegang tot *el Mihrab* geeft, is grooter en vierkant. Kostbaar inderdaad, is het zoo smaakvol gebeitelde marmer, evenals de keurig bewerkte mozaïeken en de slanke, doorschijnende kolommetjes. Op den rijk bekleeden muur, voor *el Mihrab*, wees de bediende ons met fakkellicht, de spreuken uit den koran aan, waar arabesken en loofwerk zeer bevallig doorheen slingeren.

Toen wij de moskee verlieten, zou het ons waarlijk niet hebben verwonderd, indien wij een troep Turken hadden ontmoet, zoo zeer waren wij in het beschouwen van den Moorschen tempel verdiept geweest. Maar de straten waren eenzaam; de stad scheen als uitgestorven en te nauwernood ontmoetten wij er nu en dan een enkel persoon.

Op de post vonden wij brieven en dagbladen, welke ons zeer welkom waren, want zij brachten ons tijdingen van huis, waarvan wij zoo verre waren verwijderd. Wij hadden gaarne postzegels en postkaarten gekocht; maar die waren daar weer niet te krijgen, en ook in de tabakswinkels zochten wij er te vergeefs. Eindelijk bekwamen wij postzegels bij eenen kruidenier, doch die had nu weer geene postkaarten; ten slotte vonden wij deze in een groentewinkeltje.

Evenals te Toledo, zijn te Cordova verreweg de meeste straten zeer eng en kronkelig, doch ze zijn, als het ware, nog slechter gekasseid. Van weerszijden liggen er echter platte witte steenen, eenigszins minder hobbelig en waarover men gemakkelijker kan heenstappen. De ezels, welke men er nu en dan ontmoet, schijnen geene domme dieren te zijn, want zij verkiezen insgelijks die steenen boven de puntige keien; doch ze zijn zoo beleefd, voor u uit den weg te gaan, als gij hen met stok of regenscherm wenkt.

Wij keerden nog dikwijls naar de moskee terug, want dit was het aantrekkingspunt dat ons naar Cordova had gelokt. Ook dwaalden wij soms uren lang door de eenzame straten. De zon blikkerde op de witgekalkte huisjes, die schier allen

van een luchtig *patio* zijn voorzien, hetwelk gewoonlijk vol sieraadplanten stond. - Wie zou kunnen denken, dat die thans zoo verlatene stad, tijdens de Moorsche heerschappij, tot 500,000 inwoners telde? Thans schat men ze op 35,000, en nog gelooven wij dit laatste getal overdreven, want zoomin des morgens als des avonds zagen wij er veel volk in de straten.

Op eene onzer wandelingen, kwamen wij aan *el Triumfo,* een niet oneigenaardig marmeren gedenkteeken, waarboven, als patroon der stad, het beeld van den aartsengel Rafaël prijkt. Van daar bezochten wij de Romeinsche brug, die over de Guadalquivir ligt. Eene schoone oude poort, van sierlijken bouwtrant, die er heenleidt, is merkelijk vervallen; de steenen brokkelen er af. En zeggen dat er niets voor haar herstel wordt gedaan!

Het *Alcazar*, dat men voor het paleis der Moorsche vorsten wil doen doorgaan, is onbetwistbaar van veel lateren tijd, en dient thans tot gevangenis. Maar is het gebouw onbeduidend, de er aanpalende hovingen zijn des te schooner, des te frisscher, des te aangenamer, en telkens wij er heengingen, konden wij slechts met moeite er ons van losrukken. De lucht is er gebalsemd door den verkwikkenden reuk, dien er allerlei bloemen verspreiden; het oog rust met welgevallen op de reusachtige rozenstruiken, op de prachtige, rijk beladene oranjeboomen en op nog velerhande soorten van sierlijke planten, die u met hunne bladerrijke takken tegen de al te vinnige stralen der zon beschutten. Uit eene fontein borrelt het water zonder ophouden in breede vijvers, waarin talrijke visschen zich verlustigen; en daar beneden, aan uwe voeten, naast de wegels, ruischt en ritselt het voort, in kleine gemetselde goten, kunstmatig door den hof heengeleid; overal brengt het frischheid en lescht het de dorstige planten. Ja, zoo moet er het aardsche paradijs ongeveer hebben uitgezien! Nooit zullen wij de al te snel verdwenen uren vergeten, die wij er hebben doorgebracht.

Op den voor ons vertrek bepaalden dag bezochten wij nogmaals de moskee en den lusthof van het *Alcazar.* Juist op den middag, stapten wij in den trein, die ons naar Malaga voeren zou, waar wij de gevolgen van de laatste aardbeving wilden gaan zien en, met eigen oogen, beschouwen wat al vernieling er was door veroorzaakt.

Spanje is bij uitstek het land der tunnels of bergdoorboringen. Sedert onze komst over de grenzen, had de stoom ons reeds door ettelijke bergen heengevoerd; maar nu reden wij, op korten afstand, door veertien tunnels, te zamen ongeveer 6500 meters lang. Het was schrikkelijk warm en in elke statie waar de trein stilhield, kwamen jonge meisjes met groote waterkruiken, luidkeels roepend: *Agua fresca! agua fresca!* Of er water werd gedronken! De Spanjaarden mogen door en door verhit zijn; voor een *cuarto*, dat is omtrent een halven stuiver, bekomen zij een groot halfliters-glas ijskoud water, hetwelk zij, in éénen teug, door hun keelgat gieten. Het is dus niet te verwonderen, dat de cholera vrij spel heeft in dit land!

Hoe dichter men in de nabijheid van Malaga komt, des te grootscher wordt de plantengroei; men wordt gewaar, dat de Afrikaansche kust niet verre verwijderd is. De palmboomen zijn niet zeldzaam; reusachtige aloës en cactussen steken langsheen de baan hunne puntige bladeren vooruit; de olijfboomen, waaronder gansche kudden geiten hun voedsel zoeken, staan talrijker op de berghellingen, en de oranjeboomen laten hunne gouden vruchten in den warmen zonnegloed rijpen.

Wij kwamen rond 6 ure in den namiddag te Malaga aan, en een tramwagen, die juist aan de spoorwegstatie stond te wachten, voerde ons tot midden in de stad op de *Alameda*, eene lange met twee rijen boomen beplante laan, waar wij onzen intrek

namen in de *Fonda Alameda*, een zeer groot en duur hotel, dat er van buiten veel voornamer uitzag, dan het wezenlijk was.

Is Cordova aan eene uitgestorven stad gelijk, des te meer leven en beweging heerschen er te Malaga, vooral in de nabijheid der zeehaven, waar talrijke schepen op anker liggen. De stad bezit verscheidene schoone straten; doch verreweg de meesten zijn eng, bochtig en zeer slecht gekasseid. Wij wandelden er ongestoord doorheen; maar het gebeurde wel eens, dat wij onverwachts op een pleintje terecht kwamen, geenen uitweg vonden en op onze stappen moesten terugkeeren.

De grootste verwoesting, door de laatste aardbeving er aangericht, zagen wij in de *Calle nueva* en in de *Calle de Granada*, waar verscheidene huisjes waren ingestort; ook vonden wij een kleinen schouwburg in puin, en in sommige straatjes waren de voorgevels tegenover elkander geschoord. Men verzekerde ons in het hotel, dat slechts de 'oude barakken' waren ingevallen. Er werd vlijtig aan de heropbouwing gewerkt, zoo vlijtig zelfs, dat het werk ook des Zondags werd voortgezet.

De kathedrale is eene groote moderne kerk, met een eigenaardig, doch sierlijk hoofdaltaar en schoon gestoelte. Gedurende de groote mis, welke wij er bijwoonden, werd het evangelie van op een der twee predikstoelen, bezijden het koor, voorgezongen. Het was Zondag, maar niettemin was er zeer weinig volk in den dienst aanwezig.

De schoonste wandeling van de stad is de *Alameda;* maar van weerszijden heeft men kleine beelden op kleine voetstukken geplaatst, waarlijk al te klein voor zulke lange, breede laan; aan den kant der haven staat eene sierlijke marmeren fontein. De huizen, welke deze wandeling bezoomen, zijn groot en hoog, maar tot vervelens eenvormig.

Rondom de stad zijn de berghellingen als het ware onder de wijngaardranken begraven, want het is vandaar dat de Malagawijn ons wordt toegezonden, waarvan een lekker glaasje zeker niet te versmaden is.

J. STAES.

De schatten der aarde.

Nabij Leadville, in den aan edele metalen rijken Amerikaanschen staat Colorado, is in eenen heuvel, die Carbonate Hill wordt genoemd, eene uitgestrekte zilvermijn ontdekt, welke, 2 aren groot en 600 voet diep, geschat wordt eene waarde te bezitten van ruim 30 millioen frank.

Houten teekenmodellen.

De heer J.J. Hahn, uitgever te Groningen, levert teekenmodellen naar voorwerpen uit het dagelijksch leven, ten dienste van lager en middelbaar onderwijs, ontworpen na herhaalde proefneming bij klassikaal onderwijs, door K. Bes, leeraar bij het middelbaar onderwijs te Amsterdam.

Deze modellen dienen, om reeds in de school een practischen overgang te hebben van het teekenen naar blokken, of streng meetkunstige lichamen, op het teekenen naar werkelijke voorwerpen. Zij zijn met het oog daarop niet alleen van hout vervaardigd, maar op de natuurlijke grootte en kleur gebracht, zoodat onderwijzers en leerlingen zich niet langer behoeven te vermoeien met het teekenen naar altoos witte modellen, of miniaturen, zoogenoemde overgangsvormen (tusschendingen), waarbij wel eens meer dan noodig en nuttig is, beslag gelegd wordt op wederzijdsche belangstelling.

Zij hebben eenvoudige, in het oog vallende verhoudingen, zoodat de leerlingen vastheid hebben bij het schetsen, en de onderwijzers gemak bij het verbeteren der werken; welk laatste bij het teekenen toch altoos maar moet geschieden onder het oog des leerlings, dus onder de les, in tegenstelling met zoovele andere leervakken.

Zij kunnen daarom evengoed bij het projectie-, als bij het handteekenen gebruikt worden en vullen het teekenen naar de natuur op de school niet alleen aan, door op zich zelf gebruikt te worden, maar zullen daarenboven met blokfiguren enz. gegroepeerd, eene zeer gewenschte afwisseling bezorgen. Deze reeks omvat zeven stuks modellen, namelijk twee bankjes, eene trap, drie voetstukken en een lessenaar. Drie modellen zijn zuiver rechtlijnig; bij vier modellen zijn rechte en gebogen lijnen toegepast. De zeven stuks, te zamen genomen, kosten 16 ½ gl. Zij zijn fraai gemaakt, zuiver bewerkt.

Deze uitgave bevelen wij aan in de belangstelling van allen die zich met het teekenonderwijs onledig houden

De heer J.J. Hahn, van Groningen, stelt zich voor, deze modellen ook in België verkrijgbaar te stellen.

Kroniek.

Antwerpen. Het is niet alleen voor de graveerkunst, maar ook voor de *schilderkunst*, dat de prijs van Rome dit jaar te verdienen is (zie blz. 35). Voor de schilderkunst is het jaargeld 5000 fr., en worden de inschrijvingen aangenomen tot en met 20 Maart,

's middags, aan de academie; de prijskamp voorloopig of bepaald, neemt aanvang den 5^{en} April.

- Een voor de Antwerpsche schilderschool belangrijk werk gaat worden uitgegeven door den heer Emiel Lefèvre, namelijk de geschiedenis van het leven en de gewrochten van den Antwerpschen kunstschilder Joseph Lies. Het zal, blijkens het prospectus, ongemeen prachtig worden gedrukt (bij Gilon, te Verviers), in quarto-formaat, ten minste 400 blz. tekst en de volgende platen behelzen: een portret van Joseph Lies, eene door Frans Van Kuyck gemaakte titelplaat, 10 sterkwaterplaten van K. Verlat, F. Lamorinière, P. Verhaert, A. Elsen en L. Brunin, benevens 20 lichtbeelden naar schilderijen, teekeningen en schetsen van den meester. Zooals men uit deze opgaven kan nagaan, verdient het werk van den heer Emiel Lefèvre metterdaad belangrijk te worden genoemd. Geschreven in het Fransch, zal het voor titel voeren: *Joseph Lies*, *sa vie*, *ses oeuvres*, *ses écrits et ses juges*. De prijs is op 40 fr. gesteld. Men kan inschrijven bij den heer E. Lefèvre, Justitiestraat n^{r} 47, te Antwerpen. De personen, die schilderijen, schetsen, teekeningen enz. van Lies mochten bezitten, zullen den heer Lefèvre aan zich verplichten, indien zij hem daarvan opgaaf gelieven te doen. Onder andere zou de heer Lefèvre zeer dankbaar zijn voor inlichtingen aangaande de volgende schilderijen: *Karel VI in den slag van Rosebeke*, *Savoyaards, Maria Stuart Onbescheiden droom*, *Brauwer*, *De brief*, *Twee huwelijken. Baadsters*, *Eerste liefde*, *Zonsondergang*, *Christoffel Columbus, Kwade ontmoeting*, *Ondervraging van Joanna d'Arc*, *Landschap met dames*, *Gekeuvel*, *Wintervreugde*, *De jonker en het molenarinnetje, Een kruidkundige en zijne dochter.*

- De gunstig gekende geschiedschrijver J.-B. Stockmans heeft het prospectus laten verschijnen van een belangrijk werk, nu reeds onder de pers gelegd, en hetwelk niets minder is dan eene volledige *Geschiedenis der gemeente Berchem*, in drie afdeelingen, waarvan de eerste zal handelen over het *burgerlijk Berchem*, de tweede over het *kerkelijk Berchem* en de derde over de *wonderdadige H. Kruiskapel van Berchem.* Blijkens de opgaven van het prospectus, heeft de naarstige schrijver het verleden van de gemeente Berchem zoo verre nagegaan, als hem maar eenigszins mogelijk was. Hij doet de opkomst, de wording en de wederwaardigheden der gemeente omstandig kennen, onder alle oogpunten. Aan de beschrijving van de groote gebeurtenissen, die den zoogenoemden Franschen tijd in Berchem hebben gekenmerkt, zal in het werk eene ruime plaats zijn ingewijd. Bij de bedoelde gebeurtenissen vinden zich mede betrokken, op rechtstreeksche of onrechtstreeksche wijze, de St.-Bernardusabdij, de gemeenten Hemixem, Hoboken, Wilryck, Mortsel, Deurne, Borgerhout, Borsbeeck en Vreemde. Het veelbelovend werk zal ongeveer 200 blz bevatten en wordt bij inschrijving verkrijgbaar gesteld voor 4 fr. Inschrijvingen worden aangenomen bij den schrijver, den heer J.-B Stockmans, te Morstel (Oude-God) en bij de boekhandelaren Mattheus en Putte, te Berchem.

- De bouwmeester J.J. Winders is tot briefwisselend lid benoemd van de *Société centrale des Architectes*, te Parijs

- 14 Januari is op de algemeene vergadering der aandeelhouders van de Naamlooze Maatschappij van het Groot Nationaal Panorama van Antwerpen, voorstellende den *Slag van Waterloo* en uitgevoerd door Karel Verlat (zie onzen jaargang 1881, blz. 129), bij eenparige stemmen tot de ontbinding der maatschappij besloten. Den aandeelhouders Jos. David, Karel Coosemans en Paul Gillain is het uiteendoen van de zaken opgedragen, met vermogen om het beschilderd doek en het lokaal in de Wapperslei te verkoopen.

- Het dagblad *Le Précurseur* bericht, dato 26 Januari, dat zijn hoofdopsteller Arthur Goemare benoemd is tot ridder van het Legioen van Eer, naar aanleiding van de Antwerpsche wereldtentoonstelling van 1885. Terzelfder gelegenheid is de heer Goemaere verheven tot officier in de orde der Kroon van Italië (Zie onzen vorigen jaargang, blz. 163.)

- Den 24^{n} Januari werd den heeren J.I. De Beucker en L. Van Ryswyck, ter gelegenheid hunner benoeming als ridders der Leopoldsorde, een feestmaal aangeboden in het *Hotel du Grand Laboureur*, op de Meir n^{r} 26. Er waren 90 aanzitters. De volksvertegenwoordiger Edw. Coremans, die den disch voorzat, heeft de gevierden geluk gewenscht. De beste toon en de vroolijkste stemming heerschten tusschen de aanwezigen. Buiten de helden van het feest, voerde, onder andere, de heer V. Jacobs het woord.

- Door den heer Maurits Gevers is muziek gezet (voor solo, koren en orkest) op Julius Vuylsteke's dichtstuk *Wat murmelen de baren*, *wat fluistert de wind?*

- De Antwerpsche Maatschappij tot bescherming der Dieren looft eene belooning uit van 200 fr. tusschen de inwoners der provincie Antwerpen, voor eene bekronenswaardige verhandeling van ten minste 3000 woorden (in de Vlaamsche of Fransche taal), over de plichten van den mensch jegens de dieren. Vóór 1 Maart 1886 in te zenden aan het secretariaat op de Meir n^{r} 59, te Antwerpen, waar het omstandig programma verkrijgbaar is.

Brussel. Het staatsbestuur heeft een tafereel aangekocht van N. Van den Eeden, voorstellende: de *Lijkkamer van K. Rogier.*

- *Koninklijke academie van België.* Prijsvragen voor 1887: 1. Geschiedenis (oorsprong en karakter) van de bouwkunst in België in de XVe en het begin der XVIe eeuw. Prijs: 1000 fr. - 2 Levensschets van Theodoor Victor Van Berckel, graveerder van de Belgische munten in de vorige eeuw, en waardeering van den invloed, door hem uitgeoefend op de toen levende graveerders. Prijs: 600 fr. - 3. Verhandeling over de hulpmiddelen waarmede de schilderkunst de beeldhouw- en de bouwkunst kan ondersteunen voor de versiering van gebouwen en bepaling van den invloed dezer samenwerking op de algemeene ontwikkeling van de beeldende kunsten. Prijs: 800 fr. - 4. Geschiedenis van de muziek in het oude graafschap Vlaanderen, tot aan het einde der XVIe eeuw en inzonderheid van de godsdienstige en wereldlijke muziekinrichtingen. Prijs: 800 fr. De stukken (in 't Vlaamsch, Fransch of Latijn), op de gebruikelijke wijze, vóór 1 Juni 1887 te laten geworden aan den heer secretaris J. Liagre, te Brussel, bij wien het omstandig programma verkrijgbaar is. - 5. Geteekende schets (0^{m}75 hoog, 2^{m}25 breed, op een raam gehecht) van eene fries, 5 meters boven den grond te plaatsen en voorstellende: 'De vreemde volkeren, die de vruchten hunner wetenschap, kunst en nijverheid aan België brengen.' Prijs (alleen voor Belgen te verdienen): 1000 fr. - 2. Een medaillon van 0^{m}50 middellijn, als ontwerp van een eeremetaal voor de bekroonden in de door de academie geopende prijskampen. Prijs: 600 fr. Inzendingen vóór 1 October 1887, aan voornoemd adres.

- Bij den uitgever Breitkopf is van den toonzetter ridder van Elewijck, een *Ecce panis* verschenen, voor 4 stemmen, zonder begeleiding, opgedragen aan mgr. Goossens, aartsbisschop van Mechelen.

Gent. Op de stedelijke bibliotheek verzamelt men al de leerboeken, die vroegertijds in onze scholen werden gebruikt en tegenwoordig vrij zeldzaam zijn geworden. De verzameling, reeds uit een paar honderd zulke werken bestaande, werd onlangs verrijkt met boeken van A. Dathus, Perottus, G. De Weert, J. Synthen, Laur. Valla, Despauterius en Petrus Hispanus.

IJper. De St.-Martenskerk is in bezit gesteld van het bezet van 10,000 fr., haar gedaan door wijlen Alfons Van den Peereboom, om de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Tuin te versieren met geschilderde glasramen, schilderwerk enz.

Luik. Bij den brand van het schoone kasteel der gravin van Clerambault, te Kinkampois, den 8^{n} December 1885, zijn buiten een aantal andere kostbaarheden, eene kostbare boekenverzameling en ettelijke voortreffelijke schilderijen, waaronder een Teniers, twee stukken van B. Ommeganck enz., de prooi der vlammen geworden.

Buitenland.

Delft. Het comiteit ter oprichting van een standbeeld voor Hugo de Groot, heeft besloten het voetstuk te doen maken van gepolijst rood Zweedsch graniet, naar de teekening van den befaamden Franschen bouwmeester Ch. Garnier. Zooals men weet, is de Groots standbeeld een werk van den bekwamen Nederlandschen beeldhouwer F.L. Stracké, te Haarlem. (Zie blz. 12.)

Leiden. Bij den uitgever A.W. Sijthoff is een prachtwerk verschenen, waarop wij de aandacht van het dichtlievend publiek met den meesten aandrang vestigen, namelijk eene keurige overzetting, in Nederlandsche verzen, van Goethe's *Herman en Dorothea*, door Ant. L. De Rop, met 10 goede platen, naar de teekeningen van Kaulbach, in-4°. De prijs van het hoogst smaakvol uitgevoerde boek is gl. 10.80. De vertaling is meesterlijk geslaagd en mag, het zij ter eere van den bekwamen dichter gezegd, eene goede aanwinst voor de Nederlandsche letterkunde worden genoemd.

Mecklenburg-Schwerin. Fritz Reuter, die reeds vier standbeelden in Amerika heeft, gaat er ook een bekomen in zijne geboorteplaats Stavenhagen.

Weimar. De groothertog van Saksen-Weimar-Eisenach doet in den staatsdíenst lijsten opmaken van alle daar in zwang zijnde bastaardwoorden, om die door goed Duitsche woorden en uitdrukkingen te vervangen. Ook is er onder zijne bescherming te Weimar eene Duitsche taalvereeniging tot stand gekomen met hetzelfde doel. Ter navolging aanbevolen.

Rome. De muurschilderingen van Michel Angelo in de Sixtynsche kapel veel geleden hebbende, zoo heeft Z.H. Leo XIII besloten, in die kapel geene plechtigheden meer te verrichten.

- In deze stad, werd onlangs, uit de Minerva-bibliotheek een kostbaar handschrift ontvreemd, hetwelk de werken van Lactantius (Subiaco 1465) bevatte, en eene waarde van 15,000 lire bezit. Volgens Italiaansche bladen, is dit handschrift, rond de helft van Januari, in eene Engelsche bibliotheek aangetroffen en werd er beslag op gelegd.

Parijs. Ambrosius Tardieu heeft de uitgaaf ondernomen van een kunst- en oudheidkundig blad, getiteld: *L'Auvergne illustrée*, dat hij kosteloos uitdeelt aan de openbare bibliotheken van Frankrijk.

Philadelphia. Het Geschiedkundig Genootschap van Pennsylvanië heeft feestelijk de 200ste verjaring der invoering van de boekdrukkunst in laatstgenoemden staat herdacht. In 1685 bracht W. Bradford le Philadelphia de eerste drukpers aan; het eerste werk, op die pers gedrukt, was een almanak voor het jaar 1686. De eerste papierfabriek in Amerika werd in 1690 opgericht te Philadelphia, door W. Rittenhouse. Twee jaren later, liet Bradford zoon in Philadelphia het eerste nieuwsblad verschijnen. In 1741 drukten Bradford en B. Franklin te Philadelphia boeken. In 1743 liet Sauer, Amerika's eerste lettergieter, in Philadelphia een bijbel verschijnen. Het eerste dagelijks verschijnend Amerikaansch nieuwsblad zag in 1784 te Philadelphia het licht.

De krankzinnigheid in Engeland.

Volgens de laatste opgaaf, werden in Engeland 79,703 krankzinnigen verpleegd in zinneloozengestichten: 35,839 mannen en 43,864 vrouwen. In 1885 waren er 1256

zinneloozen meer dan in het jaar 1884. Men schat, dat van 100 zinneloozen, 36 worden genezen van hunne kwaal. De sterfte tusschen zinneloozen bedraagt gemiddeld 12 ten honderd 's jaar voor mannen en 8 ten honderd voor vrouwen. De meeste gevallen van zinnelоosheid doen zich voor tusschen 33- en 45-jarigen leeftijd Door overerving van de kwaal, wordt het vijfde gedeelte der gevallen van zinnelоosheid veroorzaakt. In omtrent dezelfde evenredigheid wordt zinnelоosheid teweeggebracht door onmatigheid en losbandigheid, terwijl van 100 krankzinnigen gemiddeld 10 hun ongelukte wijten hebben aan ziekten. Het onderhoud van een krankzinnige in Engeland, in de gestichten op den buiten en in de steden, kost ongeveer 9 frank per week. (Zie over de krankzinnigen-kolonie te Gheel, onzen jaargang 1882, blz. 159)

Sterfgevallen.

G. RAAB, miniatuurschilder te Weenen, is aldaar in Januari overleden, 65 jaar oud.

BROWN TROTTER, een veelbelovend E n g e l s c h kunstschilder, die sedert den herfst van 1885 Antwerpen bewoonde, om er zich aan de academie te volmaken in zijn vak, is den 11^{n} Januari plotseling overleden, 30 jaren oud. Hij was een zoon van Theodoor Trotter en Sara Straw en werd geboren te Lincoln, waarheen zijn lijk is overgebracht. Aan de Antwerpsche academie genoot hij zooveel achting om zijn talent, als toegenegenheid door zijn innemend karakter.

FRANEL, de uitstekende bouwkundige te Geneve, is half Januari overleden.

JOZEF MAAS, de beroemde Engelsche tenorzanger, is den 16^{n} Januari te Rochester gestorven.

MICHAËL SZAJKOWSKI is den 18^{n} Januari op zijn landgoed te Tschernigow (Rusland) overleden. Hij werd in 1808 in Ukraine geboren, nam deel aan den Poolschen opstand in 1832 en vluchtte, na dezes mislukking, naar Parijs, waar hij zich deed kennen door het schrijven van eenige romans, die opgang maakten, en vele lezers vonden en in verscheidene talen werden overgezet Na eenigen tijd trad hij in Turkschen dienst, omhelsde den islam en nam den naam van Mahomed Sadyk aan. In den oorlog van de Krim v e r w i e r f h i j g r o o t e n roem. Ofschoon in Turkije opgeklommen tot zeer hoogen rang bij het leger, verliet hij in 1872 den dienst, om zich, tot verwondering van allen, die hem kenden, aan den keizer van Rusland te onderwerpen en tot de Grieksche kerk over te gaan. De czar schonk hem een landgoed, waar de eens zoo gevierde schrijver en veldheer eenzaam en verlaten leefde, tot dat hij, met eigen hand, zijn bestaan verkortte.

Wereldtentoonstelling van Antwerpen. Belgische afdeeling.

UITSTALLING DER HEEREN F. EN V. CLAES.

Bladzijde 165 van onzen vorigen jaargang, hebben wij de uitstalling van opgezette vogelen en andere dieren der heeren F. en V. Claes, van Antwerpen, vermeld. Wij deelen hiernevens de afbeelding van die merkwaardige uitstalling mede. Het opvullen of opzetten van viervoetige dieren en vogelen, dat in Antwerpen, een 50-tal jaren geleden, met zooveel welgelukken werd beoefend door nu wijlen J. Kets en den heer J. Vekemans, wier geest van onderneming en werkzaamheid de stichting der Koninklijke Maatschappij van Dierkunde voor gevolg had, werd te Antwerpen, in de laatste jaren, weinig of niet meer gedaan Sedert het optreden van de heeren Claes is dit anders geworden. Het zijn twee meesters in het vak. Hunne werken verwierven hun dan ook welverdiend, op de Antwerpsche wereldtentoonstelling, het zilveren eeremetaal.

> Die zich gewent om alles op zijnen tijd en zonder uitstel te doen, wint in de renbaan des levens den prijs.
> P.G.C.

Blinden in Europa.

Naar statistieken wordt berekend, dat, in Europa, ten minste 1 blinde voorkomt op 1000 inwoners. Dit geeft voor gansch het voornoemde werelddeel, een aantal van 311,000 blinden. Van deze ongelukkigen moeten ruim drie vierden worden onderhouden door openbare of bijzondere liefdadigheid. Als het onderhoud van ieder armlastige blinde begroot wordt op 1 frank daags, zoo kosten de hulpbehoevende blinden jaarlijks te zamen 85 millioen frank.

Het Belfort

Het Belfort

Onder dezen titel gaat een nieuw maandschrift in het licht worden gegeven bij de uitgevers S. Leliaert, A. Siffer & cie, te Gent, onder de bescherming van het Davidsfonds. Aan het prospectus ontleenen wij het volgende:

‘Sedert jaren reeds werd door talrijke Vlamingen de wensch uitgedrukt, een maandschrift van zekeren omvang te zien tot stand komen, dat door den aard der verhandelde onderwerpen en den naam van gezaghebbende schrijvers, de waardige tolk en de weerspiegeling zou zijn der groote katholieke Vlaamsche beweging, vooral onder het opzicht der fraaie letteren, der wetenschap en der kunst. Ten allen kante vroeg men een tijdschrift, waardoor niet alleen de gewone Vlaamsche lezer, maar ook de man van studie, op de hoogte zou gebracht worden van alles, wat er in de geleerde wereld, hier en elders, zijne oplettendheid verdient.

Een tijdschrift, gelijk de stichters bedoelen, vordert de medewerking van velen. Een oproep is gedaan geworden en het groot getal geleerden en letterkundigen, die hunne bijtreding gegeven hebben, bewijst dat de noodige medewerking ons niet zal ontbreken. Ieder van hen belooft, bijdragen te zullen leveren over het vak, in hetwelk hij best te huis is, zoodat wij zeggen mogen dat de taal- en letterkunde, de poëzie en de geschiedenis, de kunst en de wetenschap in 't algemeen, op alleszins voldoende wijze in het *Belfort* zullen vertegenwoordigd zijn. Verder wordt nog de medehulp gevraagd van alle katholieke Vlaamsche schrijvers, werkzaam op het uitgebreid gebied, waarop onze uitgaaf hare krachten gaat beproeven.

Aan de kritiek, zoo noodzakelijk voor jonge, onervaren pennen, zoo nuttig waar 't er op aankomt de dwaling te schiften van de waarheid, zoo leerrijk en aangenaam als zij gewetensvol gedaan wordt, zal in ons tijdschrift eene breede plaats worden

ingeruimd. Worden bij onze tegenstrevers stelselmatig degelijke werken opzettelijk òf doodgezwegen òf verdiensteloos verklaard, omdat zij door A, en niet door B zijn geschreven - onze beoordeelaars zullen niet den persoon, onderteekenaar van een boek, maar de waarde ervan in acht nemen, en de beginselen, welke in het boek worden aangeprezen.'

De uitgevers vertrouwen dat het vlaamschlezend publiek hunne onderneming op ruimen voet zal gelieven te ondersteunen. Elke maandelijksche aflevering zal 48 bladzijden in 8° beslagen. De prijs per jaar is vastgesteld op 6 fr.

De redactie bestaat uit de heeren: J. Bols, pastoor te Mechelen; A. de Ceuleneer, hoogleeraar te Gent; J. Claerhout, leeraar te Tielt; H. Claeys, pastoor te Oostakker; ridder A. de Corswarem, lid der bestendige afvaardiging van Limburg, te Hasselt; P. Daniëls, priester te Vogelsanck; A. Joos, leeraar te Sint-Nicolaas; E. Lauwers, geneesheer te Kortrijk; L. Mathot, Antwerpen; J. Plancquaert, advocaat te Oudenaarde; F. de Potter, Gent, en P. Willems, hoogleeraar te Leuven. De titelplaat, welke wij hier mededeelen, is eene samenstelling van A. Verhaegen, geteekend door H. de Tracy.

Geschiedkundige bescheiden over de oude nieuwsbladen van België.

(Vervolg van blz. 27)

In 1637 verscheen bij *Willem Verdussen* de *Gazette extraordinaris posttydinghen* in 4°, later in folio, om nogmaals in 4° over te gaan, terwijl de genoemde titel in dien van *Gazette van Antwerpen* veranderde. Waarschijnlijk is deze gazette een vervolg van de vermelde *Nieuwe Tydinghen* geweest. Zij gingen later in handen van verschillende eigenaars over, als van *Hendrik Aertsens*, octrooi 12 Januari 1695; *Jan Frans van Soest*, 30 Mei 1740, octrooi voor 12 jaren, in te gaan na den vrijwilligen afstand of den dood van *Hendrik Aertsens; Hendrik Jan van Soest*, opvolger van zijn hoogbejaarden vader *Jan Frans van Soest*, bij octrooi van den 7^{den} April 1752. Bij privilegie van 1775 werd dezen uitgever voor het eerst de verplichting opgelegd eene som van *f* 600 in de

stedelijke kas te storten voor het recht van uitgave, benevens 57 presentexemplaren ten dienste van verschillende ambtenaren. Bij een vernieuwd octrooi van den 17den October 1785 werd deze storting op *f* 1800 gebracht. Elk daarin geplaatst bericht kostte vier schellingen, het abonnement bedroeg 2 gl. 12 st. 6 penningen, en ieder exemplaar was voor twee oordjes verkrijgbaar. De toenmalige redacteur *Van den Sanden*, secretaris van de koninklijke academie van beeldhouw- en bouwkunst, genoot *f* 300 traktement. Den 19den Januari 1788 beklaagde de uitgever zich, dat de censuur hem dwong de berichten van het gouvernement in het Fransch(1) te drukken, waarna de overheid hem verlof verleende dezelve in het Vlaamsch te plaatsen. Tegen het laatst der 18de eeuw werd *P.J. Janssens* de opvolger van *Hendrik Jan van Soest.* Hij veranderde den titel in *Antwerpsche gazette*, welke eindelijk in 1827 ophield te bestaan.

In een exemplaar dezer gazette van het jaar 1739, in de stadsbibliotheek van Antwerpen aanwezig, vinden wij onderscheidene vreemdsoortige advertentiën en tijdingen, als in nr 1 van 2 Januari 1739, waarin wij lezen:

'Waerschouwingh.

De EE. PP. Carmelieten Discalsen van Jemeppe aen de Maes by Luyck, eene voordeelige Loterye opgerecht hebbende van 90,000 guldens Brabants wissel-geldt, ofte 150,000 Luycksch, bestaande in 3 Classen, tot het volbouwen van hunne Kercke, maken bekent, dat de 1 Classe van dese Loterye absolutelyck sal ghetrocken worden op den 25 Januari 1739.'

In nr 3 van 9 Januari:

'Florence, den 20 December. Voorleden vrijdagh s' nachts hebben eenige Booswichten dry sylvere croonen gestolen van een miraculeus Beeldt van onse Lieve Vrouwe, in de kercke van een Dorp niet verre van hier, ende men heeftse met hun gerooft silver versmoort gevonden in een byliggende Riviere.'

In hetzelfde nummer: 'Berlin, den 2 Januari. Men heeft hier seer voorsichtige orders gegeven ende overal Placcaerten doen afkondigen, tot het houden van eene exacte quarantaine voor Menschen ende Coopmanschappen, om te beletten, dat de besmettelijke siecktens niet door en dringen tot in den Landen, ende voornamentlijck te survigileren, dat er geene *Joden*(2) en komen ofte passeren door eenige steden van ons gebied.'

In n° 45 van 5 Juni:

'Waerschouwinghe.

Den Heer J.F. de Guise, noble Garde du Corps van syne keyserlycke ende Catholieke Majesteyt, laet aen ieder weten, dat hy besit het wonderbaer secreet voor de doofheyt, ende alle soorten van gebreken aen het gehoor, hoedanigh die souden mogen wesen, ofte van wat ouderdom de Persoonen souden mogen zyn, jae zelfs van de geboorte. Hy besit oock de wetenschap tot het genesen van alle gebreken aen

(1) In 1830 dacht de regeering staatkundig te handelen met de aanneming van het Fransch voor alle staatsinstellingen, uitgezonderd de heffing der belastingen, welke in Vlaanderen volgens Vlaamsche aanslagbiljetten geschiedt. Zij heeft de vrijheid verleend in het Vlaamsch te mogen betalen; bij gebreke daarvan, wordt men in het Fransch gedagvaard en veroordeeld.

(2) Bijna honderd en vijftig jaren later wil de Duitsche professor Freitschke, en anderen met hem, de Joden uit Duitschland bannen, zonder dat er besmettelijke ziekten heerschen, maar alleen dewijl zij, volgens zijne meening, naar Palestina moeten verhuizen, waar hun vaderland is. Een extra philosophische fantasie van dien professor!

het gesicht, veroorsaeckt door de Kinder-poexkens, ofte andersints, alsmede alle Accidenten aen het Hooft: als Verstoptheden, Vertigien, etc. Hy en neempt geen Geldt voor de absolute genesinge. Hy is woonachtigh in de Nieuw-straet over de Refugie van St. Gertruyd tot Brussel, enz. *Nota.* Ter oorsaecke van de menighvuldige brieven, de welcke aen den bovengemelden Heer gestaedigh van verscheyde kanten geschreven worden, soo en sal hy in het toekomende geene brieven meer aennemen, als die, de welcke sullen wesen gefranqueert, etc.'

In n^{r} 49 van 19 Juni:

'Bekentmakinghe.

Dat men ten huyze van Mr Francx, in het groot Caffé-huys in de Viviers-straet tot Brussel verkoopt de uitmuntende vellen, ende Hooft-mutsen, komende van Parys van den seer vermaerden Heer Cordier, dienende soo voor Mans-persoonen, Vrouws-persoonen als kinderen. Sy genesen alle pynen in het Hooft, uyt wat oorspronck de selve zyn voortskomende, de Catarren, alle soorten van Verkieltheden, het Siatica, de Hooftsweiren, swillingen, inflammatiën, quadeoogen, ende veele andere quaden (breeder uitgeleyt in de briefkens, de welcke Mr Francx gratis uytdeelt in syn Caffé-huys); door welcke vellen in dese Landen nu vele Menschen teenemael zijn genesen; sy doen wonderlycke Effecten, ende zijn geexamineert door bevel van den Koninck van Vranckryck, ende oock gheapprobeert van sijne principaelste Medecyns ende Chirurgyns. Hun certificaet siet men in het selve Caffé-huys tot Brussel, etc. *Nota.* M. Francx geeft met dese vellen ende Hooft-mutsen eene instructie op wat maniere men de selve moet gebruycken, etc.'

Men ziet, dat de kwakzalverij destijds even zeer in zwang was als thans, hetgeen bovendien blijkt uit de Waarschouwinghe in n^{r} 2 van 6 Januari:

'Dat Sr Jacques Gaunon, Chimist en de Alchimist, den welcken is woonende tot Gendt, aldaer met permissie van het Hoff verkoopt de naervolgende Goederen:

Den gulden algemeenen rooden Elixir, tot ontbindingh ende ontwortelingh van den Steen ende Graveel.

Den witten Elixir, sweetende herboringe, hebbende de selve kracht als den bovengemelden.

Eygendommen van een algemeen wonderbaer water, hetgene den Mensch bevrijdt tegen het fenyn.

Liqueur Royale, hetgene de kortse weghneemt met de eerste prise.

Den costlicken Philosophischen Steen, ofte Pierre Infernale, den gene, in min als eene minute, syn operatie doet.

Liqueur certain, gheneest de Teiringhen, etc.'

Het bevreemdt mij, dat deze wonderdokter geen probatum middel of likeur tegen den dood debiteerde; hij had dit middeltje gemakkelijk op zijne lijst kunnen plaatsen en zou daarvan zekerlijk veel aftrek gehad hebben.

In hetzelfde nummer vinden wij gewag gemaakt van een vorstelijken stoet, gedagteekend: Weenen, den 25sten December:

'Wij hebben door verscheyde extraordinaire Couriers de gewenste tydinge ontfangen, dat Haere Koninklyke Hoogheden, den Hertogh ende Hertoghinne van Lorreynen, hunne reys seer voorspoedigh waren vervolgende naer Florence. Hun gevolg bestaet in 62 Carossen, Chaisen ende Wagens, en in 250 soo Heeren, Dames als andere Persoonen. Op iedere post moeten hun gefourniert worden 232 peerden, etc.'

Een vorstelyke stoet was destijds grooter dan thans, nu de vorstelijke macht en voorrechten meerendeels aanzienlijk besnoeid zijn geworden.

In den vermelden jaargang zagen wij gedurig loterijen aangekondigd, als die van Ravenstein, eene provinciale van Utrecht, eene Materbornsche bij Cleef, eene van de heerlijkheid Zalck, geoctroyeert bij syne Ceurvorstelijke Doorluchtigheit van Ceulen, eene van de vryheit Loon enz. De heeren notarissen, boekhandelaren en winkeliers waren met den verkoop van de loten belast.

In Brugge heeft men reeds in 1637 eene gazette gehad, blijkens exemplaren van de *Nieuwe Tydinghen uyt verscheyde gewesten*, welke dat jaartal dragen. Zij werden in 4° van twee bladzijden, in twee kolommen met Gothische letters gedrukt, wekelijks uitgegeven bij *Nicolaas Breyghel in de Phlips-Stocstraete, aan St-Donaes.* De aanvang van dit blad kan niet met juistheid bepaald worden. Uit een exemplaar van 26 Juli 1644 nr 31 zien wij, dat de nieuwstijdingen op bladzijde 2, kolom 1, onder de rubriek Brussel, getiteld zijn: '*De Brusselsche Gazette* van den 24 Julii,' blijkbaar geput uit eene gazette die in 1644 in die stad verscheen.

Onder de oudste Belgische journalen mogen wij ook *Le Courrier véritable* rangschikken, welke in Brussel van 1649 tot 1791 in 4° wekelijks uitgegeven werd met de volgende titels: 1. *Relations fidèles extraites de diverses lettres;* 2. *Gazette de Bruxelles;* 3. *Gazette des Pays-Bas.*

De *Gazette van Gent* schijnt het eerst in 1667, onder de benaming van *Gentsche Posttijdinghen*, uitgegeven te zijn door den stadsdrukker *Maximiliaen Graet.* Zij verscheen in 8°, vervolgens in 4°, en daarna in folio, en wel eenmaal, daarna tweemaal, en sedert 19 Juni 1831 driemaal 's weeks.

In Luik verscheen het eerst de *Elite des Nouvelles* in 4°, elk nummer van vier bladzijden. Een exemplaar in 's rijks archieven aanwezig draagt den datum van 20 April 1749.

Tegen het laatst van 1772 zond de drukker *J.F. van der Elst* te Mechelen een prospectus rond, vermeldende de uitgave van een blad, getiteld: *Wekelijks Bericht van de stad en de provincie van Mechelen.* Den 3den Januari 1773 verscheen dit blad in 8° (in nummers van 8 tot 16 bladzijden) en wel tot 1797; in 4° tot 1827; in klein folio tot 1835, en in groot folio tot op heden, na verschillende naamsveranderingen te hebben ondergaan.

In Leuven verscheen het *Weekelijks-Nieuws uyt Loven*, met de beschrijvinge der stad in 8°, van 1773 tot 1788. *J.B. Staes* was de redacteur en professor *Collin* de corrector.

Le Courrier de Sambre et Meuse van Namen zag in 1797 het licht.

De staatkundige bladen bezaten in België, vóór de negentiende eeuw, een weinig beteekenenden inhoud. De oorzaak daarvan is voornamelijk te wijten aan de

despotieke gouvernementen, welke de Belgische natie onderdrukten en de pers geboeid hielden. Onder het Spaansch en Oostenrijksch bewind mocht men geen journaal zonder toestemming van het gouvernement uitgeven; een kostbaar octrooi werd daartoe vereischt, hetwelk nog daarenboven de vrijheid van opinie kluisterde. Een zoodanig drukkerspatent, door Karel V in 1667 aan *Adriaen Foppens* te Brussel verstrekt, luidde:

'Charles, par la grâce de Dieu, Roi de Castille etc. etc. etc. Savoir faisons que pour le bon rapport que fait nous a été de la personne de maistre Adrien Foppens, docteur eu médicine, et de ses sens, capacité et suffisance, nous confions à plein de ses loyautés, preudhomie et bonne diligence, avons iceluy par la délibération de nostre très-cher et féal cousin, Don Francisco de Moura et Corteréal, marquis de Castel-Rodrigo, de nostre Conseil d'Estat, lieutenant-gouverneur et capitaine general de nos Pays-Bas et de Bourgogne, retenu, commis et establi, retenons, commettons et establissons de grâce especiale par les présentes à l'estat et charge de gazettier, venue à vaquer par le tréspas de feu le docteur ès droits Pierre Hugonet, ad^{t} en nostre Cour de parlement à Dole, aux mesmes droits, honneurs, privilèges, libertez, franchises, profits et émoluments dont a joui iceluy Hugonet son prédécesseur, en octroyant et accordant au dit Foppens, qu'il puisse et pourra lui seul à l'exclusion de tous autres en toutes nos provinces de pardeça, faire composer et traduire toutes les relations, advis, lettres et récits de tout ce qui se passe et passera en ces pays et ailleurs, tant aux affaires de la guerre, qu'autres, en langage flamand, françois et autres, et icelles faire imprimer par tel imprimeur residant en nos dites provinces, et vendre et distribuer par tels libraires et autres que bon luy semblera, sans pour ce mesprendre, à condition que les imprimeurs desquels le supp^{t} se servira, seront tenus en ce regard de se règler ensuite de nos ordonnances émanées sur le fait de l'imprimerie. Interdisant et défendant à tous imprimeurs, libraires et autres quels qu'il soient d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny distribuer en quelque langage, façon et lieu de nos dites provinces que ce soit, aucunes relations susdites et de quelque lieu qu'elles puissent venir, soit qu'elles soient imprimées ailleurs ou non, sans le consentement dud^{t} supp^{t}, sous peine à tous contrevenans de confiscation et d'une amende de trente florins à leur charge pour chaque fois. Si donnons en mandement à nos très chers et fèaux les chefs, présidens et gens de nos privé et grand conseils, chancellier et gens de nostre conseil en Brabant, etc., etc., ils facent, souffrent et laissent le d^{t} suppliant pleinement et paisiblement jouir et user en celuy faire mettre ou donner, ni souffrir estre fait, mis ou donné aucune trouble, destourbier ou empeschement au contraire, car ainsi nous plais-t-il. En tesmoing de ce nous avons à ces dites présentes fait mettre le grand scel, dont nostre très honoré Seigneur et

père (que Dieu absolve) a usé par deça et nous userons tant que le nostre soit fait.

Donnés en nostre ville de Bruxelles, le 25 Juin l'an de grâce 1667, et de nos règnes le deuxiesme.'

Onder de republiek en het keizerrijk behoefde men geen zoogenaamd privilegie voor de uitgave van een blad, doch men moest eene machtiging bezitten, was aan een streng toezicht der politie blootgesteld, en soms verplicht de artikelen, vóór de plaatsing, aan het oordeel der overheid te onderwerpen. Hoe het republikeinsch bewind de journalisten behandelde, blijkt uit een artikel van den 13^{den} September 1797, voorkomende in *Le Républicain du Nord*,(1) een blad door *Tutot*, van den 5^{den} November 1795 tot 18 Juni 1798, te Brussel uitgegeven. Dit artikel luidt:

'Les anciens ont donné leur sanction à la résolution qui condamne, par mesure de salut public, plusieurs journalistes à la déportation; en conséquence, les scellés ont dû être apposés sur les presses de *l'Impartial Européen*, de *l'Impartial de Bruxelles* et de *l'Echo*, tous trois compris dans le nombre; les propriétaires de ces feuilles se sont soustraits, par la fuite, à cette mesure.'

Zij waren door een decreet van het Directoire veroordeeld wegens het schrijven tegen de Fransche regeering, vooral wegens eene vergelijking van Frankrijk van 1788 met Frankrijk van 1796. Vele dagbladuitgevers ontvingen waarschuwingen, evenals onder het eerste en tweede keizerrijk in Frankrijk geschiedde, gelijk ook in den jongsten tijd onder de republiek.

Sommige bladen werden in België verboden, onder anderen: *Le Courrier Universel ou l'Echo de Paris, des départements et de l'étranger; le Courrier Universel extraordinaire*, en *le Courrier Universel* van den burger Husson; *la Gazette française; le Courrier français; l'Observateur de l'Europe; l'Eclipse;* eindelijk *l'Ami du peuple*, allen naar aanleiding van de overweging: 'Considérant que ces gazettes sont rédigées dans un sens qui tend évidemment à corrompre l'esprit public, au rétablissement de la royauté et à la haine du gouvernement républicain; et qu'il importe de ne pas laisser répandre dans ces contrées le poison qui est distillé dans ces feuilles.' - Ook de *Koerier van den Beneden-Rijn*, te Wesel gedrukt, de *Gazette de Leyde*, *les Nouvelles politiques de Leyde*, *The New Marchant, le Journal de Francfort* en de *Zeitung-correspondent van Hamburg* mochten niet meer verschijnen. Onder de *niet*

(1) In n^{r} 127 van *Le Républicain du Nord,* dd. 19 Maart 1796, lezen wij de volgende opmerking over de te Leuven bestaande jaarlijksche dienstboden markt:
Louvain, le 28 Ventôse, an IV.
Je crois vrai, mon cher ami, que la révolution a terrassé grand nombre de préjugés..... Croirais-tu qu'à Louvain hier 27 Ventôse, on a toléré un marché d'hommes? On ne les y vendait pas, la proprieté de l'homme est inaliénable, mais on les y louait, on y marchandait leurs services; et juge de quelle manière. Figure-toi une rue assez longue, assez large, où se trouvent rangés, les uns à côté des autres, 2000 individus de l'un et de l'autre sexe, postés là tout exprès pour attendre un plus offrant, qui, après les avoir regardés, interrogés, toisés, tâtonnés, les accepte pour valet ou pour servante, les prenne à son service comme on prendrait une bête de somme, ou les rebute... Vertueux Raynal, tu m'a fais frémir par la description des marchés d'hommes qui se traitent sur les côtes de la Guinée; mais assurément tu ne savais pas, en les décrivant par une éloquence aussi touchante, qu'en Europe, que dans le voisinage de ta patrie, qu'à Louvain en un mot, le jour de St^{e}-Gertrude, à la fin du 18e siècle, il se trouverait 2000 individus des deux sexes, qui auraient la bassesse, qui s'aviliraient aux yeux de leurs semblables, au point de se mettre euxmêmes à l'encan, et ce dans une ville, où il est écrit en toutes lettres sur le frontispice d'une ci-devant fabrique: *Sapientia aedificavit sibi domum.*

verboden bladen komen voor: de *Haarlemsche Courant*, die van *Rotterdam*, den *Haag*, de *Zamenspraak der dooden van Neuwied*, de *Officieele Zeitung van Weenen*, het *Letterkundig Journaal Minerva*, enz.

Tijdens de regeering van Z. M Willem I verkreeg de drukpers vele vrijheden, doch men mocht nog geen dagblad uitgeven zonder de overlegging van eene lijst met 300 inteekenaren. Eerst den 16^{den} October 1830 werd de Belgische pers geheel ontkluisterd[(1)].

Naschrift.

Eenigen tijd na het schrijven van dit artikel, ontving ik, door de vriendelijke tusschenkomst van den bestuurder der *Vlaamsche School*, eene bio-bibliographische studie, door den heer Alfons Goovaerts, over den oorsprong der gazetten en periodische nieuwstijdingen, met het oog op Abraham Verhoeven, van Antwerpen, als eerste gazettier van Europa.

In een nawoord van dit om zijn degelijken inhoud zeer aanbevelenswaardig werk, den kundigen schrijver waardig, wordt vermeld dat d^{r}. W.P.C. Knuttel en m^{r}. W.P. Sautin Kluit genoemden Verhoeven de eer van het eerst in Europa nieuwstijdingen uitgegeven te hebben, betwisten.

De heer Goovaerts denkt dit punt nader te behandelen en toe te lichten uit historische bronnen, door ieder deskundige gewis met belangstelling te gemoet gezien. In afwachting daarvan zal het wellicht niet ondienstig zijn, dat ik hier eenige regelen aanhaal uit mijne '*Geschiedkundige bescheiden over de Hollandsche en de in Holland uitgegeven Fransche Couranten*,' - geplaatst in het *Leeskabinet* van September 1882, uitgegeven door den heer A.W. Sythoff, te Leiden, onder redactie van den heer D.A. van Waalwyk. Daarin komen, onder andere historische opmerkingen, de navolgende mededeelingen voor:

'De vrije Bataafsche Republiek, waar geen inquisitie bestond, was beter dan de achterdochtige Venetiaansche geschikt voor de oprichting van nieuwsbladen, welke er dan ook reeds in het begin der 17de eeuw verschenen. Gelijktijdig bestonden er, in den beginne, geschreven en gedrukte nieuwstijdingen, die op onbepaalde tijdstippen uitgegeven en allengskens door de wekelijksche couranten vervangen werden. De handelskantoren bezigden loopboden voor het

(1) Wie meer van de Belgische journalistiek wenscht te weten, raadplege het verdienstelijk geschrift, getiteld: *Essai historique et critique sur les journaux belges*, *par André Warzée.*

verkrijgen van de noodige berichten. Deze boden arriveerden gewoonlijk wekelijks. De boekhandelaren knoopten betrekkingen met hen aan voor de uitgifte van het meest wetenswaardig nieuws. Uit België en Frankrijk kwamen er in Holland, tijdens het laatste gedeelte der 16de eeuw, geregeld wekelijksche berichten, alsmede uit Duitschland in het begin der 17de eeuw.

In 1566 bestonden bij ons, volgens P.C. Hooft, “loopmaren.” In de ordonnantieboeken van Leiden, van de maand 1600, lezen wij: “Te betalen aen handen van Dirck Gool, Casteleyn van 't Hoff van Hollant, in den Haege, eene somme van 36 guldens, van 40 grooten 't stuck, ter saecke dat hij 't onsen bevelen ende begeerte de *Couranten*, 't welk syn, de *lopende tydingen van Romen*, *Venegiën ende Coelen,* voor een jaerschaer, begonst Martini 1590, weeckelicks uytgeschreven, ende aen ons overgesonden heeft.”

Uit eene rekening van 's-Gravenhage van het jaar 1593 blijkt, dat zelfs notarissen nieuwstijdingen verschaften, want er staat geschreven: “Betaelt Cornelis Cools, Notaris, de somme van 12 □, uyt saecke van seeckere dienste bij hem gedaen met schrijven van eenige *nieumaren* van de comptoiren tot Amsterdam.”

Door onze uitgebreide handelsbetrekkingen hadden wij overal correspondenten, die ons nieuwstijdingen gaven, waarmede, overeenkomstig het eigenaardig karakter onzer natie, weder handel gedreven werd door deze tijdingen te doen drukken en tegen een zekeren prijs verkrijgbaar te stellen. Zoo doende behooren wij onder de eersten gerangschikt te worden, die allerhande belangrijke berichten in en buiten Europa verspreidden.

De abt *Bianchi* schrijft: “Depuis que les Hollandais ont acquis l'indépendance et formé une république de négociants, ils sont devenus les nouvellistes des nations les plus éloignées: à Constantinople, à Smyrne, au Caire, dans le Levant, dans les deux Indes, on lit les gazettes hollandaises comme à la Haye et dans les cafés d'Amsterdam(1).”

In de folio-uitgaaf van Wagenaar, deel II, blz. 390 en 391, lezen wij: “Het aanstellen van Koopmansboden, die brieven van de eene naar de andere plaats bragten; 't welk, hier te Lande, niet voor de zestiende eeuwe, en in deeze stad, zo ver my gebleeken is, eerst omtrent het midden dier eeuwe schynt begonnen te zyn; heeft, toen het, omtrent den aanvang der volgende eeuwe zeer in gebruik was geraakt, naar 't schynt, de eerste aanleiding gegeven tot het opstellen, drukken en uitgeeven van nieuwstydingen uit verscheiden Gewesten, die hier, met een onduitsch woord, *Couranten* of *Loopmaren*, gelyk de Ridder Hooft dit woord vertaalt, genoemd worden. Men begon hiermede, al vroeg in de zeventiende eeuwe, te Haarlem en te Amsterdam, zonder dat ik heb kunnen ontdekken, in welke deezer twee steden, de eerste couranten uitgegeven zyn.’

Dewijl het de onderzoeklievende geesten alleen om de waarheid te doen is, zullen alle ware geschiedvorschers het beloofde werk van den heer Goovaerts waardeeren en zijne bevindingen met den meesten ernst overwegen en onpartijdig beoordeelen, gedachtig aan de gulden spreuk: eere wien eere toekomt.

Rotterdam.

M. H DE GRAAFF.

(1) Lettre au prince de Beaumont-Vintimelli.

Een albumversje.[1]

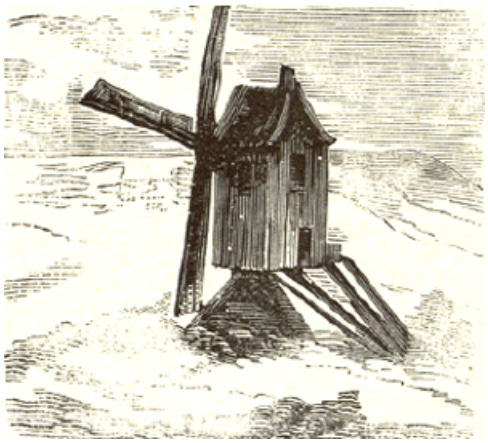

Daar is weer koren op den molen,
Windeke waait;
De zeiltjes worden aangespannen,
Moleke draait.
Ik heb weer voedsel voor het harte,
Voedselke fijn;
Ja, vriendschap is een wonderzoete
Balsem in pijn.
Zij steunt den moed, als de eik des klimops
Tengere rank.
Ik zeg mijn waarden vriend, bij deze,
Hartelik dank.

MATHILDA DAVID-VAN PEENE.

Aaltre, 7 April 1885.

Dicht en proza.
Twee nieuwe werken.

Het heugt ons nog, dat wij in den jaargang 1879, blz. 169, der *Vlaamsche School*, eene alleszins gunstige beoordeeling over eenen der eerste dichtbundels van den heer Pol de Mont, *Rijzende sterren*, naar wij meenen, hebben meegedeeld. Sedert dien tijd heeft de dichter veel wegs afgelegd en, op zijne letterkundige loopbaan, veel welverdienden lof en eer ingeoogst.

Een oogenblik hebben wij echter voor hem gevreesd. Het was, toen hij, een paar jaren geleden, zich hals over kop in de politiek wierp, en ten dienste eener partij - al was het dan ook *zijne* partij - op de meetings als redenaar optrad. Alsdan vreesden wij, dat zijne schoone dichtergave, in dien politieken warboel, zou hebben schipbreuk geleden, en waren wij geneigd hem den volgenden *Raed aen de dichters*, in 1852 door Hendrik Conscience in een album geschreven, indachtig te maken:

(1) Dit stukje, voor de vuist geschreven, is een der laatste verzen, uit de sierlijke pen gevloeid van de begaafde dichteres, die, slechts weinige maanden later, den 29^{n} Augustus 1885, het tijdelijke met het eeuwige verwisselde. (Zie onze blz. 6.)

De kunst is eene vrouw door minnenyd geplaegd.
Wie zy eens heeft bemind en hare gunst geschonken.
Die mag geen' andre vrouw belonken;
Noch roem bejagen die aen haer niet zy gevraegd.

De medevryster, die haer nyd meest kan ontsteken.
Heet *Politiek*, een koele trotsche maegd,
Die uit de ziel natuer en mildheid jaegt.
Bemin die niet; - de kunst zou haest zich wreken,
En d'eedle dichterharp in uwe handen breken!

Waarlijk! het was voor ons eene blijde mare, dat de heer de Mont zich hij tijds uit de partijwoelingen teruggetrokken en de staatkundige bemoeiingen had laten varen, om de kunst getrouw te blijven. Zijne dichterlijke voortbrengsels volgden elkander van dichtbij op, en aan bijval ontbrak het hem voorzeker niet. Aangenaam verraste het ons, toen wij dezer dagen, wegens de redactie der *Vlaamsche School*, een nieuwen bundel van hem ontvingen, getiteld: *Op mijn Dorpken*, korte vertellingen.

In den beginne verkeerden wij in den waan, dat de schrijver weer een nieuw voortbrengsel zijner vruchtbare dichtader had geleverd; en ja, wij stonden eenigszins verbaasd, dat hij ditmaal een boekdeel proza in het licht had gezonden, bevattende een achttal korte, maar puike vertellingen, herinneringen uit zijnen jeugdigen leeftijd, zeer eenvoudig en gemoedelijk verhaald. In eenen adem hebben wij het boekje ten einde gelezen - iets wat bij ons slechts hoogst zelden het geval is, - en inderdaad! wij zouden, na die lezing, niet kunnen verklaren, welke der vertellingen de voorkeur verdient; allen, van de eerste tot de laatste, hebben ons ten zeerste bevallen; velen ervan hebben ons herinneringen uit onze eigene jeugd voor den geest geroepen, en dit zal bij menigen lezer ook wel het geval zijn.

Wij danken den schrijver, dat hij zijne verhaaltjes niet in stijve hexameters of rijmlooze jamben, maar wel in keurig, vloeiend proza heeft opgedischt. Om zijn werk lezenswaardig te maken, had hij niet noodig naar grove, onwaarschijnlijke effecten te zoeken, zooals deze of gene romanfabrikant, welke allerlei onnatuurlijkheden, uit vreemde schrijvers bijeengescharreld, in onze vaderlandsche literatuur binnensmokkelt, metterhaast een zoogezegd ‘hedendaagsch verhaal’ samenflanst, onder alle opzichten verwaarloosd; en dan, zelve overal onbeschaamd gaat uitbazuinen, dat hij een echt geniaal werk, een wezenlijk meesterstuk heeft voortgebracht!....

Dergelijke middelen heeft Pol de Mont aan de onmachtigen overgelaten. Hij heeft zijn eigen hart geraadpleegd en ons het natuurlijke, in frissche kleuren, afgeschilderd. - Maar hoe gunstig onze denkwijze over zijn nieuw werk ook zij, toch vinden wij er iets in af te keuren, namelijk het gebruik der lange *s* voor *s*. Soortgelijke nieuwigheden beschouwen wij hoegenaamd niet als verbeteringen onzer taal. Wel brengen zij ons eene schrede nader tot de Hoogduitschers; maar wij zijn Nederduitschers, en dit moeten wij blijven.

Het tweede boekje, ons ter beoordeeling toegestuurd, is getiteld: *Napoleon-cyclus* en heeft voor schrijver d^{r}. L. Simons, leeraar bij het koninklijk atheneum te Leuven.

Wij roepen den heer Simons een welgemeend welkom toe, want al hebben wij reeds vroeger zijnen naam onder enkele dichtstukjes opgemerkt, het is thans de eerste

maal, denken wij, dat hij eenen bundel uitgeeft, en als eersteling bezit zijn werkje onbetwistbare verdiensten.

De dichter heeft in de geschiedenis der Napoleons een forschen greep gedaan, en, in een honderdtal bladzijden, er al de voornaamste feiten uit samengevat, van aan de opkomst des eersten Napoleons, tot en met den val van den laatste.

Menig tafereeltje, dat hij voor ons oog ontrolt, is stout opgevat en goed bewerkt. Geeselt hij terecht de Napoleons, hij heeft ook eenen traan van meegevoel voor de ongelukkige keizerin-weduwe, weenend bij het lijk van haar eenig kind. Jammer dat zijne over het algemeen schoone verzen, doorgaans al te veel gekapt zijn, en daardoor zelve soms eenigszins stroef en onduidelijk worden.

Vrij van dit gebrek is de volgende brok, welke wij uit het gedicht *Vrijheid* overnemen:

'k Groet u, eeuw, de negentiende,
Weergekomen gouden tijd!
Eeuw, waardoor de zon der vrijheid
Koestrend heenstraalt wijd en zijd!
Lang genoeg, o denkend menschdom,
Snaktet gij naar vrije lucht,
Zaagt gy 't helder blauw des hemels,
't Hoopvol blauw, aan met een zucht.
Zonen onzer eeuw, de hoofden
Opgeheven recht en fier!
Juicht gij allen, die het menschdom
Hooger acht dan 't slaafsche dier;
Die aan adel van gezindte
Kennis van 't verleden paart,
Niet uw moeder hoont de vrijheid,
Maar de toekomst kalm bestaart.
Rustloos stormt ge, mensch, door 't leven
En verdooft de stage klacht,
Daar gij zorg en jaren sloopen
Voelt uw geest- en lichaamskracht.
Zie het doel van al uw sloven!
't Is ten bate van 't geheel.
Van het edelaardig menschdom
Zijt gij 't onafscheidbaar deel;
't Menschdom, welk in 't licht der vrijheid
Voortrukt op vooruitgangsbaan;
Altoos strijdend en herlevend,
Naar 't Excelsior steeds strevend
Door den geest, die blijft bestaan.

De twee werkjes. *Op mijn Dorpken* zoowel als de *Napoleon-cyclus*, zijn bij P.A. Geurts, te Nijmegen, allerliefst gedrukt en door den onvermoeibaren heer De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare, uitgegeven.

J. STAES.

Het trappistenklooster van Algiers.

In een zeer belangrijk verhaal van de ervaringen en indrukken, door hem opgedaan, gedurende een verblijf van eenige weken, in Januari, in de stad Algiers, opgenomen in een der jongste nummers van het Nederlandsch tijdschrift *de Gids,* vertelt de heer W.C.M. de Jonge van Ellemeet het volgende, over het aldaar bestaande Trappistenklooster:

‘Als aangenaam contrast met het vadsig bestaan van den Arabier en met de Oostersche levensopvatting in 't geheel, diene een bezoek aan het belangrijk trappistenklooster te Staouëli, niet ver van Algiers. Bij het dorp verheffen zich de

zware kloostergebouwen die, op een afstand gezien, eene vesting in hare wallen doen vermoeden. Het wachtwoord der trappistenorde is: gastvrijheid, weldadigheid en arbeid. Geen enkele bezoeker die aanklopt, hetzij arm of rijk, mag door hen worden afgewezen en het getal derzulken is belangrijk, als zijnde onbeperkt. Overdag worden de aankomenden gespijzigd; voor den nacht staan er, in afzonderlijke vertrekjes, steeds bedden gereed. Ten gerieve der gegoeden is in een ruim lokaal een lange tafel gedekt, waar hun door de vriendelijke broeders eierspijzen, witte boonen, aardappelen, brood, honig en kaas worden voorgezet. Vleesch is den trappisten verboden. De behoeftigen ontvangen ongeveer hetzelfde, doch in een ander lokaal, en hun worden daarenboven aalmoezen geschonken. Duizenden bunders land brachten deze kloosterlingen in cultuur. Van den wijn hunner wijngaarden liggen millioenen liters in de kelders; gansche velden zijn beplant met den geranium, waarvan zij een welriekend en zeer gezocht essenz distilleeren; hunne mandarijnen-boomgaarden doen hen jaarlijks van 300,000 tot 500,000 stuks mandarijnen naar Europa verzenden. Aan het klooster behooren honderden paarden, muildieren, koeien en schapen; het heeft zijne eigene smederij en wagenmakerij; zijn schilders- en timmermanswinkels. Slechts 130 in getal, kunnen de broeders alleen niet in den arbeid voorzien; doch zij vinden voldoende werkkrachten in de bewoners van Staouëli en in de leden eener naburige militaire strafkolonie. Daardoor beschikken zij over ruim 500 paar handen. Inwendig munt het klooster uit door onberispelijke orde en netheid. Aan de mannelijke bezoekers (vrouwen zijn niet toegelaten en voor haar is, behalve een eetzaal, ook eene afzonderlijke kleine kapel bestemd) worden achtereenvolgens de bibliotheek, de slaapkamers, de badkamers, de infirmerie, de apotheek, de bidcellen, de kapel en het kerkhof getoond. Is het waar, dat de broeders elkaâr het "Gedenk te sterven!" steeds moeten toeroepen, dan schijnt op den duur die stervenskreet van zijne somberheid te verliezen, want groot is der kloosterlingen opgewektheid. "Geen somber gemoed kan het in ons midden uithouden," vertelde mij een hunner. "Hoe velen zien wij er komen, gebroken door teleurstelling of rouw, zonder hoop of uitzicht meer, die, de wereld willende ontvluchten, hier in loutere aanbidding, bespiegeling en werkeloosheid zich aan hun leed denken over te geven. Doch ons bestaan van onverpoosden arbeid is levensmoeden onlijdelijk en vóór het proefjaar geëindigd is, hebben dezulken ons gewoonlijk verlaten." Op onze vraag, of nooit eene enkele vrouw den drempel had overschreden, antwoordde ons onze cicerone dat dit aan twee vrouwen was te beurt gevallen. De eene was keizerin Eugenie. Zij had geëischt te worden rondgeleid en op de betoogen, de smeekingen der ontstelde broeders, kortaf verklaard, dat háár niets kon worden geweigerd en dat zij de plek niet zoude verlaten, zonder het klooster in al zijne bijzonderheden te hebben gezien. De andere vrouw was de echtgenoote van generaal Lamoricière, die den broeders een pauselijk bevel tot toelating overhandigde, "Hiertegen viel niets in te brengen," zuchtte de eerwaarde kloosterling, en op zijn gezicht stond nog iets van de ontzetting te lezen, waarin deze daad van den heiligen vader de geestelijke broederschap had gebracht. En met ontzaglijken ernst beschreef hij het wasschen en schuren tot reiniging, waaraan, na die beide bezoeken, de broeders zich hadden moeten overgeven Het gold als de ontsmetting na eene vreeselijke ziekte!'

Oudheidkundige uitgaven.

Het tweede deel der belangrijke studie van den eerw. heer M. Van Spilbeeck over de zegels en wapenschilden der abdij van Soleilmont, in onzen vorigen jaargang aangekondigd (blz. 65), is thans verschenen. De verklarende tekst is vergezeld van eene plaatsnede met afbeeldingen der wapens van de Cistercienserorde, van den H. Bernardus, van de abdij van Alne en van de abdissen Joanna van Trazegnies, Jacoba Colnet, Maria de Burlen, Eugenia de la Halle, Isabella Wolff, Josepha Stainier, Humbelina Bavay, Josepha Berger, Bernarda L'Evêque en Scholastica Daivier; men vindt daar ook de zegels van Elisabeth de Lannoy, van E. de la Halle, van J. Stainier, van H. Bavay en van J. Berger. Geslacht- en oudheidkundigen vinden ongetwijfeld hunne gading in deze bladzijden. De navorscher der geschiedenis van Soleilmont vergastte ons terzelfder tijd op een drietal andere werkjes: *Archives de Soleilmont*, verscheidene oorkonden bevattende van de 13e en 14e eeuwen, *Les refuges de l'abbaye de Soleilmont à Namur et à Châtelet,* met bescheiden van de 17e eeuw, en *Un testament du* XVe *siècle*, de laatste wilsbeschikking vertolkend van mevrouw Isabella de l'Escaille, weduwe van Jan Hannecart (1483). Heel te recht doet in dit laatste de schrijver andermaal het nut uitschijnen dat testamenten en soortgelijke huislijke oorkonden niet zelden voor de geschiedenis en voor de kennis van voorouderlijke zeden en gebruiken opleveren. Eenige geleerde bladzijden over de kloosterrefuges in het algemeen, dienen tot inleiding aan de gestichten van dien aard door den heer Van Spilbeeck nader beschreven.

Voorgemelde verhandelingen, te Bergen bij H. Manceaux gedrukt, verschenen ook in de uitgaven der *Société paléontologique et archéologique de l'arrondissement judiciaire de Charleroi.*

Uiterst raar en schier onvindbaar zijn de *Annales breves ordinis Praemonstratensis*, welke Mauritius du Pré in 1645 in het licht gaf. Van het bondig maar nuttig werkje bezorgde nu de heer Van Spilbeeck eene nieuwe uitgaaf (gedrukt te Namen, bij weduwe Douxfils), die welkom zal wezen bij de liefhebbers van geschiedenis. De uitgever schreef daarbij eene geschiedkundige inleiding over het leven en de werken van du Pré.

Kroniek.

Antwerpen. De letterkundige vereeniging *Jan Frans Willems* schrijft eenen prijskamp uit voor novellen (verhalen). De 1e prijs bedraagt 100 fr., de 2e, 50 fr.; buitendien bekomen de bekroonden een zilveren verguld eeremetaal. De stukken in te zenden voor 1 Juli 1886 bij den heer Jos. Hellemans, Mechelschensteenweg, nr 144, te Antwerpen, voorzien van eene kenspreuk, herhaald op den omslag van een verzegeld naambriefje.

- Om te worden bijgezet in het stadhuis, heeft het gemeentebestuur, door den bekwamen beeldhouwer Jaak De Braekeleer, een marmeren borstbeeld van Karel Rogier (zie onzen jaargang 1885, blz. 92), laten maken. Het is treffend gelijkend.

- Tweemalen, den 11^{n} en den 14^{n} Februari, telkens in de groote zaal der Harmonie, heeft Antwerpen het voorrecht gehad, Karel Gounods oratorium *Mors et Vita* te mogen hooren De uitvoering, door den toonzetter zelve geleid, was voortreffelijk, ook voor wat betreft het orkest. De koren betoonden zich ongemeen krachtig. De solos, gezongen door mev. Schnitzler-Selb en mej. Flament en de heeren Warot en Seguin, hebben de hoorders inderdaad verrukt. De beide uitvoeringen gaven eene eivolle zaal. *Mors et Vita* heeft, in al zijne deelen, een zeer diepen indruk gemaakt op het publiek en de meeste waardeering verworven; het oratorium wordt ook door de goede muziekkundigen als een hoog te schatten meesterstuk geroemd. Aan den heer Gounod werd eene hartelijk eerbiedige hulde gebracht.

- Bij koninklijk besluit van 1 Maart, is de heer Pieter Koch tot regent van de Antwerpsche academie benoemd.

- Dank aan de kunstlievende bemoeiingen van den heer Th. Smekens, voorzitter der rechtbank van eersten aanleg, gaan de wanden der groote zaal van het gerechtshof met tafereelen versierd worden; de uitvoering zal worden opgedragen aan de kunstschilders A. en J. De Vriendt, K. Ooms en P. Van der Ouderaa

- 30 Januari werd door de koninklijke tooneelmaatschappij de *Vrije Kunst* een gedenkfeest gegeven, ter gelegenheid van de 50^{e} verjaring der eerste vertooning te Antwerpen (in het lokaal de *Konijnenpijp*, Kleinmarkt), van een tooneelstuk van Emanuel Rosseels, *Julia of muziek en liefde.* Het gedenkfeest bestond uit eene tooneelvertooning (drie stukken van Em. Rosseels, gespeeld door de leden der *Vrije Kunst*), de uitvoering van eene cantate, gedicht door E. Hiel, ter eere van den jubilaris, en eene danspartij; het alles in het lokaal *El Bardo*, op de St.-Jacobsmarkt. Het zeer opgewekt en aangenaam feest werd bijgewoond door den heer Emanuel Rosseels, die, van het publiek in 't algemeen en de leden der *Vrije Kunst* in het bijzonder, de grootste blijken van waardering mocht ervaren. Als eene stoffelijke herinnering aan dezen genoeglijken avond, ontving de heer Rosseels zijn door W. Linnig geëtst portret (een recht eigenaardig kunstgewrocht van blijvende waarde), benevens niet weinig lauweren en kronen, waartusschen eene fraaie rank in ijzer, smaakvol vervaardigd door den kunstsmid J. Wuyts.

Mechelen. Aan de stadsbibliotheek is eene eigenaardige gift gedaan. Overeenkomstig de laatste wilsbeschikking van haren echtgenoot, heeft mev. Steurs-Van Geel aan de bibliotheek 20 ingebondene registers afgestaan, welke een zeer groot getal bescheiden, uittreksels uit boeken, artikels van nieuwsbladen enz. bevatteden, verzameld door haren echtgenoot, den verdienstelijken schrijver, die, in onzen jaargang 1884, blz. 78, eene belangrijke bijdrage leverde over de familie Keldermans. De heer Steurs overleed in het jaar 1885.

Brussel. De verzameling teekeningen van H.K.H. de gravin van Vlaanderen, is vermeerderd met eene zeer fraaie waterverfschildering van Al. Schaepkens, getiteld: *Aan den Maasoever,* met schip en figuren.

- Den 28n Januari heeft de heer A. Beernaert, minister van financiën, aan de kamer van volksvertegenwoordigers medegedeeld, dat voortaan de bankbrieven en de titels der openbare schuld zullen worden gedrukt in de twee talen, en dat eerlang de aanduidingen op de muntstukken insgelijks in de wee landstalen zullen staan. Het Vlaamsche volk zal de hooge regeering diepgevoelden dank weten, voor deze maatregelen van herstel.

- Het klooster en de kostschool der Ursulinnen, gevestigd in het voormalig kasteel van Doorebeek, te Laeken, is in den vroegen morgen van 16 Februari geheel afgebrand. Onder andere gingen in den brand verloren eene schilderij van P. Van Schendel, *O.-L.-Vrouws onbevlekte ontvangenis* (zie 1862, blz. 78), en eene *H. Ursula*, van Fanny Geefs.

Gent. Op het stedelijk archief is een nuttig werk verricht. De oorkonden betreffende godsdienst en ziekenverpleging, welke verspreid lagen in onderscheidene zalen van het stadhuis, zijn nauwkeurig bij elkander gebracht, zoodat zij nu slechts eene verzameling uitmaken. Er zijn ook verzamelingen gevormd van de oorkonden betreffende het klooster van de Alexianermonniken (Schokkebroeders), de abdij van den Groenen Briel en de godshuizen van St.-Jacobs en St.-Janten-Dulle. Het archief kocht een aantal niet onbelangrijke stukken, betreffende de gebuurten Begijnengracht, Begijnendriesch, Middel- en Neder-Burgstrate (XVe-XVIIIe eeuw), de nering der wijnmeters (XVe eeuw) enz.

Rousselare. Blz. 6 hebben wij in een opstel van den heer Karel Bogaerd doen kennen, dat deze bekwame schrijver de bezorging had op zich genomen van de uitgaaf der nagelatene gedichten van onze hooggewaardeerde dichteres, mev. Mathilda David-Van Peene, die onder den titel van *Nevelbloemen* staan te verschijnen bij den voortreffelijken uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Rousselare. Zij zullen versierd zijn met het door Florimond Van Loo geteekend portret der betreurde schrijfster en een bij uitstek fraai boekdeel uitmaken, hetwelk voor 2 ½ fr. zal verkrijgbaar zijn. Wij sporen onze lezers en lezeressen ten sterkste aan, om op *Nevelbloemen* in te teekenen. Zij zullen, dit doende, zich een verdienstelijk, goed boek aanschaffen, hetwelk hun voedsel voor geest en hart zal aanbrengen, benevens een niet alledaagsch letterkundig genot. Zij zullen daarbij een blijk van hoogschatting geven aan eene vrouw, die daarop in haar leven en streven zoo zeer als om haar talent alle aanspraak heeft. Wij vernemen en vermelden met genoegen, dat H.M. de koningin Maria-Henrietta eigenhandig ingeteekend heeft voor 10 exemplaren.

Sterfgevallen.

GUSTAAF-PETR.-JOS.-JAN VAN BESTEN, den 16n Februari overleden te Antwerpen (waar hij was geboren 11 Juli 1850), beoefende niet zonder verdienste de schilderkunst, namelijk in het geschiedkundig vak. De slepende ziekte, waaraan hij al sedert vele jaren leed, heeft zijn talent belet tot rijpheid te komen en zijne werkkracht verlamd. De door den jong gestorven schilder gemaakte schilderijen zijn dan ook niet talrijk.

Jan Steen, 1626 + 1679.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

In onzen jaargang 1861, blz. 89, kan men eene korte aanteekening lezen over den beroemden Hollandschen meester, wiens afbeeldsel wij hierboven mededeelen. Niemand zal in dit afbeeldsel eenige gelijkenis met een dronkaard zien; de schilder heeft het dan ook geenszins verdiend, dat hij als dusdanig maar al te lang aan de kaak is gesteld geworden. De navorschingen van den heer T. Van Westrheene hebben den miskenden kunstenaar in dit opzicht recht laten wedervaren[(1)]. Jan Steen is daardoor ook als mensch in zijn waar daglicht getreden. De heer Van Westrheene heeft een groot getal belangrijke stukken en wetenswaardige bijzonderheden en omstandigheden nopens Jan Steen bij elkander gebracht en aanschouwelijk verwerkt. Hij geeft de namen op van ongeveer 500 tafereelen van Jan Steen, in verzamelingen

(1) *Jan Steen, Étude sur l'art en Hollande, par T. Van Westrheene* Wz., 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1856.

en museums van Europa, benevens de titels van een aantal teekeningen en eenige etsen. Jan Steen, te Delft geboren in 1626, trouwde in 1549 met Margaretha van Goijen, ging een tweede huwelijk aan met Maria van Egmont, de weduwe van den boekverkooper of drukker Nicolaas Herculens, en overleed in 1679. Hij werd den 3^{n} Februari in de St-Pieterskerk te Leiden begraven.

Het Antwerpsch museum bezit twee tafereelen van J. Steen, te weten: *Samson aan de Philistijnen geleverd*, geschonken door mev. Van den Hecke-Baut (zie *de Vlaemsche School*, 1860 blz. 91), en eene *Dorpsbruiloft*, afkomstig uit de verzameling Désiré van den Schriek, te Leuven, in 1861 gekocht voor 11,880 fr.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
VII.

Toen wij, nauwelijks de kinderschoenen ontwassen, onze moedertaal hadden leeren lezen en schrijven, was het eerste werk dat wij met onze nog kinderlijke nieuwsgierigheid verslonden *de Duizend en een Nacht.* Het was zeer duur voor onze jonge beurs: 4 fr., voor vier kleine deeltjes, op grof papier, te Gent, gedrukt; wij moesten onze spaarduiten zeer lang zorgvuldig bijeenhouden, eer wij het konden aankoopen, want onze brave moeder sneed wel ‘dikke’ boterhammen voor haar kroost, doch de zondagsoordjes waren altijd scherp gepast. Maar het waren gelukkige uren, wanneer wij, met eene gespannen, jeugdige verbeelding, ons in de lezing verdiepten van al die wonderbare lotgevallen, welke de schoone prinses Scheherazada zoo aangenaam weet te vertellen.

Wij hadden alsdan niet durven denken, dat het ons later zou vergund geworden zijn, het schoonste van die tooverpaleizen te mogen gaan zien en er naar hartelust in rond te wandelen; onze stoutste verwachtingen namen zulke verre vlucht niet, ook niet toen wij, vele jaren nadien, ons in de beschrijving van het Alhambra verlustigden. Maar het gaat soms zonderling in het menschenleven: dat, wat men niet heeft durven hopen, wordt verwezenlijkt, terwijl veel eenvoudiger zaken buiten ons bereik blijven.

En thans gaan wij op reis naar Granada; de afstand, per spoorweg, van Malaga tot daar, is slechts acht uren. Het stoomtuig staat te dampen, gereed voor het vertrek. Op Maandag, 4 Mei, ten 7 ½ ure 's morgens, stappen wij in den trein, en voort gaat de tocht, doch niet zoo snel als de wind; neen! dat schijnt men in Spanje niet te kennen: de treinen rijden er langzaam, zeer langzaam, ongeveer zooals ten onzent de tramwagens, en als er twee op elkander moesten stooten, zou het wel een schok geven, doch zware ongelukken zouden er niet uit voortspruiten. Overigens, er loopen gewoonlijk slechts twee treinen per dag van de eene stad naar de andere, en soms zelfs maar een; een duidelijk bewijs, dat de toevloed van reizigers er niet groot is.

Rond 11 ure houdt de trein stil aan Antequerra, eene kleine stad, of beter gezegd een groot dorp, dat door de laatste aardbeving zwaar geteisterd werd. Behalve verscheidene huizen, werd de voornaamste kerk er ook teenemaal vernield.

Dat er daar en in den omtrek, bij den minsten aardbevingsschok, nog huizen zullen instorten, is eene stellige zaak, want men bouwt er op eene waarlijk al te eenvoudige wijze. Op sommige plaatsen zagen wij de uit de bergen gekapte ruwe steenen, groote en kleine, ronde en langwerpige, zoo goed het gaan wilde op elkander plaatsen, en

met eene soort van klei, die tot mortel dienen moest, werd alles min of meer glad gestreken. Hoe zou zulk werk sterk en duurzaam wezen? Doch de Spanjaarden schijnen er niettemin gerust in: zij laten, zooals het spreekwoord zegt, Gods water maar over Gods dijk loopen.

Wij rijden door talrijke armoedige dorpen. Vroeger moet het wel eens gebeurd zijn, dat er treinen door bandieten werden aangevallen; maar nu zien wij in elke statie gewapende gendarmen, waarvan er telkens twee of meer meerijden, om een of twee uren verder, door anderen te worden afgelost. Overal, waar wij stilhouden, wordt er dapper met *naranjas* (appelcienen) en *agua fresca* geleurd, en ter oorzake van het warme weder, gaat die nering zeer goed. Talrijke bedelaars en bedelaressen komen u, tot aan het portier van uwen waggon, lastig vallen, en het *la caridad*, *señor! la caridad*, *señorita!* vervolgen u nog tot de trein reeds voortrijdt. Wij moeten evenwel bekennen, dat wij in Spanje niet meer hebben zien bedelen dan in Italië, en zeker zooveel niet als te Napels.

Eindelijk krijgen wij Granada in 't zicht, Granada, de oude Moorsche stad, met haar overheerlijk Alhambra, dat wij morgen zullen bezoeken. Het was 4 ½ ure, toen wij uit den trein stapten. Een overeeuwsch, ongemakkelijk rijtuig voerde ons naar de *Fonda Alameda*, een hotel te midden der stad, dat men ons had aanbevolen en waar wij inderdaad zeer goed werden behandeld.

Terwijl wij ons op onze kamer van het stof reinigden, werd er voor het eetmaal geluid. Wij wisten echter reeds bij ondervinding, dat wij ons niet moesten haasten. Tien minuten later werd er nogmaals geluid. Dit wilde zeggen, dat wij ons mochten gereed houden; gaat men evenwel nu naar de eetzaal, dan vindt men ze nog gesloten, en eerst wanneer de bel voor de derde maal in beweging komt, wordt men er toegelaten. Dat is zoo de gewoonte, gansch Spanje door. Aan de tafel werd er meest Fransch gesproken, en gaf men ons allerhande inlichtingen, zoowel over Granada als nopens onze verdere reis.

Na het eetmaal, bleven wij in den sierlijken *patio* van het hotel eene sigaar rooken en gingen vroeg te bed. Door een ongewoon gerucht, onder het venster van onze slaapkamer, werden wij herhaaldelijk gewekt. Wij luisterden aandachtig, wat het mocht te beduiden hebben: het was een nachtwaker, die telkens het uur van den nacht voorzong.

Des anderendaags waren wij reeds vroegtijdig te been, om een kijkje van de stad te nemen. Op de *Alameda*, eene lange met fonteinen versierde laan, zoowel als in de *calle Nueva* en omliggende straten, zijn de meeste huizen drie of vier verdiepingen hoog, met platte daken, op welke tamelijk groote opene koepels of paviljoenen staan. Dit geeft aan de stad een inderdaad schilderachtig opzicht.

Wij stapten, voort in de richting van het Alhambra, dat op

een hoogen heuvel is gebouwd. Aan den rechterkant van de *plaza Nueva* klommen wij de *cuesta de los Gomeres* op, eene enge steile straat, die ons welhaast aan eene goed bewaarde oude poort bracht, welke door keizer Karel is gebouwd. Vlak voor ons, volgen wij eene overheerlijke, breede, doch steeds klimmende laan, waar eeuwenoude hooge olmen van boven hunne bladrijke takken hebben ineengevlochten, zoo dicht, dat de stralen der zon er niet kunnen doorheendringen. Bruisend spat het water langs weerszijden, in kleine goten, onophoudelijk voort, terwijl op zekere afstanden eene fontein of kleine waterval een eentonig geklots doen hooren. Overal is frischheid en lommer, en hoe hooger men klimt, hoe talrijker worden de dreven, hoe schooner wordt het park.

Zoozeer waren wij in het genot van dit ongewone schouwspel verdiept, dat wij eene verkeerde laan insloegen, die ons wel naar het Alhambra, maar aan de achterzijde ervan bracht. Dit paleis heeft van buiten geen behagelijk voorkomen; het lijkt op eene onmetelijk groote, doch sterk vervallen fortres, uit dikke roode steenen opgetrokken, waarvan geheele hoopen zijn afgebrokkeld. In een min of meer goed bewaard gedeelte, vonden wij eene Spaansche wacht gelegerd. Ongetwijfeld komen er niet veel vreemdelingen langs dien kant, want de soldaten beschouwden ons met nieuwsgierige blikken; toch wezen zij ons, een eind verder, den ingang van het paleis, en zoo kwamen wij er eindelijk binnen.

De toegang is kosteloos voor ieder; evenwel namen wij eenen gids, de eerste maal dat wij het bezochten. Heeft de aanblik van buiten iets afzichtelijks, binnenin, is alles des te schooner, des te bevalliger; het heeft zoo iets als ware het door toovergodinnen gebouwd, gelijk eene jeugdige inbeelding dit aan een vatbaar gemoed voorspiegelt. Eerst kwamen wij op eene opene plaats; te midden ervan is een groote langwerpige vijver, bezijden door dikke mirtehagen bezoomd. Vandaar traden wij op den Leeuwenkoer, door gravuur en lichtteekening overbekend. Hij heeft eene breedte van 73 en eene lengte van 120 voet. Te midden van den witten marmereren vloer, staan twaalf ruw gekapte leeuwen, welke eene groote marmeren kuip steunen, waarin eene fontein is aangebracht. Rondom den koer loopt eene wonderschoone galerij, met sierlijke bogen, door 124 marmeren kolommen gedragen, waarvan er soms vier, dan drie en verder telkens twee bij elkander staan. Boven die bogen, zijn de muren zoo schoon als echt kantwerk, even lief, even doorschijnend, even bevallig. Twee kleine, maar allerliefste portieken, in den vorm van paviljoenen, met allerfijnste marmeren kolommekens, springen op den koer tegenover elkander vooruit.

Drie zalen palen aan den Leeuwenkoer: de zaal der Abencerragen; die der Twee Zusters en de Gerechtszaal; eene vierde heeft keizer Karel doen afbreken. De zaal der Abencerragen is eene der grootste en schoonste van het Alhambra. Het was daar, dat zes en dertig dezer krijgsmannen verraderlijk werden om hals gebracht, omdat een hunner, Aben-Amar, verdacht werd, met de sultanin Alfayma, schuldige betrekkingen te hebben aangeknoopt. Bruine vlekken op den wit marmeren vloer, zouden, volgens de overlevering, van hun bloed voortkomen. Hier wederom zijn de muren een echt borduursel, met tooverachtig schoone arabesken; onderaan zijn ze met geëmailleerde gleissfeentjes bekleed, terwijl het gewelf, in den vorm van pijnappels, als eene overgroote spons is uitgewerkt. Boven zijn rondom kleine vensters, van waar de sultaninnen alles konden zien, zonder van iemand gezien te worden.

Even schoon en sierlijk is de zaal der Twee Zusters, welke er juist tegenover ligt. De koepel heeft den vorm eener halve appelcien en is, als het kan, nog prachtiger, nog bevalliger dan die der Abencerragen, met hare velerlei afhangende druipsteenen, zoo lief alsof ze door de natuur en niet door menschenhanden waren daargesteld. Hier en daar, ziet men nog de oorspronkelijke maar thans sterk verschoten kleuren, groen, blauw of rood, doorschemeren. De vloer bestaat uit twee even groote marmeren steenen, en daaraan heeft de zaal haren naam ontleend.

Thans komen wij in de Gerechtszaal, met haar overheerlijk hoog gewelf. Zij is door lichte zuilenbogen in drieën verdeeld, en de muren vertoonen hier nogmaals het fijnste kantwerk dat men droomen kan. In elk der drie afdeelingen, ziet men overoud, half vergaan schilderwerk, op leder uitgevoerd en bij middel van latten aan den muur bevestigd. Eene dier schilderingen verbeeldt eene Moorsche jachtpartij; de tweede, stelt den Leeuwenkoer voor, terwijl de derde eene Moorsche vergadering te zien geeft. Sommige gedeelten van die schildering, welke men als een overblijfsel van de Moorsche kunst beschouwt, zijn nog tamelijk goed bewaard, terwijl andere door den tijd schier teenemaal zijn vergaan.

Vandaar gingen wij in de zaal der Afgezanten, zoo groot als die der Abencerragen, maar nog hooger van gewelf. Wij vinden hier wederom de muren zoo doorschijnend als het fijnste uitgekapt papier; onderaan, ter hoogte van ongeveer een meter, zijn keurige blinkende steentjes, en boven de deuren en vensters loopen er in de friezen, tusschen arabesken, bloemen en loofwerk, spreuken uit den koran, of tot lof van dezen of genen Moorschen vorst.

In al die zalen liggen witte marmeren vloeren, met fonteinen te midden in. Vooral de muren, welke, rondom, door sierlijke pilaren gedragen, op den Leeuwenkoer uitkomen, zijn verrukkend om te aanschouwen. Daar kan men uren aan uren vertoeven en dagen achtereen in wederkeeren; altoos vindt men het allerliefst, allerbekoorlijkst; nimmer wordt men het moede gezien.

Verder bezochten wij ook nog de Badkamer, de Blazoenkamer, de zaal waar de vrouwen van den sultan verbleven; er is daar een sierlijk balkon, van waar men in een schoonen hof nederblikt. In de toiletkamer der sultanin, zagen wij sterk gehavende Spaansche frescos; rondom deze kamer, loopt eene galerij, vanwaar men een heerlijk uitzicht heeft op de uitgestrekte bergketting, de *Sierra Nevada*, en op het *Albaicin*, de armste wijk van Granada, waar nog afstammelingen wonen van de vroegere Mooren.

Eene tamelijk groote zaal, tot katholieke kapel ingericht, levert niet het minste belang op. Er staat een marmeren altaar, waarboven eene groote schilderij hangt, *de Aanbidding der drie koningen* voorstellende. Er was een groot gat in het overigens onverdienstelijk doek.

Eene lange zijkamer dient tot museum; daar worden allerhande voorwerpen, van het Alhambra voortkomstig, bewaard, onder andere een groote, langwerpige marmeren bak,

die waarschijnlijk van eene badkamer heeft deelgemaakt en waarop herten zijn gebeiteld, die door leeuwen worden verscheurd. Wij zagen daar ook eene overschoone, omtrent vier voeten hooge vaas, met velerlei versiersels, op donkerblauwen geëmailleerden grond. Jammer, dat een der handvatsels ervan gebroken en verdwenen is.

De waarlijk prachtige Leeuwenkoer, de Gerechtszaal, die van de Abencerragen, der Afgezanten en van de Twee Zusters zijn merkwaardige overblijfsels van Arabische bouwkunst. Het geheel vormt inderdaad een wezenlijk tooverpaleis, niet grootsch of stout van opvatting; neen! het is veeleer lief, coquet, bevallig, zooals eene net gekleede, schoone, jonge juffer. Wat wij hier gezien hebben, doet ons des te meer betreuren wat er niet meer te zien is, namelijk een gedeelte van het zomer- en het gansche winterpaleis, die keizer Karel, als een echt vandaal, schaamteloos heeft doen sloopen, om er een paleis voor zichzelve te laten bouwen. Niemand kan hem die om wraak roepende kunstschennis vergeven, want er was geen gebrek aan plaats; in de nabijheid lagen honderden hectaren grond ter zijner beschikking.

Wij liepen dit paleis binnen, of beter gezegd datgene wat ervan bestaat, niet veel meer dan de buitenmuren, zonder dak. Het is zeer groot, maar behalve de voorgevel is er niets voltooid. Binnenin loopt men nog op den naakten grond en vele der kolommen, rondom den koer, zijn reeds bouwvallig. Dacht keizer Karel wellicht, daar zijne laatste levensdagen te komen slijten? Hij, die in de Nederlanden de bloedplakkaten had doen afkondigen, welke later, door zijnen zoon Philips, op eene zoo wreedaardige wijze werden toegepast; hij was in het klooster van Yuste beter op zijne plaats.

Voordat wij het Alhambra verlaten, slaan wij nog eenen blik op den heerlijken Leeuwenkoer, met zijne kostbare kolommen en zijne voortreffelijk uitgewerkte muren, waarboven de zuiver blauwe lucht tot gewelf dient. Maar al dit sierlijk borduursel, zoowel daar als in de andere zalen, is niet van albast of portier, zooals men wellicht denken zou; behalve de kolommen en de vloeren, is alles in plaaster, hard versteend en dof. De grillige figuren zijn bij middel van vormen erop gedreven Ook is de kunst daarvan niet verloren gegaan, want er zijn gansche gedeelten, vooral in de Gerechtszaal, even schoon, even sierlijk hersteld. Voegen wij hierbij, dat het stadsbestuur van Granada alle jaren 30,000 pezetas, voor herstellingswerken aan het Alhambra, betaalt.

Moede gezien, verlieten wij eindelijk dit schoone paleis, sloegen eene laan in aan de overzijde van den kant, dien wij uitgekomen waren en bereikten weldra eene oude, doch goed bewaarde, en gansch alleen staande Moorsche poort, de poort van Justitie geheeten, want het was daar, dat de Moorsche vorsten hunne rechtsspraak deden kennen. Op twee steenen bovenaan, is een Arabisch zinnebeeld gekapt: een sleutel en eene opene hand.

Vervolgens kwamen wij aan de groote fontein van keizer Karel, versierd met blazoenen, arenden, medaillons, waarboven zijne gekende spreuk: *Plus ultra*, prijkt. Wij namen eenen teug van het frissche water en togen verder naar *el Generalife*, een uitgestrekt lusthof der Moorsche koningen. Onderweg zagen wij nog andere fonteinen en kleine watervallen; overal ritselde het water in de kleine goten bezijden de lanen, overal was het frisch en aangenaam.

Het *Generalife* is voor het grootste gedeelte geen lusthof, maar wel een moestuin. Hij behoort aan den prins Pallavicini; ook hadden wij bij den ltaliaanschen consul

eene toelatingskaart moeten vragen. Men liet er ons vrijelijk rondkuieren en van de groote rozenhagen zooveel bloemen plukken als het ons lustte, want er heerscht een buitengewoon weelderigen plantengroei; van alle kanten klotst en bruischt het water den berg af, in kleine watervallen, voort door den hof. Eene lange dreef bracht ons eindelijk aan den eigenlijken lusthof, waar wij door eenen oppasser werden rondgeleid. Wij zagen er talrijke zeldzame planten, zorgvuldig onderhouden oranjebosschen, in vorm van hagen aangelegd, minstens een meter dik, en een vijver, zoo groot als een klein kanaal, vanwaar het water door den tuin voortspoelt. Er werd ons een cypresboom aangewezen, die men beweert wel zeven of acht eeuwen oud te zijn. Men hadde er gerust nog een paar eeuwen mogen bijvoegen; men moet er toch niet meer van gelooven dan men wil. In alle geval, zag hij er door en door oud uit.

Buitenwaarts heeft het gebouw geen aanzien; bovenop staat een paviljoen met eene opene galerij, vanwaar men een prachtig uitzicht geniet. In eene der kamers hangt eene gansche reeks middelmatige portretten van Spaansche vorsten, en voor dengene die aan de echtheid ervan zou durven twijfelen, hangt de stamboom er naast. Sommige gedeelten van het gebouw zijn wel zoo schoon niet versierd als het Alhambra, doch gansch in denzelfden aard; overigens, veel ervan is onder eene dikke kalklaag schier teenemaal begraven.

Een volgenden dag, bezochten wij de voornaamste kerken van Granada. De kathedrale is tamelijk groot, met vijf beuken en talrijke kapellen. Het schoonste, dat wij er zagen, waren, in de *capilla reale*, de kostbare marmeren praalgraven van Philips den Schoone en Joanna de Zinnelooze, en van Ferdinand en Isabella. Deze graven zijn versierd met de levensgroote beelden der overledenen, in liggende houding.

In het kloosterkerkje van *San Geronimo* wijst een eenvoudige zerk, vlak voor het altaar, de plaats aan, waar Gonzalvo de Cordova, een befaamd legeroverste uit de XVIe eeuw, begraven ligt. Het klooster zelve dient thans tot kazerne; ook waren het soldaten, die voor ons de kerkdeur deden openen.

Aan het uiteinde der stad bezochten wij nog een ander verlaten klooster, waarvan men ons het kerkje als de weerga der *cartuja* van Burgos had geroemd. Het is een oud Karthuizerklooster. Het kerkje is inderdaad zeer schoon; doch wij zochten er te vergeefs naar eenig uitstekend kunstwerk. Buiten ons was er niemand, dan eene bejaarde vrouw, die ons rondleidde; zij zegde, dat er op sommige dagen nog wordt mis gelezen. De muren zijn met allerliefste arabesken in plaaster versierd, en het koor, en vooral het daarachter gelegen *sanctuarium*, zijn met velerlei kostbaar marmer rijk bekleed In de wandelgangen van het klooster zijn de muren vol schilderingen, tooneelen voorstellende uit het leven en de martelingen der monniken; allen zijn beneden het middelmatige en afzichtelijk om te zien. In den refter hangt een groot kruisbeeld, zoo natuurlijk, dat het bij u geenen twijfel verwekt; eerst wanneer men er dichtbij staat, ziet men dat het slechts een fresco is.

Het kerkje van *Santa Ana* heeft een kleinen Arabischen toren, voortkomstig van eene moskee, welke daar ter plaatse

heeft gestaan. Wij zagen er anders niets meldenswaardig, evenmin als in het kerkje van *Santa Magdalena*, in de *calle de Gracia.* Daar schuins tegenover, staat het huis, waar op 5 Mei 1826, Eugenia de Guzman y Portecarrero geboren werd, welke later, als echtgenoote van Napoleon III, keizerin van Frankrijk werd.

Granada is eene tamelijk groote stad; zij was het laatste bolwerk der Mooren, die er eerst in 1292 werden uitgedreven. Hare bevolking, welke destijds tot 400,000 inwoners was geklommen, is thans tot 60,000 versmolten. De meest bezochte straten zijn de *plaza* en de *calle Nueva* en bijzonder *el Zacatin.* Deze laatste heeft haar vroeger Moorsch karakter behouden; zij is niet breed, doch lang en vol winkels van kleurige doeken, *mantas* geheeten. *El Triumfo* is eene groote, met boomen beplante, vierkante wandelplaats, te midden van welke twee kolommen staan. Op de eene prijkt een groot O.-L.-Vrouwebeeld; de andere is, zooals het opschrift meldt, ter plaatse zelve opgericht, waar Maria Pineda, op 26 Mei 1831, werd ter dood gebracht, 'om voor de vrijmaking van haar vaderland te hebben geijverd.' De schoonste en meest bezochte wandeling is echter de *Alameda*, vlak voor ons hotel. In den valavond, komt er veel volk een luchtje scheppen.

Er zijn in de stad nog ontelbare enge, bochtige straten; in de sterk bevolkte, armoedige wijk, die wij doortrokken, toen wij naar het Karthuizerklooster gingen, zijn de huisjes meestal zeer laag. Dit is insgelijks het geval in het *Albaicin*, nog eene volkrijke wijk, aan den voet van het Alhambra, en waar de wezenlijke afstammelingen der Mooren verblijven. Het zijn meestal ketellappers, muzikanten, waarzeggers en bedelaars. Er is daar zelfs eene straat, de *Sagromonte* genaamd, langsheen de *Sierra Nevada.* In den rug van dit gebergte, hebben vele dier lieden, heel eenvoudig, holen gegraven, waarin ze wonen, en boven eenige staat zelfs een schouwke, dat wellicht minder tot rook- dan tot luchtgat dienen moet. Op onze wandeling naar het Alhambra, hadden wij reeds een paar van die gitaarspelers ontmoet; hunne donkerbruine huid verraadt blijkbaar hunne Moorsche afkomst. Zij worden *gitanos* genaamd en hebben in hunne wijk een eigen opperhoofd, aan hetwelk zij gehoorzamen. Onze hotelhouder zegde, dat wij ons, voor 8 douros, dat is 40 fr., het genoegen konden verschaffen, een troepje van die *gitanos* hunne nationale dansen in den *patio* van ons hotel te zien uitvoeren. Er werd aan de eettafel eene inschrijving geopend, die echter maar 26 pezetas opbracht, zoodat wij geene dansers te zien kregen.

Den dag voor ons vertrek uit Granada, deden wij nogmaals een uitstapje naar het Alhambra. Met een vernieuwd genoegen, herzagen wij dit wonderschoone paleis en vertoefden lang op den sierlijken Leeuwenkoer en in de verschillende zalen. Alsdan begrepen wij de spreuk: *Quien no ha visto Granada*, *no ha visto nada.* Wie Granada niet heeft gezien, heeft niemendalle gezien.

J. STAES.

> De waarheid is als God; ze verschijnt niet onmiddellijk, uit haar openbaringen moeten wij haar raden.
> GOETHE.

Op het graf mijns vaders,

Joseph Ceulemans, weduwenaar van Elisabeth Wouters en Maria Janssens, geboren te Putte en godvruchtig overleden te Heyst-opden-Berg, den 8n September 1885, in den ouderdom van 82 jaren.

Uw tijd is om. De beêklok in het ronde
Verkondt: hij zal voor 't werk niet op meer staan,
Doch gansch een dorp besluit uit d'eigen monde:
De Dood ziet hem met zooveel eerbied aan,
Dat nog haar storm dien eik niet zal doen bukken....
En 'k hield in mij wat liefde er heeft vergaard.
Maar nu 'k uw hart niet meer op 't mijn kan drukken,
Mag ik nu zeggen, vader, wie gij waart?
.....
.....
Daar zeetlen menschen, hoog, op gouden tronen,
Daar zwoegen menschen, laag, op zee en land;
Beschenkt het lot de grooten slechts met kronen,
Ik vlecht die liefst voor braafheid en verstand.
De rijkste kroon, door menschen ooit gedragen,
Plaats ik, geknield, op uw eerwaardig hoofd,
Zij schittert (wie durft meer op 't sterfbed vragen?)
Van eer en deugd, nooit door een vlek gedoofd!

Uw geest en hart, uw denken, voelen, streven,
Het eenig erfdeel, dat ge ons achterlaat,
Die schat, o vader, is ons meer dan 't leven,
Hij maakt ons sterk voor 't goed en tegen 't kwaad.
En, vader, 'k leg in naam van al uw kindren,
Dien heilgen eed der plicht eerbiedig af:
'Dit erfgoed zal in waarde nooit vermindren,
Zoolang er één mag knielen op uw graf!'

VICTOR CEULEMANS.

Heyst-op-den-Berg, 30 Sept. 1885.

De teekenmodellen van J.J. Hahn.

Wij vestigen de aandacht van belangstellenden in het teekenonderwijs op de op den omslag dezer aflevering voorkomende aankondiging van den heer J.J. Hahn, te Groningen. Zooals men daaruit ziet, maakt genoemde heer, die zich als uitgever naam verwierf door de uitgave der natuurhistorische verzamelingen van dr. F.G. Groneman, waarvan ééne rubriek, namelijk die der steensoorten, ook reeds op de Antwerpsche gemeentescholen in gebruike is, zich in den laatsten tijd verdienstelijk door het in den handel brengen van eenige verzamelingen flinke teekenmodellen.

Op eene daarvan en wel die welke ontworpen zijn door den heer K. Bes, te Amsterdam, vestigden wij, blz. 42, reeds de aandacht onzer lezers; wij achten het niet ondienstig ook de aandacht op andere in te roepen. In de eerste plaats, de modellen, ontworpen door den heer H.L. Boersma, bestuurder der ambachtsschool te 's-Gravenhage, en bestaande uit eene reeks blokmodellen met vier daarbij behoorende draadfiguren en eene tweede reeks, bestaande uit eenige meer samengestelde voorwerpen.

De modellen, die de eerste reeks bevat, zijn vervaardigd van kokerhout en dus hol, waardoor zij zeer licht en gemakkelijk in het gebruik zijn. Een cubus,

parallelopipedum, vijfzijdig prisma, zeszijdige piramide, cilinder, kegel en bol, vormen de eerste reeks; van de vier eerstgenoemde vormen zijn ook de overeenkomstige draadfiguren aanwezig. Zij zijn op eene flinke grootte uitgevoerd: de ribbe van den cubus is 25 centimeters, even als de middellijn van den bol; de

overige lichamen hebben eene hoogte van 40 centimeters. De prijs dezer geheele reeks is 20 gl.

De tweede reeks bevat: een veelhoekig voetstuk, een rechthoekig kopstuk met lijst, eene nis, een dubbel kruis, eene vaas, een baluster en een ring; de hoogte dezer lichamen is gemiddeld 50 tot 60 centimeters. De prijs van deze reeks is 25 gl.

De voorwerpen der eerste reeks zijn mat-wit, die der tweede zacht-grijs van kleur.

Zijn deze modellen voor het lager teekenonderwijs van het hoogste nut, van groot belang zijn eveneens voor het kunstonderwijs de verzameling nabootsingen van antieke vazen, in hout uitgevoerd en met de oorspronkelijke kleuren en versieringen beschilderd. Het zijn navolgingen van oorspronkelijke vazen in het Louvre-museum te Parijs aanwezig. Deze vazen bevelen wij volgaarne ten zeerste aan, te meer daar de uitgever verklaart, dat trekken of scheuren bijna onmogelijk is, daar ze van goed droog hout vervaardigd zijn; daarbij is de keuze, op eene enkele uitzondering na, zeer gelukkig en zijn ze op flinke grootte uitgevoerd; vooral de n^{rs} 1 tot 4 en 6 munten door fraaien vorm uit. De prijs der 6 stuks is 52 ½ gl.

Zijn, zooals wij zooeven gezegd hebben, deze modellen van groot belang voor het kunstonderwijs, van niet mindere beteekenis zijn voorzeker de modellen, door den uitgever verkrijgbaar gesteld ten behoeve van het onderwijs in het rechtlijnig teekenen, de werktuigkundige en de mechanische technologie. Ieder, die den catalogus dezer modellen met zaakkennis inziet, zal moeten erkennen, dat deze rij van meer dan honderd verschillende modellen eene aanwinst kan geheeten worden voor hen die geroepen zijn om onze toekomstige bouw- en werktuigkundigen te vormen. Keurig en volgens de strengste regels van theorie en practijk vervaardigd, sluiten zij zich aan bij de stereometrische modellen welke eveneens door den heer Hahn geleverd worden en die bewijzen dat de vervaardiging ervan aan bekwame handen is toevertrouwd. De uitgever, die zich in Holland in een uitgebreid debiet zijner uitgaven mag verheugen, wil thans trachten ze ook in België in te voeren. Wij twijfelen niet, of deze poging zal met een goeden uitslag bekroond worden, te meer, daar de prijzen in verhouding tot het geleverde uiterst laag zijn, iets wat zich verklaart door het feit, dat de heer Hahn niet optreedt als een tusschenpersoon tusschen fabrikant en afnemer, maar alles in zijne eigene werkplaatsen en onder zijne persoonlijke leiding wordt vervaardigd.

Goudvelden in Honduras.

Volgens wordt gemeld van uit Nieuw-York, zouden er groote goudvelden zijn ontdekt in Honduras, eene der republieken van Midden-Amerika, begrensd door de golf van Honduras, door Guatemala, door Nicaragua en door de Caraïbischezee. De goudvelden, die men zegt zoo groot te zijn als de Californische waren, werden aangetroffen in het oostelijk deel van den staat, nabij de Guojape-rivier, eene zijrivier der Rio-Patuca. Ter diepte van zes voet, is men op eene laag leem en kies gestuit, waarin gouderts werd gevonden tot een gehalte van 7 tot 10 dollars per kubieken meter, welk gehalte gezegd wordt overeen te komen met dat der Californische goudbeddingen.

Kroniek.

Antwerpen. Het Antwerpsch museum heeft voor 85,000 fr, een portret van van Loon van Alblasserdam, een Amsterdamschen edelman, geschilderd door Frans Hals, aangekocht. Het stuk komt uit eene Engelsche verzameling en werd aan het Antwerpsch museum verkocht door den heer Stefany Bourgeois, uit Keulen. (Zie over F. Hals, onzen jaargang 1876, blz. 4.)

- Ed. Dela Montagne, wiens geschilderde muurkleeden hun talentvollen maker het gouden eeremetaal verwierven op de Antwerpsche wereldtentoonstelling (zie onzen jaargang 1885, blz. 147), heeft sedert dien, op bestelling, vier verkleiningen geleverd van zijn groot muurkleed, eene *Vlaamsche kermis* naar Teniers voorstellende. Aan het winkelraam van Delie & c°, Huidvettersstraat, n^{r} 10, worden nu door Ed. Dela Montagne twee schoone muurkleeden tentoongesteld, namelijk eene *Vlaamsche kermis* van 1^{m}60 omvang, en een aantrekkelijk *Landschap.* De uitvoering, als dusdanig, strekt den heer Dela Montagne tot eer.

- De bekwame Antwerpsche plaatsnijder Frans Lauwers graveert op koper het portret van den heer minister van financiën A. Beernaert. Zij, die deelnamen aan den eeremaaltijd, den minister onlangs aangeboden door zijne staatkundige vrienden, ontvangen een afdruk van het portret, hetwelk, onder de geoefende hand van Frans Lauwers, een echt kunstgewrocht belooft te zullen worden.

Brussel. Aangekondigd, om ter drukkerij van M. Dehou, Kogelstraat, 11, te verschijnen, *Mina Lievens*, een prozaverhaal, in twaalf tafereelen, door Leonard Buyst, uit het boerenleven in 't land van Waas. In het prospectus vinden wij vermeld, dat het werk is gewijd ‘aan de nagedachtenis van 's schrijvers diepbetreurden meester, Hendrik Conscience, en, als inleiding, een uitgebreid, belangrijk artikel bevat over de laatste levensjaren van Vlaanderens wereldberoemden schrijver.’ Het boek, op goed en zwaar papier gedrukt, zal 136 blz. beslaan, en den inschrijvers worden afgeleverd voor fr. 1.25; buiten inschrijving is de prijs fr. 1.50.

- Vanwege den heer Fr. J. Olivier, den kundigen boekhandelaar, die, om gezondheidsredenen, den handel opgeeft, worden den 30^{n} en 31^{n} Maart, in de Parochiaanstraat n^{r} 11, een schat van boeken en handschriften verkocht, die de aandacht van alle liefhebbers verdient gaande te maken. De catalogus vermeldt een groot 1000-tal merkwaardige werken over: godgeleerdheid, natuurwetenschappen, schoone kunsten, fraaie letteren, geschiedenis, enz.

- De *Compte rendu des séances de la commission royale d'histoire* (IVe *série*, *tome* XIIe), onlangs verschenen, bevat een onuitgegeven fragment van den *Spieghel historiael,* door den heer Gilliodts-Van Severen afgeschreven en met taal- en geschiedkundige aanteekeningen opgehelderd. Het fragment, ontdekt op den velijnen omslag van een oud *bunderboek* van Damme, begrijpt 598 verzen, of acht hoofdstukken, van 21 tot 28, van het tweede deel des werks, gedicht, zooals men weet, door Philips Utenbroeke. De titels der hoofdstukken zijn als volgt: *Van den seven slapers*; *Van Sinte Abdoen ende Seunes; Van den keyser Gallus*; *Van Sinte Cornelis paeus; Van den keyser Valeriane ende*

van Galeyne; *Van Sinte Lucius paeus; Van Sinte Cypriaen; Van Prothuse ende Jacinthus ende Eugenien doot.*

- J. Lambeaux heeft het portret van den heer burgemeester Karel Buls geboetseerd om in brons gegoten te worden.

- Het rijksmuseum heeft van den heer S. Bourgeois, te Keulen, voor 100,000 fr., een in 1654 geschilderd vrouweportret van Rembrandt gekocht, afkomstig uit eene Engelsche verzameling. Hetzelfde museum werd verrijkt met een schoon stilleven van Adriaan Van Beeren.

- Jos. Van Severdoncks schilderij, de *Slag van Grevelingen*, die erg beschadigd werd in den brand van het paleis der natie (zie 1883, blz. 199), is door den maker hersteld.

Gent. C. Anneessens' groot orgel dat op de wereldtentoonstelling van 1885 prijkte (zie onzen vorigen jaargang, blz. 193), is in de H. Kerstkerk geplaatst en op 16 Februari door A. Wiegand ingehuldigd. De bijzondere beschildering, waarover wij eene opmerking maakten, had wellicht plaats ten gevalle van voornoemde kerk, die met muurschilderingen is versierd.

- In het stedelijk museum van schilderijen werden in den laatsten tijd de opschriften ook in het Vlaamsch aangebracht. Tot de jongste aanwinsten behooren eene schilderij, *Venetië's lagunen*, door den schilder J. Van Aise zelve aangeboden, een bloemenstuk van Daniel Seghers en een landschap van J.T. Coosemans. De twee laatste stukken geschonken door den staat, die het bloemenstuk 1200 fr. betaalde. Gallaits schilderij, n^{r} 224 van den catalogus, *Geeft den keizer*, *wat den keizer toekomt*, werd, met des schilders vergunning, hem toegezonden, om te worden opgewerkt en verbeterd. Het lokaal van het museum is te klein geworden; niet al de schilderijen, die het gemeentebestuur bezit, kunnen daarin worden geplaatst. Er is op het stadhuis sprake van den aanbouw van een nieuw museum of de vergrooting van het bestaande.

- De heer F. Van Loo heeft een welgelijkend portret op steen geteekend voor het doodbeeldeken van S. Tielemans, te Antwerpen overleden den 12^{n} Januari.

- Mev. wed. J.F.J. Heremans (zie onzen jaargang 1884, blz. 39) heeft de door haren echtgenoot nagelatene bibliotheek, 5252 werken bevattende, aan de stad Gent geschonken.

Brugge. De standbeelden van Breydel en De Coninck zullen dit jaar geplaatst en ingehuldigd worden.

Kortrijk. In deze stad zal eene tentoonstelling voor schoone kunsten geopend zijn, van 22 Augustus tot 30 September. Door de commissie zullen een aantal kunstgewrochten worden aangekocht, om te worden verloot en voor haar museum. Zij neemt de kosten van het verzenden der stukken, des noodig heen en weer, per spoor (tarief 2), in België, voor hare rekening.

Rousselare. Bij de Seyn-Verhougstraete verschijnt in maandelijksche afleveringen de tweede uitgaaf der *Makamen en Ghazelen* van den talentvollen dichter Jan Ferguut. Het werk zal volledig zijn in 5 afleveringen. De prijs per aflevering op velijn papier is fr. 0.75 en op geschelpt papier, fr. 1. -. Bij denzelfden uitgever is onlangs verschenen het 8^{e} deel der volledige werken van mev. Courtmans, inhoudende: *De wees van het rozenhof* en *De firma.*

Luik. De Koninklijke Maatschappij van wetenschappen uit Nieuw-Zuid-Wallis, heeft een gouden eeremetaal toegewezen aan den heer L.G. de Koninck, rustend hoogleeraar te Luik, voor zijn werk over de versteende voorwereldlijke dieren in voornoemde Engelsche kolonie in Australië.

Buitenland

Maastricht. In de St.-Servaaskerk bestaat eene schilderij van A. Van Dyck, met levensgroote beelden, de *Afdoening van het kruis* voorstellende. De schilderij is voor het publiek onzichtbaar, daar zij in een afgesloten gedeelte van de kerk hangt. Zij is afkomstig uit het klooster van het H. Graf te Maaseijck; ontvoerd door de Franschen, werd zij onder de regeering der Bourbons teruggegeven aan de provincie Limburg; gedurende een aantal jaren, werd zij daar in het provinciaal hof bewaard. Een kunstvriend schrijft ons, dat het te wenschen ware, deze schilderij, welke door de burgerij van Maaseijck zeer op prijs wordt gesteld, eene goed zichtbare plaats te verschaffen in de groote kerk van Maaseijck. Er bestaat eene ets naar deze schilderij, door Lempereur.

Delft. Delfts studentenkorps beschonk den heer Bosscha, voormalig hoogleeraar-bestuurder van de polytechnische school, met een borstbeeld van Christiaan Huygens van Carrarisch marmer op een voetstuk van Levantschen steen. Het prachtige beeld is vervaardigd door Antonio Trilli, te Florence, en weegt 585 kil.

Parijs. M. Munkaczy heeft zijne nieuwste schilderij, welke den stervenden Mozart te zien geeft, die zich zijn *Requiem* laat voorzingen, dezer dagen tentoongesteld in zijne woning te Parijs. Den eersten dag van deze tentoonstelling, heeft de schilder, terwijl een uitgelezen gezelschap ten zijnent vereenigd was, het *Requiem* doen uitvoeren. De muzikanten zaten achter het tafereel.

- Heeren Leconte de Lisle, Leo Say en Ed. Hervé zijn tot leden der academie benoemd, als opvolgers van V. Hugo, de Noailles en E. About.

Berlijn. In deze stad gaan vervolgingen worden ingespannen tegen een groot getal (men zegt 3400) personen, wegens het onrechtmatig voeren van den titel van doctor in geneeskunde, de wijsbegeerte, de rechten, enz. Diplomas, waarbij de doctorstitel wordt verleend, zijn al sedert vele jaren in Amerika (misschien ook wel in Europa) voor eenig geld te koop.

IJzeren-wegen in China

behooren nog tot de zeldzaamheden. Slechts in een paar havensteden bestaan eenige zeer kleine banen, die veeleer tramwegen mogen worden genoemd en op de proef werden gemaakt, ter aansluiting van buitenwijken met de binnenstad. Thans evenwel is er sprake van, dat China over geheel zijn uitgestrekt grondgebied een spoorwegnet zou krijgen, waarvan de aanlegkosten op niet minder dan een milliard franken zijn begroot. Naar men verzekert, is de keizerlijke Chineesche regeering over deze reusachtige onderneming in onderhandeling met Amerikaansche geldmannen. Als deze zaak tot stand komt met Amerikaansch kapitaal, dan zal zeer waarschijnlijk alles, wat voor de de ijzeren-wegen noodig is, zoowel de spoorstaven als de locomotieven, kolenwagens, goederen- en reizigerswagens, ook door Amerika

geleverd en daar gemaakt worden, - tien tegen een zonder dat het oude Europa er iets bij verdient.

Sterfgevallen.

WILLEM VAN MELCKEBEKE, die den 30n Januari te Mechelen, op 75-jarigen leeftijd, is gestorven, heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt, ook buiten den kring zijner beroepsbezigheden (hij was een van België's bekwaamste apothekers en schreef een aantal in het Fransch gestelde verhandelingen over de artsenijbereiding, waarvan verscheidene werden overgezet in het Spaansch). Aan ons tijdschrift, heeft hij een aantal belangrijke bijdragen geleverd betreffende oudheidkunde en geschiedenis. Hij liet, in ons tijdschrift of afzonderlijk gedrukt, eenige verhandelingen verschijnen, rakende de geschiedenis der stad Mechelen. Als dusdanig vermelden wij, onder andere: *St.-Heilwichs Godshuis binnen Mechelen*, 1855; *Levensschets van den beeldhouwer J.F. Van Geel*, 1858; *Geschiedkundige aenteekeningen rakende de Sint-Jansgilde bijgenoemd de Peoene*, 1861; *Levensschets van A. Van den Eynde*, 1864; *Oproer binnen Mechelen in het jaar 1718*, 1864; *Geschiedkundige aanteekeningen rakende de Kruis- of Voetbooggilde te Mechelen*, 1869; *De St.-Lambrechts- of Schermersgilde te Mechelen*, 1873; *De St.-Christoffel- of Kolveniersgilde*, 1873 enz.

J.H. SCHEFFER, archivaris te Rotterdam, is aldaar overleden den 14n Februari, 53 jaar oud. Hij bekleedde zijne betrekking sedert 1862. Hij gaf met den heer J. Obreen *De Rotterdamsche historiebladen* in het licht, een zeer belangrijk geschiedkundig werk.

Baron BERNHARD VON KOEHNE, geheimraad van den keizer van Rusland, is den 16n Februari te Wurzburg overleden. Hij was een man van groote geleerdheid en bezat uitgebreide kennissen op het gebied der schilderkunst, die hij namelijk ten goede van het Petersburger museum der Hermitage gebruikte. De familie van den overledene hoorde in den Spaanschen tijd in België te huis en week naar Rusland uit, ten gevolge van de godsdienstige beroerten in de Spaansche Nederlanden.

C.J. EDUARD MORREN, de hoogst verdienstelijke kruidkundige, hoogleeraar aan de universiteit van Luik, is in die stad gestorven, gedurende den nacht van 27 op 28 Februari. Hij werd te Gent geboren den 2n December 1833. Al vroeg betoonde hij zich de waardige zoon van zijn geleerden vader, die, als wetenschappelijk man en inzonderheid als kruidkundige, eene Europeesche faam geniet. Reeds in 1852 zag de jonge Morren, toen nauwelijks 20 jaar oud, eene verhandeling over de kleurverandering der gewassen, door hem ingezonden op eene prijsvraag der koninklijke academie van België, met een verguld eeremetaal bekronen. Hij bekleedde het hoogleeraarsambt sedert 1861. Zijn lessen werden hoog gewaardeerd en droegen rijke vruchten. Hij was een meester, die grondigheid paarde aan duidelijkheid en wien daarbij eene zeldzame welsprekendheid ten dienste stond. Zijne wetenschappelijke kennis, op het uitgebreid gebied der plantkunde, mocht inderdaad verbazend worden genoemd, en hij leeraarde niet slechts met het woord, maar ook met de pen. Als zijn hoofdwerk verdient genoemd *La Belgique horticole*, aan welke uitgaaf in 1856 de onderscheiding te beurt viel, dat de keizerlijke landbouwmaatschappij van Frankrijk haar een gouden eeremetaal toekende. De heer Morren, die een bij uitstek practisch man was, heeft zich veel moeite gegeven, om in de verschillende deelen van België tuinbouwmaatschappijen op te richten, iets

waarin hij vrij goed is geslaagd, tot groot voordeel van den vaderlandschen tuinbouw, die aan

den gemoedelijken man zeer veel te danken heeft. De merkwaardige ontwikkeling van den in België beroemden plantentuin van Luik, met zijne keurige en veelomvattende verzamelingen, is grootendeels door Morrens beleidvol toedoen tot stand gebracht. De overledene was lid van de meeste wetenschappelijke vereenigingen in België en van een aantal buitenlandsche maatschappijen.

Tot voorzitter benoemd van de Belgische academie van wetenschappen, hield hij, den 16^{n} December 1885, bij het aanvaarden dezer waardigheid, eene zeer belangrijke rede over de gevoeligheid en de beweging der planten. Eduard Morren was officier van de Leopoldsorde, ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw, van het Legioen van Eer, van de Kroon van Italië, van Isabella de Katholieke, van de Portugeesche Christus - orde enz. Wij nemen hierboven een portretje van Morren op, in het Milaansch dagblad *Il Secolo* gedrukt, in 1885, in een verslag van den ridder Jozef Corona, over de in dat jaar te Antwerpen gehoudene groote tentoonstelling van rozen, aan het hoofd van wier jury de heer Morren als voorzitter stond.

ALFRED ASSOLANT, de bekende Fransche romanschrijver, is volgens een bericht uit Parijs van 4 Maart, aldaar overleden in het geneeskundig gesticht, waar hij sedert ettelijke jaren werd verpleegd. Hij was 59 jaar oud.

Kanunnik JOZEF-OLIVIER ANDRIES, oud lid van het nationaal congres, is den 10^{n} Maart te Brugge gestorven. Hij was in 1796 te Ruddervoorde geboren. Na de omwenteling van 1830, toen hij pastoor was van Middelburg, in West-Vlaanderen, werd hij door het kanton Eecloo tot lid van het congres verkozen, waar hij vrij dikwijls het woord voerde. Hij werd vervolgens lid van de kamer van volksvertegenwoordigers en vestigde zich te Brugge, waar hij tot kanunnik en cantor werd benoemd. Hij was de stichter en voorzitter van de *Société de l'émulation* en gaf een paar verhandelingen uit, gesteld in de Fransche taal, over den afvoer van de waters in de beide Vlaanderen en heideontginning in West-Vlaanderen. Hij werd te Middelburg begraven den 15^{n} Maart.

De spierkracht der insecten

is door den Duitschen geleerde Otto Zacharias nagegaan en vergeleken. De honigbie kan eene vracht voorttrekken, die 23 maal zwaarder is dan zij zelve; een loopkever (carkus), eene vracht van 17 maal zijne eigene zwaarte; de krab en oester kunnen een gewicht in beweging brengen, hetwelk bijna 400 maal zwaarder is dan zij zelven zijn. Daarentegen kan een paard slechts de helft van zijn eigen lichaamsgewicht in beweging brengen en de mensch moet al zijne kracht aanwenden, om 70/100 van

zijn lichaamsgewicht op te hijschen. De spierkracht der insecten wordt merkelijk verhoogd, door den hefboomachtigen bouw hunner pooten.

Vaderlandsche grootheid.
Overweging na een bezoek aan de wereldtentoonstelling te Antwerpen, 1885.

Weer is een gloriezon verschenen
Voor 't weidsch befaamd Zuid-Nederland,
Die heinde en ver 't bewijs zal leenen
Van Belgies kunstmin en verstand;
Terwijl door haar zacht koestrend stralen,
In 't hart weer aandrift neer zal dalen
Van al wie de eedle kunst betracht.
Triomf dan, Vlaandrens oord! geen schooner,
Geen blijder licht zag de aardbewoner
Dan 't uwe, rijk in glans en pracht.

Laat vrij Parijs op de eere roemen,
Dat 't eens den kunstsmaak heeft verbreid,
Zijn tempel 't eelste praalstuk noemen,
Door 's menschen hand er toe bereid;
Stout mag 't op grootsche stichting pralen,
In 's lands kroniek er lof voor halen,
Als bouwster van zoo'n pronkgewelf;
Wat ons betreft, voor schijneer veilig,
Wij bogen op een faam, meer heilig:
Ons eergebouw is kunstroem zelf.

Ja! 'k zie het altaar opgerezen,
De palmen kraken er om heen;
Geen grootscher prijkte er ooit voordezen,
Meer rijk aan pracht en kunde, neen!
Wat heerlijkheid is hem beschoren!
'k Zie schittrende eereteekens gloren,
Blijk van zijn opperaardsch gezag,
Op al wat kunstdrift kan doen bloeien,
Verheft en aanvuurt, weeldrig groeien,
Bewondring wekkend dag aan dag.

Niet dra blikt er de Brit, bewogen
Op neder, of in 't hart ontroerd,
Ziet hij hier weer het kunstvermogen
Uit Belgie eens hem toegevoerd[1],
Terwijl de Gal, pas toegetreden,
Trotsch op genie en kundigheden
Aan 't smalen, dubt, zich voelt gehoond
Voor 's altaars kunstaanvurend prijken,
Waarvoor hij de eerkroon neer moet strijken,
Waar merkbaar Vlaandrens roem in troont.[2]

Wel rijst Pompeï mij voor de oogen
Met pronkgewrochten, 't puin ontrukt,
Waar heel de wereld opgetogen,
Met eerbied nog de kruin voor bukt;
Doch zij ook, laat ze vrij verkonden
Heur schranderheid, heur diep doorgronden
In al wat kennis raakt en kunst,
Heeft dit, bazuint het, citerklanken!
Aan d'eedle Belgen meest te danken;
Uit Vlaandren straalde op haar die gunst.[3]

Is 't grootsch voor 't land, door krijgsbedrijven
Zijn recht te staven voor heel de aard,
Zoo dat men 't, om ter heugnis blijven,
Met gouden lettren trouw bewaart;
Gij kunt daarin getuignis geven,
Geschiednisboek sinds lang volschreven
Met duizend daân van roem en glans,
Niet slechts behaald op Groenings kouter,
Door mannen, prijkend op 's lands outer,
Als sterren aan d'azuren trans.

Wat pocht ge, o Romers, op u zelven,
Alsof ge u de eer toeëignen mocht,
De scheppers uwer kerkgewelven
Te zijn, zoo schoon met kleur bewrocht;
Neen, hoe verheven ze ook mag heeten,
Uw waarde is niet naar eisch gemeten;
Een Vlaamsche zoon schonk u die macht
Om aan geschied- en kunsttafreelen
Dat eeuwig leven mee te deelen,
Eens door Van Eyck in 't licht gebracht.[4]

Zeg, hemeldochter heerschend over
Het heelal, Dichtkunst, godesbeeld,
Is niet 't bekoorlijk toongetoover
Van 't herders lied hier eerst geteeld?
Zoo vaak aan 't bochtig goud ontwrongen,

(1) Men leze de beoordeelende vergelijking, van den *Lucifer* van Vondel, en het *verloren Paradijs* van Milton, bij Siegenbeek, *Museum* d. IV, bl. 45. Alsook, bij J. van Lennep, *Vondel in verband gebracht met zijn leven.*

(2) Men doorbladere slechts de geschiedenis der schilderkunst, om overtuigd te zijn hoe de Franschen er op berekend zijn geweest, de eigenaardige schoonheden der Vlaamsche meesters na te kijken.

(3) Men zie, wat deze omstandigheid betreft, wat De Grave er van zegt, in *Les Champs-Elysées,* alsook F.A. Snellaert, *Verhandeling over de Nederlandsche dichtkunst,* bl. 13.

(4) Zie de verhandeling van den heer Verhaeghe, in den bundel, uitgegeven door de *Koninklijke Maatschappij van vaderlandsche taal- en letterkunde te Brugge,* 1822.

Als hartontroerend opgezongen,
Gepaard aan snaar- en harpgeluid?
'k Zie, Heyns, u eerezuilen stichten,[5]
Van Zevecote 't volk verlichten,[6]
Naast Otto, Virgils kunstenbruid.[7]

(5) Zie D. Heins, bij J.P. van Cappelle, *Bijdragen tot de geschiedenis der wetenschappen in Nederland*, bl. 20.
(6) Zie Fr. de Potter, *Vaderlandsche Biographie,* bl. 12.
(7) Zie Joanna Otto, eene Gentsche Latijnsche dichteres, bij Marcus van Vaernewijck, *Naemlijst der Gentenaeren.* d. 2, bl. 97.

Fier heft ge, bouwkunst, hier den schedel
In 't luchtgewelf omhoog; 'k beschouw
Uw scheppingskracht, zoo stout als edel,
In eeuwenheugend pronkgebouw;
Neen, Grieksch vernuft hoe 't ook kan wekken,
Moest, Cruyl, u niet ter school verstrekken,(1)
Daartoe waart gij te kunstrijk groot;
Uw geest voerde u als Utenhoven(2)
In meer verheevner aandrift boven
Al wat ons vreemde bouwkunst bood.

'k Buig neer, Van Poucke, voor de werken(3)
Uw kunstnaarshand en ziel ontstroomd,
Wie is er die op ethervlerken
Gedragen ooit u naderkomt?
Delvaux, wie gunde u hemelvonken?(4)
Wie heeft uw brein 't gedacht geschonken?
Wie stuurde uw beitel en uw hand
Om schijn en waarheid saam te snoeren,
't Voor elk beseffend uit te voeren,
Stipt naar 't vereischte zinsverband?

Wil u een Vlaamsche zoon begroeten,
U, Drebbel, mild en rijk Moeceen!(5)
Hij zal aan uwe zijde ontmoeten
Van Lansbergh, held in kundigheên.(6)
'k Zie beide u wikken, cijfren, tellen,
In aard- en sterkunst voorwaarts snellen,
Steeds groeiend, sterkend uur aan uur,
Uw diep doordachte stelsels stijven;
Op tegenkanters winnaars blijven,
Bewonderd door den nagebuur.

Geen schooner krans oogst in dit leven
Een rechter, dan, als wijs en vroed
Hij de onschuld redt, ze weet te geven
Het licht, waar list voor wijken moet.
Zoo, Goethals, waren uwe daden(7)
Geregeld na een wijs beraden,
Pit der aloude wettenleer;
De onoozlen aan den boei te ontrukken,
Den booswicht strafbaar neer te drukken,
Dit was uw doel; wat recht eischt meer?

Daar treedt de dood een vrouwe nader,
Met vlijmend wee en hoop in strijd,

(1) Zie Cruyl, bij Marcus van Vaernewijck. *Naemlijst der Gentenaeren,* bl. 30.
(2) Zie Utenhove, bij C.F. Piron, *Algemeene Levensbeschrijving,* bl. 399.
(3) Zie K. van Poucke, bij Fr. De Potter, *Vaderlandsche Biographie*, bl. 127.
(4) Zie L. Delvaux, bij Fr. De Potter, *Vaderlandsche Biographie*, bl. 162.
(5) Zie C. Drebbel, een Hollander, bij J.P. van Cappelle, *Bijdragen tot de geschiedenis der wetenschappen in Nederland,* bl. 65.
(6) F. Van Lansbergh, F.A. Piron, *Algemeene Levensbeschrijving,* bl. 206. Drebbel en Van Lansbergh waren tijdgenooten.
(7) F. Goethals, F.A. Piron, *Algemeene Levensbeschrijving*, bl. 40.

Ze is machteloos, heur levensader
Verflauwt, nog rest er luttel tijd,
Of ze is een lijk; och, arme moeder!
Wie stelpt uw leed? doch zie, uw hoeder
Snelt toe, Palfijn is u nabij;[8]
Hij werkt, zijn stang zal zacht u treffen,
't Wicht aan den wederstand ontheffen,
En eerlang juicht ge, als moeder, blij

Daar spreidt de werklust gulden wieken
Op Vlaandrens bodem weldoend uit,
En zie, door honderd vlasfabrieken,
Wordt armoe, ramp en druk gestuit;
Miljoenen spillen, klossen, wielen,
Als scheen een geest hen te bezielen,
Zijn staag aan 't zwenken, snel in draf;
Wen heil en welvaart en genoegen
Doorzweven 't land, bij lustig zwoegen,
En vergen dank voor Bauwens af.[1]

Zoo, Vlaandren, zijt gij groot door kunsten,
Door handel, allerhande werk,
Door wetenschappen, geestesgunsten,
Wier roem geen einde kent noch perk.
Te recht mag m' u de moeder noemen
Van 't echt genie, het puik der bloemen,
Een rijke weergalooze schat,
Van kundigheên, vernuft en gaven.
Ja, eeuwig zal 't de fame staven,
Die gansch het rond der aard omvat.

Verhef dan stout uw kunstbanieren,
O Vlaandren, trotsch ze aan de aard getoond;
Geen oord, waar ze immer mochten zwieren
Zoo schoon met eeregoud bekroond.
Wat volk er uitblonk ooit in krachten,
Hoe ver 't in aandrift en gedachten
Eens streefde op 't edel kunstenpad,
Gij, gij alleen blijft voor gansch de aarde
Een kunstenbron; uw eigenwaarde
Blinkt als de zon, der lichten schat.

KAREL DELMOTTE.

Gent, Slachtmaand 1885.

Beraudine.

De Indische Mercuur maakt melding van eene uitvinding van den heer Beraud, van Maastricht, die middel heeft gevonden, om uit sommige turfsoorten eene vezel voor het weven van stoffen te bereiden, die hij *beraudine* heeft geheeten; deze stoffen hebben veel overeenkomst met wollen kleedingstoffen, maar zijn goedkooper te bereiden De nieuwe stof wordt gemaakt uit de vezel, die de turf omgeeft en verwijderd moet worden, alvorens deze tot brandstof kan dienen. Tot nog toe werd die vezel

(8) J. Palfyn, bij Fr. De Potter, *Vaderlandsche Biographie*, bl. 92.
(1) L. Bauwens, bij Fr. De Potter, *Vaderlandsche Biographie*, bl. 84; alsook bij J.M. Dautzenberg en Pr. Van Duyse, *Volksleesboek,* bl. 131.

weggeworpen. Beraud, zoo luidt het bericht, bereidt daaruit een schoon spinsel, dat goed geverfd kan worden, de kleur goed houdt en waarvan 15,000 meters een kilogram wegen. Door bijmenging van 40 tot 50 ten honderd wol, weeft de heeft Beraud goedkoope stoffen, die weinig slijten. Een kleedingstuk, dat daarvan gemaakt was, scheen na een jaar gedragen te zijn, nog als nieuw, ten minste wat de *beraudine* betreft, maar de wol was versleten. De heer Beraud weeft nu stukken, die 70 tot 80 ten honderd *beraudine* houden, en die hij tegen 1 gulden per meter in den handel hoopt te brengen. Men berekent, dat in Holland 216,000 hectaren turfgrond bestaan, waarvan ruim de helft eene turfsoort oplevert, welke bij het graven de vezels reeds zoodanig bezit, als voor het maken der *beraudine* noodig i; voor het overige verzekert de heer Beraud, dat de ontwikkeling der vezels kunstmatig kan worden bevorderd. Hij oordeelt, dat men in Holland met het maken van *beraudine* aan 10 fabrieken werk kan geven. De *beraudine* schijnt ook te kunnen dienen voor het vullen van stoelzittingen, matrassen en wellicht ook voor het leggen van heelkundige verbanden.

Het masker.

De eindelooze rijen van zalen en statievertrekken der nieuwe Procuraziën te Venetië waren feestelijk verlicht. Duizende waskaarsen schitterden op de lichtarmen, en kaatsten hare lichtstralen, oneindig vermenigvuldigd, van de met kostbare spiegels versierde muren terug. Het oog der binnentredenden kon zich slechts langzamerhand aan dit kwistig vertoon van glans en luister gewennen. Het was een der carnavalsavonden in het jaar 1730. Allen, die in Venetië konden aanspraak maken op adel en geboorte, op lichamelijke voorrechten, bevonden zich in de Procuraziën vereenigd - de dominante was te dien tijde op het toppunt harer macht, en had eene wereldberoemdheid verkregen, door de bekoorlijkheid harer dochteren - de eenige roem, welken zij nog niet overleefde.

Was nu zoowel het gezelschap als de plaats zijner verzameling te statig, te feestelijk, om daar dat bruischende buitensporige vastenavondgewoel te bemerken dat op de St.-Marcusplaats, in de schouwburgen en op de openbare plaatsen onder de mindere klassen gevonden werd, zoo bemerkte men toch niemand onder de aanwezigen, die zich aan de electrische betoovering, welke op dien gekken tijd des jaars zich aan ieder mededeelt, geheel en al had kunnen onttrekken; niemand, die niet door een opgeruimder en moediger gelaat, door vatbaarheid voor scherts, door de begeerte, om zich steeds opnieuw in het bonte gewoel te werpen, de blijken eener algemeene vroolijkheid vertoonde. Ieder gevoelde zich gelukkig, de ketenen der alledaagsche gewoonten en bezigheden slechts voor eenige weinige uren te kunnen afwerpen; de patriciër rekende zich gelukkig, van de aan zijnen stand verknochte ceremoniën bevrijd; de schoone, van aan het opzicht van een knorrigen vader, of aan den jaloerschen blik van haren echtgenoot onttrokken te zijn. Het gewoel der maskers golfde door elkander. De heeren beieverden zich, met vleiende woorden, hunne hulde aan de dames te brengen, terwijl zij de op een geheimzinnigen toon uit een schoonen mond toegefluisterde beloften opvingen, of in moedwillige kibbelarijen de schoonen het hoofd boden. Anderen, bij wien teedere gevoelens slechts eene ondergeschikte plaats innamen, drongen zich om de met goud beladene tafel, aan welke de patriciërs de bank hielden. Algemeen is het bekend, dat de edelen te dien tijde alleen de vrijheid genoten, hunne medeburgers openlijk het geld te ontrooven; en de dichte drommen, welke altijd de verleidelijke, opgehoopte schatten omringden, de ontzaggelijke sommen, welke gewaagd en verloren werden, bewezen duidelijk, dat die vergunning zeer winstgevend, en dus het voorrecht van patricisch bloed in de aderen te hebben, geen ijdele waan moest zijn.

In zeldzame tegenstelling met het geruischvolle, drukke gewoel der vergadering, bemerkte men een zich zeer beschaafd en voordeelig voordoend jongeling, van omstreeks twintig jaren, welke, met gekruiste armen en in een somber gepeins verzonken, op eene der vensterbanken leunde. Door de openingen van het masker schitterde een paar donkere oogen, vol geest en leven, welke, om voor schoon gehouden te worden, alleen eene meer zachte uitdrukking behoefden - de thans heerschende duidde echter eene innerlijke onrust, eene ontevredene stemming aan. Hij, die zich zoo afzonderde, was een jong edelman, genaamd Ugo Gricci.

Wanneer een twintigjarig patriciër, vol jeugdige kracht, op eenen carnavals-avond, aan zijne vroegere gewoonten ontrouw wordt, den schuimenden Cyperschen wijn versmaadt, den schoonen geenen blik waardig keurt, noch de verleidelijke

goudstukken door de vingers laat glijden, maar in eenen hoek over de nietigheid van het menschelijke doen en laten, over de vergankelijkheid der aardsche goederen mijmert, dan moet deze tegenzin en dit verdriet in het leven wel eene gewichtige oorzaak ten grond hebben. Ik heb altijd opgemerkt, dat jongelieden voor diepzinnige zedelijke beschouwingen bijzonder vatbaar zijn, zoolang zij geen geld hebben - en dit was het geval, helaas! bij signor Ugo Gricci. Voor een half uur had hij in het bassetspel zijn zakgeld tot den laatsten zecchin verloren en bovendien nog honderd stuks op zijn woord - hoe hij echter deze schuld van eer zoude afdoen, was hem nog hoogst onverklaarbaar.

Naar de berekening van een zeer geleerden wiskunstenaar, komen er van iederen vader, die er zich een genoegen van maakt, de speelschulden van zijnen zoon te betalen, vijf feniksen, tien basilisken en een en twintig eenhoorns voort; de oude Gricci was echter de gierigste pantalone in het geheele, wijduitgestrekte gebied der republiek. Van dezen kant was voor den jongen edelman niets te hopen. Nu is er nog een tweede middel, om ook zonder geld oude schulden te betalen, namelijk nieuwe te maken. Signor Ugo bekommerde zich ook geenszins, tot dezen tweeden uitweg zijne toevlucht te nemen, maar kwelde zich alleen daarover, dat hij zulks niet vermocht, dewijl hij die schoone hulpbron voor lustige zonen van vrekkige vaders reeds tot den bodem uitgeput had en hij in geheel Venetië geene enkele lira meer ter leen konde krijgen. Mijns dunkens, had hij dien ten gevolge volkomen recht, om zich over zijn ongelukkig gesternte te beklagen, of zich zelve een beter lot te wenschen.

Een tik met een waaier wekte den droomer uit zijne zwartgallige muggenzifterijen op. Twee vrouwelijke, in het zwart gekleede maskers waren hem onbemerkt genaderd en schenen thans, onder een heimelijk lachen, den uitslag van hare heusche opeisching af te wachten. Zij geleken elkander als twee droppelen water; zij waren van gelijke grootte, hadden beide eene even slanke gestalte en even zwarte lokken. Eene volkomen gelijk gekozene kleeding, die, bij alle eenvoudigheid, toch van den fijnsten smaak en de uitgezochtste bevalligheid getuigde, voltooide de begoocheling.

- En waardoor, vroeg de patriciër, heb ik eene zoo strenge bestraffing, als de mij door u gewordene, verdiend?

- Als rechtvaardige straf, antwoordde een der maskers, voor onachtzame cavaliers, welke zich door onbeschermde dames aan hunne ridderplichten laten herinneren.

- Ik heb van een oud volk hooren spreken, sprak de tweede, dat de gewoonte had, bij feestmalen een doodshoofd op de tafel te plaatsen, om zich door de aanschouwing van hetgeen onvermijdelijk aller toekomstig lot is, tot een vroolijk genot van het tegenwoordige aan te sporen - en ik veronderstel daarom, dat signor Ugo Gricci hier tot een gelijk doeleinde, op bevel van den senaat, geplaatst is.

- Of, viel de eerste haar in de rede, als een spiegel van

waarschuwing voor de bewoners van het schoone Venetië, als een afschrikkend voorbeeld, hoe diep de galanterie bij onze jonge heeren in achting gedaald is.

- Ongetwijfeld moet ik mij voor strafschuldig houden, antwoordde de patriciër. Zal echter het gevoel van eenige onwaardigheid mij niet tot verontschuldiging dienen? Hoe konde ik, bij eene zoo talrijke, schitterende menigte van mededingers slechts gissen, dat dames een zoo belangloozen ridder tot haren kampvechter zouden kiezen?

- Dat zegt niets, hernam

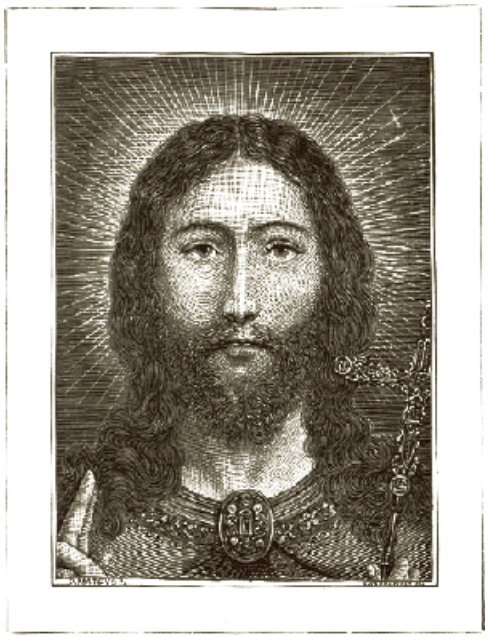

ANTWERPSCH MUSEUM. TAFEREEL VAN Q. MASSIJS, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

het eerste masker. Wij kennen de ijdelheid onzer jonge heeren beter, dan dat wij ons door den gehuichelden ootmoed van den illustrissimo zouden laten misleiden. Doch al was het zoo, dat de geest van zelfkennis plotselings bij signor Ugo Gricci ontwaakt was, zoo zal ons zulks niet verhinderen, hem voor dezen avond tot onzen cavaliere servante te kiezen. Een bescheiden ridder of ten minste een die bescheidenheid huichelt is voor ons des te gewenschter.

De patriciër antwoordde met eene diepe buiging, boot de maskers zijnen arm aan en liet zich door haar in het dichtste gewoel medeslepen. Zijne hoffelijkheid behield echter een flauw karakter; slechts al te duidelijk was uit zijne stilzwijgendheid op te maken, dat hij den op zich genomen ridderplicht meer om zijn zelfs wille, dan wel om de door hem geleid wordende dames volbracht. Het is een treurig bewijs van menschelijke zwakheid, dat zelfs de geestrijkste, van alle vooroordeelen vrije mensch, het geldgebrek zoo diep gevoelt, en bij het bewustzijn van eene ledige beurs te bezitten, eene kinderachtige bedeesdheid en eene verlammende neerslachtigheid niet van zich verwijderen kan. Zoo verzonk dan ook de edelman, niettegenstaande de grootste inspanning, om met de uitgelatene vroolijkheid der dames in te stemmen, van lieverlede weder in zijne noodlottige ontevredenheid. Zijne scherts was gedwongen, zijne aardigheden bleven koud.

- Het is vergeefsche moeite, zegde het eerste masker tot hare gezellin, nadat zij eenige malen de zalen op en neder gewandeld hadden, dat wij verder ons best doen, om onzen cavalier uit zijne gevoelloosheid op te wekken Diep hartzeer drukt hem

ter neder. Zeker is het, dat de beheerscheres van zijn hart niet gekomen is of nog erger, dat zij thans binnentreedt en den trouwelooze met looze, jaloersche blikken doorboort. Wij beklagen u, signor, en ontslaan u van de gedwongene dienstbetooning.

- Gij doet mij onrecht, madonna. Ik geef u mijn woord, dat ik in den volsten zin des woords vrij ben en dat, indien mij eenig verdriet kwelt, het alleen hierin bestaat, dat ik de signoras, welke zich den verlatene zoo minzaam aangetrokken hebben, niet ken, en niet weet, wie ik voor deze onschatbare genade verplicht blijf.

- Wel hoor eens, nam de eerste dame het woord, hoe galant hij er zich uitredt. Waarlijk! Nu, ik wil mijnen argwaan zoo min als uwen arm opgeven. Kom, laat ons naar de bank van Ludovico Contarini gaan. Het spel, weet gij, is het beste tegenvergif voor onbeantwoorde liefde. Ik heb mij voorgenomen, uw geneesheer te zijn. Kom, kom. Ongelukkig in liefde, beduidt geluk in het spel. Ik waag het op het uwe. Wij spelen half part!

Een noodlottiger voorstel had onzen, geheel van geld ontblooten edelman, zeker niet kunnen gedaan worden. Het was een geluk voor hem, dat hij een masker droeg, daar zijne dame anders zeker zoude bemerkt hebben, hoe hem al het bloed naar het gelaat steeg; nu echter bemerkte zij zijne verwarring niet, of nam den schijn aan, dezelve niet te bemerken, klemde zich nog vaster aan zijnen arm en drong hem naar de aangeduide bank. Het was die bank, welke tot nu toe de beste zaken gemaakt had, waarom zij ook meestal van het grootste aantal spelers omringd was.

Het masker liet signor Ugo Gricci geenen tijd, de beschamende bekentenis van het verlies zijner dukaten uit te stamelen, maar wierp snel vier rollen goud op de kaart. Zij won. De moedige speelster verdubbelde, verdriedubbelde den inzet - haar waagstuk werd met geluk bekroond. Elke kaart, welke zij, of de opnieuw ademscheppende Ugo, koos, won. In minder dan een half uur tijds, hoopte zich het goud voor hen op.

- Het spel verhit mij te zeer, zegde het masker onachtzaam. Laat ons eene wandeling doen, signor, en draag zorg voor onze kas.

Ugo stak zooveel geld in zijne zakken, als hij bergen kon, liet zich voor het overige door den bankier eenen wissel geven, en ijlde voort, om de raadselachtige schoone weder in te halen. Tusschen eenen minnaar met ledige zakken en

eenen met volle, is een ontzettend onderscheid. Alle beklemdheid was van den patriciër geweken. Hij was een geheel ander mensch geworden, en weder de vroolijke, geestige, galante Ugo Gricci, welke sedert jaren het mikpunt van vele Venetiaansche dames was geweest. *(Wordt vgz.)*

Twee stukken van Quinten Massijs.

De twee hier voorkomende houtsneden zijn uitgevoerd naar de tafereelen van Quinten

ANTWERPSCH MUSEUM. TAFEREEL VAN Q. MASSIJS, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Massijs, deel uitmakende van de verzameling, door ridder F. van Ertborn aan het Antwerpsch museum geschonken. De heer van Ertborn kocht deze schilderijen in 1828, in de veiling van mevrouw de gravin van de Werve van Vorsselaer. De stukken zijn ieder $0^{m}38$ hoog en $0^{m}28$ ½ breed.

Boekbeoordeeling.

Arme Lijderes, door S. Daems.

De eerw. heer Servatius Daems, kanunnik der abdij van Tongerloo, door zijne humoristische verhandeling over de kruiwagens en zijn dichtbundeltje *Luit en fluit* en nog andere gedichten, gunstig in de letterkunde gekend, heeft een nieuw boekje, onder den titel van *Arme lijderes*, in de wereld gezonden. Het bevat de geschiedenis van een arm werkmansgezin, waarvan de huismoeder ons door den schrijver als eene martelares wordt voorgesteld. Zij is met een braven man gehuwd en in den beginne gaat alles naar wensch; door zijn aanhoudend en vlijtig werk verdient hij den kost voor zijn nederig gezin. Maar welhaast laat hij zich door dwaze gezellen verleiden, geeft zich aan den drank over, mishandelt zijne brave vrouw en kinderen, verwaarloost zijn werk, wordt doorgezonden, en, in eene vlaag van opgewondenheid, wreekt hij zich op zijnen meester en verwondt hem zoo gevaarlijk, dat hij voor dit misdrijf

wordt gevangen genomen en tot tuchthuisstraf verwezen. Zijne beklagenswaardige echtgenoote zoekt en vindt troost in den godsdienst, bekomt eenigen, doch onvoldoenden onderstand, slaaft en wroet dag en nacht, om in het onderhoud van haar schamel kroost te voorzien. Uitgeput valt ze eindelijk op het ziekbed neer, en zij sterft, juist op den dag, dat haar man zijne vrijheid terugkrijgt en berouwvol tot haar wederkeert.

Ziedaar den bondigen inhoud, van het laatste werkje van kanunnik Daems. Het werd ons ter beoordeeling gezonden, en wij zijn zoo vrij, er rondweg onze meening over te zeggen.

Sedert de verschijning van Conscience's *Wat eene moeder lijden kan,* werden er reeds zoovele geschiedenissen van arme huisgezinnnen geschreven, dat ze niet meer te tellen zijn; het onderwerp is dus tot op den draad versleten. Zeker, de strekking van het nieuwe boekje verdient te worden geprezen; doch dat de letterkundige faam van den geëerden schrijver er - jammer genoeg! - niet zal worden door verhoogd, daarvan zijn wij overtuigd.

De titel: *Arme lijderes*, wordt wel ten volle, door den inhoud, bewaarheid, doch het tafereel is, over het algemeen, te somber gekleurd en er heerscht voortdurend een al te declamatorischen toon in. De volzinnen zijn doorgaans zeer kort, ongelooflijk kort, en allen beginnen met een nieuwen regel, alsof het opzettelijk gedaan ware om op elke bladzij zoo weinig druks mogelijk te leveren.

Ook schijnt het ons toe, dat het werkje eenigszins in overhaasting geschreven en ter perse is gelegd, en het is wellicht daaraan te wijten, dat men wel eens op tegenstrijdigheden stuit. Alzoo wordt er op de eerste bladzij gezegd: ‘De arme hut stond open voor de sneeuwjacht en voor den wind.’ En eenige regels verder, op dezelfde bladzij, leest men: ‘Van tijd tot tijd werd de huisdeur geopend en dan sloop de gebuurvrouw zachtjes binnen.’ - Wat moet de goedgunstige lezer er nu van gelooven? Stond de hut open, of was ze gesloten?

Wij veronderstellen dat het boekje, slechts 52 bladzijden druks, bestemd is, om aan jonge lezers in handen te worden gegeven; door zijn lagen prijs - het kost maar 30 centiemen - zal het ongetwijfeld een ruim vertier vinden.

J. STAES.

Motten

worden uit meubelen enz. verdreven op de volgende wijze, naar een Duitsch tijdschrift verzekert: Men lost 2 gram thijmolie en 2 gram salicylzuur op in 200 gram wijngeest en mengt in die vloeistof 1 gram citroen-olie. Zij wordt met een borsteltje op de meubelen gestreken, waarin motten zitten, die er onfeilbaar door gedood worden. De vloeistof maakt geene vlekken en heeft geen onaangenamen reuk.

Kroniek.

ANTWERPEN. Het Antwerpsch museum heeft voor 200,000 fr., een portret van Rembrandt gekocht, afkomstig uit de verzameling der familie van Orleans, en laatst toebehoorend aan lord Dudley. De verkooper is S. Bourgeois.

- J. De Braekeleer heeft een marmeren borstbeeld gemaakt van baron H. van Havre.

- C. Cap verkocht zijne schilderij *Allerkinderendag* (zie 1885, blz. 87), aan den heer Van Hees, bankier te Antwerpen, en zijn stuk *Een oog in 't zeil* (zie 1882, blz. 161), aan een liefhebber te Bordeaux. De schilder voltooide onlangs twee zeer lieve stukken, de *Dansles* en de *Muziekles;* het eerste is verkocht aan den heer P.J. De Cleen en het tweede aan den heer A. De Groof, beide te Antwerpen. *Grootmoeders vertelling* is de titel van eene schilderij, waaraan de meester nu werkt.

- P. Van der Ouderaa heeft een portret geschilderd van wijlen den senator J. Cogels-Osy. Dezelfde schilder voltooit eene groote schilderij, *Anna van Oostenrijk te Antwerpen* voorstellende, op het oogenblik dat zij, met een prachtigen stoet, langs het Steen rijdt, waar men de gevangenen ziet, achter de ijzeren traliën. De vorstin, in zilverlaken uitgedoscht, berijdt een wit paard. Het magistraat, de hoofdlieden der gilden, ridders en vrouwen te paard, maken deel uit van den stoet. Het stuk is verkocht aan den heer H. Koekoek, te Londen, die ook eigenaar is van het door ons in 1884, bladzijde 105, vermelde tafereel *Op weg naar het schavot*, hetwelk hij nu te Melbourn laat zien.

- De kunstschilder Frans Van Kuyck heeft in zijn huis, lange-Leemstraat, n^{r} 242, een betalenden *leergang van teeken- en schilderkunst voor juffrouwen* ingericht. Het lokaal, waarin de lessen worden gegeven, is uitmuntend toegerust en geschikt voor zijne bestemming.

- De prijsvraag, uitgeschreven door de Antwerpsche Maatschappij ter bescherming der dieren (zie blz. 43), is beantwoord geworden door de inzending van 16 verhandelingen.

Brussel. De Koninklijke Maatschappij van Plantenkunde schrijft eene prijsvraag uit (op voordracht van den Leuvenschen hoogleeraar Ed. Martens), ter gelegenheid van de 25^{e} verjaring harer stichting in 1887. De maatschappij wenscht elementen te verzamelen voor een beredeneerd *Idioticon* der Nederlandsche volksnamen van planten, thans in België, in de naburige provinciën van Nederland en in het Noorder-Departement in gebruik. Als 1^{e} prijs is 300 fr., als 2^{e} prijs is 200 fr. uitgeloofd De verhandelingen in te zenden voor 24 April 1887, op het bureel der maatschappij, 's rijks plantentuin te Brussel, waar het programma van de prijsvraag verkrijgbaar is gesteld.

- Naar aanleiding van de door de kamers onlangs gestemde wet op den letter- en kunsteigendom, gaat aan den heer Julius de Borchgrave, in zijne hoedanigheid als verslaggever over de wet bij de kamer van volksvertegenwoordigers, door kunstenaars en letterkundigen een bewijs van erkentelijkheíd worden aangeboden, den vorm van een geschenk (een bronzen borstbeeld en een adres), uit vrijwillige bijdragen van ten hoogste 5 fr. te bekostigen. De commissie voor het geschenk bestaat uit de heeren A.J. Gevaert en J. Portaels, eere-voorzitters; A. De Vriendt, voorzitter; L Cattreux, E. Hiel en E. Van den Bussche, secretarissen; J. Baes, P. Benoit, A. Clesse, A. Cluysenaer, J. Coosemans, P. Devigne, J. De Vriendt, J. Dillens, P. Drion, G. Guffens,

A. Hambresin, G. Huberti, L. Lebrun, J. Mertens, L. Mignon, G. Rodenbach, A. Snieders, J. Stallaert, C. Van Camp, A Van den Kerkhoven-Nelson, P. Van der Ouderaa, K. Van der Stappen, J. Van Droogenbroeck, J. Verhas, A. Verwee, F. Wittmann. Inschrijvingen en bijdragen worden aangenomen bij den heer K. Brunin, beeldhouwer, Rogierstraat, 271, Schaarbeek.

Gent. De boekhandelaar J. Vuylsteke geeft onder den titel: *Verlaten!* een roman uit het werkelijk leven, door J. Papens, het eerste werk van een jongen schrijver in het licht. Wij roepen er bij deze de aandacht op in van het lezend publiek. De roman zal ruim 100 blz. in-octavo beslagen en voor inschrijvers vrachtvrij verkrijgbaar zijn voor fr. 1.25.

- De heer Norbertus d'Huyvetter heeft aan de stadsbibliotheek ten geschenke gegeven, eene uitgebreide verzameling stukken betreffende de tentoonstellingen van schoone kunsten, waartusschen zich 400 eigenhandige brieven bevinden van kunstschilders, beeldhouwers en bouwmeesters, die in het begin dezer eeuw leefden.

Buitenland

Amsterdam. 19 Maart werd in deze stad eene openbare hulde gebracht vanwege het gemeentebestuur, maatschappijen, muziekliefhebbers en andere ingezetenen, aan Joh J H. Verhulst, ter gelegenheid van den 70^{en} verjaardag van den uitstekenden muzikant, die genoemd wordt de Nestor der Nederlandsche toonkunstenaars. De groote kunstenaar was omringd van zijne vrouw en twee dochters, toen de heer burgemeester G. van Tienhoven, als eere-voorzitter van eene commissie uit de burgerij, hem een feestgeschenk in geld bracht, hetwelk aan Verhulst een onbezorgden ouden dag kan verschaffen.

- In het Amsterdamsch museum is een marmeren borstbeeld van den kunstschilder Karel Rochussen geplaatst, vervaardigd door Bart van Hove.

Schiedam. H. A M. Roelants zal ter gelegenheid, van Vondels 300-jarig eeuwfeest in 1887, dezes dichters volledige werken uitgeven, waaraan eene levensschets van Vondel door den heer Jos. A. Alberdingk Thijm zal worden toegevoegd.

Utrecht. In deze stad is eene belangrijke tentoonstelling gehouden van voorwerpen en werken van en betreffende K. Bellamy, ter gelegenheid van de 100ste verjaring van dezes dichters dood.

Zaandam. 23-24 Maart, in het sterfhuis van K. Zwikker, landbouwer in deze gemeente, werd een zilveren beker verkocht, in de vorige eeuw door czaar Peter-den-Groote geschonken aan Klaas Janssen Tromp, groot scheepmaker te Westzaan, die, op verzoek van den Russischen keizer, in 1711 naar Rusland toog en daar eerste baas werd op de scheepstimmerwerf te Kasan. Ook nadat de naam van Tromp uitgestorven was, is voornoemde beker, een erfstuk van hem, steeds in zijne familie gebleven.

Parijs. 5 Maart, de laatste dag der veiling van de verzameling Sichel, verkocht men in de zaal Drouot: een regulateur uit den tijd van het regentschap 4,200 fr.; eene commode

van denzelfden tijd, met vergulde koperen gedreven sieraden bekroond met eene C, 11,600 fr.; een paar bronzen vergulde vuurijzers, in den trant van den tijd van Lodewijk XVI, 6400 fr.; eene ladekas, den naam van Reisener voerende, 8050 fr.

- De beroemde schilder A. Cabanel heeft de portretten gemaakt van den eerw. heer Le Pailleur en Maria-Augustina Jumet, stichter en stichteres van de orde der zusterkens van den arme. Cabanel schildert zijn eigen portret en een tafereel voor het Antwerpsch museum der academiekers.

- 26 Maart werd in eene publieke verkoopzaal, voor 12,100 fr., eene reliquiekas der XIIIe eeuw verkocht, afkomstig uit het oud college van Billom, nu het eigendom van de stad Billom, die de kas liet verkoopen ten bate der liefdadigheidsgestichten.

Nieuw-York. Bij sterfgeval, werd in het begin van Maart de schílderijenverzameling van mev. Mary Morgan verkocht; de schilderijen van hedendaagsche schilders brachten 4 millioen 422 duizend 750 fr. op. Meissoniers *Vaandrig*, *Leeszaal* en RUITERWACHT IN 1812 golden, te zamen, 311,625 fr.; J. Bretons *Eerste-communianten* 225,000 fr.; G.J. Vibert, *Terugkomst der missionarissen*, 127,500 fr.; Ch Bargue, *De kleine schildwacht*, 61,500 fr. (voornoemde schilder stierf eenige jaren geleden in staat van armoede te Parijs); Millet, *Boterende vrouw*, 40,500 fr., *Landbouwers*, 70,000 fr; E. Detaille, *Vaandrig*, 37,750 fr.; E. Troyon, *Weide*, 35.500 fr.; Daubigny, *Op de Seine*, 31,000 fr.; A. Rousseau, *Het bosch van Fontainebleau*, 48,500 fr, *Avondschemering*, 75,000 fr; Alma Tadema, *De herfst*, 35,000 fr.; J. Dupré, *Ochtend*, 42,000 fr.; A. M Neuville, *Soldaten*, 26.500 fr.; E. Van Marcke, *Hoeve*, 57,500 fr.; Fortuny, *De zeldzame vaas*, 35,500 fr.; Diaz, *Zonsondergang na onweder*, 43,000 fr.; Rosa Bonheur, *Een hert in het bosch*, 35,750 fr.; W Bouguereau, *O.-L.-Vrouw*, 45,000 fr.; Worms, *Spaansche waarzegster*, 10,250 fr: J.B. Henner, *Fabiola*, 20,000 fr, *De bron*, 50,000 fr.; F. Aubert, *Liefde's dorst*, 22,500 fr.; K. Daubigny, *Op de Marne*, 27.500 fr; Decamps, *Bazar te Cairo*, 12,250 fr.; E. Frère, *Gebed*, 10,750 fr; Dagnan-Bouveret, *Eene wees in de kerk*, 11,500 fr.; Berne-Bellecour, *De gevangene,* 19,500 fr.; E. Delacroix, *Tiger en slang*, 22,250 fr; Roybet, *Deskundigen*, 15,000 fr; A Stevens, *Gesprek*, 17,500 fr.; Gérome, *Koffiehuis te Cairo*, 23,000 fr.; E. Fromentin, *Op den Nijl*, 25,000 fr,; Corot, *Het meer te Nemi*, 75,000 fr.; Millet, *De spinster*, 70,000 fr.

Sterfgevallen.

ANTOON L JOOSTENS, historieschilder en leeraar aan de koninklijke academie te Brugge, is aldaar omtrent 25 Februari overleden.

JULIUS HETZEL, de groote Parijsche uitgever, die zich ook als romanschrijver en schrijver voor de jeugd deed kennen, is volgens een bericht van 16 Maart, te Monte-Carlo overleden, 72 jaren oud. Na de Fransche omwenteling van 1848, heeft hij een 10-tal jaren, als banneling te Brussel gewoond, waar hij de uitgaaf der werken van een aantal Fransche schrijvers bezorgde.

Frankische en Romeinsche oudheden in de provincie Namen ontdekt.

De Oudheidkundige Maatschappij van Namen deed gedurende het jaar 1885 eenige belangrijke vondsten in den bodem van de provincie Namen, waar zij, in onderscheidene dorpen, uitgravingen liet bewerkstelligen. Deze vondsten hebben betrekking tot de oude bewoners van België. Op den top van een steilen berg, in het dorpje Han-a/d-Lesse, arrondissement Dinant, werd de daar bestaande aloude legerplaats onderzocht, welke dagteekent van vóór den tijd der Romeinen. Deze legerplaats had eene verschansing van nog aanwezige boomstammen, waterpas op gelijken afstand van elkander gelegd en door dwarshouten aaneengehouden, terwijl de tusschenruimten met steenen en aarde waren aangevuld; elke boomstam heeft $0^{m}45$ in 't vierkant. Op sommige plaatsen, waren sporen van een geweldigen brand zichtbaar. In zijne geschiedboeken beschrijft Julius Cesar dergelijke legerplaatsen als kampen, waar de Galliërs hun kroost en have voorloopig in veiligheid brachten. Nadat de Romeinen onze gewesten hadden veroverd, moeten zij de legerplaats van Han in gebruik hebben gehouden, want buiten de verschansing is een metselwerk aangebracht, hetwelk blijkbaar van Romeinschen oorsprong is. In de legerplaats zijn grove potscherven gevonden, benevens keisteenen en hertshoornen, die door menschenhanden waren bewerkt.

In de gemeente Olloy, arrondissement Philippeville, bevindt zich eene dergelijke legerplaats, op eene hoogte, die omringd is van een dal, waarin de Viroin stroomt. Er is daar eene verschansing van steenen en aarde aangebracht, die 12 meters dik en 2 meters hoog is. Uit den grond werden schilfers van keien en potscherven opgegraven. Niets anders

Te Thanville, een gehucht van het dorp Pondrôme, werd een veld ontgraven, waar de Romeinen de lijken hunner afgestorvenen verbrandden. Men vond, in een veertigtal aloude graven, op dit veld, onder ander pottegoed, eene sierlijke kruik, met breede boorden, bruin en rood beschilderd; eene vaas met leeuwenkop, waarin een gat was gemaakt, om het vocht te laten uitloopen; gespen; bronzen geldstukken van het Romeinsche rijk vóór zijn verval.

In het gehucht Eclay, tot dezelfde gemeente Pondrôme behoorende, werd eene Frankische begraafplaats met 200 lijken opengelegd. De oude Franken werden, naar Germaanschen trant, in hunne wapenrusting begraven; de vrouwen, versierd met hare juweelen, werden naast hare mans ter aarde besteld. Te Pondrôme wezen vier groote degens de overblijfselen der opperhoofden van den stam aan; vrijgeboren mannen alleen kregen hun degen, hunne bijl en lans mede in het graf; de lijfeigenen of laten droegen een korten breeden sabel, kortelas geheeten; de slaaf werd grafwaarts gebracht met een gewoon mes in den gordel. Uit de begraafplaats werden te voorschijn gehaald: wapenrustingen van vrijgeboren mannen, kortelassen, messen; lijfsieraden en juweelen van vrouwen; bronzen geldstukjes van de Romein-

sche keizers Constantinus, Valens en Alexander Severus; een gegraveerden rooden steen enz.

In het dorp Hondray, nabij Pondrôme, op eene Romeinsche begraafplaats, ontdekte men, benevens een aantal bronzen geldstukken, een oven, in de gedaante van een omgekeerden kegel, die, houtskoolasch en verbrande overblijfselen van beenderen bevattende, voor het verbranden van menschelijke lichamen schijnt te hebben gediend.

In dezelfde gemeente Hondray werd eene Frankische begraafplaats ontbloot. Zij bevatte een zestigtal graven, maar zonder wapens van vrijgeborenen. In een vrouwegraf vond men een geraamte, hetwelk eene bronzen ketting rond het lijf droeg, waaraan zoogenoemde porseleinschelpen hingen.

In het dorp Javingue-Sevry, nabij Beauraing, legde men een twintigtal Romeinsche graven open, waarin werden gevonden: een dertigtal vazen, vijftien bronzen gespen, eene verglaasde doekspeld met een leeuwenfiguurtje, twee Romeinsche geldstukken enz.

Romeinsche en Frankische graven werden ook aangetroffen in de dorpen Olloy, Gochenée en Dourbes; niets bijzonders.

Nabij het dorp Nismes, op een rotsigen heuvel, die, in de IIIe en IVe eeuw, bij de invallen der barbaren, tot nederzetting aan de bevolking schijnt te hebben verstrekt, werd Romeinsch geld van Constantinus gevonden, benevens een fraai bronzen boksbeeldje, gebroken potten en vele menschelijke overblijfselen.

Christelijke kunst.

De aartsbisschop van Mechelen heeft, onder dagteekening van 22 Februari 1886, een omzendbrief laten uitgaan, die eene groote beteekenis heeft voor een niet onbelangrijk kunstvak en mitsdien voor hen die het uitoefenen. Al sedert jaren, vinden zich onze oude beeldekens en prenten verdrongen door vreemde, die voor een gedeelte slecht of wansmakelijk zijn gemaakt en niet zelden bespottelijk mogen worden genoemd. Het is te hopen, dat de aartsbisschoppelijke brief hierin verandering ten goede mogen brengen. Hij luidt hoofdzakelijk als volgt en is gericht tot de geestelijken en geloovigen van het bisdom:

‘Het gebruik der prenten en de eerbied dien men er aan bewijst, klimmen op tot de eerste tijden van het christendom. Gedenkteekens die ons in schrift en beeld overgebleven zijn, geven er ons de volle verzekering van. Volgens de inzichten der

H. kerk, dienen die prenten om ons beter te onderrichten in de zaken die den godsdienst aangaan; zij helpen ons, gelijk eene prediking dat zou doen, om ons in eene taal die tot de oogen spreekt, de weldaden en gunsten van den Allerhoogste in het geheugen terug te brengen, om de voornaamste mysteriën onzer verlossing te herinneren, om de geloovigen op te wekken tot de liefde van onzen Heer en onzen God, alsook tot de vereering der heiligen en de navolging hunner deugden. Zij hebben dikwijls meer kracht dan welsprekende woorden, om aan het volk groote waarheden te leeren die de taal bijna niet kan uitdrukken. Zij zijn, ja, noodzakelijke medehelpsters voor het christelijk onderwijs.

Het is niet te loochenen dat er tegenwoordig in het maken van die godsdienstige beeldekens beweenlijke misbruiken ingedrongen zijn: om beeldekens te vervaardigen houdt men geene rekening meer van de manier van doen der vroegere christene kunstenaars, en men volgt al de grillen der inbeelding. Daar is bijna geen denkbeeld te hebben van de buitensporige gedachten, van den bedorven smaak, dagelijks voortgebracht door de dwaze zucht om wat nieuws te vinden. De godsdienstige zaken voorgesteld door ongepaste afschilderingen, aardige samenstellingen, dubbelzinnige teksten, verdraaiing van de woorden der H. schriftuur, gevoeligheid waar ze niet van pas komt, en overdreven neiging naar zinnebeelden, alle misbruiken van dien aard schijnen gewettigd; en welhaast zullen de godsdienstige prenten de geloofsleer niet meer ter hulp komen, noch een middel zijn om de godsvrucht op te wekken.

Wij zouden degenen die de zaak aangaat van dat spoor willen afkeeren en hen doen terugkomen tot de overlevering der ware kerkgebruiken, en daarom hebben wij met onze eerbiedwaardige broeders, de bisschoppen, samen besloten, al de godvruchtige prentjes, bestemd om onder het volk verspreid te worden, aan een ernstig onderzoek te onderwerpen. Wij zullen geene voorkeur aan uitgever of school verleenen: ons eenig inzicht is de zuiverheid der leering te bewaren; onze goedkeuring zal geschonken worden aan al de beeldekens, - van welken oorsprong zij ook mogen zijn, - die met de voorschriften der kerkvergadering overeenkomen.

Wij noodigen vuriglijk de eerwaarde heeren

pastoors en al de priesters van ons bisdom uit, om ons daar krachtdadig in te helpen, en geene godsdienstige beeldekens uit te deelen, dan die het bewijs dragen dat zij door onzen keurder (kanunnik E. Reusens, hoogleeraar te Leuven), aangenomen zijn. Aldus zullen wij de vertroosting genieten, van welhaast uit het midden der christelijke bevolking al die onbeduidende en gevaarlijke voortbrengsels te zien verdwijnen, welke de christelijke leering vervalschen en aan de godvruchtigheid een flauw karakter geven.'

Beenderen.

In Californië wordt tegenwoordig op groote schaal handel gedreven in beenderen. Veel beenderen van de pooten van hoornbeesten worden uitgevoerd naar Europa voor de messenmakerij en brengen omtrent 200 fr. op per ton (1000 kilos); van de pooten zelven, wordt olie bereid; voor de ribben betaalt men tot 400 fr per ton. Ook

voor het maken van knoopen, knoppen van regen- en zonneschermen enz. worden veel beenderen gebruikt, die 150 fr. per ton gelden. Andere beenderen worden tot meel gemalen, ter bemesting voor het land, of tot beenzwart gebrand voor suikerraffinaderijen. Het water, waarin de beenderen worden gekookt, wordt gebruikt voor het bereiden van lijm.

Misstelling.

Het fraaie reisverhaal, waaraan wij het gedeelte over het bezoek van het *Trappistenklooster te Algiers* hebben ontleend (blz. 50), is niet van de hand van den heer W.C.M. de Jonge van Ellemeet; 't is het werk van freule Magdalena Maria de Jonge van Ellemeet, die haren vader op eene reis naar Algiers vergezelde.

De Rembrandten van het Antwerpsch museum.

TEEKENING VAN F. VERMORCKEN, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

In 1861, blz. 57, gaven wij eene voortreffelijke kopergravuur van Jos. Nauwens, naar het portret van Rembrandts eerste vrouw, Saskia van Ulenburgh, dat in 1850 voor rekening van het rijk en de stad Antwerpen werd aangekocht door nu wijlen E. Leroy, op de veiling der verzameling van koning Willem II, voor fr. 7,830.08. In den catalogus van het Antwerpsch museum en in verschillende werken staat de naam van Rembrandts eerste vrouw gedrukt als Saskia van Uylenburg, maar volgens de geslachtlijst der familie van Rembrandt, in het merkwaardig werk van den heer C. Vosmaer, *Rembrandt Harmens van Rijn*, *ses précurseurs et ses années d'apprentissage*, 's-Gravenhage, M. Nijhoff, 1863, moet het zijn Ulenburgh. Rembrandt trouwde voor de eerste maal den 22^{n} Juni 1634, te Bildt, in Friesland.

Hierboven deelen wij eene houtsnede mede naar een stuk van Rembrandt, dat in het Antwerpsch museum kwam, dank aan mev. van den Hecke-Baut (zie onzen jaargang 1860, blz. 91); het was toen getiteld: de *Kleine Savoyaard*, en

wordt in den catalogus vermeld als de *Kleine visscher.* Het stukje, op paneel geschilderd, 23 ½ centimeter hoog en ruim 18 ½ centimeter breed, voert het volgende naamschrift:

Tusschen de schilderijen, door mev. van den Hecke-Baut aan het Antwerpsch museum vermaakt, bevindt zich een portretje, een *Ouden Jood* voorstellende, mede van Rembrandts hand.

Op 27 Maart 1886 kocht het Antwerpsch museum een vierde stuk van den beroemden Hollandschen meester, geschilderd in 1637. Deze, op onze blz. 66 vermelde schilderij, brengt het getal van de Rembrandten, in het Antwerpsch museum, op vier.

Ter loops brengen wij op deze plaats in herinnering, dat de *Vlaamsche School* het portret van P. Rembrandt van Rijn, in twee verschillende gedaanten heeft medegedeeld, namelijk in 1869, blz. 28 en in 1876, blz. 175.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
VIII.

Iets wat het reizen in Spanje veel van zijne aantrekkelijkheid beneemt, zijn de kolossale afstanden van de eene stad naar de andere, en de eindelooze bergkettingen, waar men gedurig naast of onder doorrijdt. Alzoo waren het alweer niet minder dan veertien uren spoortrein, welke wij, van Granada naar Cadix, te doen hadden; 's morgens ten 5 ½ ure vertrokken, stoomden wij onafgebroken tot 's avonds ten 7 ure 40 minuten voort. Dit eeuwige stoomen begint u eindelijk te vervelen; maar wat wilt ge? Als ge eens op weg zijt, moet ge steeds vooruit.

Te Cadix is overigens bitter weinig te zien; er is daar eene overschoone zeehaven, en als versterkte stad, wordt zij als het bolwerk van Spanje beschouwd. Slechts door een langen reepel grond, waarop de spoorweg zich bevindt, is zij aan het vasteland gehecht, en wordt verder langs alle zijden door het water ingesloten, en daarenboven door eene menigte forten en fortressen beschermd. Dit heeft voor gevolg, dat ze, als het ware, oninneembaar is. Ook heeft generaal Sebastiani, met een Fransch leger, tijdens het eerste keizerrijk, ze te vergeefs, gedurende twee en eene halve maand belegerd; al zijne aanvallen en bestormingen mochten hem niet baten, en ten slotte was hij genoodzaakt af te trekken.

De stad heeft een bijzonder zindelijk voorkomen en is eer klein dan groot te noemen, maar toch zijn er ongeveer 75,000 inwoners. De straten hebben er eene middelbare breedte en zijn meest alle lijnrecht, alsof ze met den passer waren afgemeten. De huizen, eenvormig gelijk de straten, zijn zeer hoog, met balkonvensters en *patios*; allen hebben platte daken. In de *fonda*, waar wij onzen intrek hadden genomen, zijn wij er bovenop geklommen. Vandaar hadden wij uitzicht op de andere platte daken in de buurt: het onze was tot een hofje ingericht en stond vol bloemen en planten, in potten en bakken; op andere platte daken zagen wij linnengoed te

drogen hangen, terwijl, niet verre van daar, vrouwen en meisjes lustig aan de waschkuip stonden.

Nergens in de stad bestaat nog iets dat aan de regeering der Mooren herinnert, ofschoon deze er tot het jaar 1262 het meesterschap voerden. Elk spoor daarvan is verdwenen, en dit is niet te verwonderen, dewijl de Engelschen, op het einde der XVIe eeuw, de stad hebben plat gebrand. Niet lang nadien rees ze evenwel, gansch hernieuwd, uit hare puinen op

De kathedraal heeft veel overeenkomst met de groote kerk van Malaga. Evenals daar, staat er op het hoogaltaar insgelijks een wit marmeren open tempeltje, met allerliefste kolommetjes, en waaronder, gedurende de goddelijke diensten, het H. Sacrament is uitgestald. Binnenin is de kerk nog niet teenemaal voltooid, ofschoon hare bouwing van het begin der vorige eeuw dagteekent.

Er zijn te Cadix sierlijke openbare plaatsen, meestal in wandeltuintjes herschapen, waar men in het lommer kan zitten rusten. De *Alameda de Apodaca* is eene uitgestrekte wandeldreef, langsheen de boorden van de Guadalquivir; er is daar ook een prachtige kruidkundige tuin, rijk aan velerlei bloemen en planten, rozenstruiken en geraniums, zoo groot als boomen. Wij brachten er een aangenaam uurtje door.

Aan de haven heerscht eene ongewone bedrijvigheid; langs de *Puerto del Mar* togen wij er heen. Er lagen menigvuldige schepen van verschillende natiën voor anker, terwijl velerhande koopwaren werden geladen of gelost. Van eene hooge boven hangars gemaakte wandeling, heeft men een overheerlijk gezicht op de rivier.

Het meest vertoefden wij aan den boord van de zee en verlustigden ons in het beschouwen van dien onmetelijken, gladden waterspiegel, waarop, in de verte, wel eens een schip zichtbaar werd. Iets wat er niettemin een pijnlijken indruk op u maakt, is dat men, bij elke honderd stappen afstand, op een drietal kanons stuit, waarbij gansche hoopen kanonkogels, onder den blauwen hemel, op elkander liggen gestapeld, als eene voortdurende bedreiging voor elke vijandelijke vloot, welke de stad al te dicht zou durven naderen. Waarlijk, eene zonderlinge versiering van die overigens zeer schoone wandeling! Kom, verhuizen wij liever naar Sevilla, dat er Goddank! maar 4 ½ uren rijdens van verwijderd is.

Wij kwamen er in den voormiddag aan en stapten af in de *Fonda Suizza*, in de *calle de las Sierpes*, eene zeer lange, enge straat, vol hotels, winkels en koffiehuizen. Zij maakt omtrent het middenpunt der stad uit, en evenals op de *Puerta del Sol* te Madrid, is het ook hier dat de nietsdoeners te zamen komen. Voertuigen of trekdieren mogen er niet door, want zij is teenemaal aan de voetgangers voorbehouden; er heerscht dan ook van 's morgens tot een eind in den nacht ongemeen veel beweging. De koffiehuizen zijn er waarlijk buitengewoon groot en worden er 's avonds druk bezocht.

In den vooravond hebben de haarkappers en baardscheerders te Sevilla het meeste werk; alsdan zetten ze deuren en

vensters open en bedienen hunne talrijke klanten in 't zicht van iedereen. Ter oorzake van de hitte, welke er overdag ondragelijk is, komen de welhebbers, en ook zij die als zulks willen doorgaan, eerst des avonds op de straat. Rondom de groote met palmboomen beplante *plaza Nueva* en de *plaza San Francisco*, vliegen er onophoudelijk honderden rijtuigen voorbij, terwijl het, vooral op de eerste plaats, krielt van wandelaars, welke er de frissche avondlucht komen inademen. Wanneer dit een paar uren heeft geduurd, gaat elk zijne vrienden of vriendinnen opzoeken, en van dan af zijn de koffiehuizen opgepropt.

Sevilla is eene groote stad; evenwel bedraagt hare bevolking slechts ongeveer 85,000 inwoners. De huizen zijn er over het algemeen niet hoog en vele straten nog al tamelijk breed, ofschoon er ook ontelbare enge, bochtige straatjes worden gevonden, welke een wezenlijken doolhof vormen en waarin wij spoedig verloren liepen. Elk huisje heeft zijn *patio* of open koer; vele van die *patios* zijn slechts met een sierlijk bewerkt ijzeren hek aan de straat gesloten, zoodat men er binnenin, voor nieuwsgierige blikken, niet beducht is. In sommige zagen wij eene fontein, te midden, omringd door sieraadplanten, welke daar goed schijnen verzorgd te worden. Ook zijn de *miradors* er onmisbaar; althans vonden wij maar weinige huisjes, die er niet van voorzien waren.

Wie niet voor zaken moet uitgaan, blijft in den dag binnenshuis. Dat is alles goed en wel! Maar wij, arme toeristen, die van zooverre naar Sevilla gekomen zijn, om een en ander te zien, moeten de vinnige zonnestralen trotseeren, en de stad in alle richtingen doorloopen. Wij bezochten vooreerst het Alcazar, het oude Moorsche paleis, dat, zelfs als men het Alhambra heeft gezien, nog zeer merkwaardig mag heeten, alhoewel het in den loop der tijden, vele veranderingen heeft ondergaan. Hier ook vinden wij schoone zalen en sierlijke koeren, met doorschijnende muren, zoo fijn en kunstig als borduurwerk; doch de herstellingen laten veelal zeer te wenschen.

De *patio de las Doncellas*, of Juffrouwenkoer, is allerliefst. Rondom loopt eene galerij van vier en twintig bogen, door twee en tachtig marmeren kolommen gedragen; aan elken der vier hoeken staan drie en verder telkens twee kolommen bij elkander. Tot aan het eerste verdiep zijn de muren als het fijnste uitgekapt papier, vol tooverschoone arabesken. Binnenin, onder de galerij, zijn de wanden beneden met hel blinkend gekleurde gleissteentjes bekleed. Al dit schoone verliest oneindig van zijn effect door eene tweede galerij, die geheel en gansch in glas is besloten en welke er hoegenaamd niet bij past.

In de zaal der Afgezanten hangt eene gansche reeks middelmatige portretten der koningen van Spanje, te beginnen van de VIIe tot de XVIIe eeuw. Het is eene vierkante zaal, met een omtrent twintig meters hoog allersierlijkste gewelf. De hier aangebrachte herstellingen schenen ons verre van welgelukt; de Moorsche versieringen op de muren zijn deerlijk slecht bijgewerkt, en om den aanblik nog meer te bederven, heeft men hier schreeuwende kleuren gebruikt. Maar er zijn daar een koppel deuren, welke blijkbaar een Moorschen stempel dragen.

Vlak voor de zaal der Afgezanten ligt de *patio de las Munecas*, of Poppenkoer, aldus genaamd, dewijl talrijke grillige figuurtjes van de muurversiersels deelmaken. Deze overigens zeer schoone, in wit marmer gevloerde koer, is, jammer genoeg! met een onbehagelijk glazen dak overdekt.

Verder bezochten wij er nog de Rustzaal der Moorsche koningen, de zaal van keizer Karel, die van koning Pedro, enz., alle met kostbare marmeren kolommen, overheerlijke gewelven en sierlijk doorschijnende wanden, met figuren en allerlei loofwerk. Spijtig, dat onbehendige herstellers er zooveel aan bedorven hebben!

De bediende, die er ons rondleidde, kon, evenals al de *cicerones*, zijne rol goed van buiten en poogde ons allerhande praatjes te doen slikken. Alzoo hield hij *mordicus* staande, dat eene vuile donkere keldering, tot badplaats zou gediend hebben aan de schoone dona Maria de Padilla, de gunstelinge van Pedro den Wreede, welke er voor vijf eeuwen woonde.

Wij doorliepen insgelijks de nog al uitgestrekte hovingen van dit Moorsche paleis, doch vonden er niets buitengewoons, niets dat onze aandacht boeien kon.

Vlak tegenover het Alcazar staat de kathedraal, de grootste en tevens eene der schoonste kerken van Spanje. Zij is minstens tweemaal grooter dan de kathedraal van Antwerpen, en men heeft een halven dag noodig om er alles, doch slechts oppervlakkig, te bekijken. Hare bouwing duurde van 1403 tot 1519, dus meer dan eene eeuw, en nog zegt men dat ze niet gansch is voltooid; alzoo staan er, onder andere, ook eenige heiligenbeelden in gebakken aarde, welke, volgens het plan, in marmer moesten worden gekapt. Maar zelfs zooals zij nu is, laat hare binnenversiering niets te wenschen over. Zij werd ter plaatse opgericht, waar vroeger eene moskee stond, waarvan de *minaret* gelukkiglijk werd behouden. Die toren, de *Giralda* geheeten, is een meesterstuk van Arabische bouwkunst. Hij is vierkant en staat bezijden de kerk. In het onderdeel, 61 meters hoog, ziet men nog de eigenaardige Moorsche versiersels en Moorsche vensters op elk der drie verdiepen. In 1568 werd er een nog vijftig meters hooge klokketoren opgebouwd, welke natuurlijk met het onderdeel vloekt. Bovenop staat het verguld bronzen zinnebeeld van het geloof, met het *labarum* in de eene en den palmtak in de andere hand. Dit beeld is zoo kolossaal, dat men het van zeer verre zien kan. Het dient tevens tot windwijzer.

Wanneer men de kerk binnentreedt, wordt men al aanstonds getroffen door hare verbazende grootte en de ontzaggelijke hoogte der vijf beuken, vooral van den middenbeuk. Ofschoon er in de tachtig vensters zijn, verkeert men er aanhoudend in eene meer dan halve duisternis, zoodat men vele zaken ook slechts ten halve kan onderscheiden. Al die vensters zijn in geschilderd glas; de schoonste en verdienstelijkste ervan zijn door eenen onzer landgenooten vervaardigd, dien wij met den naam van Arnold van Vlaanderen vinden aangeduid.

Hier ook staan het koor en het gestoelte niet achteraan in de kerk, zooals bij ons, maar juist te midden van den middenbeuk. Het hoogaltaar, een twaalftal treden boven den grond verheven, is van onder tot boven met kostbare marmeren beelden versierd, in een zoo groot getal, dat men ze onmogelijk alle afzonderlijk kan beschouwen. Het gestoelte is een meesterwerk van beeldhouwkunst, waarvan men de lieve figuurtjes en het grillige loofwerk van dichtbij kan

bezichtigen. Dit is ongelukkiglijk het geval niet met de menigvuldige schilderijen van Spaansche meesters, waarvan de kerk ruimschoots is aanbedeeld. Omtrent alle hangen in het donker, zoodat men er zoo goed als niets van te zien krijgt. Alleen het meesterstuk van Murillo: de *H. Antonius van Padua*, dat in de doopkapel hangt, konden wij naar hartelust bewonderen. In de maand December 1874 was een stoutmoedige dief erin gelukt, er het beeld van den heilige uit te snijden en had met zijnen buit weten te ontsnappen. De Spaansche regeering loofde eene belooning van 50,000 pezetas uit, voor alwie het gestolene zou ontdekken, en reeds in den loop van de daaropvolgende maand Januari 1875 werd de dief, een Spanjaard, met name Garcia, in hechtenis genomen. Hij had het door hem geroofde stuk te Nieuw-York, voor 1250 fr. verkocht aan den kunstkooper Schans, bij wien het werd in beslag genomen. Het werd aan de hoofdkerk van Sevilla teruggegeven en zoo behendig in het doek hersteld, alsof de diefstal nooit gepleegd ware geweest.

Rondom in de kerk zijn zeven en dertig kapellen, alle rijk aan kunstschatten; maar in schier alle was het zoo somber, dat wij zeer weinig te zien kregen. Te vergeefs poogden wij den koster, die ons met eenen bos reusachtige sleutels vergezelde, te bewegen, voor ons de *capilla reale* te openen, waarin de met een kristallen deksel geslotene graftombe staat van koning Ferdinand III, welke in 1248, Sevilla op de Mooren veroverde. Deze laatsten behielden, sedert 712, de stad in hunne macht. Wij hadden volgaarne het lijk van dien vorst gezien, dat, zoo men beweert, nog volkomen gaaf is gebleven. Maar de koster was doof voor ons verzoek, en zelfs de belofte eener goede fooi, maakte op hem geenen indruk.

In de groote sacristij worden de kostbaarheden der kerk bewaard, namelijk eene ruim drie meters hooge, sierlijk bewerkte zilveren *custodia*, dat is een tabernakel, met talrijke allerliefste figuren van hetzelfde metaal; ook staat daar een keurige bronzen kandelaar, bijna zeven meters hoog, met vijftien armen, nagemaakt volgens den kandelaar, die zich te Jeruzalem, in den tempel van Salomo, zou hebben bevonden, en welken men op de triomfpoort van Titus, te Rome, ziet afgebeeld. Verder bevat die sacristij ook een volledig zilveren altaar, en nog ontelbare andere schatten en kunstwerken.

Wij verlieten de kerk langs eene andere deur, dan wij waren binnengekomen; in het portaal hing eene leelijke verdroogde krokodil. Waarlijk, een zonderling versiersel!

Zondags gingen wij in die kerk de groote mis bijwonen, alhoewel men dit staande of knielend doen moet, want stoelen of banken zijn er niet. De aanwezigen waren niet zeer talrijk en bestonden veelal uit min of meer bejaarde vrouwen, maar ook uit allerbekoorlijkste senoritas, welke plat op de matten nederzaten, met hare sierlijke, veelkleurige kleederen, zwierig rondom zich uitgespreid. Zij waren inderdaad allerliefst, met de zwarte kanten *mantilla* op het hoofd en een prachtigen waaier in de hand. Dat ze veel baden, kunnen wij juist niet bevestigen, want het was smachtend warm en zij hadden werks genoeg, om zich met haren waaier gedurig het aangezicht te verfrisschen.

Wij hadden opgemerkt dat, toen zij in de kerk traden, zij iets aan een zijden koordje aan de hand droegen; het kon misschien vijftien centimeters lang zijn. Wij meenden dat het een zakje was; doch in de kerk plaatsten zij het naast zich, en alsdan vertoonde het een drievoetje, met een zijden doekje aan den bovenkant er overheen gespannen, waarop zij haar gebedenboek of paternoster legden, telkenmale hare fijne vingeren den waaier heen en weer slingerden, iets wat omtrent alle vijf minuten gebeurde. Zij

doen dit wezenlijk op eene zeer bevallige wijze, terwijl hare groote heldere oogen vinnige blikken rondom zich werpen. Er zaten daar zeer lieve senoritas neergehurkt; eens scheen het ons toe, dat zij het er blijkbaar op aanlegden, om, zelfs in den tempel des Heeren, in ons oud gemoed brand te stichten; doch een oogenblik nadien waren zij weer zoo diep in het gebed verslonden, dat wij moesten bekennen, ons misgrepen te hebben. Wat er ook van zij, stellig is het, dat wij dien Zondag in de mis zeer verstrooid zijn geweest.

Ook op de straat speelt de waaier eene groote rol en dient insgelijks tot zonnescherm. Al de vrouwen, oude en jonge, zijn er van voorzien, en sommige waaiers zijn wezenlijke prachtstukken; in de winkels zagen wij er op den prijs van 80 tot 100 pezetas geteekend. Voor jeugdige senoritas is de waaier een onmisbaar speelgoed, dat haar zeer welstaat en als het ware bij haar overig kleedsel behoort; geene enkele van haar zou zich zonder waaier op de straat durven vertoonen.

Toen de mis ten einde was, zochten wij het provinciaal museum op. Dit museum, in een oud klooster gevestigd, is niet groot en er zijn niet veel schilderijen; maar wat er voorhanden is, mag meestal puik worden genoemd, en is, voor verreweg het grootste gedeelte, van afgeschafte kloosters herkomstig. Murillo is er op eene uitmuntende wijze vertegenwoordigd: er hangen van hem niet minder dan drie en twintig doeken, onder andere de *H. Thomas van Villanueva aalmoezen uitdeelend* en een *H. Franciscus aan den voet van het kruis;* verder eene *Onbevlekte ontvangenis* en nog andere meesterstukken. Murillo, op 1 Januari 1618 te Sevilla geboren, was een voortreffelijk schilder van godsdienstige onderwerpen. Zijne heiligenbeelden zijn vol geestelijk gevoel, vol reine hemelliefde; het smachtend verlangen straalt uit hunnen blik. De engelen, die hij ons te aanschouwen geeft, zijn geene vettige gevleugde dikzakken; neen! bij hem hebben zij iets bovennatuurlijks, iets wezenlijk ideaals, dat u treft, dat u medesleept, en dat u den man die zooveel schoons op het paneel wist te tooveren, doet liefhebben en hoogschatten. Hij was zijn gansche leven voor kerken en kloosters werkzaam en kwam op eene ongelukkige wijze aan zijn einde: in 1681 vervaardigde hij te Cadix een groot altaarstuk voor het kloosterkerkje der Kapucienen, het *Mystieke huwelijk van Ste.-Catharina* verbeeldende. Hij was zoozeer in zijn werk verdiept, dat hij eensklaps van zijne stelling viel en, op eene gevaarlijke plaats, erg werd gewond. Hij liet zich naar zijne geboortestad terugvoeren, verkwijnde nog eenigen tijd, tot hij, op 3 April 1682, overleed. Hij werd er, in het kerkje van het H. Kruis, te ruste gelegd.

Het museum bevat insgelijks verdienstelijke schilderijen van andere Spaansche meesters, namelijk van Zurbaran, Roelas, enz., alsmede talrijke heiligenbeelden en ander beeldhouwwerk. Wij zagen er ook een *Laatste oordeel* van Marten de Vos, dat niet onder de beste stukken van dien schilder tellen kan.

De twee grootste doeken van Murillo hangen in het gasthuis *la Caridad* en verbeelden het *Sermoen op den berg* en *Mozes die eene bron uit de rots ontspringen doet.* Beide getuigen van 's meesters verdiensten

Vervolgens gingen wij, aan de tegenovergestelde zijde der stad, een eigenaardig gebouw bezichtigen, het *Huis van Pilatus* genaamd. De markies van Tarifa, don Ribera, die in 1519 eene reis naar Jeruzalem had gedaan, liet het bij zijne terugkomst bouwen, overeenkomstig met het plan dat de overlevering ervan tot ons heeft gebracht. Wij zagen er inderdaad het *pretorium*, of de zaal waar Pilatus den Godmensch ondervroeg en geene schuld in hem vinden kon, het kabinet met de waterkom, waarin hij zijne handen wiesch, het balkon, vanwaar hij tot de Joden sprak, de kolom waaraan Christus gegeeseld werd; tot zelfs de haan, die bij Petrus' verloochening kraaide, is niet vergeten, en op een grooten, schoonen koer heeft men eenige Romeinsche goden en godinnen geplaatst, om te doen verstaan dat deze hoogst merkwaardige gebeurtenis ten tijde der Romeinen en van het heidendom plaats greep, waartegen Christus kwam strijd voeren.

Voor dit huis van Pilatus heeft men den Moorschen bouwtrant volkomen goed nagebootst; het is geheel in den aard van het Alcazar, doch niet zoo fijn bewerkt.

In den namiddag wandelden wij, langsheen de Guadalquivir, naar het paleis *San Telmo*, een schoon koninklijk verblijf, door den hertog van Montpensier bewoond. In de verschillende rijk gemeubileerde zalen is een overvloed van schilderijen, kunstvoorwerpen en oudheden van groote waarde. Wij zagen er, van de Nederlandsche school, onder andere de schoone schilderij van Ary Scheffer: *de H. Augustinus en zijne moeder aan den boord van de zee*, en het portret van prinses Charlotte, gewezen keizerin van Mexiko, door L. Gallait.

Lang vertoefden wij in de uitgestrekte hovingen van het paleis. Er zijn daar gansche lanen van oranje-, palm- en laurierboomen, benevens groote verzamelingen keurige bloemen en planten, waarvan wij, ter oorzake van onze gebrekkige hofbouwkundige opleiding, ongelukkiglijk de namen niet kennen. Alles was er uitmuntend onderhouden en verzorgd. Kortom, deze hof is een der schoonste die wij in Spanje hebben gezien.

Niet verre vandaar staat de *Torro de Oro* of gouden toren, een achthoekig, niet oneigenaardig gebouw, waarin Pedro de Wreede, naar men verhaalt, zijne schatten zou hebben bewaard. Hij levert evenwel zeer weinig belang op, en dit is ook het geval met de groote sigarenfabriek, die zich daar in de nabijheid bevindt en waar twee of drie honderd meisjes arbeiden.

Aan de overzijde der Guadalquivir ligt de voorstad Triana, welke met eene brug aan Sevilla is verbonden. Gansch die sterk bevolkte wijk wordt door arme menschen en werklieden bewoond. Men wijst er een groot gebouw aan, in hetwelk voorheen de hatelijke inquisitie zetelde. Op het einde der verledene eeuw, namelijk in 1780, werd er nog eene vrouw, beticht van tooverij, ten vure verwezen.

Behalve de hoofdkerk, bezit Sevilla ook talrijke parochiekerken, waarin verdienstelijke schilderijen en beeldhouwwerk te zien zijn. Die van *San Marco* is op de plaats eener moskee gebouwd en heeft nog een Moorschen toren, welke ouder dan de Giralda schijnt te wezen; doch hij is op verre na zoo belangwekkend niet Degene van *Omnium Sanctorum* bezit insgelijks dergelijken toren, ietwat schooner dan de vorige.

Drie kerkjes zijn aan de protestanten, voor de uitoefening van hunnen godsdienst, afgestaan; in een dezer liggen verscheidene leden van den bloedigen inquisitieraad

begraven. Zij moeten ongetwijfeld niet vreedzaam slapen in hun graf, terwijl bovenop hunne zerken, de hervormden, waarvan zij wellicht de voorouders hebben vervolgd en gemarteld, thans in volle vrijheid hunnen eeredienst verrichten.

Wij hebben Sevilla, bij dag en avond, doorloopen, maar nooit hebben wij iets van serenades vernomen, welke door verliefden, onder de *miradors* hunner uitverkorenen, zouden gegeven worden, waarvan sommige reizigers zulke dichterlijke beschrijvingen hebben geleverd; evenmin hebben wij er het volk in de straten zien dansen. Nergens op onze reis zijn wij van dit een of ander oog- of oorgetuige geweest. Daaruit mogen wij gerust afleiden, dat dit, ofwel slechts zelden en alleen in vroolijke omstandigheden gebeurt, ofwel teenemaal buiten de Spaansche mode is geraakt.

J. STAES.

> Algemeene begrippen en groote inbeelding zijn altijd op den weg om ontzettend onheil aan te richten.
> GOETHE.

Bloemkweekerij voor reukwerk.

't Is verbazend, welke ontzaggelijke hoeveelheden bloemen er worden verbruikt, om reukwerk te maken. Te Cannes, in Frankrijk, is een reukwerkmaker gevestigd, die jaarlijks 70,000 kil. oranjebloemsems, 6,000 kil. hyacinthen, 70,000 kil. rozebladeren, 16,000 kil. jasmijn, 10,000 kil. viooltjes en 10.000 kil. stamrozen gebruikt. Om 10 kil. rozebladeren te verkrijgen, zijn 5,000 rozestruiken noodig die 1800 vierkante meters grond beslaan; 30,000 jasmijnstruiken, die 15,000 vierkante meters grond innemen, geven slechts 1000 kil. bloemen. Men heeft 5000 vierkante meters grond, beplant met viooltjes, noodig, om jaarlijks 1000 kil. bloemen te oogsten. Te Nizza en te Cannes oogst men 25,000 kil. viooltjes, die 6000 kil. zuiver extract geven, maar door zoogenoemde versnijding en ander geknutsel, maken de fabrikanten van die 6000 kil., 12,000 kil., die voor het bereiden van oliën en pomade worden geleverd. Nizza brengt 200,000 kil. oranjebloesems voort, Cannes en omstreken 434,000 kil., benevens 18,000 kil. hyacinthen. Eerlijk, kunnen Cannes, Grasse en Nizza, te zamen, jaarlijks 465,000 liters zuiver oranjebloesemwater voortbrengen; maar zij verstaan de kunst om van 1 liter er 2 te maken, en zoo komt het, dat zij, het eene jaar door het ander, meer dan 1 millioen liters oranjebloesemwater uitvoeren.

In Rumelië wordt veel zorg besteed aan het kweeken van

rozen voor het maken van rozenwater. *Rosa Damascina* heet de soort van rozen

die men daartoe gebruikt (rood en wit, doch meest rood) en waaruit jaarlijks ongeveer 2000 kilos rozenwater wordt getrokken. Zij bloeien in Mei en Juni. De rozenstruiken, welke in rijen worden gekweekt, zijn omtrent 2 meters hoog en bereiken eerst in hun vierde jaar, hun vollen wasdom. Een stuk grond van eene hectare, met vierjarige rozenstruiken beplant, brengt per jaar tusschen 1000 en 2000 kilos rozen voort. De boeren maken het rozenwater zelven. Daartoe hebben zij eene stookplaats van aarde, onder de opene lucht, gewoonlijk in de nabijheid van eene beek of gracht Hunne ketels kunnen tusschen 25 en 50 pond rozen bevatten, benevens het dubbele gewicht water; aldus gevuld, worden zij gedurende een half uur goed aan de kook gehouden. Het overhalen (de distillatie) geschiedt met een eenvoudig tinnen toestel, aan welks helm of kap eene lange gebogen buis is vastgehecht, die door eene met water gevulde ton (koelvat) gaat en het afgetrokken rozenwater naar een ander vat (ontvanger) voert, hetwelk den vorm heeft van eene flesch. De uitgebloeide rozen, tot afkoking bestemd, worden vóór zonsopgang geplukt, zooveel als men er gedurende een dag kan bewerken. De Rumelische boeren vervalschen het rozenwater met een aftreksel van geraniums; niet zelden brengen zij zulk reukwater voor zuiver rozenwater in den handel, ofschoon het voor drie kwart uit een afkooksel van geraniums en nauwelijks een kwart aftreksel van rozen is samengesteld. Het Rumelisch rozenwater gaat voor het grootste gedeelte naar Konstantinopel.

Het masker.
(*Vervolg, zie blz. 65.*)

Met onstuimigheid drong Ugo er thans bij de onbekende op aan, welke hij in eenen adem zijne beschermheilige, zijn schutsengel, en de hemel weet wat al niet, noemde, om zich nu aan hem bekend te maken.

- Ontroostbaar zoude ik zijn, signora, wanneer ik den naam der verwonderlijke toovenares, die mij hare hulde waardig keurde, niet leerde kennen, wanneer mij de gelegenheid benomen werd, door mijnen dienstiever, gedurende mijn geheel leven, te bewijzen, dat zij geenen ondankbare aan zich verplichtte.

- Stil, stil, excellenza, was haar antwoord. Waaraan weet gij dan, dat ik uw zoogenoemde goede geest ben? Mogelijk is het wel mijne vriendin, - waaraan kunt gij ons onderscheiden?

De signor had zich wel voor een oogenblik van de dames verwijderd en gedurende het spel slechts met eene harer gesproken - daarom verbaasde hem deze onverwachte tegenwerping te meer, en geloofde hij in de eerste oogenblikken werkelijk, dat hij zich tot de verkeerde gewend had, eene dwaling, welke, buiten het reeds vermeld bijzonder gelijkvormig uiterlijk, nog door de gelijkluidende, maar onder het masker licht te veranderen, uitspraak en toon begunstigd werd.

- Ik wijde mijn dienst, antwoordde Ugo, na eene korte poos, aan diegene, welke mij het eerst de eer bewees, mij aan te spreken, en wanneer mijn gehoor mij niet geheel bedriegt, zijt gij dat, madonna!

- Het zal u mogelijk berouwen, hernam het aangesproken masker, hetwelk werkelijk de door den pratriciër bedoelde was, het bedriegelijkste aller zintuigen vertrouwd te hebben. Maar het zij zoo, ik neem uwe dienstaanbieding aan, zonder te willen beslissen, of ik ze aan den tik met den waaier of aan mijn geluk in het spel te danken heb. Desniettemin raad ik u, onbaatzuchtig als ik ben, om het toch niet geheel bij mijne gezellin te verkerven. De tijd kan komen, dat gij uwen misslag zoudl betreuren. Wij beide schijnen elkander volmaakt te gelijken, en evenwel...

- Bestaat er, viel de andere haar lachend in de rede, een aanmerkelijk onderscheid tusschen ons. Eene van ons namelijk heeft rechtmatige aanspraak om voor schoon gehouden te worden, terwijl de andere verschrikkelijk leelijk is. Zie dus wel toe, signor Ugo, dat gij de goede keus doet, en niet de kraai in plaats van de duif vangt.

- Paris had eene gemakkelijke keuze, hernam de edelman, toen de godinnen, door zich dienstvaardig in hare ware gedaante te vertoonen, hem allen twijfel ontnamen. Ik durf mij slechts op een geheim gevoel des harten verlaten, en dit, signora, spreekt ten uwen gunste. U, madonna, zou ik den appel reiken, wanneer ik daardoor uwe vriendin niet vreesde te beleedigen.

- Toch niet, antwoordde de versmade vroolijk.

- Maar bedenk, dat wij u bij uw woord houden.

- Daarom smeek ik u. Maar hoe, vroeg Ugo ongeduldig, zal zich dit liefelijkste aller raadsels oplossen? En waaraan ken ik de beheerscheres van mijn hart weder?

De eerste dame reikte den jongeling een schitterenden diamanten ring, en verzocht om een gelijk teeken van hem.

- Bedenk, signor Ugo, dat gij voortaan uw geheel leven aan de eigenares van dezen ring gewijd hebt, en dat, wanneer da begeerte, om het voorwerp uwer keuze nader te leeren kennen, overmorgen niet reeds bekoeld is, gij ten tien ure des nachts voor de kerk van San Giovanni e Paolo, dicht bij het standbeeld van den veldheer Coleoni, verwacht wordt. Eene gondel zal op het aangeduide uur landen. De gondelier geeft u het woord: ‘Il passo.’ Gij geeft het wederwoord: ‘Per amore.’

- Een kwaadvoorspellend herkenningsteeken, madonna, antwoordde Ugo.

- Zijn dan alle verliefden niet min of meer dwaas? En nu, vaarwel!

- Maar uw geld, signora?

- Overmorgen zullen wij wel afrekenen. Tot dien tijd, adio!

De maskers verwijderden zich, wenkten hem met den waaier een afscheidsgroet toe en verdwenen in het gedrang.

Wanneer ik voor elke verwensching, welke van vroeger

tijd af, door wachtenden, over de lengte en de traagheid van den tijd is uitgesproken, slechts eenen centissimo had, ik zoude in staat zijn, de republiek Venetië met de drie aanhoorige koninkrijken Cyprus, Candia en Morea, van welke blijkbaar niets is overgebleven dan de drie roode masten voor de St.-Marcuskerk, te kunnen koopen. In alle geval zou signor Ugo Gricci het grootste deel tot dit fonds hebben bijgedragen, en dat enkel en alleen van verwenschingen, in die twee dagen uitgebraakt. Zijn ongeduld was zonder grenzen. Den volgenden morgen dwaalde hij alle kerken van Venetië, des avonds alle schouwburgen rond, om de geheimzinnige onbekende te vinden - zij bleef onzichtbaar. Hij speelde en won - maar kon van innerlijke onrust nergens rusten noch duren. Hij moest zich zelve vragen, hoe het toch toegegaan was, dat hij zoo plotselings zulk een hevigen hartstocht voor eene onbekende, welker gelaat hij niet eens aanschouwd had, had kunnen opvatten; hij bleef zich het antwoord verschuldigd, zonder dat zijn liefdegloed in het minste bekoeld werd. De eenvoudige oplossing van het raadsel was, dat de geheimzinnige verschijning zijne nieuwsgierigheid opgewekt, zijne verbeeldingskracht ontvlamd, en hij zich zelve zoo lang voorgepraat had, dat hij smoorlijk op de onbekende verliefd was, tot hij zelve hieraan, als aan een evangelie, geloofde - eene zelfmisleiding, welke mag gerekend worden, tot de erfzonden van ons geslacht te behooren.

Op den dag, voor de samenkomst bepaald, stond signor Ugo weder aan den ingang der St.-Marcuskerk, tegen eenen pilaar geleund, en beschouwde nauwkeurig alle, naar de mis gaande, Venetiaansche vrouwen. Te dien tijde droeg het vrouwelijk geslacht nog algemeen de gelijkvormige vesta di Zendala, eene op zich zelve zeer loffelijke gewoonte, welke, tot groot verdriet van vaders en echtgenooten, door Parijsche en Weener modes verdrongen is, maar welke op dien morgen den verliefden Ugo tot vertwijfeling bracht. Honderdmaal stak hij den vinger uit, om haar het wijwater aan te bieden, en honderdmaal liet hij de hand weder zinken.

Eindelijk fluisterde hem eene stem de woorden in het oor: ‘Excellenza, ik verzoek u om een oogenblik gehoor.’ De edelman zag ontevreden om. Het was een klein, behoeftig gekleed man, met geen zeer aanbevelingswaardig gelaat, welke hem, terwijl hij zich op de teenen verhief en uitrekte, aansprak. De cavalier, die in den kleine eenen spion van het heilig officie, of ten minste eenen koppelaar vermoedde, wendde zich verachtelijk van hem af, zonder hem een antwoord waardig te keuren.

- Excellenza, fluisterde het manneke weder, heden verschijnt zij niet.

- Wie? Zij? vroeg de patriciër, van wie spreekt gij? Wat hebt ge met mij te doen?

- Verwaardig u slechts mij te volgen, illustrissimo!

De kleine trippelde vooruit, en plaatste zich onder het portaal van het paleis van den doge, in eene der nissen, waar de openbare schrijvers gewoonlijk hun bureel plegen te houden, doch die thans, ter gelegenheid van vastenavond, verlaten waren. Vreesachtig zag hij naar alle zijden rond, of hij ook beluisterd werd, en zegde daarna: ‘Ik herhaal het u, excellenza, gij wacht heden te vergeefs. Zij kan thans de kerk niet bezoeken.’

- Bij alle duivelen, wie bedoelt gij met uw zij?

- Wie anders dan het zwarte masker, genadige heer, dezelfde, welke u in het spel een ongehoord geluk aanbracht.

- En hoe weet gij dit? Hoe heet zij? Spreek! Haar naam weegt tegen tien zecchinen op.

(Wordt voortgezet.)

Boekbeoordeeling.

Mina Lievens, door L. Buyst.

Liefderomans gelijken wel eenigszins aan de klassieke muziek, met hare duizenderlei kleine variatiën op hetzelfde thema; ook de schrijvers van liefdesavonturen tokkelen steeds dezelfde snaar, en ofschoon deze zoo oud is als de schepping, weten zij er nog altoos nieuwe tonen aan te ontlokken, om hunne lezers te boeien.

Zoolang de wereld blijft bestaan, zullen er liefderomans worden geschreven, omdat de liefde altijd even jong, altijd even frisch blijft. De ouderen van dagen, welke in dergelijke lectuur geenen lust meer vinden, en ze ook voor anderen afkeuren, denken er niet aan, dat ze door een jeugdig geslacht zijn opgevolgd, voor hetwelk de onuitputtelijke liefdegeschiedenissen eene onweerstaanbare aantrekkelijkheid bezitten, en dat dit jonge geslacht, binnen een paar dozijn jaren, op zijne beurt, weer door een ander zal worden vervangen, waarvoor zulke romans nogmaals eene aangename uitspanning zullen wezen.

Ondanks al de boetpredikatiën van grijskoppige wijsgeeren, is dit zoo en zal dit immer zoo blijven. De ouderen van dagen worden doorgaans stemmiger, en die stemmigheid - wij hadden bijna een harder woord geschreven, doch houden het in de pen terug - neemt gewoonlijk met de jaren toe, daargelaten eenige zeldzame uitzonderingen, waartusschen wij ons natuurlijk rangschikken.

Onze bewering is op ondervinding gegrond, en tot staving ervan, willen wij hier het volgende uit ons veeljarig dagbladschrijversleven vertellen. ‘Niemand genoemd, is niemand geblameerd,’ zegt het spreekwoord. Wij laten dus den naam van het blad ter zijde; hij doet hier overigens niets ter zake.

In onze hoedanigheid van tweeden opsteller, waren wij ook met het bezorgen en verzorgen van het ‘Mengelwerk’ gelast. Daartoe stond ons eene ruime keuze ten dienste van Hoogduitsche, Engelsche en Fransche romans. Bij enkele persoonlijke vertalingen, namen wij liefst onzen voorraad uit reeds in Noord-Nederland vertaalde werken, welke slechts een weinig moesten worden vervlaamscht.

Dramatische gebeurtenissen en liefdegeschiedenissen vielen het meest in den smaak der lezers van het blad. Dit was alles goed en wel, zoolang de eigenaars en de hoofdopsteller jong waren, of beweerden jong te wezen. Maar toen hunne haren begonnen te vergrijzen, werden zij ook stemmiger en preutscher; er mochten nog wel liefdevoorvalletjes als mengelwerk in het blad worden gegeven, doch slechts gezuiverde, ernstige, bedaarde. Alzoo moesten al de kussen zorgvuldig worden doorgeschrabt, en wanneer wij het ons veroorloofden er nu en dan nog een enkelen te laten doorslibberen, werd ons dit als een gruwel, als eene doodzonde aangerekend. Talrijke werken werden dan ook, tegen onzen dank, deerlijk verminkt.

Deze en nog menigvuldige andere wederwaardigheden, boezemden ons eindelijk eenen walg in van het journalistenleven. Maar dewijl het hier juist de plaats niet is om te vertellen, hoe wij dagbladschrijver werden, en op welke wijze en voor welke redenen wij ons vrijwillig van dit ambt losrukten, voorbehouden wij ons, om dit alles later, in een afzonderlijk artikel, mee te deelen.

Bij het nalezen van het vorenstaande, zien wij, dat wij nog geen enkel woord hebben gerept van het ons ter beoordee-

ling gezonden liefdeverhaal, *Mina Lievens*, door Leonard Buyst. Dit is eene onvergeeflijke nalatigheid, welke wij ons haasten te herstellen.

De heer Buyst is geen nieuweling in onze letterkunde. Het boekje, dat voor ons ligt, is reeds zijn derde werk, en wij stippen met genoegen aan, dat er veel vooruitgang is in zijnen schrijftrant. Zijne *Mina Lievens* laat zich gemakkelijk lezen en vele zijner personages zijn goed getypeerd, wel te verstaan, behalve dat van den jongen boerenzoon, Edward Verkouter, die, in eenen aanval van jaloerschheid, wat al te dwaas van huis wegloopt, zonder eens na te denken hoeveel verdriet dit onbezonnen vertrek aan zijne brave moeder zal berokkenen. Zelfs schrijft hij haar niet eens, gedurende zijn maandenlang verblijf in Frankrijk. Dergelijk gedrag is in strijd met dat van een oppassenden, onderdanigen zoon, zooals de heer Buyst hem ons heeft leeren kennen.

Overigens zit het verhaaltje goed in elkander, en het strekt den jongen schrijver tot eer, dat hij zijn werkje aan de nagedachtenis van den nog immer betreurden Hendrik Conscience heeft toegewijd, aan wiens algemeen erkend talent, hij, in een puik geschreven voorwoord, eene billijke hulde brengt.

J. STAES.

Kroniek.

ANTWERPEN. 29 Maart werden door mgr. Sacré de drie nieuwe klokken der St.-Amanduskerk plechtig ingewijd. Zij werden geleverd en gegoten door den bekwamen klokgieter Alfons Beullens. De grootste klok (Amandus geheeten) weegt 1490 kil.; de klokken Dymphna en Norbertus wegen 1055 en 660 kil. Alle drie worden als hel en zuiver klinkend geroemd.

- Karel Verlat heeft de volgende nieuwe schilderijen gemaakt: 1. *De plaatdrukkers* (apen, die Verlats portret drukken); 2. *De regenvlaag* (meisjes onder een regenscherm); 3. een fruit- en bloemenstuk; 4. de afbeelding van eenen hond; 5. *Tusschen twee vuren* (een meisje tusschen twee honden, die elkander aanblaffen); 6. *Het verloren spoor;* 7. *Wilde-zwijnenjacht.* De twee eerstgenoemde schilderijen zijn aangekocht door den heer D. Ratinckx en de twee laatste door den heer Arnold de Pret.

- Van 13 tot 21 Februari hielden de kunstschilders E. Claus en K. Nijs in de zaal Verlat eene tentoonstelling van eigengemaakte studiën en schilderijen; van den eerstgenoemde zagen wij, onder andere, de volgende zeer verdienstelijke stukken: eene *Boerin, Op den buiten*, *Terugkomst van het veld*, *Aan den overzet*, *Haagdoorn*, *Als de wind blaast*, *Lilas, Seringen*, *Oever van de Leie*, *Wilgen*, *Nazomer*, *Na den regen*, *De poel*, *Tabakpluizers*, *De maaier*, *Octoberzon*, *Herfst*, *Regenachtig weder*, *Opkomende maan*, *Kom der Leie* enz. Karel Nijs, die vorderingen heeft gemaakt sedert de laatste tentoonstelling van Brussel, waar wij zijne, ook hier aanwezige, *Verloofde* zagen, mist eigenaardigheid en Vlaamsche kleur. Zijn *Avond*, *Een weg*, *Op den buiten, Op het staketsel*, *Het madeliefje*, *Over den scheidsmuur*, *Scheldekade,* zijn goede studiën, die verdienstelijk aangelegd en samengesteld zijn en als dusdanig een gunstigen indruk maken. Het portret van des schilders zuster, in zijne werkplaats, is breed behandeld, maar het model werd niet naar waarde getroffen en overtreft verre het portret. De *kinderportretten* zijn beter gelukt. Fraai is de kopie naar

Velasquez' portret der infante Margaretha. Het groot geschiedkundig tafereel *Salammbo* is niet geslaagd.

- Theodoor Verstraete heeft van 1 tot 7 Maart in de zaal Verlat een 40-tal zijner schilderijen tentoongesteld, waartusschen de in onzen vorigen jaargang, blz. 134, vermelde *Beukenlaan* en *Berechting.* Deze tentoonstelling heeft ons versterkt in ons oordeel, dat Verstraete een onzer goede en meest dichterlijke landschapschilders is, die, wanneer hij zijne stukken wat meer zal afwerken, een in het vak uitstekend meester zal worden. Als voortreffelijke stukken noemen wij het *Gezicht op Brasschaat*, *De avond*, *Na regen*, *In September*, *Het hooien*, *Maanlicht*, *Zomeravond*, *De hoeve*, *In den groenen hond*, *In het Park* (deze zeer fraaie schilderij werd gekocht door den heer A. De Groof).

- De kring *Als ick kan* hield tusschen 21 en 28 Maart zijne 8ste tentoonstelling, die een aantal verdienstelijke stukken rijk was. F. Adriaenssens had twee gezichten (op de Aisne en Rochebourg) ingezonden; K. Boland, 8 dierenstukken en stillevens; van L. Brunins 5 schilderijen, mag de *Werkplaats* met den meesten lof, als een hem waarlijk tot eere verstrekkend gewrocht, vermeld worden. Van E. Chappel vermelden wij een goed wildstuk en twee zeer fraaie bloemenstukken; van L. Delehaye, eene welgeslaagde voorstelling, getiteld: *Na het spel;* van K. Mertens, een goed portret van P. Van Havermaet in zijne werkplaats; van J. Rosier, een krachtig geschilderd *Bohemer;* van A. Silis, een eigenaardig tafereeltje, getiteld: *Opgepast;* van J. Snick, een *Wever* uit het land van Waas. Castel Ebert stelde 8 stukken ten toon, die ons meestal minder zorgvuldig afgewerkt voorkwamen. Behalve drie andere stukken, vestigde van F. Hanno eene zeer welgelukte studie naar eenen leeuw de aandacht der kenners. Mej. R. Leigh betoonde veel talent in hare twee landschapschilderingen en namelijk in haar gezicht uit Brasschaat. Denzelfden lof verdienden H. Ruls inzendingen, inzonderheid zijn Februarilandschap. A. Delgoffe gaf twee goede portretten te zien. Tusschen de overige schilderijen, halen wij aan die van E. Gorge, A. Halberstadt, H. Luyten, H. Van de Velde. F. Brandt stelde eene proef van zijne ets naar Rubens' *Communie van Franciscus* ten toon, A. Van Beurden, een portret in gebakken aarde van H. Rul en een groepje (vrouw en kind), getiteld: *De operatie.*

(Tot onze spijt, verkeerden wij in de onmogelijkheid een overzicht te geven van de 6de en 7de tentoonstelling van *Als ick kan;* zij vielen in het laatste kwartaal van 1885, toen de wereldtentoonstelling het grootste gedeelte van onze plaatsruimte in beslag nam.)

Sterfgevallen.

GUSTAAF HANSOTTE, provinciaal bouwmeester van Brabant, is den 22n Maart te Schaarbeek overleden. Hij was te Parijs geboren, uit Belgische ouders, den 25n Mei 1827. Sedert 1857 bewoonde hij België In 1869 werd hij tot provinciaal bouwmeester van Brabant benoemd. Hij was een uitstekend bouwkunstenaar. Schaarbeeks St.-Servatiuskerk en de kerk van Etterbeek werden volgens zijne plannen gebouwd, evenals het schoone provinciehuis te Brussel. De dood is hem de voltooiing komen beletten der Ste.-Mariakerk, van Schaarbeek, welk belangrijk werk onlangs aan den bekwamen man was opgedragen. Hansotte's lijkdienst had in de Ste.-Mariakerk plaats. Aan het graf werd door den bouwmeester Coulon eene redevoering gehouden.

Martinus Josephus Geeraerts 1707 + 1791.

HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

De bijzonderheden, welke wij hier aanhalen, betreffende den Antwerpschen kunstschilder, wiens portret wij opnemen, zijn ten deele ontleend aan het *Jaerboek der vermaerde en kunstrijke Gilde van St.-Lucas*, van J.B. Van der Straelen, door P.Th. Moons-Van der Straelen, in 1855, te Antwerpen, bij J. Peeters-Van Genechten uitgegeven.

M.-J. Geeraerts, den 7^{n} April 1707 in de Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen gedoopt, was een zoon van Jan-Baptist, koopman in juweelen, en Anna-Maria Borrekens. Hij ontving zijn eerste onderwijs bij de paters Jezuïeten zijner geboortestad, en verbleef als kostganger (convictor) eenige jaren in hun convict op de St.-Jacobsmarkt. Zijne ouders hadden hem tot den handel bestemd, maar zijn vader, aanleg voor de kunst in hem bespeurende, deed hem op 16-jarigen leeftijd in de leer bij den kunstschilder Abraham Godyn, van wien men onder andere weet, dat hij zich omstreeks 1684-1694 te Praag ophield, en op het slot Troja aldaar eene reeks schilderingen uitvoerde die door Nagler als hoogst verdienstelijk worden geroemd, terwijl men verder nopens Godyn eenige berichten aantreft in Dlabaez' *Böhemischen Künstler-Lexicon.*

In 1731 werd M.-J. Geeraerts vrijmeester van de St.-Lucasgilde. Zijn lievelingsvak was de grijsschildering, waarin hij metterdaad een meester mocht worden genoemd. Nadat de Lucasgilde, in 1741, door achteruitgang van stoffelijke omstandigheden, het geven harer lessen had moeten staken, stelde Geeraerts zich met nog vijf andere kunstenaars beschikbaar, om kosteloos het leeraarsambt waar te nemen. Tevens gaf hij een beeld ten geschenke, om dienst te doen bij het onderwijs. Het stelt eene boschgodin met klankbekkens voor en wordt nog bewaard in de Antwerpsche academie.

In 1756 werd hij benoemd tot bestuurder van deze inrichting en hij vervulde dezen post tot aan het einde zijn levens, met zooveel iever als schrander beleid. Eerst in Januari 1791, toen de achtbare man, ruim 83 jaren oud geworden, zich door de ziekte zag aangrijpen, welke hem, nauwelijks eene maand daarna, ten grave slepen zou, werd hem een medebestuurder toegevoegd, in den persoon van Jan-Baptist Beguinet, die Geeraerts opvolgde aan het bestuur der academie.

Het Antwerpsch museum bezit van Geeraerts eene uitmuntende schilderij, op doek, $0^{m}75$ hoog, $0^{m}94$ breed, door hem zelve aan de academie geschonken in 1765. Zij vertoont op zinnebeeldige wijze de *Schoone kunsten*, die de tweedracht verdrijven. Het door ons medegedeeld portret is gekopieerd naar eene teekening met gekleurd krijt, van B. Beschey, welke in de Antwerpsche academie berust. Voor zooveel wij hebben kunnen nagaan, moet het Geeraerts, gedurende zijne lange kunstenaarsloopbaan, niet aan bestellingen hebben ontbroken De muren der bibliotheek van de St. Pietersabdij, te Gent, werden door hem, boven de boekenkassen, met grijsschilderingen versierd, die p r a c h t i g w o r d e n g e noemd. De abdij te Tongerloo bezit van hem het hoofd van den H.-Norbertus. In het museum van Rijssel zagen wij van Geeraerts twee zeer groote en schoone stukken, *Spelende kinderen* voorstellende. C. Kramm vermeldt schilderingen van hem in de kerk van het H. Graf, te Kamerijk. Te Weenen bezitten het museum van het Belevedere, een Geeraerts van 1775, en de Lichtenstein-galerij, vier stukken (kindervoorstellingen), waarvan twee het opschrift voeren: *M.J. Geeraerts f. Antverpia 1752* en *1753.* Des schilders werkplaats bevond zich op de St.-Nicolaasplaats, in de lange-Nieuwstraat, te Antwerpen. Den 22^{n} Augustus 1759 werd hem daar een bezoek gebracht door den landvoogd Karel van Lorreinen, en des prinsen zuster, mev. Anna-Carolina, abdis van Remiremont en van S^{te}.-Waldetrudis, te Bergen, vergezeld van een luisterlijk gevolg. Geeraerts, die ongehuwd bleef, woonde in de Hochstettersstraat te Antwerpen, met zijne zuster en later met zijne nichten Theresia-Josepha en Anna-Maria De Bie, welke laatsten zijne erfgenamen werden. Hij was, namelijk door het fortuin, hetwelk zijne ouders hem hadden nagelaten, een welgesteld man. Den 16^{n} Februari 1791 verwisselde hij het tijdelijke met het eeuwige. Drie dagen daarna, des avonds, werd hij, onder een grooten toeloop, in de Antwerpsche hoofdkerk begraven.

Het masker.
(Vervolg en slot; zie blz. 75.)

De bespieder meesmuilde listig, toen hij de goudstukken in zijnen zak líet glijden: ‘Excellenza, gij verplicht mij door het rijke geschenk tot dankbaarheid en oprechtheid. Het zoude een Judasstreek zijn, u slechts het geringste te verbergen. Weet dan: de onbekende dame is Theresa Foscari, weduwe van den proveditore Diego Mazzini. Van haren rijkdom hebt gij gewis gehoord, even zoo zeker van de gestrengheid, waarmede de afgestorvene zijne vrouw behandelde. Zoo lang hij leefde, durfde zij geene schrede over den drempel zetten. Men heeft veel gemompeld van jaloersche grillen, waarmede de zalige zich gekweld had - ik kan het u anders verhalen. De eenige reden, waarom de proveditore donna Theresa gehuwd had, was haar onmetelijk vermogen; waarom hij haar als eene Turksche slavin bewaakte, was - hare leelijkheid. Ja, excellenza, de afgestorvene schaamde zich, aan de zijde zijner vrouw gezien te worden.’

- Mensch, gij liegt! riep de patriciër en greep den kleine driftig bij de keel.

- Jozef! Maria! gij wurgt mij, excellenza! Is dat de dank voor mijne oprechtheid? Laat mij los, ik bezweer het u! Wel, ging hij voort, terwijl hij adem haalde, hoe kan men zoo driftig zijn? Dat is niet beleefd, genadige heer! Kan ik het helpen, dat donna Theresa eenen baard op de bovenlip en eene moedervlek op de linkerwang heeft?

- Maar hare leest, hare houding, hare lokken?..

- Laten niet het minste te wenschen over, viel het mannetje in. Maar daarom gaat donna Theresa ook niet dan gemaskerd op veroveringen uit. En bovendien: Luigi Mazzini, de broeder van den afgestorvenen proveditore, is thans staatsinquisiteur. Er ligt hem om de erfenis dus veel aan gelegen, dat zijne schoonzuster niet voor de tweede maal huwt. Bedenk u, welke ernstige gevolgen voor u uit deze kennismaking kunnen voorvloeien, en hoe gemakkelijk het voor zijne excellentie zoude zijn, den onwelkomen zwager eene vrije woning onder de Looden Daken aan te wijzen. Maar nu van het overige gezwegen! voor tien zecchinen heb ik genoeg gezegd. Onze rekening is effen. Uw onderdanigste dienaar!

Met deze woorden ontsnapte de vertrouwde, even als eene hagedis, en liet den patriciër in de grootste verwarring achter.

De opgaven van den bespieder hadden, helaas! maar al te veel waarschijnlijkheid. De rijkdom van den afgestorvenen proveditore, evenals van de familie Foscari, was algemeen bekend, en even zoo was ook de onzichtbaarheid van donna Theresa reeds lang een onderwerp voor de spotternijen der lediggangers van Venetië geweest. Slechts al te wel herinnerde hij zich, hoe zij hem op hare leelijkheid voorbereid had en dacht aan de samenkomst, wanneer zij, onder bescherming van den nacht, het voornemen scheen te hebben, hare bedriegerij voort te zetten. Zijne eerste gedachte was, niet naar de kerk van San Giovanni en Paolo te gaan, en elke latere uitnoodiging onbeantwoord te laten. Dan brandde hem echter weder het ongelukkige goud, dat hij van haar in handen had, op de ziel. In zijne ontevredenheid beschouwde hij dit als handgeld, waarmede zij hem had willen koopen. De winst van den vorigen dag had hem gelukkig in staat gesteld, zich van de hatelijke verplichting te ontslaan. Hoewel hij alle reden had, om zijn gunstig gesternte te prijzen, dat hem aan de strikken eener onbevallige, leelijke vrouw en de gevaarlijke vervolgingen van haren zwager

had doen ontkomen, smartte hem evenwel de verijdeling van den schoonen droom, waaraan hij zich zoo voorbarig overgegeven had, nooit minder diep. Hij was in vertwijfeling.

Bij den klokslag van tien ure stond de mismoedige Ugo bij het voetstuk van het aangeduide ruiterbeeld. Het plein voor de kerk was verlaten. Alle leven en beweging hadden zich naar het middenpunt der dominante, de St.-Marcusplaats en de Piazetta, welker muren de, naar eene hevige branding gelijkende, vastenavondvreugde weerkaatsten, teruggedrongen. Zeldzaam slechts zag men een geheel verborgen masker langs de kaai sluipen; nog zeldzamer schoot eene snelle, bonte gondel voorbij - doch eindelijk vertoonde zich, na een eeuwigdurend wachten, eene zwarte donkerkleurige gondel. Zij landde. De gondelier sprong aan land, ging naar den patriciër toe, en fluisterde de woorden: 'Il passo.'

- Hij spreekt maar al zeer waarheid, mompelde Ugo bij zich zelve. Ik ben een dwaas - maar nog is het tijd om terug te keeren.

Nog eenmaal vroeg de gondelier, twijfelende of hij den rechten persoon voor had: 'Il passo?' - 'Per amore?' was het doffe antwoord. - 'Volg mij, excellentissimo, gij wordt in de gondel verwacht.'

Ugo Gricci sloop door de deur en voelde zich door twee mollige armen omslingerd. 'Stil, stil, mijn geliefde!' waren de eenige woorden, welke de schoone fluisterde. Eene ondoordringbare duisternis heerschte in de kajuit. De waarschuwingen van den bespieder, zijne eigene voornemens, waren geheel uit het geheugen van signor Ugo weggewischt. Besluiten nemen en uitvoeren zijne twee zaken, en zeker is het, dat de man die de verzoeking wederstaat, na den heiligen Antonius nog moet geboren worden.

Twee uren waren voor de minnenden, in een zoet gesprek over gelukkige en gelukkigmakende liefde heengesneld. De gondel landde weder aan de kaai.

- En wanneer zal ik u wederzien, mijne geliefde? vroeg Ugo bij den afscheidsgroet. Wanneer zal ik, gelukkige, uw lieftallig gelaat aanschouwen?

- Morgen, mijn leven, zal het raadsel zich oplossen. Morgen, op ditzelfde uur, zult gij mij bewijzen of uwe liefde oprecht is.

Dat de jonge man het niet aan verzekeringen en bezweringen van de oprechtheid van zijnen hartstocht liet ontbreken, laat zich licht begrijpen.

- Morgen, morgen, herhaalde de schoone en verwijderde hem van zich. Wij moeten nu scheiden. Vaarwel!

Bedwelmd door het geluk der liefde, ijlde de nobile naar zijne woning. De nacht ging voor hem voorbij in wakend droomen over die zalige uren van hoopvolle liefde. Met afkeer drong hij de weder ontkiemende herinnering aan de boosaardige inblazingen des bespieders terug. Hij had zich te zalig gevoeld, om zijn geluk niet volkomen te wanen.

- Neen, riep hij uit, alleen eene jeugdige, schoone vrouw is in staat zoo te beminnen. Wee den vervloekten bedrieger, zoo hij mij ooit weder in handen valt. Eene afstraffing zal het

loon zijn voor de belastering eens engels. De schaamtelooze hond sprak van eenen baard. Het was eene helsche leugen - maar dit valsche weefsel zal ik verscheuren, den nijd van een boosaardigen mededinger ontmaskeren - ik wil - ik moet.

De dweepende wartaal van de alleenspraak eens opgewonden minnaars behoeft niet verder te worden herhaald. Het zij genoeg te weten, dat signor Ugo verliefder dan ooit opstond, en reeds drie kwartiers voor den vastgestelden tijd, aan het voetstuk van het ruiterbeeld van den ouden Bartolomeo Coleoni als een schildwacht op en neder draafde.

De zoo reikhalzend verwachte gondel naderde eindelijk. De patriciër gunde zich nauwelijks den tijd, om het herkenningsteeken uit te stamelen, stortte in de gondel en - vond ze ledig. De gondelier trok en schudde den sprakelooze bijna een kwartier aan den arm, om hem te beduiden, dat de madonna hem in hare woning verwachtte, voor hij de blijde boodschap begreep. Toen was hij weder van verrassing en ongeduld buiten zich zelve. Men verhaalt, dat hij zijne voeten en zijn Spaanschen rietstok vast op den grond drukte, om de gondel toch feller voort te stuwen. Waarlijk, donna Theresa had geen ongelijk, toen zij den jongen man de woorden: ‘de dwaas uit liefde,’ tot verkenningswoord gaf.

De gondel slingerde zich door de met den zwarten sluier des nachts bedekte kanalen en onder de Ponte de Sospiri heen, naar buiten; de Riva degli Schiavone, het Dogenpaleis, de Zecca schitterden van den flikkerenden gloed der rondom in ijzeren ringen brandende fakkels. Nu eens door het roodachtige schijnsel bestraald, dan weder in diepe schaduw gehuld, zwierden duizende maskers langs de kaai, en, evenals het doffe geloei van een naderenden storm, gleden de suizende, verwarde stemmen der uitgelatene menigte over de golven. Enkele starren wiegden zich spiegelend in den vloed, waaraan ieder riemslag, in de wateren gedaan, phosphorische lichtstrepen ontlokte. De gondel vloog over het Kanaal, roeide om de Dogana en landde aan den zuidelijken oever der Guidecca.

- Altijd rechttoe! riep een der condottieri den uitstijgende toe.

Ugo snelde door den tuin. Bonte, lichtende glazen bollen slingerden zich als festoenen door de boomen heen en verspreidden een vreemdsoortig licht over de, tusschen de bloeiende boschjes zich vertoonende, marmeren beelden, en op de zich naar de starren verheffende stralen der fonteinen.

De patriciër betrad den drempel van het marmeren paleis - geen levend wezen liet zich zien. Zware zijden stoffen, edelgesteenten, verguldsel, door meesterlijke handen vervaardigde schilderstukken, vertoonden zich in alle pracht aan de muren. Zonder zich aan de beschouwing der rondom verspreide schatten op te houden, ijlde signor Ugo haastig door de rijen van de zalen, waarvan ieder de voorgaande in pracht en luister overtrof, rukte eindelijk de laatste deur open - en aanschouwde de beheerscheres van dit tooverpaleis. Zij rustte in eene nis op een met goud doorwerkten divan. Vreemde, zeldzame bloemen wiegden en bogen van alle zijden hare schitterende kelken, even alsof zij hare koningin wilden huldigen, op en neder. Hetzelfde zwarte gewaad, waarin Ugo haar voor de eerstemaal aanschouwd had, omsloot hare schoone leden, maar ook evenals toen, bedekte het halve masker en de kostbare bonta haar gelaat.

De jonge Gricci vloog naar de geliefde toe, zonk voor haar op de knieën en drukte de blanke hand, aan welker vinger zijnen ring glinsterde, vurig aan zijne lippen.

- Theresa! zuchtte hij, in zalige verrukking, tooveres, hoe bovenaardsch schoon zijt gij. Werp uw masker weg en laat mij uw bevallig gelaat in al zijne bekoorlijkheid aanschouwen.

- Eisch het niet, leven van mijn leven, antwoordde Theresa, ik smeek u. Uwe liefde zal verkoelen, wanneer gij mijn gelaat aanschouwt. Och! moet ik dan de smartelijke bekentenis herhalen, dat ik niet schoon ben?

- Geliefde! riep Ugo uit, hoe kunt gij uwe eigene bekoorlijkheid lasteren! Neem het weg, dat nijdig masker, ik bezweer het u.

- Wat zoude ik u kunnen weigeren, mijn vriend? zuchtte donna Theresa, en maakte de banden van het masker los.

Als door den bliksem getroffen, deinsde de patriciër eenige schreden terug. Ach! de bespieder had de vreeselijke waarheid gesproken: donna Theresa was leelijk, afschuwelijk leelijk. Noch de vuurroode moedervlek op de linkerwang, noch de donkere, zich op de bovenlip uitspreidende schaduw was verdicht. Door welke boosaardige tooverij bekwam eene zoo schoone gedaante een zoo misvormd gelaat? Ugo bedekte zijn gelaat met beide handen; hij dacht aan den vorigen avond in de gondel, aan zijne gedroomde zaligheid - alles, alles was vernietigd!

- Wat is het, mijn Ugo, mijn dierbare vriend? vroeg donna Theresa, en breidde hare armen verlangend naar den terugbevende uit. Hoe! mijn voorgevoel is dan bewaarheid? Uwe liefde is vervlogen, nu gij mij ziet, zooals ik ben! Ugo, het is niet mogelijk! Ik bemin u meer dan mijn leven! Mijne goederen, mijne schatten zijn alle de uwe - neem alles - maar, in Gods naam, verlaat mij slechts niet!

- Ik ben de ongelukkigste sterveling, zuchtte de patriciër; ik ben strafbaar, daar ik de zalige misleiding moedwillig vernietigde - maar ik kan u niet door bedrog misleiden, madonna! Behoud uwe schatten - vaarwel - en vergeet eenen ondankbare.

Als een vertwijfelde stormde hij het huis uit, en ijlde, zich diep ongelukkig gevoelende, langs den oever. Toen traden twee mannen van een onheilvoorspellend voorkomen uit de duisternis te voorschijn, en grepen signor Ugo woest aan.

- Wat wilt gij? Wien zoekt gij? vroeg hij, terwijl hij de hand aan den dolk sloeg.

- U, excellenza! in den naam van het heilig officie, gij zijt onze gevangene; geef u gewillig over.

Had de smadelijke misleiding niet de kracht van den nobile gebroken, hij zoude bezwaarlijk zoo gewillig aan dezen eisch voldaan hebben. Door smart nedergebogen, ontgleed zijne hand aan het wapen, en zonder een woord te spreken, liet hij zich door de dienaren des gerechts binden en blinddoeken. Zij voerden den gevangene in eene gondel, en landden na een half uur aan; signor Ugo klom verscheidene trappen op. Het rammelen van een bos sleutels gaf de nabijheid van den gevangenbewaker te kennen; een verroest slot werd geopend - de deur sloot zich achter hem. - De patriciër bevond

zich, in een zwak verlicht vertrek, alleen, en door zijn ongeluk diep ter nedergedrukt, zonk hij op eene houten bank neder.

Slechts korten tijd werd hij aan de deemoedige beschuldigingen van zijn geweten overgelaten, toen de deur der gevangenis andermaal geopend werd en een bejaard man, in de kleeding der senatoren, het vertrek binnentrad.

- Ugo Gricci, begon de vreemdeling, de staatsinquisiteur Luigi Mazzini staat voor u, de zwager der ongelukkige vrouw, die door uwe razernij onze familie onteerde. Hoor, wat ik u te zeggen heb: Het staat alleen aan u, uwe vrijheid weder te verkrijgen, of jaren lang onder de Looden Daken te versmachten. Mijne bespieders hebben mij van alles onderricht - loochenen kan u niet het geringste doen winnen. Op mij, als broeder van den in het graf beleedigde, en als inquisiteur, rust de dubbele verplichting iedere schending der eerbaarheid te straffen; voor het heilige gerecht zal ik de zottin aanklagen, en er sterk op aandringen, dat zij in de kloosterlijke eenzaamheid hare lichtzinnigheid boete. De eerwaardige vaders onzer doorluchtige republiek zullen geene zwarigheid maken, om aan mijn billijk verlangen te voldoen. Wilt gij voor het gerecht de waarheid spreken, wilt gij bekennen, op welke wijze gij door mijne schoonzuster misleid zijt, dan sta ik borg voor uwe vrijheid, maar alleen ook door deze openlijke bekentenis, kunt gij dezelve verwerven. Wat kiest gij?

- Ik zoude de aanklager van eene vrouw, van eene ongelukkige minnende worden? riep de vertoornde Ugo. Is zij niet reeds door mijn terugtreden ongelukkig genoeg, en mijne getuigenis zoude haar bovendien aan de wraakzucht harer vijanden opofferen? Zoek elders uwe verraders. Ga! over mijne lippen komt geen woord ten nadeele der ongelukkige!

Toen vloog de deur open, en eene jonge, engelachtig schoone vrouw wierp zich aan de borst des jongen edelmans.

- Ik ben diegene, riep zij, welke gij weigerdet te verraden, welke u boven alles lief heeft, de ware Theresa Mazzini. O, vergeef het mij, dierbare vriend, dat ik het waagde, u op de proef te stellen, dat ik de overtuiging wenschte te hebben, of uwe liefde de rijke erfgename of de geliefde vrouw gold. - Mijne oudere, ongehuwde zuster, deze mijn edele zwager Luigi, bewilligden er in, de rollen in dit door mij uitgedacht spel op zich te nemen. De bespieder, de vermeende dienaars van het gerecht zijn mijne dienstboden, deze gevangenis is mijn huis - van nu af het uwe. Wilt gij u over deze vreemde luim vertoornen, mijn Ugo? Ik was immers al te zeker, dat gij de proef zoudet doorstaan, dat ik mij in u niet bedrogen had?

Donna Theresa bad niet te vergeefs. De vreugde van aan een dreigend gevaar ontkomen te zijn, en eene schoone, rijke, teederminnende vrouw verworven te hebben, kunnen iemand gemakkelijk tot verzoening stemmen. Het huwelijk werd na Paschen voltrokken.

Ik meen reeds in het begin van dit verhaal gezegd te hebben, dat deze geschiedenis voor omtrent 150 jaren plaats gehad heeft. In den tegenwoordigen tijd zoude het al zeer aardig klinken, wanneer men van eenen jongen man wilde vorderen, eene rijke erfgename af te slaan, al was zij dan ook zoo oud als Mathuzalem, en leelijker dan eene meerkat.

Artevelde.

I.

Geen wol; geen werk; geen uitkomst meer te wachten!
Hoe 't oog naar England zag, geen enkel zeil!
Weldra steeg de armoe tot het hoogste peil,
En Vlaandrens graaf was doof voor Vlaandrens klachten.

De Franschgezinden zagen het en lachten;
Doch Artevelde bracht den werkers heil:
Hij had voor 't vaderland zijn leven veil,
Voor 't Vlaamsche volk zijn beste zielekrachten.

Wat ook weerstond, zijn kloeke geest verwon;
En koestrend scheen weldra de vrijheidszon,
Waar hij 't gezag als eerste ruwaard voerde.

Slechts hij nog werd als opperhoofd erkend;
En hoe vol sluwheid de afgunst hem beloerde,
Het volk aanbad den wijzen man van Gent.

II.

En Vlaandren bloeide. Ach! Leliaards en Gallen
Gebruikten list en valschheid, - licht geloofd
Wordt lastertaal! - en 't oproer hief het hoofd:
Het volk dorst naar den held de vuisten ballen.

Hoor, in de stad bloedgierge kreten schallen!
Was 't oude Gent van ziel en zin beroofd?
Was alle plichtbesef er uitgedoofd?
Zou, als een martelaar, de ruwaard vallen?

Zijn liefde was den Vlaming toegewijd;
Zijn leven was een onverpoosde strijd,
Opdat het land de vrijheid zou verwerven.

Vergeefs!... Zijn stemme werd in bloed gesmoord!
Hij stierf, zooals uw beste vrienden sterven,
O volk, door u in blinde drift vermoord!

LEONARD BUYST.

Brussel, 1885.

Tegen verkoudheden

geeft het Engelsche tijdschrift *The Globe* den volgenden raad, dien het onfeilbaar noemt. Zooals men zal zien, betreft de zaak alleen manspersonen. De schrijver begint met te doen opmerken, dat ondervesten (gilets) nooit een rug van wollen stof hebben. In den regel, gebruikt men daarvoor katoen, al is het vest voor het overige ook uit de dikste stof gemaakt. Nochtans liggen de longen in den rug bijna tegen de huid. Vandaar, dat men, bij overgang van warmte tot koude, zoo spoedig rillingen in den rug gevoelt. Volgens den Engelschen schrijver, is het hoofdzakelijk doordien de rug der vesten uit dunne voederingstof bestaat, dat verkoudheden zoo gemakkelijk en veelvuldig voorkomen. Hij beweert en verzekert, dat dit anders en beter zal worden, indien de mannen er maar toe besluiten, den rug van hunne warme vesten uit dezelfde

stof te doen maken als de borst, of, als men zuinig wil zijn, uit eene minder kostbare, maar even dikke stof. Wollen stof, geene katoenen voedering. Hij zegt, te kunnen spreken van veelzijdige ondervinding.

Boekaanbeveling.

Deze fraaie zinnebeeldige voorstelling, hier opgenomen als eene zeer welgeslaagde proeve van samenstelling, is geteekend door den reeds gunstig gekenden Gentschen kunstschilder Th. Lijbaert; zij vormt de titelplaat van een in de Fransche taal gesteld tijdschrift, hetwelk wordt uitgegeven bij de heeren S. Leliaert, A. Siffer & c° te Gent, en thans zijn derden jaargang is ingetreden, onder den titel van *Le Magasin littéraire et scientifique.*

Het tijdschrift bekleedt als dusdanig eene w a a r d i g e plaats en mocht zich ook reeds buiten onze grenzen een gunstigen naam verwerven. Het verschijnt om de twee maanden, telkens met eene aflevering van ongeveer 120 bladzijden, gedrukt op zeer stevig papier en met duidelijke letters, op de keurige persen van de heeren S. Leliaert, A. Siffer & c°, Hoogpoort 52, te Gent. De inschrijvingsprijs voor België is 10 fr. per jaar; voor het buitenland is de prijs 11 ½ fr.

't Is de heer baron Kervyn van Volkaersbeke die gelast is met het bestuur van het *Magasin littéraire et scientifique*, tot welks medewerkers onder andere behooren, de heeren H. de Baets, J. Camauer, J. Casier, graaf C. de Buisseret, A. Cousot, E Dijon, baron H. della Faille, L. Guillaume, L. Halleux, L. Janssens, P. Limbourg, J.

Michaëlis, H. Moeller, P. Raepsaet, R. du Sart de Bouland, A. Solvyns, E. Standaert, V. Van Tricht, E. de Penaranda, enz.

Het *Magasin*, zooals wordt uitgedrukt door zijnen titel, dien het eere doet, en zooals de bovenstaande namen zijner medewerkers aantoonen, is voor letterkunde en wetenschap geopend. De bekwame redactie zorgt er voor, dat de inhoud degelijk, afwisselend en aangenaam te genieten zij. D. V S.

Een beleefd man

is iemand, die met belangstelling luistert naar iets, waar hij alles van weet, als het hem verteld wordt door iemand, die er niets van weet.

DE MORNY.

Iets aangaande Frans Liszt.

Op het oogenblik (22 April) dat deze bladzijde onder de pers gaat, bevindt zich de hierboven genoemde beroemde toonkunstenaar in de stad Antwerpen; het is de heer Victor Lynen die, eenmaal te meer (zie 1885, blz. 118), het voorrecht geniet, den uitstekenden man de herbergzaamheid te verleenen, ten zijnen huize, Leopoldslei n^{r} 63. Wij maken van deze gelegenheid gebruik, om melding te doen van eene wederwaardigheid, betreffende een werk van Frans Liszt, op de volgende wijze, in hoofdzaak, medegedeeld door den Oostenrijkschen ontdekkingsreiziger W. Joest.

Jaren geleden, aldus verhaalt de heer Joest, maakte ik van Manilla uit, te paard, een tochtje over het eiland Luçon, dat mij altijd onvergetelijk zal blijven, omdat ik toen het schoonste zag wat de natuur maar kan opleveren: een prachtigen onbewolkten hemel, weelderigen plantengroei, goede onverdorven natuurkinderen en schoone vrouwen.

In dit aardsch paradijs is men, voor huisvesting en opvoeding, genoodzaakt zich tot de *curas* of Roomsch-katholieke geestelijken te wenden, die het, op al de Philippijnsche eilanden, een voorrecht achten, vreemdelingen, die zoo zelden komen, zelfs al zijn het ketters, in hunne woningen te ontvangen en gastvrijheid te verleenen.

Op den middag van den vierden dag kwam ik te San Feliciano, en deed mijn paard naar het marktplein in het midden van het dorp stappen; op dat plein stond eene groote kerk en daarnaast de kleine woning van den geestelijke.

De hitte was bijzonder groot en al de bewoners van het dorp sliepen; menschen en dieren schenen als betooverd, de papegaaien zagen, met halfgesloten oogen, slaperig op mij neer; de honden lagen lang uitgestrekt op straat en waren te lui om te blaffen; ik geloof, dat zelfs mijn poney onder het stappen sliep.

De *cura*, een vriendelijke, gezonde Franciscaner die, naar 's lands wijze, geene andere kleeren aan had dan een lang, blauw, katoenen hemd, was wel niet onvriendelijk, maar men kon toch bespeuren dat hij er niet erg over in zijn schik was, dat hij in zijn middagdutje werd gestoord. Wij babbelden over de stad Manilla en over de warmte en eindelijk voegde de *cura* mij toe: ‘Beste vriend, ge zijt bij deze groote warmte zeker even vermoeid als ik. Het koelste plekje in het dorp is de kerk, ga daarheen en rust wat uit, dan zullen wij naderhand samen een kieken eten.’

Ik ging de kerk, die van hout opgetrokken was en waarvan de muren beschilderd waren, binnen; werkelijk was de dampkring er, vergeleken met de hitte in de buitenlucht, koel te noemen; er was geen mensch te zien en op de treden van het

hoogaltaar, waarop ontelbare kleine hagedissen heen en weer liepen, zat eene oude, slaperige kat te knipoogen.

Op de hoogzaal stond een zeer groot orgel; ik snelde er heen en 't eerste wat ik onder de aanwezige muziek vond, was de variatie van Liszt op het *Stabat Mater* van Rossini. Met moeite haalde ik de registers uit, de blaasbalgen schenen met lucht gevuld en ik begon, zoo goed mogelijk, het stuk te spelen.

De orgeltonen weerklonken metterdaad prachtig door de groote ruimte, en ik bleef voortspelen, met handen en voeten, zoolang er lucht in de blaasbalgen was, toen eensklaps twee handen op mijne schouders werden gelegd. Met dikke tranen in de oogen stond de brave *cura* achter mij, zong luide mee, omarmde mij en riep: ‘Amigo, ik heb in maanden geene muziek gehoord en ik kan zelf niet spelen; ge

moet bij mij blijven en ik laat u vooreerst niet weggaan.' Toen riep hij uit een der kerkramen: '*Eh criada! deja el pollo*, *vamas à matar un cabrito!*' (Laat het kieken maar leven, we zullen een geitje slachten!)

De *cura* en ik werden zeer goede vrienden en wij brachten het *Stabat Mater* van Liszt nog dikwijls ten gehoore.

Kroniek.

Antwerpen. Het door F. Joris gemaakte grafteeken voor H. Conscience (zie 1885, blz. 202), wordt in brons gegoten door Karel Steyaert, bronsgieter te Gent.

- Frans Joris is gelast met het maken van eene steenen groep, bestaande uit twee vrouwen en kinderen, de opvoeding en het onderwijs voorstellende, bestemd om te worden geplaatst boven de straatdeur der kostschool van het atheneum, in aanbouw in de Boogstraat.

- In het sterfhuis van mev. C. Joostens-Elsen, Meir 14, werden op 6 April de volgende schilderijen verkocht, ten overstaan van den griffier J. Dirickx: 1. B.P. Ommeganck, een landschap met dieren, op paneel, $0^{m}22$ hoog, $0^{m}29$ breed, voor 150 fr. (kooper: J. Van Berckelaer); 2. H. Pieron, een landschap, 100 fr. (H.J. Stockman); 3. F. De Braekeleer, *De beminnelijke grijsaard,* 300 fr. (H. De Braekeleer); 4. Thirion, *Meisjeshoofd*, 500 fr. (D. Ratinckx); 5. Jos. Israëls, *Visschersvrouw*, 3600 fr. (Fl. Joostens); 6. H. Leys, *Arm huisgezin*, op paneel, $0^{m}28$ hoog, $0^{m}22$ breed, 500 fr. (Mart. Duffort, te Brussel); 7. Van Stry en Schotel, *Waterval*, 110 fr. (Van den Broeck, Antwerpen); 8. G. Dow, *Hollandsche keukenmeid*, op paneel, $0^{m}28$ hoog, $0^{m}23$ breed, 4300 fr. (Ed. Kums); 9. G. Wappers, *De engel des goeds en de engel des kwaads*, 650 fr. (D. Ratinckx); 10. A.G. Leu, *Gezicht uit Zwitserland*, 5000 fr. (P.E. Nicolié). Het *Arm huisgezin*, eene schets van Leys, uit den jare 1836, stelt de buitenzijde van eene met wijngaard begroeide landbouwerswoning voor; de schamele huisraad is er meestal uitgedragen en staat voor de deur, waar eene vrouw een kind bekijft; het stukje werd door Leys in ruiling afgestaan aan J. Van Regemortel, die het in 1869 aan den heer J. Huybrechts voor 300 fr. verkocht; den 4^{n} Mei 1870 werd het te Brussel op eene veiling toegewezen voor 920 fr. - G. Dows *Hollandsche keukenmeid* heeft deel uitgemaakt van de verzamelingen Stevens en Baillie, waarvan de eerste op 9 Augustus 1837, de andere op 22 April 1862 te Antwerpen werd verkocht. - Voor het stuk van Wappers, *De engel des goeds en de engel des kwaads*, geschilderd in 1842, betaalde de heer C. Joostens destijds 3000 fr. Het werd gegraveerd door M. Verzwyvel. Baron Jos. de Pret, te Antwerpen, bezit van Wappers eene zelfde schilderij (zie onzen jaargang 1874, blz. 192). - Het Zwitsersch landschap van Leu (n^{r} 10), werd geschilderd in 1858 en bevond zich op de Antwerpsche driejarige tentoonstelling van 1861.

- De Antwerpsche Bibliophilen gaan met vergunning van het gemeentebestuur, Kiliaans Latijnsch-Vlaamsch *Indisticon* uitgeven, berustende in het huis van Plantijn.

- Den heere Egidius-Eduard Everaerts, den bekwamen rechts- en wetsgeleerde, werd op 8 April eene openbare hulde van waardeering en hoogschatting gebracht, ter gelegenheid van zijn 75sten verjaardag. De orde der advocaten, waarvan de heer Everaerts een wezenlijk sieraad mag worden genoemd, heeft voorgenomen den

achtbaren man zijn portret aan te bieden, gegraveerd op staal door W.P. Van der Veken.

- Bij koninklijk besluit van 14 April, is de heer schepen Jan Nauts benoemd als lid van den bestuurraad der academie voor schoone kunsten, ter vervanging van den heer L. De Winter, ontslaggever.

- De kunstschilder Jos. Kronké, van Luik, bracht onlangs een door hem op steen geteekend portret van den heer burgemeester Leopold de Wael in den handel. De Antwerpsche plaatsnijder J.B. Michiels heeft nu een portret van den heer de Wael gegraveerd op koper, waarvan de uitvoering over haar geheel zoozeer wordt geroemd als de gelijkenis.

- In de zitting van den gemeenteraad van 17 April, voorgezeten door den heer Joseph Lefebvre, werd door dezen schepen medegedeeld, ten opzichte van het *Steen*, dat de bouwvallige gedeelten van de gevangenisbrug en van de oude omheining nabij den oostertoren van de oude Burchtpoort (zie blz. 20), worden weggebroken, om plaats te maken voor de spoorbanen der 4e afdeeling van de Scheldekaaien; dat het college kennis heeft genomen van de ontwerpen, die voor de herstelling van het Steen werden ingediend door de heeren generaal H. Wauwermans, kapitein P. Ghesquière, de bouwmeesters F. Truyman, Jos. Schadde en anderen; dat de heer stadsingenieur, G. Royers, een voorontwerp van herstelling in gereedheid heeft gebracht, waarmede het college zich over het geheel wel kan vereenigen en voor welks uitvoering het voorstelt, eene som van 100,000 fr. te bestemmen, onder verwachting, dat buitendien een rijkshulpgeld zal worden verkregen, ter bekostiging van de groote werken, die er zullen te doen zijn om het grijze Steen te herstellen in zijn vorigen staat. De gemeenteraad beloonde zich zeer ingenomen met deze mededeeling van den heer Lefebvre, wien door het raadslid F. Gittens een warm woord van dank werd gebracht. De zaak der herstelling van het Steen werd vervolgens naar de bevoegde commissiën verzonden.

- Voor het handelsmuseum, hetwelk de stad aanlegt in het van de wereldtentoonstelling gespaard gebleven paviljoen van Cambodja, is door de Japansche regeering eene verzameling van Japansche waren toegezegd.

- Aangekondigd, om binnen kort te worden uitgegeven door den heer Henri Claes, Kleinmarkt 9, te Antwerpen, een werk, getiteld: *Vijf en twintig jaren uit de geschiedenis van Antwerpen* (*1861-1886*), door P.J. Backx, versierd met de portretten der aanleiders van de Antwerpsche Beweging, over wier verrichtingen in het boek zal werden gehandeld. Het werk zal verschijnen bij afleveringen, die ieder 1 frank zullen kosten. Het prospectus verzekert, dat de schrijver er zich heeft op toegelegd om niet eenzijdig te zijn en geen partijwerk te leveren, maar een naar waarheid en met passende bezadigdheid opgesteld geschiedverhaal.

Mechelen. Den befaamden Leuvenschen hoogleeraar P.J. Van Beneden, die een geboren Mechelaar is, zal op zijn aanstaande 50-jarig jubileum (zie blz. 36), door zijne geboortestad worden beschonken met zijn bronzen borstbeeld, een werk van den bekwamen beeldhouwer J. Willems, leeraar aan de academie te Mechelen. Dit kunstgewrocht zal den vereerde

worden aangeboden op een feestmaal, in de aartsbisschoppelijke stad.

- Mechelens gunstig gekende koormaatschappij *Aurora*, schrijft een internationalen koorzangwedstrijd uit, tegen October 1886, waarvan het programma verkrijgbaar is bij den secretaris Ern. Van Velsen, te Mechelen.

Brussel. De groep van den beeldhouwer T.J. Vinçotte, voorstellende *Een paardentemmer*, door het staatsbestuur op de Antwerpsche tentoonstelling van 1885 gekocht, wordt in brons gegoten en zal eene der stadswandelingen van Brussel komen versieren. Het gemeentebestuur draagt 5000 fr. bij, voor de bekostiging van het voetstuk.

- De kopie van Van Eycks schilderij *De zegepraal der kerk op de synagoge*, door F. Meerts, in het rijksmuseum, is op eenige plaatsen leelijk geschramd geworden, naar gissing met scherpe nagels.

- Heeren G. Guffens en graaf A. de Beauffort zijn leden benoemd van de commissie van bestuur der museums van schilderijen en beeldhouwwerk, ter vervanging van de heeren J. Schubert, die overleden is, en graaf de Robiano, die zijn ontslag nam.

- Het staatsbestuur looft 1500 fr. belooning uit voor een bekronenswaardig model van een gedenkpenning, die zal worden geslagen ter gelegenheid van het stemmen der nieuwe wet op den letter- en kunsteigendom. De gedenkpenning zal $0^{m}06$ in doorsnede hebben; maar het model (in was of pleister) moet op drievoudige grootte zijn. De ontwerpen vóór 1 Augustus 1886 in te zenden aan het ministerie van landbouw, nijverheid en openbare werken (afdeeling schoone kunsten) te Brussel.

- Van E. Agneessens' nagelatene werken (zie 1885, blz. 140), onlangs tentoongesteld in het paleis voor schoone kunsten, kocht het staatsbestuur voor het rijksmuseum, het portret van den beeldhouwer G. Marchant, en voor de academie, twee sieraadpaneelen, *Overweging* en *Onzekerheid.*

- De driejaarlijksche prijs van Nederlandsche tooneelletterkunde werd op 8 April toegewezen aan het drama in 5 bedrijven, *Karel Stolk* (De Boerenkrijg), door H.B. Peeters. Een ander drama in 3 bedrijven, *Kleine Ella*, van denzelfden schrijver, werd denzelfden prijs waardig gekeurd. Keurders waren, de heeren P. de Mont, D. Sleeckx, E. Stroobant, E. Van Driessche en J. Van Droogenbroeck.

- De koninklijke academie van België looft eene belooning van 3000 fr. uit voor eene bekronenswaardige studie, die ten doel heeft het behoud en de vermeerdering der visschen in de rivieren des lands te begunstigen. Het programma der prijsvraag is verkrijgbaar bij den heer J. Liagre, secretaris der academie. Punten van behandeling zijn namelijk de volgende: 1. fabriekstoffen die, de rivierwaters verontreinigende, de visschen doen sterven en het water ondrinkbaar maken voor de menschen en het vee; 2. onschadelijkmaking van de fabriekwaters, voordat zij de rivieren bereiken, met inachtneming van het nijverheidsbelang; 3. waarnemingen betrekkelijk de fabriekstoffen die voor de visschen doodelijk zijn enz.; 4. aanwijzing van de rivieren in België, die door den invloed van bij name te vermelden nijverheden, hare eetbare (ook te noemen) visschen verloren. Aan een bekronenswaardig opstel over punten 1 en 2 kan een prijs van 2000 fr. worden toegekend De verhandelingen vrachtvrij in te zenden aan den heer Liagre voornoemd, vóór 1 October 1887.

- Sedert 25 April is in het paleis voor schoone kunsten de tentoonstelling voor waterverfschilderingen geopend. De inschrijvers krijgen eene met kleuren gedrukte

prent, naar eene van Madou's schilderijen uit de verzameling van graaf du Val de Beaulieu

Leuven. Jan Cuypers heeft zijn beeld de *Slavernij*, dat hij verleden jaar te Antwerpen tentoonstelde, in marmer afgeleverd aan het Leuvensche museum. Er is hem 10,000 fr. voor betaald. De stad en het rijk gaven ieder de helft van deze som.

- In November viert het studentengenootschap *Met tijd en vlijt* zijn 50-jarig bestaan.

Gent. Ter navolging! De stedelijke bibliotheek bevatte een zeer groot getal geneeskundige proefschriften en stellingen, die, ongerangschikt, verward onder en door elkander lagen. Een desbevoegde, dr. De Visscher, heeft op zich genomen, dien ordeloozen stapel geschriften uit te zoeken en te ordenen, en zij bevinden zich thans, behoorlijk geschift en gerangschikt, geplaatst in 360 doozen. Zijnerzijds heeft een Bollandist, pater De Smedt, gelijkerwijs op zich genomen, een catalogus op te maken van de werken over de heiligenleer, in de Gentsche stadsbibliotheek voorhanden. Hij heeft dien arbeid zeer ten genoege van het gemeentebestuur volbracht.

- Bij Ad. Hoste zal eerlang een dichtbundel verschijnen, getiteld: *Blauw en grauw*, poëzie van Pol Anri; 100 blz.; prijs: 1 fr. Wij vestigen hiermede de aandacht onzer lezers op dit nieuwe werk.

- De heer Julius De Vigne heeft aan de stadsbibliotheek eene belangrijke verzameling teekeningen, waterverfschilderingen, fac-similes enz. geschonken, bijeengebracht en vervaardigd naar echte stukken door wijlen Felix De Vigne, die voornemens was dezelve in het licht te geven, als een vervolgwerk van zijn *Vade-mecum du peintre.* De verzameling bestaat uit 1197 stukken, namelijk: 994 afbeeldingen van kleedingstukken, wapens, meubelen enz., en 203 prenten.

- A. Hambresin, te Brussel, heeft het model voltooid van het voor Gent bestemde standbeeld van Joseph Ghislain, beroemd als geneesmeester voor krankzinnigheid.

Dendermonde. Bij den uitgever Aug. De Schepper-Philips is van den gunstig gekenden dichter Victorien Van de Weghe de verschijning aangekondigd van een bundel gedichten, onder den titel: **Het leven door**, uitmakende ongeveer 200 bladzijden druks. Prijs, bij inschrijving: 2 fr. Wij vestigen de aandacht van het lezend publiek op dit boek, waarvan wij groote verwachtingen koesteren.

Lokeren. In het laatste verslag over den toestand van het stedelijk archief, wordt de volgende verklaring afgelegd: ‘De stedelijke handvesten bevinden zich in goeden staat van bewaring, maar zij zouden behooren gerangschikt en ontleed te worden.’ Bericht aan geleerden van goeden wil, die genegen mochten zijn om voor Lokeren te doen, wat dr. De Visscher en pater De Smedt gedaan hebben voor Gent. (Zie hierboven.)

Namen. In deze stad wordt op 20 Juni de 3-jarige tentoonstelling van schoone kunsten geopend, om den 15^{n} Juli te

sluiten. Het programma is verkrijgbaar bij den heer secretaris J. Trepagne, te Namen. Op de vorige 3-jarige tentoonstelling te Namen, werden 62 kunstgewrochten aangekocht.

Luik. Bij laatste wilsbeschikking van 30 Juni 1884, had de heer A. Cralle zijne verzameling schilderijen aan het stadsmuseum vermaakt. Het gemeentebestuur heeft daarvan slechts aangenomen, twee schilderijen van L. Defiance, *Bezoek aan de tabaksfabriek* en *Bezoek bij den kuiper*, en des gevers portret, geschilderd door Ch. Soubre.

- Een beeldhouwwerk van Pollard, getiteld *Ischia*, wordt in brons gegoten voor de versiering van het Park, waar ook de groepen worden geplaatst van de beeldhouwers M. De Tombay en J. Halkin, in brons gegoten in de geschutgieterij.

Buitenland.

Amsterdam. Op de vergadering der letterkundige afdeeling van de koninklijke academie van wetenschappen, den 12^{n} April, vertoonde professor Brill, de geleerde bezorger van de nieuwe uitgaaf van Melis Stoke, een handschrift van den befaamden Nederlandschen kroniekschrijver uit de XIIIe eeuw, door bemiddeling van den burgemeester van Zierikzee ontvangen.

- Sedert Augustus 1885, dat de schilderijen van uit het oud museum in het Trippenhuis, overgebracht zijn naar het nieuw museum (zie onzen jaargang 1885, blz. 65), is onder andere ook Rembrandts *Vendel van Banningh Kock*, gewoonlijk de *Nachtwacht* geheeten, in allen deele goed zichtbaar geworden. In de pers wordt de opmerking gemaakt, dat de schade, welke de lijd en onachtzaamheid aan de beroemde schilderij hebben toegebracht, thans niemand ontgaan. Maar het stuk kan nu goed worden gekopieerd. Karel Waltner, de bekwame etser, heeft alzoo de gravuur kunnen voltooien, die hij, vier jaren geleden, naar de *Nachtwacht* was begonnen en die bijna een meter breed en 0^{m}70 hoog is. De firma Boussod, Valadon & c° heeft ze gekocht voor 100,000 fr. en zij zal er slechts 975 afdrukken laten van maken. De 50 eerste proefdrukken zullen verkrijgbaar zijn voor 2500 fr. het stuk, de 200 volgende, voor 1000 fr. het stuk; de overige zullen 300 tot 450 fr. het stuk kosten. De firma verzekert, dat de plaat daarna zal worden vernietigd, (N.B. Belangstellenden verwijzen wij, te dezer gelegenheid, naar eene in de *Vlaamsche School* van 1884, blz. 19, opgenomen mededeeling over de zoogenoemde donkere deelen van de *Nachtwacht*, namelijk de gedeelten van de schilderij, die in het oud museum onzichtbaar waren en dien ten gevolge weinig gekend zijn.)

- Door den heer A.L.E. de Stuers is aan het rijksmuseum eene belangrijke verzameling afgietsels geschonken, voor het eerst en op zijne kosten gemaakt, van de merkwaardigste wapenrustingen enz. in de *Armeria Real*, alsmede van borstbeelden in het koninklijk paleis en in het Prado-museum, te Madrid.

Franeker. Deze Friesche gemeente is in bezit van een geschiedkundigen zilveren beker, dien de heer Kalf, uit Amsterdam, na meer anderen, onlangs heeft aangeboden haar af te koopen voor 10,000 gl. Vooraleer dit voorstel in behandeling te brengen bij den gemeenteraad, hebben burgemeester en wethouders besloten, aan het Friesch

Genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde den beker aan te bieden tegen betaling van 400 gl. 's jaars, gedurende 25 jaren, terwijl dit geld uitsluitend zal hestemd worden tot voortzetting van het herstel van het merkwaardig stadhuis. Het Genootschap heeft geweigerd. Nu is de beker voor 10,000 gl. aangeboden aan het rijksmuseum.

Parijs. De hertog van Aumale heeft de door hem in 1885, voor 625,000 fr., uit de verzameling van lord Dudley, gekochte schilderij van Rafaël, *De drie gratiën*, in zijne galerij geplaatst.

Dusseldorp. In September zal in deze stad, ter gelegenheid van zijn 78^{n} verjaardag, eene tentoonstelling worden gehouden van werken van Andreas Achenbach.

Gelnhausen. In deze Pruisische gemeente is een huis uit den Romaanschen tijd ontdekt, hetwelk moet hebben behoord tot het paleis van Barbarossa, aldaar in 1170 gesticht. Het huis staat nabij de Grootemarkt, ingesloten achter andere huizen. Het is 15 meters diep en 10 meters breed; op het onderdeel, 3 meters hoog, verheffen zich twee verdiepingen, van 5 en 4 meters hoogte.

Sterfgevallen.

MICHAËL-HUBERTUS BREUER stierf te Antwerpen den 19^{n} Maart. Deze niet onverdienstelijke beeldhouwer, die te Aken in 1835 werd geboren, bewoonde sedert een groot getal jaren de stad Antwerpen. Op de Antwerpsche stadsbibliotheek prijken van hem twee goede marmeren borstbeelden, namelijk die van Schiller en F.H. Mertens.

WILLEM-THEODORUS VAN GRIETHUYSEN, de schrijver van *Uit den vreemde*, *Veldbloemen* enz., is den 26^{n} Maart overleden te Rotterdam, waar hij sedert 1860 als predikant stond. Hij werd geboren te Hasselt (Overijssel), den 24^{n} Maart 1824.

JOSEPH-VICTOR VON SCHEFFEL, de gevierde Duitsche dichter en romanschrijver, die sedert 1876 in den Badenschen adelstand was verheven, is den 9^{n} April te Karlsruhe gestorven, 60 jaren oud. De Zaandamsche predikant W.J. Manssen vertaalde von Scheffels voornaamste prozawerken in de Nederlandsche taal.

Gabriel Charmes, volgens een bericht van 17 April uit Parijs, overleden op 35-jarigen leeftijd, was een van Frankrijks bekwaamste letterkundigen. Zijne reisbeschrijvingen uit Egypte en Tunis tellen tusschen de beste werken der tegenwoordige Fransche letterkunde. Hij was verbonden aan het *Journal des Débats.*

Handen te veel.

In zijn werk over de *Maatschappelijke ontwikkelingswetten*, heeft, de Duitsche staathuishoudkundige Hertzka uitgerekend, dat ongeveer 950,000 personen voldoende zijn om, bij gebruikmaking van de werktuigelijke hulpmiddelen, de geheele bevolking van Oostenrijk van al datgene te voorzien, waaraan zij op den tegenwoordigen trap van beschaving behoefte gevoelt. En meer dan het *vijfvoudige* van dit getal komt op, om aan de voortbrenging deel te nemen. Met andere woorden: waar werk is voor *één* persoon, komen er *vijf*, om het te verrichten.

Uit den slag van Heiligerlee.

Men schreef 1568.

De hertog van Alva was in de Nederlanden aangekomen, om er de Spaansche heerschappij te handhaven.

Willem van Oranje verkocht zijne huissieraden, zijn zilverwerk en zijne kleinooden, om met het daarvan voortkomende geld een leger te kunnen aanwerven. Alva had hem reeds te voren ingedaagd, om zich te komen verantwoorden; de goederen, welke de prins in de Nederlanden bezat, werden verbeurd verklaard en zijn oudste zoon, Filips Willem, die aan de hoogeschool te Leuven studeerde, werd gevankelijk naar Spanje gevoerd, om daar, gedurende eene lange reeks van jaren, opgesloten te blijven.

Prins Willems broeder, graaf Lodewijk, die de woorden ‘Nu of nooit’ in zijne vaandels voerde, drong met een gedeelte van het aangeworven leger binnen Holland, in de Ommelanden, en bemachtigde het huis te Wedde, dat den graaf van Aremberg toebehoorde. Deze trok hem met 1400 man voetvolk en eene bende ruiterij tegen, en werd door de Spanjaarden gedwongen, om, zonder verwijl, Lodewijk aan te vallen. Zulks geschiedde en graaf Lodewijk zag zich aanvankelijk verplicht, van Wittewerum naar Heiligerlee te wijken, waar hij zijn leger in slagorde stelde en, zonder de Spanjaarden den tijd te laten zich te scharen, hen met zijne ruiterij aanviel en in wanorde bracht. De voetknechten, door graaf Lodewijk als hinderlaag in grachten gelegd, waaruit zij onverhoeds te voorschijn sprongen, bezorgden hem eene volkomene overwinning. Aremberg verweerde zich dapper, ofschoon hij den strijd had afgeraden, en stierf den heldendood. Lodewijks vreugde over deze zege was ook vermengd met groote bitterheid: zijn dappere broeder Adolf liet te Heiligerlee zijn leven, terwijl hij met zijne soldaten storm liep. De Spanjaarden hadden al hunnen voorraad en zes stukken geschut moeten achterlaten. De strijdhengst van den graaf van Aremberg, dezes veldheers zilverwerk, de krijgskas van de Spaansche legermacht vielen graaf Lodewijk in handen. Van beide zijden werd met zeldzame hardnekkigheid en doodverachting gestreden. Van beide zijden ook, sneuvelden een groot getal manschappen, zoowel officieren (hoplieden) als minderen. De grootste verliezen, evenwel, waren aan de zijde der Spanjaarden, zoowel wat betreft de dooden als de gekwetsten. Deze onevenredigheid vindt namelijk hare verklaring in de

bovenvermelde omstandigheid, dat de Spanjaarden ook waren kunnen overvallen worden van uit eene hinderlaag.

De bovenstaande fraaie houtsnede vertoont een tafereel uit den slag waarvan hier is gewaagd. De samenstelling is geteekend door den kunstschilder H. Hendrickx; de gravuur is van wijlen Willem Brown.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
IX.

Toen wij te Cadix aan het strand der zee wandelden, bekroop ons de lust, er over te varen, want slechts op eenige uren afstands, aan gene zijde van den breeden waterplas, lag Afrika; dáár, recht over ons, was Marokko. Wij hadden er de afstammelingen willen opzoeken van die Mooren, welke, gedurende bijna zes eeuwen, Spanje in hunne macht hielden, er zooveel schoons gesticht en het land zelve tot een hoogen top van bloei en welvaart, welke het nadien nimmer weder bereikte, hadden weten op te voeren. Maar onze reisgenoote, zich een onrustigen overtocht van Dover naar Calais herinnerende, weigerde te volgen, en haar niet alleen willende achterlaten in een land, waarvan zij de taal niet verstond, zagen wij met leedwezen van ons voornemen af.

Van andere reizigers, welke die streken bezochten, vernemen wij echter, dat de hedendaagsche Mooren het beschaafde volk van vroeger niet meer zijn; dat alle geestkracht bij hen verdwenen is en zij thans, nog slechts van diep verval getuigend, hoegenaamd niet meer in staat zouden wezen, om in Spanje te verrichten, wat zij er voor acht of tien eeuwen hebben uitgevoerd.

Eene geschiedkundige schets, aan de meest geloofbare bronnen geput, zal hier niet ten onpas komen.

Spanje werd, in het begin der v^{e} eeuw, door verschillende barbaarsche volken overstroomd: de Sueven en de Alanen, de Hunnen en de Vandalen rukten beurtelings als een storm de Pyreneën over en sloegen er zich neer. In den loop derzelfde eeuw trok er nogmaals een machtige volkstam, de Westgothen, uit Scandinavië herkomstig, de bergen over, versloeg de vroegere indringers en vestigde in die landstreek zijne heerschappij, welke er ongeveer drie honderd jaren stand hield. Hun voorlaatste koning, Witiza, werd ten jare 710, in zijne hoofdstad, Toledo, van den troon geworpen en Roderik in zijne plaats verkozen. Het was onder dezen vorst, dat de heerschappij der Gothen in Spanje een einde moest nemen.

Van toen af hadden de Mooren reeds herhaaldemaal gepoogd, er binnen te dringen; graaf Juliaan, landvoogd van Andalusië en Ceuta, verlamde, door zijnen heldhaftigen weerstand, hunne invallen en wist hen de grenzen te doen eerbiedigen. Hij werd voor zijn manmoedig gedrag echter zeer slecht beloond: zijne dochter Florinda, welke te Toledo hare opvoeding ontving, was door koning Roderik opgemerkt, en toen deze haar niet goedwillig tot speelbal van zijne geile driften kon doen dienen, maakte hij haar met geweld tot zijn slachtoffer. Om zich over die grove beleediging te wreken, riep graaf Juliaan, in verstandhouding met de zonen van den ontroonden vorst Witiza, de Mooren, welke hij vroeger bevochten had, naar Spanje, vergemakkelijkte hunne landing en streed zelve in hunne rangen. Alzoo werd hij, uit zucht tot wraakneming over de schande zijner dochter, een verrader van zijn vaderland.

Den 28^{n} April 711 zond de emir Mousa, zijn vrijgemaakten slaaf, Tarick-ben-Zeiad, die een jaar te voren reeds verkenningen op de kusten had gedaan, met een sterk leger naar Spanje. Deze veldheer stak de zeeëngte over en bemeesterde, na een hardnekkig gevecht, Calpé, later Gibraltar geheeten. Roderik zond de keur zijner ruiterij tegen hem af; doch deze werd verslagen. De Mooren drongen nu gedurig

dieper in het land, en op 3 September stonden de twee legers, in de vlakte, nabij de kleine stad Xeres, op den linkeroever van de rivier Guadaleta, tegenover elkander. De veldslag duurde negen dagen; er werden van weerskanten wonderen van dapperheid verricht, en eerst nadat Roderik door Tarick zelve was gedood, was de strijd beslist. Tarick sloeg den overwonnen vorst het hoofd af en zond het, ten teeken zijner overwinning, aan den emir Mousa. Die enkele veldslag bracht gansch Spanje in de macht der Mooren, want de verdere tegenstand was niet noemenswaardig.

Welhaast was der Mooren heerschappij, gansch het land door, op een machtigen voet ingericht, met Cordova tot hoofdstad van het nieuwe rijk. Kort na hunne vestíging in Spanje, waren zij zoo stoutmoedig, dat zij tot in Frankrijk doordrongen en zich van de stad Narbonne meester maakten. In 731 trokken zij nogmaals over de Pyreneën, stormden langs twee kanten tegelijk in Frankrijk en bemachtigden achtereenvolgens de steden Arles, Avignon en Lyons, terwijl ze van de andere zijde insgelijks de stad Bordeaux overmeesterden. Verder rukten zij op naar Tours en staken de voorsteden van Poitiers in brand, doch werden eindelijk, op Zaterdag 3 October 733, door Karel Martel, op de boorden van de rivier de Dordogne, verslagen.

Ongeveer zeventig jaren nadien besloot Karel-de-Groote het geluk der wapens tegen hen te beproeven; maar zijne macht, hoe groot ook, moest voor de hunne de vlag strijken. Hij trok, in 778, met een sterk leger, waarbij zich de bloem der Fransche ridderschap bevond, de Pyreneën over en rukte als overwinnaar tot aan de rivier de Ebro vooruit. Pampeluna en Zaragoza werden door zijne krijgsbenden belegerd en ingenomen, en ook het omliggende land werd verplicht, zich aan zijne macht te onderwerpen. Evenwel kon hij niets van eenig duurzaam belang uitrichten, en geene uitkomst ziende, was hij ten slotte genoodzaakt op zijne stappen vechtend terug te keeren. Gedurende dien aftocht werd de achterhoede van zijn leger, in de bergengten van Roncevaux, door de nog machtige vijanden overvallen en schier teenemaal uitgeroeid; de befaamde krijgsheld Roland, benevens de meeste Fransche ridders verloren er het leven.

De regeeringszucht der Moorsche prinsen moest nadeelig op hunne heerschappij terugwerken, want dit bracht natuurlijk verdeeldheid in hunne rangen te weeg. Spoedig kwam er in elke provincie een vorstendom tot stand; alzoo ontstonden de koninkrijkjes Almeria, Badajoz, Cordova, Granada, Malaga, Murcia, Sevilla, Toledo, Valencia, Zaragoza, enz., allen van elkander onafhankelijk. Het kon niet lang uitblijven, of van die verdeeldheid moest, door hunne tegenstrevers, partij worden getrokken. Reeds in 719 werd de weerstand gewapenderhand ingericht, en hetzelfde misdrijf, dat den val van Roderik had verwekt, was er insgelijks de oorzaak van.

In de gebergten van Asturië woonde een arm, doch onverschrokken volk, de afstammelingen der oude Gothen, en het was van daar dat de eerste opstand tegen de Moorsche overheersching uitging. Een herder, Palayo geheeten, wiens zuster

door Musa, een Moorsch bevelhebber, was onteerd, riep de dappere bergbewoners te wapen; door zijne kernachtige toespraken, wist hij hunnen heldenmoed te doen ontvlammen, versloeg met hen den eerroover zijner zuster, behaalde nog menige overwinning, en werd eindelijk door hen tot koning van Oviedo uitgeroepen. Hij streed met zooveel goed geluk, dat hij over gansch Asturië zijn gezag uitbreidde, en door zijn manmoedig voorbeeld, riep hij de aandacht der christene vorsten op zich, welke hem dan ook weldra eene behulpzame hand boden.

Het was echter eerst in den loop der elfde eeuw dat aan hunne macht de hevigste slagen werden toegebracht. In stede van zich bij elkander te scharen, vochten de Moorsche koningen afzonderlijk tegen hunne aanvallers, en dit had voor gevolg dat de eene provincie voor en de andere na, hun werd ontnomen In het jaar 1085 verloren zij Toledo, waartoe de dapperheid van don Rodrigo Diaz del Bivar, bijgenaamd de *Cid*, niet weinig bijdroeg; deze krijgsheld had niet minder dan vijf Moorsche vorsten aan zich schatplichtig gemaakt. - Cordova werd, in 1236, op hen veroverd, en op 29 Juni van dit jaar weerklonken er de zegekreten der overwinnaars in de prachtige moskee. Op 22 December 1248 onderging Sevilla hetzelfde lot, en daarmee was geheel Murcia in het bezit der christenen.

Het kleine, doch sterk bevolkte koninkrijk Granada was het laatste bolwerk, waar de Mooren hunne macht hadden saamgetrokken; het telde niet minder dan zeventig versterkte steden en plaatsen, waaronder Malaga. De stad Granada was door hen in de X^{e} eeuw heropgebouwd en in de eerste helft der XIIIe eeuw nog merkelijk vergroot. Maar reeds in 1219 was de Moorsche koning gedwongen geweest, zich tot leenheer van den Castiliaanschen troon te vernederen. Toen zijn opvolger, in 1319, dit vassaalschap poogde af te schudden, werd de stad belegerd; doch ditmaal bleef de zegepraal nog aan de Moorsche wapens. Vijf en twintig jaren later, namelijk den 26^{n} Maart 1344, werd de versterkte stad Algeciras echter door de christenen ingenomen.

De koningen van Castilië moesten, bij hunne inhuldiging, zweren, de Mooren uit Spanje te verdrijven; doch het volbrengen van dien eed werd hun gedurig belet, eensdeels door het schier aanhoudend geharrewar met hunne eigene onderdanen en de dikwijls hernieuwde worstelingen met de koningen van Portugal en Arragon, en, ten andere, omdat de Mooren nog over eene geduchte macht beschikten, waarmee moest worden afgerekend. Ferdinand V, welke in 1475 den troon beklom, zwoer insgelijks de Mooren aan te tasten, ‘zoohaast hij zou kunnen;’ maar eerst moest hij oorlog voeren tegen Alfons V, koning van Portugal, die hem de kroon betwistte. Toen hij den zege behaald en Castilië en Arragon, onder den naam van het koninkrijk Spanje, vereenigd had, werd hij op het uitvoeren van zijnen eed bedachtzaam. De gelegenheid liet zich niet lang wachten: in 1481 weigerde de koning van Granada, de jaarlijksche schatting aan hem te betalen, en daarop borst de strijd uit, waartoe de Mooren zich reeds lang te voren hadden bereid, en die, met afwisselend krijgsgeluk, zeer lang voortduurde. De Mooren hadden zich van Zahara meester gemaakt, en Ferdinand had het stadje Alhama bemachtigd; maar bij de belegering van Loya werd de Spaansche koning met groot verlies achteruit geslagen en was ten slotte genoodzaakt, den krijg op te geven.

Alsdan besloot hij, de list te baat te nemen, om zijn doel te bereiken, en de onlusten welke kort daarop binnen Granada zelve uitborsten, werkten hem hierbij uitmuntend in de hand: de oude vorst Abul-Hascen had zijne sultanin Axa, ten gunste van eene

jonge, schoone Grieksche slavin, verstooten. Dit bracht de bevolking in woeling; hij werd van den troon geworpen en zijn zoon, Mahomet-Aboabdeli, in zijne plaats verkozen. Deze, aan het hoofd van zijn leger, tegen de christenen ten strijde getrokken, werd verslagen en zelfs gevangen genomen. Alsdan beproefde Abul-Hascen den troon opnieuw te beklimmen; doch om de verdeeldheid tusschen de Mooren gaande te houden, gaf Ferdinand den jongen Aboabdeli de vrijheid terug, na hem eerst, als leenheer, trouw te hebben doen zweren, en schonk hem zelfs eene groote som gelds, ten einde hem in staat te stellen den troon aan zijnen vader te gaan betwisten. Wat hij voorzien had, gebeurde: de burgeroorlog brak, onder de Mooren, heviger uit dan ooit, en hij maakte daarvan gebruik, om verscheidene versterkte plaatsen in te nemen.

Kort nadien overleed Abul-Hascen; zijn broeder Zogul, landvoogd van Malaga, stelde alsdan pogingen in het werk, om, ten nadeele van zijnen neef, de kroon te veroveren. Hierin niet gelukkend, gaf hij, in 1489, uit wraak, al de versterkte plaatsen, die nog in zijn bezit waren, aan koning Ferdinand over, welke hem, als loon voor dit verraad, met een zwaar jaargeld naar Afrika liet vertrekken.

Dewijl Aboabdeli de voorwaarden trachtte te ontwijken, waartoe hij, bij zijne invrijheidsstelling, zich jegens Ferdinand verbonden had, sloeg deze, in de maand Mei 1491, met een leger van 60,000 man, het beleg voor Granada, welke stad alsdan, met de van wijd en zijd er toegestroomde menigte, eene bevolking telde van 300,000 inwoners. De verdediging was heldhaftig en wanhopig, en eerst na verloop van acht maanden, wanneer de hongersnood binnen hare muren woedde, werd de stad bij verdrag overgegeven. Der Mooren heerschappij in Spanje, door deze overgave voor goed ten gronde gericht, had ongeveer acht eeuwen geduurd.

Op 2 Januari 1492 wapperde de vlag van den overwinnaar op het Alhambra en deed Ferdinand zijn zegepralenden intocht in de stad. Aboabdeli mocht met de zijnen naar Afrika vertrekken, en dit voorrecht werd insgelijks aan 60,000 Moorsche huisgezinnen vergund, mits betaling van tien pistolen, dat is omtrent 200 fr. van onze munt, voor elk huisgezin. De Spaansche geestdrijvers, vergetend dat de leer van den Heiland, eene zalvende leer van liefde en vrede, enkel door het overtuigend woord mag worden voortgeplant, dwongen al de overigen, door allerhande middelen, tot bekeering, hetgeen natuurlijk voor gevolg had, dat de grootste hoop, slechts in schijn tot het christendom overging.

Honderd jaren later, waren de afstammelingen der achtergebleven Mooren, in Spanje op eene verbazende wijze vermenigvuldigd; zij worden door eenen schrijver op ruim 800,000 geschat, meestal in de provincie Valencia gevestigd. Het waren ijverige menschen, die zich op landbouw en handel, vooral op de laken- en zijdenijverheid toelegden: in Sevilla alleen bezigden zij 1600 getouwen, waarvan de

voortbrengsels tegen goud werden ingeruild en een schat van geld naar Spanje deden toestroomen. Ondanks al den voorspoed, welken zij aan het land verschaften, liet koning Philip III, in 1609, een bevel uitgaan, waardoor zij werden verbannen en naar Afrika moesten verhuizen; slechts aan zes huisgezinnen op de honderd, werd het toegelaten in Spanje te blijven. Die alleszins dwaze maatregel bracht een onmetelijk nadeel toe aan dit rijk, en van dan af dagteekent ook zijn immer toenemend verval

Het kan niet worden ontkend, dat de Moorsche heerschappij veel tot Spanjes bloei en welvaart heeft bijgedragen. Sommige Moorsche vorsten moedigden niet alleen handel en nijverheid, maar ook de bouwkunst aan, en thans nog bewondert men het Alhambra van Granada, de moskee van Cordova, het Alcazar van Sevilla, enz. Kortom, de voornaamste gedenkbouwen, welke nu nog in Spanje de aandacht van den kunstlievenden reiziger tot zich trekken, dagteekenen van het tijdvak der Moorsche overheersching.

J. STAES.

Koninklijke academie voor schoone kunsten te Antwerpen.

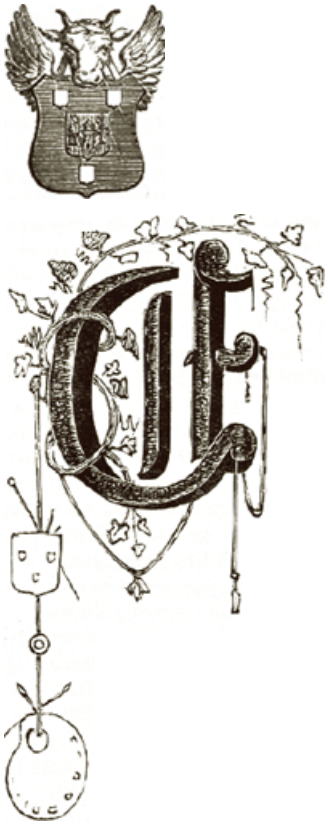

Er hadden dit jaar geene regelmatige kampstrijden tusschen de leerlingen plaats, weshalve ook geene prijsuitdeeling zal plaats hebben. De werken, uitgevoerd voor de plaatsen in de klassen die niet opgeschorst zijn gebleven om den wille van de dusgenaamde herinrichting, waren tentoongesteld van 9 tot 12 Mei, in de zalen der Venusstraat. Er waren te zien de volgende stukken, uitgevoerd in de afzonderlijke werkplaatsen: J. De Pooter[1], een *Stilleven, Een visscher*, *Zonsondergang te Mortsel* en *Betrokkene lucht te Brasschaat;* J. Mortelmans, *Appelcienen*, *Studiekop* en

(1) Zij, bij wier namen geene geboorteplaats is vermeld, zijn te Antwerpen geboren.

Goudsmidswerkplaats; Er Verdonck, twee stillevens, getiteld: *Vrijdag morgen* (keukenvoorraad) en *Voor het feest* (bloemen en vruchten); P. Van Engelen (Lier), twee studiekoppen, waarvan een werd aangekocht door den heer baron H. van Havre, en het portret van des schilders zuster; H. Van Zuylen, *Een hond;* J.B. Van Riet (Schelle), *Mansportret;* J. Van Roye, *Nagerecht;* F. De Bruyn, *In den herfst.* In de schilderklasse ontwaart men de meesterlijke leiding van den heer bestuurder K. Verlat. Men had er tot model een *zittende visscher* en de plaatsen werden als volgt behaald: 1. E. Larock, van Capellen-ten-Bosch en A. Briët, van Madioen (Java); 2. J. Proost; 3. P. Van Engelen (Lier); 4. H. Hallen (Dublin); 5. V. Anthonis; 6. J. Van Leemputten (Werchter) Half naakt model. *Mijnwerker.* 1. P. Van Engelen; 2. C.B. Coene (Mechelen); 3. J. Bentley (Lincoln); 4. F. Wild (Leeds); 5. H. Livens (Londen); 6. C. Berchmans. *Kindergroep.* 1. H. Livens; 2. A. Briët; 3. H. Hallen; 4. P. Van Engelen; 5. P. Rink (Vechel); 6. L. Herremans (Brugge). Tusschen de teekeningen naar het leven en naar het pleister, waren zeer verdienstelijke proeven; het bouwkundig onderwijs was bijna in zijn geheel en uitstekend vertegenwoordigd. In het vak der beeldhouwkunst, waren alleen de klassen van sieraadboetseering vertegenwoordigd. Hooger onderwijs: L. Van Camp; middelbaar onderwijs: 1. K. Darden; 2. E De Bruyn; 3. B. Van Camp; lager onderwijs, 1e afdeeling: 1. J. Van Dievoort en K. Schuermans; 2. G. Benoit; 3. V. Herbots; 2e afdeeling: 1. L. Arekens; 2. J. Goubeau; 3. G. Marichal; 4. J. De Cleyn (Melsele); 5. K. Calewaert.

Proeven van kopersneden en teekeningen waren tentoongesteld door J. De Moor, Gubel, E. Naets, K. Raffel, J. Schouten en A. Sterck. Houtsneden door D. Verest, namelijk de proef van eene prachtige *titelplaat.* A. Mortelmans, drie beelden naar het antiek en een *Gezicht uit oud Brussel*; K. Kobrob, portretten van Gretry, K. Rogier en C. Van Mander.

Het voornoemde *Gezicht uit oud Brussel* nemen wij hier op. Het vertoont eene woning met eene sluis op eenen arm van de Zenne en werd herbouwd in het jaar 1705; er werd in het huis eene herberg gehouden, *De groene hond*, die druk bezocht werd door de Brusselaars, op hunne wandelingen in den buiten, maar wier nering verliep na het graven der vaart van Charleroi; zij verdween in 1842.

Prijskamp van Rome. Voor den voorloopigen prijskamp waren 30 ingeschrevenen; de beoordeeling der werken had plaats den 11n Mei door de heeren Th. Canneel, A. Bourlard, P. Drion, E Fetis, J. Portaels, E. Van den Bussche en K. Verlat. Bijgevoegde keurders: L. de Taeye en J. Rosseels. De uitslag was als volgt: 1. J. Rosier (Lanaeken); 2. C. Montald (Gent); 3. A. Colin (Spa); 4. J. Middeleer (Elsene); 5. H. Richer (Elsene); 6. V. Van Dyck (Mechelen). De werken der mededingers waren tentoongesteld in de Venusstraat van 13 tot 16 Mei. Voor de 1e proeve was gevraagd een studiekop op natuurlijke grootte, vertoonende het *verschrikt gelaat der ware moeder bij het hooren van het vonnis van Salomo;* 2e proeve, samenstelling eener geschilderde schets: *Eponina genade vragende voor Sabinus;* 3e proeve: studiebeeld, geschilderd naar de natuur.

Men heeft opgemerkt, dat verscheidene van de deelnemers aan den voorloopigen wedstrijd, met zeer weinige kennis van samenstelling, uitdrukking en zelfs van de schilderkunst waren toegerust, in zooverre, dat ervan wordt gesproken, in den vervolge, voor de deelneming aan den voorloopigen wed-

strijd, voorafgaande bewijzen

GEZICHT UIT OUD BRUSSEL. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN A. MORTELMANS.

van bekwaamheid te vergen, iets waaraan men zeer wel zal doen, en wat, onder andere, reeds dit voordeel zal opleveren, dat veel nuttelooze kosten en werk zullen worden gespaard.

Kroniek.

Antwerpen. Door de heeren A. Stalins en A. Janssens, onze meesters glasschilders, is voor de kerk der Noord-Brabantsche gemeente Bladel, een klein glasraam gemaakt, waarop, in die krachtige en zuivere kleur, welke hun bij uitstek eigen is en die ons terugbrengt tot den bloeitijd van hun vak, de *Doop van Christus* is afgemaald.

- In den Katholieken Kring werd dezer dagen eene kunsttentoonstelling gehouden, waarop namelijk de volgende werken voorkwamen: Mary de Duve, verschillende gezichten op en nabij de Schelde; Schepens, een goed *Landschap;* Ed. Geelhand, *Ruiterwacht*, *Officiers op verkenning* en *Onweder*; H. Van Melle, *Het middagmaal* en *De citerspeelster;* Van Caillie, *Oogst* en *Regenachtig weder;* mej. G. Claessens, fraai geschilderde bloemen; H. Parein, een *landschap;* mej. A. Mols, een veelbelovend *Stilleven;* H. Rul, *Eerste groen*, *Hofgracht te Merxem* en *Vijver;* L. Delehaye, *Paarden* en *Musketiers na het spel;* Th. Lybaert, van Gent, zond een studiekop, getiteld: *De officier;* Ed. Dujardin, zijn *Alpha en Omega* van 1882; P. Van der Ouderaa, *Kinderportret* uit de familie Parein, een meesterstukje; J. Anthony, de teekening van een geschilderd glasraam, voor de hoofdkerk te Lier, vervaardigd door Stalins en Janssens, die 8 prachtig geschilderde medaillons in Vlaamschen stijl tentoonstelden. Inzendingen van beeldhouwwerken waren gedaan door D. Duwaerts, F. Deckers, J. Weyns, J. Van Luppen, De Boeck en Van Wint; laatstgenoemde bekwame meesters hadden veel bijval met hunne *Afdoening van het kruis*, uitmuntend door stijl en bewerking. Voorts waren eenige lichtteekeningen tentoongesteld door de heeren G. Agie, Bavais en andere liefhebbers.

- Bij den bronsgieter A. Bellens is een sierlijk beeldwerk van Georges Geefs in brons gegoten. Het is een meter hoog en vertoont een man, die het *Rad der Fortuin* belet te draaien. Een ingezetene dezer stad, den heer F. Monu, wordt

dit kunstgewrocht aang e b o d e n , door personen wier fortuin hij kost e l o o s b e heerde.

- Georges Geefs heeft zijns vaders omlauwerd medaillonportret, zeer welgelijkend, gemaakt, ter versiering van het graf van Jozef Geefs, op het kerkhof van Berchem. A. Bellens goot het portret in brons. Het eeregraf van Jozef Geefs werd geteekend door zijn zoon Eugenius.

- De zilverdrijver A. Jacobs heeft eenen met fraai beeldwerk versierden kelk gemaakt, bestemd voor den zeer eerw. heer C. Kennes, pastoor-deken te Contich.

Mechelen. In deze stad zal van den 4^{n} tot den 25^{n} Juli aanstaande, eene tentoonstelling van schoone kunsten worden gehouden. Voor de inzendingen en het bekomen van inlichtingen kan men zich wenden tot den heer Karel Renson, secretaris van de maatschappij voor schoone kunsten, in de korte-Nieuwstraat, te Mechelen. Wij sporen inzonderheid de Antwerpsche kunstenaars aan, tot deelneming aan deze tentoonstelling. Mechelen is eene kunstlievende stad. Op hare tentoonstelling van het jaar 1884, werd eene som van 4730 fr. besteed tot het koopen van kunstgewrochten voor de verloting en er werden, buitendien, door ingezetenen, nog voor 4370 fr. stukken aangekocht.

Brussel. K. Van der Stappens in brons gegoten groep, het *Kunstonderwijs*, zinnebeeldig voorgesteld, is aan het paleis van schoone kunsten geplaatst.

- *Koninklijke academie.* In zitting van 10 Mei heeft de klasse van letteren enz. mgr. Van Weddingen tot lid en dr. A. Snieders tot briefwisselend lid benoemd.

- De kunstschilder G. Guffens heeft verscheidene merkwaardige portretten tentoongesteld in zijn werkhuis Lehon-

plaats n^{r} 4. Dezelfde meester schildert een kruisweg voor de reeds eenige schilderijen van hem bezittende St.-Jozefskerk, te Leuven.

- Bij koninklijk besluit van 10 Mei zijn de volgende heeren benoemd om de namen van al de gemeenten en gehuchten in het land te overzien, en er eene onveranderlijke spelling voor vast te stellen: Ed. Coremans, T. Coopman, A.F.J. De Graeve, D. Delcroix, F. De Potter, N.L.A.E. Hennequin en G.A. Adriaens. In zijn betrekkelijk verslag aan den koning, zegt de minister, dat, van de 2587 gemeenten des rijks, er nauwelijks 850 zijn, wier naam niet op verschillige wijzen worden geschreven. Voor zekere namen van gemeenten gebruikt men tot zes verschillige spelvormen.

- Bij ministerieel besluit is de heer A. Goovaerts aangewezen om ad interim het ambt van overste te vervullen aan het rijksarchief.

- Het staatsblad van 26 Maart behelst den tekst van de wet op den letter- en kunsteigendom.

Leuven. Sedert eenigen tijd zijn de werken van herstel, aan de kapel van Fiere Margaretha, in de St.-Pieterskerk, voltrokken. Door den bekwamen horlogemaker Eduard Michiels, uit Mechelen, is een nieuw werk gezet in het horloge van voornoemde kerk, wier beiaard ook door den heer Michiels gedeeltelijk is vernieuwd

- 6 Mei, op de druk bezochte vergadering van het *Davidsfonds*, droeg de heer F. de Potter een merkwaardig verslag voor, waarin hij namelijk wees op de krachtdadige ondersteuning die de Vlaamsche zaak hij de hoogere geestelijkheid begint te vinden en waarvan de beste uitkomsten worden verwacht.

Gent. Wij vestigen de aandacht op de internationale 3-jarige tentoonstelling van schoone kunsten, welke, dit jaar, van 15 Augustus tot 24 October, te Gent zal worden gehouden. De inzendingen voor de tentoonstelling worden ingewacht vóór 15 Juli, aan het adres van den heer F. Van der Haeghen, bibliothecaris der hoogeschool, hij wien alle verlangde inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Brugge. De verbouwing en het nawerk, waarmede de bouwmeester H. Beyaert was gelast in de nieuwe spoorhalle, gebouwd volgens het plan van den heer Schadde, zijn voltrokken. (Zie onzen jaargang 1885, blz. 100.)

Rousselare. Bij de Seyn-Verhougstraete hebben het licht gezien, de twee eerste afleveringen van de tweede uitgaaf der zoo gunstig gekende *Makamen en Ghazelen* van J. Ferguut (J. Van Droogenbroeck). Wij vestigen met de meeste ingenomenheid de bijzondere aandacht onzer lezers op dit puikwerk van den voortreffelijken Vlaamschen dichter. Het zal volledig wezen in 5 afleveringen, ieder van fr. 1.25, op velijn, of fr. 1.75, op Hollandsch papier. Het boek is opgeluisterd met versieringen in Arabischen trant.

Kortrijk. Bij den uitgever E. Beyaert staat een bundel gedichten van Theodoor Sevens te verschijnen, getiteld: *Zomerbloemen.*

Buitenland.

Amsterdam. 5 Mei. In deze stad heeft de veiling plaats gehad van eene verzameling schilderijen en waterverfschilderingen, waarvoor, onder andere, de volgende prijzen werden besteed, met 10% opgeld: Alma Tadema, *Een meisje*, *in gepeins verloren*, 500 gl.; Ch. Jacque, *Schapenstal*, 2000 gl.; J. Israels, *De huiselijke pot* (Scheveningsche vrouw, die met een tak in het vuur onder den pot roert), 3000 gl.;

dezelfde, *Man en vrouw des avonds uit het veld huiswaarts keerende*, 1800 gl; Ch. Rochussen, *Ruiters die hunne paarden laten drinken*, op den achtergrond de hoofdkerk van 's-Hertogenbosch, 610 gl; W. Roelofs, *Geldersch landschap*, *met twee koeien en de hoedster*, 1050 gl.; *Gezicht op Burg*, *op Tessel*, 320 gl; *Eiken*, enz., 510 gl.; *Landschap in de buurt van Dordrecht*, 300 gl.; *Een plas met een visscher*, 335 gl.; M. Roosenboom, *Maluwrozen en concolvulus*, 460 gl.; A. Waldorp, *Zeegezicht*, 620 gl.

Woerden. De heeren C. Muskeyn en C.T.J. Louis Rieber, voorzitter en secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, te Amsterstam, hebben tot den gemeenteraad van Woerden een adres gericht, om aan te dringen op de herstelling van het uit de XVIe eeuw dagteekenend merkwaardig raadhuis, hetwelk men schijnt te willen afbreken.

Berlijn. Een Berlijnsch blad bericht: ‘De keizer heeft 24,000 mark betaald voor het oorspronkelijk handschrift van Schnekenburgers *Wacht am Rhein*, nu toebehoorend aan eenen boschwachter, Manuel geheeten, te Burgdorf.’

Munchen. Het portret van paus Leo XIII, door J. von Lenbach, is voor het rijksmuseum gekocht, voor 15,000 mark.

Jena. Aan de stedelijke hoogeschool is door Paul von Ritter, bij uitersten wil, 300,000 mark vermaakt, ter oprichting van een leergang van dierkunde.

Venetië. De oudheidkundige Battaglini heeft in de stedelijke moerasgronden een aantal voorwerpen uit het steentijdperk gevonden, als wapenen, gereedschappen, aarden potten en vazen, beenderen van menschen en dieren, overblijfselen van paalwoningen, enz.

Palestina. De oudheidkundige L. Oliphant heeft aan het meer van Galilea de puinen van twee synagogen ontdekt.

Nieuw-York. In deze stad werden in April de volgende schilderijen openbaar verkocht: W. Bouguereau, *Badende vrouwen*, voor 93,000 fr. (gekocht voor Nieuw-Yorks museum); E. Fromentin, *Een gevecht*, 86,500 fr.; J. Meissonier, *De reis*, 65,500 fr.; M. Munkaczy, *De uitdaging van een worstelaar*, 70,000 fr. Geheel de verzameling bracht 1,215,000 fr. op.

Sterfgevallen.

GUSTAAF D'EICHTAL is omtrent 10 April overleden, 82 jaren oud. Onder andere, maakte deze groote Fransche geleerde zich befaamd door zijn: *Examen critique et comparatif des trois premiers évangiles*, en door zijn werk, getiteld: *Les trois grands peuples méditerranéens et le christianisme.*

ANNA LOUIZA GEERTRUIDA BOSBOOM-TOUSSAINT, de uitstekende vrouw, die, sedert ongeveer eene halve eeuw, den roem der Nederlandsche letterkunde heeft helpen vestigen en wier talrijke werken tot de beste behooren, die in onze taal werden geschreven, is den 13^{n} April te 's-Gravenhage overleden. Zij bewoonde de Nederlandsche hofstad sedert 1851, toen zij

in den echt trad met den kunstschilder J. Bosboom. Zij werd te Alkmaar geboren, den 16n September 1812. Wij kennen in de gansche geschiedenis der Nederlandsche letteren geene vrouw, die van zooveel talent blijk heeft gegeven als de groote schrijfster van *Het huis Lauernesse*, *De graaf van Leicester in de Nederlanden*, *Mejonkvrouwe de Mauleon*, *De vrouwen uit het Leicestersche tijdvak*, *De Delftsche wonderdokter* en zoovele andere keurige verhalen. Hare zeldzame werkkracht en ongeëvenaarde geestelijke gaven zijn mev. Bosboom-Toussaint onverflauwd bijgebleven tot den einde toe. De werken haars ouderdoms kunnen glansrijk de vergelijking doorstaan met die van hare jeugd en haar middelbaren leeftijd en dankbaar mogen wij erkennen, dat zij de schatten harer ziel ruimschoots uitgestort heeft voor haar volk, hetwelk daarmede, ongetwijfeld, eeuw aan eeuw zijn voordeel zal blij ven doen. De edele doode werd den 17n April, met den meesten eenvoud, doch onder een zeer grooten toeloop, ter aarde besteld op de begraafplaats nabij het Kanaal, te 's-Gravenhage.

LODEWIJK-HENDRIK-FREDERIK MELSENS, een van België's meest uitstekende wetenschappelijke mannen, is den 20n April te Brussel overleden. Hij was te Leuven geboren, den 11n Juli 1814. Hij verrijkte de wetenschap met onderscheidene zoo belangrijke als nuttige uitvindingen, namelijk op het gebied van de proefondervinderlijke natuurkunde. De koninklijke academie van België en de koninklijke academie van geneeskunde van België verliezen in hem een wezenlijk sieraad. Hij was commandeur van de Leopoldsorde, ridder van het Legioen van Eer en andere vreemde orden. Als mensch, onderscheidde hij zich door zijn eenvoudigen levenswandel en edelen liefdadigheidszin.

EMIEL GEELHAND-MORETUS, op zijn kasteel Denneburg, te Capellen, overleden, den 2n Mei, ruim 73 jaren oud, doorliep niet slechts met onderscheiding een hoogst nuttigen werkkring, als lid van het bestuur der stad en van den raad der provincie Antwerpen en voorzitter der St.-Vincentius-vereeniging, hij maakte zich buitendien ook metterdaad verdienstelijk voor de kunst en hare beoefenaars; hij behoorde destijds tot de lidmaten van de academie St.-Lucas en de rederijkkamer *Olijftak* te Antwerpen; van 1840 tot 1853 was hij schatbewaarder en sedert dien tweede voorzitter van de Maatschappij tot Aanmoediging der Schoone Kunsten. Hij mocht naar waarheid worden genoemd een edel man, in de dubbele beteekenis van het woord. Aan de publieke zaak, in de stad en de provincie Antwerpen, heeft hij zeer groote diensten bewezen en zich steeds op de hoogte getoond van zijne taak; buitendien was hij een voorbeeldig burger en mensch, ontwikkeld naar den geest, karaktervol en liefderijk. Overeenkomstig zijnen wensch, werd hij, den 5n Mei, te Capellen begraven, zonder dat hem, als officier van de Leopoldsorde, de krijgseer werd bewezen, en ook zonder dat op zijn graf redevoeringen werden uitgesproken. De slippen van het baarkleed werden gedragen door de heeren J. Cuylits, J. Everaerts, A. Reypens en L. Farazyn.

AUGUST MARC, bestuurder van de *Illustration Française*, is overleden. De hoogst verdienstelijke man werd den 21n Mei te Suresnes begraven.

Prijzen van schilderijen in de XVIIe eeuw.

De *Kunstkroniek* van den heer A.W. Sythoff, te Leiden, deelde onlangs het volgende afschrift mede van een in 't Leidsch archief berustende *Schilder-Schultboeck*, uit den jare 1644-1645, hetwelk belangrijk is voor de kennis der prijzen van schilderijen der oude meesters:

Cornelis Van Campen gekocht:

	Gul.	St.
1644 ult°. Nov. 2 langhtschapiens van Van der Hulft	4.	10.
1644 ult°. Nov. 1 lantschapie van Willem Van den Bundel	10.	-.
1645 19 April voor een principaal van Beyren, sijnde een stick met mosselties	6.	5.
Philip Angel gekocht:		
1644 14 Dec. 1 Lantschapie van Gaesbeeck geschildert	2.	12.
1644 14 Dec. 1 Lantschapie van Jacob Swanenburch	2.	4.
1645 25 Jan[i]. 1 Waettertie van Van der Hulft	5.	-.
Heynderick Van der Stock gekocht:		
1644 23 Nov. een geselschapie van Maerte Saegmoolen geschildert	14.	11.
1645 26 Juli voor een principael van Slingerlandt	5.	10.
1645 9 Aug. voor een principael van Slingerlandt	4.	1.
Maerten Fransz. Van der Hulfft gekocht:		
1645 25 Jan[i]. 6 teijkeningen van Jan Van Goyen voor de som van	6.	-.
1645 3 Mei 3 teijkeningen van Rembrandt	2.	18.
Maerten Maertens Van der Zee gekocht:		

1645 5 April een Emausie van Cuijp	7.	17.
1645 28 Juni drie teijckeninge van Quast	3.	8.
1645 26 Juli een princepael lantschapie van Slingerlandt	5.	-.
1645 9 Aug^{s}. een princepael lantschapie van Reyer Ooms	6.	-.
Nicolaes Van Eegeren gekocht:		
1645 22 Febr. een ben met druiven van Koets	12.	-.
1645 22 Mrt 2 stuckges van Quiringh Ponsen Slingerlandt	6.	-.
1645 26 Juli 2 grauwe waterties van Hulft	3.	7.
Mr. Pieter Smits gekocht:		
1645 8 Maert een ruwijntge van Claes Van Swanenb:	3.	5.
1645 22 Maert een St Pieters gevanckenisse Van Kuijp	7.	14.
David Baljii, debit:		
1644 ult° Nov. een lantschapie van Josias Van de Velde	17.	10.
1645 8 Febr. een lantschapie van Quiringh Ponssen	7.	-.
8 Maart een grautie van Van der Ulft	4.	6.
5 April een verckenslagertie van Cuijp	12.	-.
26 Juli een lantschap van Slingerlandt	5.	11.
9 Aug. voor 2 principaelen van Maerten Fransz. Van der Hulft	5.	8.

Abraham Pape gekocht:		
1645 3 Mei een lantschapie, een princepael van Arnout Elsevier	5.	-.
15 Mei voor een ruwijntie geschild, van Quiringh Ponssen	4.	10.
Jan Durispy gekocht:		
1644 28 Dec. een graeuwtie met ebben lijst, principael van Van der Hulft	4.	15.
1644 28 Dec. een lantschap van Van den Bundel, de beelde van Pallamedes.	13.	-.
Mr. Pieter du Bordieu gekocht:		
1645 8 Maart 3 stickges van Van der Ulft	8.	-.
Jacob Louwijck gekocht:		
1645 8 Maert een fruytie van Van Beyren	8.	5.
1645 8 Maert een zeetgen van Reyer Oom	8.	-.
1645 3 Mei voor 8 teijckeningen van Jan Van Gooyen	6.	2.
(nota: dit is wederom gegeven.)		
Hendric Keyser debit:		
1645 31 Mei voor een princepael van Marten Fr. Van Hulft met een ebben lijst	11.	-.
Gerrit De Konninck gekoft:		

1645 22 Maart een stuckge van Putter	8.	1.
1645 22 Maart een rouwijntje van Quiringh Ponssen Slingerlandt	8.	8.
Louris Eingelszoon debit:		
1645 19 April voor een princepael van Slingerlandt	5.	4.
1645 19 April voor een princepael van Slingerlandt	5.	6.
1645 19 April voor een lantschap van Bundel achtkant, met een ebben lijst	6.	-.
1645 19 April voor een waetertie van Reyer Oom met ebben lijst een achtkantie principal	7.	5.
1645 26 Juli voor twee graeuw rondekens van Marten Fr. Van Hulft	7.	2.
1645 26 Juli voor een princepael van Molijn, zijnde een lantschap	20.	-.
(nota: dit stuck is wederom gegeven)		
1645 26 Juli voor een tronie van van descipel van Bali	3.	-.
Johannes Pincede debit:		
1645 19 April voor de Blindeman, synde een principael van Cuyper	18.	-.
1645 3 Mei voor een princepael van Arn. Elsevier	4.	5.
1645 28 Juni voor een lantschapie van Ds. Hoogeveen	1.	9.
1645 9 Aug. voor een princepael van Slingerlandt	3.	3.

Jacob Tibergen debit:		
1645 17 Mei voor een stuckge van De Putter	2.	1.
1645 31 Mei voor een lantschap van J. Van Gooyen	10.	11.
Pieter La Be debit:		
1645 9 Aug. voor een nachge van Van der Hulft	2.	1.
Johannes Tiers debit:		
1645 15 Juni voor een troony geschildert van Jan Lievensz.	3.	2.
Johannes Ouderolle debit:		
1645 12 Juli voor een landtschapie van Quiringh Ponssen Slingerlandt	3.	-.

Mev. David, geb. Mathilda Van Peene.

Nevelbloemen, nagelaten gedichten. - Boekbeoordeeling.

Reeds van in 1881 was mev. David op de uitgave van bovengenoemden dichtbundel bedacht geweest, en het is wellicht aan ons te wijten, dat het boekje niet door haar zelve werd in het licht gezonden. Toen zij ons haar voornemen dienaangaande kennen deed en tevens onze meening inriep, keurden wij haar plan goed, doch rieden haar aan, het onkruid zorgvuldig van onder de tarwe uit te wieden, en daarbij zelfs met strenge nauwgezetheid te werk te gaan.

Inderdaad, de tijden zijn. Goddank! lang voorbij, dat armgeestige verzenknoeiers zich niet schaamden, door hen met veel moeite aaneengeknutselde vodderijen te laten drukken, waarin regels voorkomen zooals deze:

> Wat is toch Sanche van Navarre*n*?....
> Een malle vent,
> Die mij niets doet als vleijend sarren,
> Geen liefde kent!

Ziehier nog een staaltje van echt caramellengerijmel, waarmede zekere lieden, bij gebrek aan talent, met eene goede dosis verwaandheid begaafd, nu haast veertig jaren geleden, stoutweg voor den dag kwamen:

> Jongling zijnde, huisde Walter
> In een lusthof voor het oog!
> Man geworden klom hij droomend

Vijftien trappen naar omhoog.

Men vergeve ons het mededeelen van dergelijken onzin; het is maar om te bewijzen, dat sommige verzenlijmers, vroeger alles uitkraamden en aan het publiek opdischten, wat hen uit de ledige hersenpan viel. Doch er wordt thans iets meer vereischt dan zulk een rijmelende rimram, om in der dichterenrei plaats te nemen. Wat er van zij, mev. David begreep ongetwijfeld onzen wenk, doch ging met het verzamelen en uitkiezen van hare verspreide stukken zoo langzaam te werk, tot de dood haar in haren arbeid verraste, juist toen haar bundeltje omtrent gereed was, om ter perse te worden gelegd. Op haar sterfbed gelastte zij eenen harer kunstvrienden, den heer Karel Bogaerd, met de uitgave, en deze heeft zich thans met eere van de hem opgelegde taak gekweten. Door hare dichterlijke nalatenschap te verzorgen, heeft hij aan de nagedachtenis van de te vroeg ontslapene eene laatste hulde gebracht, en, voorzeker! zij was die hulde wel waardig, want zij was eene brave vrouw, eene gemoedelijke ziel, die wat haar hart gevoelde, in hare zangen wist weer te geven.

Het bewijs daarvan ligt in hare *Nevelbloemen* voorhanden. De bundel bevat verscheidene verdienstelijke stukken; onder de beste noemen wij vooreerst *De Zeeuwsche koopdag*, eene fiksche greep uit het eigenaardige Zeeuwsche volksleven, en een tegenhanger van *De Zaterdag in Zeeland*, welk stuk in haren eersten bundel te vinden is. Verder hebben wij nog aangeteekend het gedichtje *Aan Nikolaas Beets, Herinnering uit den kindertijd, Aan..... bij het afbreken van zijn molen*, enz. Het meer uitgebreide stuk *De schutsgeest der vrouw*, alhoewel niet tot de beste behoorend, verdient vooral door het schoone geslacht te worden gelezen.

De personen die de *Mirtebladen* bezitten, zullen zich ook,

de *Nevelbloemen* willen aanschaffen Wij gelooven niet, dat zich iemand de kennismaking met mev. Davids nagelaten gedichten zal beklagen. De meeste stukken, wij houden er ons van overtuigd, zullen met genoegen gelezen, vele met vernieuwd genoegen herlezen worden.

Zullen wij er een aantal van opnoemen of aanwijzen? Neen, wij willen

iets anders, voor dit opstel wellicht iets beters doen. Wij willen de vrijheid nemen, eenige verzen uit het boek af te schrijven en hier in te lasschen. Zij zullen, naar wij vertrouwen, de beste aanbeveling voor den bundel *Nevelbloemen* zijn, die, op deze wijze, voor zich zelve moge spreken tot het lezend publiek, hetwelk, naar wij vernemen, deze dichterlijke nalatenschap zeer gunstig heeft onthaald.

Wij zullen geen volledig stuk overnemen, maar een gedeelte van het gedicht, hetwelk, onder den titel *Herderszang*, op bladzijde 53 voorkomt. Ons uittreksel, dat zich door eenvoud, frischheid van kleuren en levendige aanschouwelijkheid onderscheidt, is gewijd aan de beschrijving van een schoonen ochtend in de vrije natuur, waarvan men reeds een proefje kreeg in onze 6e aflevering, bladzijde 49.

Bij het lezen, ontvangt men den indruk, als bevond men zich waarlijk in de nabijheid van de afgeschilderde plaats.

Hooren wij, hoe de betreurde dichteres zich uitdrukt:

De zon daagt in 't Oosten;
Heur purper en good
Weerkaatst in den dauwdrop
Van velden en woud.

De bloem beurt het knopje,
De zwachtels ontvlucht;
Welriekende geuren
Bezwangren de lucht.

Het nijvrige bijtje
Vliegt gonzend in 't rond;
De vlinder groet vreugdig
Dees heerlijken stond.

Het vischje speelt dartel
In 't blauw van den vliet;
De kwakkel slaat lustig
Zijn deuntjen in 't riet.

De zwane zweeft statig
Op 't water van 't meer;
De vogelen juichen
En danken den Heer.

En ginds drijft de schoonste
Der schoonen van 't dal,
De blonde Climene
Haar kudde uit den stal.

Zij leidt ze ter weide
In 't mollige gras,
En drenkt ze aan den oever
Des zilveren plas.

Blij hupplen de schaapjes
Daar lustig dooreen,
Zij streelen de handjes
Der schoone Climeen.

Zij mint ze zoo teeder;
Ook Medor de hond
Vlijt zich aan heur voeten
Ter rust op den grond.

Nu plukt zij de bloemen
Ontloken in 't groen,
En vlecht ze tot kransen
Met mirte en festoen.

Dan galmen er tonen
In 't verre verschiet;
Het speeltuig eens herders
Ontvloeide dat lied.
.....

Wat er verder volgt, gelieve de goedgunstige lezer in den bundel zelve na te slaan. Het boekje is zindelijk gedrukt, en, evenals de eerste bundel, met het portret der dichteres versierd.

Aan dit welgelijkend a f b e e l d s e l , door den heer Florimond Van Loo geteekend, wordt hier insgelijks eene plaats ingeruimd; zeer zeker, zal het onzen lezers, in alle opzichten, hartelijk welkom zijn; het mocht overigens niet ontbreken in de reeks portretten van Nederduitsche schrijvers en schrijfsters, gedurende haar 32-jarig bestaan, door de *Vlaamsche School* meegedeeld.(1)

J. STAES.

(1) Zie den jaargang 1879, blz. 181, en 1883, blz. 77.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
X.

Van Sevilla naar Valencia, waarheen ons reisplan liep, bedraagt de afstand niet minder dan vijf en twintig uren sporens. Dit was inderdaad al te veel, en wij besloten, nog een paar dagen te Cordova stil te blijven. 't Is waar, dat wij er reeds lang genoeg hadden vertoefd; maar wat gaf dit? Behalve dat wij er eens goed konden uitslapen, zouden wij de beroemde moskee nogmaals bezichtigen, hoogstwaarschijnlijk voor de laatste maal.

Na vier uren rijdens, stapten wij er in dezelfde *fonda* af, welke wij bij ons eerste bezoek hadden betrokken, en het bevreemdde ons al aanstonds, dat wij uit het levenslustige Sevilla, eensklaps in eene stad waren aangeland, die als uitgestorven scheen. Doch wij vonden op het postkantoor brieven en dagbladen, met tijdingen van huis, aan ons adres, en dit verschafte ons een oneindig genoegen. Hoe verder men van nabestaanden en vrienden is verwijderd, des te meer welkom is het minste bericht, dat ons van hen toekomt, en na de brieven werden de dagbladen, van voor tot achter, tot zelfs in de aankondigingen, zorgvuldig nagezien, gelezen en herlezen. Men moet in verre streken verbleven hebben, om dit genot te kunnen waardeeren.

Nog tweemaal bezochten wij de moskee, welke wij reeds goed meenden te kennen, maar die niettemin onze aandacht hield geboeid. De eerste maal had er ongetwijfeld een kerkelijk feest plaats, want nadat er eene groote mis gecelebreerd was, gingen de priesters, koorknapen en kerkbedienden, onder het zingen van psalmen, een paar keeren rondom den oranjekoer, en dan trok de kleine processie weer de kerk binnen.

Den volgenden dag wandelden wij een paar uren door de verlatene straten van Cordova, verlustigden ons in de schoone hovingen van het Alcazar, verschaften ons eenigen voorraad en stapten ten 2 1/2 ure in den trein, waarin wij nog ruim twintig uren moesten doorbrengen, alvorens Valencia te bereiken.

De Spanjaarden zijn practische lieden op reis: wanneer ze eenen nacht in waggon moeten blijven, komen ze met hun beddegoed, een hoofdkussen en een deken, naar den trein aandragen, en zoodra de duisternis invalt, strekken zij zich ongestoord op de banken uit, dekken zich warm toe, en snorken niet zelden tot 's morgens voort. Op onze nachttreinen, waar men in Spanje gedurig doorheen moet, waren wij daar reeds dikwijls getuigen van geweest; eens zelfs wilden wij aan die slaaplustigen niet goedwillig plaats inruimen, maar alsdan deden zij hun beklag bij den spoorwegbediende, welke met het nazicht der kaartjes was gelast, en deze kwam ons beleefdelijk verzoeken, aan de vraag van die *caballeros* toch te willen voldoen.

Het geviel nu evenwel, dat er te Valencia een of ander feest ophanden was, en onderweg kwamen er zooveel reizigers op den trein, dat al de plaatsen bezet werden en niemand van zijn beddegoed gebruik maken kon. Er was zelfs geene kans om een uiltje te vangen, want zij die niet goed gezeten waren, hadden ongemeen veel klaps en hielden de anderen wakker. Daarenboven was de lucht smachtend heet en in elke statie, waar stilgehouden werd, schreeuwden allen om ter hardst, ten einde *agua fresca* te bekomen. Dien nacht zullen wij niet licht vergeten.

Wij waren blijde, toen het daglicht aanbrak, en nog meer tevreden, toen wij, rond 11 ure voormiddag, te Valencia aankwamen, waar wij in de *fonda de Oriente*, in de *calle de las Barcas*, een goed onderkomen vonden.

Het was ons reeds halvelings bekend, dat er te Valencia niets van belang te zien was; ook zouden wij er niet hebben stilgehouden, doch na eenen tocht van een en twintig uren rijdens, hadden wij wel het recht, om van het spoorweggeschok een beetje uit te rusten.

Het eerste, dat wij er 's morgens te zien kregen, was een lijkstoet, die langs onze *fonda* kwam; den volgenden dag kwam er nogmaals een voorbij. De begraafnisplechtigheden gebeuren daar zoo omtrent gelijk bij ons, behalve dat de lijkwagens heel eenvoudig zwart en zonder eenige versiering zijn, en ook, dat er eenige kloosterzusters in den stoet aanwezig waren. Dit zijn de eenige kloosterlingen, die wij op gansch onze Spaansche reis in de straten hebben gezien. Ook ontmoet men in dit land slechts hoogst zelden eenen priester; wij zagen er wellicht geen dozijn.

Rechts en links, liepen wij de stad door; zij scheen ons de morsigste van al de steden, waar wij verbleven hadden. Stellig, waren de straten er in langen tijd niet gereinigd geweest, en in de kathedraal lag de grond met zagemeel en aarde bestrooid. Daar, evenals in de andere kerken, zoekt men te vergeefs naar eenig meesterwerk in de kunst. En dit is insgelijks het geval in het provinciaal museum; verscheidene zalen zijn met schilderijen behangen, maar ongelukkiglijk is er alles zeer middelmatig.

Overigens heeft Valencia veel weg van eene moderne stad, en het is ongetwijfeld daarom, dat de Spanjaarden haar *Valencia la hermosa*, het schoone Valencia, noemen. Zij ligt in eene vlakte, op een groot half uur van de zee, en heeft eene bevolking van ongeveer 60,000 inwoners. De *Guadalaviar* is eene schier altijd droogstaande rivier; al haar water wordt aangewend, om de talrijke landerijen, die de stad omringen, voortdurend te besproeien, want het regent er slechts zeer zelden.

Van overblijfsels uit den tijd der Moorsche regeering is er geen spoor meer aanwezig, alhoewel deze Afrikaansche volken er gedurende vijf eeuwen meester waren. Zij bemachtigden de stad in 713; Abdul-Azis stichtte er, in 1020, een onafhankelijk koninkrijk, iets wat door velen zijner landgenooten met nijdige oogen werd aanzien. Ook, toen de Cid, ten jare 1094, het beleg voor Valencia sloeg, vochten velen hunner in zijne gelederen. Bij verdrag, had de overgaaf plaats, hetgeen niet belette dat de zoo hoog geroemde Cid zijn gegeven eerewoord schond en den bevelhebber, Ahmed-el-Moaferi, levend deed verbranden, ten einde hem te doen bekennen waar de koninklijke schat verborgen was. Vijf jaren later viel de stad terug in de macht der Mooren, welke haar tot in 1238 behielden.

Tijdens ons verblijf, heerschte er buitengewoon veel beweging. Het Spaansche kostuum is er sinds lang door het onze verdrongen, maar van de recht eigenaardige kleederdracht

der landlieden uit den omtrek, kregen wij, op de markten, nog eenige staaltjes te zien. In de straten liepen eene menigte gitaarspelers, die daar onze orgeldraaiers vervangen. Zij tokkelen de snaren evenwel op zulke erbarmelijke wijze, dat men die lieden, weldra honderd uren verre van zich wenscht.

Er was voor binnen een paar dagen een groot stierengevecht aangekondigd, dat wij volgaarne hadden willen bijwonen; maar wij hadden zoo iets van een cholera-gerucht vernomen, en aan het spreekwoord gedachtig: 'Schuw de plaatsen, waar de plagen vallen,' besloten wij onverwijld tot de afreis. Dit gerucht was ongelukkiglijk gegrond, en niet vele weken nadien, woedde juist te Valencia de cholera het hevigste en vielen daar de meeste slachtoffers.

Om Barcelona te bereiken, hadden wij weeral eenen spoorwegrit van ruim tien uren af te leggen. Rond den middag, namen wij plaats in den trein en reden door eene bergachtige, doch zeer vruchtbare landstreek. In de bergwanden zagen wij talrijke holen uitgegraven, waarin arme Spanjaarden, bij zomer en winter, verblijven. Het zijn sterk gebruinde lieden, voor welke een paar stuivers per dag voldoende zijn, om in hun sober onderhoud te voorzien. Zij zijn overgelukkig en tevreden, wanneer zij zich in de zon mogen koesteren en hunnen blauwen hemel bewonderen. Bij gebrek aan iets beters, voeden zij zich met eenige magere wortelen, die zij hier en daar in de bergspleten weten te vinden.

Het was 10 ½ ure des avonds, toen de trein te Barcelona stilhield. Een rijtuig voerde ons naar de *fonda del Commercio*, nabij de *plaza Reale*, waar wij spoedig ons bed opzochten.

Na Madrid, is Barcelona de grootste en tevens de meest moderne stad van Spanje; als handelstad is zij de voornaamste van allen. Zij ligt langsheen de Middellandschezee, aan den voet van een hoogen rotsberg, waarboven de sterke citadel *Monjuich* is gebouwd. Hare haven wordt als de beste en meest bezochte van het gansche land geroemd, en dat er geen gebrek was aan schepen van allerhande natiën, daarvan konden wij ons met eigen oogen overtuigen.

Barcelona is de voormalige hoofdstad van Catalonië, en het scheen ons toe, dat hier een ander slag van Spanjaarden woonde, meer handeldrijvend, meer werkzaam dan ergens elders, en daarbij zeker zoo levenslustig als te Sevilla; zelfs ongedwongener en luchthartiger. Nu reeds bedraagt de bevolking omtrent 200,000 zielen, en dit getal belooft nog immer te zullen aangroeien. Weinige jaren geleden, werden de wallen geslecht, en al de versterkingswerken, behalve hoogergenoemd kasteel, gesloopt. Door de daarvan voortgekomen gronden, werd de uitgestrektheid der stad schier verdubbeld. Er zijn daar reeds ettelijke gebouwen opgetrokken, maar er is nog plaats voor duizende woningen. Wanneer dit alles zal volbouwd en bewoond zijn, zal de bevolking er minstens met nog 100,000 zielen zijn aangegroeid.

De *Rambla*, eene met vier rijen iepenboomen beplante, prachtige wandeldreef, doorsnijdt de stad van aan de *plaza del Pax*, nabij de haven, tot aan de *plaza de Catalùna.* Van weerszijden, is die lange, breede laan met winkels, koffiehuizen, schouwburgen en wat al meer bezoomd. Onophoudelijk, duurt de beweging er voort; vooral des avonds, komt er ieder heen, en op Zon- en feestdagen is het volk er zoo talrijk, dat men er niet op zijn gemak wandelen kan. Zooals haar naam aanduidt, is de *Rambla* op de bedding eener afgeleide rivier gemaakt. Zij heeft wel iets van de bedrijvigheid der Parijzer *boulevards*, en waren het niet de Spaansche uithangborden die men ziet en de Spaansche gesprekken die men rondom zich hoort, men zou zich

soms te Parijs op den *boulevard des Italiens* kunnen wanen. Dit komt waarschijnlijk, omdat Barcelona eene grensstad van Frankrijk is.

Met eenen tramwagen, reden wij, door de nieuwe wijken heen, naar de voorstad Gracia, thans, evenals de voorsteden van Antwerpen, aan de stad verbonden. De welhebbende Barceloners hebben zich daar, op de omliggende heuvelen, schoone lusthovekens doen bouwen. Die sterk bevolkte voorstad wordt overigens, voor het meerdere gedeelte, door werkende menschen bewoond.

Aan den kant der haven, vonden wij eene lange laan, met twee rijen hoogstammige palmboomen beplant, wier breede bladeren er u aan denken doen, dat gij nog in een vreemd land zijt.

De Barceloners houden eraan, niet met de overige Spanjaarden te worden verward; zij beweren, Cataloniërs te wezen, en de Spaansche kleederdracht heeft er teenemaal voor de onze plaats gemaakt, tenzij bij de jonge, over het algemeen bekoorlijke senoritas, die het kanten hoofdtooisel nog blijven dragen en met den waaier pronken, en die geene andere bezigheid schijnen te hebben, wanneer het weder niet al te heet is, dan den ganschen dag te wandelen. Een Franschman, sedert meer dan twintig jaren te Barcelona gevestigd, en met wien wij kennis hadden aangeknoopt, vertelde ons, dat de Spaansche juffrouwen hoegenaamd niet houden van werken, en niets liever doen dan zich opschikken, gaan *flaneeren* en zich in het beschouwen van hunne helder blauwe lucht verlustigen. Wanneer ze in het huwelijk zullen treden, waarschuwen zij heel liefderijk haren toekomende, dat ze als jonge dochters zeer weinig hebben gewerkt, en dat ze, eens getrouwd zijnde, dit in het geheel niet meer zullen doen.

Onze vraag, of de jonge heeren, in bestuurlijke of andere ambten, veel geld wonnen, beantwoordde hij ontkennend, zeggende: dat er in Spanje minstens twee feestdagen per week worden gevierd, en soms wel drie, waarop niets wordt gedaan; dat in de brievenpost, en ook in nog andere besturen, het werk door een onvoldoende personeel wordt verricht - iets dat wij, ook te Barcelona, reeds ondervonden hadden - en dat de bureelen altoos vroeg gesloten werden; dat de fabrikanten van zijden, wollen en katoenen stoffen, enz., niet veel meer laten werken dan voor het dagelijksch verbruik en voor zoolang de aanvraag voortduurt. Wij drukten hem onze verwondering uit, en vroegen, hoe die jonge huwelijken, met die nietsdoende, pronkerige wijfjes, toch het eene einde van het jaar aan het andere konden knoopen. Met een wijsgeerig lachje en knipoogend, antwoordde onze vriendelijke zegsman: '*Il y a des accommodements avec le ciel.*' Zou onze vriend zich hier niet aan achterklap, jegens de Spaansche schoonen, hebben schuldig gemaakt?

In den beginne, verwonderde het ons, dat er te Barcelona zoo schrikkelijk veel slecht geld in omloop en gangbaar was. Wanneer wij, in tramwagen of koffiehuis, een *douro* lieten wisselen, gaf men ons eene handvol allerlei oude Spaansche

munten, waarvan sommige gansch onkennelijk en versleten; zilverstukken, grooter dan een tweefrankstuk, doch niet meer dan een *pezeta* doende; stuivers, ruim twee stuivers dik, enz. Het goed Spaansch geld is er eene zeldzaamheid en krijgt men schier niet dan toevallig in handen. Wij hadden die zonderlinge gewoonte nergens anders aangetroffen; maar dewijl iedereen dit slecht geld zonder morren ontvangt, heeft men er niet tegen te pruttelen.

De hoofdkerk van Barcelona bezit geene noemenswaardige kunstwerken. Het is een groot, onbehagelijk gebouw, dat van het jaar 1058 dagteekent; de voorgevel is immer onvoltooid gebleven. Binnen de galerijen van het aan de kerk palende klooster, is een allerliefste hofje, met talrijke fonteintjes. Dit is het schoonste plaatsje, dat men wenschen kan, om er te zitten mijmeren en droomen; stil en eenzaam. Het geritsel van het water der fonteintjes gaf aan 't geheel eene dichterlijke kleur. Jammer, dat wij nu juist geenen lust hadden om verzen te schrijven.

De parochiekerken, ten getalle van negen, zijn van minder beteekenis. Wij liepen er eenige binnen, doch kunstwerken vonden wij er niet.

Onder de neringrijkste straten, is de *calle Fernando VII* eene der schoonste, breedste en langste. Zij begint aan de *Rambla* en loopt op de nieuwe wijken uit; van weerszijden, is zij, over gansch hare lengte, met winkels bezoomd. Op onze wandeling, langs dien kant der stad, kwamen wij aan een overschoon, groot wandelpark, voor hetwelk wij dat van Antwerpen wel zouden willen inruilen. Er zijn daar heerlijke bloemen, benevens eene rijke keus van vreemde gewassen, die er weelderig tieren. Te midden van den hof, is een allerbevalligst waterpaleis opgericht, met kunstmatige grotten eronder en een prachtige waterval voorop. Dewijl dit inderdaad sierlijk gebouw op eene hoogte staat, maakt het een ongewoon effect.

Indien men mag geloof hechten, aan wat oude kroniekschrijvers verhalen, dan zou Barcelona, ruim 200 jaren voor onze tijdrekening, door de Carthagers gesticht zijn. Nadien waren de Romeinen en Westgothen er beurtelings meester, tot de Mooren, omtrent de viii^{e} eeuw, de stad bemachtigden. Zij konden er zich evenwel niet lang staande houden, want in 801, werd ze door de woeste krijgsbenden van Karel-den-Groote veroverd, die er deerlijk huis hielden.

Zooals overal elders in Spanje, heeft ook te Barcelona de geesel der inquisitie gewoed en talrijke slachtoffers gemaakt. Men mag echter gansch de Spaansche natie voor die wraakroepende wreedheden niet verantwoordelijk doen zijn: de beterdenkenden, zooals Juan de Avila en zijn leerling Luïs de Granada, waren van een tegenovergesteld gevoelen en met den wezenlijken geest van het evangelie bezield. Beiden leefden nochtans in die onverdraagzame XVIe eeuw, omhelsden den geestelijken stand en werden beroemde predikers van hunnen tijd. Niet met brandstapel of pijnbank, maar door hun overtuigend woord, en vooral door hun voorbeeldig leven, wilden zij de verdwaalden tot de Roomsche kerk terugvoeren; en dat alleen was de rechte weg! Doch van hoogerhand werd er, tot schande van het menschdom, aan dwang en geweld de voorkeur gegeven.

J. STAES.

Sint-Landelinus.
A° 623-686.
Legende.

Een jongske, vol bevalligheden,
Volbracht, in 't eeuwenoud verleden,
Aan Onze-Lieve-Vrouwekerk
Te Kamerijk, zijn koorknaapwerk.
Het scheen, in 's levens lentemorgen,
Een schoone knop in 't loof verborgen.
Het kind van adellijken stam,
Dat Bisschop Albert tot zich nam,
Die 't eens ten doopvont had gedragen -
Werd met der oudren welbehagen
Aan 't kloosterleven toegewijd,
Om later, ter bekwamer tijd,
Het priesterlijk gewaad te aanvaarden.
't Wies op, voor wie het kind aanstaarden,
Gelijk een rijsje ontkiemt tot boom,
Die ons, aan de oevers van een stroom,
De rijkste vruchten schijnt te spellen,
Wijl worm noch rups zijn groeikracht kwellen.

De prille jeugd, het levensvak
Ontdaan van zorg en ongemak,
Vervloog bij 't wentlen van de jaren,
Die als de golven henenvaren
Met lief en leed, met storm en vreê,
Tot aan het graf - ons aller ree,
Het eindperk van het aardsche zuchten,
De rustplaats waar wij niets meer duchten.

Och! waarom duurt de lieve jeugd,
- Zoo onvergeetlijk, zoo vol vreugd
En koesterende zonnestralen,
Die in heur ochtendglorie pralen -
Één oogwenk slechts en langer niet?
Ach! waarom later veel verdriet
En scherpe dorens meer dan rozen,
Bij 't zorgelijke zuchten lozen?
o Sterveling! vraag niet waarom;
Daarboven in Gods heiligdom,
In 't reine licht der hemelsferen,
Waar geene smart ons meer zal deren,
Dáár lossen 's levens raadslen op
En stijgt, na druk, de vreugd ten top,
Een vreugde niet voor oogenblikken,
Maar die ons eeuwig zal verkwikken.
Des hier geleden en gebeên;
Ons vaderland is niet beneên,
Maar waar de Cherubijnen zingen

Met duizendtallen hemelingen.
Volbrengt uw taak, vertrouwt op God,
Vol wijsheid regelt Hij ons lot;
Hij kent, Hij ziet ons aller gangen
En doet ons loon naar werk ontvangen.

De knaap groeide op tot jongeling
En voor een grootren levenskring.

De Bisschop wil zijn kruin doen scheren,
Hem wijden aan den dienst des Heeren,
Opdat deze aard' met haar geschal
Zijn voedsterling niet breng' ten val,
Die achter hooge kloostermuren
Een rijkdom vindt van rustige uren.
Maar Landelinus, vlug en sterk,
Wil hij zich wijden aan de Kerk
Of aan het wereldlijke leven?
Volgt hij gedwee des Bisschops streven?
Gewichtig is het zware pleit:
Hier roept de Kerk, dáár de ijdelheid -
Aan wie zal hij zich overgeven?

Zijne ouders, vroeg gedaald in 't graf,
Zij stonden wel het jongsken af,
Het veiligst onder kloosterdaken -
Doch d'erfschat moest een voogd bewaken
Tot eens de knaap de keus volbracht,
Hem voor zijn zielsheil toegedacht
In de eenvoud hunner reine zeden,
Bij beider laatste stervensbeden.

De naastbestaanden treden voor
En fluistren zachtjes in zijn oor:
‘o Jongeling! de hoop der uwen,
Zoudt gij alreeds de wereld schuwen,
Haar heerlijkheid, haar zoet genot,
En achter kloostermuur en slot
Met bidden, zuchten, peinzen, krijten,
Uw levensmorgen droef verslijten?
Neen! Landelinus, 't is te vroeg,
Gij hebt voorwaar nog tijds genoeg,
Laat de aarde 't eerst uw zinnen streelen,
Laat ze u met al haar vreugd bedeelen;
Kies eerst de wereld en 't genot,
En later, na de lusten, God!
Die u nog lang genoeg kan kluisteren. -’

Naar wie zal Landelinus luisteren?
De geest van 't goed en die van 't kwaad,
Zij geven 't jonge hart beraad
En staan het antwoord heet te beiden.
Zal hij zich van de wereld scheiden
En wandlen naast den Bisschopsstaf
Tot 's levens eindperk: 't somber graf?
Of zal hij aan Sirenenhanden,
Bij bekerklank, zijn lot verpanden,
De wellust smaken op heur spond
Tot 's levens laten avondstond?
Zijn voorhoofd fronst, zijn wangen gloeien,
Wie mag den jongling 't meeste boeien?

‘Kies, pleegzoon! kies het pad der deugd!
Dit geeft een onverstoorbre vreugd,
Schuw wellust en Sirenenzangen:

Zij spreiden doodskleur op de wangen,
Zij rooven uwen lenteblos -
o Landelinus! laat haar los.’
Dus spreekt de Bisschop, diep bewogen,
En ziet hem smeekend in zijne oogen
Als 's jonglings goede genius.
De geest des kwaads herneemt aldus:
‘Gij zijt te schoon van lijf en leden,
Om reeds het klooster in te treden;
't Is eenmaal jeugd, 't is eenmaal lent',
Weldra loopt al uw vreugd ten end,
Gebruik de vluchtige oogenblikken
En wil u aan de bron verkwikken,
Die al wat gij begeert u biedt;
Hoor onze stem: geniet! geniet!
Eer de ouderdom met al zijn plagen
U niets dan kwelling aan komt dragen.’

De jongeling is vol van strijd;
Aan wien zijn leven toegewijd?
Een heer van zinsbegoochelingen
Voelt hij in 't kloppend harte dringen;
Zij toovren hem een schoon verschiet,
Een rozengaard, waar hij geniet
Met schoonen die hem kussen, vleien,
En met haar lonken hem verleiën
Te rusten aan haar borstfluweel,
Of bij het spelen van de veêl
En 't zacht gestreel der poezle handen,
Zich kronklen om zijn leên en hals
En met hem wieglen in een wals -
Zoo'n lot doet hart en ziel ontbranden.

De wereld en het zingenot
Verwinnen spoedig deugd en God.
Hij volgt de lokstem van zijn vrinden
En laat den vromen grijsaard staan,
Die weenend hem ziet henengaan,
Omdat hij nimmer heil zal vinden
Op 't pad der zonde, schoon voor 't oog,
Doch dat haar wandlaars steeds bedroog,
Hoe fraai 't begin ook scheen te wezen.
Het dient gemeden, 't is te vreezen;
Wel doet het eerst op rozen treên
En lokt u altijd verder heen
Op breede paden, langs prieelen,
Waar zang en dans en spel ons streelen
En 't druivennat in 't feestglas praalt, -
Maar 't eind der baan, meest jong gehaald,
Loopt in een diep moeras verloren,
Waar de afgedwaalden wreed versmoren.

Een groot en somber eikenwoud
Was 't woonoord van zijn bloedverwanten,
Die tegen recht en wet zich kanten
En rooven onbeschaamd en stout.
Een huis, in 't dichtst van 't woud verscholen,
Met hooge muren, diepe gracht,
Verborg in onderaardsche holen

Den buit, geroofd bij dag en nacht.
Daar leefden zij in brasserijen,
In wellust en in slemppartijen,
Verleidend voor het jeugdig hart,
Dat noode 's werelds lusten tart.
Bij spel en woeste drinkgelagen
Vervlogen al de schoone dagen
Der onvergetelijke jeugd.
Hij doolde van het pad der deugd

En dacht niet meer aan 's Bisschopslessen,
Verleid door wulpsche zondaressen.

De goede herder peisde aan hem;
Hij bad tot God, met droeve stem,
Dat Hij zijn pleegzoon mocht bekeeren,
Hervoeren naar 't gesticht des Heeren,
Bewaard door Zijn Voorzienigheid,
Die alles steeds ten beste leidt,
Gelijk zijn wondre daden leeren.

't Was middernacht. Geen ster of maan
Blonk aan de donkre hemelbaan;
De stormwind huilde door de boomen
En over 't zwarte diep der stroomen,
Wier golven zwalpten door het riet,
Dat ruischend op en neder stiet,
Bij 't klettren van de hagelvlagen
Op 't dorre hout van struik en hagen.
't Was buiten guur en doodsch en bang, -
De winternachten duren lang -
En huivrig in de sombre dreven,
Van 't lijkkleed der natuur omgeven.
De boosheid, die het daglicht schuwt
Maar niet voor lage feiten gruwt,
Sloop listig rond gelijk de slangen
Om hare prooien loos te vangen.
Zij waarde op stille wegen voort
Gelijk een spook, ontrust door moord,
In 't middernachtuur zweeft langs paden,
Berucht door vreeslijke euveldaden.

Ook Landelinus en het rot,
Dat al wat heilig is, bespot,
Sloop, in de middernachtlijke uren,
Door heg en struiken, naar de muren
Van een kasteel - belust op buit.
Zij trokken stil hun roofnest uit
Met breek- en moordtuig in de handen,
Met toorts en pekkrans voor 't verbranden, -
Want na den roof de roode haan;
Geen steen bleef op den andren staan
Waar deze woeste liên verschenen;
Als vossen schrijden zij daar henen,
Hun stap wordt nauwernood gehoord,
En niemand hunner spreekt een woord.
Maar eensklaps doet een gil zich hooren;
Hij klinkt geducht in aller ooren
In 't rustig middernachtlijk uur,
En smoort op 't doodsveld der natuur.

't Gevreesde hoofd der rooversbende,
Die buitbegeerig slotwaarts rende -
Zonk doodelijk geraakt ter neêr:
Zóó treft alleen de Hemelheer.
Een rilling rijdt door ieders aren;

Het rot bleef spraakloos 't lijk aanstaren.

En Landelinus, als versteend,
Hoort in zijn binnenst, naar hij meent,
Een stem, een zacht vermanend spreken:
‘o Jongeling! zie 's Heeren wreken,
Aanschouw hier welk een lot u wacht,
Verbreek 't verbond met zonde en nacht,
Keer tot den vromen grijsaard weder;
Hij minde u als een vader teeder,
Hij leidde u, aan zijn trouwe hand,
Naar 't onverganklijk vaderland.
Verbreek de banden die u binden
Aan booze, Godvergeten vrinden -
Bedenk wat vreeslijk lot u beidt,
Wat straf u wacht in de eeuwigheid.’

De jongeling vliedt ijlings henen;
De schrik geeft vleugels aan zijn beenen.
Hij zag de strenge vinger Gods,
De straffer van der menschen trots.
Hij rent door bosch en haag en weiden,
En over uitgestrekte heiden,
Door 't rosse bliksemvuur bestraald,
Dat telkens vreeslijk zich herhaalt
Bij 't rollen van een zwaren donder;
Doch ongedeerd giert hij, o wonder!
Gelijk de woeste stormwind voort,
En denkt niet meer, noch ziet, noch hoort.
Het dwarrelt alles voor zijne oogen;
Hij schijnt als aan zich zelv' onttogen.
De stormwind huil', het water bruis',
De hagel vall' met wild gedruisch,
Niets houdt den schrillen vluchtling tegen.
Gelijk een schichtig paard op hol,
Zóó rent hij onversaagd en dol
Door 't slijk der ongebaande wegen.
En verder gaat de snelle tocht
Langs heuvelkling en oeverbocht,
Als zat de dood hem op de hielen,
Of spooksels uit des afgronds krocht:
Harpijen voor de booze zielen.

Maar hoort! wat wonderzoet geluid
Ruischt eensklaps 's Heeren tempel uit?
Wat liefelijke hemelgalmen,
Wat vrome en teedre vredepsalmen
Weerklinken uit het hooge koor,
En vloeien zacht in 's jonglings oor,
Ja! dringen heel zijn harte door?

‘Eere aan God en vrede op aarde,
Welbehagen in den mensch;
Heil Maria! die u baarde,
Lieve Jezus, aller wensch.
Laat ons zingen, laat ons prijzen,
Wat de Hemel heeft verricht;
Laat ons 't kindeke eer bewijzen,
Dat in 's herders kribbe ligt.

Herwaarts! herwaarts! stervelingen,
Hier is de aarde- en hemelheer;
Knielt voor zijne kribbe neêr;
Komt Gods liefde en glorie zingen, -
Hij vergeeft, wat wilt ge meer -
Bidt Hem aan en geeft hem eer.'

Dit hemelsch lied galmt in zijne ooren;
Hij meent de stemme Gods te hooren,

Hij luistert naar het schoon muziek -
En als met donzen englenwiek
Voelt hij zijn gloênde slapen streelen
En rust aan 't kloppend hart bedeelen.
Een hooger wil, een hooger macht
Voert hem uit storm en winternacht
In 't bedehuis, waar kerstfeestzangen
Weergalmen door de zuilengangen,
Nu Bisschop Albert hoogtijd viert,
Wijl wierookdamp om 't outer zwiert
En opstijgt naar de tempelbogen.
De krib verrijst er voor zijne oogen,
Hij buigt zijn knie - een vuurge beê
Ontvloeit zijn mond en brengt hem vreê.

De Bisschop ziet hem nederknielen
En weent van vreugd, dat een der zielen,
In 's werelds strikken diep verward,
Door God hervoerd werd aan zijn hart.
De zegenbeên van 's grijsaards lippen,
Die zacht in 's jonglings boezem glippen -
Besluiten 't nachtlijk hoogtijdfeest,
Zoo wonderdadig naar den geest
Voor Landelinus, droef verloren,
Waar door de Godheid uitverkoren
Tot toonbeeld Harer majesteit,
Die zondaars voert tot zaligheid.

Hij bleef het deugdenpad bewandlen;
Was onberisplijk in zijn handlen,
En wijdde zich geheel den Heer,
Wiens dienst zijn lust werd en zijn leer.
Hij stichtte kloosters, kluizen, kerken,
Verrichtte niets dan goede werken
Ter eere Gods, zoodat de faam
Het *heilig* grifte vóór zijn naam.

M.H. DE GRAAFF.

Rotterdam, 1885.

Aanteekeningen.

In navolging van andere heiligen, onder anderen van den grooten apostel van Vlaanderen Sint-Amandus, die kloosters had gesticht te Elnon (thans Sint-Amand, 4 mijlen van Doornik); te Lutose (Leuze), 2 ½ mijlen van Doornik; te Rotnac (Ronse), 2 mijlen van Oudenaarde; te Gent, enz. - koesterde ook Landelinus eene heimelijke begeerte het christelijk geloof zooveel mogelijk te verspreiden. Toen hij deze begeerte aan Bisschop Albertus mededeelde, was deze prelaat met dit voornemen zeer ingenomen en zegende hem bij zijn vertrek.

Landelinus koos bij voorkeur de boorden der Samber tot het stichten van kloosters, dewijl deze streken het terrein zijner rooverijen geweest waren, dat hij daarom, na zijne bekeering, tot het oord zijner boetedoening wilde maken. Hij week, met zijne

discipelen Adelinus en Domitianus, naar Henegouwen, in een landstreek besproeid door de wateren der Samber, en wel dáár, waar deze rivier eene beek, Lobach[1] genaamd, in haren schoot opneemt. Het gemurmel der stroomen, het schoone gezicht der bosschen, het frissche groen der weiden, - deden dit oord beminnen, waar de alom heerschende stilte zoo geheel geschikt was voor godvruchtige overpeinzingen. De drie vrome mannen vestigden zich aldaar en bouwden er eene kerk en kluizen. Zij leefden er van hunnen handenarbeid, in navolging der apostelen van Christus, en eene menigte lieden van verschillenden stand toog derwaarts, om door hen onderwezen te worden, terwijl velen, ter bevordering van het goede doel der kluizenaars, aanzienlijke geschenken medebrachten.

Aldus ontstond de weleer zoo beroemde abdij *Lobbes,* een naam ontleend aan de bovengenoemde beek *Lobach.* Het juiste jaartal van de stichting dezer abdij is niet bekend. P. Lecointe in de *Annales Ecclesiastici Francorum*; Pater Ghesquière in zijne aanteekeningen op het leven van Sint-Landelinus, en anderen, bepalen het jaartal 654, wat met de geschiedenis en de tijdrekening beter dan eenig ander tijdperk overeenstemt.

De toeloop naar deze abdij alsmede de geschenken, van heinde en ver aangebracht, werden telkens grooter. Doch een onafscheidelijk gevolg daarvan was, dat de voormalige stilte meer en meer uit dit oord week. Daar nu Landelinus bovenal de eenzaamheid zocht, waardoor zijne gedachten geen afleiding ontvingen, besloot hij verder te trekken, toen zijne stichting de noodige vastheid verkregen had om zonder hem te kunnen blijven bestaan en door andere geestelijken bestuurd te worden. Na eene plechtige vroegmis werd hij door eene processie met brandende fakkels uitgeleid, terwijl hij, bij het afscheid, de hem omringende menigte zegende.

Op eenen afstand van nagenoeg anderhalve mijl van Lobbes, te midden eener indrukwekkende eenzaamheid, in eene streek beplant met elzenboomen - stichtte hij eene nieuwe abdij, *Alna*[1] geheeten. Deze abdij lag niet aan de boorden der Samber maar op eene naburige hoogte.

Dit nieuwe gesticht was lang ondergeschikt aan dat van Lobbes. In de tiende eeuw werd het door wereldlijke monniken bewoond. In 934 besloot Richard, Bisschop van Luik, dat de oversten uit het kapittel van Sint-Lambert zouden worden gekozen. In 1144 wilde Bisschop Alberon eene hervorming onder de verwerelde geestelijken invoeren, en gebood hun zich in het gewaad der kanunnikorde van Sint-Augustinus te kleeden - doch dit baatte niet. Eindelijk werd Alna, in 1147, aan Sint-Bernardus gegeven, die er eene geestelijke afdeeling van zijn gesticht Clairvaux zond, onder geleide van Francon Mortuavilla. Sinds dien tijd werd de Cisterzienzerregel te Alna gevolgd. In 1794 verwoestten de legers der Fransche republiek deze insgelijks vermaarde abdij.

Na verloop van eenigen tijd verliet Landelinus op nieuw dit verblijf en drong dieper door in het woud Fagna, waar hij, op 8 mijlen van Lobbes, niet ver van Trelon en het klooster Liessies, een nieuw gesticht vestigde, Wallers genaamd. Dit klooster werd later door de Noormannen verwoest.

Van daar nogmaals de Samber overstekende, niet ver van Malbod (Maubeuge), trok hij, altijd van zijne vermelde twee discipelen vergezeld, de landstreek door,

(1) In de Oud-Duitsche taal beteekent *lo* lommer, en *bach*, gelijk nog heden, beek. Lobach beduidt alzoo eene belommerde beek.

(1) Men las boven den hoofdingang van dit klooster de navolgende in marmer gebeitelde woorden:

Has Landelinus sedes erexit, et Alnoe
Imposuit clarum vicinis nomen ab alnis.

gelegen tusschen Valenciennes en Ursidonge. Bij eene rivier, de Hon, gekomen, ontdeden de geestelijken zich van hunne gewaden, hingen ze aan de boomen, en begonnen den grond om te spitten voor het bouwen eener bidplaats. Terwijl zij met dit werk bezig waren, kwam de eigenaar van het bosch. Deze vond het vreemd, dat zij, zonder zijne toestemming, over het terrein beschikt hadden, voegde de heilige mannen beleedigende woorden toe, en maakte zich meester van hunne kleederen. Toen hij zich wilde verwijderen, gevoelde hij zich eensklaps onbekwaam een' stap verder te gaan. Dit wonder opende zijne oogen. Hij bad de Godsmannen hem te herstellen, waarvoor hij beloofde de helft van het bosch te willen afstaan. Landelinus en zijne medgezellen deden een kort gebed, waarop de eigenaar het gebruik zijner ledematen herkreeg. Bovendien onderwezen zij hem in de christelijke leer en wijdden de bidplaats aan Sint-Martinus toe.

Landelinus ontdekte weldra, dat er in dit oord bronwater ontbrak. Hij stak zijn' pelgrimstaf in den grond, vol vertrouwen op de macht Gods, die uit de rotsen lavend en verfrisschend water doet ontspringen. Zijn geloof bedroog hem niet. Weldra borrelde het water rondom den pelgrimstaf, en breidde zich uit.

Een zoo indrukwekkend voorval lokte vele bezoekers naar den vromen man. Hij onttrok zich echter weder aan de algemeene hulde, en richtte, op eenigen afstand, eene kluis en eene kerk voor Sint-Pieter op, de grondslag van de abdij Crespin, - in het Latijn *Crispinium quasi à crispantibus aquis*[1] geheeten. Voorts bevestigde hij zijne discipelen Adelinus en Domitianus in hunne geestelijke bedieningen daar te lande, beval hun de Godgevallige bekeering der heidenen aan, waarna hij, door de veelvuldige inspanning verzwakt, gerust en zalig ontsliep in het drieënzestigste jaar zijns levens.

Zijn lichaam werd in de abdij Crespin geplaatst, waar men nog heden eenig gebeente van den heilige, in een zilveren arm besloten, bewaart, tot opschrift voerende:

Protegat haec dextra nos semper et intus et extra,
Quae Landelini sacra continet ossa benigni.

Het klooster Lobbes leverde vele geleerden en schrijvers op; onder anderen Olbert, eersten Abt van Sint-Jakob te Luik; Abelbert, Bisschop van Utrecht; Burchard, Bisschop van Worms, leermeester van Keizer Koenraad; Folcon, historieschrijver van het klooster en stichter van de bibliotheek; Harigerius, geleerde schrijver van de levens der Heiligen; Ratherius, achtereenvolgens Bisschop van Verona en Luik, én meer anderen.

Het klooster Alna bezat insgelijks geleerden en heiligen, zoo als Wervic, Waltherus, Simon, Gerard van Thuin, de Abt Jan van Brussel, de Abt Gilles Reginald, Matthias Lambert, enz.

Thans ziet men van de abdij Lobbes niets meer dan schilderachtige bouwvallen. Op 4 mijlen afstand van Charleroi, nabij de Fransche grenzen, doet zich een zeer fraai gezicht van België op. Door eene bekoorlijke vallei, versierd met bevallige huizen, vloeit eene breede en diepe rivier langzaam voort, alsof zij met leedwezen de oorden verlaat, die zij besproeit. Dit is de Samber, oudtijds *Sabis*, niet minder beroemd in de oorlogsverhalen van vroegere eeuwen, dan in de jaarboeken der hedendaagsche nijverheid. Over een meer verheven gedeelte van het landschap loopt de spoorweg, die de volken tot elkander voert en de afstanden verkort. Aan de eene zijde ontwaart men lommerrijke heuvels, aan de andere zijde leisteenbergen met een liefelijk dorp, welks huizen amphilheatersgewijs gebouwd zijn. Op den bergtop verrijst eene groote kerk, welker grijze muren eene hooge oudheid verraden. Dit dorp heet Lobbes; het telt bijna 3000 inwoners[2].

Kroniek.

(1) D'autant que l'eau ruisselante d'icelle (de cette fontaine) sortoit en grand abondance, faisant notable bruict avec des ondées crespelues, ce lieu fut appelé Crespin. *Gazet. Hist. ecclés des Pays-Bas*, p. 78.

(2) Wie hierover meer wenscht te weten, leze de navolgende werken: *Lobbes*, *son abbaye et son chapitre, par l'abbé J. Vos*, *vicaire à Lobbes; Hagiographie Belge, par J.B. Dufau*, en *Monographies historiques et archéologiques de diverses localités du Hainaut*, *par Théophile Le Jeune, tome IV: Monographie archéo-historique de l'ancienne abbaye de Saint-Pierre à Lobbes*. Deze geschriften heb ik bij de aanteekeningen gebezigd. Vooral het eerste geeft vele merkwaardige historische bescheiden.

Antwerpen. Een van de prijzen der verloting, die eerlang zal worden getrokken, voor het helpen bekostigen van eene nieuwe kerk in den Ouden-God (Mortsel), bestaat uit een bewijs, waarbij P. Van der Ouderaa zich verbindt, toonders portret te schilderen.

- De 4 stukken van Balthazar Barbiers, twee in de raadzaal en twee in de trekkingzaal, op het stadhuis, gaan worden hersteld door de heeren C. Van der Haeghen en F. Sacré. Er zal aan dit werk eene som van circa 500 fr. ten koste worden gelegd. Voorstelling: *Geniussen met schild en linten*, uitgevoerd in 1715-16. Eerstgenoemde zaal bevat 11 zolderstukken van B. Barbiers, voorstellende *Engeltjes met wimpels*, *wapenschilden en sieraden.* In onzen jaaargang 1868, blz. 46, zijn de gemelde doeken van B. Barbiers verkeerdelijk toegeschreven aan J. de Roore, die de middenpaneelen uitvoerde.

- Van Emm. Rosseels, den bestuurder van het huis van Plantijn, is een belangrijk boek verschenen, onder den titel: *Het huis van Christoffel Plantijn*, versierd met eenige nette steenlichtdrukken.

Brussel. De bouwmeester F. Baeckelmans, te Antwerpen, briefwisselend lid der commissie van monumenten, is benoemd tot werkelijk lid, in de plaats van wijlen E. Carpentier.

- De gemeenteraad heeft beslist, in de hoofdstad eene school voor sieraadkunst te stichten.

Leuven. Fr. Van Leemputtens schilderij, *Aan de Nederschelde*, vermeld in onzen jaargang 1885, blz. 133, is aangekocht voor Leuvens museum.

Buitenland.

's-Gravenhage. Johan Hoog, den 7^{n} April te Leiden overleden, heeft aan 's-Gravenhage's museum eene verzameling portretten der familie De Wilt vermaakt (19 schilderingen van groote waarde).

Parijs. Op eene veiling, te Parijs, werden dezer dagen vier Stradivariussen verkocht, te weten: eene viool van 1704, voor 7,000 fr., eene viool van 1737, voor 15,100 fr., eene violoncel van 1696, voor 10,900 fr., een alt, voor 12,000 fr.

Londen. De oude schilderijen dor beroemde Blenheim-verzameling van den hertog van Marlborough, worden den 26^{n} Juni te Londen verkocht. Onder andere: stukken van Cuijp, Van Dyck, Van der Neer, Rembrandt, Rubens, Breughel, Jordaens, Ruysdaal, Snijders, Weenix; 120 kopieën door Teniers, Titiaan, Carachio, Tintoretto, P. Veronese, Claude Lorrain, Lancret, Poussin, Walteau, Gainsborough, Holbein, Honthorst, Kneller, Lely, Mignard, Mierevelt en Reynolds.

Sterfgevallen.

EMIEL CRABBÉ, een bekwaam Belgisch ingenieur, werkzaam aan de doorgraving der landengte van Panama, is aldaar in December 1885 overleden.

ISIDOOR DUBRUCK, de bekwame beeldhouwer, wien het gouden eeremetaal werd toegewezen op de laatste driejarige tentoonstelling van Gent, is den 1^{n} Mei in voornoemde stad overleden. De verdienstelijke kunstenaar, die een onverbasterd Vlaming was, muntte in zijn werk uit door eene groote mate van oorspronkelijkheid, die, als eene gerechte straf voor hunne afdwaling, veelal ontbreekt aan kunstenaars

die hun Vlaamschen landaard verloochenen. Hij was een leerling van A. Van Eenaeme, wiens grafteeken door hem werd gemaakt, evenals die van den bouwmeester L. Minard en de letterkundigen N. Destanberg en G. Coryn. Tusschen de door hem uitgevoerde werken, vermelden wij hier de fraaie borstbeelden van N. Destanberg, Delcroix, voorzitter van de Gentsche Koormaatschappij, graaf de Kerchove van Denterghem enz. Gedurende eenigen tijd, heeft Dubruck, met uitstekende bekwaamheid, als liefhebber tooneelist rollen gespeeld op de vertooningen van de Gentsche *Fonteinisten* en Destanbergs tooneelgezelschap. Hij bereikte den ouderdom van 42 jaren.

AMBROOS VERSCHAFFELT, de beroemde hofbouwkundige, is op 16 Mei te Gent overleden, 61 jaar oud.

Een ouderwetsch binnenhuisje.

Het hier opgenomen aardige, geestig behandelde tafereeltje, is eene samenstelling en teekening van den Duitschen meester L. Richter. Het is dan ook eene aandachtige beschouwing waard, zooals onze lezers reeds dadelijk zullen merken, wanneer zij het nagaan in zijne deelen en punten, evenzeer als wanneer zij het opnemen in zijn vollen omvang.

Het vertrek, met

TEEKENING VAN L. RICHTER.

zijn kelderachtig welfsel, zijne hooge schouw, zijn naakten stijl en het helder lichtend venster in den dikken muur, zou men zich, in zijnen aard, niet beelderiger kunnen wenschen.

En hoe verdient die keuken, buitendien, haren naam, als dusdanig! Overal potten en pannen en verdere daarbij te pas komende gerieven. Geen plekje is er onbezet. In alle hoeken, aan alle kanten ontwaart men gereedschap voor schoonmaak en kook. Nochtans verkrijgt men bij de beschouwing den indruk, dat alles zich op en aan zijne plaats bevindt. Van wanorde hier geen spoor. De vogelen, die, naast de rechtgezette ton, op den voorgrond, verspreid liggen over den vloer, vertoeven daar slechts tot dat zij zullen gepluimd zijn.

Wij kunnen niet zeggen, wat of de kleine kleuter mag hebben misdreven, die, bitter weenend, tusschen den goedigen man en de vertoornde, dreigende vrouw, vermurwend de handjes opsteekt; maar het ouderwetsche drietal vormt wel de beste stoffeering die voor zulk een binnenhuisje kon worden bedacht.

In den vreemde.
Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal.
XI.

Wij mochten Spanje niet verlaten, zonder ten minste eenmaal het stierengevecht te hebben gezien. Te Madrid hadden wij de gelegenheid daartoe verwaarloosd, omdat het koninklijk museum van schilderijen voor ons meer aantrekkelijkheid bezat; te Malaga zouden wij nog verscheidene dagen hebben moeten blijven, indien wij het daar hadden willen bijwonen; te Sevilla was het onverdraaglijk heet en lieten wij ons gezeggen, dat de stierenvechters te Valencia en te Barcelona de voorkeur verdienden; te Valencia, waar het insgelijks was aangekondigd, dreven de geruchten van cholera ons verder. Eindelijk, zouden wij het te B a r c e l o n a g a a n zien; wij vertoefden er zelfs opzettelijk een paar dagen langer, temeer, dewijl men ons verzekerde, dat in die stad de grootste renbaan van gansch Spanje was.

Met reusachtige plakkaten, was er tegen Zondag, 17 Mei, op de *plaza de Toros*, eene buitengewoon groote *Corrida*, of stierengevecht aangekondigd, waarbij de beste *toreros* van het geheele land in het wors t e l p e r k z o u d e n treden Er zouden niet minder dan zes stieren tot den dood worden bevochten; doch het plakkaat meldde tevens, dat de vertooning enkel zou plaats hebben: *si el tiempo lo permite*, dit wil zeggen: ingeval het weder zulks zou toelaten. Deze laatste bepaling zal men gereedelijk begrijpen, als men weet, dat in Spanje de renbanen van boven open zijn.

A las cuatro en punto, juist ten 4 ure, zou het spel aanvangen. Reeds van kort na 2 ure gingen wij er heen. Wij wisten, dat de *plaza de Toros* niet zeer verre van de spoorwegstatie was gelegen; wij hadden hoegenaamd niet noodig naar den weg te vragen en hoefden enkel den stroom te volgen van de menigte die er heen toog. Voor wat de prijzen der plaatsen betreft, was de renbaan in twee gelijke deelen gescheiden: *a el sol* en *a la sombra*, in den zonkant en in de schaduwe. In de schaduwe waren de inkomprijzen ruim de helft hooger dan aan den kant der zon; maar dewijl wij inderdaad geenen lust gevoelden, om ons gedurende drie uren, in de heete zon te laten braden, betaalden wij voor eene plaats in het lommer 3 ½ *pezetas*, dat is ongeveer 4 fr. van onze munt.

Hoe vroeg wij ook gekomen waren, toch waren wij de eersten niet; er was reeds eene menigte volk in de renbaan, zoowel aan den kant der zon, als aan dien in de schaduwe. Wij kozen eene plaats op de derde bank, vanwaar wij alles nauwkeurig konden waarnemen. De stierenrenbaan is teenemaal ingericht gelijk de renbanen onzer paardenspelen, doch van boven gansch open en oneindig grooter. Men zal zich van die uitgestrektheid een flauw gedacht kunnen vormen, wanneer men narekent, dat er ongeveer 18,000 toeschouwers in de renbaan van Barcelona kunnen plaats vinden. Rondom loopen omtrent twintig granieten zitbanken trapsgewijs omhoog, en daarboven zijn nog twee rijen loges op elkander, zestig op elke rij. Al deze loges, *tertulias* genaamd, zijn uiterst eenvoudig ingericht; eene breedere loge, voor welke eene draperij hing, was den leden van den stadsraad voorbehouden, want het ligt in de gewoonte, dat minstens drie of vier dezer *señors*, het stierengevecht komen voorzitten.

De groote ronde opene plaats voor de stieren en stierenvechters, is rondom door eene zes of zeven voet hooge, stevige houten omheining, met vier deuren, ingesloten, terwijl het publiek achter eene tweede dergelijke afsluiting zit. Tusschen die twee omheiningen, *las tablas* geheeten, is een afstand van nagenoeg een meter. Wanneer een der stieren den *torero* van wat al te dicht bij achtervolgt, wipt deze zich gezwind over de eerste omheining, ten einde het gevaar te ontwijken. Het gebeurt ook wel, - wij waren er getuigen van - dat de stier er insgelijks over heenspringt, doch door de engte tusschen de twee afsluitingen, kan hij zich niet omwenden, wordt voortgejaagd, en komt langs eene inmiddels geopende deur, welhaast opnieuw in de renbaan te recht.

De voor dit volksvermaak bestemde stieren zijn half wilde dieren, vier of vijf jaren oud. Sommige fokkers houden er, op de gebergten of in de bosschen, gansche kudden op na. De tamme stieren worden, benevens de muildieren, voor het veldwerk en ook als trekvee gebezigd; voor de stierengevechten worden de krachtigste en wildste uitgekozen. Door tamme stieren omringd, worden ze bij nacht naar de renbaan gevoerd, en wanneer het spel begint, uit hun hok eensklaps er ingedreven. Daar, verblind door die duizende toeschouwers en verbluft door het geschetter der trompetten, ziet men hen niet zelden, in woeste vaart rond de renbaan snellen, tot het schuim hen van vermoeienis uit den muil zijpelt.

Rond 3 ure waren nog maar de helft der plaatsen ingenomen, en wij begonnen te vreezen, dat men voor eene half volle renbaan zou hebben moeten spelen; doch kort daarop stroomde het volk er aanhoudend binnen, en ten 3 ½ ure was alles bezet, zoowel in den zonkant als in het lommer, en waren wij genoodzaakt dicht bij elkander te schuiven, om nog eenige plaatsen te kunnen inwinnen. Wij meenden eerst, dat er vele vreemdelingen aanwezig waren, doch te vergeefs beproefden wij, met de personen in onze nabijheid, een gesprek in het Fransch of Hoogduitsch aan te knoopen. Het waren allen Spanjaarden, die geene andere dan hunne moedertaal spraken; het schoone geslacht maakte ruim een derde gedeelte der aanwezigen uit. In de loges zagen wij bevallige *señoritas* en popperige jonge *señors*, terwijl wij, schuins tegenover ons, in volle zon, talrijke huismoeders met hare kinderen zagen zitten.

De menigte kon zoo dicht niet opeen gepakt zijn, of er wisten nog onophoudelijk min of meer havelooze *señors* tusschen door te dringen, luide roepend dat zij *agua fresca*, *cerveza*, *agua ardiente*, *naranjas*, enz. (versch water, bier, brandewijn, appelcienen, enz) te koop hadden; andere kerels leurden met een klein bladje: *la*

Corrida; het kostte slechts tien *centissimos.* Wij dachten eerst, dat dit het programma van het feest was, doch, bij nader onderzoek, bleek het niet anders in te houden dan Spaansche versjes, ter eere van de stierenvechters.

Alvorens verder te gaan, achten wij het noodig, de volgende inlichtingen, nopens de samenstelling van den troep, mee te deelen:

De *Toreros* zijn de stierenvechters in 't algemeen.

De *Chulos* zijn rappe jonge kerels, die groote, vinnig roode, geel, groen of blauw gekleurde doeken voor den stier laten wapperen, hem aldus aanhitsen of afleiden en weglokken. Loopt hij op hen toe, dan ontwijken zij hem met eenen zijsprong; zijn ze te zeer in 't nauw gebracht, dan werpen zij den stier het doek toe, hetwelk hij met de hoornen poogt te verscheuren of driftig met de pooten vertrappelt.

De *Banderilleros* zijn insgelijks rappe jonge lieden, die heel gezwind den stier beurtelings een paar vaantjes, een halven meter lang en met scherpe stalen pinnen voorzien, tusschen de hoornen door, in den rug planten, zoodat het bloed hem van het lijf druipt.

De *Picadores* zitten op geblinddoekte paarden; met eene lange lans brengen zij den op hen toesnellenden stier, in den rechterschouder, eenen steek toe.

De *Espadas* stooten hunnen degen tot aan het gevest, den stier, insgelijks over den kop heen, in den nek.

Is de stier niet juist getroffen, en valt hij levend ten gronde, dan komt de *Cachetero*, die hem met zijnen ponjaard, achter de hoornen, dwars door de hersens, den doodsteek toebrengt.

Het is 3 ½ ure en de menigte begint langs hoe meer ongeduldig te worden. Nog honderde personen komen binnengestormd, en ondanks de kreten: *No hay plaza!* (Er is geene plaats meer!) ontstaat er een onweerstaanbaar gedrang in onze nabijheid. Wij zitten als haringen opeengepakt, en aan de tegenovergestelde zijde is dit hetzelfde geval: daar zitten de toeschouwers in de vinnige zon te zweeten en verscheidene *señoritas* kermen luide: *o Dios*, *que calor!* (och, God, wat is het heet!) Het oorverdoovend rumoer neemt nog immer toe, waarbij de uitventers hunne snijdende stemmen laten hooren: *Quiere agua fresca? quiere cerveza*, *naranjas?* (Wie wil er frisch water, bier, appelcienen?)

Drie leden van den *Ayuntamiento*, die het stierengevecht zullen voorzitten, treden in hunne loge en groeten de menigte met de hand. De wedergroet is een eindeloos *brava! Buene dias, señors!* (goeden dag, heeren!)

Nu ontstond er eensklaps eene oogenblikkelijke stilte, en, meenend dat het sein gegeven was om te beginnen, keken wij nauwlettend toe. Er werd eene der vier deuren van de renbaan geopend en er kwamen twee groote, met muilezels bespannen, waterkarren binnengereden. In snelle vaart, werd de grond overal besproeid, en eerst wanneer geen enkel

plekje nog droog gebleven was, reden de karren weer heen.

Inmiddels had een troep muzikanten op het orkest plaats genomen, en met de schetterende tonen van hunne trompetten, poogden zij het oorverdoovend gedruisch te overstemmen, iets waarin zij evenwel niet bleken te gelukken. Luide weergalmden de vroolijkste deuntjes door de groote renbaan. Toen dit eene poos had geduurd, werd er eene deur geopend en traden eindelijk al de *toreros* te voorschijn. Vooraan stapte de *espada*, gevolgd door de *banderilleros* en de *chulos*, allen in blauw fluweelen vesten, met gouden boordsels afgelegd, een rooden sluier rond de lenden, korte fluweelen broek, gekleurde zijden kousen en fijn schoeisel. Achteraan reden vier *picadores*, met lange lederen hozen aan de beenen en op magere geblinddoekte schimmels gezeten. Voor de loge der leden van den stadsraad, namen allen eerbiedig de muts af en maakten eene lichte buiging, waarna het sein gegeven werd om den eersten stier in de renbaan te jagen.

Het was een groot zwaar dier, dat geen den minsten strijdlust aan den dag legde. Het liet zich straffeloos door de *chulos* en de *banderilleros* tergen en scheen geen acht te geven op de kleurige doeken, die men het voor de oogen deed wapperen. Te vergeefs reden de *picadores* er op toe en staken het met hunne pieken, in den schouder; slechts eene poos beschouwde het besluiteloos zijne aanvallers en liep dan terug naar de deur, langs waar het was binnengekomen; het zou blijkbaar liefst naar zijnen stal zijn weergekeerd. Uit duizende monden klonken de kreten *O que vaca! Otro toro! otro toro!* (Och, wat kalf! een andere stier! een andere stier!) Allerhande spotternijen werden den stier naar den kop geworpen, die geen stap van plaats veranderde, dan om zijne vervolgers te ontkomen. Op eens, weerklonk het honderdvoudig herhaalde geroep: *Fuego! fuego!* (Vuur! vuur!) Een der *banderilleros* liep tot het arme dier en plofte het gezwind, tusschen de hoornen door, eene brandraket in den nek. Schier onmiddellijk volgde er nu eene donderende losbranding. Door den kruitdamp was de stier zoo verbluft, dat hij in dolle vaart rond de renbaan voortstormde, doch nergens eene schuilplaats vindend, poogde hij over de omheining te springen. Hij was daartoe echter te log en viel terug in de renbaan, met het voor hem ongelukkig gevolg, dat hij den linker voorpoot aan de knie brak en nog slechts op drie pooten bleef staan, in zulke weemoedige houding, als wilde hij zijnen vervolgers genade afbidden.

Al de aanwezigen - wij natuurlijk uitgezonderd - schreeuwden luidkeels tot de loge van den stadsraad: *Otro toro! otro toro!* Ten slotte gaf een der raadsleden een wenk, om den stier af te maken. Maar volgens de regels van het stierengevecht, mag de *cachetero* dit slechts doen, wanneer het dier ten gronde ligt, en hier stond de stier nog recht, al was het ook maar op drie pooten. Wel ging de *cachetero* met opgeheven ponjaard naar het beest, om zijne taak te vervullen; doch van alle zijden huilde de menigte hem zoo vervaarlijk toe: *Ascesino! maldito ascesino!* (Moordenaar! vervloekte moordenaar!) dat de man onverrichter zake staan bleef. Nu bracht men eene *media luna*, een groot rond mes, halve maan geheeten, aan een langen stok gehecht, waarmee de pezen der achterpooten van den stier werden doorgehakt, zoodat hij ten gronde smakte, waarna de *cachetero* hem eindelijk den doodsteek gaf.

Velen der aanwezigen waren over dit echt beulenwerk diep verontwaardigd; zij gaven hunne afkeuring te kennen door het herhaalde geroep: *Pobre besta! Maldito ascesino!* (Arm beest! Vervloekte moordenaar!)

Er werd nu eene deur geopend en een span van vier sierlijk opgetuigde muilezels, met rinkelende bellen, reed de renbaan binnen. De doode stier werd aan eenen haak

achteraan vastgemaakt, en onder het klinken der trompetten, galoppeerde het span met zijnen last de renbaan uit.

Het eerste bedrijf was dus tot ieders misnoegen afgeloopen, en de korte tusschenpoos werd door de *caballeros* waargenomen, om dwars door de menigte heen te dringen en al wie het verlangde van *naranjas*, *cerveza* en *agua fresca* te bedienen.

Weer schalden de trompetten en een nieuwe stier werd binnen gejaagd. Ditmaal was het een vlug dier, dat in wilde vaart rond de renbaan holde en een der *chulos* van zoo dichtbij op de hielen zat, dat deze hem zijn gekleurd doek op den kop wierp en over de schutting sprong. Woedend vertrappelde de stier het doek met de pooten en poogde het met de hoornen te verscheuren. Vervolgens sprong hij insgelijks over de omheining, doch de *chulo* ontweek hem, door gezwind in de renbaan terug te springen.

Langs een der inmiddels geopende deuren werd de stier weer in de renbaan gedreven. Pijlsnel stormde hij naar eenen der vier *picadores*, die hem met een hevigen lansstoot op den kop, van zich afwendde. Bij een tweeden *picadore* hief de stier paard en ruiter in de hoogte, en scheurde den mageren schimmel met de hoornen gansch den buik open, zoodat de darmen er tot op den grond uithingen. *Las tripas! las tripas! Viva el toro!* (De darmen! de darmen! Leve de stier!) bulderde de menigte in vervoering. Van den derden *picadore* werd het paard heel de borst opengereten, en weerklonk het: *Ah! ah! Bueno el toro!* Met het schuim op den bek rende de stier naar den vierden ruiter, en ondanks een krachtigen lansstoot, boorde hij met de hoornen door den buik van het paard, hetwelk zeer veel bloed verloor. Aangezien er evenwel geene darmen uithingen, werden de wonden met vlaswerk of kemp dicht gestopt en kon het met zijnen ruiter nog staande blijven. De twee andere paarden lagen intusschen op den grond, spartelend te zieltogen.

Nu was het de beurt aan de *banderilleros.* Het waren vlugge jonge kerels, die in elke hand een ongeveer twee voet langen pijl hielden, onderaan van een scherpen stalen punt en hoogerop van veelkleurige papieren knipsels voorzien. Onbevreesd snelden zij beurtelings den stier tegemoet, en terwijl het van woede schuimbekkende dier den kop boog, om hen op zijne hoornen te vatten, ploften zij hem, met eene ongelooflijke behendigheid, tusschen de hoornen door, elk de twee pijlen in den rug, zoodat het bloed hem langs het lijf druppelde.

Volgens de regels van het stierengevecht, moet dit stoute bedrijf over den kop van het dier, tusschen de hoornen door, geschieden. Veroorloofde zich een der *banderilleros*, het beest die pijlen van bezijden in het lijf te planten, hij zou als een ellendeling, als een lafaard worden uitgekreten.

Met zes pijlen in den rug, liep de stier brullend voort, koelde zijne woede op de twee doode paarden en wierp nog een der twee overige *picadores* met paard en al omverre, zoodat de ruiter er onder lag. IJlings kwamen de *chulos* toesnellen, en met hunne kleurige doeken, wisten zij den stier ervan weg te lokken. Dit oogenblik werd waargenomen, om den *picadore* van onder zijn paard te verlossen.

Nog eenige keeren liep de stier de renbaan rond, doch hij was blijkbaar door vermoeienis uitgeput. In koelen bloede trad de *espada*, met eenen ruim drie voet langen degen, hem tegemoet, terwijl hij in de linkerhand een groote roode vlag hield. Na hem een oogenblik in de verwilderde blikken te hebben gestaard, sprong hij eensklaps op hem toe, en in minder tijds dan wij het beschrijven kunnen, stak hij het dier, tusschen de beide hoornen door, den langen degen tot aan het gevest in den nek. De stier bleef nog een paar minuten overeind, waggelde en viel morsdood. De steek was met eene vaste hand en *sin sangre* toegebracht, dat is zonder dat er een druppel bloed te voorschijn kwam.

Geestdriftig werd die koene daad door de duizende aanwezigen toegejuicht. Allen waren van hunne plaats rechtgesprongen, wuifden met hoeden en mutsen, en riepen zoo hard zij konden: *Viva! viva el espada! Brava! bien heche!* (Leve de *espada*! goed gedaan!) De *señoritas* bleven niet ten achter en wuifden met waaier of zakdoek. Eene menigte appelcienen werden, ter eere van den dapperen stierenvechter, in de renbaan geworpen.

Terwijl de muzikanten hunne vroolijkste deuntjes speelden, werden de lijken der dieren, door de muilezels, beurtelings rond en uit de renbaan gevoerd. Het was inderdaad een voor ons ijzingwekkend schouwspel, die doode paarden, met de darmen uit het lijf hangend, in triumf door de renbaan te zien slepen.

De grond was teenemaal doorwoeld en lag vol bloed. Van dit laatste deed men de sporen verdwijnen, en alsdan kwamen de waterkarren de renbaan opnieuw besproeien, terwijl er weer vlijtig met *naranjas* en *agua fresca* werd geleurd.

Een derde stier, even wild als de vorige, werd in de renbaan gedreven, en het wreede spel werd nog viermaal hervat. Om in geene herhalingen te vervallen, achten wij eene verdere beschrijving overbodig. Zeggen wij enkel, dat de *espada* er niet altoos in gelukte, den stier met een enkelen degensteek, het leven te benemen. Alzoo hebben wij twee stieren, elk met zes pijlen in den rug en twee lange degens tot aan het gevest in het lijf, brieschend door de renbaan zien hollen, terwijl de *espada* door de menigte voor een domkop werd uitgescholden en er duizende bravos voor de stieren weerklonken. De arme dieren vielen eindelijk, door bloedverlies en afgematheid uitgeput, ten gronde en lagen daar, tot de *cachetero* hun den doodsteek gaf.

Eerst ten 7 ure 's avonds, was het zesde en laatste bedrijf van dit bloedige drama afgespeeld; de *corrida* had dus drie uren geduurd. In dit tijdverloop, hadden wij niet minder dan veertien paarden door de stieren den buik of de borst zien openscheuren, zoodat de ingewanden over den grond sleepten. Zes stieren werden door de *picadores* en *banderilleros* gemarteld en door de *espadas* of *cacheteros* ter dood gebracht.

Voor ons, was het in der waarheid een walgelijk schouwspel, een wezenlijk beulenwerk, eene slachterij. Maar is het afschuwelijk voor ons, voor de Spanjaarden blijft het integendeel het nationale spel bij uitmuntendheid; dit bewees de opgepropte groote renbaan; dit bewezen de 16 of 18,000 personen, welke er waren heengestroomd. Nooit zullen wij den geestdrift, de uitgelatenheid van die duizende toeschouwers

vergeten; met wat uitbundige vreugde zij den stier zoowel als den *torero* toejuichten, en met welke fierheid zij zich over hunne beste *espadas* beroemden. Het zicht van het bloed brengt hen in vervoering, en wanneer een der stierenvechters er het leven bij inschiet, zooals het nu en dan wel eens gebeurt, is de vertooning er heel eenvoudig des te belangrijker om geweest.

Niet altoos worden er zes stieren om het leven gebracht; maar dan melden de plakkaten, zooals dit onder andere te Malaga het geval was, dat er van de zes slechts twee tot den dood zouden worden bevochten. Wij hadden dus te Barcelona eene groote *corrida* bijgewoond.

Voor de ondernemers en inrichters van stierengevechten, zijn deze slechts eene zaak van winstbejag. Een hartstochtelijk liefhebber, die met ons bij de *corrida* aanwezig was, verzekerde, dat de ontvangsten voor die enkele voorstelling, minstens 50,000 pezetas bedroegen. Wat meer zegt, er gaat niets van de geslachtofferde dieren verloren: het vleesch der stieren, zoowel als dit der paarden, komt de daaropvolgende dagen in de keuken van de kleine burgerij terecht.

Het uur van onze afreize naar Frankrijk was nabij; wij hadden, zoo niet gansch Spanje, dan toch de voornaamste steden van dit uitgestrekte koninkrijk bezocht. Alvorens van Barcelona naar Marseille te vertrekken, schreven wij in ons dagboekje nog de volgende regelen, welke aan ons reisverhaal tot slot kunnen dienen:

En nu, vaarwel, Spanje! Vaarwel, gij diep vervallen land! Van al uwe vroegere grootheid en roem is u niets overgebleven dan uwe schoone zon en uw helder blauwe hemel. Wel hebt gij, drie eeuwen geleden, onze voorvaderen vervolgd, gemarteld en om hals gebracht; doch wij, fiere Nederlanders, wij koesteren evenwel daarom geenen haat of wraaklust jegens u; neen! wij vergeven grootmoedig, wat gij ten onzent, door schavot en brandstapel, hebt uitgericht. Wij zelven hebben de duizende vlekken uitgewischt van het door u ten onrechte vergoten bloed. Neen, wij haten of vervloeken u niet meer, want dweepzucht en gewetensdwang hebt ge, Goddank! eindelijk afgeschud, en vrijheid en verdraagzaamheid gehuldigd. Dit is reeds een groote stap op de baan van vooruitgang; maar u blijft nog veel te doen: uw landaard moet worden wakker geschud uit den doodslaap, waarin hij verzonken ligt; hij heeft te veel misplaatste fierheid, te veel ongepasten nationalen hoogmoed; het mangelt hem vooral aan werkzucht en voortvarendheid. Eene betere kennis van zijn eigen toestand, gepaard aan een beetje wilskracht en ondernemingsgeest in zake van handel en nijverheid, zullen hem - wij willen het hopen - weldra uit zijne sluimering doen ontwaken.

Antwerpen.

J. STAES.

A.E.M. Gretry, 1741 + 1813.

HOUTSNEDE VAN KONSTANTIJN KOBROB.

Over den uitstekenden toonzetter, wiens portret wij hier opnemen, nam de *Vlaemsche School* in 1856, blz. 57, eene korte aanteekening op, van de hand van P. Schats.

In onzen jaargang 1860, blz. 117, drukten wij eene gravuur van des meesters standbeeld, hetwelk in den hof van de Koninklijke Harmonie te Antwerpen prijkt en door J. De Braekeleer werd gemaakt.

Sedert dien gaf de onvermoeibare schrijver, die reeds zoovele nuttige bijdragen leverde voor de muziek en hare beoefenaars, de heer Ed. Gregoir, zijn groot en belangrijk werk over Gretry uit, hetwelk wij met verdienden lof hebben vermeld in onzen vorigen jaargang, blz. 16.

Onze gravuur, die Andreas-Ernest - Modestus Gretry op zijn middelbaren leeftijd te zien geeft, werd vervaardigd in de houtgraveerschool aan de Antwerpsche academie, door K. Kobrob. Tot model diende het portret, in 1850 door Jos. Hemeleer gegraveerd voor het *Belgisch Volksmuseum*, naar de teekening van J. Schubert, den hoogst bekwamen kunstteekenaar, die den 25^{n} November 1885 te Elsene overleed.[(1)]

In de lijst der gegraveerde, geteekende of geschilderde portretten door den heer Gregoir, op blz. 212 van zijn genoemd werk medegedeeld, is J. Schuberts teekening niet vermeld. Te zamen met Gretry's portret, gaf Schubert in het *Belgisch*

(1) Josephus Schubert werd den 19^{n} December 1816 te Brussel geboren. Hij was een uitstekend teekenaar en maakte een zeer groot getal voortreffelijke portretten en samenstellingen, op steen geteekend. Hij was lid van de besturende commissie der rijksmuseums en officier van de Leopoldsorde.

Volksmuseum de volgende vier samenstellingen: Eerste kunstopvoeding van Gretry; Gretry te Rome voor den gouverneur gebracht en met inhechtenisneming bedreigd, omdat hij, zonder toelating der politie, een stuk had laten uitvoeren; Gretry aan Maria-Antonia, in de galerij te Fontainebleau, voorgesteld, na de opvoering van *Zemire en Azor;* Lijkdienst van Gretry te Parijs.

Kroniek.

Antwerpen. Karel Ooms heeft een geschiedkundig tafereel voltooid, ontleend aan de d u s g e n a a m d e *Spaansche Furie*, *1576.* Het is als 't ware het vervolgstuk van het tafereel van 1873, destijds verkocht op de driejarige tentoonstelling aan den heer F. Delehaye. Eene jonge vrouw, wier nabestaanden en bruidegom zijn vermoord, is opgesloten in eene casemat van het kasteel, waar zij gegeeseld werd. Zieltogend wordt zij door Spaansche soldaten de trappen der casemat opgesleurd, terwijl andere soldaten buitgemaakte voorwerpen verdeelen. De openstaande kerkerdeur gunt eenen blik op de stad, waaruit men de vlammen met fellen gloed ziet opstijgen.

- In den loop der maand April, hadden wij de voldoening, kennis te mogen maken met de gezamenlijke vruchten van eenige jaren arbeids der jonge kunstenares mej. Mary de Duve, opgeleid onder de hoede van E. Wolters. De veelbelo-

vende schilderes had ruim een 40-tal schilderijen en schetsen van hare hand tentoongesteld in de Verlat-zaal; ieder bezoeker, van wien een klein intree-geld werd ontvangen, bekwam daarvoor een nummer tot deelneming aan eene verloting, waarvan de prijs bestond in een fraai zeestuk van Mary de Duve. De prijs is aan n^{r} 2883 ten deele gevallen. De tentoonstelling heeft een paar duizend franken opgebracht, die aan eene hulpbehoevende weduwe met 7 kinderen, werden afgestaan. Wat ons te zien werd gegeven van Mary de Duve's arbeid (zeestukjes, landschapjes, ook eenige stillevens, figuren enz.), laat groote verwachting van haar koesteren. Zij teekent met vaste hand, heeft een goed besef van kleurschakeering en legt er zich blijkbaar op toe, om natuurgetrouw te schilderen. Over haar geheel heeft de tentoonstelling dan ook een zeer gunstigen indruk gemaakt.

- 12 Mei werden in het sterfhuis van den heer M.J. Meeus-Bosschaert, Zirkstraat 36, twee bloemstukken van 1^{m}32 × 1^{m}65, geteekend J. Morel 1709-1710, voor 250 en 230 fr. verkocht aan den heer J. Cools (Brussel). Vier Vlaamsche muurtapijten werden ingehouden op den inzetprijs van 25,000 fr. Zij stellen voor: 1. *Alexanders intocht in Babylon* (5^{m}80 × 3^{m}63); 2. *Alexander bij een offerdienst in den tempel van Mars* (6^{m}10 × 3^{m}63); 3. *Porus gekwetst voor Alexander gebracht* (3^{m}45 × 3^{m}63); 4. *Alexander bij Diogenes* (3^{m}60 × 3^{m}63); aan laatstgenoemd tapijt is een stuk gehecht, hetwelk *De familie Darius bij Alexander* voorstelt

- Den 17^{n} Mei, 's avonds, hield de heer P. Génard, op het stadhuis, eene lezing over den *Antwerpschen handel in de* XIIIe *eeuw.*

- Eene vernieuwde poging, om paradijsvogels in Europa te doen leven, is weder mislukt. Den 23^{n} Mei namelijk stierf in den Antwerpschen dierentuin een dergelijke vogel, die, eenige weken vroeger, voor 2000 fr. was aangekocht. (Zie over paradijsvogels, de fraaie afbeeldingen in onzen jaargang 1874, blz. 11).

- Bij Vanos-Dewolf is verschenen eene *Histoire du culte de la très sainte Eucharistie en Belgique*, van den minderbroeder S. Schoutens. Van dit werk van 500 bladzijden, bestaat ook eene uitgaaf in de Nederlandsche taal.

- In den prijskamp, uitgeschreven voor een ontwerp van plakkaat-omlijsting door de Maatschappij van het Paleis voor Nijverheid, Kunst en Handel, werd de prijs (200 fr.) toegewezen aan het werk van den bekwamen teekenaar en graveur C. T'Felt. Er waren 17 mededingers.

- Ter gelegenheid der overbrenging van de muziekschool, van uit de Blindestraat naar het oud lokaal van het atheneum op de St.-Jacobsmarkt, hebben de gezamenlijke leeraars den heer Peter Benoit zijn wit marmeren borstbeeld aangeboden, door Frans Joris gemaakt, die de trekken van den uitstekenden toonzetter goed heeft getroffen. De aanbieding van het borstbeeld heeft in het nieuwe lokaal plaats gehad, den 14^{n} Juni, op den middag. Tusschen de uitgenoodigden, die tegenwoordig waren, bevonden zich de heeren burgemeester en andere leden van het gemeentebestuur, vader Benoit, Oscar Commettant, uit Parijs, verscheidene letterkundigen en dichters van Antwerpen, Brussel, enz. Nadat een quartet, door Benoit in 1859 te Munchen gemaakt, was uitgevoerd, door de heeren A. Bacot, J. Van den Broeck, J. Ceurveld en J. Bessems, hield de leeraar van Vlaamsche voordracht bij de muziekschool, de heer F. Jos. Van den Branden, eene redevoering, waarin hij de strekking en beteekenis van de aan Benoit gebrachte hulde welsprekend deed uitschijnen, terwijl hij tevens eenen

terugblik wierp op des meesters schoone en welvervulde loopbaan en eenmaal te meer deed zien hoeveel de Vlaamsche kunst, die een is met de Vlaamsche zaak, aan Peter Benoit is verschuldigd. Sprekers warme taal bracht een diepen indruk te weeg en vond blijkbaar weerklank in de harten der hoorders, die het niet aan toejuichingen lieten ontbreken. 't Was onder den indruk van eene zichtbaar groote aandoening, dat de heer Benoit zijnen dank uitsprak voorde hem gebrachte hulde; uit zijn vurig gesproken antwoord, vernamen wij, dat hij eene verhandeling schrijft over de muziekschool en de Vlaamsche muziek. De heer burgemeester L. de Wael stuurde den vereerde, een hartigen gelukwensch toe, vanwege het gemeentebestuur. De schoone plechtigheid werd besloten met de uitvoering der volgende stukken van Peter Benoit, op de piano begeleid door de heeren J. Bosiers en J. Block: *Artevelde's geest*, uit het oratorio *De Schelde*, gezongen door H. Fontaine, *Heeft het roosje milde geuren*, gedicht van E. Hiel, en *Er zijn op aarde menschen*, lied van J. de Geyter, gezongen door mev. De Give-Ledelier.

- In een der panden van het voormalig predikheerenklooster, nu deel vormende van de St.-Pauluskerk, wordt een kruisweg (14 hooggewerkte statiën) gemaakt door de bekwame beeldhouwers De Boeck en Van Wint. Voor het eikenhouten beschot leverde de bouwmeester F. Baeckelmans de teekening. Het werk, in zijn geheel, zal rond 40,000 fr. kosten.

- Verschenen: *Le palais de l'industrie*, wals, door A. Wiegand, wiens kunde als organist tijdens de wereldtentoonstelling dagelijks bewonderd werd en die in 1877 den eersten prijs van toonzetting te Brussel behaalde.

- Door den heer Georges Gits is aan het museum van oudheden een te Lier gevonden mammouthstand geschonken.

Brussel. In het museum van oudheden is een zerk bijgezet, dagteekenend uit de XIIIe eeuw, met Hebreeuwsche opschriften, geschonken door de bestiering der godshuizen van Thienen.

- België heeft eene belangrijke kunstverzameling verloren, door de verkooping, den 21^{n} Mei te Parijs afgeloopen, van het kabinet, hetwelk de heer Defoer had bijeengebracht, op zijn kasteel, nabij de Brabantsche gemeente Geldenaken. De heer Defoer, een geboren Geldenaker, was voor jaren naar Egypte getogen, had zich daar een aanzienlijk vermogen en den titel van bey verworven, was vervolgens naar zijne geboorteplaats teruggekeerd en had zich in de nabijheid van Geldenaken een kasteel laten bouwen, door den bekwamen Brusselschen bouwmeester J. Janlet. Daar bracht Defoer-Bey eene puike verzameling schilderijen, meest van Fransche meesters, tot stand, welke hij gaarne liet bezichtigen, door al wie zich daartoe aanmeldde. Onder andere bezat hij schilderijen van Corot, Delacroix, Troyon, Rousseau, Daubigny, Fromentin, Decamps, Diaz, Isabey, Gericault, Dupré, Proud'hon, Meissonier, Millet. De gezamenlijke schilderijen hebben op de verkooping te Parijs, ruim 1 millioen opge-

bracht. Voor Meissoniers befaamde schilderij, getiteld: *Het jaar 1814*, werd door een Amerikaan 128,000 fr. betaald. Voorts golden: Fromentin, *Fantasia*, 68,000 fr.; Corot, *Nimfen en boschgoden*, 65,100 fr.; Millet, *De man met de hak*, 57,000 fr; T. Rousseau, *Oevers van de Loire*, 55,000 fr.; Meissonier, *Bollers*, 47,600 fr.

Leuven. In het sterfhuis van mev. wed. Brouwers heeft het gemeentebestuur, voor het museum, den aankoop gedaan van het houten model eener overdekte galerij, in den Franschen tijd gemaakt door M. Hensmans, bouwmeester te Leuven.

Gent. De gewelven, kapiteelen en pilaren van de St.-Baafsen St.-Michielskerk worden ontdaan van de witsel- en kalklagen, waarmede zij in den loop der tijden waren bestreken, een maatregel die navolging verdient.

Dendermonde. In onzen jaargang 1884, blz. 145, hebben wij den verkoop vermeld van P. Van der Ouderaa's schilderij: *De rechterlijke eerherstelling*, voor een in Dendermonde te stichten stedelijk museum; sedert zijn nog met rijks bijstand daarvoor de volgende schilderijen aangekocht: *Zicht op de Schelde*, van Th. Bogaert; *De glaswerkster*, van C. Meunier; *Bosnisch muzikant*, van T. Lybaert; *Zicht in de Kempen*, van mej. E. Beernaert. De stad Dendermonde bezit nu reeds 12 stukken voor haar museum.

- Ter drukkerij van Aug. De Schepper-Philips heeft het licht gezien, den bundel gedichten van kapitein V. Van de Weghe, getiteld: *Het leven door.*

Namen. Verschenen bij de wed. F.J. Douxfils: *Le lis mystérieux de Tolbiac ou vie du bienheureux Aldéric*, *prince de la maison de France*, etc., par I.V.S.O.P. Uit dit zeer belangrijk boekje vernamen wij, dat er twee kopergravuren bestaan, Aldericus voorstellende, vervaardigd door Klauber en J. Galle. Het boekje is opgedragen aan mgr. L. Nelo, prelaat der abdij van Averbode.

Luik. Den hoogleeraar de Koninck is, ter gelegenheid van zijne vaste aanstelling, door zijne dankbare leerlingen, zijn portret aangeboden, geschilderd door E. Delperée.

Buitenland.

's-Gravenhage. Wij vestigen bij vernieuwing de aandacht van het lezend publiek in 't algemeen, en van de liefhebbers en beoefenaars der muziek in het bijzonder, op de uitstekende *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis,* van Boer, in afleveringen verschijnende bij den voortreffelijken uitgever Joh. IJkema, te 's-Gravenhage. Binnenkort belooft het belangrijk werk volledig te zullen zijn. De 31ste en 32ste aflevering kwamen onlangs van de pers en haar inhoud, ook wat betreft de platen, sluit zich op waardige wijze bij dien van de vorige afleveringen aan. De inschrijvers bekomen als titelplaat eene prachtige staalprent naar Rafaël, voorstellende de *H. Cecilia.*

Amsterdam. De heer Hugues Krafft, te Parijs, heeft aan het rijksmuseum te Amsterdam ten geschenke gegeven een geschilderden *Stier* en drie landschap- en

dierstudiën, van de hand van den vermaarden Franschen dierenschilder Jacques Raymond Brascassat, geboren te Bordeaux 30 Augustus 1804, overleden te Parijs 28 Februari 1867.

- 12 Juni is op de veiling Bousquet eene viool van Cremona (Amati) voor 1000 gl. toegewezen aan den heer Gorlitz.

Leiden. V. De Stuers' geestige teekeningen, langs de trap naar de eerste verdieping, in het lokaal der hoogeschool, zijn baldadig geschonden, men weet niet door wie. In de eerste groep (voorstellende een vader die zijne handen zegenend over zijnen zoon uitstrekt bij diens vertrek naar de hoogeschool, en daarbij uitroept: 'Heere! breng hem niet in lijden!' De moeder staat weenend daarachter,) is de figuur van den zoon geheel van de muur geschrapt, en die van den vader zwaar beschadigd. Deze teekeningen van den heer De Stuers (hij maakte ze, terwijl hij te Leiden studeerde), werden overgenomen op eene door den heer De Stuers zelve geteekende prent, die gevoegd is bij den Leidschen studentenalmanak van 1871. De heer De Stuers heeft beloofd, de geschonden teekeningen te zullen bijwerken.

- Verschenen: de 1^{e} aflevering van het 2^{e} deel van den catalogus der belangrijke bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde, bewerkt door den heer Louis D. Petit.

Bergen-op-Zoom. Op vestinggronden, nu bij de stad ingelijfd, gaat een park van 6 hectaren worden aangelegd, door den tuinbouwkundige Lieven Rosseels, uit Leuven.

Parijs. Mev. Chenavard, de schoonzuster van den schilder van dezen naam, heeft geheel haar vermogen, groot 3 millioen frank, benevens haar huisraad en hare verzameling van schilderijen en andere kunstvoorwerpen, aan de Parijsche academie van schoone kunsten vermaakt, onder deze bepaling, dat de rente van haar geldelijk vermogen zal worden gebruikt tot het verleenen van beurzen aan de ieverigste leerlingen der academie, en dat haar huisraad en hare kunstverzamelingen in hun geheel zullen bewaard blijven.

- De uitstekende Fransche natuurkundige Chevreul, die nog altoos zijn hoogleraarschap waarneemt en in zijn laboratorium werkt, zal den 20^{n} Augustus aanstaande, zijn 100ste jaar bereiken. Uithoofde van het ingaan der schoolvacanties, willen de Parijzer studenten dezen zeldzamen verjaardag omtrent eene maand op voorhand vieren: den 1^{n} of den 2^{n} Augustus. Er zal, bij inschrijving, een bronzen borstbeeld van Chevreul worden aangekocht en in de verlichte hovingen van het Luxemburg-paleis zal een monster-punch worden gedronken. Ieder student zal 2 frank intree-geld hebben te betalen en een brandend ballonnetje moeten medebrengen, hetwelk zal dienen voor de verlichting van den hof. Men verwacht, dat aan dit eigenaardig en heuglijk feest, door 15,000 studenten zal worden deelgenomen.

Berlijn. De papyrusreepels, eenige jaren geleden uit een Egyptisch graf in het Berlijnsch museum gekomen, bevatten gedeelten van het verloren werk van Aristoteles over de regeeringsvormen; zij handelen namelijk over de grondwet der Atheners.

Heidelberg. Het 400-jarig bestaan der stedelijke hoogeschool wordt in September gevierd.

Milaan. Met koninklijke bescherming, is eene prijsvraag uitgeschreven, ter verkrijging van ontwerpen voor het bouwen van een nieuwen marmeren gevel aan de beroemde hoofdkerk van Milaan. De nieuwe gevel behoort niet te worden opgevat

in den trant van den bestaanden gevel; op dit punt, genieten de mededingers eene onbeperkte vrijheid, ook voor wat betreft het getal en de plaatsen van ramen en deuren; maar hij behoort zich zooveel mogelijk te kunnen aansluiten bij de oorspronkelijke vormen en den bijzonderen stijl van het gebouw, zonder dat het noodig zij wijzigingen te brengen aan de beuken of aan de zijgevels. De ontwerpen, geteekend op de schaal van $0^{m}01$ per meter, in te zenden tusschen 1 en 15 April 1887, in het Brera-paleis, te Milaan. Tusschen die ontwerpen, worden de 10 of 15 beste uitgekozen, wier inzenders dan nieuwe plannen zullen hebben te maken, om te dingen naar den eigenlijken prijs, ter waarde van 40,000 fr. Als bijprijzen, zijn ook uitgeloofd belooningen van 5,000, 3,000 en 2,000 fr. Bij het programma, dat aan de voornaamste academiën voor schoone kunsten werd medegedeeld, gaan 6 teekeningen, alles te zamen te bekomen tegen toezending van 5 fr., aan Ulrico Hoepli, Librajo della Real Casa, te Milaan, Galleria de Christoforis 59-63.

Liverpool. In het lokaal van de Liverpool Art Club, Upper Parliamentstreet, is thans (Mei-Juni) eene tentoonstelling geopend, samengesteld uit 115 schilderijen van verdienstelijke Belgische schilders, waartusschen L. Abry, E. Claus, E. Carpentier, E. De Pratere, E. De Schampheleer, J. Delin, E. De Block, I. Meyers, R. Mols, T. Gerard, E. Slingeneyer, F. Musin, J. Heyermans, F. Tschaggeny, E. Van Hove, F. Crabeels, G. Vanaise, J. Portaels, F. Stroobant, A. Boudry, mej. E. Beernaert en anderen In de plaatselijke drukpers wordt met de meeste waardeering van deze tentoonstelling gewaagd.

Sterfgevallen.

L.J. GOBBAERTS, toonzetter te St.-Gillis (Brussel), is aldaar einde April, overleden, 71 jaar oud.

EUGENIUS ISABEY, de beroemde genreschilder, te Parijs geboren, is aldaar overleden, einde April, 82 jaar oud.

COENRAAD BUSKEN HUET, de hoogbegaafde Nederlandsche letterkundige, die het *Land van Rubens* en het *Land van Rembrandt* en zoovele andere uitstekende werken schreef, is den 1^{n} Mei overleden te Parijs, waar hij sedert eenige jaren metterwoon was gevestigd. Hij werd te 's-Gravenhage geboren, den 28^{n} December 1826 en was gedurende eene reeks van jaren als predikant werkzaam. Ongeveer een kwart eeuws geleden, nam hij als kerkleeraar ontslag en wijdde zich geheel aan de beoefening van letter- en staatkunde. De boekbeoordeelingen en studiën, die hij, onder den titel van *Litterarische Phantasiën*, in het licht gaf, en welke een twintigtal bundels vullen, vormen eene der belangrijkste aanwinsten die de Nederlandsche letterschat in de negentiende eeuw heeft gedaan. Huets schrijfstijl mag gelden als een voorbeeld van zuiverheid, levendigheid en edelen zwier. Welverdiend genoot hij den roem, Nederlands beste prozaschrijver te wezen. Ongetwijfeld, wanneer tot de uitgaaf der volledige werken van dezen grooten schrijver wordt overgegaan, zullen daarin ook worden opgenomen, zoo niet al de artikels, dan toch de belangrijkste opstellen die hij als dagbladschrijver leverde, en onder andere zijne verhandelingen in den *Java-Bode* en het *Algemeen Dagblad van Nederlandsch-Indië*, welke bladen

hij, na 1868, gedurende eenige jaren, te Batavia heeft opgesteld. Van laatstgenoemd blad, hetwelk door hem werd gesticht, bleef hij, toen hij in Europa was teruggekeerd, een der bijzonderste medewerkers. Godsdienstverschil en scherpe letterkundige beoordeelingen brachten Huet met zeer velen zijner landgenooten in onmin of vijandschap; zijne verhuizing naar Parijs zal wel, gedeeltelijk althans, mogen worden toegeschreven aan deze omstandigheid. Zijne geschriften hebben op de richting van het jonge Holland een diepgaanden invloed uitgeoefend.

B. INGELS, bestuurder van het gesticht Ghislain, te Gent, is aldaar den 22n Mei overleden, aan de gevolgen van eene bloedvergiftiging, ontstaan doordien hij zich bij eene ontleding in de hand had gesneden. De dood van dezen uitstekenden geneesheer, die verdienstelijke werken heeft geschreven, is voor de wetenschap een groot verlies. Hij bereikte den ouderdom van 56 jaren.

LEOPOLD VON RANKE, Duitschlands wereldberoemde geschiedschrijver, den 23n Mei te Berlijn overleden, werd in 1795 geboren te Wiehe, in Thuringen. Zijne buitengewone geestesgaven openbaarden zich reeds vroegtijdig. Op zijn 23ste jaar was hij hoofdleeraar aan het gymnasium (atheneum) te Frankfort a/d Oder en in 1825 leeraar in de geschiedenis te Berlijn. Hij had nog zijn 30ste levensjaar niet bereikt, toen zijn werk *Zur Kritik neueren Geschichtschreiber* hem bereids eene Europeesche vermaardheid had doen verwerven. Tot zijne voornaamste werken behooren de *Geschiedenis van de Romaansche en Germaansche volkeren;* de *Vorsten en volkeren van Zuid-Europa in de 16e en 17e eeuw; De Roomsche Pauzen, hunne kerk en hun staat in de 16e en 17e eeuw; Duitschlands geschiedenis in den tijd der hervorming;* de *Geschiedenis van Pruisen; Geschiedenis van Frankrijk*, *voornamelijk in de 16e en 17e eeuw; Geschiedenis van Engeland in de 16e en 17e eeuw* enz. Zijne volledige werken vormen meer dan 50 lijvige boekdeelen. Hij werkte regelmatig 14 uren daags en had sedert een groot getal jaren de gewoonte aangenomen, aan eenen klerk voor te zeggen, wat hij wilde geschreven hebben. Daardoor werd hem de arbeid merkelijk verlicht. Toen de dood den grooten geschiedkundige kwam aflossen, werkte hij aan eene *Wereldgeschiedenis*, die hij begonnen was op zijn 85ste levensjaar en gevorderd is tot aan den val van het rijk van Karel den Groote.

LEO SOLVYNS, oud-lid van den provincieraad van Antwerpen, sedert 1872 lid van de Antwerpsche academie voor schoone kunsten, gewezen consul-generaal van de Pauselijke-Staten te Antwerpen, is den 5n Juni overleden te Brussel, 48 jaren oud.

C. IMBROUCK, voorzitter der Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en Wetenschappen te Gent, aldaar overleden, is den 6n Juni met groote plechtigheid begraven. Aan zijn graf werden niet minder dan negen redevoeringen uitgesproken, waarin de uitstekende hoedanigheden van den overledene werden geschetst en eene welverdiende hulde gebracht aan de groote diensten, door hem in zijn nuttigen werkkring bewezen.

Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen te Antwerpen.

TEEKENING VAN FRANS VAN KUYCK, STEENDRUK DER GEBROEDERS RATINCKX.

Tot de menigvuldige stukken die wij, in 1885, uit gebrek aan plaats, ten gevolge van de ruimte die de wereldtentoonstelling van ons heeft gevergd, verplicht waren ter zijde te leggen, behooren de aanteekeningen nopens verschillende tentoonstellingen, in het Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen gehouden. Gelukkiglijk heeft het bestuur der afdeeling beeldende kunsten het goed gedacht gehad, een catalogus der tentoonstellingen te laten drukken, zoodat de namen der tentoonstellers en hunne werken voor de geschiedenis bewaard blijven. Het bestuur van voornoemde afdeeling is samengesteld gebleven uit de heeren F. Van Cuyck, voorzitter, E. De Jans, 2e voorzitter, E. Godding en P. Verhaert, secretarissen, A. Elsen, schatbewaarder.

De teekening, op de vorige bladzijde voorkomende, is van de hand van Frans Van Kuyck; zij doet dienst als titelblad van de catalogussen, die, jammer genoeg, tot nog toe alleen in het Fransch worden gedrukt.

Van 25 April tot 2 Mei had voornoemde afdeeling weer eene tentoonstelling ingericht, waarop wij de volgende verdienstelijke werken zagen: L. Abry, *Portret;* E.J. Boks, *In de restauratie;* K. Boom, *Hollandsche boerin* en *Op heeter daad betrapt;* H. Bource, *Hier is ons Jantje!* en *Scheveningsch meisje;* C. Cap, *De muziekles;* E. Chappel, 3 bloemstukken; E. Claus, *Herfst;* J. Correns, *Eene eerste onvoorzichtigheid;* H. De Cock, *Heide te Donghen* en *Heide in Holland;* A. De Keyser, *Gezicht te Borgerhout;* E. De Jans, *Kaartspelers*, *De kleine bouwmeester* en het *Fluweelen kleed;* A. De Lathouwer, *De strijd* en *Augustus;* L. Derickx, *Brasschaatsche heide;* A. Elsen, *Sneeuw*; J. Fraustadt, *In het voorbijgaan;* E. Godding, *Twee oude vrienden* en *Hoekje van oud Antwerpen;* J. Guiette, *Herfst* en *Goudbloemen;* M. Hagemans, *Bij lage tij;* H. Hoeben, *Portret*, *Hollandsch binnenhuis* en *Voorhof;* J. Janssens, *De watermolen*; E. Joors, *Fruit en wild;* E. Moerenhout, *Omstreken van Gent;* R. Montgomery, een puik zeestuk, *Schotsche kust;* J. Nauwens, uitmuntend *Fruit;* E. Nelis, *Morgen* en een *Juffrouweportret;* P. Neuckens, *Voor het nachtfeest* en *Terugkomst van het bal;* J. Portielje, *Phantasie;* E. Portielje, *Een onderhoud* en een *Oude visscher;* E. Quitton, 2 *stillevens;* E. Siberdt, *Portret;* F. Simons, *Avonddroomen* en *Sneeuw*; H. Timmermans, *Een ongeluk*, *Beeldhouwerswerkplaats* en *Na den arbeid;* E. Verbrugge, *De Octaviuspoort te Rome* en *Trap te Parijs;* P. Verhaert, *Een liefhebber van het schoone;* L. Van Engelen, *Ateliervoorwerpen;* F. Van Kuyck, *Voorhof;* F. Van der Wee, *Opene plaats eener hoeve*; H. Van Soom, een fraai gezicht uit Noorwegen, de *Waterval te Hamar*; E. Wolters, *Portret.*

B e e l d h o u w w e r k e n . L. Dupuis, 2 borstbeelden en eene *Breister* in gebakken aarde; D. Duwaerts, *Mijne pop*, groep in gebakken aarde; F. Joris, *Marmeren borstbeeld;* A. Van Beurden, *De afgunst* en 2 borstbeelden; F.C. Van Luppen, *Blijde onnoozelheid*, *De hoop* en *Jonge speelvogel*, 3 borstbeelden in marmer; J. Weyns, *De rust*, groep in gebakken aarde.

Oostersch spreekwoord.

't Is gemakkelijk op een kleinen ezel te stijgen.

De zwarte vrouw.

Hebt gij ooit een krankzinnigengesticht bezocht, waarde lezer? Zeker de meesten uwer niet en velen gevoelen reeds een afgrijzen op de eenvoudige vraag. En toch, het is geen gevoel van afgrijzen, maar van weemoed, dat u vervult, als gij u beweegt te midden van die ongelukkige natuurgenooten wier denkvermogen is gekrenkt of, ongelukkiger nog en dieper te beklagen, als hun het vermogen tot denken is verbleven en slechts één somber beeld, één denkbeeld hen vervolgt en zij voor het overige zich van hun bestaan bewust zijn niet alleen, maar ook het begrip van hun lijden met zich omdragen: ongelukkig de lijders die door een zoodanig vast gedacht worden gekweld dat langzaam het lichaam sloopt en de krachten verteert.

Voor eenige jaren bezocht ik een ouden vriend, toen geneesheer in een krankzinnigengesticht. Hij leidde mij daarin rond en wees mij onder andere eenen zinnelooze, wiens geschiedenis hij mij verhaalde.

De kamer, welke wij binnentraden, was ruim en zindelijk, en geleek naar alle overige vertrekken, die ik tot dusverre in het gesticht gezien had. Op een bed lag de uitgeteerde gestalte van eenen man, die, voortdurend, korte, afgebrokene, en, door de snelheid waarmede zij uitgesproken werden, voor het grootste gedeelte onverstaanbare volzinnen liet hooren, en steeds rusteloos van houding veranderde. De blik van den lijder, uit een paar donkere ingevallen oogen, was strak op één punt gericht; van tijd tot tijd haalde hij diep adem en hield zich eenige seconden rustig, om daarna weder al zijne ledematen in beweging te brengen.

De man, dien gij daar ziet liggen, zeide mijn vriend, die met rasse schreden zijn einde te gemoet gaat, is een gewezen fabrikant, die, na zijne fabriek te hebben overgelaten, zich in een schilderachtig gelegen plaatsje gevestigd had. Daar hij een weduwenaar was zonder kinderen en nog in het best van zijn leven, - dat zegt men toch van veertig jaar - deden zich onderscheidene partijen op, en hij trad dan ook weldra in het huwelijk met een nauwelijks twintigjarig meisje van goede familie. Wij hebben haar eenige dagen geleden hier gezien; men kan zich geen liefelijker en bevalliger wezen voorstellen.

Ondanks het verschil in jaren, was het huwelijk toch zeer gelukkig. Een knaapje, dat er uit geboren werd, hield de moeder weldra geheel bezig. Inmiddels had Hermanus - zoo zal ik den fabrikant noemen - een schoon buitengoed aangekocht, waar hij een groot deel van zijnen tijd doorbracht. Het ontging zijne vrouw geenszins, dat allengs eene verandering in zijn karakter ontstond. Hij was steeds driftig van aard geweest, doch werd nu hoe langer hoe prikkelbaarder. De zachtzinnige vrouw schreef dit toe aan sommige zijner ondernemingen, waaraan natuurlijk zorg en onzekerheid verbonden waren.

Omstreeks dien tijd vestigde zich in het stadje eene familie, die jaren met Hermanus bekend was geweest. Zijne vrouw bespeurde, dat hij dit bericht met eene soort van heimelijken angst vernam. Er was echter niets aan te doen. De familie bezocht Hermanus, vernieuwde de vroegere kennismaking, en

de beide vrouwen, die ongeveer van denzelfden ouderdom waren, werden zeer bevriend met elkander. Hermanus' echtgenoote ontwaarde niet, dat hij haar ongaarne, naar hare nieuwe vriendin, die ook hare buurvrouw was, zag gaan en haar telkens, als zij deze bezocht had, doorvorschend aanzag.

Niet zelden had zij ook behoefte om haar hart voor hare deelnemende vriendin uit te storten. Hel bedroefde haar zeer, dat haar man zijn zoontje, haar geluk en vreugde, niet zoo lief scheen te hebben, als het haars inziens verdiende. Ja, als hij - hetgeen voor het overige zelden gebeurde - het kind op de knie nam en in de oogen zag, schenen hem zelfs dikwijls sombere gedachten te overvallen. ‘Gij hadt, zeide hij eens, geen jongen moeten worden! Gij zult nu mijne inborst overerven, en alles, wat in mij duister en verschrikkelijk is, zal in u nog veel schrikwekkender schijnen.’

Dit was wel slechts een losse, grillige inval, doch de moeder kon niet nalaten zich er weken lang over te verontrusten en er de meest uiteenloopende uitleggingen aan te geven.

Allengs werd Hermanus somber en stiller. Op zekeren avond, dat hij laat was te huis gekomen, en al wat hem werd voorgezet, had gegeten, zonder een woord te spreken, liet hij het vijfjarig knaapje bij zich komen en zag het lang in de oogen.

- Als gij maar niet zoo op mij geleekt! zeide hij. Maar gij hebt mijne zwarte oogen, elk mijner trekken, en mijn zwart haar. Gij zijt juist als die andere.

- Wie, welke andere? vroeg de bezorgde moeder.

- Gij weet, zegde Hermanus, dat ik uit mijn eerste huwelijk nog een zoon had. Hij stierf - toen hij omstreeks zoo oud was als onze Arthur.

- Arthur is het gezondste kind dat er leeft! riep de moeder.

- Wat kan men daarvan weten? hernam de vader. Ik verhaal de zonden der ouders tot op het derde geslacht, zoo staat er in de schriftuur. De kinderen erven onze ziekten, de kiemen der kwalen van lichaam en geest, die in ons liggen. Beter is het, nooit geboren te zijn, beter vroeg te sterven, dan elk oogenblik, dat men leeft, den dag te gemoet te gaan, waarop, naar een duister besluit, het oordeel over ons zijne vervulling moet vinden.

- Maar hoe komt gij toch op die verschrikkelijke gedachte?

Hermanus zweeg.

De arme vrouw was na dit gesprek zoo ontroerd, dat zij, als aan den stoel genageld, zitten bleef, nadat Hermanus zich reeds verwijderd had om zich ter rust te begeven. Lang staarde zij als wezenloos naar den grond en zocht te vergeefs den sleutel zijner raadselachtige woorden. Eindelijk herstelde zij zich eenigszins en bracht het kind in het aangrenzend vertrek, waar zijne legerstede niet ver van die zijner ouders verwijderd stond.

Zij gevoelde echter, dat zij nog niet zou kunnen slapen. Zij ging weer in de woonkamer, opende de schrijftafel, nam een blad papier en begon eenen brief aan hare moeder te schrijven (haar vader, een ambtenaar, was sedert een jaar verplaatst).

Plotseling, hoorde zij, dat haar man opstond en, als zocht hij iets, in de andere kamer rondliep. Hierop werd het weer stil. Het licht in de hand houdende, opende zij de deur, waaraan zij, om niet neer te zijgen, zich krampachtig moest vastklemmen.

Met woesten blik, en een verwilderd gelaat, stond Hermanus, met een mes in de hand, voor het slapend wicht, gereed om het kind het moordtuig door het hart te stooten. Hermanus! riep zij in doodsangst. - Hij scheen als uit een droom te ontwaken, het mes viel hem uit de hand, en angstig drong hij zich tegen den muur.

- De zwarte vrouw! riep hij, terwijl de andere woorden in een onsamenhangend gestamel wegstierven.

Den volgenden dag bezocht mevrouw Hermanus hare buurvrouw. Hare tranen, die zij niet vermocht te weerhouden, verrieden weldra, hoe bang het haar om het harte was.

- Wat scheelt u? vroeg de vrouw, met oprechte deelneming.

Mevrouw Hermanus antwoordde, dat zij voor haar man bezorgd was; en toch niet alles kon mededeelen, wat haar beangste

Hare vriendin zweeg eene poos en sprak toen na eenig aarzelen:

- Misschien is het mijn plicht u iets mede te deelen over den toestand van uwen man, waarover gij zoo bezorgd zijt.

- Spreek, spreek.

- Maar gij moet niet te zeer verschrikken.

Hermanus' vrouw verbleekte en zeide met bevende lippen:

- Neen, neen! Spreek maar.

- Uw man, zegde de buurvrouw, is eens krankzinnig geweest. Hij heeft in een zothuis gezeten. Men geloofde niet, dat hij ooit weer herstellen zou. Hij had in zijne krankzinnigheid eene afschuwelijke daad gepleegd.

- Wat? vroeg de vrouw.

- In eene vlaag van razernij, had hij het zoontje gedood, dat hem uit zijn eerste huwelijk geboren was.

De kleine Arthur speelde aan de voeten zijner moeder. Met eene wilde beweging der hand, trok zij hem naar zich toe, zoodat hij haar verwonderd aanzag.

- Toen men hem gevangen nam, zeide hij, dat eene in het zwart gekleede vrouw steeds voor hem was gegaan en hem tot de daad had aangezet. Hij moest zijn kind er voor bewaren, om eens, gelijk hij zelf, waanzinnig te worden.

Hermanus' vrouw beefde over haar geheel lichaam, want zij herinnerde zich, dat haar man ook nu weder van eene zwarte vrouw gesproken had.

Men kan gereedelijk denken, in welke gemoedsstemming de ongelukkige vrouw huiswaarts keerde en den tijd doorbracht die nu volgde. Dag en nacht beefde zij voor het leven haars kinds. Dag en nacht klopte haar hart in krampachtige spanning. Dag en nacht nam zij den toestand van haren echtgenoot waar.

Eindelijk, nam zij het besluit, van haar kind te scheiden en het aan de hoede harer ouders te vertrouwen. Hermanus gaf daaraan zijne toestemming en het knaapje scheen dus ontrukt aan het gevaar, dat hem, misschien reeds lang, boven het hoofd hing.

Jaren gingen voorbij. In Hermanus' gemoed scheen, na een tijdperk van overspanning, weder een tijd van rust, misschien wel van afmatting, te zijn ontstaan. Hij werd handelbaar en gaf in alles toe. Omtrent den bewusten nacht en zijn vroe-

geren toestand bewaarde hij het stilzwijgen, als schaamde hij zich er over. In het hart zijner vrouw werd nu het vertrouwen en de hoop weer levendig, dat de sluimerende woeste elementen in den boezem van haren echtgenoot voor altijd tot bedaren gebracht waren. Het gebeurde van dien verschrikkelijken nacht drong zich als een kwade droom naar den achtergrond der ziel terug, waar al ons leed rust, waarover wij hebben gezegevierd.

De kleine Arthur was reeds drie jaren afwezig, en in het hart zijner moeder ontstond het innig verlangen om hem weer te zien. De buurvrouw, die in deze geraadpleegd werd, zei ja noch neen, opperde bedenkingen, en liet de beslissing eindelijk geheel aan de moeder zelve over. De zucht van deze, om haar kind, ten minste voor eenige dagen, weer bij zich te hebben, woog tegen alle bezwaren op. Er werd een brief geschreven, en weldra lag de kleine aan den boezem zijner moeder.

Het St.-Nicolaasfeest naderde en de moeder had alles tot een feest voor haar lieveling in gereedheid gebracht. Ook de vader, die op het gezicht van het kind weder stil en in zich zelve gekeerd werd, had zijn aandeel in de geschenken bijgedragen.

Vroolijk had het kind, evenals de moeder, den avond doorgebracht.

Het was drie ure in den nacht, toen plotseling een dienstmeisje het huis uitstormde onder het geroep:

- Om Godswil, help, help! mijnheer vermoordt zijn kind.

In huis en in de slaapkamer gekomen, zagen de buren het kind dood, in zijn bloed wentelend, op den grond liggen. Een bebloed kapmes lag naast hem. In het midden van het vertrek stond Hermanus, met verglaasde oogen, in de ruimte te staren, roepende: ‘Ik moest het doen, de zwarte vrouw ging voor mij uit en heeft het mij geboden.’

***

Gij ziet, besloot mijn vriend, in welken toestand hij zich sedert bevindt.

De zieke, sedert verscheidene dagen bewusteloos, had van dit verhaal niets gehoord.

- Hij overleeft dezen nacht niet! zeide mijn vriend, en zich tot den waker wendende, vervolgde hij: Verversch het ijs op zijn voorhoofd! Geef hem geene medicijnen meer, maar des te meer drinken.

Wij verwijderden ons.

Het was middernacht geworden, zonder dat ik het bemerkt had.

Ik wilde juist opstaan om huiswaarts te keeren, toen zachtjes de deur geopend werd en de waker verscheen, die bij Hermanus was achtergelaten.

- Dadelijk! zei de dokter, en vervolgde toen tot mij: Laat ons nog eens op n^{r} 34 gaan. Het zal wel voor het laatst zijn.

Wij traden het vertrek weder binnen.

Hermanus was bedaard en afgemat. Slechts nu en dan maakte hij eene beweging en lispelde een onverstaanbaar woord.

- Ik bevind mij bijzonder goed, zegde hij eindelijk zacht. Zoo licht is alles aan mij - ik ben als herboren.

Langzaam bracht hij den arm onder het hoofd, en wendde zich vertrouwelijk naar den dokter, als wilde hij dezen eene blijde mare mededeelen.

- Dokter! Niet waar? gij geloofdet niet dat ik zoo gezond kon worden als ik nu ben?

Met een ernstig gezicht vervolgde hij:

- Een half uur geleden, precies te middernacht, heb ik de zwarte vrouw gezien. Zij had den sluier weggeslagen en scheen zoo zachtzinnig en met mij verzoend! Zij had mijne beide kinderen op de armen - mijne twee zoontjes - en die zagen er zoo bloeiend en gezond uit - en zoo netjes opgeschikt - o, zoo opgeschikt - een heldere gloed omstraalde hunne hoofdjes - maar -

Zijn gelaat nam eene sombere uitdrukking aan.

- De zwarte vrouw komt terug - en zij treedt tusschen u en -

Hij wees met den vinger - zijne oogen stonden weder verwilderd en bewogen zich heen en weer, als volgden zij iemand die in de kamer rondliep.

- Zij komt hoe langer hoe nader bij, riep hij, al nader en nader.

Een gil - en hij zonk dood in zijn kussen terug.

Johan en Mattheeuw van den Berghe.

Kanunnik Ad. Duclos geeft in de aflevering van 27 Mei van het belangrijk tijdschrift *Rond den Heerd* (Brugge), merkwaardige inlichtingen over de twee bovengenoemde schilders, die te IJper en Rijssel tafereelen uitvoerden. J. Immerseel vermeldt een Matthijs van den Berg, geboren te IJper in 1615, in 1646 lid geworden van de St.-Lucasgilde te Alkmaar en in deze Noord-Hollandsche stad overleden in 1687. Deze schilder is waarschijnlijk dezelfde waarvan de heer Duclos gewaagt, en wiens naam moet worden gespeld: van den Berghe. Hij was, volgens Immerseel, een zoon van den rentmeester en opzichter over de landgoederen van Rubens. Schilderijen van Matthijs waren Immerseel onbekend. C. Kramm gewaagt van geen van beiden.

Uit de aanteekeningen van den heer Duclos in *Rond den Heerd* nemen wij het volgende over.

Te Rijssel schilderde Jan van den Berghe voor Lodewijk Maasman, burgemeester van Dixmude, eene schilderij met vleugeldeuren, voorstellende den *Marteldood van den H. Laurijs*, *den diaken*, en op de deuren *den gever met vrouw en kinderen en heiligen.* Dit stuk was een geschenk van voornoemden burgemeester aan de Minderbroederskerk te Dixmude. Het spoor dezer stukken is vooralsnu onbekend.

De stadsrekening van IJper over 1625, vermeldt dat Jan van den Berghe een altaarstuk schilderde voor de nieuwe schepenkapel, die gebouwd werd omtrent 1620. Deze schilderij moet verdwenen zijn tijdens de Fransche omwenteling.

Omtrent 1619 besloten de schepenraad en hoofdmannen van IJper, een deel van de vorstenportretten, die hunne raadkamer versierden, te doen vernieuwen. Den 29^{n} Januari 1619 betaalden zij aan meester Jan, schilder, de afbeeldingen van Albertus en Isabella, en bestelden hem onder andere de portretten van keizer Maximiliaan en de hertoginnen van Burgondië, Philips Pulcher, keizer Karel V, Philips II enz.

In 1626 maakte hij een altaarstuk voor de kerk van Zarren.

Er was nog een Gilles van den Berghe, ‘glasemaker ende schilder’ te IJper, waarschijnlijk een glasschilder. De heer Duclos vraagt, of deze wellicht een zoon van Jan was? Mattheeuw of Matthijs van den Berghe, hoogervermeld, schilderde, volgens den inventaris van de St.-Martenskerk te IJper, de *Ondertrouw der H. Maagd*, naar P.P. Rubens, op een doek van 2^{m}75 hoogte en 4^{m}20 breedte.

Kinderen.

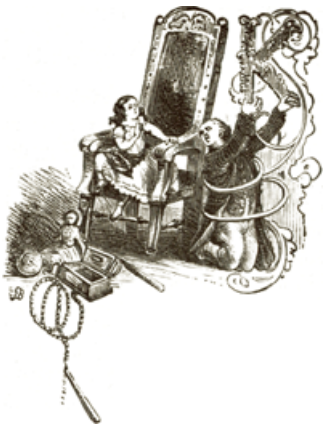

't Is aardig, lief, grappig, klein volkje als men ze oppervlakkig beziet; ze zijn belangwekkend, wanneer men zich de moeite geeft ze te bestudeeren. Gaat men oplettend en ernstig hun doen en laten na, dan zijn het kleine menschen die meewerken aan onze ontwikkeling, die ons leeren, beheeren, regeeren.

Wanneer het kind ‘in huis’ komt, is plotseling de spil gevonden waarom alles zich beweegt en draait. Van zijn wiegje uit regeert het met ontzachelijk groote macht, despotisch en streng. Hoe jonger het is, hoe krachtiger zijn invloed, hoe zwakker het is, hoe tyrannieker zijn macht zich doet gevoelen. Wordt het ouder, dan verandert de verhouding tot zijn omgeving; van alleenheerscher wordt het constitutioneel monarch, en menigmaal zijn vader en moeder ministers, die hun portefeuilles met angst vasthouden willen, maar 't nauwelijks kunnen.

Die menschen in knop te bespieden, op de dwaalwegen hunner ontkiemende phantasie, is verrukkelijk, opbouwend en leerrijk. 't Kind gade te slaan in zijn ontwikkeling, is een blik werpen in een wereld van wonderlijke tegenstrijdigheden, vol ernst en dwaasheid.

Uit den eersten toestand van onbewustheid worstelt het kind zich los en dringt zich naar de beschaving en ontwikkeling van ‘den mensch,’ maar tegelijk ook in de groote komedie, die de sterveling te spelen heeft van zijne geboorte af, jaren lang, totdat eindelijk de dood het scherm doet vallen en een einde maakt aan het drama - niet zelden een treurspel.

Het kind is half engel, half aap; hoe diep moet het vallen - hoe hoog moet het stijgen eer het ‘mensch’ is! Maar zooals het is, verovert het ons hart door zijn lieftalligheid, zijn eenvoud, zijn grappigheid en zijn ernst.

Ernst? Zeker, een kind is ernstig. Let maar eens op, met hoeveel deftige nadenkendheid een kind iets beziet wat nieuw voor hem is.

Benijdenswaardige kleinen! voor hen is alles nieuw en belangwekkend.

Met een hoog ernstig gelaat, als zocht het naar de quadratuur van den cirkel, beschouwt het alles en iedereen. Het ziet, hoort en geniet alles voor het eerst. 't Heeft gewaarwording op gewaarwording, zonder te beseffen of te vermoeden, dat het later in het spoor der alledaagschheid zal glijden, waar het tegenwoordige uur op het vervlogen uur gelijkt en als voorbeeld dienen kan voor het toekomende.

Alles is voor hem nog een mysterie.

Een paard, een wagen, een aapje op een stokje of een locomotief, staart het met even verwonderde groote oogen aan; 't verbaast zich over alles. 't Kent noch afstand, noch afmeting. Voor 't kleine kind dat, in zijn kinderstoel zittend, over den rand der leuning naar beneden kijkt, is de afstand van het tapijt tot aan zijn verbaasd opgetrokken wenkbrauwtjes minstens even groot en eerbiedwaardig, als voor den toerist de afstand van Rigi-Kulm tot de aan zijn voet liggende bergen en valleien.

Van uit zijn kleine houten residentie oefent het kind een onweerstaanbare macht en aantrekking uit op de hem omgevende menschen. 't Ziet, onbewust van zijn kracht en despotisme, op tot de slaven zijner zwakheid. 't Leeft in een atmosfeer van liefde zonder het te gevoelen of te beseffen.

Volwassenen die niet van kinderen houden, vindt men zelden - bijna nooit; zelfs menschen, die niet van menschen houden, *menschenhaters*, zijn dikwijls de grootste, hartstochtelijkste kindervrienden. Uit verachting voor de grooten, nemen zij hun toevlucht tot de kleinen, die nog vrij zijn van list, bedrog en geveinsdheid.

Wie *de wereld* kent en ondervonden heeft wat *de wereld* is, zal de groote menschen nemen zooals ze zijn, het kaf van het koren scheidend, maar *het kind* zal hij in zijn armen nemen en liefhebben, zonder de volwassenen te haten.

JUSTUS VAN MAURIK.

Boekaanbeveling.

Wij vestigen de aandacht onzer lezers op een onlangs in Holland, te Beverwijk, bij den uitgever D. S Slotboom, verschenen werk van den zeer gunstig gekenden letterkundige M.H. de Graaff, die ons tijdschrift reeds met vele hooggewaardeerde bijdragen verrijkte en van wien wij onlangs nog een schoon gedicht mochten opnemen.

Het bedoelde nieuwe werk van den heer de Graaff, hetwelk wij hiermede warm wenschen aan te bevelen, beslaat 119 bladzijden goeden druk, is versierd met eene steenprent en voert den volgenden titel: *Schetsen en verhalen uit het wonderrijk der diamanten en andere edelgesteenten.*

Het boek is afgedeeld in drie hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk, handelende over de diamanten, geeft een beknopt hoewel zeer volledig overzicht van hunne geschiedenis. Onder andere wetenswaardige zaken, wordt er in vermeld, dat het geheim om diamanten te polijsten door andere diamanten, in het jaar 1465 werd ontdekt door Lodewijk Van Berghem, te Brugge. Over den eersten gepolijsten diamant schrijft de heer de Graaff, dat hij toebehoorde aan Karel-den-Stoute, die hem in den slag van Granson verloor; gevonden door een Zwitsersch soldaat, zonder dat hij er de waarde van kende, werd de steen gekocht door een Genueesch koopman en door dezen voortverkocht aan Lodewijk Sforza, hertog van Milaan, uit wiens bezit het kleinood aan paus Julius II overging, die het wegschonk aan den keizer van Oostenrijk. Over het bewerken en zetten van diamant geeft de heer de Graaff een aantal korte inlichtingen. Hij doet opmerken, dat de witte steenen meestal in zilver, de andere in goud worden gezet, en schrijft daarbij deze waarschuwing: ‘In het eerste geval, wordt de glans door de metaaltint niet verflauwd, maar zelfs verhoogd, door de blankheid van het zilver. In het tweede geval, luistert het goud den glans van den steen insgelijks op en stemt met dien overeen. Doch vele witte diamanten worden thans in goud gezet en als iets voornamer en verkieslijker dan het zilver door de verkoopers aangeprezen. Laten echter de koopers de waarschuwing in acht nemen, dat de in goud gevatte díamanten meestal van mindere

kwaliteit zijn, doordien de gebreken, vooral de zuiverheid van water, meer of min verborgen blijven, wegens de goudkleur, die ze omstraalt.'

Uit wat de heer de Graaff zegt over de gewichts- en waardeberekening der diamanten, vernemen wij, dat de gewichtsnaam 'karaat' afstamt van het woord 'kuara,' hetwelk de naam is van eene soort boonen, waarmede de Oosterlingen eertijds het stofgoud wogen. De Oostersche handelaren verkoopen de kleine diamanten en het diamantgruis in verzegelde

pakjes, waardoor, zegt de heer de Graaff, de verkoop in eene loterij ontaardt.

Nadat hij de geschatte waarde van de grootste bekende diamanten heeft aangehaald, gaat de heer de Graaff na, in welke streken der aarde diamanten worden aangetroffen, wat hem aanleiding geeft om zeer vele merkwaardige geschiedkundige bijzonderheden in herinnering te brengen.

In het eerste hoofdstuk is voorts gehandeld over *Verschillende soorten van edelgesteenten van minderen rang* (dan de diamant), over de *Gegraveerde edelgesteenten* en over de *Opkomst en den bloei der Nederlandsche diamantslijperijen.*

Het tweede hoofdstuk, aan de parelwereld gewijd, behelst de volgende afdeelingen: I. Oorsprong en vorming der parelen; II. Parelschelpen; III. Oost-Indische parelvisscherijen; IV. Bewerking der parels te Ceylon voor den handel; V. Perzische visscherijen; VI. Australische visscherijen; VII. Europeesche parelen; VIII. Amerikaansche visscherijen; IX. Waarde der parelen. Alles zeer wetenswaardig.

Het derde en laatste hoofdstuk geeft een overzicht van de goud- en zilvermijnen, in Amerika (Californië, Mexiko). Australië, Afrika (Transvaal) enz. Als een staaltje van de merkwaardige dingen, in dit hoofdstuk vermeld, nemen wij daaruit het volgende over:

'Na Californië is de ontdekking van goud in Australië het belangrijkst geweest. De geschiedenis dier ontdekking verdient vermelding wegens hare zonderlingheid.

Een zekere Hargreaves vertrok uit Australië naar Californië met het doel er zijn fortuin te maken, hetgeen hem in eerstgemeld land niet gelukt was. Te San-Francisco gekomen, richtte hij zijn koers naar de mijnen, groef er, maar vond zich in zijne goede verwachtingen teleurgesteld. Hij had middelerwijl tot zijne verwondering ontdekt, dat de natuurlijke gesteldheid van den grond en het geheele aanzien der Californische goudstreek volkomen geleek op het door hem verlaten oord in Australië. Dit deed hem besluiten derwaarts terug te keeren om het goud, dat hij zoo ver af gezocht had, ware het mogelijk, in zijne vorige woonplaats te vinden. Hij keerde dan ook terug, groef in een afgelegen hoek van de Summerhill-Creek, en het Australische goud was ontdekt. Geheimhouding daarvan in onzen veelbewogen tijd was te moeilijk, weshalve de gedane ontdekking spoedig ruchtbaar werd. Geen wonder dus dat de kreet: "Naar de mijnen! naar de mijnen!" overal plotseling weergalmde. Herders, landbouwers, werklieden, huis- en kantoorbedienden - allen vertrokken, zonder gereedschappen, zonder levensmiddelen, zonder eenige uitrusting. De handelaars in levensbehoeften, speculeerden onmiddellijk op de weldra gevolgde groote aanvragen....

Een Australisch schaapherder, in dienst van zekeren dokter Kerr, verwittigde zijn heer, dat hij, onder het grazen der kudde, eene aanzienlijke hoeveelheid goud in een blok kwarts gevonden had. Door deze vondst in zijn onderzoek aangemoedigd, werd hij op zekeren morgen getroffen door een buitengewonen metaalglans, spiegelende op de spits van een kwartsblok. Fluks verbrijzelde hij den steen; een schat kwam te voorschijn. IJlings spoedde hij zich naar zijn meester om de gedane ontdekking bekend te maken, te gelijk eenige stukken kwarts medebrengende tot bewijs. De dokter sprong onmiddellijk te paard en rende naar de aangeduide plaats, waar hij werkelijk drie stukken kwarts, honderd pond goud bevattende, vond. Het grootste van het drietal lang één voet, woog 75 pond en leverde 60 pond zuiver goud op. De twee andere stukken waren kleiner; het drietal woog bruto 200 pond. Daar zulk eene zware massa moeilijk viel te vervoeren, werd ze op de plek zelve verbrijzeld. Daarin

beging de dokter echter eene dwaasheid, want deze buitengewoon groote stukken hadden als monsters van zuiver goud, eene onberekenbare waarde.'

Deze zoo levendige als duidelijke beschrijving van eene der veelvuldige belangrijke zaken, welke door den heer de Graaff zijn geboekstaafd, verschaft ook gelegenheid om over des schrijvers innemenden en boeienden verhaaltrant te oordeelen, welke, heel het werk door, uitmuntend volgehouden, het genot der lezing merkelijk verhoogt.

Wij wenschen de *Schetsen en verhalen* in veler handen.

De prijs van het boek is in ieders bereik

D. V S.

> Wanneer ik over iemand spreek, zegt de Fransche schrijver Fiévée, dan doe ik het altijd zóó - als sprak ik met hem.

Duitsche soldatenzeden.

De welbekende Duitsche veldmaarschalk von Manteuffel was steeds zeer streng, maar ook zeer rechtvaardig tegenover zijne ondergeschikten. Ten strengste bestrafte hij elke overtreding van krijgstucht of gebruiken, maar hij was tegenover een overtreder, die het bewijs leverde dat hij slim en gevat was, steeds zeer toegevend en een snedig antwoord stemde hem zeer welwillend, gelijk uit het volgend voorval blijkt.

In het jaar 1843 (Manteuffel was toen juist tot ritmeester benoemd) deelde een soldaat, die eerst kort onder dienst was, aan zijne kamaraden mede, dat hij van zin was, een paar dagen verlof te vragen. De kameraads rieden hem dit af en zeiden, dat hij niet enkel een weigerend antwoord zou ontvangen, maar dat ook de ritmeester zeer verstoord zou zijn.

De soldaat liet zich het plan echter niet uit het hoofd zetten en begaf zich tot zijnen overste; hij klopte aan en op een luid '*herein*,' trad hij binnen, maakte eene buiging en verzocht drie dagen verlof, daar hij gaarne een groot feest zou bijwonen, dat in zijne familie werd gevierd.

Manteuffel was aanvankelijk sprakeloos van verbazing; hij bemerkte echter spoedig, dat hij met een nieuwbakken soldaat te doen had, en het vriendelijk gelaat van den vrager, waarop de verwachting, dat het verzoek zou worden ingewilligd, te lezen stond, stemde hem tot toegevendheid.

- Hoelang zijt ge al bij de dragonders, mijn zoon? vroeg hij vriendelijk.

- Sedert veertien dagen, ritmeester.

- Zoo, dan kunt ge ook nog niet weten, hoe gij u te gedragen hebt jegens uwe overheid, en daarom zal ik het u eens leeren; blijf in de kamer en verbeeld u voor een oogenblik dat ge ritmeester zijt, en let dan eens goed, op welke wijze een flink dragonder verlof behoort aan te vragen.

Manteuffel verliet het vertrek, sloot de deur en klopte toen aan. '*Herein*,' klonk het uit het vertrek; de ritmeester ging binnen en zag den soldaat aan zijne schrijftafel zitten. Wederom was de officier sprakeloos en hij wist niet of hier domheid of geslepenheid in het spel was; hij was echter geneigd aan domheid te denken en bracht het verzoek om verlof, op de wijze zooals dat voorgeschreven is, uit: '*Bitte gehorsamst um drei Tage Urlaub.*'

De gewaande ritmeester trad op den gewaanden dragonder toe, legde de hand op diens schouder en zeide minzaam: 'Jawel, mijn zoon, dat verlof zult ge hebben!'

Manteuffel begreep, dat hij niet met een domoor te doen had; hij lachte luide en de soldaat zag zijn verzoek toegestaan. Later, werd de slimme dragonder de oppasser van zijn ritmeester, dien hij jaren lang ieverig en trouw diende.

Kroniek.

Terechtwijzing. Op blz. 82 staat verkeerdelijk gedrukt 5000 in plaats van 500 fr. voor de schildering van A.G. Leu.

Antwerpen. Frans Simons heeft van 6 tot 13 Juni, 67 door hem gemaakte schilderijen, kosteloos zichtbaar gesteld in de zaal Verlat: zijn werk van de vijf laatste jaren. Allereerst, nemen wij den hoed af voor des kunstenaars noeste vlijt, die zooveel eerbied als waardeering verdient en van welke wij hopen, zoo om zijnentwille als om den wille der kunst, dat zij ook in den vervolge niet moge verflauwen. Aanschouwd in al de uitingen van zijn talent, mag in Simons een schilder worden begroet, die een meester belooft te worden. Hij heeft hart en zin voor de wereld der natuur en de wereld der menschen; zijn gemoed is dichterlijk gestemd en het ontbreekt hem niet aan vinding en evenmin aan vaardigheid in het ambacht der kunst. Hij kan teekenen en heeft kleur. Waar de teekening te wenschen laat, zooals voor den achtergrond van zijne schilderij, die getiteld is *Getrouwd*, en een bruidspaar voorstelt, hetwelk de kerk verlaat, bij welker deur eene (door den bruidegom?) bedrogene dochter met haar kind staat, daar heeft zich blijkbaar de omstandigheid voorgedaan, dat de schilder niet naar de natuur werkte. Voor het overige, is de samenstelling van *Getrouwd* zeer verdienstelijk. Van Simons' bekwaamheid in de schildering naar de natuur, getuigden eenige zeer welgetroffen portretten. Wij roemden des schilders vinding en te recht. De afwisseling zijner onderwerpen maakte de beschouwing zijner stukken recht verkwikkelijk. Wij lieten er niet een onbezichtigd. Zonder dat wij aanteekeningen namen, vermelden wij, tusschen de goede schilderijen, die wij van den jongen kunstenaar zagen, *De wolf en het lam*, *Weten of Jan niet en liegt*, *Bij den haard*, *Op zijn pintje, Het zieke meisje, Den eenen zijn dood*, *den anderen zijn brood*, *Terug naar den stal* (maanlicht), *Houtzagers*, *Tweemaal raak* (jachttooneel), *Aan 't hooien*, *In de heide*, *Aan den drenk*, *Gerokte recensenten*, *Koeien in de wei*, *In den beemd*, *Voor de bui* enz.

- Van den zoo verdienstelijken Antwerpschen kunstschilder Jos. Nauwens hebben wij een belangrijk werk te vermelden, onder bijvoeging, dat het eene metterdaad schoone schilderij mag worden genoemd, namelijk een damesportret ten voeten uit. De gelijkenis is treffend. Tevens, als hem het portret werd besteld, ontving de schilder opdracht, om ook *zeven* hondjes, aan de juffrouw toebehoorende, te zamen met haar af te beelden, in dezelfde lijst. Nauwens heeft deze diertjes op zeer verdienstelijke wijze weergegeven.

- Karel Verlat heeft voor den heer J. Vekemans eene groote schilderij voltooid, voorstellende een *Panter die hertegeiten beloert bij avond.* Dezelfde schilder legt de laatste hand aan het portret van den heer Th. Smekens, voorzitter van de Antwerpsche rechtbank van eersten aanleg.

- Ter drukkerij J.-E. Buschmann is de eerste aflevering verschenen van eene voortreffelijke uitgaaf, waaraan de heer Paul Buschmann, die niet alleen een goed drukker, maar tevens een bekwaam schrijver en teekenaar is, zijne beste krachten heeft gewijd. Het bedoelde werk, door den heer Paul Buschmann opgesteld in de Vlaamsche en Fransche taal, voert als titel: *Vertellingen uit den ouden tijd*, en is tot schoolgebruik bestemd, in dezen zin, dat het boek er meer bijzonder is op ingericht, om als prijsboek, ter aanmoediging van vlijt en goed gedrag, te worden uitgereikt. Buschmanns vertellingen zullen hoofdzakelijk een geschiedkundig karakter hebben.

Aldus behandelt de vermelde eerste aflevering twee helden uit de vaderlandsche geschiedenis, in den persoon van *Jan Breidel* en *Pieter De Coninc.* Zij beslaat 32 bladzijden druks, groot in-quarto, op schoon velijn papier en behelst niet minder dan 7 platen. Zij kost slechts 90 centiemen. Wij vestigen de aandacht van ouders en onderwijzers op deze belangrijke *Vertellingen*, die den jongen lezers ongetwijfeld zeer aangenaam zullen zijn en voor de ontwikkeling hunner kennis goede vruchten kunnen dragen.

- Stads bibliothecaris, de heer dr. C.J. Hansen, vierde den 1^{n} Juli zijn 25-jarig jubileum als stedelijk beambte. Er werden hem te dezer gelegenheid een aantal fraaie geschenken aangeboden, waartusschen zijn welgelijkend door P. Van Havermaet geschilderd portret.

- De 9de tentoonstelling van *Als ik kan*, tusschen 4 en 11 Juli gehouden, bevatte weer een aantal verdienstelijke schilderijen. Tot de inzenders behoorden F. Adriaenssens, W. Albracht, K. Boland, L. Brunin, E. Chappel, H. De Smeth, P. De Wit, F. Hanno, R. Leigh, H. Luyten (die in een portretstuk, de meeste leden van het schildergenootschap *Als ik kan*, welgelijkend had afgebeeld), K. Mertens, E. Pieters, Rink, H. Rul, P. Van Engelen, J. Van Snick. Door A. Van Beurden was een goed gipsportret van H. Luyten ingezonden; door J. Brant, twee gegraveerde portretten, waarbij dat van wijlen F. De Braekeleer. Eene schilderij van F. Hanno, *Haringen*, was voor de verloting bestemd.

Mechelen. Bij A. Tuerlinckx is verschenen: *Mina de vondelinge*, een boekdeel van 200 bladzijden; prijs: fr. 1.50.

Brussel. Emiel Wauters heeft het levensgroot portret van A. Jamar, gewezen gouverneur van de Nationale Bank, voltooid. Jamar is voorgesteld, zittende aan eene tafel, waarover een kleed ligt uitgespreid. Het portret zal worden gehangen in eene zaal van het banklokaal.

- De teekeningen van de wagens en kleedingen, die er werden gemaakt voor den stoet, welke in de maand Augustus 1885 te Brussel is uitgegaan, ter gelegenheid der 50ste verjaring van de stichting der ijzeren-wegen in België, zijn voor 3650 fr. door het stadsbestuur aangekocht. Met de koopsom zal eene den stoet voorstellende fries worden bekostigd, waarmede de Beurs zal worden versierd en die de heer A. Heins zal maken.

- 25 Juni is den heere J. de Borchgrave zijn marmeren borstbeeld aangeboden, uitgevoerd door L. Mignon (zie bladzijde 66).

- De afdeeling schoone kunsten der koninklijke academie van België zal in September eene tentoonstelling van oude kunst inrichten, ten bate van de algemeene kas ter ondersteuning van kunstbeoefenaars. Z.M. de koning, die de stichting dezer kas onder zijne hooge bescherming nam, heeft beloofd, zijne schilderijen van oude meesters naar de tentoonstelling te zullen zenden.

Leuven. Den hoogleeraar mgr. Feye is door zijne dankbare leerlingen zijn portret aangeboden, geschilderd door Daels.

Gent. In den tuin, vóór het gerechtshof, is den 20^{n} Juni het

standbeeld van den rechtsgeleerde Hippoliet Meldepenningen ingehuldigd, geboren in 1799, gestorven in 1882. Het standbeeld is door Juliaan Dillens, te Brussel, gemaakt.

Hasselt. Verschenen en verkrijgbaar bij den schrijver, Demerstraat, *Een engelbewaarder*, blijspel door Diederik Speelmans, muziek van Th. Hamoir.

Buitenland.

's-Gravenhage. Verschenen bij Joh. IJkema, de 7de druk van Hofdijks *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, bijgewerkt tot Mei jl.

Amsterdam. Den 27n Juni werd in deze stad, in een breeden kring van vrienden en vereerders, op feestelijke wijze de 70ste verjaardag gevierd van den uitstekenden dichter Willem Jacob Hofdijk, die, te dezer gelegenheid, tot ridder van den Nederlandschen Leeuw en van de Leopoldsorde is benoemd.

- De kunstschilder A.-B.-J. Sterck heeft de kapel van het gesticht Carolus Borromeus versierd met op voornoemden heilige betrekkelijke muurschilderingen, waarvan, onder loffelijke vermelding der uitvoering, de *Wetenschappelijke Nederlander*, in zijn nr15, eene volledige beschrijving geeft.

Rome. Dr. Pakscher heeft in de bibliotheek van het Vaticaan het eigenhandig handschrift teruggevonden van Petrarca's sonnetten en canzonen.

Zweden. Z.M. Oscar II, koning van Zweden en Noorwegen, looft een prijs van 1250 Zweedsche kronen uit, voor de schrijvers van de twee beste studiën over de *Geschiedenis der Semitische talen* en den *Staat der Arabische beschaving voor Mohammed.* De studie der Semitische talen, moetende bevatten het Assyrisch-Babylonische, zal er de eenheid, de aanverwantschap en bijzondere ontwikkeling van aantoonen. Dat over de Arabische beschaving voor Mohammed, zal vooral hebben acht te slaan op de invloeden van buiten.

Jeruzalem. Professor Lewis, de geleerde onderzoeker van het Heilige Land, heeft ten Noorden der citadel een muur ontdekt van 8 tot 10 voet dikte. Deze muur is op den rand eener steile rots gebouwd, en diende ter versterking der stad. De *Wetenschappelijke Nederlander* doet opmerken, dat, zoo men hier, gelijk Lewis meent, den tweeden muur (der koningen Hiskia, Jotham en Manasse) gevonden heeft, alle plaatsen, die tot de kerk van het H. Graf behooren en die tot dusver met den dood van Christus gezegd werden in betrekking te staan, onjuist zouden blijken te zijn, daar zij niet meer buiten den stadsmuur, maar aan de binnenzijde daarvan zouden komen te liggen.

Lijsten voor spiegels en schilderijen

worden tegenwoordig in verscheidene steden van Europa gemaakt uit een mengsel van papierpap, lijm, lijnolie en koolzure kalk of krijt; dit mengsel wordt verhit, waardoor het de gebondenheid verkrijgt van dikke room; dan laat men het afkoelen, giet het in vormen en laat het daarin hard worden, waarna de lijsten verguld of gebronsd worden op de gewone manier.

Sterfgevallen.

PIETER JAN WOUTERS, de geleerde geschiedkundige, leeraar aan de Gentsche hoogeschool en leeraar van kunstgeschiedenis aan de Gentsche academie, werd den 23^{n} Juni te St.-Amandsberg begraven. Hij stierf, na slechts eenige dagen onpasselijk te zijn geweest, den 20^{n} Juni Zijn dood veroorzaakt den onderwijsinrichtingen, waaraan hij was verbonden, een zeer groot verlies. De betreurde geleerde werd te Gent geboren, den 3^{n} September 1830.

ALEXANDER NICOLAIEVITCH OSTROWSKI, Ruslands beste en vruchtbaarste tooneelschrijver, is volgens een bericht van 21 Juni, schielijk gestorven op zijn buitenverblijf, in het gouvernement Kostroma. Hij was te Moskou geboren, den 30^{n} Maart 1823.

VINCENTIUS HENDRIK DILLEN, 12 Februari 1808 te Turnhout geboren en 29 Juni te Antwerpen overleden, verdient te worden genoemd als een man die zich in zijne loopbaan van advocaat en pleitbezorger, hoogst verdienstelijk maakte en buitendien op velerlei gebied, waartusschen niet het minst dat van tuin- en landbouw, voor de samenleving nuttig werkzaam was. Zijnen landaard getrouw, betoonde hij zich steeds een vriend en bevorderaar van de Vlaamsche zaak en letterkunde. Hij was een der medestichters van het *Handelsblad* van Antwerpen. De diepbetreurde en door allen die hem kenden hooggewaardeerde overledene werd te Capellen begraven.

JAN BAPTIST BRUYLANT, de groote uitgever te Brussel, is aldaar den 29^{n} Juni overleden. Hij was te Dendermonde geboren, 8 Januari 1817.

HERMAN ABICH, de beroemde Russische natuurkundige, is volgens een bericht van 5 Juli te Weenen overleden, 80 jaren oud Het lijk zal worden overgebracht naar Gotha, waar zoogenoemde lijkovens bestaan, om te worden verbrand, volgens den wensch van den overledene.

Boeddhistische kunst.

Sedert 1872 heeft men zich onledig gehouden met in de rotsen van Ajanta, in Engelsch-Indië, beroemde muurschilderingen na te bootsen, voor rekening der staatsbesturen van Indië en Bombay. De genoemde rotsen liggen ongeveer 100 mijlen van de stad Aurungabad en bestaan uit 24 kloosters en 5 tempels, die alle in rotsen zijn uitgehouwen. De groote geschiedkundige waarde bestaat vooral in de muurschilderingen, die er in een tijdvak van 800 jaren (van 200 voor Christus tot 600 na Christus) aangebracht zijn, en die eene trouwe afbeelding geven van de ontwikkeling der Boeddhistische kunst gedurende dien tijd. De kosten der kopieën bedroegen ruim 125,000 fr. en het daarvoor gebruikte lijnwaad beslaat eene oppervlakte van meer dan 138,500 vierkante meters. In het geheel zijn er 165 tafereelen, 160 beschilderde paneelen enz, en 374 teekeningen in waterverf. De teekeningen zijn ook op kleiner schaal gemaakt om uitgegeven te worden en zijn

tusschen 8 en 4 meters groot. De gansche verzameling zal te Londen in kleurendruk verschijnen. Wij ontleenen dit bericht aan de *Wetenschappelijke Nederlander.*

Vijfjaarlijksche prijs van Nederlandsche letterkunde. 7de tijdvak, - 1n Januari 1880 - 31n December 1884(1).

WelEdele Heer Minister,

De jury, bij koninklijk besluit van 18n December 1884 benoemd, om den prijs toe te wijzen aan het beste onder de letterkundige werken, in Nederlandsche taal geschreven door Belgen, en uitgegeven gedurende het tijdvak 1880-1884, heeft de eer UEd. den uitslag harer beoordeelingen bekend te maken.

MARMERBORSTBEELD VAN J. VAN BEERS, DOOR F. JORIS.(2)

Sedert de instelling van den vijfjaarlijkschen prijskamp van Nederlandsche letterkunde, zijn er zelden of nooit zooveel merkwaardige werken binnen één tijdvak verschenen. Onder deze schitterden, naast onderscheidene gewrochten van sinds jaren in de kunst beroemde mannen, ook werken van jonge mededingers, die voor hun proefstuk bijna een meesterstuk leverden. Zulk verschijnsel is een ware troost, bij de groote verliezen, welke sedert eenigen tijd onze letterkunde moest lijden: het laat hopen, dat die verliezen zullen hersteld worden en dat de ontwikkeling onzer l i t e r a t u u r voortdurend zal toe nemen.

(1) Verslag der keurders aan den heer minister, ontleend aan het Staatsblad van 29 Mei 1886, nr 149.
(2) Zie onzen jaargang 1885, blz. 86 en 202.

Dit bewijs van levenskracht en kunstgevoel mag ons echter niet blind maken voor de gebreken en zwakheden van een merkelijk deel onzer lettervruchten: niet al de prozawerken getuigen van vooruitgang; - eenige verraden ongenoegzame taalkennis en oefening; hun stijl is arm, of verward en duister; - andere dragen sporen van overijling; ze zijn zonder beredeneerd plan, slordig en ongelijk geschreven. - De keus der stof is niet altoos te prijzen; - in sommige zijn alledaagsche onderwerpen, met tooneelen en tafereelen zonder belang, uit het leven van gewone luidjes wijdloopig en zonder kunst voorgesteld; - eindelijk zijn eenige te beschouwen als offers aan de mode: men bemerkt echter met genoegen dat, in een Vlaamsch boek, zeer zelden het gevoel der eerzaamheid gekwetst wordt.

Onder de voortbrengselen onzer talrijke beoefenaars der dichtkunst, treft men ook menige stukken aan van weinig beteekenis, zoo voor den vorm alsvoor den inhoud.

Hij, die als dichter optreedt, wete, dat hij zijne taal tot in hare fijnste schakeeringen moet machtig zijn, den versbouw grondig kennen en maat en rijm ten volle beheerschen; hij neme in acht, dat een gedicht uit zijnen aard bestemd is om gezongen, opgezegd of voorgelezen te worden, en diensvolgens vloeiend en welluidend moet zijn; hij houde in het oog, dat de poëtische stijl zich van het gewone proza onderscheidt door meer schilderachtige en treffende uitdrukkingen, en dat, zoo de innerlijke waarde eens gedichts afhangt van de begaafdheid des dichters, de sierlijke vorm die waarde verhoogen, de gebrekkige ze verminderen zal; - want een dichtstuk, zooals elk ander kunstwerk, behoort met zorg voltooid te worden.

Wij gelooven hier te mogen herhalen wat de jury voor den prijskamp van het zesde tijdvak (1875-1879) in haar verslag schreef: '... daarbij dient aangemerkt te worden, dat de letterkundige leertijd in de studiekamer moet doorgebracht, en de vruchten van dien leertijd veelal best tot de scheurmand gedoemd worden; later betreurt het menigeen "te vroeg" uitgegeven en aldus "onrijpe vruchten" geleverd te hebben.'

De heerschende zucht om spoedig den uitslag zijner pogingen in het licht te zenden, komt dikwijls voort uit het gebrek aan letterkundige opleiding: zijn aangeboren kunstgevoel doet den jongen Vlaming de pen opvatten en, daar hem de toetssteen der vergelijkende critiek menigmaal geheel ontbreekt, geeft hij dadelijk en onbeschroomd zijn werkje ter drukkerij. De mindere of meerdere bijval, de goed- of afkeuring der beoordeelaars zal hem niet op den rechten weg helpen, hem niet aanzetten tot ernstiger pogen; want, daar hem noch degelijke lessen, noch klare voorbeelden, noch grondige besprekingen tot de kunst hebben ingeleid, blijft hem de zelfontwikkeling zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk.

De weinig bevredigende uitslagen der jaarlijksche prijskampen voor het Nederlandsch, in het middelbaar onderwijs, doen zien hoezeer de moedertaal in de onderwijsgestichten nog verwaarloosd wordt: van de kunst, in 't Nederlandsch te schrijven en te dichten, kan aldaar, in de tegenwoordige omstandigheden, bijna geene sprake zijn; de wet van 1883 zal hier veel verbetering aan toebrengen; doch, deze voor onze vaderlandsche letteren ongunstige toestand kan maar voorgoed verdwijnen, wanneer de moedertaal als grondslag en voertuig zal dienen voor het aanleeren der vreemde talen of nog beter, wanneer in Vlaamsch België, zooals in alle beschaafde landen, geheel het letterkundig onderwijs in de moedertaal zal gegeven worden.

In de huidige omstandigheden blijft de toegang tot de kunst voor menigeen versperd, en zelfs den begaafdsten schrijver valt veel te doen om zich op de hoogte te brengen der hem onmisbare taalkennis en letterkunde.

Ook de geschiedenis der literatuur is van groot gewicht: de jonge schrijver zal daarin menig nuttig voorbeeld aantreffen en tevens bemerken, hoe snel de trant der mode in de letterkunde, zooals in andere zaken, verandert, en hoe spoedig de offers aan de mode in de vergetelheid wegzinken, terwijl werken, geschreven met goeden smaak en gezond verstand, wel eens tijdelijk miskend worden, maar, na weinigen tijd, de algemeene achting verwerven.

De voorgaande jury heeft den wensch uitgedrukt, dat een bijzondere prijs ingesteld werde voor de eigenlijke taalkunde (philologie). Aan dezen wensch is voldaan: bij koninklijk besluit van 20^{n} December 1882 is een tienjaarlijksche prijs van taalkunde uitgeloofd.

Een algemeen reglement voor de vijf- en de tienjaarlijksche prijskampen is mede, bij koninklijk besluit van 30^{n} December 1882, vastgesteld. Ofschoon, volgens artikel 2 van dit reglement, de lijst der benamingen in de verschillende programma's niet beperkend is, gelooft de jury den wensch te mogen uitdrukken, dat in het programma van den prijskamp der Nederlandsche letteren, onder littera *b)*, waar romans, novellen en andere zuiver letterkundige schriften, worden opgegeven, de reisbeschrijvingen bijgevoegd worden, daar zulke werken, wanneer zij niet een zuiver wetenschappelijk karakter bezitten, maar de indrukken van eenen *toerist* afschetsen, wel degelijk tot de eigenlijke letterkunde behooren.

Eene vraag werd der jury, bij den aanvang harer werkzaamheden, gesteld, namelijk, of zij zich kon bezighouden met het onderzoek van een werk, waarvan de schrijver bericht, naar den prijs niet te willen mededingen. De jury verklaart dat het haar recht en plicht is, haar oordeel uit te brengen over al de werken die beantwoorden aan het reglement.

Verder had de jury te onderzoeken of de tweede uitgaven der werken *De kruiwagens*, door *P. Klein* (kanunnik Daems), en *Een Vlaamsche jongen*, door *Wazenaar* (d^{r}. A. De Vos), genoegzaam gewijzigd zijn opdat deze, krachtens artikel 12 van het algemeen reglement, konden toegelaten worden ter mededinging. De aan beide werken toegebrachte veranderingen en vermeerderingen werden voldoende geacht.

Een ander vraagpunt, 'of de *Nagelatene gedichten van den heer Prudens van Duyse* kunnen aanvaard worden, ofschoon de schrijver reeds lang vóór den aanvang van dit tijdvak overleden zij', werd bevestigend opgelost, daar het artikel 8 van het algemeen reglement bepaalt 'dat de werken van geborene of ingeburgerde Belgische schrijvers, in België of in den vreemde UITGEGEVEN gedurende een der jaren van elk tijdvak, tot de prijskampen zullen toegelaten worden.' De omstandigheid dat de schrijver vóór dit tijdvak overleed, kan, naar het gevoelen der jury, zijn recht tot mededinging noch inkorten noch wegnemen.

Eindelijk had de jury te beslissen over de toelating tot dezen prijskamp der *Gedichten van den heer Jan van Beers,* welke thans in eene volledige uitgave verschenen zijn. Ten gevolge van omstandigheden, die in verslagen van vorige prijskampen zijn opgegeven, heeft een gedeelte dezer gedichten in de voorgaande perioden niet medegedongen; andere stukken werden thans voor de eerste maal gedrukt. Uit het onderzoek der volledige uitgave bleek het volgende: De *Jongelingsdroomen* zijn door bijvoeging van ettelijke kleine stukken niet genoeg gewijzigd of vergroot, om, volgens den geest des reglements, opnieuw tot den prijs aanspraak te maken; de *Levensbeelden* werden reeds aan eene jury onderworpen; zij vallen dus buiten bespreking; *Gevoel en Leven*, welke door de jury van 1880 werden uitgesloten, als zijnde verschenen vóór het alsdan te beoordeelen tijdvak, worden van de hand gewezen, omdat zij niet verschenen zijn binnen het tijdvak 1879-1884, zooals het reglement ten stelligste vereischt. Het nieuwe, vroeger nooit aan eene jury onderworpen gedeelte, en dat binnen het huidige tijdvak voor de eerste maal werd uitgegeven, draagt den naam van *Rijzende blaren;* dit is het eenige werk van den heer van Beers, waarover de jury te oordeelen had.[1]

(1) Er verscheen eene prachtuitgave van bij den heer Ad. Hoste, te Gent, met 6 penteekeningen door des schrijvers zoon; zie onzen jaargang 1884, blz. 161. De heer uitgever heeft ons de gelegenheid verschaft, op blz. 121 eene van die penteekeningen mede te deelen.

Bij de inzage van de voorloopige lijst der werken, door het hoogere bestuur aan de jury overgemaakt, bleek, dat deze merkelijk moest vergroot worden, maar ook een zeker getal werken bevatte, die niet ter mededinging konden aanvaard worden. *De wereld in*! door J. de Geyter, is in 't vorig tijdvak verschenen. *Iets over Zuid-Afrika en de Transvalers*, door Ad. Pauwels, behoort tot de aardrijkskunde. *Vlaamsche pseudoniemen*, door V. Dela Montagne; *Het grondwettelijk bestuur van het oude Gent*, door De Rycker; *Onze helden van 1302*, door A. Duclos; *Leven en werken van Hendrik Conscience*, door Pol de Mont, en *Het leven en de werken van J.-B. David*, door Moroy en Van de Weghe, behooren tot de geschiedenis. *Ledegancks 'Drie zustersteden' ontleed door J. Torfs*, behoort tot de lettercritiek, die gerangschikt is bij de historische wetenschappen (prijskamp ingesteld den 20^{n} December 1882).

Na het oplossen dier verschillende vraagstukken, begon de jury het onderzoek der mededingende werken in gebonden stijl.

Wijlen mevrouw Van Ackere gaf, op tachtigjarigen leeftijd, haren *Jongsten dichtbundel* uit. In de voorrede van dit werk, neemt de dichteres een roerend afscheid van haar volk, dat gedurende eene halve eeuw hare zangen met eerbied beluisterd heeft; hare liefde voor taal en land blinkt hier nogmaals uit met zuiveren glans. In deze laatste gedichten treft men onderscheidene diepgevoelde klaagliederen aan, benevens eenige frissche en naïeve stukjes.

Mevrouw Van Ackere is een der schoonste figuren in de geschiedenis onzer letterkunde: steeds waardig, nu krachtig, dan zoet, maar immer zedig, klonk haar lied voor het vaderland, voor het volk en voor alle gevoelens die het hart eener maagd, eener echtgenoote, eener moeder vereeren; hare gedachtenis zal gezegend blijven!

De dood kwam ook Adolf Beernaert treffen, wiens *Fantazie en leven* en *Kunstdroomen* nog van zijnen onverzwakten ijver getuigen.

De jury was eenparig van gevoelen dat de bundels *Jeugdig groen*, door Rotiers, *Blauwe bloemen* en *Zeven volksgedichtjes*, door V. Van de Walle, *Mijmeringen*, door G. Rens, *Gedichtenkrans*, door Tetaert, *Wel en wee*, door H. Ledeganck, *Vlaanderen* en *Lentebloemen*, door E. Callant, *Gedichten voor de jeugd*, door Al. Callant, *Volkspoëzie*, door Van Offel, te veel sporen van onervarenheid dragen om verder in aanmerking te komen. De *Liederen* van A. De Weerdt zijn in hunnen aard veel beter.

In de Vreeze's *Gedichten voor de jeugd*, A. Sauwens' *Langs de Maas* en Slachmuylders' *Uit 's levens volle bron*, bespeurt men werkelijken aanleg.

L. Buyst heeft in zijnen *Willem Sanger* bewijzen van ernstige pogingen gegeven; zijn vers is gekuischt, doch het mist veelal kernachtigheid en gloed.

De *Landgedichten* van Karel de Gheldere bevatten eenige fraaie oorspronkelijke stukken, waaronder vooral de *Legende van den Hellejongen* melding verdient.

De *Liederen*, *eeredichten en reliqua*, van Guido Gezelle, toonen nogmaals het zangerig talent van den meestbegaafden der West-Vlaamsche dichters, doch zijn van ongelijke waarde.

Van den dichter E. Van Oye kwamen enkel twee cantaten, *De Nixe* en *Daphné* ter beoordeeling: beide stukken onderscheiden zich door zangerigheid.

De vermenging van antieke met moderne versvormen in *Daphné* is echter bevreemdend.

Dela Montagne's *Gedichten* munten uit door kracht van uitdrukking en kleur; de stof is met smaak gekozen en met wijze soberheid bewerkt; laat de vorm van zijn vers nu en dan te wenschen, de toon is bijna altoos wel getroffen.

Van d^{r}. A. de Vos werd de bundel *Langs ruwe paden* gesteld boven eenen tweeden, getiteld *In de natuur*, waarin proza en verzen elkander afwisselen. De jury erkent dat de dichter geene moeite gespaard heeft om degelijke, rijpe vruchten te leveren, dat zijne taal zeer zuiver is en zijn vers met scherpe nauwgezetheid gebouwd; maar zij merkt ook aan, dat de stof soms eenigszins dor, en hier en daar te breedvoerig uitgewerkt is, dat sommige verzen tamelijk hard zijn en dat de stijl niet geheel vrij is van gekunsteldheid.

Even verzorgd en kunstrijk zijn de gedichten door kanunnik Daems uitgegeven onder den titel van *Luit en fluit.* Hier is evenwel meer verscheidenheid in den vorm; men treft er zeer flink gebouwde metrische stukken aan, voornamelijk keurige hexameters. De bonte afwisseling van verhevene gedichten, comische stukken, godsdienstige zangen en albumversjes schaadt nochtans de eenheid en is niet gelukkig. De luimige gedichten munten uit door speelschen geest.

Een werk, dat sedert jaren met groote belangstelling te gemoet werd gezien, *Het menschdom verlost*, *heldendicht in twaalf zangen*, door Lodewijk De Koninck, is thans voltrokken. De meeningen der leden van de jury over de verdiensten van dit gewrocht waren zeer uiteenloopend.

Drie leden stemden dat het werk zou worden aangehouden voor nader onderzoek; zij beweerden dat *Het menschdom verlost* niet mag beschouwd worden als een handelend episch gedicht, te vergelijken met de classische epossen; het is het tragisch-epische verhaal van het Leven en Lijden van den Godmensch. De bewerking is in twee deelen te onderscheiden: het Bijbelsche verhaal, door den dichter trouw gevolgd, alwaar de nauwgezetheid, met welke de tekst moet geparaphraseerd worden, bij den dichter alle oorspronkelijkheid belet, en de gedeelten, waar de zanger aan zijne verbeelding lucht kan geven. In deze laatste heerscht eene stoutheid van gedachten en kracht van uitdrukking, zooals geen onzer tegenwoordige Zuid-Nederlandsche dichters ze bezit; hier zijn, in groot aantal, godsdienstige beschouwingen, beschrijvingen, verhalen, aanspraken, gebeden, vergelijkingen en tegenstellingen, die meesterlijk mogen genoemd worden. De zangen II, X en XII, waar de episch-lyrische toon des dichters de overhand heeft, zijn de beste. De Koninck kent en gebruikt de rijkdommen onzer taal zooals weinigen; zijn vers is, over het algemeen, zeer zuiver; de fouten die er in voorkomen, zijn meestendeels drukfeilen; deze verdienen op zoo een grootgetal verzen (ongeveer 22,000) wel verschooning. Er valt echter niet te ontkennen dat het plan te wenschen laat: het ware verkieslijker geweest, dat de dichter van het begin tot het einde de historische volgorde in acht genomen hadde. Andere gebreken zijn: te vaak voorkomende langdradigheid en gerektheid en het te ruime gebruik van dialec-

tische woorden en wendingen. De taal ook, die voor zulk onderwerp altijd verheven moet zijn, vervalt soms in twee tegenovergestelde gebreken: zij wordt plat of bombastisch. Deze gebreken evenwel namen in het oog der minderheid de hooger opgesomde hoedanigheden niet weg.

Een lid verklaart dat, om De Koninck te vergelijken met anderen, wat plan en opvatting aangaat, er voor hem geene gelegenheid is, dewijl onder al de dichtwerken van den prijskamp alleen bij Pol de Mont en Hilda Ram eenige stukken van tamelijke uitgebreidheid te vinden zijn, en nog, welke verhouding van omvang is er tusschen eenige stukken van ten hoogste 100 bladzijden en de 850 bladzijden van *Het menschdom verlost?* Ook zijn hier talrijke en langere fragmenten die in dichterlijke waarde voor geene der andere schrijvers moeten onderdoen.

De meerderheid der jury betreurt dat zooveel inspanning, gepaard met dichterlijken aanleg, den schrijver van *Het menschdom verlost* tot min gelukkigen uitslag heeft geleid. De dichter noemt zelf zijn werk een heldendicht; als epos had dit gewrocht in zijne stof reeds groote bezwaren, welke misschien door een wijs opgevat plan ten deele konden vermeden worden, doch die hier niet werden overwonnen omdat het plan gebrekkig is; zelfs zou men zeggen dat de schrijver geen vast plan getrokken had, toen hij zijn werk aanving. Vandaar die ongelijkheid in den toon der zangen, waaronder sommige eene eenvoudige, doch langdradige paraphrase van het Evangelie zijn en andere op ongehoorde wijze tot donderende hoogdravendheid overslaan.

Zoo worden de slag tusschen de afvallige en de trouwgeblevene engelen en de feestelijkheden in den hemel met den uitbundigsten omhaal van woorden beschreven, en de Passie Onzes Heeren met eene uitvoerigheid van bijzonderheden afgeschilderd die gruwen doet.

In dezen hortenden gang verliest de dichter zelfs den draad van zijn verhaal; trouwens de aangekondigde strijd tusschen Christus en Lucifer blijft achterwege, en eerst in den 10^{n} zang wordt van de duivelen, die thans erbarmelijk verslagen liggen, nog gesproken.

De meerderheid oordeelt, dat de fragmenten, welke als de beste werden aangeduid, al te dikwijls nog ontsierd zijn door bombast en dialectwoorden, dat de stijl over het algemeen slordig is, en dat verhevene eenvoudigheid en goede smaak er bijna geheel in ontbreken.

Deze redenen hebben vier leden der jury bewogen om de stemmen dat *Het menschdom verlost* niet verder voor den prijs in aanmerking zou komen.

Eenen dichter, wiens werkzaame loopbaan heerlijk besloten scheen met de bekroning van zijnen *Nazomer*, de heer Prudens van Duyse, is door kinderlijken eerbied een schoon gedenkteeken opgericht in de uitgave zijner *Nagelaten gedichten*, waarvan de acht eerste deelen aan het oordeel der jury onderworpen werden. Onder deze gedichten werd het gedeelte, dat den titel van *Verscheidenheden* draagt, als het beste aangeduid, om nader te worden besproken.

Uit de werken van den heer Pol de Mont, *Loreley*, *Lentesotternijen*, *Idyllen* en *Idyllen en andere gedichten*, werd het laatste als het verdienstelijkste aangehouden. Benevens deze bleven in aanmerking: *Een Klaverken uit 's Levens Akker*, door mejuffer Hilda Ram (Mathilda Ramboux) en *Rijzende blaren*, door den heer Jan van Beers.

Overgaande tot de beoordeeling der prozawerken, is de jury het weldra eens geworden om de volgende van verder onderzoek vrij te laten: *Willem Volckerik*, *Kermisgasten* en *De lotgevallen van mijn pistool*, door Van Haesendonck; *Meer licht,* door Remo; *Een zonderling man*, door Callant; *Verborgen lijden*, door A. De Ruyter; *Een handdruk voor vrienden*, door Denys; *Lange Jan*, *Dubbele maat* en *De huismeester*, door K. Versnaeyen, en *Een bundel novellen en verhalen*, van verscheidene schrijvers. Hier werd nog bijgevoegd de verzameling van artikels, redevoeringen, gedichtjes, enz., welke d^{r}. Hansen ten prijskamp inzond.

Verder heeft zij aangemerkt: *De Brugsche primus*, van K. Versnaeyen; *Typen*, door Prosper Styns; *Limburgsche schetsen*, door J. Brans; *In den Schutpennick*, door L. Janssens; *De zwarte hoeve*, door Caluwaert, waarin aanleg tot schilderen en verhalen te bespeuren is.

In *De nieuwe burgemeester*, door A.-H. Roël, vindt men eenige tooneelen die vrij wel geschetst zijn, terwijl *In de Kempen*, door G. Segers, goed afgekeken zedentafereelen bevat: beide werken zouden bij eenen beter verzorgden stijl veel winnen.

Een schrijver die, door zijne zuivere taal en aantrekkelijke voordracht, zich in zijne volksschriften verdienstelijk maakt, is kanunnik Martens; zijn *Opkomst der stoomtuigen* en *Op vacantie in Engeland* verdienen met eere vermeld te worden.

Fl. Heuvelmans' eerste werkje, *Jan Blokker*, heeft de aandacht der jury op zich getrokken door de fikschheid waarmede sommige studententypen geschetst zijn, door den lossen zwier van den stijl en door de luimigheid der voordracht; daarentegen zondigt de schrijver wel eens door overdrijving.

D^{r}. Peeters heeft in zijn *Betty* eenige aandoenlijke tafereelen opgehangen uit de kolonie van krankzinnigen te Gheel: ettelijke bladzijden zijn met gevoel geschreven; een geest van ware menschlievendheid straalt er in door.

Pieter Geiregat toont in zijne *Volksverhalen* en *Vergeetmij-nietjes* eene innige genegenheid voor zijne jonge en eenvoudige lezers en vergast ze op keurig geschrevene stukjes.

Nevens deze moeten de *Verhalen voor kinderen*, door juffrouw V. Loveling, aangehaald worden. Daarin houdt de schrijfster de ware maat: niet te laag, niet te hoog, maar steeds dicht bij het kind, dat zij toespreekt met eene taal vol fijnheid die zelfs den volwassene aangenaam aandoet.

J.-F. Van Kuyck heeft in zijne drie boekdeelen: *Onder Vrienden*, *Twee huwelijken* en *Tot aandenken* gepoogd eenige grepen in het werkelijk leven te doen; de stof is echter niet altoos met goeden smaak gekozen en de uitvoering laat mede te wenschen.

Tot dezelfde soort van werken behooren *Aldenardiana* en *Uit het leven van ons volk*, door R. Stijns en I. Teirlinck; hier is meer gezonde opmerkingsgeest en kleurige stijl, ofschoon de taal nog eenigszins gebrekkig is. Eene fraaie verzameling van schetsjes en versjes werd door dezelfde schrijvers, onder den titel van *Bloemenleven*, in 't licht gezonden.

Het boek van E. Van der Ven, *Uit het dagelijksch leven*,

ZE ZAT OP EEN STEEN.
(Plaat uit Van Beers' *Rijzende blaren,* uitgever Ad. Hoste, te Gent.)
SAMENSTELLING EN TEEKENING VAN JAN VAN BEERS, ZOON, TE PARIJS, ZIE BLZ. 118.

bevat fijne teekeningen en knappe figuurtjes, maar deze zijn veeleer genomen uit het Hollandsch volksleven dan uit het onze.

De Franschen in Vlaanderen, door J. Plancquaert, een roman in twee deelen, is, niettegenstaande de belangrijkheid der historische stof, niet zoo goed als men zou mogen verwachten; in het eerste gedeelte treft men eenige levendige schilderingen en boeiende toestanden aan, doch het tweede

is zonder eigenlijk plan en loopt verward af.

Met *Arm Vlaanderen* hebben de heeren Teirlinck en Stijns eenen roman van langen adem opgezet. De schrijvers geven blijk van talent: vele natuurbeschrijvingen onderscheiden zich door frischheid en rijke kleuren: menig tooneel is treffend en boeit de aandacht; verscheidene karakters zijn flink geschetst, ofschoon sommige door overdrijving wel eens tot caricatuur overslaan; ongelukkiglijk is het plan van het werk slecht opgevat en uiteengezet. De hoofdheld is een meestal lijdzaam, stilzittend personage, die de genegenheid of de belangstelling niet genoegzaam op zich trekt, ofschoon de stof zelve die aandacht wel verdient, daar zij gegrepen is uit den hevigen politieken strijd, die in ons land door de twee hoofdpartijen gevoerd wordt.

Een Vlaamsche jongen, door d^{r}. A. De Vos, is in den vorm eener auto-biographie behandeld. De schrijver legt daarin een onbetwistbaar talent van stylist aan den dag. Zijn werk is eene bonte afwisseling van boeiende tafereelen; deze missen evenwel de frischheid en gemoedelijkheid van onzen Vlaamschen aard; eenige stuiten tegen de borst door de koude nauwkeurigheid waarmede zij in hunne vreeselijke werkelijkheid worden voorgesteld. Hier en daar ontbreekt ook logische samenhang.

De kruiwagens, door Peeter Klein (kanunnik S. Daems), is een humoristisch werk wonderwel in den toom gehouden en afwisselend in schrandere beschouwingen. De lezer wordt op de vroolijkste wijze in eenen doolhof rondgeleid, waar drollige zaken ernstig behandeld en ernstige op potsierlijkste wijze verteld worden; doch de stof werd te lang behandeld en te verre uitgeput. Hel boek is fraai geschreven, zwierig, los en uitmuntend zuiver van stijl.

Van de juffrouwen Loveling bleven twee werken ter beoordeeling: *Polydoor en Theodoor en andere novellen en schetsen*, door beide zusters, en *Het hoofd van 't huis en allerlei schetsen*, door juffrouw Virginie Loveling.

De jury vond het eerstgenoemde werk het beste en behield dit in aanmerking voor den prijs.

De hoogmoedige, door mevrouw Courtmans, bleek eenigszins langdradig en nu en dan aangevuld met dingen zonder belang. De stijl houdt gelijken tred met de behandelde stof; hij is vloeiend, zuiver, maar hij mist kracht en warmte. Het boek is met de beste inzichten geschreven.

De jury behield het laatste gewrocht van den genialen Conscience, *Geld en Adel*, met algemeene stemmen in aanmerking, zoodat er thans nog zes werken met elkander moesten vergeleken worden, namelijk:

In proza: *Polydoor en Theodoor* en *Geld en Adel*;

In poëzij: *Verscheidenheden*, door den heer Pr. van Duyse; *Idyllen en andere gedichten*, door den heer Pol de Mont; *Een Klaverken uit 's Levens Akker*, door mej. Hilda Ram; *Rijzende blaren*, door den heer Jan van Beers.

Polydoor en Theodoor is zeer goed opgevat en zorgvuldig uitgewerkt; de stijl is gekuischt, fijn, scherp en juist teekenend; doch het geheel heeft iets zwaarmoedigs; men zou zeggen dat de schrijfster bij voorkeur de schaduwzijden van haar onderwerp behandeld heeft: hierdoor ontstaat eene zekere koelheid die het werk minder aantrekkelijk maakt.

In *Geld en Adel* treft men nevens talrijke schoone plaatsen, helaas, ook sporen aan van vermoeidheid. Blijft de meester bewonderenswaardig in het scheppen van figuren

en het schilderen van toestanden en natuurtafereelen, anders is het gelegen met het doordrijven van het plan, met het uitdiepen van karakters.

De jury kan de laatste lettervrucht van den grootsten onzer schrijvers niet ter zijde leggen, zonder een woord van hulde aan de nagedachtenis van hem, 'die ons volk leerde lezen' en wiens talrijke gewrochten den kunstroem des vaderlands met zooveel glans hebben opgeluisterd.

In de *Verscheidenheden*, van den heer Prudens van Duyse, staan eene menigte voortreffelijke stukken; doch deze verzameling draagt, evenals al de werken van dezen dichter, den eigenaardigen stempel van den *improvisator*, voor wien niets te gering was om berijmd te worden, niets te groot om tot stof te dienen eener begeesterde uitboezeming. Stijgt de dichter tot eene verbazende hoogte, menigmaal valt hij snel, na de eerste gloeiende strophen; treft hij meesterlijk eene verhevene gedachte, kort daarna schijnt hem die te ontsnappen; klinkt hier zijn lied vol zoet- en lieflijkheid, iets verder slaat hij eenen gansch anderen toon aan. Zijn licht ontvlambaar gemoed drijft hem aanhoudend tot zingen; deze opgewondenheid belet hem, het in eens uit de ziel gevloeide en maar half bewerkte gedicht te volmaken. Is soms zijn stijl duister, zijn vers hard, daarnevens ontmoet men uitmuntende fragmenten en zeer welluidende strophen; zelfs in de metrische stukken treft men welgelukte deelen, ofschoon zij hier en daar weer door onbegrijpelijke feilen tegen de prosodie en het metrum ontsierd zijn. Wanneer men in aanmerking neemt, dat deze gedichten vóor jaren geschreven werden, en de schrijver den tijd niet gehad heeft ze met critisch oog te herzien, dan moet men erkennen dat Van Duyse een dichter was van zeer groote verdienste. De uitgave zijner *Nagelaten gedichten* is eene schoone aanwinst voor onze literatuur.

Onbetwistbaar is de dichter van *Idyllen en andere gedichten* een begaafd kunstenaar; al wat behaagt of treft, werkt op zijn gemoed, en hij weet de ontvangen indrukken te vertolken in eene taal vol kleur en gloed, sierlijk en krachtig zooals aan weinigen gegeven is: vurig en voortvarend als een echt dichter, zingt hij vol geestdrift; wat hij met de tooverroede zijner poëzij aanraakt, krijgt leven; bij de klanken zijner stem verrijzen beelden, stralend van lichtglans.

Maar naast deze voortreffelijke eigenschappen bestaan ook gebreken; vlekken, die des te zwarter uitkomen, daar zij op een zoo rijk dichterschild kleven, en des te meer verdienen gelaakt te worden daar zij, alleen door de schuld van den kunstenaar, zijne gewrochten ontsieren: de jury doelt hier op de onbesuisde behandeling van liefdetooneelen, op de slordigheid van de taal, van den stijl, van den vorm. Men zou sommige stukken wel mogen vergelijken bij schilderstudiën naar de natuur, in der haast op het doek geklad: de toon der kleuren is juist gezien, maar het werk is niet af. Daar de dichter reeds veel bewijzen van kunstvaardigheid en goeden smaak gegeven heeft, moeten de aangeduide onvolmaaktheden toegeschreven worden aan overijling of nalatigheid.

Een klaverken uit 's levens akker, is een eerste werk. De jury houdt dit boek voor het gewrocht eener rijkbegaafde dichteres, die eerbied heeft voor de kunst en er zich ernstig op toelegt, hare stukken zorgvuldig af te werken. De eerste der drie idyllen, *Op zes weken*, is eene der fraaiste schilderingen van het eenvoudige burgersleven, die in onze literatuur bestaan; zij verdient voorzeker eene plaats naast Messcherts *Gouden bruiloft*, en komt misschien wel onmiddellijk na van Beers' *Begga.* De tweede, *Tante moeder*, bewijst dat de dichteres niet alleen met uitmuntend talent weet te schilderen, maar ook weet te verhalen en het hart der lezers diep te roeren; hier is meer vinding en de inhoud grijpt diep aan. Het laatste stuk, *Vondelingen*, is min gelukkig van keus en leiding; doch het behelst eene menigte bewonderenswaardige natuurschilderingen. De stijl is zuiver, de woordenkeus smaakvol en verrassend door juistheid, en, wordt soms een dialectwoord of eene wending uit de volkstaal gebruikt, zoo gebeurt dit met zooveel tact en gepastheid, dat deze niet schaden, maar door hunne eigenaardigheid nog meer kleur bijzetten. Eenige leden maakten opmerkingen nopens den versbouw; zij zouden liever 't zij berijmde, 't zij metrische verzen gebruikt zien instede van blanke verzen, die wel eens in gewoon proza dreigen te verloopen.

Rijzende blaren, door den heer Jan van Beers, is, naar het oordeel der meerderheid van de jury, een sprekend bewijs dat de groote kunstenaar sierlijk, prachtig en krachtig weet te schilderen, dat hij diep gevoelt en tonen weet te vinden die tot den grond des harten doordringen. De onderwerpen loopen zeer verre uiteen, doch, hoe verscheiden ook, immer vindt de dichter er passende klanken voor; zijn stijl is breed, welluidend, kernachtig, - of eenvoudig teeder; - of scherp, bijtend; maar altoos volkomen schoon.

Daarentegen wijzen andere leden op de mindere verdienste van de muzikale stukken: *Feestzang* en *Een droom in 't Paradijs*, en op eenige korte gedichten, waarvan elk slechts de uitbreiding bevat van ééne gedachte, zonder dat hier sprake zij van karakterschetsen noch van kunstig plan; zij bekennen echter in eenige stukken Van Beers' kracht en kleur van vroeger weer te vinden.

Na ernstige bespreking der zes laatst overblijvende werken, stemt de jury dat de werken van mejuffrouw Loveling en van de heeren Conscience en Van Duyse buiten verder onderzoek zullen blijven.

De drie aangehouden bundels poëzij, een trits zooals er wellicht geener vroegere jury werd voorgelegd, gingen thans met groote zorg gewikt en gewogen worden.

Bij de vergelijking der kleine stukken uit Pol de Monts *Idyllen en gedichten*, bij die uit van Beers' *Rijzende blaren,* moesten de eerste weldra onderdoen; het losse, weelderige, kon niet opwegen tegen het zoo diep gevoelde en zoo fiks geteekende. De *Idyllen,* waaronder *Hoe Krelis trouwde* het meest de aandacht boeide, bleken door mejuffrouw Hilda Ram, in fijnheid van smaak en volmaaktheid van vorm, overtroffen.

Het gedicht *De kinderen der menschen*, waarmede de heer de Mont zijn werk besluit, bezit groote hoedanigheden van kracht en schildering, doch het is nogmaals door kleine vlekjes ontsierd.

Bij de vergelijking tusschen de gewrochten van mej. Hilda Ram en den heer J. van Beers, kwamen de natuurlijke aanleg, de vrouwelijke fijngevoeligheid en de echte kunstzin in de uitvoering, tegenover het talent, door de jaren gerijpt, de kracht der uitdrukking en de diepte van gevoel des mans.

Nadat alle bespreking over de waarde der laatste bundels was uitgeput, werd gestemd tusschen welke twee mededingers de eindstemming zou plaats hebben: 5 stemmen werden uitgebracht op *Rijzende blaren* en *Een klaverken uit 's levens akker*; 1 stem werd gegeven aan *Een klaverken* en *Idyllen en andere gedichten*, en 1 stem aan *Idyllen en andere gedichten* en *Rijzende blaren.* Het werk van den heer Pol de Mont viel dus weg.

De eindelijke beslissing werd genomen met 5 stemmen voor *Rijzende blaren* tegen 2 voor *Een klaverken uit 's levens akker.*

Dienvolgens kent de jury den vijfjaarlijkschen prijs toe aan den bundel: *Rijzende blaren*, van den heer Jan van Beers.

De jury heeft de eer, weledele heer minister, UEd. de betuiging van hare hoogste achting aan te bieden.

De secretaris-yerslaggever: J.-A. VAN DROOGENBROECK.

De voorzitter: P. WILLEMS.

De leden: J. FUERISON, MAX ROOSES, J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND, L. ROERSCH, E. VAN DRIESSCHE.

Brussel, 10^{n} April 1886.

Oostersch spreekwoord.

Wonden, door een mes toegebracht, genezen, maar die door een woord zijn toegebracht, niet.

De bevolking van Parijs.

De stad Parijs is afgedeeld in 20 arrondissementen of wijken. Wij geven hieronder op, volgens de laatst afgekondigde statistiek, hoeveel huizen en hoeveel inwoners in elke wijk (arrondissement) worden geteld. De cijfers zijn belangrijk:

Arrondissementen	**Getal der huizen**	**Bevolking in 1886**	**in 1881**
1ste	2,122	68,702	75,390
2^{e}	2,143	67,157	76,394
3^{e}	2,209	85,062	94,254
4^{e}	2,416	94,520	103,760
5^{e}	2,783	113,349	114,444
6^{e}	2,744	94,970	97,735
7^{e}	2,642	87,228	83,327
8^{e}	3,393	95,276	89,004
9^{e}	3,565	110,722	122,896
10^{e}	3,228	145,342	159,809
11^{e}	4,508	202,170	209,246

12e	3,173	105,913	102,435
13e	3,792	102,234	91,315
14e	4,412	99,730	91,713
15e	5,963	108,718	100,679
16e	4,725	75,140	60,702
17e	5,391	153,519	143,182
18e	5,170	193,295	178,837
19e	3,416	118,622	116,885
20e	5,495	132,887	126,917
Te zamen	73,290	2,254,556	2,238,924

Nog over brandnetels.

In onzen jaargang 1883, blz. 96, hebben wij in een kort opstel de aandacht gevestigd op eene bijdrage van den heer F.G. Van Bloemen-Waanders over het nut der brandnetels, opgenomen in de Nederlandsche Landbouw-courant. De Indische Mercuur behandelt in zijne 18de aflevering voor het loopende jaar, hetzelfde onderwerp. Wat hier volgt, is aan de verhandeling van dit belangrijk tijdschrift ontleend.

De netelplant schijnt een aantal geneeskrachtige eigenschappen te bezitten. Gedurende den hongersnood in Ierland leefden honderde arme menschen van die plant, welke in Rusland, Zweden en Holland verscheidene malen per jaar wordt gemaaid, om als voeder te dienen voor de koeien, ofschoon deze dieren er niet op belust zijn, zoolang de netel nog groen is. Koeien, met netel gevoed, geven veel en goed melk.

In Kamschatka werd de vezel langen tijd verwerkt tot vischwant; in Frankrijk maakte men er papier van; in Hindostan en China werd de vezel verwerkt tot zoogenaamd gras-linnen, en in Schotland, alsook in sommige deelen van Engeland, bereidde men daarvan eene soort doek, dat even goed was alsof het van vlas werd bereid. De naam *neteldoek* toont aan, dat de vezels der plant vroeger in Duitschland, Nederland enz., vrij algemeen in de weverij gebruikt werden.

Door den invoer van katoen uit Amerika, nu omtrent 100 jaar geleden, kwam de netelplant buiten gebruik.

Sedert eenige jaren, worden in Duitschland pogingen gedaan, om de netelplanten weder te benuttigen voor de nijverheid. Onder andere beproeft men, om de stekellooze witte Chineesche netel aan Duitschlands grond en lucht te gewennen. Voornoemde Chineesche netel geeft eene glanzige vezel, niet ongelijk aan de fijnste zijde of aan gesponnen glas; volgens den deskundige Roxburgh is de vezel der Chineesche netel meer geschikt voor het maken van Brusselsche kant dan eenige andere stof. Deze plant, door de Chineezen *Ichon Ma* geheeten, door onze kruidkundigen eerst *Urtica Nivea* en thans *Boehmeria* genoemd, geeft jaarlijks drie oogsten.

Twee jaren, nadat de ondernemende Duitsche landeigenares mev. Roeszler-Lade welgeslaagde proefnemingen met het aanplanten van brandnetels (op mageren en steenachtigen grond) had gedaan, in 1879, werd door F.C. Seidel te Dresden eene fabriek voor het spinnen met vezels van netelen opgericht. De heer Seidel gebruikt verschillende soorten van netels; ieder jaar, worden door hem ook een aantal volle scheepsladingen Chineesche netels ingevoerd. Om de netels geschikt te maken voor de bewerking, worden de stengels eerst gestoomd of geweekt, overeenkomstig hunnen aard; daardoor wordt de slijmige stof, die de vezels samenhoudt, verwijderd; daarna worden zij met chloor- en zwaveldampen behandeld, iets wat de vezels sneeuwwit en zijdeachtig glanzend maakt. In de fabriek van Seidel wordt, onder andere, garen van netels gemaakt, hetwelk zoo fijn is, dat een draad van 100,000 meters lengte, slechts ongeveer een kilo weegt. Voorts vervaardigt voornoemde fabrikant vischnetten, koord, kabeltouwen, grof en fijn linnen, alles van vezels van netels, die ook het groot voordeel opleveren, dat zij gemakkelijk en in alle kleuren kunnen worden geverfd.

Het kweeken van netels zou, naar het schijnt, met voordeel kunnen verricht worden door menigen kleinen boer, of door menschen die maar een stukje grond vrij hebben,

want de oogst mislukt nooit, dewijl het weder geen invloed op den groei schijnt uit te oefenen; eerst na verloop van 12 of 15 jaren moeten nieuwe planten worden gezet. Daar de plant slechts eene dunne aardlaag noodig heeft, zou menig stuk woeste grond, met geringe kosten, in te richten zijn voor de weinig moeite gevende kweekerij van netels.

De groote gewone brandnetel (*Urtica desica*) is de eenige inlandsche soort die, volgens de Indische Mercuur, voor het vermelde doel geschikt zou zijn. Zoodra die plant in de lente zich het eerst vertoont, in den wilden natuurstaat groeiende, moet men de wortels opgraven, en deze splitsen, zoodanig dat elk stuk vier of vijf spruiten heeft; deze moeten dan in rijen of voren worden geplant, in gaten van 6 Engelsche duim (15 centimeters) diepte, waarna men den grond goed aanstampt en veel water geeft. De laatste proeven hebben aangetoond dat de oogst moet worden afgesneden kort voordat het zaad rijp is, namelijk tegen het einde van Augustus of in het begin van September. Men maait de plant met de zeis en zij kan dan al spoedig met de hand worden bewerkt, omdat zij niet meer steekt, wanneer zij begint te drogen.

Het netelgaren is in Duitschland zeer gewild.

Kroniek.

Antwerpen. Verschenen bij L. Beerts, Oude-Koornmarkt n^{r} 21: *Openbare orde, burgerlijke vrijheid en militaire overmacht*, uitgegeven door de maatschappij *Niemand gedwongen soldaat.*

Namen. De thans geopende 6de tentoonstelling van den Kunst- en Letterkring is zeer belangrijk, zoowel wat betreft het getal als het gehalte van de ingezondene stukken, waartusschen zich schilderijen van onze beste schilders bevinden.

Buitenland.

Amsterdam. In deze stad is onder voorzitterschap van A.J. Derkinderen, eene Nederlandsche Etsclub gesticht, die jaarlijks een etsboek met 12 of 13 etsen zal uitgeven. De jaarlijksche geldelijke bijdrage is vastgesteld op 7 ½ gl.

Parijs. 6 Juli is te Passy, waar de groote dichter in 1869 overleed, een zittend beeld van Lamartine ingehuldigd, door den beeldhouwer Marquet de Vasselot gemaakt.

Londen. Het hoogerhuis heeft eenigen tijd geleden met 76 tegen 62 stemmen Thurlows voorstel aangenomen, ten gunste van het openstellen der museums op Zon- en feestdagen (zie onzen jaargang 1885, blz. 28).

Sterfgevallen.

Mgr. CLAESSENS, den 22^{n} Juni te Mechelen overleden, in den ouderdom van ongeveer 70 jaren, was een der geleerdste hoogwaardigheidbekleeders van de Roomsche kerk in België en een schrijver van groot talent. Der Vlaamsche zaak was hij onverdeeld en ieverig toegedaan en hij spande zich onverdroten in, om hare belangen te bevorderen, op elk door hem betreden gebied. Als mensch en priester was hij een toonbeeld van liefde en deugd. Hij werd te Antwerpen geboren den 17^{n} Februari 1817.

Koninklijke Vlaamsche academie van taal- en letterkunde.[1]

LEOPOLD II, Koning der Belgen, Aan allen, tegenwoordigen en toekomenden, HEIL.

Willende een nieuw bewijs gevenOnzer bezorgdheid voor de belangen der Nederlandsche letteren;

O v e r w e g e n d e dat niets meer van aard is om dezer ontwikkeling te bevorderen dan de inrichting van een bestendig letterkundig genootschap;

Op de voordracht van Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken,

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Art. 1. Er wordt te Gent, onder de benaming van Koninklijke Vlaamsche Academie van Taal- en Letterkunde, een genootschap ingericht van letterkundigen en geleerden, dat de studie en de beoefening der Nederlandsche taal- en letterkunde tot voorwerp zijner werkzaamheden zal hebben.

Art. 2. De Koning is de Beschermheer dezer Academie.

Art. 3. De Academie bestaat uit: 1° werkende leden; 2° inlandsche en uitheemsche eereleden; 3° inlandsche briefwisselende leden.

De titel van eerelid kan vergund worden:

A. Aan werkende leden, welke door hunnen ouderdom of door andere oorzaken zich in de onmogelijkheid zouden bevinden aan de werkzaamheden der Academie te blijven deelnemen, of welke, na hunne benoeming, zouden ophouden in België gehuisvest te zijn.

B. Aan buitenlandsche geleerden, die zich hebben doen kennen door belangrijke werken.

Art. 4. Er zijn vijf-en-twintig werkende leden; twintig dezer leden moeten Belgen zijn en in België gehuisvest; de vijf andere kunnen worden gekozen onder Noordnederlandsche letterkundigen en geleerden, in België woonachtig.

Art. 5. De achttien eerste benoemingen van werkende leden zullen worden gedaan door Ons. De verdere benoemingen van werkende leden, de benoeming der eereleden en die der briefwisselende leden worden door de werkende leden gedaan en aan de koninklijke goedkeuring onderworpen.

Art. 6. De werkende leden vereenigen zich maandelijks in gesloten zitting en eenmaal 's jaars in openbare vergadering.

(1) Staatsblad van 10 Juli 1886, n^{r} 191.

De eereleden en de briefwisselende leden kunnen aan de beraadslagingen over wetenschappelijke zaken deelnemen met stemrecht.

Art. 7. De benoemingen voor openstaande plaatsen worden gedaan in de maandelijksche zitting volgende op die waarin kennis werd genomen van het openvallen dier plaatsen.

Art. 8. Het bureel der Academie bestaat uit eenen bestuurder, eenen onder-bestuurder en eenen bestendigen secretaris, allen gekozen onder de werkende leden.

Art. 9. Het eerste bureel der Academie zal benoemd worden door Ons.

Art. 10. Te beginnen met het tweede jaar van haar bestaan, zal de Academie jaarlijks haren bestuurder en haren onder-bestuurder benoemen.

Art. 11. De bestuurder en de onder - bestuurder kunnen niet onmiddellijk in dezelfde hoedanigheid herkozen worden.

De benoemingen van den bestuurder en van den onder-bestuurder w o r d e n a a n d e goedkeuring des Koningsonderworpen.

Art. 12. De bestuurder heeft het algemeen beheer der Academie; hij zit alle vergaderingen voor en maakt van rechtswege deel aller commissiën; hij doet beraadslagen over de verschillige punten, welke in de bevoegdheid vallen van de Academie; hij zamelt de stemmen in, door de leden uitgebracht en spreekt de beslissingen uit, welke met meerderheid van stemmen genomen zijn.

In geval van onstentenis wordt hij door den onder-bestuurder vervangen.

Art. 13. De eerste benoeming uitgezonderd, wordt de bestendige secretaris gekozen door den Koning op eene dubbele lijst van voorstelling opgemaakt door de Academie, bij geheime stemming en bij volstrekte meerderheid der stemmen, in eene zitting waar ten minste de twee derden der werkende leden aanwezig zijn.

Art. 14. De bestendige secretaris houdt het boek der beraadslagingen; hij onderteekent met den bestuurder de genomen beslissingen; hij levert de bewijsschriften van goedkeuring en andere getuigschriften af; hij ontvangt de brieven en de memoriën aan de Academie gezonden.

Hij is gelast met de briefwisseling en met de bewaring der archieven en der bibliotheek.

Hij is daarenboven gelast met den rekendienst der Academie.

Art. 15. Wanneer door ziekte of eenig ander wettig beletsel de bestendige secretaris zich in de onmogelijkheid bevindt de zittingen bij te wonen, kan hij, naar eigen keuze, zich doen vervangen door een werkend lid.

Art. 16. De Academie stelt haar reglement van inwendige orde vast, dat aan de koninklijke goedkeuring moet worden onderworpen.

Er kunnen aan dit reglement geene wijzigingen worden gebracht dan op het voorstel van ten minste vijf leden, met de toestemming van de twee derden der werkende leden der Academie. Die wijzigingen moeten aan de goedkeuring van den Koning worden onderworpen.

De voorstellen tot wijziging van het reglement moeten op de dagorde en in de bijeenroepingsbrieven worden aangekondigd.

Art. 17. Aanwezigheidspenningen en schadeloosstelling voor reisen verblijfkosten, waarvan het bedrag door ons zal worden bepaald, kunnen aan de leden worden toegekend.

Art. 18. Onze Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken is gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Brussel, den 8^{n} Juli 1886.

LEOPOLD.
Van 's Konings wege:
De Minister van Landbouw, Nijverheid
en Openbare Werken,
Ridder DE MOREAU.

LEOPOLD II, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomenden, HEIL!

Gezien Ons besluit van heden, dat eene Koninklijke Vlaamsche Academie inricht, en namelijk de artikels 4, 5, 8 en 9, van gezegd besluit, luidende als volgt:

'Art. 4. Er zijn vijf en twintig werkende leden; twintig dezer leden moeten Belg en in België gehuisvest zijn; de vijf andere kunnen worden gekozen onder Noordnederlandsche letterkundigen en geleerden in België woonachtig.

Art. 5. De achttien eerste benoemingen van werkende leden zullen worden gedaan door Ons. De verdere benoemingen van werkende leden, de benoemingen der eereleden en die der briefwisselende leden worden door de werkende leden gedaan en aan de koninklijke goedkeuring onderworpen

Art. 8 Het bureel der Academie bestaat uit eenen bestuurder, eenen onder-bestuurder en eenen bestendigen secretaris, allen gekozen onder die werkende leden.

Art. 9. Hest eerste bureel der Academie zal benoemd worden door Ons.'

Op voorstel van Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken,

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Art. 1. Zijn benoemd tot werkende leden der Koninklijke Vlaamsche Academie:

De heeren Claeys (H.), te Oostakker;
De Hondt (L.), te Gent;
De Laet (J.-A.), te Antwerpen;
Delcroix (D.), te Schaarbeek;
De Pauw (N.), te Brugge;
De Potter (F.), te Gent;
Gaillard (Edw.), te Brugge;
Genard (P.), te Antwerpen;
Gezelle (G.), te Kortrijk;
Hiel (E.), te Schaarbeek;
Nolet de Brauwere van Steelant (d^{r}. J.), te Vilvoorde;
Roersch (L.), te Luik:
Rooses (M.), te Antwerpen;
Snieders (A.), te Antwerpen;
Stroobant (E.), te Brussel;
Van Beers (J.), te Antwerpen;
Vanderhaeghen (F.), te Gent;
Willems (P.), te Leuven.

Art. 2. Zijn benoemd: tot bestuurder der Koninklijke Vlaamsche Academie, de heer Willems (P.); tot onder-bestuurder, de heer Van Beers (J.) en tot bestendige secretaris, de heer De Potter (F.).

Art. 3. Op Zondag, 10 October 1886, ten 3 uren namiddag, zal de Koninklijke Vlaamsche Academie worden ingesteld, in Onzen naam, door Onzen Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken.

Art. 4. De Vlaamsche Academie zal binnen de drie maanden vaststellen haar bepaald reglement van inwendige orde, vermeld bij artikel 16 der inrichtende statuten.

Art. 5. De Vlaamsche Academie zal zich onmiddellijk na hare instelling, bezig houden met de keus der zeven werkende leden voor hare volledigiing.

Art. 6. Onze Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken is gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Brussel, den 8^{n} Juli 1886.
LEOPOLD.
Van 's Konings wege:
De Minister van Landbouw, Nijverheid
en Openbare Werken,
Ridder DE MOREAU.

Oostersch spreekwoord.

Het hart is een kristallen paleis; als het eenmaal gebroken is, kan het niet weer gemaakt worden.

Pier en Roosje
Of de mislukte huwelijksaanvraag.
Kluchtlied

PIER
Koosjelief! wil naar mij hooren,
Ik verlang zoo naar uw hand;
Gij alleen kunt mij bekoren,
Heel mijn hart staat fel in brand.
Vaak ben ik u nageslopen,
Over dag en 's avonds laat;
'k Heb straat in, straat uit geloopen -
'k Wist soms met mij zelv' geen raad.
Zeg nu ja, och! zeg ja!
Word de vrouw van Pierke Spa.

ROOSJE.
Pier! 'k wil gaarne naar u hooren,
Maar spreek nimmer van mijn hand;
'k Heb een ander uitverkoren,
't Is een flinke, jonge kwant.
Altijd weet hij mij te vinden,
's Morgens vroeg en 's avonds laat;
Wij zijn zaâm de beste vrinden,
En dat is voorwaar geen kwaad.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Pier! ge loopt een blauwe scheen.

PIER.
Ik ontzag geen hagelvlagen,
Donderbui noch harde wind,
Om mij naar het huis te wagen,
Waar gij woont, mijn lieve kind.
Vroos het ook om van te beven,
Sneeuwden stoep en venster vol -

Voor u waagde ik steeds mijn leven,
Want mijn hoofd is gansch op hol.
Zeg nu ja, enz.

ROOSJE.

Hij ook telt geen onweêrsvlagen,
Felle winden noch orkaan,
Want ik spreek hem alle dagen,
Altijd komt hij bij mij aan.
Voorjaar, zomer, herfst of winter,
Immer is mijn Suus present;
Want wie jong is, Pier, bemint er -
Dat is iedereen bekend.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Vriendjelief! ik heb er een.

PIER.

'k Heb een goed bestaan, mijn liefje,
'k Ben een deftig kruidenier;
Goed van naam en faam, wat bliefje!
Als de grootste rijksbankier.

Ik verhandel peperbollen,
Revalenta, chicorei;
Holwaypillen, chique in rollen,
Appelsiroop en karwei.
Zeg nu ja, enz.

ROOSJE.
't Is een muzikant, wat bliefje!
Die er alle deuntjes speelt;
Hij noemt mij zijn hartediefje,
En dat heeft me nooit verveeld.
o Hij weet zoo schoon te trommen,
Of te blazen op de fluit;
Of hij doet de bassnaar brommen,
o Het is zoo'n rare guit.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
'k Ben met hem zeer wel te vreên.

PIER.
Chocolade kunt ge drinken,
Ik verkoop de beste soort;
'k Houd van geene waar verminken,
Want dat is niet zoo als 't hoort.
Ook kunt gij een nootje knappen,
En een vijgje smullen, Roos;
Kom maar in mijn winkel stappen,
En snoep wat uit elke doos.
Zeg nu jan, enz.

ROOSJE.
Als de cirque gaat beginnen,
In den blijden kermistijd,
Kom ik altijd *gratis* binnen,
Want men weet, dat hij me vrijd.
Dan drink ik een pintje Beyers,
In de poos van 't paardenspel;
Muzikanten zijn de vrijers,
Pierke Spa, versta je wel
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Ga maar naar je winkel heen.

PIER.
Ik geniet ook veel klandisie
Van de stads- en buitenliên;
Ik bezit voor elk provisie,
Kom mijn grooten winkel zien.
Voorts heb ik nog magazijnen,
Kelders, zolders, en zoo voort;
Mijn affaire zal niet kwijnen,
Zooals men van velen hoort.
Zeg nu ja, enz.

ROOSJE.
Och! wat spreekt ge van klandisie,
Van de stads- en buitenliên;
Overal trekt Suus provisie,

Nooit nog hebt ge 't zoo gezien.
In den schouwburg moet hij spelen,
In den cercle en harmonie;
Op concert en bals bij velen,
Of wel in de zoologie.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
En geloof me dat ik 't meen.

PIER.
En ik zweer je, zoo waarachtig
Als wij hier te zamen staan,
Ik ben vlug nog en zóó krachtig,
Dat ik uren wijd kan gaan.
Voor en achter, onder, boven,
Overal ben ik present;
Want men moet thans vreeslijk sloven
Voor de winst van ééne cent.
Zeg nu ja, enz.

ROOSJE.
Ha! ha! ha! nog vlug en krachtig,
O! gij schiet bij Suus te kort;
Want gij maakt mij daar indachtig,
Dat het hu zes weken wordt,
Toen hij moest naar Boom marcheeren
Met zijn zware contre-bas;
Maar die vracht kon hem niet deren,
Daar hij op zijn tijd er was.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Loop als Suus naar Boom eens heen.

PIER.
Spoedig ga ik rentenieren,
Dàn leef ik op mijn gemak;
'k Huur het grootste der kwartieren,
Naar 't quiteeren van mijn vak.
Zaâm gaan wij dat meubileeren
Naar den allerlaatsten smaak;
Ieder zal ons respecteeren,
En wij leven met vermaak.
Zeg nu ja, enz.

ROOSJE.
Klap me niet van rentenieren,
Zoo iets voegt voor oude liên;
Dat ge uw rustdag blij moogt vieren,
Hoop ik met mijn Suus te zien.
'k Zal dan in een huisje wonen,
Niet te groot en niet te klein;
Want mijn Suus trekt goede loonen,
Die ons wèl bij kas doen zijn.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Luister toch naar mijne reên.

PIER.
Dàn zit ik gerust te smoren
In een gele huisjapon;
En gij, Roos, mijn uitverkoren,
Deelt in alles wat ik won.

'k Hoor de kat reeds naast u spinnen,
En de hond ligt bij mijn stoel -
Maar u bovenal beminnen,
Blijft mijn eenigst levensdoel.
Zeg dan ja, och! zeg ja!
Word de vrouw van Pierke Spa.

ROOSJE.

Dàn zit ik in huis te zingen
Voor geen kat en voor geen hond,
Maar voor kleine lievelingen,
Die er springen om mij rond.

En mijn Suus zal ik beminnen,
Hém, de flinke muzikant!
Die genoeg voor ons zal winnen,
Want hij is zoo bij de hand.
Ik zeg neen, ik zeg neen!
Pier! ge loopt een blauwe scheen.

M.H. DE GRAAFF.

Rotterdam, *1886.*

Feest
Ter eere van P.J. Van Beneden, hoogleeraar te Leuven.

De *Vlaamsche School* wil de gelegenheid niet laten voorbijgaan een woord van erkentelijkheid en bewondering te wijden aan den uitmuntenden dierkundige die een der hoofdsterren is aan den hemel der *Alma Mater* en wiens 50-jarig professoraat den 20^{n} Juni te Leuven werd gevierd. Sedert maanden was dit oogenblik door zijne vrienden en leerlingen voorbereid.

Men vergaderde in de groote gehoorzaal van het pauscollege, die al spoedig stampvol was. Een groote krans van natuurkundigen, collegas en vrienden, omringde den held van het feest Mgr. de rector en de vice-rector ontbraken natuurlijk niet. Men merkte verder den burgemeester van Mechelen (Van Benedens geboorteplaats), dien van Leuven en een tal van vreemdelingen op, benevens de heeren Thonissen en Delcour. De heer Charles de la Vallée Poussin droeg eene weldoordachte redevoering voor, waarin de hoofdpunten werden aangehaald van hetgeen Van Beneden voor de natuurwetenschap heeft gedaan. Deze redevoering, even schoon van stijl als op beminnelijke wijze voorgedragen, werd natuurlijk met herhaalde salvo's van bijvalsbetuigingen der 3000 toehoorders begroet.

Daarna trad de jonge dr. Heymans, een van Van Benedens leerlingen, op, die, als uit een hoorn van overvloed, den jubilaris alle bewijzen van deelneming voorlegde, die hem door geleerde genootschappen van Nederland, Duitschland, Frankrijk, enz., waren toegezonden.

De onthulling van een bronzen beeldje, bewerkt naar de *Overpeinzing* van Dubois, sloot deze verrassende mededeelingen. Bovendien werd den heer Van Beneden nog een gedenkpenning aangeboden (in goud, in zilver en in brons), van de hand der kunstenaars E.L. Geerts en J. Willems. De heer Pouchet, de bekende Parijsche natuurkundige, bood den jubilaris eene verhandeling, voor deze gelegenheid vervaardigd, aan. Minister Thonissen overhandigde onzen held het groot-officierskruis der orde van Leopold. De markgraaf de Kerckhove, burgemeester van Mechelen, huldigde den jubilaris, door hem een feest te Mechelen toe te zeggen, alwaar de *Egmont-laan* in *Van-Beneden-laan* is herdoopt.

Des avonds had een groot banket in het studentenhuis plaats, alwaar Van Beneden nog met het officierskruis van het Legioen van Eer werd verrast.

Het zou te lang zijn, de reeks van andere onderscheidingen (waaronder ook het ridderkruis der Kroon van Italië) op te sommen, gelukwenschen te noemen, verhandelingen aan te halen, telegrammen en brieven te vermelden, welke bij deze gelegenheid op den beroemden natuurkundige nederstroomden. Het zij genoeg hier

nog aan toe te voegen, dat eenige dagen later het door Mechelen beloofd feest op schitterende wijze is gevierd (zie blz. 130). Ten slotte nog deze bijzonderheid.

Ongelukkig is de schrijver dezer regelen beter met de aloude dierfabelen en de natuurkunde uit den tijd van Thomas van Aquinen (Albert de Groote), dan met de fauna en de morphologie onzer dagen bekend. Ondertusschen komen er in het studieleven oogenblikken voor, dat men de jongste ontwikkeling der natuurwetenschap onderzoekt, om daarin het antwoord te vinden op vragen die de geschiedenis der volksbeschaving van vroeger eeuwen onopgelost laat. Zoo lazen wij dan, als bevestiging der redevoering van den heer de la Vallée Poussin, met voldoening in de *Geschichte der Zoologie* van J. Victor Carus,[1] (blz. 642 tot 702), al wat Van Beneden heeft ontdekt in de wetenschap, die het middenpunt was zijner natuurstudie; welke aanzienlijke plaats hij in de oogen der mannen van 't vak in 't buitenland bekleedt, en welke ontzaglijke vorderingen de wetenschap der dierkunde in de jongste eeuw heeft gemaakt. Want het is nauwelijks een honderdtal jaren geleden, dat men is begonnen zich van Aristoteles los te maken, die in zijne dierkunde schreef: □ *δ*□ □*νθρωπος τω*□*ν ζ*□*ων γνωριμ*□*τατον* □*μι(*□*)ν* □*ξ* □*ν*□*γκης* □*στ*□*ν* waarmede hij zeggen wil dat de beoordeeling der dieren zich noodzakelijk sluiten moet aan die des menschelijken lichaams, wat het meest bekende van alle lichamen is.

Leuven.

P.A.T.

Boekaanbevelingen.

1. - *Taalkundige proeven van den leeraar Am. Joos.*

In den laatsten tijd kwamen ter drukkerij van de hoogst gunstig gekende uitgevers S. Leliaert, A. Siffer & c°, te Gent, eenige taalkundige werken van de pers, die verdienen te worden geprezen als goede aanwinsten. De schrijver ervan is de heer Am. Joos, leeraar van Vlaamsche taal in de bisschoppelijke normaalschool van St.-Nicolaas. Omtrent het taalonderwijs heeft de heer Joos, dien wij voor een man van een zeer zelfstandig karakter houden, zijne eigene denkbeelden, gerijpt door de studie en in de toepassing beproefd. Tot de ervaring gekomen, dat de naar zijne opvatting (metterdaad zeer practisch) ingerichte leergang van taalkunde heilzame vruchten draagt, zoo heeft de gemoedelijke leeraar vermeend, zijn arbeid niet beter te kunnen bekronen, dan door de samenstelling en de uitgaaf van een handboek voor het onderwijs van de Nederlandsche taal, getiteld: *Vlaamsche Spraakkunst ten gebruike van het middelbaar en normaal onderwijs.* Het stelsel, naar hetwelk de leerstof afen ingedeeld is en den leerling geleidelijk ter verwerking wordt aangeboden en ontvouwd, vereenvoudigt en vergemakkelijkt de studie onder vele opzichten. De schrijver bereikte het doel, waarnaar bij blijkbaar heeft gestreefd: hij is er in gelukt om beknopt, duidelijk en toch genoegzaam volledig te wezen. De *Vlaamsche Spraakkunst*, die wij hiermede aanbevelen, beslaat 140 bladzijden en kost slechts 1 frank.

In verband met de bovenvermelde, gaf de heer Am. Joos, insgelijks bij S. Leliaert, A. Silfer & c°, te Gent, eene *Kleine Spraakkunst met oefeningen*, in twee deeltjes uit. Dit zeer doelmatig en bij uitstek leerzaam werkje kost niet meer dan 35 centiemen, voor het 1ste deel (58 blz.), 45 centiemen voor het 2de deel (70 blz.).

(1) Munchen, R. Oldenbourg, 1872.

Een derde werk van den heer Am. Joos, uitgegeven door de heeren S. Leliaert, A. Siffer & c°, te Gent, is getiteld: *Spraakkunst en volkstaal.* Het is geen schoolboek, maar er is voor taalbeoefenaars en schrijvers veel uit te leeren, en dat het werk, met dit oogmerk, veel wordt ter hand genomen, zal wel mogen worden afgeleid uit de omstandigheid, dat er onlangs eene tweede vermeerderde uitgaaf van verschenen is. Het boek behelst 83 blz. groot octavo-formaat en kost fr. 1.25. De heer Joos heeft zich in dit zijn werk tot taak gesteld, het bewijs te leveren, dat door de ‘spraakkunstenaars’ in den loop der tijden vele valsche regels in de taal zijn aangebracht, terwijl, buitendien, door de spraakkunsten te weinig acht wordt gegeven op de volkstaal. ‘Oude vormen,

zoo drukt hij zich uit, die al honderden jaren in de(n) mond des volks leven, die geenszins met ons taaleigen strijden maar ongelukkig in de vroegere spraakkunsten niet werden opgenomen, worden nog altijd stilzwijgend voorbijgegaan...' of behandeld als 'uitschot.' Het loont de moeite, den heer Joos in zijn met redenen omkleed, nooit vermoeiend en steeds aangenaam lezend betoog te volgen. Het leent, een grondiger en ruimer blik te slaan in het wezen en

HET BURGSLOT VAN ZOMERGEM. TEEKENING VAN L. DE TAEYE, HOUTSNEDE DOOR J. HEMELEER.

de vormen der taal, uit wier schatkamer de schrijver eene keur van aanhalingen ten beste geeft, ter ondersteuning van zijne beweringen.

In eenen adem met het voornoemde, wenschen wij van den heer Joos het werk aan te bevelen, dat, mede bij S. Leliaert, A. Siffer & c°, te Gent, verschenen, voor titel voert: *Schatten uit de volkstaal*, en, bestaande uit twee stukken (te zamen 80 centiemen kostende), niet minder dan 1300 zegge d e r t i e n h o n d e r d voor zooveel noodig toegelichte vergelijkingen of d u s g e n a a m d e spreekwoorden behelst. Met deze samenstelling is eene goede en diepgaande greep in 't gemoedsleven van ons volk gedaan en leverde hij die ze boekstaafde eene veelzijdig nuttige bijdrage voor de Nederlandsche taalkunde. Wij hopen, dat de heer Joos zal voortgaan met het aanteekenen van eigenaardige zegswijzen, ter verrijking van zijne nu verschenen lijst, om haar te zijner tijd uitgebreid te kunnen laten herdrukken.

Wij sporen ondertusschen de Vlaamsche lezers aan, om zich al spoedig een exemplaar van dit goedkoope werk te verschaffen. 't Zal hun eene aangename kennismaking zijn.

2. - *K.L. Ledegancks volledige dichtwerken.*

Onder dezen titel is eene nieuwe uitgave van Ledegancks gedichten verschenen bij den heer De Seyn-Verhougstraete, te Rousselare. De stukken zijn naar tijdsorde gerangschikt en daaronder komen ook eenige onuitgegevene of in vroeger uitgaven

niet opgenomen gedichten voor[1]. Het boek, keurig gedrukt in imperiaal 8°-formaat, behelst 216 blz.; er is een levensbericht van den dichter aan toegevoegd, benevens eene inhoudstafel met belangrijke geschiedkundige aanteekeningen. Voorts treft men in het werk niet minder dan drie portretten van Ledeganck, op verschillenden leeftijd, aan. Hunne uitvoering verdient niet te worden geroemd.

Wij bevelen Ledegancks *Volledige dichtwerken*, in de nieuwe en schoone uitgaaf van den heer De Seyn-Verhougstraete, bij onze lezers aan. Het lijvige boek, dat zooveel goeds en fraais, zooveel spijs en verkwikking voor den geest bevat, kost slechts fr. 3.75. Er mag derhalve van worden gezegd, dat het in het bereik van alle beurzen is.

Wij gunnen ons het genoegen hier in herinnering te brengen, dat een van Ledegancks groote gedichten, hetwelk wij in de uitgave van den heer De Seyn-Verhougstraete herlazen, namelijk *Het burgslot van Zomergem*, reeds in 1844 eene tweede uitgaaf mocht beleven, in de *Nederduitsche kunstbibliotheek*, en dit wel in de toen reeds met roem bekende groote Antwerpsche drukkerij van J.-E Buschmann. De tegenwoordige rijksopziener van de academiën en teekenscholen des lands, tevens bestuurder van de academie van Leuven, de heer L. De Taeye, destijds, in 1844, leerling aan de Antwerpsche academie, teekende voor Ledegancks werk een zevental platen, die op de Antwerpsche houtgraveerschool onder de leiding van H. Brown werden gesneden en waarvan wij er eene, *Het burgslot van Zomergem*, bij dit opstel overdrukken.

Ten besluite, zij de uitgaaf van *Ledegancks volledige dichtwerken*, bezorgd door den heer uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Rousselare, onzen lezers nogmaals met warmte aanbevolen.

Oostersch spreekwoord.

Door geduld worden zure druiven confituren, en moerbeziënbladen satijn.

Kroniek.

Antwerpen. *Verbond voor Kunsten*, *Letteren en Wetenschappen.* Van 11 tol 13 Juli waren de volgende schilderijen tentoongesteld: L. Abry, het portret van den heer advocaat K. Dumercy, vrij welgelijkend, doch over het geheel te schril van kleur; E. Chappel, een haas en twee bloemenstukken; H. de Cock, een fraai Hollandsch riviergezicht, de *Merwede;* A. De Keyser, eenden; L. Derickx, een meesterlijk landschap uit de omstreken van Nispen, bij *Onweder;* E. Farasyn, eene groote goed geslaagde schilderij, waarop *Landverhuizers* zijn afgebeeld, en een stukje getiteld: *Een angstig oogenblik*, hetwelk kracht mist in de kleur; Th. Felu, een portret van den heer A.J. Tenvoorden; E. Godding, een tooneel uit Haydns jeugd; J. Guiette, de *Herfst in het bosch;* M. Hagemans, de *Egger*, een verdienstelijk stuk; H. Houben, *De stelende ekster;* K. Mertens, het portret van P. Van Havermaet; E. Moerenhout, *Vischschuiten* en *Zeekust;* E. Nelis,

(1) Zie over de vroegere uitgave der *Volledige werken* van dezen dichter de *Vlaamsche School* van 1872, blz. 11, en eene merkwaardige verhandeling over Ledeganck, door Max Bausart, in den jaargang 1864, blz. 85.

twee landschappen; P. Neuckens, een zeer lief portretschilderijtje; K. Ooms, zijn belangrijk op blz. 105 vermeld tafereel uit de *Spaansche furie;* G. Portielje, *Kunstenmakers*, geestig behandeld; E Quitton, een zeer fraai stilleven; W. Sanford, *De vrek en de dief*, een stuk waarvan het licht verbetering noodig heeft; H Schaefels, *Uit den slag van Aboukir*, eene schilderij die al de hoedanigheden bezit welke den bekwamen meester kenmerken; A. Simons, eene studiehoofdje; H. Timmermans, *De Gans* (een zoogenoemd pakhuis op het Burchtplein) *te Antwerpen*, *Een beeldekensschilder* en *Bieënhal;* eerstgenoemde schilderij vormt een gezicht uit oud Antwerpen, waarop wij de aandacht vestigen, zoo om zijne geschiedkundige waarde, als om de groote verdienstelijkheid van het kunstgewrocht; F. Van Kuyck, een keurig bloemenstuk; Th. Verstraete, *In den boomgaard* en *Een Juni-avond*, twee stukken die veel zouden winnen, naar ons oordeel, bij zorgvuldiger afwerking; F. Van der Wee, *Pioenen;* J. Van Genegen, een *Gezicht te Burcht* en de *Gieterij in het huis van Plantijn;* P. Van Havermaet, het portret van dr. C.J. Hansen (vermeld op blz. 115); J. Wagner, eene goed geschilderde *Kiekenboerin;* E. Wolters, een avondgezicht op de Schelde te Burcht en een ochtendgezicht op dezelfde rivier te Baasrode. Van M. Hagemans was ook eene waterverfschildering ingezonden, getiteld *In de sneeuw.* L. Dupuis, A. Van Beurden en J. Weyns stelden verdienstelijke beeldhouwwerken ten toon.

- 19 Juli werden in de Maatschappij tot Aanmoediging der Schoone Kunsten benoemd als vaste leden: de heeren J. De Braekeleer, A. Plumot, P. Van Havermaet, V. Lynen, Ad. Siret, dr. Aug. Snieders, P.P. Stoop en K. Ullens, ter vervanging van de heeren Joz. Geefs, P. Beaufaux, F. Pauwels, A. Muscar, E. Rigelé, E. Geelhand en J.F. Witdoeck. De heer J.B. Michiels, graveert het portret van wijlen den heer E. Geelhand, ondervoorzitter der maatschappij (zie blz. 91).

- De heer C. Colinet, bestuurder van de Maatschappij van het Paleis voor Nijverheid, Kunst en Handel is tot ridder der orde van de H. Anna van Rusland benoemd Hij was op de wereldtentoonstellingen van Amsterdam en Antwerpen commissaris der Russische afdeeling. Zooals men weet, is de heer Colinet een der uitgevers geweest van het belangrijk werk, getiteld: *Verzameling der overblijfsels onzer nationale kunst van de tot de XIe tot de XVIIIe eeuw.*

- Bij koninklijk besluit van 22 Juli, is het ridderkruis van de Leopoldsorde (hoogst welverdiend) verleend aan mej. Constantia Teichmann, de edele weldoenster der armen en uitstekende bevorderaarster en beoefenares van de muziek.

- De op blz. 35 vermelde prijsvraag van de Maatschappij der Antwerpsche Bouwmeesters, ter verkrijging van ontwerpen voor het bouwen van een *loodshuis*, is beantwoord geworden door de inzending van niet minder dan 15 plannen, die van 1 tot 15 Augustus tentoongesteld werden in de zaal der Venusstraat. De 1ste prijs is toegewezen aan Fr. De Vestel, van Brugge, te Brussel; de 2de, aan Alfons Van der Gucht, van Antwerpen; de 3de, aan L. Tulpinck, van Brugge, en Mich. De Braey, van Antwerpen; de 4de, aan C. Janssens, van Contich. Buitendien werd eene eervolle vermelding toegekend aan twee ontwerpen. Deze bouwkundige prijskamp was uitnemend belangrijk en in allen deele krachtig en merkwaardig.

Mechelen. Maandag, 5 Juli, heeft in deze stad het op bladzijde 128 vermelde feest plaats gehad, ter eere van den Leuvenschen hoogleeraar Van Beneden, die aan de statie werd afgehaald door letterlijk heel Mechelen, met de stadsoverheid aan het

hoofd. De menigte betoonde zich recht hartelijk gestemd voor den beroemden grijzen zoon der aartsbisschoppelijke stad; bij het uitstappen van den trein, klonk den jubilaris een duizendwerf herhaald welkom tegen. Hij werd stoetsgewijs naar het stadhuis geleid, waar de onthulling plaats had van zijn door J. Willems gemaakt borstbeeld, hetwelk voortaan tot sieraad zal verstrekken van de groote zaal. Op de Grootemarkt overhandigde de heer L. Pluys den heere Van Beneden een keurig bloemenkorfje, namens de Mechelsche maatschappijen; in het stadhuis bood de heer Lamal, student van de Leuvensche hoogeschool, den jubilaris eene lauwerkroon aan. Ten half vier, woonde de heer Van Beneden de inhuldiging bij van de naar hem genoemde laan. De heer advocaat E. Janssens sprak te dezer gelegenheid eene puik gezegde Vlaamsche redevoering uit. Daarna nam de heer Van Beneden de leerlingen der openbare en vrije scholen in oogenschouw, die, ten getale van ruim 5000, in goede orde voorbijtrokken. Redevoeringen van de heeren Waxweiler, prefect van het atheneum, Van Ballaer, bestuurder van het St.-Romboutscollege en een leerling van het St.-Libertusgesticht Aanbieding van bloemen. In het gerechtshof (het oud paleis van Margaretha), waarheen de heer Van Beneden zich na de schoolparade begaf, werd hij verwelkomd door den heer E. Broers. In alle straten waren vlaggen uitgestoken. Ten 6 ure, prachtig feestmaal in de muziekhalle; hartelijke toespraken en voordracht door den heer Lodewijk De Koninck, van een gedicht, waarin hij den hoogleeraar Van Beneden op benijdenswaardige wijze vereeuwigt.

Sterfgevallen.

GEORGIUS WAITZ, voortzetter van het werk *Monumenta Germaniae historica*, geboren te Flensborg (Sleeswijk) op 9 October 1813, is te Berlijn overleden den 25^{n} Mei jl. Hij was lid der koninklijke academie van België sedert 1884.

KAREL BAUGNIET, de uitstekende kunstenaar, op wien België roem mag dragen, is den 5^{n} Juli overleden te Sevres, waar hij een fraai landgoed bezat. Hij bereikte den ouderdom van 72 jaren. Den 27^{n} Februari 1814 kwam hij te Brussel ter wereld. Zijn vader, een bureeloverste aan het ministerie van financiën, liet hem al vroegtijdig de lessen der academie zijner geboortestad volgen; later werd hij een leerling van den historieschilder J. Paelinck (1781 + 1839). Na 2 jaren bij dezen meester vlijtig te hebben gewerkt, zag hij zich ten gevolge der omwenteling van 1830 verplicht eene andere loopbaan te zoeken; hij trad aanvankelijk in dienst bij eenen commissionair in ijzerwaren, dien hij verliet om eene bediening van klerk aan het ministerie te gaan vervullen. Hij was intusschen de kunst niet ongetrouw geworden. Van lieverlede had hij zich tot zooverre in de steenteekening bekwaamd, dat hij het ondernam om zijn klerkschap te laten varen en zijn bestaan in zijne kunst te zoeken. Hoedanig hij daarin

slaagde, dit zeggen ons zijne gewrochten. Noch in België, noch in Frankrijk, noch in Holland ging iemand Karel Baugniet in het vak der steenteekening te boven. Hij maakte een zeer groot getal echt meesterlijke portretten van vorstelijke personen, staatslieden, kunstbeoefenaren, letterkundigen enz. In 1840 bekwam hij den titel van teekenaar des konings. Ook in Engeland had hij grooten bijval[1]; hij teekende veel op hout[2] en schonk aan het staatsbestuur ongeveer 3000 proeven zijner werken, die thans berusten ter koninklijke bibliotheek te Brussel. Op ruim veertigjarigen leeftijd liet hij het teekenen nagenoeg geheel varen, om genreschilder te worden. En hij werd een uitmuntend, een groot schilder. Hij schilderde eene aangename kleur, die zijne teekening waardig was; zijne samenstellingen, waaraan meestal een gerijpt gedacht tot grondslag verstrekte, onderscheiden zich door een zeldzaam beleid en eene welbegrepens toepassing van de regels der kunst. Hij maakte, in een woord, meesterstukken. Het rijksmuseum te Brussel bezit van hem eene fraaie en zinrijke schilderij, *Het bezoek bij de weduwe.* Op de Antwerpsche wereldtentoonstelling voor schoone kunsten in 1885, bevonden zich twee schilderijen van Baugniet: *Grootmoeders feest* en *Asschepoetster*, welke laatste, voor de verloting aangekocht, gewonnen werd door den heer Edm. Van den Wijngaert, te Antwerpen. Het verblijf in den vreemde, deed den meester zijn land niet vergeten: op zijn sterfbed betuigde hij den wensch, om in den vaderlandschen grond te ruste te worden gelegd. De overledene was officier van de Leopoldsorde, ridder van den Ernestijnschen tak van Saksen, van de Portugeesche Christus-orde en van de orde van Isabella-de-katholieke.

JULIUS MALOU, de uitstekende Belgische staatsman, die den 11^{n} Juli te St.-Lambertus-Woluwe overleed, was den 19^{n} October 1810 te IJper geboren. Van der jeugd af aan, onderscheidde hij zich door ongemeene geestesgaven en eene weergalooze, echt verbazingwekkende werkkracht. Hij zou op ieder, ook het grootste, staatstooneel geschitterd hebben. In België bekleedde hij, gedurende zijne lange loopbaan, opvolgend de hoogste staatsbedieningen en nam gedurende omtrent eene halve eeuw schier onafgebroken deel aan den wetgevenden arbeid. Onderscheidene belangrijke wetten kwamen hoofdzakelijk door zijn toedoen tot stand. Persoonlijk was hij bovendien een man van zaken, die zijn fortuin niet buiten omloop hield, maar zich in zeer groote ondernemingen begaf betreffende bankinrichtingen, spoorwegen, mijnen, enz. Op staathuishoudkundig gebied gaf hij eenige werken in het licht, gesteld in de Fransche taal. Onder andere: eene verhandeling over den toestand van België's geldmiddelen in 1847; eene verhandeling over belastingen, ontvangsten en uitgaven, vlottende en gevestigde schuld, mede in 1847; eene beschouwing van het muntwezen, in 1847; eene beknopte geschiedenis van België's geldmiddelen sedert 1836 tot 1865; brieven over België's staatsspoorwegen in 1867, enz. De heer Malou, die een aanzienlijk vermogen bezat, maakte daarvan een zeer edelmoedig gebruik voor minder gegoeden en behoeftigen. Hij was een menschenvriend en betoonde zich wars van praal en pracht. Overeenkomstig zijnen wensch, werd hij den 14^{n} Juli, ten 11 ure 's morgens, te St.-Lambertus-Woluwe, in allen eenvoud begraven, zonder dat

(1) Zie voor zijn verblijf in Engeland, den *Messager des sciences historiques de Belgique*, 1844, blz. 181: *M. Baugniet en Angleterre.*

(2) Zie *Beschrijving der nationale jubelfeesten te Brussel gevierd 23 Juli 1856, ter gelegenheid van de 25^{e} verjaring der inhuldiging van Z.M. Leopold I, als koning der Belgen*, door Hendrlk Conscience. Brussel, A. Jamar.

aan zijn stoffelijk overschot van overheidswege eer werd bewezen en zonder dat in het sterfhuis of op de begraafplaats redevoeringen werden uitgesproken.

KAREL RICHARD WILSON vond den 17n Juli zijn dood, in de nabijheid van Londen, door van eene zeer hooge rots te vallen, die hij had beklommen, om het aangrenzend landschap te schilderen.

KAREL PILOTY, kunstschilder, bestuurder van de academie te Munchen, werkend lid van het academisch lichaam der koninklijke academie van Antwerpen sedert 18 Augustus 1874, is volgens een bericht van 21 Juli, in eerstgenoemde stad overleden.

MAX DUNKER, de 75-jarige Brandenburgsche geschiedschrijver, is den 24n Juli plotseling overleden te Anspach, op reis naar Pontresina.

Aan den dichter dr. C.J. Hansen.
1 *Juli 1886.*

Ja, zoolang onze liefde voor 't schoone gloeit,
Wordt uit 't diepste des harten gezongen...
En zoolang men de dierbre tale verfoeit,
Is het pleit voor ons volk niet voldongen.
Doch gewapend met wil en met moed en met geest,
Staat ge pal als een skald uit het Noorden,
Die noch stormen, noch laster, noch moeite vreest;
Maar kampt!... meer met daden dan woorden.

De zangen, die 't Noorden, het heerlijkste dacht,
Als schatten vol warmte en vol klaarheid,
Hebt gij, als een meester, in Vlaandren gebracht
In tonen vol reinheid, vol waarheid!
En zongt gij ze frisch in de lente uwer jeugd,
Al zijt gij vergrijsd... zonder poozen
Zingt ge ze nog voort vol hartlijke vreugd,
En gij lokt uit de dorenen rozen.

Ja, wat ons de sombere toekomst bereid',
Wij blikken vol moed in het leven!
Door liefde voor 't volk wordt ons harte geleid,
Des zullen we 't volk nooit begeven!
In Vlaanderens taal wordt die liefde vermeld,
Frisch ruischt zij in golvende stroomen,
Als 't gebruis van het schuimende, schallende Scheld,
Als ons kloeke gedachten en droomen.

o Broeder, o dichter, en dat is gemeend!
Kwame toch uw gedroom eens in wezen...
Werde 't Dietsche volk door de tale vereend!
Eene macht als een' zonne verrezen!
Dan zou uw bezielende, gloeiende woord,
Tot vleesch en tot waarheid geworden,
Luidjuichend klinken van oord tot oord,
En ons volk met het krachtzwaard omgorden!

EMANUËL HIEL.

Jacob Jordaens 1593 + 1678.

In onzen jaargang 1858, blz. 154, komt van de hand van wijlen J. Van Rotterdam eene beknopte doch zaakrijke levensschets voor van den grooten schilder, wiens portret wij hier opnemen. Wij kunnen dus volstaan, met daarnaar te verwijzen, als naar een opstel hetwelk in breede en over het geheel nauwkeurige trekken den levensloop van den schilder aangeeft en een aantal belangrijke bijzonderheden hem en zijn kroost betreffende doet kennen. Tevens verwijzen wij naar de merkwaardige aanteekeningen van J.A. de Laet, in 1849 verschenen in de eerste uitgaaf van den *Catalogue du musée d'Anvers,* die daartoe de opzoekingen van F. Verachter en V. Van Grimbergen benuttigde.

In 1852 gaf de heer P. Génard eene beknopte levensschets van Jordaens in den *Messager des sciences historiques* te Gent, waarin verschillende dwalingen, door onderscheidene vroegere schrijvers begaan, werden wederlegd. Eene vertrouwbare bron is in deze de *Liggeren der St.-Lucas-gilde,* uitgegeven door de heeren Ph. Rombouts en Th. Van Lerius. Eene eigenlijke omstandige levensbeschrijving van Jordaens bezitten wij tot dusverre niet. De heer P. Génard liet in 1878 (zie ons tijdschrift van dat jaar, blz. 155) het prospectus uitgaan van eene door hem bewerkte geschiedenis van het leven van Adam Van Noort en Jacob Jordaens, aldus van den meester en den leerling, van den behuwdvader en den schoonzoon. Zeer tot nadeel van de kunstgeschiedenis, mocht dit werk tot hiertoe niet verschijnen. In 1885 werd door toedoen van het gemeentebestuur een gedenksteen geplaatst in den gevel van het huis genaamd *Het Paradijs*, n^{r} 13 in de Hoogstraat, te Antwerpen, waar Jordaens den 19^{n} Mei 1593 ter wereld kwam, als elfde kind van den lijnwaadverkooper Jacob Jordaens en Barbara van Wolschaten.

Men weet, dat de meer dan 85 jaar oud geworden schilder op de gemeente Hollandsch Putte begraven is, waar in 1829 zijn grafsteen werd ontdekt door F. Pauwelaert-Vermoelen. Eene gravuur ervan, door de zorg van Egidius-Norbertus Cornelissen[(1)], door K. Onghena gemaakt, werd met eene aanteekening van eerstgenoemde geschreven in 1829, in 1832-33 in den *Messager des sciences historiques de Belgique* afgedrukt. In de *Revue d'Anvers* van 24 December 1843, blz. 439, schreef de jong gestorven bekwame Antwerpsche kunstschilder Gustaaf Buschmann[(2)] een krachtig woord, om de aandacht zijner stad- en landgenooten op het verlaten graf over de grenzen te vestigen. Aan Buschmann was het voorrecht beschoren, dat hij gehoor mocht vinden voor zijn roemrijken broeder in de kunst. Wat hij had geschreven, gaf aanleiding tot verder geschrijf en noopte eindelijk de Belgische regeering om zich tot den Nederlandschen staat te wenden, ten einde te worden gemachtigd, tot het laten herstellen van Jordaens' grafsteen. Een waardig antwoord bejegende dit verzoek: in 1845 deed koning Willem II zelve den zerk herstellen en des schilders grafsteen van een ijzeren hek omringen.

In 1876 kwamen Belgen en Nederlanders op het denkbeeld, Jacob Jordaens een belangrijker grafteeken te stichten dan hij tot nog toe had bezeten en, zooals men namelijk in onzen jaargang 1877, blz. 199, beschreven vindt, dit denkbeeld werd ten uitvoer gebracht, door de oprichting, te Putte, in laatstgenoemd jaar, van een door

(1) Geboren te Gent, 12 Juli 1769, aldaar overleden, 31 Juli 1849.
(2) Zie over G. Buschmann de *Vlaamsche school* van 1869, blz. 140.

Jef Lambeaux gemaakt bronzen borstbeeld van den meester, staande op een blauw arduinen voetstuk, in welks zijwanden de hooggewerkte portretten prijken van G. De Pape en A. Van Stalbemt, twee kunstenaars, die, benevens de vrouw van laatstgenoemde en de vrouw en de oudste ongehuwd gebleven dochter van Jordaens, op dezelfde plek als de groote meester ter aarde zijn besteld, zooals uit de opschriften der aanwezige zerken bleek. Vermeldenswaardig is de omstandigheid, dat, ter gelegenheid van de oprichting van het gedenkteeken van 1877, naar het graf van Jordaens werd gezocht, zonder dat het met juistheid werd aangetroffen.

In de redevoering, die hij in 1877 te Putte uitsprak, zegde de burgemeester van Antwerpen, dat Jordaens eerst dàn naar verdienste gehuldigd zou zijn geweest, wanneer Antwerpen zijn standbeeld zou hebben zien verrijzen. Dit is thans geschied. Den 8^{n} Augustus, 's middags, is te Antwerpen, op het kruispunt van de Rubens- en Maria-Henriettalei, aan den zuid-westhoek van het Park, het door Julius Pecher vervaardigd marmeren standbeeld van Jacob Jordaens, plechtig onthuld. Het is een vrij welgelukt gewrocht, dat den maker tot eere strekt. De krachtige gedaante van den Vlaamschen meester vertoont zich in een ongedwongen gewaad; hij staat overeind en heeft in de rechte hand een schilderborstel, terwijl de linker een bijbel vasthoudt, rustende op eene console. Het voetstuk, een werk van den bouwmeester Emiel Thielens, past goed bij het beeld. Door den heer schepen Jan Nauts, die aan de plechtigheid der inhuldiging voorzat, werd eene redevoering uitgesproken, die wij hier in haar geheel opnemen:

> '*Mijnheeren,* Het gemeentebestuur van Antwerpen is er steeds op bedacht geweest, de vereering doen voort te leven, die men den grooten mannen toedraagt, welke over het vaderland den glans hunner talenten verspreidden. Door dien zucht aangewakkerd, heeft het sedert 1882 besloten, een standbeeld op te richten aan den vermaarden Antwerpschen kunstschilder Jacob Jordaens. Na door het marmer en het brons de nagedachtenis onzer groote kunstenaren te hebben vereeuwigd, zou het ongepast zijn, den grooten schilder op den achtergrond te laten, van wien, op 2 Juni 1649, de staatsman Balthazar Gerbier uit Brussel naar Londen schreef: "Peter Pauwel Rubens is voor drie dagen gestorven; Jordaens wordt dus hier de eerste schilder." Inderdaad, die groote kunstenaar maakt met Rubens en Van Dyck dit roemvolle driemanschap van Vlaamsche schilders uit, welke den luister der Antwerpsche school uit de XVIIe eeuw op zulke verbazende hoogte hebben gebracht. Met rechtmatige fierheid mag men zeggen, dat in de museums van Europa de bijzonderste plaatsen niet alleenlijk ingenomen zijn door onze groote Vlaamsche meesters, maar ook, dat hunne werken den rijkdom en de befaamdheid der groote kunstverzamelingen der wereld uitmaken. Overigens behoeven wij ons niet lang op te houden bij de waarde van hem, wiens

standbeeld wij heden onthullen. Zijne werken zijn daar en zeggen ons wat hij was; zij doen ons zien op welke hoogte hij gestegen is door de schitterende kracht van zijn penseel. Rubens, die de grootmeester van dit rijk tijdvak was, glanst op den eersten rang door de grootschheid zijner scheppingen en de tooverkracht van zijn palet. Van Dyck gaat voor niemand achteruit, waar het fijnheid, zwier en onderscheiding betreft. Jordaens, zonder de reuzenschepping van Rubens te bezitten,

TEEKENING VAN P. VAN DER OUDERAA, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

komt dezen zeer nabij door den schitterglans en de kracht van zijn koloriet. Jordaens heeft alle kunstvakken beoefend: de godsdienstige tafereelen zoowel als de geschiedkundige, de portretten evenals de volkstooneelen. In al deze vakken ontwaart men zijn machtigen toets. Hij is beneden Rubens als hij godsdienstige onderwerpen behandelt, maar niemand evenaart hem, waar hij zinnebeeldige stukken schept. *De aanbidding der herders*, uit het museum van Stockholm, en de *Sint-Marten,* uit het museum van Brussel, zijn merkwaardige gewrochten; maar de *Zegepraal des stadhouders Frederik - Hendrik* in het huis ten Bosch te 's-Gravenhage, is in den vollen zin des woords een meesterstuk, en bewijst dat hij vooral in dit vak uitmunt. Hij komt Rubens ook nabij, wanneer hij saters, silenen en bacchanten voorstelt. Niemand is eenvoudiger en tevens rijker dan hij, bij het schilderen van huiselijke stukken. *Zoo de ouden zongen, zoo piepen de jongen*, eene der paarlen van ons museum, levert daarvan een kostbaar blijk. Jordaens, in strijd met de gebruiken van zijnen tijd, verliet het land niet; hij ging noch naar Italië noch naar Duitschland. Derhalve onderging zijn talent geen vreemden invloed; hij bleef t'huis, en zijne kunstpersoonlijkheid bleef aldus geheel en al Vlaamsch. Hij werd te Antwerpen in 1593 geboren. Als Rubens was hij leerling van Adam Van

Noort, wiens schoonzoon hij werd. In 1616 maakte hij zich lid van de St.-Lucasgilde en verscheidene malen viel hem de eer te beurt, deze oude en beroemde vergadering voor te zetelen. Hij brak met den katholieken godsdienst af, en zonder zich te bekreunen om de banvloeken der kerk, verklaarde hij zich voor de leerstels van Calvinus. Hij stierf in 1678, en ingevolge zijnen laatsten wil, werd hij begraven op het kerkhof van het Hollandsch gehucht Putte. In den loop der vorige eeuw werden de kleine kerk verwoest, de grafzuilen gebroken en de geheiligde overblijfsels der begraafplaats naar alle winden verspreid. In 1845 werd het overschot dezer vernieling verzameld en omringd door eene afsluiting. Men herinnert zich nog, dat in 1877, onze medeburgers op zijn graf een gedenkteeken plaatsten. Alvorens het beeld aan den grooten Antwerpschen schilder opgericht te onthullen, zij het mij vergund te herinneren, dat de kosten van hetzelve genomen zijn op de erfgift van wijlen den heer August Nottebohm. Die begiftiging, zooals het onze stadgenooten weten, moest gebruikt worden tot verfraaiing onzer dierbare Scheldestad. Een woord van welgemeenden dank dus aan hem, die, in de schikkingen van zijnen laatsten wil, niet vergeten heeft, dat, als Antwerpen de hoofdstad des handels is, zij ook en vooral mag roemen op haren naam van kunstmetropool. Dat het doek thans valle, en het beeld, rondom hetwelk wij plechtig v e r g a d e r d zijn, eens te meer doe uitschijnen, dat het vanwege hen, die het openbaar bestuur uitmaken, een eerste plicht is, de bewezen diensten te erkennen en het genie in al zijne v e r o p e n b aringen te vereeren.'

De geschiedenis heeft den kunstroem van Jordaens glansrijk en in allen deele gehandhaafd. Zijne schilderijen worden nog steeds en zelfs meer dan ooit tusschen de meesterstukken der museums gerangschikt, zoowel in Parijs, Berlijn, Dresden, Kassel, Munchen, Madrid, Londen en St.-Petersburg, als te Antwerpen en te Brussel.

Bij sommigen heeft het rijksmuseum, in België's hoofdstad, den naam, dat het de schoonste schilderij van den meester zou bezitten, al werd er dan ook slechts 600 gl. voor betaald in 1827, op de veiling De Vinck van Orp, waar zij voor het museum van Brussel werd gekocht. Hooren wij Cd. Busken Huet, in zijn *Land van Rubens* (blz. 210): 'Zijn merkwaardigst werk vind ik de *Allegorie van den Herfst* in het muzeum te Brussel. Dit verwonderlijk schoone doek is als een middenpunt, waaruit men den geheelen arbeid des meesters overzien kan: zijne gewijde kunst, zijne historische kunst, zijne mythologie, zijne zedekundige zinnebeelden. In de

wandeling heet het stuk de *Vruchtbaarheid*, en die naam is uitmuntend gekozen. Die welgemaakte vrouwen, met rijpe druiventrossen in de opgeheven hand, den schoot vol fruit; die kloeke jonge mannen, bezwijkend onder een uitgestorten vloed van ooft, brengen hem van zelf op de lippen. Nooit is de natuur, in den rijkdom van haar voortbrengend vermogen, afgebeeld met gloeijender kleuren, voller vormen, of breeder lijnen' In *Nederlands Schilderkunst* (blz. 140) doet dr. J. Van Vloten uitschijnen, dat Jordaens, hoewel minder veelzijdig schitterend, zich veel meer dan Rubens 'steeds ten volle Vlaamsch' betoonde. 'Alle onderwerpen (zoo schrijft Van Vloten), door zijn kloek en vaardig penseel behandeld, tintelen altijd van 't eigenaardigst Vlaamsch leven, en dragen den karaktervolsten stempel der Vlaamsche werkelijkheid door de kunst veredeld.' Wij wijzen er onzen schilders op, dat in deze zijne eigenaardigheid en onverbasterdheid eene der grootste krachten van den uitnemenden meester school.

Het Antwerpsch museum bezit van Jordaens een *Laatste avondmaal*, voortkomstig uit de Augustijnenkerk, te Antwerpen, *De gasthuisnonnen*, voortkomstig uit Ste-Elisabethsgasthuis, te Antwerpen, *Christus in het graf*, uit de voormalige Pieter-Potsabdij, te Antwerpen, *De aanbidding der herders*, uit de kapel van het bisdom van Antwerpen, een *Vrouweportret*, uit de verzameling van den Hecke-Baut van Rasmon en *Zoo de ouden zongen*, *zoo piepen de jongen* (zie onzen jaargang 1884, blz. 92), benevens drie zinnebeeldige zolderstukken, *Het gevleugeld paard op den Parnassusberg*, *Koophandel en nijverheid de schoone kunsten beschermende* en *De menschelijke wet gesteund op de goddelijke.* Deze drie stukken werden door Jordaens op 14 Augustus 1665 aan de Antwerpsche schilderkamer geschonken, die hem, als blijk van dankbaarheid, een zilveren lampetkom en kan aanbood, ter waarde van 336 gl.(1) In drie kerken te Antwerpen, treft men van Jordaens schilderijen aan, te weten: St.-Jacobs, *Carolus-Borromeus biddende voor de pestzieken van Milaan;* St.-Paulus, *Christus aan het kruis;* St.-Augustinus, de *Marteling der H. Apollonia.*

Voor het maken van het beeld van Jordaens en de levering van het marmerblok, genoot de heer J. Pecher eene vergoeding van 33,000 fr. Het voetstuk, gemaakt door den heer E. Baudout, heeft 11,500 fr. gekost.

Wielen en spoorstaven van papier.

Te St.-Petersburg bestaat eene fabriek, waar spoorstaven (riggels) en wielen van papier worden gemaakt. De Russische minister van financiën is met de maatschappij, aan wie de fabriek toebehoort, in onderhandeling voor de bestelling der onderneming van den aanleg eener spoorbaan van papieren riggels, tusschen St.-Petersburg en Warschau. De wagons, welke op dien meest nieuwerwetschen spoorweg moeten dienst doen, zullen van papieren wielen voorzien zijn.

Nachtegaal.

Nachtegaal, ge moet niet vluchten,
Als gij stil mij naadren ziet;
O, gij hebt geen leed te duchten,

(1) *Jaerboek der Gilde van Sint-Lucas binnen Antwerpen*, door J.B. Van der Straelen (zie onze bladz. 77).

Luistren wil ik naar uw lied.
Gij, die van de vogels allen
De uitverkoren zanger zijt,
Laat uw gorgeltonen schallen,
Dat het klinke wijd en zijd.

Nachtegaal, wel vele malen
Wil ik ook mijn vreugd en smart
In het zoete lied vertalen,
Naar den maatslag van mijn hart;
Maar, eilaas, ook menigwerven
Schiet mij de adem veel te kort,
Voel ik 't zangvermogen sterven
Eer het lied is uitgestort!

Nachtegaal, leer gij mij klanken,
Lief, eenvoudig, wonderzoet,
Die, als reine zielespranken
Rijzen uit het vol gemoed!
Leer mij in het Eden dringen
Van gevoel en poëzij,
Dat ik ook eens moge zingen
Tooverachtig schoon als gij!

LEONARD BUYST.

Brussel, 1886.

Penningen der abdij van Tongerloo.

Het is niet voor de eerste maal dat wij bovenstaanden titel neerschrijven. In eene vroegere verhandeling bespraken wij een drietal penningen, op last der abdij van Tongerloo geslagen, twee dagteekenend van de regeering van prelaat Streyters (1545), den derden van den tijd van prelaat Mutsaerts (1592). Wij verwierpen alsdan, met opgave onzer redenen, de meening van Van Mieris, die de twee eerste voor muntstukken hield, en opperden het gevoelen dat heel waarschijnlijk een of ander gedenkwaardig feit aanleiding gaf tot het vervaardigen der penningen, welke men bij gevolg als gedenkpenningen zou moeten beschouwen(1). Eene latere ontdekking brengt volle licht in de besprokene zaak en ruimt allen twijfel weg, nopens den aard van deze en dergelijke Tongerloosche penningen. Een rekeningboek, loopende over de jaren 1510-1525 en gehouden door Joannes Martini, alias Martens, rentmeester der abdij, vermeldt in October 1523 eene bestelling van zilveren ongemunte deniers, te maken van gemunte geldstukken, van zulke gemakkelijk onderscheidbaar en op eene zijde den abtelijken staf, op den achterkant de beginletter van den naam des prelaats Antonius Tsgrooten vertoonend. Wij vertalen den post uit het Latijn:

> ‘October (1523). Ontvangen van mijn eerwaarden heer Antonius, abt van Tongerloo, den 4 October, 51 gemunte zilveren deniers (*denarios projectiles monetatos argenteos*), ieder ongeveer III ½ st. I oord wegend, om daarvan andere ongemunte zilveren deniers te laten vervaardigen (*denarios projectiles argenteos non monetatos*), gemak-

(1) Zie de *Vlaamsche School,* 1881, blz. 26; *Norbertijnsche Mengelingen*, blz. 80.

kelijk van andere zilveren geldstukken te onderscheiden. En Mr. Hieronymus goudsmid heeft den 5n October 1523, in bijzijn van Mr Rombout Keldermans, aangenomen, andere effene ongemunte deniers te maken, ten getale van 70; elk zal III ½ engelschen wegen. Allen zullen aan eene zijde eenen staf, anders gezegd *een crootse*, en aan de andere zijde het navolgend teeken dragen:
A Volgens het zeggen van Mr. Rombout zal hij voor het fatsoen van voormelde 70 deniers, XXVII st. en voor iedere ons zilver XXXI ½ st. trekken.'

Uit deze aanhaling blijkt allerduidelijkst dat de geslagene deniers geene muntstukken waren; zij kunnen dus enkel gedenkpenningen zijn om aan vrienden ter gedachtenis te worden aangeboden; het bepaald feit, tot welks herinnering men ze vervaardigde, wordt wel niet aangegeven, maar wij weten van elders dat juist in 1523 men bezig was met het bouwen der nieuwe kloosterpanden - de eerste steen werd gelegd den 10n Juli 1523 en de laatste boog voltooid den 24n September 1524 -; men kan derhalve met grond besluiten dat bij deze gelegenheid die gedenkpenningen werden uitgedeeld. In alle geval blijkt eens te meer dat Van Mieris' bewering, als zou Tongerloo eigene munt hebben geslagen, tot hiertoe onbewezen bleef.

De goudsmid Hieronymus, de vervaardiger der penningen, was Hieronymus Mamacker, een uitstekend zilverdrijver van Antwerpen, wiens voortreffelijke kunstvaardigheid een prachtig werk aan Tongerloo leverde. Hij maakte namelijk in 1543 (n. st. 1544), eene zilveren vergulde dekplaat voor een evangelieboek, versierd met een kruisbeeld, met andere beeldjes en sieraden(1), welke heden nog in Engeland bewaard wordt, en waarvan wij later wellicht eene breedvoerige beschrijving mededeelen.

FR. WALTM. VAN SPILBEECK.

Om boomen van ongediert te zuiveren

wordt door den heer Riley, een deskundige die aan het ministerie van landbouw te Washington is verbonden, het gebruik van zeepsop aanbevolen. Proeven, door hem genomen op oranje- en andere boomen, die schier vergingen van het ongedierte op stam en blad, gaven de beste uitkomsten. Hij liet omtrent 7 ons gemeene zeep in 13 liters kokend water smelten en bespoot dan de boomen eene enkele maal met het heet zeepsop. 'Vier dagen na de proef (zoo verklaart de heer Riley), vond ik geen enkel levend insect meer op den stam en de takken, maar slechts enkele levende larven op de bladeren.' Bij eene latere proef, werd het zeepsop op dezelfde wijze bereid, maar toen werd er evenveel koud water bij gemengd Vier dagen later, was er evenmin een levend insect op de bespoten boomen te vinden. Drie maanden daarna, vond men er slechts enkele levende insecten op. Als slotsom van zijn onderzoek, geeft Riley den raad, 5 ons zeep op 25 liter water te doen smelten en het besproeien nog eens te vernieuwen, na verloop van eenige dagen.

(1) *Mgr. Iheronimus Mamacker aurifaber Antwerp, deliberavit pro R. Dno Tongerloen. 15 febr. ao 1543 stilo Cameracensi laminam argenteam deauratam cum crucifixo el aliis ymaginibus et ornamentis ad Evangeliare, ponderantem in argento deaurato* IX *marck* IIIJ *onsen, quelibet uncia estimala cum auro et forma ad* IIJ *Ren. facit* IJc XXVIIJ *Ren.*

Oostersch spreekwoord.

Als een bloodaard een glimworm ziet, roept hij: ‘brand!’

De Schaldispoort te Antwerpen.

Onder dezen titel gaven wij in onzen jaargang 1881, blz. 150-151, eene geschiedkundige schets en eene volledige afbeelding van de bovengenoemde poort, in haren oorspronkelijken staat geteekend en gegraveerd door den heer Jos. Linnig. Wij vermeldden tevens, dat zij, ten gevolge van de verbreeding der Scheldekaaien, ging worden afgebroken, doch voegden er bij, dat zij zou worden herbouwd aan de voorzijde van de gedempte St.-Jansvliet en derhalve in de onmiddellijke nabijheid van hare oorspronkelijke bouwplaats, iets wat sedert dien is geschied met bijvoeging van de in Jos. Linnigs teekeningen aangeduide deuren en ramen. De afbraak werd door den aannemer E. Spoelders verricht, voor 5800 fr.; de aannemer J.B. Asselbergs maakte de grondvesting voor de nieuwe poort, mits 4724 fr. De aannemers Karel Bruls en Floribert Voussure bouwden de nieuwe poort in 1883-84 en genoten daarvoor eene vergoeding van 34,900 fr. ‘Het boven de poort geplaatst beeld van den liggenden Schaldis (zoo lezen wij in het jaarverslag des gemeentebestuurs voor 1883, blz. 148), dat reeds dikwijls hersteld bleek te zijn, was bij de afbraak geheel verbrokkeld. De beeldhouwer Lodewijk Van Ostaeyen heeft er een nieuw gemaakt uit Bentheimschen steen, nauwkeurig gevolgd naar het oude, hetwelk tot model heeft kunnen dienen, nadat de stukken weder aan elkander waren gevoegd, bij middel van ijzeren doken en pleister.’ Wij kunnen naar waarheid verklaren, dat voornoemde beeldhouwer zich met veel kunstvaardigheid van zijne taak gekweten en een inderdaad goed beeld geleverd heeft, den maker van het oorspronkelijk beeld volkomen waardig.

Wie was die maker?

Over dit punt, waaromtrent geene zekerheid bestond, las de heer stadsarchivaris P. Génard, den 1^{n} Augustus, ter vergadering van de Academie van Oudheidkunde, eene door hem opgestelde nota voor. Hij ontkende, dat het Artus Quellin de oude zou zijn, die het beeldwerk van de Schaldispoort heeft uitgevoerd en noemde Hubertus Van den Eynde als de maker van den bovengenoemden Schaldis. Deze weinig gekende kunstenaar staat in den Ligger van de Antwerpsche St.-Lucasgilde ten jare 1620-21 als meester en in 1660-61 als overleden vermeld; bij deze laatste vermelding, is zijn naam gespeld als Aubertus Van den Eenden. In 1622 behoorde hij tot de Sodaliteit der bejaarde jonkmans. In hunne belangrijke aanteekeningen op de Liggeren der Antwerpsche St.-Lucasgilde, halen Ph. Rombouts en Th. Van Lerius aan, dat Van den Eynden den 10^{n} Augustus 1629 het maken van het hoogaltaar der Onze-Lieve-Vrouwekerk van Dendermonde werd opgedragen. Dezelfde geschiedkundigen geven een uittreksel uit de rekening der Antwerpsche hoofdkerk over 1629-30, houdende dat werd uitbetaald aan ‘de huysvrouwe van Huybrecht van den Eynde, over het opstellen ende afstellen van den *Ecce Homo* in den ommeganck, by biliet 18 gulden.’

Een beeld van den heiligen Gedeon, in Onze-Lieve-Vrouwekerk, te Antwerpen, en het marmeren altaar in de Onze-Lieve-Vrouwekapel der St.-Jacobskerk, te Antwerpen, worden toegeschreven aan Van den Eynde, wiens door Antoon Van Dyck geschilderd portret, door Lucas Vorsterman werd gegraveerd. Onder de gravuur staat des beeldhouwers naam

Van den Eynde*n* gespeld. Van den Eynde was een vriend van Rubens. Zijne vrouw, Elisabeth Schorkens, moet blijkens eene boeking van doodschuld in de Liggeren der Antwerpsche Lucasgilde, tusschen 1623 en 1624 gestorven zijn.

Kroniek.

Antwerpen. De heer L. Van Ryswyck heeft aan de stad eer exemplaar geschonken van de gravuur van Jacob Neefs, naar de door Rubens gemaakte teekening der waterkan van Karel I, koning van Engeland.

- Verschenen bij de gebroeders Bellemans: *Rapport des classes 82 et 83 du IXme groupe*, *presenté par M. Alfred Geelhand.* Dit schoone werk van den secretaris en verslaggever van de jury der voornoemde klassen van de IXe groef der Antwerpsche wereldtentoonstelling van 1885, bevat zeer vele nuttige en belangrijke inlichtingen over den uitvoerhandel, over de inrichting van handelsmuseums, betrekkingen met Congo enz., enz. Het boek is versierd met fraaie lichtbeelden, waaronder een naar het Vinçotte's borstbeeld van Leopold II, een van den hoofdgevel der wereldtentoonstelling, het paviljoen van Cambodja enz., terwijl er tevens eene zeer omstandige landkaart van Midden-Afrika is aan toegevoegd. Den heere Alfred Geelhand mag lof worden toegezwaaid wegens de uitgaaf van zijn werk, hetwelk zijne bekwaamheid alleszins tot eere strekt.

- Onze uitstekende glasschilders J. Stalins en A. Janssens hebben twee geschilderde glasramen te maken voor de kerk van Hoogboom (Capellen), besteld door den heer baron E. Osy, voorstellende den *H. Lodewijk die geknield van den bisschop het vaandel ontvangt dat hem op de kruisvaart zal vergezellen* en de *Engelsche groetenis.* De in voornoemde kerk reeds geplaatste glasramen zijn van dezelfde schilders.

- 5 Augustus is op het oud kerkhof van Berchem een grafteeken voor J. De Pooter ingehuldigd. Het werd gemaakt door V. Mutsaarts, naar eene teekening van E. Stordiau; L. Dupuis maakte het portret van den vereeuwigde, dat in het grafteeken prijkt. Door de heeren Peeters-Verellen, H. Claes en Soly werd bij de inhuldiging het woord gevoerd. (Zie onzen jaargang 1882, blz. 123.)

- 7 Augustus zijn tegen den hoofdgevel van het gerechtshof de twee welgelukte bronzen beelden, ieder van 4 meters hoogte, geplaatst, die het *Gerecht* en de *Wet* voorstellen; zij zijn gemaakt door E. De Plyn en F. Deckers. De laatste maakte ook de twee zittende beelden die geplaatst zijn boven de hoofdpoort van voornoemd gebouw.

- 8 Augustus is in de Kunstlei eene openbare fontein ingehuldigd, waarvoor de teekening kosteloos werd geleverd door den bouwmeester van het naburige lokaal der Nationale Bank H. Beyaert, te Brussel.

- *Koninklijke academie van Antwerpen.* 10 Augustus, ten 1 uur, had de jaarlijksche zitting plaats in de bestuurzaal der academie; de leden van binnen en buiten de stad waren talrijk opgekomen. Het bureel werd bij toepassing van het koninklijk besluit van 5 October 1885, als volgt samengesteld: N. De Keyser, voorzitter; J. Dyckmans, J.B. Michiels en K. Verlat, leden; J. Schadde, secretaris. Na de lezing van het verslag der laatste algemeene vergadering, maakte de heer P. Génard eenige bedenkingen nopens veranderingen die het staatsbestuur wil invoeren voor wat betreft de keuring der prijskampen van Rome. Nadat ook de heeren Schadde en Verlat waren gehoord,

werd besloten eene aanschrijving tot den bevoegden minister te richten. De heer Th. Smekens vestigde de aandacht op art. 54 van het reglement, volgens hetwelk de leden der academie ten allen tijde vrijen toegang hebben tot de museums en kunst- en wetenschappelijke verzamelingen van den staat, de gemeente en de academie. Er werd beslist, den minister te verzoeken, de rechthebbenden ook van toegangsbewijzen te voorzien. Op voorstel van den heer P Génard, nam de vergadering in overweging om de koninklijke besluiten, het reglement van inrichting en andere stukken, het academisch lichaam betreffende, besluiten van benoemingen, opdrachten van bestellingen enz., verzameld te laten drukken. Als werkelijke leden werd gekozen, de heer Jos. Ducaju en sir F. Leighton, ter vervanging van wijlen Joz. Geefs en L Haghe; als buitengewone leden, de heeren A. Waterhouse, bouwkundige en L. Alma Tadema, ter vervanging van de overledenen T.L. Donaldson en P.J. Baudry; als lid van verdienste, de heer P. Koch, regent der koninklijke academie voor schoone kunsten te Antwerpen.

Mechelen. In n^{r} 33 van het Brusselsch weekblad *De Zweep,* vinden wij loffelijk eene voor Londen bestemde schilderij van W. Geets vermeld, die onlangs in de Halle, te Mechelen, was tentoongesteld en tot titel voert: *Voor het verhoor* (zij vertoont den gang van een paleis der 16de eeuw; op eene wit marmeren bank is eene vrouw in rouwgewaad met een kindje gezeten; een rood gekleed hellebardier doet als deurwachter dienst). Voornoemd blad haalt betreffende W. Geets nog aan, dat het museum van Birmingham eene groote schilderij, *Johanna van Santhoven*, van hem bezit, en dat hij in het voorjaar een 30-tal zijner schilderijen met zeer grooten bijval heeft tentoongesteld in de stad Londen.

Brussel. Den 7^{n} Juli, omtrent den middag, is in het gebouw der vrije hoogeschool brand ontstaan, die een groot gedeelte van het lokaal heeft vernield, benevens een aantal wetenschappelijke verzamelingen en eenige duizende boeken van de bibliotheek. Deze laatste was voor 150,000 fr., het gebouw voor 450,000 fr. verzekerd.

- Er zijn in den 5-jaarlijkschen prijskamp van *Geschiedkundige wetenschappen*, tijdvak 1881-85, twee prijzen, elk van fr. 5000, toegekend aan de heeren F.A. Gevaert, bestuurder van het koninklijk conservatorium te Brussel, voor zijn werk: *L'histoire et la théorie de la musique dans l'antiquité*, en P. Willems, leeraar aan de hoogeschool te Leuven, voor zijn werk: *Le sénat de la république romaine.*

- De koninklijke academie looft een prijs van 600 fr. uit voor eene bekronenswaardige verhandeling van ongeveer 100 blz., waarin, klaar en juist berekend, wordt aangetoond, wat de onmatigheid den werkman kost aan geld, gezondheid en deugd. De opstellen (in het Vlaamsch, Fransch of Latijn) voor 1 Februari 1888 in te zenden aan den heer J. Liagre, secretaris der academie.

Gent. Verschenen bij J. Vuylsteke: *Anneessens*, door D. Sleeckx, volksboekje van het Willemsfonds, gedrukt bij F.L. Dullé-Plus.

Rousselare. De heer De Seyn-Verhougstraete, aan wien de Vlaamsche letterkunde reeds zoo groote verplichtingen heeft, maakt zich thans weder voor haar verdienstelijk, door eene goed bedachte uitgave, namelijk bestaande in de portretten van *Vlaamsche mannen en vrouwen*, gedrukt op losse bladen en toegelicht met eene beknopte levensschets der afgebeelden, op de keerzijde van de portretprent gedrukt. Elk portret kost slechts 10 centiemen. Reeds verschenen de portretten van mev. Courtmans, F. De Cort, K.L. Ledeganck, dr. J. Nolet de Brauwere van Steeland, mev. Van Ackere, J. Van Beers, P. Van Duyse en Th. Van Ryswyck, nagebootst volgens oude portretten, waarvan een drietal ontleend aan ons tijdschrift

Brugge. De groote gothieke zaal van het stadhuis gaat hersteld en met muurschilderingen verrijkt worden. Het ontwerp voor de herstelling is opgedragen aan den bouwmeester L.J.J. Delacenserie, de muurschilderingen aan A. De Vriendt.

- Zondag, 11 Juli, is in het bijwezen van den minister J. Van den Peereboom, den heer gouverneur ridder de Ruzette, den heer burgemeester graaf A. Visart, de heeren schepenen Ronse, Cauwe, baron van Crombrugghe, de T'Serclaes, J. Fontaine en andere hooggeplaatste personen, de nieuwe spoorhalle ingehuldigd, gebouwd in Gothischen stijl, naar het plan van den Antwerpschen bouwmeester Jos. Schadde, die er zich blijkbaar heeft op toegelegd, om de spoorhalle, wat hare gedaante betreft, zooveel mogelijk in overeenstemming te brengen met Brugge's voorvaderlijke gebouwen, over het geheel genomen. Naar veler opvatting, is de halle, zooals zij zich nu voltooid vindt, goed geslaagd en zij verwachten, dat de tijd dit nog nader zal leeren. Anderen, evenwel, betoonen zich daarmede minder ingenomen (zie blz. 90). Na het afloopen van de plechtigheid, heeft een eeremaaltijd plaats gehad, onder welken de heer burgemeester eenen dronk heeft uitgebracht op den bouwmeester Jos. Schadde, die bij de inhuldiging tegenwoordig was en ook aan den disch mede aanzat. In n^{r} 32 van het Brugsche tijdschrift *Rond den Heerd*, maakt de heer Ad. Duclos eene aanmerking over het stedewapen, hetwelk boven den reizigersuitgang der spoorhalle prijkt. Brugge's wapen heeft een leeuw en een beer tot schildhouders (zie blz. 140); nu staat het daar, zonder schildhouders en is aan het schild eene manteling (*lambrequin)* gegeven, aan den top van eenen helm vastgemaakt. *Rond den Heerd*, aanstippende dat manteling zonder helm onbestaanbaar is, voegt erbij, dat stedewapens geen helm gedoogen.

Namen. Den heer H. Poncelet, sedert 50 jaren lid van den provincieraad van Namen, wordt te dier gelegenheid zijn borstbeeld aangeboden, een werk van Aug. Pigeon.

Floreffe. In de welbekende plaatselijke grot, waaruit in de laatste 20 jaren meermalen Romeinsche en Frankische oudheden werden opgegraven, zijn onlangs, hij het verrichten van uitdelvingen, ettelijke bronzen munten en drie zilveren penningen ten name van Augustus, Tiberius en Antonius aangetroffen, benevens steenen kogels, sporen, stijgbeugels enz. Zooals men weet, was de Naamsche gemeente Floreffe, aan de Samber, weleer eene versterkte stad, die meermaals belegerd werd.

Bergen. Van den heer Leop. Devillers, bewaarder van het rijksarchief te Bergen, is bij H. Manceaux een belangrijk met platen versierd werk verschenen, onder den titel: *Le passé artistique de Mons.* Alles, wat betreft de bouwkunst, de beeldhouw-

en de schilderkunst, in verband met de stad Bergen, wordt door den schrijver in overzicht genomen, onder vermelding van de namen der kunstenaars.

Buitenland

Maastricht. De merkwaardige St.-Janstoren, gebouwd in de jaren 1406 tot 1420, is nu gansch hersteld.

Amsterdam. Aan 's rijks Munt wordt een gedenkpenning geslagen, ter gelegenheid van het 250-jarig bestaan der hoogeschool van Utrecht, dezer dagen plechtig gevierd. De voorzijde (Minerva met een palmtak in de hand, bestraald door de hoogstaande zon) is uitgevoerd volgens de aanduidingen van den heer Victor De Steurs; de stempel werd gesneden door de heeren W. Schrammer en J.P.M. Menger.

- De 35ste tentoonstelling voor schoone kunsten zal den 27n September geopend worden om den 30n October te sluiten. Inzendingen te doen van 25 Augustus tot 7 September, tusschen 40 en 4 ure.

Leiden. 's Rijks volkenkundig museum is verrijkt met kleederen en huisraad, afkomstig van de Guajiros Indianen, de Indianen van Costa Rica, van San Domingo en van Aruba, geschonken door den zeer eerw. heer A.J. Van Koolwijk.

Parijs. Op eene veiling, te Parijs, werd dezer dagen 40 fr. besteed voor eenen brief van H. Conscience.

- Half Juli werden te Parijs 4 Stradivarius-violen verkocht, te weten: eene viool van 1704, voor 7000 fr.; eene andere, voor 15,000 fr.; eene voor 10,100 fr.; eene alt-viool, van 1728, voor 12,900 fr. Te zamen 45,000 fr. De verkooper had voor de vier violen, toen hij ze kocht, 60,000 fr. besteed.

- Bij den uitgever Ernest Leroux, te Parijs, is het 6e deel verschenen van het werk getiteld: *Lettres d'un bibliographe*, door J.P.A. Madden. In dit boek komt een opstel voor, waarin de schrijver betoogt, dat niet Thomas à Kempis de schrijver zou zijn van de *Navolging van Christus*, maar wel Jan Vos (alias Joannes Nescio), van Heusden, die, in 1363 geboren, van 1391 tot den 2n December 1424 prior was van het eenmaal zoo vermaarde klooster van Windesheim, in de Nederlandsche provincie Overijsel.

Berlijn. Volgens het *Bulletin de l'Imprimerie* zal de *Codex aureus,* namelijk een handschrift van de 4 Evangeliën, geschreven met goudkleurigen inkt op perkament, uit de stedelijke bibliotheek van Trier, in fac-simile gedrukt worden in de keizerlijke drukkerij, op bestelling van het Rijnsche Historische Genootschap van Bonn.

- Z.M. keizer Wilhelm heeft onlangs aan Z.H. paus Leo XIII een gothiek gouden kruis geschonken, bezet met robijnen en diamanten, uitgevoerd in zuiver goud door den hofjuwelier Wagner, te Berlijn; het heeft eene waarde van 10,000 mark. In het midden prijkt een Christushoofd, uitgevoerd naar een model van Thorwaldsen, omgeven van een krans groote briljanten, waaruit stralen vloeien van kleine diamanten; het kruis hangt aan eenen haak, vastgehouden door twee cherubijnen, tusschen wier vleugelen de gouden

ketting vast is; in het midden van den haak een groote robijn, omgeven van 7 briljanten.

Heidelberg. De viering van den 500sten verjaardag der Heidelbergsche hoogeschool is ongemeen luisterrijk geweest. Den 1^{n} Augustus begonnen, hebben de feesten eene gansche week geduurd. Den 6^{n} Augustus is een geschiedkundige stoet uitgegaan, waarvan 1000 personen en 340 paarden deel vormden. De groothertog van Baden en zijne familie waren bij alle feestelijkheden aanwezig. De kroonprins van Duitschland verscheen er als de vertegenwoordiger zijns vaders. Z.H. de paus had zich doen vertegenwoordigen door een bijzonderen afgezant. De uitnoodigingen ter bijwoning van het jubelfeest waren zooveel mogelijk beperkt geworden, omdat de zalen, voor de ambtelijke plechtigheden bestemd, niet overtollig groot waren. Uit dezen hoofde, was aan de Belgische en Italiaansche hoogescholen en aan de Fransche faculteiten geene uitnoodiging gezonden. Daarentegen waren de academiën van wetenschappen in België, Italië en Frankrijk verzocht geworden zich te doen vertegenwoordigen. De afgevaardigden der koninklijke academie van België te Heidelberg waren de heeren Rivier en Vanderkinderen. De Leuvensche hoogleeraar P. Willems is ter gelegenheid van het jubilé tot doctor *honoris causa* van de Heidelbergsche hoogeschool benoemd.

Wurtenberg. Het gebeente van den schrijver van het Duitsche volkslied *Die Wacht am Rhein*, Max Schneidenburger, overleden op 3 Mei 1849 te Burgdorff, is vandaar den 16^{n} Juli overgegebracht naar zijne geboorteplaats Thalheim, nabij Tuttlingen, waar hem een gedenkteeken zal worden opgericht.

Weenen. In de verzameling oude papyrus-handschriften van aartshertog Reinier, is een handschrift gevonden, in de Grieksche taal, gedagteekend uit het jaar 500 voor Christus, en geschreven in de stad Justianopolis. Het bestaan van die stad was tot dusverre onbekend; naar men gist lag zij in Neder-Egypte.

Londen. 1 Juli legden de prins en de prinses van Wallis, te Londen, den eersten steen van een zoogenoemd Volkspaleis, hetwelk volgens de plannen van den bouwmeester Robson zal worden gebouwd en waarvan de kosten (eenige millioenen) uit vrijwillige bijdragen van vermogende lieden zullen worden goedgemaakt. Het Volkspaleis zal muziek- en turnzalen en een zwemdok bevatten, benevens al de noodige lokalen voor eene beroepsschool die gezegd wordt groot genoeg te zullen zijn, om er 20,000 leerlingen te kunnen in opnemen.

Rome. Uit den grond der Nationale Bank is een welbewaard groot borstbeeld van den Romeinschen keizer Marcus Aurelius opgegraven.

- Eene belangrijke marmergroep, voorstellende de drie bevalligheden, is bij het Forum Augustus op eene diepte van 5 meters onder den beganen grond gevonden. Van de drie beelden, die ongeveer levensgroot zijn, ontbreekt het hoofd. Zij houden elkander met de armen omvat.

- In deze stad is een goed bewaard standbeeld van Antinous gevonden. Het draagt sporen van vroeger eenigen tijd in het water te hebben gelegen.

Toskanen. Bij Grossato, op de plaats der oude Etruscische stad Vetalonia, zijn gevonden: 50 terra-cotta-vazen, waarvan eene met een lang opschrift, 20 rijk versierde groote bronzen vazen, 5 zilveren vazen, met sierlijk drijfwerk, eenige gouden voorwerpen, een aantal wapenen van brons en ijzer, een versierd schild, raderen van een wagen, paardetuigen, sieraden van glas, barnsteen, ivoor enz.

Jeruzalem. De eerw. paters Minderbroeders hebben beoosten den weg naar Sichem, bij de poort van Damascus, den onderbouw eener kapel ontdekt, welke, naar men meent, deel heeft gevormd van de groote basiliek in de Ve eeuw door Eudoxia ter eere van den H. Stefanus gebouwd, waarheen het gebeente der stichteres was overgebracht. Voorts werden aangetroffen brokstukken van kolommen, een prachtige mozaïekvloer en een grafkelder die men denkt de graven te bevatten van Helena, koningin van Abiadena, en hare zonen.

De boekworm.

Er zal wel niemand zijn, die, ten minste bij naam, niet den gevreesden en onzichtbaren worm kent, die op oude papieren en oude boeken aast en ze langzaam doch zeker verwoest. De geschiedschrijvers hebben zich reeds sedert lang met hem bezig gehouden, en toch is hij tot heden nog niet op wetenschappelijke wijze gerangschikt. Bij de oude Egyptenaren bedierf hij reeds de papyrusrollen, en in de derde eeuw onzer tijdrekening werd hij in China vruchteloos vervolgd en tevergeefs poogde men paal en perk te stellen aan zijn vernielingswerk, door hem gepleegd in het fraaie papier, dat de nijvere bevolking des lands destijds reeds vervaardigde uit den bast van zekeren boom en de vezeldop van hennep. In de kloosterbibliotheken van Europa, gedurende de middeleeuwen, was hij volkomen te huis, niet alleen in Italië, Spanje en Portugal, maar ook in andere landen. Daar doorboorde hij niet slechts de sierlijkste bladen van perkament, gedurende de vroegste eeuwen, maar met even groote gulzigheid en even ongestraft, wierp hij zich later op de boeken van papier, onverschillig of het van katoen, of - zooals in de XIVe eeuw opkwam - van linnen was vervaardigd. Zijne verschijning en verbreiding in de noordelijke landen van Europa, schijnt in de XVe eeuw geplaatst te moeten worden. Waar hij zich vertoonde, werd hij gehaat en vervolgd; de gansche maatschappij, in de verschillende werelddeelen, waar hij zich had vertoond, was hem vijandig en maakte jacht op hem en nog onlangs beroemde zich de Engelsche bibliothecaris Savage, dat hij kon bogen op de eer, het eerst een levend exemplaar van een boekworm te hebben ontdekt. Wel heeft de kleine en zoo geduchte vijand der geleerde wereld zich lang schuil gehouden, maar de eer der gewaande ontdekking is den heer Savage op degelijken grond betwist. In een Berlijnsch tijdschrift werd in het laatste kwartaal van 1885 een artikel opgenomen van den heer Paul Lippert, bibliothecaris te Berlijn, waaraan het bovenstaande is ontleend. Hij voegt er bij, dat R. Hooke, lid der Royal Society te Londen, nu 220 jaar geleden, een levend exemplaar niet slechts in zijn bezit heeft gehad, maar het microscopisch heeft onderzocht, afgebeeld en beschreven in zijn *Mikrographia*, in folio verschenen te Londen 1665. Sedert dien tijd is hij nog verscheiden malen levend in handen gevallen van andere personen, maar opmerkelijk mag het heeten, dat een levende boekworm gedurende eene zóó lange reeks van eeuwen tot op den huidigen dag, eene groote zeldzaamheid is gebleven.

Niet de school kweekt den mensch op, maar het leven.
LEOPOLD VON RANKE.

Sterfgevallen.

FREDERIK-EMIEL SIMON, de uitvinder van den kleurensteendruk (chromo-lithographie), is volgens een bericht van 6 Juli, te Straatsburg overleden, 81 jaren oud.

DESIDERIUS VERVOORT, advocaat, oud vertegenwoordiger van Antwerpen en voorzitter van de wetgevende kamer, lid der koninklijke academie van Antwerpen, voorzitter van den *Cercle artistique*, te Brussel, en liefhebber kunstschilder, is den 9^{n} Juli te Boitsfort overleden, 76 jaren oud.

JACOB KARSMAN, te Antwerpen geboren den 22^{n} Januari 1828, is den 20^{n} Juni, door eigen toedoen, in zijne woning te Berchem overleden. Hij was een oude strijder voor de Vlaamsche zaak, een vriend van Th. en Jan Van Ryswyck, Leonard de Cuyper, K. Nys en andere tijdgenooten dezer mannen. In onderscheidene omstandigheden toonde Kobe Karsman, met eenen moed der zake waardig, dat hij van wijken noch toegeven wist, waar Vlaamsche belangen op het spel stonden, onder andere in een door hem gevoerd en van de bedoelde zijde gedenkwaardig rechtsgeding, bij hetwelk Julius Vuylsteke hem als advocaat ter zijde stond voor het hof van beroep te Brussel. Jacob Karsman bezat een meer dan gewonen dichterlijken aanleg, maar opleiding, grondige voorbereidende studie, taalkundige vorming en ontwikkeling waren hem vreemd en wij meenen niet dat hij zich ooit eenigermate hebbe beïeverd, om althans tot zekere hoogte in dit gemis te voorzien of zijne verbeeldingskracht te louteren. Hij had een groot gemak van schrijven en heeft dit dan ook veel gedaan. Onder andere gaf hij te Antwerpen in het licht: *De H. Katrina van Zweden*, 1843; *Dichtruiker* en *Sebastiaen van Portugaal*, 1844; *Zangloover* en *Rijmtuil*, 1854; *Lierblaedjes*, 1855; *Luitgalmen*, 1856; *Harpklanken*, 1857; *Aen het volk*, 1858, enz. In 1875-76 gaf hij het grootste gedeelte zijner schriften verzameld uit in 5 deeltjes (waarvan het laatste twee tooneelstukjes bevat), onder den titel van: *Nieuwe uitgave der volledige werken van Jakob Karsman.* Eindelijk in 1884 kwam bij B.J. Mees & c°, te Antwerpen, een pracht-kwartijn van de pers, met ruim 470 goed gevulde en meestal in twee kolommen bedrukte bladzijden, deels oude en deels nieuwe *Gedichten* van Jacob Karsman. Het is te bejammeren, dat de gaven en de werkkracht, die in Karsman scholen, niet naar den eisch en de regels der kunst tot rijpheid werden gebracht en bruikbaar gemaakt in den dienst van het goede, het ware en het schoone. De overleden schrijver is ter aarde besteld op de begraafplaats van het Kiel.

JAN HENDRIK DE BOLLE, den 21^{n} Maart 1821 te Meerbeek geboren en den 26^{n} Juli overleden in het nonnenklooster te Evere, was een hooggeleerd priester. Hij verbleef gedurende een 12-tal jaren in Amerika en schreef een gewaardeerd stichtelijk werk in de Engelsche taal. Er is ook in de Latijnsche taal een werk van hem gedrukt. Paus Pius IX droeg hem de waardigheid van kamerling op. De deugden en verdiensten van den overledene werden slechts geëvenaard door zijne echt christelijke nederigheid.

FRANS LISZT is den 31^{n} Juli overleden te Bayreuth. Hij was den 22^{n} October 1811 te Reiding, in Hongarië, geboren. Hij was de grootste pianist die ooit heeft geleefd. Toen hij nauwelijks 9 jaar oud was, muntte hij reeds uit door zijn voortreffelijk spel. Nadat hij, door toedoen van de graven Amadé en Szapary, een tijdlang te Weenen verder bekwaamd was door de uitstekende muziekkunstenaars Czerny en Salieri, liet

hij zich te Parijs en Londen hooren en verwierf er de welverdiende faam, een wezenlijk muzikaal wonderkind te wezen. Op veertienjarigen leeftijd schreef hij een zangspel, *Don Sancho*, in 1825 te Parijs vertoond, doch met weinig bijval. De jaren 1833, 1834 en 1835 bracht hij te Geneve door met uitsluitend en zonder op treden in het publiek, pianos te bespelen, als studieoefening. Hij kwam vervolgens weer uitvoeringen houden te Parijs, toog in 1837 naar Italië en bereisde van 1840 tot 1848 de meeste landen van Europa, overal het publiek in verrukking brengende door zijn weergaloos pianospel. In 1848 benoemde hem de hertog van Weimar tot zijn hofkapelmeester, eene betrekking die hij ieverig waarnam gedurende een 10-tal jaren. In 1859 (men zegt, omdat zijn voorgenomen huwelijk met eene prinses van Wittgenstein mislukt was), reisde hij naar Rome en omhelsde er den geestelijken stand; van sommige zijden evenwel, wordt beweerd, dat hij nooit tot de geestelijke waardigheid zou zijn toegelaten. Hoe of dit zij, het is zeker, dat hij te Rome den titel van abt bekwam en dat hij sedert dien denzelve altoos heeft gedragen, zonder dat bij onze wete, de kerkelijke overheid het heeft afgekeurd. Als toonzetter heeft hij een aantal verdienstelijke werken geleverd, onder andere *Tasso*, *Prometheus, Orpheus, Ste-Elisabeth* (deze 4 stukken, het laatste gedeeltelijk, werden in 1885 ten gehoore gebracht in de feestzaal der Antwerpsche wereldtentoonstelling), *Die Hunnenschlacht*, *Faust*, *Die Ideale*, enz., benevens zeer vele klavier- en orkeststukken, meesterlijke kerkelijke muziekstukken (zijn treffend *Requiem* werd in 1881 te Antwerpen uitgevoerd, ten aanhoore van den meester, op het naar hem genoemde festival, waarvan is gewaagd in onzen jaargang 1881, blz. 95), enz. Voor vele zijner toonzettingen, heeft Liszt ruimschoots geschept uit de rijke bron der oud-Hongaarsche muziek en daardoor hoogst eigenaardige werken voortgebracht. Liszt is ook opgetreden als schrijver, namelijk met verhandelingen over de muziek van Wagner en andere groote meesters. Sedert 1875 was hij bestuurder van de muziekacademie te Pest. Hongarië heeft zich voor hem een dankbaar vaderland betoond. Hij is voorloopig te Bayreuth begraven.

AUG.-NICOL.-MAX ROYER (DE BEHR), oud volksvertegenwoordiger voor Namen en als staathuishoudkundige zeer gunstig gekend, is te Antwerpen overleden, den 4^{n} Augustus. Hij was te Namen geboren in 1824.

VICTOR OUDART, tusschen 5 en 6 Augustus te Schaarbeek overleden, was den 2^{n} Februari 1815 te Brussel geboren. Als hoofdopziener der inrichtingen van weldadigheid en voor krankzinnigen, heeft hij aan het land gewaardeerde diensten bewezen. Hij heeft veel gedaan voor de verbetering der behandeling van krankzinnigen. Aan zijn toedoen is het te danken, dat onlangs te Lierneux, in de provincie Luik, eene kolonie voor krankzinnigen is gesticht, naar den trant van die van Gheel.

Oostersche spreekwoorden.

Een vos eindigt altijd met in een pelswinkel terecht te komen. Als er twee kapiteins op één schip zijn, zal het zeker zinken.

Artesische putten.

Sommige dagbladen schrijven sedert eenige dagen over eenen bijzonder diepen Artesischen put, dien men te Buda-Pest geboord heeft, en schijnen te gelooven dat er sprake is van eene gansch nieuwe onderneming.

Deze put bestaat reeds sedert 1878[1]

Hij is niet, gelijk men meldt, 951 meters diep, maar wel 970 meters, en geeft 11,917 hectoliters water.

Het aldus verkregen water heeft eene warmte van 73 graden Fahrenheit.

Hierbij zij gezegd, dat die put het werk is van den ingenieur Willem Tzigmondy.

Wij zijn dus reeds ver boven den uitslag, verkregen door het boren van den beroemden put van Grenelle, welke in 1841 de bewondering van Europa verwierf. De diepte van dezen put is slechts 550 meters, en het water bereikt slechts 28 graden warmte.

Het vraagstuk der Artesische putten verdiende wel op nieuw in aanmerking te komen. Daarin bestaat - alle woordspeling ter zijde gelaten - eene onuitputbare bron van voordeel en, in zekere mate, de aanvang eener omwenteling op het gebied van zuinigheid en nijverheid.

Reeds in 1860 begreep de heer Degousée, fabrikant te Tours, het voordeel, dat, ten opzichte der nijverheid, uit het gebruik der onderaardsche wateren te trekken is. Hij deed binnen den omtrek zijner zijdefabriek eenen Artesischen put graven ter diepte van slechts 140 meters, en deze gaf eene hoeveelheid van 1100 liters water per minuut. Dit water stortte zich in een groot scheprad, welks wenteling alle getouwen der fabriek in beweging bracht.

Gelijk men ziet, heeft men daar slechts de kosten te dragen eener eerste aanlegging.

Maar het groote punt bestaat hierin, door het boren tot op eene genoegzame diepte, water te verkrijgen, dat eenen zeer hoogen warmtegraad bezit en dat men zou kunnen aanwenden tot huiselijk gebruik, tot verwarming der woningen, ten gebruike der wasscherijen, der bad- en nijverheidsinrichtingen.

De warme bronnen van Frankrijk veroorloven ons de mogelijk te verkrijgen uitkomsten te berekenen. De wateren van Plombières hebben 74 graden warmte, dus nog eene grootere warmte dan die van den put te Buda-Pest.

De bron van het park te Chaudes-Aigues, in het departement Cantal, heeft 88 graden warmte, zoodat men de hand niet houden kan in den wasem die er uit opstijgt.

De bewoners der streek wasschen er hun lijnwaad in en gebruiken het om hun eten te koken. De huismoeders dompelen er hunne potten in, waarin ze hunne spijzen bereid hebben, die in het waterbad zeer spoedig gaar worden. Des zomers wordt het water gebruikt voor baden en 's winters om de woningen te verwarmen. Men heeft er eene inrichting gesticht voor het kunstmatig uitbroeden van eieren, wat uitstekende uitkomsten geeft; alsook fabrieken, waar men laken en geweven wollen stoffen volt.

De door de wateren van Chaudes-Aigues dagelijks voortgebrachte warmte, staat gelijk aan die, veroorzaakt door het verbranden van 12,000 kilos hout of 5,500 kilos steenkolen.

(1) In den jaargang der *Vlaamsche School* van 1879, blz. 20, vindt men belangrijke inlichtingen over den aanleg van den bedoelden put. Volgens de toenmalige opgaven, zou de hitte van het water 161 graden Fahrenheit hebben bedragen. Blijkens het bovenstaande, zou de warmte van het nu verkregen water niet boven 73 graden Fahrenheit gaan.

Volgens door de ondervinding gestaafde berekeningen, vermeerdert de warmte in de verhouding van omtrent één graad op dertig meters, naarmate men in de diepte der aarde neerdaalt. Men mag dus hopen, tot eene warmte van meer dan 100 graden te geraken, als men tot over de 3000 meters diepte boort, iets wat onze werktuigen ons volkomen toelaten te bereiken.

Ik zal niet verder uitweiden over de aanmerkelijke voordeelen, die men zou kunnen behalen door het in die diepte gevonden kokend water tot de oppervlakte der aarde op te voeren.

Welke prachtige werkelijke uitkomsten zou men voor het algemeen belang verwerven met het tiende- deel der millioenen, die door het publiek onnoozel in hachelijke ondernemingen geworpen worden!

EMIEL GEOFFROY.

Stad Brugge.

Inhuldiging der standbeelden van Breidel en de Coninc.

Letterkundige wedstrijd. De stedelijke commissie der Breidel en de Coninc feesten, noodigt de Vlaamsche dichters van België, tot een algemeenen prijskamp, voor het opstellen van een z a n g g e d i c h t ter eere der Brugsche helden van 1302.

Bepalingen: 1. Het gedicht moet oorspronkelijk en onuitgegeven zijn, en geschikt om, tijdens de plechtige onthulling der standbeelden, gezongen te worden op de Grootemarkt te Brugge, met begeleiding van orkest.

2. Het zanggedicht mag weinig meer dan honderd versregelen tellen.

3. De mededingers mogen zich op geene wijze bekend maken. Ieder ingezonden stuk moet eene kenspreuk dragen, welke herhaald zij op een gesloten omslag, den naam des schrijvers en dien zijner woonplaats bevattende.

4. De handschriften zullen vóór 15 October 1886, aan den heer burgemeester der stad Brugge, vrachtvrij toegestuurd worden.

5. Een verguld zilveren eeremetaal en eene som van 250 fr., zullen aan den schrijver van het bekroonde gedicht geschonken worden.

6. De stedelijke feestcommissie zal vijf kunstrechters benoemen.

7. Men mag de niet bekroonde werken, binnen 30 dagen na de uitspraak der jury, terugvragen. Na dit tijdverloop, zullen de overblijvende omslagen vernietigd worden.

8. De plechtige bekroning van den prijswinnenden dichter zal tijdens de Breidel en de Coninc feesten plaats hebben.

De voorzitter der stedelijke feestcommissie,
A. VISART, burgemeester.
De schrijver,
E. GILLEMAN.
De voorzitter der afdeeling van het zanggedicht,
N. DE PAUW,
lid der koninklijke Vlaamsche academie.

Dahlias.

Deze bloem, die in September hare grootste pracht bereikt, ontving haren naam naar den beroemden kruidkundige Dahl, hoewel de Duitschers haar meestal Georgine noemen. Zooals men weet, wordt zij aangetroffen in alle kleuren, blauw alleen uitgezonderd. Zij behoort eerst in Juli te bloeien, ofschoon men in Juni reeds enkele voorloopers heeft. Op het laatst van April verdeelt en reinigt men de knollen en zet ze in een zonnig vertrek, waar men ze eerst laat uitschieten. Wanneer er in Mei geene nachtvorsten zijn, kan men ze onder de opene lucht laten, maar de minste nachtvorst op de jonge spruiten zet den bloei achteruit. Men kan ook de knollen in April, in een kouden bak leggen, tot dat de spruiten uitschieten, dan verdeelen, weer inleggen en laten tot 20 Mei, wanneer zij kunnen verplant worden. Zij moeten zoo diep worden ingeplant, dat de knol even met aarde is bedekt. Van de spruiten laat men er later, na het verplanten, slechts eene staan en snijdt de overige weg. Van jonge, teedere spruiten kan men ook afzetsels (stekken) nemen. Dahlias, van afzetsels gewonnen, groeien zoo hoog niet als van knolplanten. Van de in kas of kamer gebroeide knollen, moeten de afzetsels in Maart worden genomen. Men snijdt ze bij een knoop of dicht bij den knol af en steekt ze ieder afzonderlijk in een nauwen pot. In eene warme kas vatten zij spoedig wortel; zij moeten met eene glazen klok bedekt blijven; als ze wortel hebben geschoten, verplant men ze in potten, niet te groot, went ze langzamerhand aan de buitenlucht, maar zet ze niet vóór einde Mei of het begin van Juni in den kouden grond. Goed opbinden en veel water geven. In den herfst, wanneer het loof een vorstje heeft gehad, haalt men de knollen uit den grond en bergt ze in eene droge plaats, waar de vorst zich niet laat gevoelen. In kelders bewaren deugt niet. Men doet best, ze in asch, zemelen, droog zand, turfmolm of iets dergelijks te leggen.

G.N.

De olifant.

In dien voorhistorischen tijd, waarin geen menschengeheugen meer kan reiken, waarin wellicht nog geen mensch het aanzijn had ontvangen, omdat zijn tijd nog niet was gekomen; in dien voorhistorischen tijd, waaraan slechts enkele sagen van hemelbestormende Titans en reuzen, die Jupiter met zijn bliksem verpletterde en Neptunus met zijn drietand bedwong, zijn verbonden, - toen, toen de bergen als schuimblazen uit het binnenste der aarde opstegen, toen rotsen over rotsen stortten en de zeeën buiten hare oevers dreven, - toen bestond een geweldig diergeslacht, een geslacht van monsters en kolossen, onder wier schreden de aarde beefde, voor wier stoot de boomen als grashalmen bogen, wier krachtige tanden het hout der takken verbrijzelden, als onze schapen het kruid des velds. Deze monsters behoorden tot den omwentelingstijd des aardbols; in de eindelooze wildernissen, waar varenkruiden, als dennenboomen zoo hoog, weelderig opschoten, waar het gras als een dicht bosch de bedding der stroomen insloot, waar de wouden met reuzenboomen bevolkt waren, - daar vond ook de vraatzuchtige reuzenluiaart, *megatherium* genoemd, en zijn mededinger, *dinotherium*, met de beide geweldige zijwaarts gebogen houwers, ruimte en voedsel voor zijn leven. Tegenover deze reuzen der oude wereld verhief zich een andere kolossus in de nieuwe wereld, wien de wetenschap den naam *mastodon* gegeven heeft. Ofschoon in vele opzichten met den olifant overeenkomend, is hij toch in bouw en grootte van dezen zeer verscheiden; de sterkte zijner beenen is veel grooter dan bij den olifant; een enkele tand, waaruit vreeselijke spitsen opschieten, weegt twee pond en daarboven. Dit dier leefde op vochtige moerasgronden en aan den oever der rivieren, waaruit het met zijne geweldige slurf het water opzoog.

De inboorlingen van Virginia hebben eene merkwaardige sage, die verhaalt, dat de Schepper den mastodon vernietigd heeft, opdat de menschen zich konden uitbreiden. Maar de strijd was verschrikkelijk geweest. De monsters hadden vastgestaan als rotsen en hadden niet willen wijken. Toen had Manito, de Groote Vader, naar zijnen donder gegrepen en ze allen ter aarde geworpen, één slechts uitgezonderd. Deze laatste reus had de bliksems met zijnen kop afgeweerd en den een na den ander, zooals zij waren gevallen, weer afgeschud. Eindelijk echter, in de zijde gewond, was hij naar de groote meren gevloden, waar hij thans nog leeft.

Dieren, gelijk de genoemde, konden niet op aarde blijven. Toen de stormen, die de zeegolven over de bergen joegen, hadden uitgewoed, en het vuur, dat den granietsteen deed koken, uitgebrand was, toen schiep de Heer der wereld den mensch, en met hem kwam evenwicht en overeenstemming, orde en vrede in het ontroerde element. In het nieuwbegonnen leven, in de nieuwe menschelijke orde der dingen vonden die dierkolossen geen plaats meer; daarom liet de Schepper ze ondergaan. Slechts de olifant, de rhinoceros en het nijlpaard hebben hunne zwaarwichtige massa's uit de schipbreuk der oude geslachten gelukkig gered, om getuigenis af te leggen van een verdwenen geweldigen tijd, en om de menschen te

herinneren aan de reuzen der voorwereld, die door dezelfde kracht werden gevormd en vernietigd, die de mugjes in den zonneschijn komen laat en verdwijnen.

Als het laatste lid van 't ondergegaan dierrijk moeten wij den mammouth aanmerken. Deze komt in alle hoofdkenmerken met onzen tegenwoordigen olifant overeen, die in allen gevalle eene spruit van dezen zijn voorvader is. In het ijs van Siberië, namelijk aan den Lenastroom, is die oude olifant niet alleen met zijne beenderen, maar ook met vleesch, huid en haar nog gaaf bewaard gebleven Hij was 18 voet hoog; grove roodachtige wol vormde zijne huid; lange, zwarte stijve haren vielen hem als manen over den rug af. Zijne leden waren nog plomper, zijne slagtanden nog geweldiger, dan die van den olifant onzer dagen. In zijne maag vond men vermolmde dennentakken - nevens zijne wollige bedekking der huid, een bewijs, dat het klimaat van Siberië in geenen deele heet was.

Onzen olifant vinden wij echter slechts nog in de heete zon van Azië en Afrika, en zijne bijna naakte huid, ofschoon een duim dik, is zelfs voor insectensteken gevoelig geworden. Doch in grootte en kracht komt hij dicht bij den mammouth. De Aziatische olifant bereikt nog altoos eene hoogte van 14 tot 15 voet; zijne beide slagtanden zijn de helft langer dan de grootste man, namelijk 9 voet, en ieder tand is zoo zwaar als een volwassen mensch: 150 pond. Zoo is de olifant een waardig nakomeling van 't verdwenen reuzengeslacht. Bij hem vergeleken, is de sterke leeuw, de koning der dieren, zwak en klein evenals een hond tegenover een os, en de vreeselijke tiger slechts als een katje tegenover een paard. Met zijne slurf zuigt de olifant niet minder dan anderhalf centenaar water op en blaast het 10 voet in de hoogte. De kameel, als het sterkste lastdier, vermag den zwaren last van 1200 pond te dragen, maar de olifant torscht 40 centenaars op zijn geweldigen rug; dat hij vroeger een geheelen oorlogstoren met strijdbare soldaten in den slag bracht, is immers bekend Zijne kracht is zoo groot, als die van zes paarden. 't Gewicht zijns lichaams komt met dat van 50 menschen overeen, want het bedraagt de ontzettende zwaarte van 8000 pond.

't Wonderlijkste aan den olifant is zijne slurf of tromp. Deze slurf is een verlengde neus, eene dubbele buis, die zich uitwendig in de neusholten voortzet, en inwendig met eene dradige zenuwachtige huid bekleed is, waar rondom duizende kleine spieren liggen, die in elkander geslingerd zijn en zoo aangelegd, dat de slurf zich verlengen, verkorten en naar alle richtingen heenbuigen kan. De olifant kan zijne slurf, die 7 tot 8 voet lang wordt, tot op 2 voet intrekken; hij bezit daarin zulk eene kracht, dat hij niet alleen een mensch, maar den sterksten tiger er oogenblikkelijk mee ter aarde slaat, boomen uitrukt, en een gewicht van tweehonderd pond gemakkelijk opheft.

Zooals de os zijne horens, de leeuw zijne klauwen, zoo heeft de olifant zijne slurf tot een vreeselijk wapen ontvangen. De arm van den sterksten man, van den grootsten reus is zwak tegen dezen arm. En toch is zij ook weer de teederste, fijnste hand, die men zich maar kan voorstellen, in staat, om de kleinste geldstukken en zelfs verscheidene te gelijk van de aarde op te heffen, knoopen los te maken, sleutels in deuren om te draaien en bloemen te plukken; want de slurf eindigt in eene spits, die veel overeenkomst heeft met een vinger en nog buigzamer is dan de menschenvinger, en even fijn kan voelen als deze. Ja, nog meer, deze vinger kan ook ruiken, want in 't midden is eene opening, op wier binnenste men de beide neusgaten ziet, zoodat men met recht pleegt te zeggen: de olifant heeft zijnen neus in de hand. En deze neus is zóó fijn, dat het dier uit een gezelschap dadelijk dien persoon vindt, die iets voor

hem in den zak heeft. Kortom, deze slurf is het volmaaktste werktuig, dat eenig schepsel op deze aarde bezit; maar ze is ook zeer gevoelig en aan vele gevaren blootgesteld, want als er muizen of andere kruipende diertjes insluipen, kunnen die den grooten olifant om 't leven brengen. Daarom houdt hij haar in den slaap zoo dicht aan den grond, dat er niets anders dan lucht kan binnendringen.

De slurf, dit bewonderenswaardig meesterstuk der natuur, verheft den olifant verre boven zijne verwanten, den onbetembaren rhinoceros, het domme rivierpaard, het ruwe zwijn. Bij deze dieren is de bovenkaak verlengd, de slurf aangewezen, maar hare volle ontwikkeling is halverwege staande gebleven; en zoo is ook in hunne zielen niet dat heldere licht opgegaan, 't welk ons plotseling uit den olifant te gemoet straalt en verrast. De slurf vormt eene oneindige klove tusschen den olifant en de leden zijner familie, die de natuurkundige ‘dikhuiden’ noemt, even als de vrije beweegbare duim aan onze hand ons 't recht geeft, om alle geestelijke verwantschap met den orang-outang, die vier handen en vier vingers heeft, te ontkennen. Want de ontwikkeling der geestelijke kracht geschiedt altoos tegelijk door de ontwikkeling van het werktuig des lichaams, waaraan de werkzaamheid der ziel is verbonden; als een nieuw hooger werktuig ontstaat, ontstaat ook de nieuwe hoogere kracht.

De vier pooten des olifants staan als vier dikke, sterke zuilen, waarop het zware gebouw des reusachtigen lichaams rust. Plomp en stijf, kunnen zij slechts vertrappen en verpletteren, wat onder hun bereik komt. Even als het zwijn, met zijn korten stijven hals en onbeweeglijken rug, is ook de olifant niet tot snelle wendingen geschikt; maar zijne slurf maakt hem buigzaam, die wendt hij met bliksemsnelheid naar alle zijden, naar boven en beneden, rechts en links. De bek des olifants ligt zoo diep in 't benedendeel van den kop, dat hij een deel der borst schijnt te zijn. De olifant zou zich te vergeefs moeite geven, daarmee aan den grond te reiken, om zijn voedsel te vatten; want de hals, waarop de kop zit, is zoo kort, stijf en dik, dat hij zich in 't geheel niet laat buigen. De slurf echter plukt het gras, gelijk zij 't loof van de boomen scheurt; zij put het water en spuit het in den bek. Zijn de olifanten heet en dorstig, dan zuigen zij water in de slurf en besproeien alle deelen huns lichaams daarmee. Zetten zich insecten in de plooien en weeke deelen der huid, dan trekken zij de laatste samen, om de vliegen dood te drukken, en slaan naar haar met staart, ooren en slurf; wordt de plaag erger, dan breken zij met de slurf takken van de boomen, om de lastige gasten te verjagen, of maken lange stroobossen, om daarmee te waaien; helpt dit alles nog niet, dan verzamelen zij eene menigte zand in de slurf en bedekken alle gevoelige plaatsen daarmee, wat zij, slim genoeg, vooral dan doen, als zij zich gebaad hebben. Wat ware de olifant zonder slurf? Bij al zijne sterkte, een zwak dier, bij al zijne

loosheid, ongeschikt; hij moest verhongeren en verdorsten en kon in 't geheel niet leven.

Inderdaad, als een dier op den grond zijn voedsel zal zoeken, moet de lengte van zijnen hals in verhouding staan tot de lengte der pooten; het moet, door zijnen kop te buigen, de aarde met de lippen kunnen aanraken, zonder de pooten te krommen. Zijn die pooten lang, dan moet ook de hals het zijn; maar deze inrichting was niet overeen te brengen met zulk een grooten, zooveel honderde ponden wegenden kop, als die van den olifant, wiens gewicht zooveel te zwaarder zou te dragen zijn, hoe langer de hals was. De giraffe, die haar voedsel met den bek moet grijpen, heeft een langen buigzamen hals, maar ook een kleinen lichten kop. Daarentegen moet bij dieren, wier kop sterk en zwaar is, en bestemd om krachtige sterke bewegingen uit te voeren, de hals meer of minder kort zijn, zooals bij de ossen. De olifanten echter zijn veel grootere dieren, met een van de aarde verwijderden kop, wiens omvang in verhouding staat tot de reusachtige slagtanden, waarmee de bovenkaak gewapend is. Het gewicht des lichaams is buitengewoon en vandaar is de dragende hals zeer kort. Maar de lengte der slurf vervangt de kortheid van den hals en hare buigzaamheid zijne stijfheid.

Door zijne hooge pooten kan de olifant toch zijne groote plompe massa zeer snel bewegen, zoodat zijn gewone gang overeenkomt met den draf des paards; zijn draf echter is nog sneller dan de galop van het snelste paard. De mensch, dien hij oogenblikkelijk in den loop inhaalt, zou hem niet kunnen ontkomen, als het dier zijne groote lichaamsmassa zoo snel zij- en rugwaarts wenden kon, als hij haar voorwaarts beweegt; zoo echter ontkomt men hem door gepaste wendingen. Hij is ook een zeer goed zwemmer en draagt groote lasten gemakkelijk over rivieren, waarbij hij, om lucht te scheppen, zijne slurf in de hoogte houdt.

(*Wordt voortgez.*)

Tentoonstelling voor schoone kunsten te Gent.

De driejarige tentoonstelling, te Gent, op 15 Augustus geopend, komt ons wat de schilderkunst betreft, min belangrijk voor dan hare voorgangster; wij treffen er talrijke oude kennissen aan, en ook onder de nog al menig vuldige beeldhouwwerken zien wij er verschillige voor de tweede maal; klein in getal zijn de bouwkundige teekeningen, en die weinige hangen dan nog te zoeken op eene bovenzaal, tusschen eenige plaatsneden en andere teekeningen.

De beeldhouwers kregen even als verleden jaar te Antwerpen den voorrang; hunne werken zijn zeer gunstig geplaatst in de voorzaal, terwijl grootere stukken eereplaatsen bezetten in de verschillende zalen. Daar zien wij den *Paardentemmer* van Th. Vinçotte (zie blz. 83), de *Fonteingroep* van J. Lambeaux, *Het nest* van I. De Rudder, de *Rustende os* van L. Mignon, een meesterstuk, in brons gegoten te Brussel bij H. Luppens, en bestemd voor het Handelsgebouw te Luik, geboorteplaats van den uitvoerder.

Van G. Geefs (Antwerpen) bewonderen wij een fraai bronzen standbeeldje, de *Stad Antwerpen* voorstellende, alsook een goed gelijkend borstbeeld van den pianist Potjes. Goede koppen en portretborstbeelden hebben wij aan te teekenen van E. Cantillon, A. Chainaye, J. De Keyser, P. De Vigne, J. Dillens, J.M. Gaspar, J. Herain, G. Rombaux, A. Van den Kerckhove, allen te Brussel of in de voorsteden der

hoofdstad gevestigd. Eene *Bacchante* en een *Vrouweborstbeeld* vol verdiensten van de juffrouwen H. en A. Van den Kerckhove mogen wij niet vergeten, evenmin als het goed gelijkend portret van den toondichter J. Mertens door J.A. Van den Kerckhove, dat wij elders nog zagen. De door J. De Vigne tentoongestelde koppen zijn die van de beelden van Breidel en de Coninc, door hem uitgevoerd voor de stad Brugge.

Voorts hebben wij van C Godebski (Parijs): portret van wijlen J. Servais, in marmer; van O. Maes (Dendermonde): portret van een luitenant-generaal, in marmer De bronzen borstbeelden van J. de Borchgrave door L. Mignon, en van den hoogleeraar P.J. Van Beneden door J. Willems, zijn allerbest gelukt

De Gentsche beeldhouwers L.J. Mast en D. Van den Bossche leveren goed gelijkende portretten; van den eerste hebben wij een pleisteren borstbeeld en eene *Bacchante*, van den tweede, de portretten van E. Morel en van d^{r}. D. Van Monckhoven, alsook eene bronzen groep, *Nimf en Pan*, voor de verloting bestemd; de half verheven beeldwerken de *Geschiedenis der beeldhouwkunst: Egypte*, *Griekenland*, *Rome en de middeleeuwen*, van L. Van Biesbroeck, zijn goed opgevat en bewerkt, even als zijn pleisteren beeld *Mignon.*

Tusschen de Antwerpsche beeldhouwers moeten wij met lof vermelden L. Dupuis, A. Van Beurden, F.C. Van Luppen en J. Weyns.

Godsdienstige beelden zijn weinig in getal. J. Antoine (Laeken) zond een *Joannes den dooper*, en J. De Keyser (Brussel) borstbeelden van *David* en van *St.-Jan*, in brons en in gebronsd pleister.

J. Del Siena (Brussel) geeft een welgelukt *Saphobeeld* te zien en G. De Vreese (idem), *David het hoofd van Goliath aan het volk vertoonende;* een *Toovenaar*, pleisteren standbeeld van E. Deplechin (Rijssel), behoort ook bij de degelijke werken vermeld te worden; G. Van der Linden, een Antwerpenaar, te Leuven gevestigd, beitelde een marmerbeeldje, een *Pruilend kind* voorstellende, terwijl F. Van Havermaet (St.-Nicolaas) ons *De rust* vertoont; het fraai marmerborstbeeld van mev. de gravin de Lalaing, door Th. Vinçotte, schijnt ons wat al te vlak en vlok bewerkt.

Bij de opening der tentoonstelling was de catalogus niet volledig; derhalve zijn van sommige schilderstukken de namen ons onbekend. Tusschen de werken van Fransche meesters hebben wij reeds de navolgende merkwaardige aangeteekend: *Kaled*, van A. Agache; *Asschepoetster*, van J. Bertrand; *Justinianus*, eene monumentaal schoone schilderij, van J.J. Benjamin-Constant, die men veel beter zou geplaatst hebben ten einde van de middenbeuk, waar thans het raadselachtig doek hangt van C. Montald (Gent), den *Strijd van het menschdom* voorstellende; *De kunstrechters*, van H. Gervex, is eene welgelukte samenstelling, die wij echter wat meer zouden willen afgewerkt zien; de *Liedjesventer te Parijs*, van V.G. Gilbert, is eene puike schilderij te noemen, even als het *Avondfeest*, van J. Beraux.

De Paaschavond, een koster die kerksieraden poetst, van Martin-Kavel, mist diepte en waarheid: moet die koster, hoe vlijtig ook, heel dien boel in orde brengen, dan krijgt hij vast met Beloken-Paschen nog niet gedaan; A. Moreau geeft ons goed getypeerde schaakspelers te zien in zijn stuk getiteld: *In het prieel.* Al de voornoemde schilders wonen te Parijs, even als V. Brozik, een Oostenrijker, die verleden jaar te Antwerpen zoo grooten bijval genoot met zijne *Veroordeeling van Jan Hus.*

R. VAN DER WEYDEN. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

Hier heeft hij: *Rudolf II bij zijn alchimist*, alsook een g o e d g e s c h i l d e r d vrouweportret.

E. Carpentier, ook nog immer te Parijs gevestigd, heeft eene uitmuntende schilderij gemaakt:

Mevrouw Roland te St.-Pelagie die door licht vrouwvolk wordt bespot; Het wed, eene herinnering aan Bretanje, is mede zorgvuldig gepenseeld; de welgetroffene *Zeebonken*, van mev. V. Demont-Breton (Montgeron), een puik stuk, is aangekocht voor het stedelijk museum van Gent.

Onder de verdienstelijkste s c h i l d e r s t ukken van Vlaamsche meesters, dien naam waardig, tellen wij: *De landverhuizers*, van E. Farasijn, een groot stuk, dat ons hier veel meer bevalt dan in Antwerpen. In het uitmuntend geschilderd stuk van Karel Ooms (zie blz. 105) verlangden wij meer samenhang; ook bij H. Schaefels bestaat zoo wat hetzelfde gebrek: het hoofdonderwerp treft den toeschouwer niet genoeg; beiden geven ons echter twee zorgvuldig bewerkte bladzijden oudheidkunde, de eerste aan kleedij en wapentuigen, de tweede voor wat betreft den scheepsbouw; K. Verlat heeft twee puik geschilderde meisjes onder eenen regenscherm, getiteld: *Een dag van St.-Medard,* voorgesteld; hij bekleedt de eereplaats der tentoonstelling.

J. Stallaert (Brussel), *De blinde en zijn gids door honden aangevallen*, ontleend aan Homerus, is een talentvol stuk, grootsch van samenstelling, maar niet genoeg naar de natuur gezien. A. Struys, *Teleurstelling*, is eene zeer oude kennis (zie 1879, blz. 99 en 119).

B. Van Hollebeke (Brussel) ontzag zich geene moeite om een groot geschiedkundig doek te schilderen, voorstellende de *Laatste oogenblikken van J. Breughel*, *bijgenaamd*

de fluweelen; het geheel gaat mank aan samenhang van kleur en wordt daardoor gedeeltelijk raadselachtig.

H. Timmermans maakt hier een goed figuur met zijne *Beeldhouwerswerkplaats*, reeds in Antwerpen gezien; dat is ook het geval met den *Wever*, van J. Van Snick, van Nieukerken, die hier nog een verdienstelijk stuk heeft, getiteld: *Gedwongen verkoop;* P. Verhaerts *Verliefde* is rijk van kleur; F. Van Kuyck is oprecht geestig met zijn *Meê naar 't varken*: eene lachende boerin, die een schreiend kind in eene mand draagt en, om het bang te maken, dreigt het bij het varken te brengen; J. Wagner is veel aangenamer van kleur in zijne *Jonge boerin met hoenders* dan in zijn *Grootvader en neef;* de *Asschepoetster* van V. Lagye is niet genoeg afgewerkt, zeer verdienstelijk van toon, maar fletsch van kleur.

(*Wordt voortgezet.*)

Rogier van der Weyden, 1400+1464.

Rogier van der Weyden, de eerste en de voornaamste schilder van dien naam, aanschouwde het eerste daglicht te Doornik, ten jare 1400. Een kwart eeuws geleden, kon men niet zoo stellig de geboorteplaats van den kunstenaar bepalen. Volgens de heer A. Wauters, archivist te Brussel, toen meende, werd hij waarschijnlijk in de hoofdstad van Brabant geboren. Wijlen de heer B. Du Mortier vond echter in een oud register der schildersgilde van Doornik eenen Rogelet of Rogier de le Pasture aangeschreven, geboortig van dezelfde stad, en vermeld den 5^{n} Maart 1427[(1)] als leerling van Robert Campin, den 1^{n} Augustus 1432 als meester. Niet ongegrond scheen aldra de veronderstelling, dat de naam van der Weyden wel de vertaling van de le Pasture kon zijn. Nieuwe ontdekkingen van den heer Pinchart in het Doorniksch archief veranderden de veronderstelling in onbetwistbare zekerheid[(2)]. Volgens den heer A. Wauters was van der Weyden gehuwd met Elisabeth Goffaerts; welnu, verscheidene akten toonen

(1) Volgens den ouden stijl van het stuk: 1426.
(2) Vergelijk *de Vlaamsche School,* 1863, blz. 67.

DE AFDOENING VAN HET KRUIS, DOOR ROGIER VAN DER WEYDEN, IN HET ESCURIAAL.

Rogier de le Pasture te gelijk met zijne echtgenoote Elisabeth Goffaerts, als renten bezittend op de stad Doornik, in andere woorden, de echtgenoote van de le Pasture is dezelfde als de vrouw van van der Weyden. Daarenboven vermeldt een rekeningboek der Doorniksche schildersgilde, eene betaling voor de waskaarsen bij het St.-Lucasbeeld geplaatst, ter gelegenheid van den lijkdienst van meester Rogier de le Pasture, geboortig van deze stad en woonachtig te Brussel: '*pour les chandelles qui furent mises devant saint Luc*, *à cause du service de maistre Rogier de le Pasture, natif de cheste ville de Tournai, lequel demourait à Bruxelles.*' Er bleef dus geen twijfel meer over, de le Pasture van Doornik is dezelfde als van der Weyden, later te Brussel gevestigd. Hij was, gelijk wij hoorden, leerling van Robert Campin, en niet van Van Eyck, zooals Wauters voorgaf, tenzij men veronderstelle dat hij beiden voor meesters had. Het magistraat van Brussel stelde in 1436 Rogier aan tot ambtelijken schilder der stad, eenen post dien hij bekleedde tot aan zijnen dood, in 1464.

Talrijke en talentvolle werken maakten des kunstenaars naam tot verre over de grenzen bekend; bij eene omreize in Italië werd hij daar als een vorst der kunst ontvangen en gehuldigd. Bij de Italiaansche schrijvers heet, hij *Rogerius Gallicus*, *Rogel Flandresco*, *Ruggieri de Brugis.* Gozewien, kleinzoon van onzen Rogier, de beeltenis zijns grootvaders op een zijner eigene tafereelen afmalend, herinnerde in een opschrift dat men hem den Apelles zijner eeuw noemde[(1)]. 'Een groot schilder' heette hij ook in den mond van den beroemden Albert Dürer, en de dichter Lampsonius riep opgetogen uit: 'O meester Rogier, welk een eenig kunstenaar waart gij!' Die vleiende beoordeelingen werden uitgelokt door de schilderingen, ten stadhuize van Brussel uitgevoerd.

De ambtelijke schilder van Brussel vervaardigde namelijk in die hoedanigheid, benevens meer andere tafereelen, ter versiering der raadskamer van het stadhuis, vier groote stukken, welke tot in de zeventiende eeuw de bewondering der kunstkenners verwekten, maar naderhand, men weet niet hoe, spoorloos verdwenen. De beschrijving bleef er echter van bewaard. De onderwerpen waren aan de rechtsoefening ontleend.

(1) Zie *de Vlaamsche School*, 1882, blz. 17.

Twee der tafereelen vertoonden trekken uit de geschiedenis of uit de legende van keizer Trajan. Op het eerste zag men aan eenen kant den keizer zijn leger stilhoudend om de klachten eener weduwe, recht eischend over den moord van haren zoon, te aanhooren; aan den anderen, de strafuitvoering van den schuldige. Het tweede bevatte insgelijks twee

voorstellingen: eenerzijds paus Gregorius-de-Groote, des hemels genade afsmeekend voor den keizer; anderzijds, dezelfde paus, verblijd van die gunst van hierboven bekomen te hebben, het graf van Trajan openend en na vier eeuwen de tong ongeschonden vindend, die immer rechtvaardig vonnisde. Herkenbald, volgens de legende, rond 1020, een amman of magistraat van Brussel, die, ofschoon bedlegerig, zijnen eigen neef onthoofde, omdat hij eene weerlooze vrouw had aangerand, was de held der twee andere tafereelen. Een verbeeldde de bloedige strafuitvoering; op het ander zag men den strengen rechter, de hostie vertoonend, van den hemel hem aangebracht, toen de bisschop hem de communie weigerde dewijl hij geene boete wilde doen over dien doodslag.

Wij zullen niet stilhouden bij de lange lijst der kunststukken, aan Rogier met min of meer recht toegeschreven; zeggen we liever een woord over een tafereel van hem, onlangs door den heer Ch. Justi in Spanje in het Escuriaal ontdekt(1). Het is een gekruisigde Christus, benevens de H. Maagd en Joannes, in gothieken trant, $3^{m}60$ hoog, $2^{m}20$ breed. Passavant dacht er reeds een werk van Rogier in te erkennen. Een inventaris der schilderijen van 't Escuriaal, in 1674 opgemaakt, en de daarin voorkomende geschiedkundige bijzonderheden, brachten den heere Justi het bewijs van de gegrondheid dezer toekenning. Rogier van der Weyden schilderde het tafereel voor de kapel van Scheut, van welke Karel-de-Stoute in 1450 den eersten steen legde. De kapel van Scheut, bij Brussel, voordezen door Karthuizers bediend, behoort thans bij het gesticht der Belgische missionarissen van Mongolië. De schilderij, door Philippus II, eenen bewonderaar van den Vlaamschen meester, aangekocht en naar Spanje gevoerd, strekte vooreerst ter versiering van eene der zalen van 't koninklijk jachtpaleis in het woud van Valsain, bij Segovië, en werd later in 't paleis van het Escuriaal ter opluistering van het altaar der sacristij benuttigd. Rond 1656, onder Philippus IV, moest de Kruisiging de plaats ruimen voor de beroemde Maagd-met-den-parel van Rafaël, en de schilderij van den ouden Vlaamschen puikschilder werd verbannen naar eenen duisteren schuilhoek achter het hoogkoor, waar men ze thans erg beschadigd aantreft.

Wildemans kunst van vuurmaken.

Darwin verhaalt, dat hij de inboorlingen van Tahiti op de volgende wijze vuur zag maken. Zij nemen een plankje van wit licht hout, leggen dit plat op den grond en wrijven dan met het uiteinde van eene recht gehoudene houten staaf hevig en snel op dit plankje rond. In weinige seconden krijgen zij aldus vuur; maar voor iemand, die aan deze wijze van vuurmaken niet gewoon is, gaat dit natuurlijk minder snel en vordert dan veel inspanning. Andere wilden maken vuur, door met een houten stok fel en snel over droog hooi te wrijven. Anderen nog krijgen dit gedaan, door een plankje schaafsgewijs over een op den grond vastgedrukt plankje te wrijven. Beide plankjes nemen zij vrij dun.

Kroniek.

(1) Zie over het *Escuriaal*, onzen jaargang 1874, blz. 151.

Antwerpen. *Prijskamp van Rome* (zie blz. 88). De beoordeeling had den 3n September plaats. Het te behandelen onderwerp was de *Zegepraal van Diagoras*. 'Diagoras van Rhodes die vroeger den roem van zijne geboorte nog vermeerderd had door eene overwinning, in de Olympische spelen behaald, geleidde twee zijner zonen in het worstelperk, die mededongen en de kroon wegdroegen. Nauwelijks hadden zij dezelve ontvangen, of zij plaatsten die op het hoofd huns vaders, tilden hem op hunne schouders en droegen hem in triomf tusschen de toeschouwers, die hem geluk wenschten en bloemen toewierpen. Onder de menigte riep men: Sterf, Diagoras, er blijft u niets meer te wenschen over.' Uitslag. 1e prijs, C. Montald; eerste 2e prijs, J. Middeleer; tweede 2e prijs, H. Richir; eervolle vermelding, J. Rosier. De stukken waren tentoongesteld van 4 tot 19 September. In de Antwerpsche bladen wordt de uitspraak der jury tel beknibbeld, ja zelfs onvoorwaardelijk afgekeurd en verkeerd en onbillijk genoemd.

- Een beeld, de *Onheilzaaier*, als eerste studiewerk ingezonden door Willem Charlier, die in 1882 den prijs van Rome behaalde, was van 4 tot 12 September in de Venusstraat tentoongesteld.

- In 1887 zal de prijs van Rome voor bouwkundigen te verdienen zijn. De bekroonde geniet gedurende 4 jaren eene studiebeurs van 4000 fr. 's jaars. Er kan een 2de prijs (eeremetaal van 300 fr.) en eene eervolle vermelding worden toegekend. Aan den prijskamp gaat een examen van aanvaarding vooraf. Onder overlegging van de gewone stukken (akte van geboorte of inburgering enz.), kan men zich laten inschrijven aan de academie van schoone kunsten te Antwerpen, te weten: 1. voor het examen, tot 18 December 1886, 's middags; 2. voor den prijskamp, tot 4 Juni 1887, 's middags. Het examen is af te leggen den 11n Januari 1887; de prijskamp wordt geopend den 21n Juni 1887, 's middags.

- Met goedvinden van den gemeenteraad, gaat de schilderij van H. Van Balen, de *Marteling van den H. Laurentius*, in de St.-Laurijskerk, door den kunstschilder F.G.J. Van Beers worden hersteld en verdoekt. De kosten zullen 600 fr. bedragen.

- Het paleis der Maatschappij voor Nijverheid, Kunst en Handel, dat 15,600 menschen kan bevatten, en opgericht is volgens de plannen en onder de leiding van den bouwmeester J.L. Hasse, door de aannemers J. Bolsée en Luyckx, is op 29 Augustus plechtig ingehuldigd met een groot toonkundig feest, waaraan 350 uitvoerders deelnamen, onder de leiding van F. Bonzon, en met medewerking van mej. L Van Besten en de heeren E. Jacobs en H. Fontaine. Het programma behelsde stukken van R. Wagner, H. Waelrant, P. Benoit, Mozart, Schubert, Popper, R. Schumann, G. Meyerbeer, G. Sgambati, L. Gounot, F. Servais en A. Rubinstein. De piano en harmonium waren geleverd door den heer A. Berrens.

- Door den heer Ed Gregoir is een vervolgstuk uitgegeven op zijne belangrijke verzameling levensberichten van Belgische beoefenaren der muziek in de 18de en 19de eeuw, een veelzijdig nuttig werk, dat de meeste waardeering ver-

dient. Het vervolgstuk voert dezen titel: *Supplément et complément au volume*: *Les artistes-musiciens belges au* XVIIIe *et au* XIXe *siècle.*

- Welke is de kortste en gemakkelijkste manier om eerstbeginnenden muziek te leeren? Naar verzekering van deskundigen, vindt men die lang vruchteloos gezochte manier aangewezen in het werk van den ervaren muziekkundige en schrijver, den heer Ed. Gregoir, getiteld: *Aanschouwelijk onderwijs bijzonder ingericht voor lagere scholen, normaal-gestichten van onderwijzers en onderwijzeressen.* Het werk is gelijktijdig in de Vlaamsche en Fransche taal verschenen. Wij vestigen er zeer in het bijzonder de aandacht op van schoolhouders en houderessen en van alle onderwijzeressen en onderwijzers. Het geldt hier eene zaak van groot belang en die alle standen der samenleving aangaat

Mortsel. De parochiale St.-Benedictuskerk huldigde 9 Augustus haar nieuw orgel in, geleverd door den heer P Stevens-Vermeersch, van Duffel. Blijkens de proefbespelingen, waartoe werd overgegaan door de heeren J. Callaerts en J.B. Stockmans, orgelisten van Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen en van de Benedictuskerk te Mortsel, is het een voortreffelijk speeltuig.

Brussel. Bij koninklijk besluit van 20 Augustus is de in 1882 uitgeloofde prijs van 3000 fr. voor de beste Fransche spraakkunst, ten gebruike van middelbare scholen, toegewezen aan de heeren Delboeuf en Roersch. Terzelfder tijd als hunne spraakkunst, wordt die van de heeren Van Hollebeke en Merten toegelaten.

- De heer Boon, van Brussel, heeft aan het rijksarchief gansch een stapel oude bescheiden gegeven, betreffende voormalige godsdienstige en wereldlijke inrichtingen en voornamelijk aangaande het gesticht van liefdadigheid Ter Arcken, te Brussel. Nopens dit laatste dagteekenen de stukken van de 13e en 14e eeuw. Zij zijn onder andere belangrijk voor de namen van vele plaatsen in en rond Brussel.

- De zeer voortreffelijke bouwmeester H. Beyaert laat afbeeldingen van zijne belangrijke werken van fraaie bouwkunst in steendruk verschijnen onder den titel van: *Travaux d'architecture exécutés en Belgique par Henri Beyaert.* De steenteekeningen zijn sierlijk en zorgvuldig uitgevoerd door Jozef Neirijnck. De drie eerste afleveringen bevatten het *Tolhuis* en *Stapelhuis* te Doornik, de *Meesterswoning* van den heer Kegeljan-Godin te Namen en de *Nationale Bank* te Antwerpen. Het ware te wenschen, dat de Vlaamsche bouwmeester de Fransche opschriften zijner platen ook liet herhalen in de Nederlandsche taal.

Leuven. De *Ménestrel* deelt mede dat de heer ridder van Elewyck een werktuig heeft uitgedacht, dat het gespeelde op de piano afdrukt. De beweging der toetsen brengt de gespeelde noten op het papier Voor toonzetters ware dit eene merkwaardige vinding. Volgens den berichtgever heeft de uitvinder 38 jaren aan de volmaking van het werktuig gearbeid.

Gent. De uitgever Ad. Hoste kondigt aan om eerlang te verschijnen: *Gedichten voor huis en school*, door Jacob Stinissen, met eene teekening van den kunstschilder H. De Pondt. Prijs: fr. 2.50. Van denzelfden schrijver is bij voornoemden uitgever

verschenen: *Gedachten over opvoeding en onderwijs vooral met het oog op de lagere school.* Prijs: fr. 2.00.

Rousselare. Bij den heer De Seyn-Verhougstraete verscheen dezer dagen het 10de deel der volledige werken van de uitstekende Vlaamsche schrijfster mev. Courtmans. Het bevat: *Moeder Daneel*, *Tegen wil en dank* en *De schuldbrief* Wij vestigen bij vernieuwing de aandacht van het lezend publiek op deze belangrijke, hoogst aantrekkelijke uitgaaf. De verhalen van onze gemoedelijke groote schrijfster behooren tot de beste letterkundige voortbrengselen die onze tijd heeft opgeleverd. Mev. Courtmans kan de vergelijking doorstaan met de voortreffelijkste letterkundigen, ook van het buitenland. Nooit is men haar moede gelezen en al hare lezers worden haar te vriend. Wij prijzen dan ook een ieder met warmte en overtuiging hare schoone verhalen, hare *Volledige werken* aan, als een sieraad voor elke bibliotheek, als eene steeds frissche bron van kunstgenot, van leering en van stichting voor elk huisgezin. De prijs is zeer gering en ieder deel is op zich zelve volledig; maar het staat vast, dat wie één boek van mev. Courtmans leest, zich al de werken der begaafde vrouw zal willen aanschaffen. Mocht iemand dit betwijfelen, zoo neme hij aan zich zelve de proef. Bij inteekening is de prijs fr. 1.50 per deel.

Buitenland.

Haarlem. Op Teylers museum is de bronzen groep geplaatst, gegoten naar het model van Bart van Hove, voorstellende: *De kunst en wetenschap bekroond door de onsterfelijkheid;* het stuk is te Brussel gegoten bij de *Compagnie des bronzes* en weegt 2250 kilos.

Parijs. 30 Augustus is te Parijs de viering begonnen van het 100-jarig jubilé van den geleerden natuurkundige Chevreul, die, op 31 Augustus 1786 te Angers geboren, nog steeds als hoogleeraar te Parijs werkzaam is. De jubilaris, vergezeld van zijn 64-jarigen zoon, heeft al de ter zijner eere aangerichte plechtigheden, den 30n en 31n Augustus, bijgewoond in de lokalen van maatschappijen, in de academie van wetenschappen en andere instellingen waarvan hij lid is; hij was ook aanwezig op de tooneelvertooning, die hem werd aangeboden in den Operaschouwburg. Den 31n Augustus was hij mede aanwezig in het museum van natuurgeschiedenis (anders gezegd de plantentuin van Parijs), toen daar werd overgegaan tot de inhuldiging van zijn standbeeld, een werk van E. Guillaume. Des avonds bezette hij de eereplaats aan den feestdisch, die op het stadhuis werd gehouden. Het studentenfeest, waarvan wij op blz. 107 gewaagden, werd ook door hem bezocht. Hij voerde onderscheidene malen zeer onbevangen het woord. Het behoeft wel niet te worden gezegd, dat het den jubilaris niet heeft ontbroken aan geschenken van allen aard.

Tunis. In deze stad zal tusschen 10 en 20 December, voor den tijd van drie maanden, eene tentoonstelling worden gehouden, bestaande uit drie afdeelingen: 1. verschillende soorten van eetwaren en dranken, 2. huisraad en kleergoed, hof-, veld-, bosch- en mijn voortbrengselen, rij- en voertuigen, werktuigen en metalen voorwerpen, electriciteit enz.,

3. schoone kunsten en nijverheidskunsten. Inlichting en prospectus verkrijgbaar bij den heer Lodewijk De Vriese, afgevaardigde voor België, Regnessenstraat, n^{r} 3, Gent.

Napels. In deze stad is den 8^{n} Augustus een standbeeld van den in 1802 geboren en in 1835 gestorven toonzetter Bellini onthuld. Het door Balzico gemaakte beeld staat op een hoog voetstuk van graniet, waarin zinnebeeldige voorstellingen van des meesters zangspelen *Norma*, de *Somnambula*, *i Puritani* en *i Capuleti e Montecchi* zijn aangebracht. Tegen een kleinen paal aanleunend, is Bellini rechtstaande voorgesteld, het rechterbeen over het linker geslagen, de armen op de borst gekruist, den blik gevestigd op het naburig conservatorium San Pietro a Majella, waarvan hij leerling is geweest.

Munchen. De op 21 Juli te Munchen overleden K. von Piloty (zie blz. 131) werd in die stad geboren den 1^{n} October 1826. Sedert 1855 was hij leeraar, sedert 1874 bestuurder van de academie van schoone kunsten zijner geboortestad. Tot zijne voornaamste schilderijen behooren onder andere de volgende: de *Toetreding van den Beierschen keurvorst tot het katholiek verbond in 1609*, *Seni voor het lijk van Wallenstein*, de *Veldslag bij den Wittenberg nabij Praag,* de *Moord van Wallenstein, Nero gaande over de puinhoopen van het door hem afgebrande Rome, Galilei in de gevangenis, Columbus als wereldontdekker*, *Wallensteins tocht naar den Eger*, de *Dood van Cesar*, *Maria Stuart bij het voorlezen van haar doodvonnis*, de *Girondijnen, Lodewijk XVII bij den schoenmaker Simon*, *Thusnelda in den triomftocht van Germanicus*, de *Luister van Munchen* enz. In zijne jeugd, heeft hij lange studiereizen in Holland, België en Frankrijk gedaan, en daaruit blijkbaar zeer veel nut getrokken.

Londen. De tegenwoordige hertog van Marlborough slaagt al sedert eenige jaren geld, bij middel van de kunstschatten, die zijne voorvaderen hem hebben nagelaten. In onzen jaargang 1884, blz. 107, maakten wij gewag van des hertogs voornemen om zijne beroemde schilderijenverzameling uit den huize Blenheim te verkoopen. In onzen loopenden jaargang, blz. 100, gaven wij desaangaande nader bericht, onder aanhaling van de namen van ettelijke groote meesters, wier werken deel uitmaken van de bewuste verzameling. Sommige dezer schilderijen schijnt de vroegere hertog van Marlborough zich te hebben toegeëigend, krachtens het recht van den sterkste, toen hij zich in 1708 als zegepralend veldheer in de Nederlanden bevond. Onder de aldus verkregen schilderijen worden de volgende genoemd, die Marlborough van uit Brussel naar zijn kasteel Woodstock-Blenheim deed zenden: twee Rubensen, eene *H. familie* en eene *Vlucht in Egypte*, twee Van Dycken, een portret van koning Karel I en een portret van eene Engelsche koningin, benevens een *Raad der goden*, waarvan de schilder niet wordt genoemd. Wij zegden hooger, dat de tegenwoordige hertog van Marlborough al sinds eenige jaren munt slaagt uit zijne schilderijenverzameling. Aan baron Rothschild verkocht hij, nu al een tijd geleden, eenen Rubens voor 1 ¾ millioen frank. Vervolgens liet hij een ruiterportret van Karel I vergezelschapt van sir Morton aan de Nationale Galerij, te Londen, over, voor 375,000 fr. Eindelijk heeft hij in Augustus alles opgeruimd, wat er van zijne verzameling nog overbleef. De verkooping had plaats bij Christie, Montondon Wood. Onder andere werden de na

te noemen stukken voor de daarbij vermelde prijzen toegewezen: P.P. Rubens, eene *Onze-Lieve-Vrouw*, 1360 pond sterl.; id., *Heilige familie*, 460 p.s.; id., *De aanbidding der wijzen*, 1500 p.s.; id., *Meleager en Atalanta*, 520 p.s.; id., *De terugkeer uit Egypte*, 1500 p.s.; id., *Heilige familie*, 1000 p.s.; id., *Laat de kinderkens tot mij komen*, 800 p.s.; id., *Loth uit Sodoma vertrekkende*, 1850 p.s.; id., *Heilige familie*, 1200 p.s.; id., *De rozenkrans*, 1510 p.s.; id., *Portret van Anna van Oostenrijk*, 3700 p.s.; id., *Dochtertrouw*, 1200 p.s.; id., *Venus en Adonis*, 7200 p.s.; A. Van Dyck, *Saturnus en Cupido*, 230 p.s.; id., *Onze-Lieve-Vrouw met het kindje Jezus*, 500 p.s.; Rembrandt, *De overspelige vrouw*, 220 p.s.; id., *Isaak Jacob zegenend*, 510 p.s.; G. Coques, *Vlaamsch familietafereel*, 510 p.s.; L. Bakhuijsen, *Woelige zee met een Hollandsch oorlogschip en kleinere vaartuigen*, 50 p.s.; A. Cuyp, een *Landschap*, 1750 p.s.; Van der Neer, een *Landschap*, 290 p.s.

Sterfgevallen.

KAREL FREDERIK RIDDERSTAD, de bekende Zweedsche schrijver, is volgens een bericht van het begin van September, te Linköping overleden, 79 jaren oud.

De vingerhoed.

Het is bekend, dat er honderde nuttige dingen zijn, waarvan men niet weet, noch sedert hoe lang zij in gebruik zijn, noch door wie of waar zij werden uitgevonden. Onder andere is zulks het geval met den *vingerhoed.* Het wordt voor volkomen zeker gehouden, dat de vingerhoed niet bekend was aan de oude volkeren en zoomin de Romeinen als de Grieken of Egyptenaren hem hebben gebruikt. Bij uitgravingen, op plaatsen waar verdwenen steden hebben bestaan, is nooit, voor zooveel men weet, een vingerhoed aangetroffen. Het schijnt zelfs, dat de vingerhoed niet overoud zou zijn. In een boek, dat in 1568 te Frankfort verscheen, onder den titel: *Eygentliche Beschreibung Aller Stände auff Erden Hoher und Nidriger*, *Geistlicher und Weltlicher*, *aller Künsten, Handwercken und Handeln*, wordt de maker van vingerhoeden vermeld; op een der bij het werk behoorende platen ziet men vingerhoeden afgebeeld, die er juist zoo uitzien als die onzer dagen, terwijl men uit een dichterlijk onderschrift ontwaart, dat zij reeds in allerlei soorten vervaardigd werden. Maar dit is niet de oudste vermelding van den vingerhoed; de koninklijke bibliotheek te Wiesbaden bezit een handschrift der XIIIe eeuw, dat de werken van den H. Hildegardus bevat, die in de XIIe eeuw werden opgesteld; daarin treft men eene opgaaf aan van 900 woorden met de vertaling ervan in eene onbekende taal, en onder die woorden komt ook het woordje *vingerhuth* voor. Vanwege oudheidkundigen wordt beweerd, dat dit het oudste spoor van den vingerhoed is, hetwelk men in de geschiedenis tot nog toe heeft gevonden.

Ziekte

maakt ons eerlijk. Geene krachten overhebbend, om een ander te zijn, zijn wij onszelven. Op het krankenleger vertoonen wij ons in onze ware gedaante; daar reeds begint het werk, dat de dood voleindigt: de algeheele vernietiging van alles, wat ons beter, ook wat ons slechter deed schijnen, dan wij werkelijk zijn. Op de stervenssponde is 't met het comediespel, hoe lang en hoe goed ook volgehouden, voor goed gedaan.

W. OTTO.

De oude lakenhalle te Mechelen.

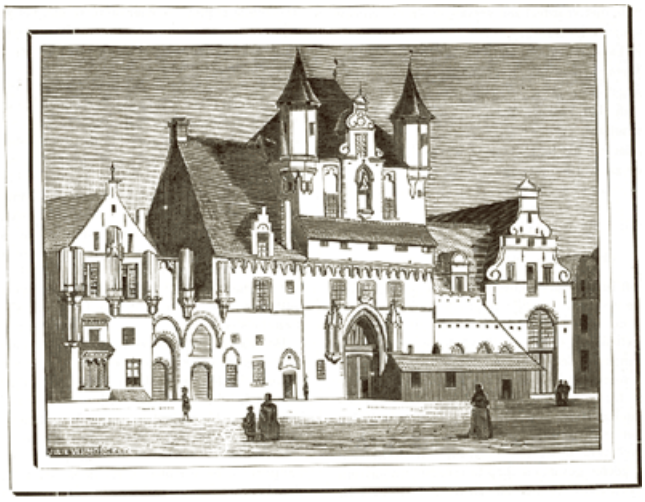

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN MEJ. JULIA VERMORCKEN.

Naar er wordt gemeld, is het gemeentebestuur van Mechelen voornemens, eerlang de hand te slaan aan de uitvoering der werken van herstel van het hier afgebeelde merkwaardig gebouw, gestaan op de Grootemarkt, te Mechelen. Oorspronkelijk was dit gebouw bestemd om als lakenhalle te dienen en het heeft ook langen tijd als dusdanig dienst gedaan. Wie er de bouwmeester van was, is niet met volkomene zekerheid bekend. Men weet, dat aan de oprichting, die in de XIVe eeuw plaats had, een dozijn jaren werd gewerkt, namelijk van 1314 tot 1326. Wouter Coelman wordt genoemd als de bouwmeester, onder wiens leiding de werken zouden zijn uitgevoerd. Wij herhalen evenwel, dat omtrent den persoon van den meester nog onzekerheid bestaat. In 1342 werd het gebouw door brand geteisterd en gedeeltelijk vernield. Om de door het vuur aangerichte schade te herstellen, werden werken uitgevoerd in 1343. Latertijds onderging het gebouw nog herstellingen, die, het zij door onkunde, het zij door gebrek aan zorg, voor gevolg hebben gehad, dat de halle metterdaad werd verminkt en in den onooglijken staat gebracht, waarin wij haar op onze dagen aanschouwen.

Belend aan de lakenhalle en daarvan den rechtervleugel vormend, ziet men in de Befferstraat het niet voltooide raadhuis of parlement, waarvan de eerste steen werd gelegd op 13 Maart 1529 en waarvoor de roemrijke Mechelsche bouwmeester Rombout Keldermans het plan leverde, hetwelk, geteekend op perkament, bewaard wordt in het stadsarchief te Mechelen. De toenmalige staatkundige beroerten deden afzien van de voltrekking van het schoone Gothische gebouw, waaraan, af en toe, gedurende een twintigtal jaren, doch nooit met groote vlijt, werd gewerkt, tot dat, in 1550, de arbeid geheel werd gestaakt, zonder dat hij, in de sedert dien verloopen drie en een kwart eeuw, nog weder werd hervat. (Wij nemen deze gelegenheid te baat, om te verwijzen naar de grondige geschiedkundige studie van den heer G. Bernaerts, over de Halle, verschenen in den *Messager des sciences historiques* enz., te Gent, in 1869, blz. 161, alsook naar de zeer belangrijke verhandeling over *De familie Keldermans te Mechelen*, die nu wijlen Fr. Steurs in onzen jaargang 1884, blz. 78

en volgende liet opnemen, en waarin, onder aanhaling van eenige bijzonderheden, ook gewag is gemaakt van het voornoemde raadhuis of parlement.)

De gemeenteraad van Mechelen, die daarom verdient te worden geprezen, heeft eene eerste som van 50,000 fr. beschikbaar gesteld voor de herstelling van het merkwaardig aloude gebouw waarvan hier de rede is. Zijnerzijds heeft de provincieraad van Antwerpen, in zijn laatsten zittijd, met hetzelfde doel, een hulpgeld toegezegd.

Het zou de stad Mechelen en den provincieraad tot eere strekken, zoo zij hunne zorg wijdden aan de welbegrepene herstelling van de lakenhalle en de voltooiing van het door

Rombout Keldermans ontworpen en gedeeltelijk opgebouwde raadhuis. Mechelen kon zoodoende een stadhuis verkrijgen, dat het bestaande met voordeel zou vervangen en de schoone Dijlestad volkomen waardig ware.

De zaak is in handen gegeven aan eene stedelijke commissie die een uitnemend bekwamen en op het stuk van fraaie bouwkunst hoogst bevoegden en ervaren voorzitter heeft in den persoon van den heer J.B. Kempeneer, advocaat en schepen te Mechelen.

Wij hopen, dat van het bewuste zeer belangrijk ontwerp, al spoedig meer zal worden vernomen.

De olifant.
(*Vervolg, zie blz. 143.*)

De olifant leeft in de heete luchtstreek van Azië en Afrika, in schaduwrijke wouden, dikwijls in groote kudden samen. Hij heeft zich nu wel overal voor den vooruitdringenden mensch teruggetrokken, doch vormt nog steeds een der talrijkste geslachten onder de groote landdieren. In Afrika komt hij veel meer voor, dan in Azië; want de stompe Ethiopiër is veel minder tegen hem opgewassen dan de van ouds beschaafde, verstandige Hindoe en Maleier. Sinds men in Afrika geene jacht meer op hem maakt, om het Romeinsch volk in den circus tot vermaak te dienen, heeft hij daar slechts den dood door list, geene gevangenschap te vreezen, en daarom schuwt hij de menschen veel minder. In troepen stormen zij dapper over de negerdorpen heen en maken als een onweerstaanbaar orkaan alles met den grond gelijk. Tot het vangen en temmen des diers toont de neger geene bekwaamheid of lust; hij is even verstandig genoeg, om den kolos op zijn pad diepe gaten te graven en den verslagene de slagtanden uit te breken en den staart af te snijden. De staart, met zijn stekelige haren, wordt door de inboorlingen als sieraad en amulet hoog geschat, en is in het algemeen bij alle olifantsjagers het noodzakelijk zegeteeken. De tanden echter zijn een van de dingen, die de vreemdelingen steeds van de kusten dezes aarddeels haalden.

Gelijk de Afrikaansche mensch een geheel ander wezen is dan de Aziaat, zoo is ook de Afrikaansche olifant aanmerkelijk van den Aziatischen onderscheiden. Deze is grooter dan gene, heeft een hoogen kop en laag voorhoofd, kleinere ooren, aan de achterpooten vier hoeven, en op zijne tanden zijn gelijkstandige dwarsstrepen; gene heeft een ronden kop, verheven voorhoofd, en groote ooren, die hij als een waaier gebruikt, en waarmee hij zelfs kan slaan; hij heeft echter slechts drie hoeven en op de snijtanden knoopvormige dwarsstrepen. Doch beide soorten hebben een zeer verstandig oog, waaraan men ziet, dat er verstand in woont, overleg en leerzaamheid, eene geestelijke kracht, die dicht bij het menschelijk verstand komt.

De grootste, schoonste en verstandige olifanten moeten in het achter-Indische rijk Cochin-China en op 't eiland Ceylon te vinden zijn, dit eiland, waar de natuur haar horen des overvloeds in de weelderigste pracht heeft uitgeschud, waar de basten der boomen kostbare specerij zijn, waar trotsche palmen hunne heerlijke kronen ten hemel heffen, waar de reuzenslang, vreeselijk prachtig, zich koestert in den helderen zonneschijn; - daar bereikt ook het grootste landdier zijne hoogste sterkte en

schoonheid. Eene olifantenjacht op Ceylon biedt een schouwspel aan, zooals er weinig op aarde worden aangetroffen.

Wil men op Ceylon olifanten, om ze tam te maken, vangen, dan worden hiertoe vele voorbereidingen gemaakt. Reeds zes tot acht weken voor de jacht wordt midden in een kokoswoud eene geschikte plaats gezocht, de grond behoorlijk effen gemaakt, eene waterbewaarplaats gegraven, en alles met eene vaste heining omgeven. Naar deze omheining leiden verschillende wegen, de breedste voor de olifanten, de smallere voor de jagers, die daarin op het dier losgaan, doch vervolgd worden. 't Geheel levert den aanblik op van een doolhof, dat echter, om den olifanten te meer vertrouwen in te boezemen, met boschgewas en heesters bedekt is. Nu worden op bevel der overheid de gezamenlijke bewoners van den omtrek opontboden - mannen, vrouwen, kinderen, allen voorzien van trommels en soortgelijke geraasmakende instrumenten.

De mannen zijn bovendien nog met geweren gewapend, om, in geval van nood, den roofdieren des wouds de spits te kunnen bieden. Deze hoop omsingelt nu schreeuwend en tierend het bosch van alle zijden, en zet zelfs in den nacht zijnen weg bij fakkellicht voort. De olifanten worden opgeschrikt en zoeken 't geraas te ontvluchten. Daar men reeds sinds eenige dagen de gezamenlijke vijvers en meeren in de nabijheid door wachten heeft doen bezetten, zijn ze zeer dorstig geworden en worden daarom zooveel te sterker naar de waterbewaarplaats heengetrokken, waarnaar men ze steeds meer en meer heendrijft. Komen zij bij den ingang van den geheimzinnigen weg, die naar de heg voert, dan merken zij door hunne natuurlijke scherpzinnigheid dadelijk het veranderde gezicht der plaats en blijven verbaasd staan; maar de geraasmakende menschen volgen hen kort op de hielen en hun blijft geen tijd tot overleg over. De van alle zijden opgedrongen dieren betreden het pad, en als wilden zij hunne vrees overwinnen, storten zij voorwaarts tot midden in hunne gevangenis. Dadelijk worden hun tamme olifanten nagezonden, die zich als portiers, gevangenisbewaarders en tuchtmeesters uitstekend van hun plicht kwijten en zich bij hunne tot dusver vrije broeders houden, om hen tot mentors te dienen. Nu worden alle ingangen versperd, met uitzondering der smalle, waarop de in de olifantenjacht geoefende inboorlingen doordringen, om zooveel mogelijk ieder olifant in de bijzondere afgeschutte plekjes te drijven, die als vakken in de grootere zijn aangelegd.

Heeft men dit doel bereikt, dan beïevert men zich om sterke strikken om hals en pooten der gevangenen te slingeren, waarbij de tamme olifanten met hunne slurf de beste diensten bewijzen en getrouw meehelpen om de wilde uit het doolhof te trekken en aan den naasten sterken boom te binden. Wil de wilde broeder zich niet laten leiden, schreeuwt en raast hij als een stout kind, dan schieten de welopgevoede zusters ijlings toe, vallen over hem heen, en stooten en slaan hem, tot zij hem met hare slurven volkomen stil en toegevend gemaakt hebben.

Deze geweldige reus, die den sterksten Bengaalschen tiger

als een vederbal voortslingert, die de leeuw met een voettrap verplettert, voor wien de mensch zwak is als een worm, deze sterke olifant wordt een gehoorzaam dienaar der menschen. Zooals een hond door zijn bijna menschelijk verstand den mensch geworden is, zoo is ook de niet minder behendige, looze, verstandige, ik mocht wel zeggen geestvolle olifant, die in menig opzicht door den Schepper nog meer begaafd is en door zijne sterkte den voorrang heeft boven alle dieren, den mensch alles geworden, wat deze ooit van hem mocht verlangen.

Wat heeft men niet al van den olifant gemaakt! Hij is rijpaard, lastdier, trekdier, arbeider, pakknecht, herder, jager, tooneelspeler, soldaat, ja zelfs een halve god geworden. Maar welk een majestueus rijpaard, wat een voornaam trek- en lastdier! Een paard kan wel twee ruiters dragen, maar 't valt hem toch moeielijk; de olifant neemt gewillig acht en twintig menschen op zijnen rug, die zich daar even gemakkelijk op eenen draagstoel nederzetten, als zaten ze te huis op eene sofa. En welk een sterk trekdier! Een vier-en-twintig-ponder, die zes paarden nauwelijks kunnen bewegen, trekt hij zonder moeite over de slechtste wegen tegen eenen berg op. Een met olifanten bespannen artillerieperk is een gezicht, waarvoor men ontzag krijgt. Wat onze boeren met hun span paarden pas in een dag omploegen, doet een olifant in een paar uren. Als een groot heer met een vurig, prachtig getuigd vierspan rondrijdt, is dit voorzeker schitterend en voornaam, maar als een Indiaansch groot heer voor zijn hoog rijtuig, dat met goud en zilver versierd is, vier olifanten spant, op wier rug prachtige met goud en edelgesteenten bezette schabrakken glinsteren, is dit nog oneindig voornamer en heerlijker.

Wat geen kameel, noch paard, noch hond in staat is te doen, dat doet de olifant, die de geschiktheid en leerzaamheid van den een, de krachtdadigheid des anderen, de volharding van den derde in zich vereenigt en ze daarom allen overtreft. Hij draagt en vervoert niet alleen lasten, maar helpt zelf mee opladen, terwijl hij nederknielt als de kameel, en dan met zijne slurf de waren op zijnen rug heft. Hij brengt de zwaarste lasten van den oever in de boot, zonder ze nat te maken, legt ze dan zacht neder en brengt ze in de beste orde. Moeten er vele dingen op elkander gehoopt worden, dan onderzoekt hij de onderste met zijne slurf, of ze goed vast liggen, en rolt er een vat weg, dan brengt hij het terug en zoekt steenen, om het vast te doen liggen.

Welk een geweldig oorlogsman de olifant eens was, toen men 't gebruik van 't schietgeweer nog niet kende, is uit de geschiedenis bekend. Pyrrhus, koning van Epirus, zou ten spijt van al zijne krijgskunst de dappere, aan overwinning gewone Romeinen niet twee maal hebben overwonnen, zonder zijne olifanten. Bij 't riviertje Liris, nu Garigliano, stieten de beide heirmachten voor de eerste maal op elkander. Lang weifelde de zege, want de Romeinen stonden als muren en hunne onstuimige dapperheid spotte met Pyrrhus' fijne taktiek; maar eindelijk bracht deze zijne olifanten in 't gevecht. Woedend drongen de monsters met houten torentjes op den rug in de vijandelijke rijen; de Romeinen, die nog nooit zulke dieren gezien hadden, werden door angst en schrik aangegrepen; zelfs de paarden werden schuw en wierpen hunne berijders af. De verwarring was algemeen in 't Romeinsche leger: wat zich niet door de vlucht redde, werd door de olifanten vertrapt of door de soldaten uit de torentjes neergeschoten. Den tweeden slag bij Ascoli in Aquilië won Pyrrhus andermaal met behulp zijner olifanten. Doch in den derden slag bij Benevent had hij reeds te vergeefs op die dieren gerekend, want de Romeinen hadden er een goed middel tegen

gevonden. Met een vreeselijk geschreeuw wierpen zij brandende fakkels en pekkransen onder en tusschen de dieren, zoodat deze woedend terug renden en 't heir van Pyrrhus zelf in verwarring brachten en weldra op de vlucht dreven De overwinnaar Curius Dentatus hield toen te Rome een prachtige triomftocht, waarin ook vier olifanten, tot groote verlustiging der Romeinen, meegevoerd werden.

(*Wordt voortgezet.*)

Kroniek.

Antwerpen. Eene ministerieele beschikking, den 17^{n} September openbaar gemaakt, heeft de eerste uitspraak der jury, waarbij de prijs van Rome aan Constant Montald werd toegekend, te niet gedaan, omdat de volstrekte meerderheid der stemmen (art. 10 der verordening) zich niet op den primus had vereenigd (zie blz. 146). De jury, bestaande uit 9 leden, had zijne stemmen als volgt uitgebracht: 4 op Montald, 3 op Middeleer, 2 op Rosier. Dien ten gevolge, is de jury den 18^{n} September opnieuw bijeengekomen, onder voorzitterschap van den heer J. Portaels, en heeft andermaal over de toekenning van den prijs van Rome gestemd. Ditmaal bekwam de heer Montald 6 stemmen, zoodat hij wel degelijk primus gebleven is. Leden van de jury waren de heeren Th. Canneel, A. Bourlard, A. De Vriendt, P. Drion, E Fetis, A. Hennebicq, J. Portaels, E. Van den Bussche en K. Verlat. De heer Verlat, bestuurder der academie, die zich met zekere voorstellen niet kon vereenigen, verwijderde zich en werd vervangen door een der bijgevoegde keurders, den heer L. De Taeye, die stemde voor C. Montald. De heer E Van den Bussche, die de eerste maal voor Rosier had gestemd, bracht nu zijne stem uit op Montald.

- In het hedendaagsch museum zijn de kunstgewrochten van I. De Rudder, A. De Vriendt, E. Farasijn, G. Geefs, J. Verhas, die daartoe werden aangekocht op de Antwerpsche wereldtentoonstelling voor schoone kunsten en in onzen jaargang 1885, in het betrekkelijk overzicht, zijn vermeld, bijgezet, benevens de op dezelfde tentoonstelling gekochte schilderij van P. Delanoy, te Parijs, getiteld: *Ter nagedachtenis van den roemrijken vaderlander Philips van Marnix.* Hetzelfde museum verwierf een borstbeeld in gebakken aarde van den kunstschilder Ferd. De Braekeleer, vervaardigd en geschonken door Jaak De Braekeleer; een marmerborstbeeld van P.F Van Pelt (1760 + 1841), gemaakt door L. Coryn (1818 + 1845); een marmerborstbeeld van N. Godecharles (zie onzen jaargang 1881, blz. 104 en 184), een werk van E.H. Melot (zie onzen jaargang 1885, blz. 62); eene schilderij van Jos. Lies, *Albrecht Durer op den Rijn.*

Brussel. De commissie der studiebeurzen van Brabant brengt in herinnering, dat drie beurzen, ieder van 4000 fr.,

te begeven zijn aan beeldhouwers, historieschilders en bouwkundigen die van de uitstekendheid hunner bekwaamheid zullen hebben doen blijken door de inzending van een beeld, eene schilderij of een bouwkundig werk voor de aanstaande driejarige tentoonstelling van schoone kunsten te Brussel. Deze beurzen worden voor den tijd van drie jaren verleend, om verkrijgers gelegenheid te verschaffen zich als kunstenaars verder te bekwamen aan de groote inrichtingen in het buitenland. Nadere inlichtingen zijn vervat in de koninklijke besluiten van 12 November 1878 en 17 Januari 1881, waarvan exemplaren op aanvraag verkrijgbaar zijn bij den secretaris der commissie, te Brussel. Belgische kunstenaars van beneden 25 jaren, die voor het begeven der voornoemde beurzen in aanmerking wenschen te komen, moeten hunne aanvraag indienen aan de commissie der studiebeurzen, in het provinciehuis, Eikenstraat, te Brussel, in de eerste 14 dagen na het openen der Brusselsche tentoonstelling van 1887. Bij de aanvraag te voegen: 1. hunne geboorteakte, 2. een bewijs van goed gedrag, 3. de verbintenis, omschreven onder n^{r} 1 en 2 van art. 5 van voormeld koninklijk besluit van 17 Januari 1881.

- De Belgische maatschappij van ingenieurs en nijveraars zal op 9 Januari 1887 in de lokalen der Beurs, te Brussel, eene internationale tentoonstelling voor telefonie openen, die tevens een wetenschappelijk en practisch karakter zal hebben. Het doel van die tentoonstelling is, alle toestellen en inrchtingen, waardoor de menschelijke stem op een afstand overgebracht kan worden, te vereenigen.

- De heer Am. De Vos, van Gent, die zich in de Nederlandsche letterkunde naam heeft gemaakt onder den pseudoniem Wazenaar, bestrijdt in een zeer scherp gesteld vlugschrift van 31 bladzijden de uitspraak der jury van den laatsten vijfjaarlijkschen prijskamp van Nederlandsche letterkunde. De verhandeling van den heer De Vos, verschenen bij D. Van Doorslaer-Verbeken, Paleizenstraat n^{r} 102, voert den volgenden titel: *Wazenaar over het verslag der jury voor den vijffjaarlijkschen prijskamp voor Nederlandsche letterkunde.*

Gent. Den 15^{n} September is de kunstschilder C. Montald, primus van Rome (zie blz. 146), plechtig onthaald in zijne geboortestad. Een stoet, gevormd door een 100-tal maatschappijen, geleidde hem naar het stadhuis, onder het spelen van muziek, terwijl tevens de groote klok werd geluid en de beiaard zich liet hooren. In het stadhuis werd de 23-jarige veelbelovende schilder door het gemeentebestuur geluk gewenscht met de hem te beurt gevallen onderscheiding. Des avonds ging een fakkeltocht uit en waren vele straten verlicht, het alles ter eere van den primus. Ter gelegenheid van de bekrachtigende beslissing, die den 18^{n} September door de jury van den prijskamp werd genomen (zie hooger, onder *Antwerpen*), waren de gevels van een groot getal huizen in onderscheidene kwartieren van de stad Gent, gedurende den avond van 20 September opnieuw feestelijk verlicht.

Brugge. Ter drukkerij van Verbeke-Loys is een boekje van 48 blz. verschenen, onder den volgenden titel: *Aan den weledelen en achtbaren heer Visart*, *burgmeester der stad Brugge. Antwoord op den* '*Open brief*' *van mr. Odilon Périer*, *advocaat*, *door dr. Eugeen Van Steenkiste.* De schrijver, die lid is van den gemeenteraad van Brugge, levert in het boekje een betoog over de waarde van drie onderscheidene vertalingen,

waarvan eene door hem zelve bewerkt, naar den Franschen tekst, van de verordening betreffende het slachthuis te Brugge.

Namen. Verschenen, bij de wed. F -J. Douxfils: *La dévotion à Marie*, zijnde de vertaling van een herderlijk schrijven van mgr. H.E. Bracq, bisschop van Gent, aan de kloosterzusters van zijn bisdom, door I.V.S.

Buitenland.

's-Gravenhage. In Januari 1887 viert mej. Cath. Beersmans haar 25-jarig tooneeljubilé.

- De kunstschilder O. Eerelman heeft een fraai tafereel geschilderd, voorstellende de *Kleine boerderij* op 's konings landgoed Soestdijk. Op den voorgrond is een ezelswagentje met den ezel bespannen, waarmede de kleine prinses rijdt, alsook twee geitjes waarmede zij op de boerderij gewoonlijk speelt. Z.M. de koning heeft het stuk aan prinses Wilhelmina op haar 6^{n} verjaardag ten geschenke gegeven.

Parijs. In stukken en brokken, verzameld in eene menigte kisten, zijn door een Fransch uitzendeling, de heer Dieulafoy, geholpen door zijne hem vergezellende vrouw en natuurlijk bijgestaan door ter plaatse aangeworven werklieden, kostbare overblijfselen van oud-Perzische bouw- en beeldhouwkunst, benevens wapens, geldstukken enz., het alles een twintigtal eeuwen oud, naar Parijs overgebracht, waar men zich nu, in het museum van den Louvre, bezig houdt met zooveel mogelijk aaneen te brengen wat nog kan worden aaneengebracht, zooals gebroken beelden, bouwsieraden, friezen enz. Veel van de naar Parijs overgebrachte scherven vormen deel van gebroken sieraadwerken van het paleis van den Perzischen koning Darius. Tot de belangrijkste voorwerpen behooren eene fries van ruim 3 meters hoogte en 12 meters lengte, waarin 12 Perzische boogschutters van de lijfwacht van Darius, wier soldaten de onsterfelijken werden genoemd, voorkomen; eene andere fries, in prachtig veelkleurig verglaasd aardewerk, met hooggewerkte leeuwen, 4^{m}00 hoog; een kapiteel van 5^{m}00 hoogte enz. De drie genoemde en meer andere dergelijke beeldhouwwerken zullen in hun geheel weer hersteld kunnen worden en men rekent daarmede reeds gereed te zullen komen binnen 4 of 5 maanden. De bezichtiging dezer hoogst merkwaardige Perzische oudheden, die van vóór den tijd van Christus dagteekenen, is allen, die Parijs bezoeken, ten zeerste aanbevolen.

- Eene Stradivariusviool van 1737 werd in de eerste helft van September, op eene veiling te Parijs, voor 15,100 fr. toegewezen.

Berlijn. De keizer van Duitschland heeft aan den kunstschilder Jan Verhas het groot gouden eeremetaal toegekend en aan de beeldhouwers J. de Lalaing, P. Devigne en L. Mignon het kleine gouden eeremetaal, ter gelegenheid der laatste kunsttentoonstelling. Al deze kunstbeoefenaren wonen te Brussel.

Keulen. 4 en 5 October heeft in deze stad bij J.M. Heberle eene belangrijke veiling van schilderijen van oude meesters plaats, afkomstig van den heer A. Kreis, van Kohlhaus (Fulda), en H. Düster, van Keulen. De met platen versierde catalogus is zeer fraai.

Oudheid- en geschiedkundig congres, te Namen, 1886.

Het tweede congres van oudheidkunde en geschiedenis had plaats te Namen den 17^{n}, 18^{n} en 19^{n} Augustus 1886. Verleden jaar werd in de laatste algemeene vergadering van den Bond der geschied- en oudheidkundige genootschappen van België, te Antwerpen alsdan gesticht, het oudheidkundig genootschap van Namen aangeduid om de voorbereidsels tot de tweede bijeenkomst te regelen en men mag zeggen dat het met goeden uitslag de opgedragene taak heeft vervuld.

Dinsdag 17 Augustus, des middags, ontving het gemeentebestuur de leden van het congres, in de raadzaal van het stadhuis, waar de zittingen van den Bond gehouden werden. In eene gepaste rede wenschte de heer burgemeester Cuvelier den geleerden welkom, hen bedankende om de eer der stad Namen aangedaan, met haar tot vergaderplaats gekozen te hebben. Terzelfder tijd sprak hij van de oudheden te Namen en in dezes omstreken bewaard, en bijzonder van het rijk museum van oudheden, dat zooveel verschuldigd is aan den heer A. Bequet en aan eenige andere ieverige geleerden; en den leden den eerewijn aanbiedende, dronk hij op 't welgelukken der werkzaamheden van het congres. De zeer eerw. heer kanunnik E Reusens, voorzitter van 't eerste congres, dankte den gemeenteraad voor zijn gulhartig onthaal, en terstond volgde, onder de leiding van het bestuur van 't vorig congres, de eerste algemeene zitting

De heer P. Génard, algemeen secretaris van het congres te Antwerpen, legde het door hem opgesteld verslag dier vereeniging neer en verklaarde dat de wenschen en voorstellen, in 1885 geuit en ingezonden, aan de bevoegde overheid werden meegedeeld. Heel de vergadering bekrachtigde door hare toejuichingen de woorden van den eerw. heer Reusens, toen deze den heer Génard geluk wenschte over de zoo zorgvuldig volvoerde taak van secretaris.

Nu nam het bestuur voor 1886, samengesteld uit de heeren baron Eug. del Marmol, voorzitter; A. Bequet, ondervoorzitter; H. Crépin, schatbewaarder en H. de Radiguès en L. Lahaye, secretarissen, plaats aan het bureel; daar ook zetelden de heeren markies de Nadaillac, graaf de Marsy, de eerw. heer Habets (Maastricht), baron E. de Selys-Longchamps, kanunnik Reusens, professor G Kurth, K. Piot, algemeen archivaris des rijks, generaal H. Wauwermans, D. Van Bastelaer en E. Varenberg.

De heer voorzitter del Marmol verwelkomde op zijne beurt de afgevaardigden der talrijke genootschappen en de andere leden, uit de provinciën en 't buitenland naar Namen gekomen, om mede de belangen van oudheidkunde en geschiedenis te bespreken, en drukte daarbij de hoop uit dat rijke en duurzame vruchten uit hunne vereenigde pogingen mochten voortspruiten.

Daarop werd geantwoord door graaf de Marsy, bestuurder van de *Société archéologique de France*, die zich als tolk aanstelde van de erkentenis der aanwezige vreemdelingen voor de vriendschap en de broederlijkheid in alle omstandigheden in België hun betoond. Met oprecht genoegen, zegde hij, wonen wij de Belgische congressen bij, maar wij vertrouwen dat ook voortaan de Belgen die van Frankrijk met hunne tegenwoordigheid zullen vereeren. En wijzende op de bezorgdheid, weleer te kennen gegeven voor 't behoud der oude kerkelijke gebouwen van kunstwaarde, meldde hij dat door het genootschap van Frankrijk het groote eeremetaal werd toegekend aan het hoog verdienstelijk werk van den eerw. kanunnik Reusens, *Eléments d'archéologie chrétienne*, een boek dat niet weinig bijdraagt tot waardeering van de kerkelijke gedenkteekenen en voorlichting om dezelve met eene grondige stijlkennis te herstellen.

In de eerste algemeene vergadering werden de voorzitters, ondervoorzitters en secretarissen der afdeelingen benoemd. Wat het meest in die zitting aller belang wekte, was eene verhandeling van den heer A. Bequet over de werkzaamheden en de ontdekkingen van het genootschap van Namen[(1)]. Nog denzelfden dag, ten 2 ure, bezochten de congresleden het museum van oudheden. De redevoering van den heer A. Bequet was, om zoo te zeggen, eene verklaring van 't voornaamste dat in 't museum bewaard wordt. Het genootschap bestaat te Namen sinds 1845 en heeft steeds door aanhoudende opzoekingen, de zeldzame verzamelingen vermeerderd en verrijkt.

Het museum, 't merkwaardigste van Europa, voor wat de Frankische oudheden aangaat, is met de grootste zorg in 't oud Vleeschhuis (*l'ancienne Boucherie*) ingericht. Bij elk voorwerp ligt een opschrift, vermeldende wat het is, van welk tijdstip het dagteekent en waar het opgedolven werd. De verschillige saamgevonden stukken zijn ook bijeen, in glazen kassen, ten toon gezet en onderrichten den leerzuchtigen aanschouwer nopens de klimmende beschaving van de oude bevolking der stad en van haren omtrek.

(1) Sedert dat dit artikel opgesteld werd, is die redevoering in haar geheel verschenen in n^{r} 17 van het *Journal des beaux-arts* van den heer Ad. Siret. In den loopenden jaargang der *Vlaamsche School*, blz. 67, komt een belangrijk opstel voor over *Frankische en Romeinsche oudheden in de provincie Namen ontdekt* gedurende het jaar 1885.

De eerste bewoners der provincie woonden in hutten en spelonken. Zij kenden 't gebruik der metalen niet en hadden slechts steenen wapens en gereedschappen Zulks getuigen de amandelvormige *silexen* die men met beenderen van den mammouth en den rhinoceros, in eene holte der rotsen, genaamd *les Grands Malades*, bij Namen, en de voorwerpen die men in de grotten der valleien van de Lesse, de Molignée, de Goyet en der Orneau ontdekt heeft.

Later vestigde zich de mensch op de hooge bergvlakten, polijste zijne steenen wapens, bewerkte 't been, bakte aarden potten en legde zijne dooden in de spelonken ten grave. In grotten te Marche-les-Dames, Sclaigneaux en Chauvaux vond men schedels en menschengeraamten. De tumulussen genaamd *Marchets*, de oudste des lands, treft men in groot getal aan tusschen Rochefort en Beauraing. Zij bestaan uit eenen hoop steenen van middelmatige dikte welke een geraamte bedekken dat door zwaardere steenen omringd is. Zulke tumulussen bevatten soms ook stukken van grof aarde potwerk.

De silex werd eerst door het brons vervangen; naderhand benuttigde men insgelijks het ijzer.

Te Jemeppe aan de Samber, heeft men vele bronzen voorwerpen gevonden die aldaar zouden achtergelaten zijn door vreemde rondzwervende bronssmelters, welke, tijdens hun verblijf hier te lande, in de grotten woonden. Een grafheuvel te Louette-Saint-Pierre, bedekte bronzen en ijzeren wapens en de assche van verbrande lijken. Wellicht berustte daar 't stoffelijk overschot van personen tot een der volkeren behoorende welke lang voor Cesars tijd uit midden-Europa in ons land kwamen.

Eene grot, te Sinsin gelegen, heeft, zoo men denkt, tot begraafplaats gediend van eenen druïde[1] en zijn gezin. Daar waren geene wapens aanwezig, maar wel een bronzen stafknop, bronzen scharen, messen, armbanden, groote en kleine spelden, gouden oorringen, amuletten en versierd potwerk. Die bronzen stukken schijnen kenteekens te dragen van zuidelijken oorsprong.

Wat Cesar van de verdedigingswerken der oude Belgen schreef, wordt door de ontdekkingen bevestigd. Julius Cesar had in 't jaar 50 voor Jezus-Christus, reeds geheel 't huidige België aan Rome onderworpen. Duchtigen tegenstand ontmoetten zijne legerscharen, doch eens overmachtigd, moesten de Belgen zich gedwee toonen, terwijl zij langzamerhand den invloed der Romeinsche beschaving ondergingen.

Betere tijden volgden, niet voor vrijheid en onafhankelijkheid, maar voor stoffelijk welzijn en vooruitgang. In de Ie en IIe eeuw werd er veel op den buiten gebouwd en verwierven de burchten van Namen, Ciney en Gembloers, zeker aanzien. Van dien tijd moet ook de te Anthée teruggevondene *villa* zijn. De landbouw, 't bewerken van 't ijzer, 't glasblazen en 't gebruik van brandverven waren toen, bijzonder tusschen Samber en Maas, zeer uitgebreid. Banen en wegen doorkruisten 't land en vergemakkelijkten de handelsbetrekkingen. De lijkenverbranding was toen in voege; men verzamelde de assche in eene bus of vaas en deze werd in eene kist, met andere aarden of glazen vazen, gereedschappen en juweelen van den doode, of onder eenen heuvel of eenvoudig in de aarde begraven. Zulke lijkbussen en andere versierde en onversierde aarden en glazen potten, alsook met brandverf belegde bronzen gespen en oorringen, schrijftafeltjes en tal van andere voorwerpen, uit de graven gehaald,

(1) Priester der oude Kelten.

beeldhouwen inlegwerk, gereedschappen voor verschillende ambachten, tichels en steenen, in de *villas* gevonden, zijn zorgvuldig in 't museum uitgestald.

De *villas* werden door de Germanen vernield, die van over den Rijn het land binnenstormden, in de tweede helft der IIIe en in de IVe eeuw. Zij verwoestten de velden en ontvolkten den buiten. Bij hunnen inval, vluchtte het volk naar de steile hoogten en beschutte zich daar, achter hooge muren, met der haast opgericht. Alzoo ontstonden de sterkten van Eprave, Furfooz, Vogenée, *la Roche-à-l'Homme*, en waarschijnlijk ook 't kasteel van Namen. De barbaren trokken vervolgens verder en 't volk herstelde zijne woonsteden en hervatte zijn werk, tot dat andere invallende benden het wederom kwamen verontrusten. Op 't einde der IVe eeuw bewoonden talrijke Franken den linkeroever van de Samber en van de Maas, en in de Ve eeuw was in die streek Rome's heerschappij te niet. De Franken behielden hunne instellingen en gebruiken en vestigden zich met hunne familie en dienstbare lieden op de gronden der Belgo-Romeinsche eigenaars, en lieten wat zij in puinen vonden, onhersteld.

De vrije Franken werden met gansch hunne wapenrusting, met bijl of *francisque*, lans of *framee*, zwaard, pijlen en schild begraven, de vrouwen met hunne kleinooden getooid, de dienstbare lieden met den *scramasaxe*, de slaven met 't klein mes dat zij aan den gordel droegen. Na hunne bekeering tot het christendom in de VIe of VIIe eeuw, verdween al meer en meer, de gewoonte van de gestorvene Franken met hunne wapens ter aarde te bestellen. In de begraafplaatsen te Samson, Spontin en Furfooz, ontdekte men vazen, wapens en kleedingversiersels van Romeinschen aard; in graven te Wancennes, Eprave en Rognée integendeel hadden dergelijke stukken een Duitsch voorkomen Aandachtige bezoeken in het museum van Namen zijn een der beste middelen om de beschaving, de zeden en de gebruiken der Franken te leeren kennen.

Uit latere eeuwen prijken daar ook vele en schoone overblijfsels, zooals reliquiekassen, schilderijen, meubelen, oude plans der stad Namen, borduur-, glas- en koperwerk en meer andere voorwerpen van verschillenden aard.

De heer A. Bequet gewaagde ook breedvoerig in zijne verhandeling, van 't bewerken der metalen ten tijde der Franken en van de kunstgewrochten te Dinant en in de kloostergestichten van Waulsort, Oignies aan de Samber, Gembloers en elders vervaardigd. Hij heeft ook gelegenheid gevonden om den heer G. Kurth, hoogleeraar aan de Luiksche

hoogeschool, geluk te wenschen over het geleerd en welgeschreven werk, *Les origines de la civilisation moderne*, dat hij in 't begin van dit jaar liet verschijnen.(1)

Bij het congres te Antwerpen telde men 5 afdeelingen; te Namen waren er slechts 3, en dit getal zal in de volgende congressen behouden worden, doch elke afdeeling zal, indien zulks noodig is, in onderafdeelingen mogen verdeeld worden. Wat in de afdeelingen en in de algemeene vergaderingen verhandeld werd en tot hetzelfde onderwerp betrekking heeft, hebben wij saamgevat om nuttelooze herhalingen te vermijden.

EERSTE AFDEELING. *Studie van het voorhistorisch tijdvak.* Voorzitter, heer baron E. de Selys-Longchamps; ondervoorzitter, generaal H. Wauwermans, d^{r}. V. Jacques, van Brussel, secretaris.

D^{r}. Jacques had in 1885 te Antwerpen het verlangen uitgedrukt dat er eene kaart van België zou vervaardigd worden, bij zekere aangenomen teekens de plaatsen aanduidende waar vóórhistorische, Gallische, Germaansche, Romeinsche en Frankische voorwerpen werden gevonden. De bespreking van 't vervaardigen zulk eener kaart werd thans voortgezet. Welke teekens moet men aannemen? Dit vraagpunt blijft nog zonder oplossing. Het genootschap van Namen had de begin- of hoofdletters verkozen van de woorden die de verschillende tijdvakken aanduiden, doch dit stelsel werd niet goedgekeurd. Men zou teekens moeten vinden die weinig plaats op de kaart beslaan en alom gemakkelijk zouden verstaan worden. Ook over de grootte der kaart was men 't niet eens en terwijl sommigen eene afzonderlijke kaart voor elk tijdvak zouden willen zien vervaardigen, verlangden anderen slechts eene enkele voor al de tijdvakken te zamen. Deze kaart zou niet te klein mogen zijn om de verschillige plaatsen van steden en dorpen, waar oudheden ontdekt werden, zeer duidelijk te doen uitkomen.

D^{r}. Jacques vroeg de benoeming eener commissie om de grootte der kaart en den aard der aan te nemen teekens te onderzoeken en zijne vraag werd ondersteund door den heer graaf de Marsy. Die commissie zou toekomende jaar verslag geven over hare beraadslagingen en dan zou men wellicht tot een stellig besluit kunnen overgaan. Ten gevolge der juiste opmerking van den heer generaal Wauwermans, dat men het reglement zou overtreden, indien men het congres toeliet eene commissie van wat aard en tot welk einde ook te benoemen, werd er beslist dat het genootschap van Namen zelf de gevraagde commissie zal tot stand brengen en deze naderhand in onderhandeling zal treden met het genootschap van Frankrijk, om samen de onderhavige zaak grondig te bestudeeren.

Het voorstel door den eerw. pater J. Van den Gheyn, in 1885, neergelegd, en dat het verzamelen aanbeval van de gekende elementen die over den toestand der eerste bewoners van België eenig licht kunnen spreiden, werd hernieuwd en tot 't volgende congres, ter bespreking, verschoven.

Een wensch van den heer de Munck strekte tot het bekomen van een nauwkeurig onderzoek van de verschillige liggingen van silex of vuursteen, in de Nederlanden gekend, om te bepalen van waar de voorwerpen, in silex vervaardigd en door den mensch vroeger gebruikt, afkomstig zijn, tot welke ligging zij behooren, of de keien

(1) Aan de leden van 't congres was de volgende brochuur gezonden: *Notice sur le Musée, les Trésors et les Monuments à visiter, publiée par les soins de la Société d'archéologie de Namur. Namur. Impr. De Wesmael-Charlier.*

ter plaatse zelf waar zij bewerkt ontdekt werden, ook onbewerkt opgedolven werden, dan wel, of zij door den mensch uit andere gewesten werden overgebracht. De heer de Munck verlangt ook dat, vermits er zoovele oudheden vernietigd, verwaarloosd of verkocht worden, eene bijzondere commissie door 't staatsbestuur worde ingesteld om 't behoud zulker stukken te verzekeren.

Heer d^{r}. van Raemdonck, van St.-Nicolaas, sprak over den huidigen en vroegeren aardrijkskundigen toestand van 't land van Waas en vermeldde dat eene ontdekking zijne aandacht gevestigd hebbende op de aanwezigheid van den mensch in dit gewest, gedurende het tijdvak van den gepolijsten steen, er sedert dien vele nieuwe opzoekingen op verschillige plaatsen ondernomen werden, welke ruimschoots door 't opgraven van andere voorwerpen zijn beloond geworden. Hij gaf uitleg over de ontdekte silexen, toonde er eenige aan de vergadering en eindigde met eene algemeene beschouwing over den mensch der voorhistorische tijden in 't land van Waas. Zij, die toen in die streek verbleven, behoorden volgens 's dokters inzien, tot hetzelfde volk dat de omstreken van Bergen, in Henegouwen, bewoonde.

De eerste afdeeling besprak verder en breedvoerig verscheidene andere stukken, zooals steenen bijlen, door leden meegebracht, en de heeren M. de Puydt en Lhoest verhaalden wat zij bij eene opgraving in eene grot te Spy, gevonden hebben. Hunne belangrijke mededeeling werd in de laatste algemeene vergadering herhaald.

De grot *la Biche-aux-Roches*, gelegen te Spy, bij Namen, hoort toe aan den graaf Alb. de Beauffort.

Bij de opgraving aldaar ontdekte men beenderen van den mammouth, het hert, den rhinoceros, het paard, de hyena, den beer en van andere dieren. 's Menschen hand had die beenderen verbroken en bewerkt. Dit bevestigde reeds 's menschen verblijf aldaar in die ver verwijderde tijden. Behalve die stukken, werden er duizenden bewerkte vuursteenen opgedolven, alsmede ivoren bevelhebbersstaven, zeer schoone ivoren sieraden, gedeeltelijk of geheel in 't rood geverfd en ook de stof daartoe gebezigd en waarmede toenmaals de menschen ook hunne lichamen beschilderden. In Amerika heeft men insgelijks zulke gekleurde voorwerpen ontdekt. Lager nog dan het overschot van den mammouth, lagen er in den grond menschelijke overblijfselen, waaronder twee hoofdschedels die zeer dik van been, door 't platte voorhoofd en de zeer vooruitkomende wenkbrauwbogen aan den schedel van het Neanderthal volkomen gelijk zijn. Uit deze opgraving kan men nogmaals besluiten, dat de eerste bewoners der

streek in de spelonken leefden en hunne werktuigen in vuursteen en been vervaardigd waren.

TWEEDE AFDEELING. *Geschiedenis en wat daartoe betrekking heeft.* Voorzitter, hoogleeraar G. Kurth; ondervoorzitters, de heeren K. Piot en K. Ruelens; secretaris, E. Varenberg; verslaggever, E. Tandel.

Op welke wijze zal men 't best het doel van den oudheidkundigen Bond bereiken, dat is hoe zal men ‘de best geschikte leerwijzen voor de oudheid- en geschiedkundige studiën vaststellen, meer eenheid aan deze studiën geven, het algemeen belang voor de plaatselijke opzoekingen opwekken en de bekomen uitslagen zooveel mogelijk in het publiek verspreiden?’

De afdeeling besloot dit gewichtig vraagpunt in eene algemeene vergadering voor te dragen, doch bij gebrek aan tijd, werd er geen gevolg aan gegeven.

Professor G. Kurth, die, in 1885, het opstellen van oude woordenboeken, uitsluitelijk de namen behelzende van steden, dorpen en plaatsen, als bijdrage tot de geschiedkundige wetenschap, had aangeprezen, heeft dezen keer, zoo in de tweede afdeeling als in de eerste algemeene vergadering, zijne zienswijze dienaangaande, in 't breed en meesterlijk ontwikkeld. Volgens dien hooggeleerde, moet men beginnen met op de kaarten door de genie vervaardigd, de namen der plaatsen te schrijven, juist gelijk zij op 't kadaster bekend zijn. Die namen zal men vervolgens rangschikken in dezer voege: eerst die der steden, dorpen en gehuchten, dan die der wijken of kwartieren, der afgelegen oorden, der straten, wegen en banen, der rivieren, waterloopen, beken, fonteinen, moerassen, velden, weiden, bosschen en zoo voorts. Men kan even goed de namen achtereen stellen van de plaatsen die tusschen twee groote wegen of banen liggen, zonder de benamingen of uithangborden der huizen te vergeten, indien aan die gebouwen eene historische herinnering gehecht is of die uithangborden anderszins eene geschiedkundige waarde hebben. Al de namen, alzoo verzameld, zal men in hunne verschillende schrijfvormen opboeken, gelijk zij in de oude oorkonden of verkoopakten worden aangetroffen en ook gelijk zij door het volk worden uitgesproken en verstaan. Bij die namen zal men de overleveringen voegen die er betrekking toe hebben. Naderhand kan men de plaatsbenamingen uitleggen, hunne samenstelling onderzoeken en ontleden, doch daar dit eigenlijk het werk der taalkundigen is, zal 't wellicht verkiesbaar zijn, zulks aan hen over te laten. Men mag ook niet veronachtzamen de namen op te schrijven die verouderd of niet meer in gebruik of zelfs alleen nog door de oude akten bekend zijn. De woordenboeken hier bedoeld, zullen eene kaart moeten bevatten om de studie der namen te vergemakkelijken. Al dit werk, waarvan het gewicht en het nut niet te betwijfelen valt, zijn de oudheid- en geschiedkundige genootschappen aanzocht te ondernemen, en zij zullen als voorbeeld het plaatsbenamingswoordenboek kunnen raadplegen, dat de heer Kurth voor zijne gemeente heeft opgesteld. Het werk van den geachten hoogleeraar zal in 't jaarboek van den Bond gedrukt worden.

En hoe zullen dergelijke werken den navorschers der geschiedenis dienstig zijn? De namen der plaatsen bevatten soms zeer belangrijke aanduidingen nopens feiten aldaar voorgevallen. Vele namen behouden in zich den grond van een oud woord en die grond vergezeld van een ander woord of eenen uitgang, den aard der plaats aanwijzende, doet den toestand dier plaats in vroegeren tijd kennen of 't volk dat er weleer gevestigd was. Alzoo vindt men in *Franchimont, Frankenbosch*, en andere,

het woord *Frank*, als grondvorm, en deze geeft te kennen dat er Franken daar, op dien berg of in dit bosch, verbleven hebben. In eene charter van 922 of rond dien tijd, staat er een hoogst belangrijke naam: *Advenientes Franci.* Hij duidt de aankomst der Franken aan en moet van den tijd van hunnen inval dagteekenen. Vele plaatsen in 't Walenland worden *Paradis* (Paradijs) genoemd. Volgens du Cange, zou dit woord dezelfde beteekenis hebben als *cimetière* (begraafplaats, kerkhof), en indien men op die plaatsen opgravingen wil doen, mag men om zoo te zeggen, zeker zijn dat men er Romeinsche of Frankische oudheden zal aantreffen. Hetzelfde geldt voor de plaatsen die *Tombeur*, *Tombeux*, enz. heeten; immers daar zal men tumulussen ontwaren en men weet dat die grafheuvels vroeger zeer talrijk waren.

De heer Bequet zeide, dat men de namen der fonteinen niet mag achterlaten. Hij denkt dat de eerste geloofsverkondigers aan de fonteinen namen van heiligen hebben gegeven, omdat zij vroeger aan afgoden waren toegewijd. Om dezelfde reden moet men ook acht slaan op de namen der kapellen. De fonteinen en kapellen bevinden zich doorgaans of in de nabijheid der Frankische begraafplaatsen of op die plaatsen zelf.

De eerw. heer Habets deed opmerken dat de Waalsche namen die een Vlaamschen of Duitschen oorsprong hebben, inlichtingen kunnen verschaffen nopens de oude bevolking der plaatsen. De Hollanders zijn Saal-Franken, de Duitschers Rijn-Franken, doch men vergete niet dat vele dier oude namen verminkt werden door personen die de Hollandsche, Vlaamsche of Duitsche talen niet spraken.

De opzoekingen naar de plaatsbenamingen kunnen terzelfder tijd nuttig zijn, volgens den eerw. heer kanunnik Huguet, tot de bekendmaking der leenen en alzoo eene goede bron worden voor de geschiedenis der dorpen.

De heer Kurth voegde er nog bij, dat men reeds is begonnen zulke woordenboeken op te stellen, doch dat zij niet stelselmatig bewerkt zijn. Ook houdt hij er aan, dat men de namen zoo weinig mogelijk van den grond afscheide.

Hetgeen de heer Kurth voor 't verleden wil doen, stelde kolonel Meunier voor insgelijks voor 't tegenwoordige te verrichten, doch zijne meening werd niet door de meerderheid gedeeld. In de 2^{e} afdeeling werd de wensch uitgedrukt, dat het werk der commissie die door het staatsbestuur is gelast met het nazien der gemeentenamen in verband met de thans in

FRANKISCHE OUDHEDEN UIT DE PROVINCIE NAMEN, ontleend aan het werk van kanunnik E. Reusens; zie blz. 153.
DOLKEN ONTDEKT TE SPONTIN.

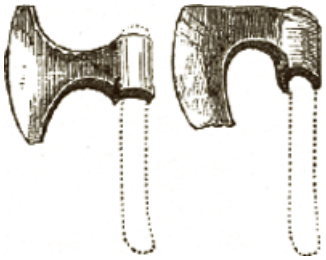

BIJLEN ONTDEKT TE SPONTIN.

BRONZEN GESP GEVONDEN TE FLORENNES.

BRONZEN GESP GEVONDEN TE RESTEIGNE.

OORBELLEN GEVONDEN TE FRANCHIMONT.

LIJKVAAS GEVONDEN TE STRÉE.

voege zijnde spelling, aan de oudheidkundige genootschappen ter inzage moge gezonden worden, alvorens men er gevolg zal aan geven. De vergadering besloot dat het congres bij het staatsbestuur de vraag zou ondersteunen van 't vervaardigen eens geschiedkundigen atlas voor België, de verschillende verdeelingen des lands in de verledene eeuwen bevattende; ook verlangt men, dat, met dit doel, een prijskamp zou worden uitgeschreven. Dit atlas zou tot schoolboek in de staatsgestichten kunnen dienen.

Andere wenschen der afdeeling hebben voor doel te bekomen dat de oude doop-, huwelijks- en doodboeken, en de naamtafels die ter griffieën der rechtbanken van eersten aanleg berusten, naar de lokalen der provinciale archieven worden overgebracht, - dat de gemeenten, indien zij dubbels der oude registers van den burgerlijken stand bezitten, die dubbels aan de provinciale archieven gelieven af te staan, - dat de gemeentebesturen en alle openbare instellingen door het staatsbestuur aanzocht worden, inventarissen hunner archieven op te maken en dat die gedrukte inventarissen aan de bibliotheken en genootschappen worden uitgedeeld, - dat de bondige verslagen der oudheidkundige genootschappen over hunne werkzaamheden gedurende ieder jaar, in de annalen van den Bond worden opgenomen, - en dat de gouverneurs der provinciën, evenals vóór 1878, in 't vervolg zouden gemachtigd zijn aan de personen die zulks aanvragen, de toelating te vergunnen om buiten de lokalen der provinciale archieven van den staat, oorkonden daaruit te raadplegen.

Verscheidene dier laatst vermelde wenschen werden reeds in 't congres te Antwerpen geuit.

De aandacht der genootschappen werd insgelijks, in de 2e afdeeling, gevestigd op het nut der uitgaaf van een boekje, gemakkelijk om te raadplegen en waarin de verschillige wijzen van tijdrekening in de XVII provinciën en 't prinsdom Luik vroeger in gebruik, zouden aangehaald zijn. Dit boekje zou een algemeenen regel tot het bepalen der dagstelling moeten bevatten en ook de bijzondere regels in de verschillende gewesten voortijds gevolgd. Een voorstel naar dien zin werd evenals in 1885, door den heer graaf van Limburg-Stirum neergelegd.

Verleden jaar was er in de afdeeling voor *geschiedenis*, spraak van 't verzamelen der oude liederen, legenden, sagas, enz. die nog onuitgegeven zijn. Tot het bereiken van dit doel, raadde thans de heer A. Nelis aan, dat de genootschappen zich in betrekking zouden stellen met de uitgevers der dagbladen en tijdschriften, zooals *'t Daghet in den Oosten*, van Hasselt, *Rond den Heerd*, van Brugge, *Loquela* en andere, waarin volksoverleveringen en oude liederen worden opgenomen, om des te

gemakkelijker te vernemen welke legenden, liederen, sagas en wat al meer, reeds in 't licht verschenen. Insgelijks achtte de heer Nelis het geraadzaam dat elk genoot-

schap van oudheidkunde en geschiedenis, vraaglijsten zende aan de personen (pastoors, geneesheeren, schoolmeesters, notarissen en anderen) die in lichtingen kunnen geven, hun verzoekende te willen zeggen of er in hunne gemeenten oude legenden of liederen gekend zijn en zoo ja, deze zoo juist mogelijk in de taal des volks opgesteld, aan 't genootschap te doen geworden. Elk genootschap zou ook wel doen, meende de eerw. heer Habets, met bij zijne gewoonlijke uitgave, een klein blad te voegen, bevattende de medegedeelde legenden. Langzamerhand zou men alzoo in 't bezit komen van eene verzameling volksverhalen.

Eindelijk sprak de heer S. Bormans over een middel om de provinciale archieven te verrijken. In de archieven des rijks berusten vele stukken die tot deze of gene provincie betrekking hebben; welnu, 't ware wenschelijk dat die oorkonden in de lokalen der provinciale archieven van den staat werden bijgezet; dan immers zouden zij door de personen voor wie zij 't meest belangrijk zijn, dat is door de inwoners der betrekkelijke provinciën, veel gemakkelijker kunnen geraadpleegd worden. De tweede afdeeling sloot zich, bij eenparigheid van stemmen, bij den wensch aan van den heer Bormans.

DERDE AFDEELING. *Kunstgeschiedenis, oudheidkunde. - Oorkondenleer, opschrift- en penningkunde*, *nijverheidskunsten.* Voorzitter, de eerw. heer E. Reusens; ondervoorzitter, de heer D. Van Bastelaer; secretaris, de heer G Cumont; verslaggever, de heer E. Soil.

De afkomst der Frankische oudheden, in België gevonden, werd in deze afdeeling vooreerst besproken. In de omstreken van Charleroi en Namen werden vele ontdekkingen gedaan waaruit blijkt dat er een verschil bestaat tusschen de graven der Romeinen en die van 't ander volk dat nochtans terzelfder tijd als zij in die gewesten verbleef. De voorwerpen nevens de geraamten der Franken in de graven berustende, zijn ook van verschillenden aard. De voornaamste, de kostbaarste dragen 't kenmerk van een Oosterschen invloed; de minbeduidende zijn meer den lande eigen.

Wat de tumulussen of grafheuvels betreft, daar zijn er van vóór den inval der Romeinen, en ook Romeinsche Vermits soortgelijke grafheuvels in Italië onbekend zijn, denkt men dat de Romeinen het oud gebruik der inlanders behouden of gevolgd hebben. Tevens werd er waargenomen dat de assche van eenen Romein nooit door wapens vergezeld is. Daarentegen werden in andere graven, wapens, vuursteenen, aarden vazen en optooisels bij de lijkbus gevonden.

De heer K. Ruelens trad in uitleg over zijn voorstel van verleden jaar, namelijk het vervaardigen van een album, bij middel van lichtteekeningen naar oorspronkelijke Belgische kunstgewrochten van uit de vroegste tijden tot in 't tijdvak van de kunstherbloeiing. De oudheidkundige genootschappen zouden dit plan moeten uitvoeren en zich eerst bepalen bij de schilderijen van bekende meesters, om later de afbeeldsels van beeldhouw- en bouwkundige werken uit te geven. De heer Ruelens drukte den wensch uit dat de genootschappen toekomende jaar verslag geven over 't geen zij aangaande dit album zullen ondernomen hebben.

Eene aanvraag van groot gewicht, niet alleen voor de oudheidliefhebbers maar ook voor de eigenaars van oude merkwaardige gebouwen, werd in de derde afdeeling tot het staatsbestuur gericht. Daar de oude huizen, welke, onder bouwkundig oogpunt beschouwd, ware monumenten zijn, dikwerf niet hersteld worden en hun getal al

meer en meer vermindert, zoo zouden de leden dier afdeeling graag zien dat het staatsbestuur met de eigenaars in onderhandeling trad en hun hulpgelden toestond om hunne eigendommen naar behooren te doen herstellen, en dat, indien de eigenaars zulks weigerden, de staat de gebouwen onteigenen zou om ze van eene geheele vernieling te bevrijden. Een wetsontwerp, in dien zin opgesteld, zou in de kamers moeten voorgedragen worden.

Wanneer men vóór zich eene schilderij, een blazoen of eenen penning heeft, welke is dan de linker- en rechterkant van dit voorwerp? Is het de linker- of de rechterkant van den aanschouwer of wel de tegenovergestelde? Die vraag bleef onbeslist.

De afdeelingen hielden zitting Dinsdag 17 Augustus, namiddag ten 4 ure en Woensdag, voormiddag ten 10 ure. Buiten de openingszitting, werden er nog twee algemeene vergaderingen gehouden, eene Dinsdag avond, ten 8 ½ ure en eene Woensdag namiddag, ten 2 ½ ure. In de eerste dezer bijeenkomsten hebben de heeren G. Kurth en d^{r}. Jacques hunne mededeelingen voorgedragen; in de laatste, werden de verslagen der afdeelingen gelezen en verhaalde de heer Lhoest de ontdekking in de grot te Spy. De heer Crépin zeide vervolgens dat 't bureel alles op 't best zal schikken om, zoo mogelijk, de verslagen der bijtredende genootschappen en de voorgestelde verhandelingen in de annalen van den Bond te laten drukken.

Men besloot ook, bij algemeene toejuiching en op verzoek van 't genootschap *l'Emulation*, van Brugge, dat toekomende jaar Brugge de vergaderplaats van 't congres zal zijn. In 1887 zal naar allen schijn het oudheidkundig genootschap van Charleroi voorstellen, in 1888, in die stad bijeen te komen.

Eindelijk werden er nog eenige woorden van dank gericht door den voorzitter tot de congresleden, door den eerw. heer Reusens, tot het genootschap van Namen en door den heer A. Bequet tot de overheden en al de personen die de maatschappij van Namen hebben bijgestaan, tot 't bereiken van haar doel.

Het getal der aanwezige leden van den Bond was zeer groot. Onder hen bemerkte men, buiten de reeds opgenoemde, de heeren L. Cloquet, A. Cogels, J.F. Colfs, A. de la Grange, De Foere, d^{r}. L. Delgeur, Ad. Delvigne, baron W. de Selys-Longchamps, kanunnik Doyen, Dufief, Dupont, Eug. Geefs, Eug. Gife, A. Hannon, J. Helbig, A. Henne, H. Hymans, eerw. heer Jamart, d^{r}. Fr. Le Bon, kanunnik Legrand, Ern. Matthieu, Eug. Poswick, Jos. Schadde, J. Schaeps, H. Sermon, Th. Smekens, baron Surmont,

pater J. Van den Gheyn, graaf Fr. van der Straten-Ponthoz, eerw. heer Van Speibroeck, Jos van Riel en meer anderen.

De congresleden bezochten Dinsdags het oudheidkundig museum, Woensdags de merkwaardige schatten van oudheden der *Zusters van O.-L.-Vrouw* en die der hoofdkerk; ten 6 ure, 's namiddags, had het feestmaal plaats in het *Kursaal.* Op de spijskaart was een legioensoldaat van aan Rijn en Maas afgebeeld.

Bij het nagerecht dronk de voorzitter op den koning en de heer A. Bequet op den gouverneur en den provincieraad, de heer de Montpellier, gouverneur, dankte namens den koning en voor zich. De markies de Nadaillac, lid van 't *Institut de France*, bracht hulde aan 't gastvrije België; de heer Crépin, aan den gemeenteraad; de heer Ronvaux, schepen, aan 't genootschap van Namen, generaal H. Wauwermans aan den heer Bequet, de graaf de Marsy aan *l'Émulation* van Brugge en de heer Lemaître, schepen, herdacht de overledene Naamsche ouheidkundigen, bijzonder den diepbetreurden heer Borgnet; de heer de Foere, secretaris van *l'Émulation*, dankte namens dit genootschap omdat men dezes uitnoodiging welwillend beantwoord had en de heer van Bastelaer stelde een heildronk voor op de vertegenwoordigers der Fransche genootschappen. Na het feestmaal begon in den schouwburg, het muzikale feest, door de stad Namen den congresleden aangeboden en daarna werd een prachtig vuurwerk op de Maas afgestoken. Een bronzen penning was ter herinnering aan 't congres geslagen.

Donderdag, 19 Augustus, bezocht een groot getal leden van den Bond, eene Frankische begraafplaats te Warnant, de puinen van 't oud kasteel *Montaigle* en de nieuwe Benedictijner abdij te Maredsous.

Op de begraafplaats te Warnant waren zes en dertig graven opengelegd. In sommige vond men geene geraamten meer, in andere waren de menschelijke overblijfselen nog ongeschonden. In een graf trof men eene zwart aarden Frankische vaas aan en een ijzeren ring; in een ander, eenige paarlen van een halssnoer, zoodat daar een vrouwenlijk had ingelegen. De wanden der graven waren in ruwen bloksteen gemetst, de deksels bestonden uit groote stukken steen. Men denkt dat de geopende graven die van lijfeigenen of slaven waren en dat de grooten of bevelhebbers aan een anderen kant van 't veld rusten. En hoe wist men dat die plaats een Frankische doodenakker was? Dit veld heet *Tombois,* een naam voortkomende van *Tombe* of *Tombeau* en die, gelijk men ziet, het nut van de door professor Kurth aangeprezen woordenboeken bevestigt.

Nabij de puinen van *Montaigle* werden nog twee graven bezocht. De geraamten, daarin aangetroffen, waren goed bewaard en aan den linkervoet van een dezer, stond eene zwart aarden vaas.

Het kasteel *Montaigle* werd, omtrent 1300, door Veit van Dampierre, graaf van Namen, gebouwd. Sedert 1554 is het onhersteld gebleven en het valt al meer en meer in gruis. De heer A. Bequet heeft de geschiedenis van dit kasteel uitgegeven in de *Annales de la société archéologique de Namur*, deel VI, blz. 91, en aan de congresleden is de bondige inhoud dier geschiedenis gezonden geweest.

De abdij van Maredsous bestaat uit eene prachtige kerk en ruime klooster- en schoolgebouwen, volgens de teekeningen van den weledelen heer Jan Bethune, van Gent, in gothischen stijl van 't eerste tijdvak, opgericht.

Eenige leden bezochten Dinant om de merkwaardige hoofdkerk te zien welke thans met veel zorg wordt hersteld.

En nu ten slotte zij 't gezegd, dat, evenals 't congres van Antwerpen in 1885, dit van Namen, onder alle opzichten, ten volle is gelukt. Al de leden waren zeer tevreden en wenschten elkander te Brugge in 1887 weer te zien, overtuigd zijnde dat hun aldaar ook en een gulhartig onthaal en eene leerzame en aangename bijeenkomst te wachten staat.

Antwerpen, 31 Augustus 1886.

X.

Oudheidkundig museum te Namen.

Ter aanvulling van het artikel over het oudheidkundig congres, in Augustus ll. te Namen gehouden, laten wij hier het plan volgen van eene Romeinsche badstoof en de afbeeldingen van eenige oudheden, in 't museum te Namen berustende. Die houtsneden en de beschrijving waarvan zij vergezeld gaan, hebben wij te danken aan den heer A. Bequet, den ieverigen en geleerden bewaarder van voornoemd museum.

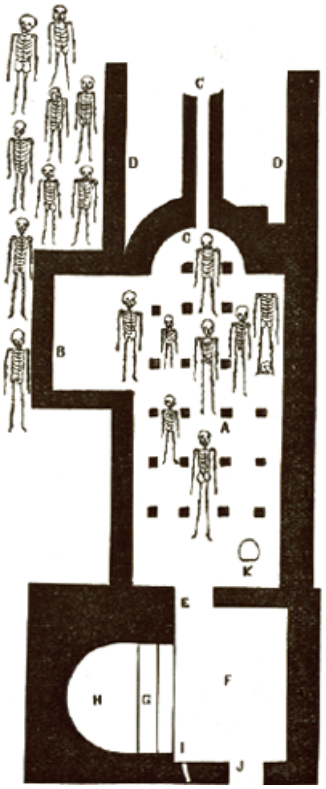

Nevensstaande plan is dat van eene kleine Romeinsche badstoof, waarschijnlijk uit 't begin der IIIe eeuw, nabij het oud kamp van Furfooz, door 't oudheidkundig genootschap van Namen nauwkeurig doorzocht.

De deur J gaf toegang tot het koud bad F. Eene halfronde kom of waterbak H van 2^{m}47 doorsnee, was 95 centimeters dieper dan 't overige der plaats uitgegraven. Men daalde erin langs eene trap van twee treden G, die terzelfder tijd den bader tot bank kon dienen. De bak was zoo volkomen bewaard gebleven, dat men hem nog tot 't zelfde einde als vroeger, zou kunnen gebruikt hebben. Eene looden buis, loopende door den muur ter plaatse I, leidde het water in het bad. De kamer A was door eenen *hypocauste* of warmtegeleider verwarmd. Op B stond

wellicht een rustbed of eene badkuip om een warm bad te nemen. Op de plaats C, langs buiten, bevond zich de vuurhaard van den warmtegeleider Langs de gemetselde pijp C C, kwam de warmte in de ledige ruimte onder den vloer der zaal A. Bezijden den haard, tusschen D D, lag de voorraad hout en stond waarschijnlijk een toestel om water warm te maken. De volle lengte van 't gebouw was ongeveer 15 meters. De vloer der kamer A, samengesteld uit groote plaveien in gebakken aarde, door eene laag steenmortel overdekt, rustte op kleine pilaren, 30 centimeters hoog en uit op elkander liggende plaveien vervaardigd die met potaarde bevestigd waren. De warmte en de rook verdwenen, na onder den vloer te hebben rondgegaan, langs breede vierkanten buizen binnen in den muur gemetseld.

De badstoof alsook het kamp van Furfooz werden waarschijnlijk verwoest en verbrand tijdens de invallen der barbaren, op 't einde der IIIe of in 't begin der IVe eeuw. Toen de Franken, op 't einde der IVe eeuw, de verlaten landen van zuid-België, onder hen verdeelden, vestigde zich een opperhoofd met zijne familie, zijne lijfeigenen en slaven in de sterkte te Furfooz.

Wanneer 't oudheidkundig genootschap van Namen de opgravingen deed, bestond de vloer der zaal A niet meer, maar een groot deel der pilaren waarop hij rustte, waren nog ter plaatse. Tusschen deze ontdekte men acht geraamten wier wit geworden beenderen merkwaardig goed behouden waren gebleven, dank wellicht aan het tras dat ze omvattte en aan de droogte van den grond. De begraafwijze, de wapens, alsook de talrijke voorwerpen bij de lijken neergelegd, konden geenen twijfel laten bestaan nopens hunnen oorsprong. Die baden, een kenmerk van de weelderige levenswijze der Romeinsch geworden Belgen, hadden tot graf verstrekt aan de familie van een Frankischen krijgsman. De kindsheid, de rijpe leeftijd en de hooge ouderdom waren er vertegenwoordigd. Het geraamte eener zeer oude vrouw had door eene moeilijk te verklaren bijzondere omstandigheid, den schedel tusschen de voeten liggen, alhoewel 't lichaam volkomen plat uitgestrekt neerlag Waar K staat, vond men eene lijkbus met verbrande menschenbeenderen. Mogelijk wel de stoffelijke overblijfselen van eene huisslavin, misschien van eene voedster, die in den dienst bij hare meesters en tot in 't graf, de gebruiken harer voorouders, had behouden

De graven te Furfooz bevatteden talrijke en hoogst belangrijke stukken, thans in 't museum te Namen berustende, voornamelijk wapens, bronzen, aarden en glazen vazen, en uitrustings- en opschiksvoorwerpen, tusschen welke laatste men inzonderheid kammen bemerkt die voortreffelijk zijn bewaard gebleven. Het kamp te Furfooz was op 't einde der V^{e} eeuw nog door de Franken bewoond. Tusschen de munten, aldaar bijeen verzameld, zijn er drie gouden stukken, een van *Constantinus III* (411), een van *Jan den Secretaris* (425) en een van *Valentiniaan III* (455).

Hiernevens staat de afbeelding van eene Frankische bijl of *francisque*, met graveersieraad op elke zijde. Werd aangetroffen in de begraafplaats te Wancennes (Namen).

Het volgende gouden kleinood, uit verscheidene

stukken samengesteld, werd te Namen opgegraven. Tamelijk dikke afscheidsels verdeelen 't voornaamste stuk in drie vakken, welke belegd zijn met rood glazen plaatjes, die op granaat gelijken. Twee hangstukjes, insgelijks met rood glas versierd, zijn aan 't onderdeel van 't kleinood gehecht. Dit versiersel maakte waarschijnlijk deel van eene doekspeld die op de borst werd vastgehecht. Het behoort tot het einde van 't Merovingisch tijdvak.

Het hiernevens afgebeeld sieraad werd te Franchimont (Namen) uit 't graf eener tot het christendom bekeerde Germaansche vrouw gehaald. Dit voorwerp bestaat uit eene bronzen doorluchtige plaat die men met eenen lederen band aan den gordel vastmaakte Aan die plaat hingen 3 kettingjes, 70 centimeters lang, met bronzen

kruiskens aan 't uiteinde. Een dergelijk sieraad werd in een graf nabij Mainz gevonden, doch de kruisen waren aldaar door heidensche amuletten vervangen. Dit voorwerp schijnt van de VIe eeuw te dagteekenen.

De hier vertoonde

ijzeren g o r d e l p l a a t die erg verroest is, werd gevonden te Eprave (Namen), in een Frankisch graf, w a a r s chijnlijk uit de VIe eeuw. Zij is met een tamelijk dik zilveren blad bedekt, waarop twee pauwen zijn afgebeeld die in eene vrucht pikken welke op eene soort van draagaltaar is gezet. De afbeelding van pauwen die in eene vrucht pikken

of uit eene schaal drinken, is een zinnebeeld der eerste kerk; men vindt het terug in de catacomben, in de Romaansche kerken en op de geweven stoffen.

Nevensstaande naamcijfer van Christus is afgegoten van den bodem eener glazen schaal, te Namen gevonden. Ook dit voorwerp schijnt van de VIe eeuw te dagteekenen.

> Wie een blik slaat in zijn eigen binnenste, ontwaart daar nu en dan gedachten, onuitgesproken en verborgen, die hem het schaamrood op de kaken zouden jagen, als ze hem plotseling in het oor werden gefluisterd.
>
> W. OTTO.

De olifant.
(*Vervolg van blz. 151.*)

In eenige streken van Achter-Indië, waar men van de uitvinding van 't buskruit nog niet algemeen gebruik maakt, is de olifant nog steeds een uitstekend soldaat en moet gewoonlijk het gevecht beslissen. Daar is hij ook tooneelspeler, die verre boven menschelijke tooneelisten wordt verkozen. Een Engelsch reiziger verhaalt van zijn oponthoud te Saigon, de grootste stad in 't zuiden van Cochin-China (dicht aan de kust) en van zijn vriendelijk onthaal bij den gouverneur der plaats. Voor de zaal,

waarin de thee werd rondgediend, bevond zich eene kooi, waarin een zeer groote tiger was opgesloten, dien de gouverneur had laten vangen, om den reiziger 't gezicht van een gevecht tusschen dit dier en een olifant te geven. In 't midden van eene grasrijke vlakte, omstreeks eene halve mijl in 't vierkant, waren zeventig fraaie olifanten in verschillende rijen geplaatst. Aan de eene zijde had men zitplaatsen aangebracht, want de gouverneur, de mandarijnen en eene menigte soldaten waren bij 't schouwspel tegenwoordig; een andere hoop toeschouwers had de tegenoverliggende zijde bezet. De tiger was met een sterken strik, die om zijn lichaam vastgemaakt was, aan een in het midden der vlakte staanden paal gebonden, doch zoo dat de lengte van het touw hem in een omtrek van 100 voet volkomen vrije beweging gaf. Toen men het dier uit het hok liet gaan, beproefde het dadelijk om over de vlakte weg te rennen: daar echter alle pogingen, om zich te bevrijden, te vergeefs waren, wierp het zich op 't gras neer. In deze houding bleef de tiger zoolang, tot hij een olifant op zich zag aankomen, en toen deze dicht bij hem was, sprong hij aanstonds op, den naderenden vijand te gemoet met een vreeselijk schril gehuil. De olifant was bevreesd en keerde om; de tiger sprong hem op de achterschoften, en wondde hem met zijne klauwen. Toen gelukte het den oppasser (daar mahawad genoemd), den olifant weer tot den aanval te bewegen en zoo te wenden, dat hij weer tegenover den tiger stond. Nu stortte de reus woedend op hem los, stiet zijn slagtand onder hem in den grond, hief hem in de hoogte en slingerde hem wel dertig voet ver. Dit was eigenlijk het belangrijkst oogenblik van het gevecht. De tiger lag als dood ter aarde, maar scheen toch nog niet veel letsel bekomen te hebben; want bij den eerstvolgenden aanval zette hij zich dadelijk weer in eene aanvallende houding; toen de olifant hem weer in de hoogte wilde werpen, sprong hij hem voor op den kop, terwijl hij met zijne achterste pooten de slurf omklemde. De olifant werd hij dezen aanval op eene gevoelige plaats gewond en zoozeer bevreesd, dat hij in weerwil van

alle pogingen des oppassers, niet weer tot staan kon gebracht worden, maar weg rende. Den oppasser werd dit als eene nalatigheid toegerekend; men bond hem dadelijk de handen op den rug en bracht hem voor den stadhouder, in wiens tegenwoordigheid hij honderd slagen met een bamboesriet ontving.

Nu kwam een andere olifant voor, maar de tiger bood bij elken nieuwen aanval steeds minder weerstand; 't was blijkbaar dat de stooten, die hij ontvangen had, hem spoedig moesten dooden. Alle olifanten grepen op gelijke wijze aan, door hunne slagtanden onder den tiger te brengen, waardoor zij hem ophieven en wegslingerden. Met hunne slurven waren zij zeer voorzichtig, daar zij ze telkens zorgvuldig onder de kin samenrolden. - Toen de tiger geheel dood was, werd er nog een olifant bijgebracht, die in plaats van den tiger met de slagtanden op te heffen, hem met de slurf aangreep en een eind wegwierp.

Wegens de uitstekende diensten, die de olifant den mensch bewijst, verbonden met zijne buitengewoon groote kracht, kwamen de menschen in Azië op de gedachte, dit dier goddelijke eer te bewijzen. Wat ons van de oude Indiërs wordt verhaald, geldt nog heden van de Siameezen, aan gene zijde van den Ganges. Gelijk echter bij de Egyptenaars niet elke os een heilig voorwerp van vereering was, maar de Apis geheel zwart moest zijn en voor den kop eene witte vierkante plek hebben om de eer eens gods te genieten, zoo zijn het ook bij de Siameezen alleen de zeldzame witte olifanten, wien men goddelijke eer bewijst. Het volk gelooft ook van hen, dat de zielen van gestorven koningen in hen overgaan, en inderdaad, men zou bezwaarlijk een beter dier vinden ter woning voor eens menschen ziel. De witte olifanten wonen in prachtige paleizen, zij hebben ook een eigen hofstoet, krijgen hun voedsel uit gouden en zilveren vaatwerk, zijn vrij van allen arbeid en worden door de voornaamste mannen bediend De eerste mandarijn (minister) heet ‘mandarijn van den olifant.’ Alles moet zich buigen voor 't heilige dier, terwijl deze slechts hunne knie mogen buigen voor den

regeerenden heer, die hen op de beleefdste wijze weer begroet. Vandaar noemt de koning van Siam, evenals die van Birma, zich in 't bijzonder: heer van den witten olifant.

Dezelfde reiziger, die het gevecht der olifanten te Saigon bijwoonde, kreeg ook de witte olifanten te Bagkok te zien, en bericht daarover het volgende:

'Nadat wij bij den koning van Siam barvoets ten gehoor geweest waren, want niemand mag zijn heiligen persoon in laarzen of schoenen naderen, bracht men ons in de stallen der witte olifanten, die binnen het paleis van Bagkok zijn, dicht bij de kamers des konings, die hun ieder dag een bezoek brengt. Zulke witte olifanten bezit de koning er thans tien, en 't is zeer zeldzaam, dat men er zooveel heeft; hun tegenwoordig getal wordt voor gelukkig gehouden. De onderdanen van zijne Siameesche majesteit kunnen zich geene grootere verdiensten verwerven, dan door een witten olifant te ontdekken. De witte, evenals alle overige, zijn 's konings eigendom; gene echter worden met de grootste opmerkzaamheid behandeld en ieder heeft zijn eigen bediende. Frisch gras ligt in overvloed bij hen, en zij staan op zindelijk gehouden planken. Een wit doek is voor hen uitgespreid, en terwijl wij er waren, werden zij met fijn gesneden suikerriet en met pisangs gevoederd.

Wordt er hier of daar een witte olifant ontdekt, zoo is dit eene gebeurtenis van zooveel gewicht, dat zij onder bazuin- en trompetgeschal in 't gansche land wordt bekend gemaakt, en de rijksgeschiedschrijver van Siam, die tot 's konings hofstoet behoort, krijgt last, zulks in de jaarboeken der geschiedenis met fraaie woorden te boeken. De gelukkige ontdekker van een witten olifant wordt met eene zilveren kroon begiftigd en met een stuk land zoo groot, als men de stem van een olifant ver kan hooren. Hij en zijne familie zijn van alle belastingen en dienstplichten vrij.'

De olifant behoort met het volste recht tot de grooten der aarde, niet alleen tot de lichamelijke grooten, maar ook tot de geestelijk verheven, tot de waarachtig voorname adellijke dieren. In de lange rij der diergeslachten is hij door den Schepper op de bovenste rij gesteld, die in vele opzichten nabij den mensch komt. Met de grootste lichamelijke verbindt hij de hoogste geestelijke kracht. De kolos, die ons aanvankelijk als eene ruwe, plompe vleeschmassa verscheen, wordt, nader beschouwd, het behendigste, fijnst beschaafde, volkomenste wezen, dat de dierenziel zich tot plaats harer werkzaamheid verkozen heeft.

In de ontwikkeling zijner geestelijke kracht toont de olifant wel de meeste overeenkomst met den hond, en toch is zijn wezen van dat des honds oneindig veel verschillend. 't Is een veel edeler dier, van veel fijner manieren, in zijne zinnelijkheid en schaamte slechts met den beschaafden mensch te vergelijken. Als een voornaam dier, zoekt de olifant ook de fijner zinnelijke genoegens des menschen. Hij houdt veel van bloemengeur. Is hij verzadigd, dan plukt hij zich op de weide de schoonste welriekende bloemen, schikt ze tot een krans samen en snuift den geur door den neus in. Dan steekt hij den bloemtuil in den bek, als wilde hij den reuk ook proeven. Terwijl de muziek voor het oor der honden eene ware plaag is, vindt de olifant er 't grootste genoegen in en luistert opmerkzaam.

De olifant is ook zeer voor beleediging vatbaar, en acht hij zijne waardigheid gekwetst, dan moet gewoonlijk de arme kornak, zijn oppasser, daarvoor boeten; en het toornige dier stoot hem een paar ribben stuk of slaat hem met zijne slurf ter neer. Doch is de woede voorbij, dan schaamt het edelmoedige dier zich over zijne overijling en zou ze gaarne weer goed maken. Soms brengt een onvoorzien tusschengeval hem

plotseling weer tot bezinning. Zeer merkwaardig en met het karakter des diers overeenkomend is de bekende geschiedenis van den razend geworden olifant eens Indischen vorsten, die, toen hij zich had losgescheurd en zijn kornak hem in den weg trad, door woede overmand, den ongelukkige doodde, dien hij anders zeer beminde. De vrouw des oppassers loopt er op toe en werpt haar oudsten zoon voor het razende dier, met de woorden: ‘Hebt ge den vader gedood, dood nu ook den zoon!’ Plotseling kwam de olifant tot bezinning, hief den knaap zachtjes met de slurf op zijnen rug, keerde bedaard naar den stal terug en duldde nooit een ander oppasser dan dezen. De vorst bevestigde den knaap in zijne waardigheid.

Men ziet, dat de grooten der aarde niet met zich laten spotten, en hoe gevaarlijk het is, een olifant tot huisvriend te hebben. De naar Europa overgebrachte dieren geraken niet zelden in woede, vooral in 't voorjaar, in den bronsttijd, en ook als hun 't reizen verveelt. Dan hebben ze veel onheil aangericht.

Een huisdier, tot nut en voordeel van geheele volken, als het paard, kameel en hond geworden zijn, kan de olifant niet worden, reeds daarom niet, wijl zulk een dier wel een paar duizend frank kost, en voor zijn maaltijd wel 100 pond rijst noodig heeft, eene hoeveelheid waaraan tien huisgezinnen genoeg zouden hebben. Terwijl de hond een vriend is van den armsten mensch en het met den schraalsten kost voor lief neemt, kan de olifant slechts door zeer rijke lieden gehouden worden.

De olifant is het eenige wild dier, dat zich, gevangen, spoedig in zijn lot schikt, in hooge mate laat temmen, zich vast aan de menschen sluit en hun een helpend vriend wordt, maar zich nooit in de gevangenis voortplant en hardnekkig weigert zijnen stam over te geven in de slavernij van den mensch.

(*Naar A.W. Grube.*)

H. PRANGE.

Meubelen van geperst papier

worden sedert eenigen tijd op groote schaal vervaardigd in de papiermeubelmakerij van den heer Langet, in het Fransche stadje Ancy-le-Franc (Yonne). Zij zijn, ofschoon fraai en sterk, veel goedkooper, natuurlijk, dan meubelen van hout. Bijna alle meubelen, waarvoor gewoonlijk hout wordt gebruikt, maakt de heer Langet van geperst papier. Onder andere: kassen en schapraaien, buffetten, nachttafels, ledikanten enz. Alle stukken kunnen geschilderd of ook ingelegd worden, en verder als hout worden behandeld. De paneelen kan men zoo dik verkrijgen als men het verlangt en in elke afmeting. Voor koetsen, andere rijtuigen, wagens en karren vervaardigt de heer Langet, in grooten getale, sponnen en paneelen van geperst papier, die gezegd worden niet te splijten of te scheuren door de werking der zonnewarmte en beter bestand te zijn tegen schokken en stooten dan hout.

Tentoonstelling voor schoone kunsten te Gent. (*Vervolg*, *zie blz. 144.*)

De Japansche pop en *De minnebrief*, door J. Van Beers, zijn twee zeer zorgvuldig geschilderde stukjes; Frans Verhas beviel ons veel minder dan gewoonlijk met *Na het bad;* het stuk bewijst dat hij veel beter slaagt in 't weergeven van gekleede dan van ongekleede modellen; E.J. Boks is wat eentonig van kleur in zijne *Gekrenkte*, eene overigens keurig bewerkte schilderij; den *Oudgediende* van K. Boom zagen wij verleden jaar te Antwerpen en hebben dan ook het stuk vermeld; A. Boudry leverde twee stukken: *Kempisch binnenhuis* en *Bij den hersteller van oudheden,* welk laatste verkocht is; L. Brunin, *Zachte kritiek*, dat wij reeds vroeger zagen, is goed van kleur; *De maskers*, van T. Ceriez (IJper), bevallen ons minder dan andere zijner tafereelen; A. Cluysenaer is niet gelukkig met zijn *Na het bad;* A. Dael (Gent) geeft ons de voorstelling van *Jaloerschheid*, waarvan de achtergrond al te kleurig is; A. De Braekeleer vertoont eene *Hoeve* en eene *Kermis* met de hem gewone gebreken en hoedanigheden van verouderde kunst; hetzelfde moeten wij zeggen van den *Dorpssmid* van C. De Bruycker (Gent); E. De Jans heeft zijne kaartspelende oudjes (onzes inziens te groot behandeld voor het onderwerp) verkocht; het stuk is getiteld: *Afleiding in hunne oude dagen;* de juffrouwen M. De Keyser en H. Gevers zijn hier, evenals verleden jaar te Antwerpen, goed vertegenwoordigd, de eerste met *Mignon* van 1885 en *Het pensum*, de tweede met eene goede studie naar een *Arabier* van Caïro en een fraai portret; C. Dell'Acqua heeft een bevallig stuk, getiteld: *De gekwetste;* H. De Smet, *Hoe zal ik mij stellen?* dat vraagt zich de voorgestelde schilder, vooraleer zich aan het werk te zetten; *De liefhebber,* ook eene verdienstelijke schilderij, is voor de verloting aangekocht; L. Frederic (Brussel) geeft ons eene indrukwekkende voorstelling van een *Doodenmaal in de Ardennen;* Th. Gérard schijnt ons eentonig en hard van uitvoering in zijne *Schilderwerkplaats* (verkocht); J. Goudry's *Werkstakers* zijn wat grijs van kleur; L. Herbo heeft eene aangename schilderij met jonge meisjes, getiteld: *De kersen*, die dan ook al spoedig verkocht werd; H. Hoeben werkt met een flink penseel: *De stelende ekster* levert er de proef van; *Attraction*, van E. Joors, is hetzelfde allerliefste onderwerp, verleden jaar in ander formaat op de wereldtentoonstelling (zie 1885, blz. 128) voor de verloting verkocht; zijne *Vruchten en bloemen*, ook reeds te Antwerpen gezien, zijn een meesterstuk; H. Kokken, een der jonge Antwerpsche schilders, heeft eene *Smidswerkplaats* en *Kaartspelers* die vooral schoon van kleur te noemen zijn; R. Lagye heeft vorderingen gemaakt met zijn *In de schuilhaven;* R. Looymans, een gewezen leerling van L. Hendrix, belooft veel; zijn stuk, getiteld: *Gepensioneerd*, is het eigendom van den heer Jamotte; K. Mertens, de reeds gunstig gekende kolorist, heeft hier een *Herstellende* en *Een oude jonkman*, toebehoorende aan den heer K. Brunard, te Brussel; *De sigarenmakers*, van Jan Moerman, hangen slecht; het is jammer dat deze verdienstelijke schilder geene meer verhevene onderwerpen zoekt; H. De Braekeleer heeft een gewezen kruidenierswinkel uit de Schutterhofstraat te Antwerpen van voor 30 jaren geschilderd waar nu wijlen de kunst- en oudheidkundige J.P. Bosschaert woonde (zie onzen jaargang 1871, blz 22); de titel: *Binnengezicht van het huis van Quinten Metsijs*, is eene geschiedkundige ketterij; de woonst van J.P. Bosschaert ware als titel juister geweest; in De Braekeleers *Maaltijd*, hoe verdienstelijk ook van kleur, is de vrouw doorslecht geteekend; K. Nys stelt ons een stuk voor oogen, getiteld: *Eene belangrijke bladzijde;* jammer, dat het geene is van

de Vlaamsche school; D. Oyens is nog al geestig met zijne voorstelling genaamd: *Zijn geluk en zijn leven;* de *Briefwisseling* is ook niet van verdiensten ontbloot, en veel beter dan de smodderige schildering van P. Oyens; E.A. Portielje bracht eene gevoelvolle schilderij ter tentoonstelling, getiteld: *Treurige terugkeer*, alsook eene afbeelding van een *Ouden visscher; De poetsenmakers* van G. Portielje zijn geestig bewerkt; H. Van der Borcht is zoowat in hetzelfde spoor als G. Portielje; zijn *Bewonderaar van het schoone* is goed getypeerd; L. Van Engelen laat den toeschouwer kennis maken met zijne werkplaats, waar hij een *Hondenportret* schildert; H. Van Hove (Brugge), *Kinderportretten* en een *Horlogemaker*, zeer zorgvuldig uitgevoerd en verkocht voor de tombola; dezelfde eer viel H. Van Melle, van Gent, te beurt met zijn stuk: *In afwachting;* zijne *Mijmering* zal ook gemakkelijk een liefhebber vinden; P. De Winter (Belle): *In het klooster* en *De armenapotheek*, twee stukken die veel aandacht opwekken; het eerstgenoemde dunkt ons het beste; de kloosterzusters zijn in beide schilderijen goed getroffen, zoowel in de apotheek van het gasthuis als die in het klooster. In denzelfden aard van voorstelling, schilderde Th. Ralli (Parijs) eenen *Refter in een Grieksch klooster:* een der broeders houdt eene voorlezing; de anderen zitten, in afwisselende houding, om de tafel, denkend, luisterend of etend; rechts, aan een afzonderlijk tafeltje, zit een pelgrim. Puike schilderij.

In het geschiedkundig vak blijft ons nog te vermelden van Joz. Van Severdonck: *Van der Meulen bij het beleg van Kortrijk* en *De beslissende slag*, die ons niet genoeg afgewerkt schijnt *De jeugd van Haydn*, een stuk, reeds in Antwerpen gezien, van E. Godding, is te hard van kleur.

(*Wordt voortgezet.*)

De muziek

spreekt zoo onvergelijkelijk verstaanbaar tot ons, omdat in haar de wereld van het gehoor ons hetzelfde mededeelt, wat wij uit den grond van ons hart zelf haar toeroepen; haar element is de diepte en oneindigheid der natuur en der menschelijke ziel. De muziek is de eenige met het christelijk geloof geheel overeenstemmende kunst; zij is de dochter van het christendom, welks wezen zij openbaart.

RICHARD WAGNER.

Kroniek.

Antwerpen. *Prijskamp van Rome voor kopersnede* (zie blz. 35). Er waren 5 deelnemers: F. Brant, A. Sterck en W. Van der Veken, leerlingen der Antwerpsche academie, J. Dujardin en L. Greuse, van die van Bergen (Henegouwen). De beoordeeling had plaats den 1^{n} October. Keurders waren de heeren G. Biot, J. Demannez, A.M. Danse, J.B. Meunier, J.B. Michiels, J. Portaels en K. Verlat; bijgevoegde leden: P. Drion en Th. Canneel. De 1^{e} prijs werd met algemeene stemmen toegewezen aan W. Van der Veken, de 2^{e} aan L. Greuse; eervolle vermelding, F. Brant. De werken waren tentoongesteld van 3 tot 19 October. Te Mortsel, waar de primus metterwoon gevestigd is, werd hij op Zondag 3 October plechtig ingehaald en door de overheid in het gemeentehuis ontvangen.

- In 1885, het jaar van de wereldtentoonstelling, kreeg het huis van Plantijn 62,500 bezoekers, waarvan 20,066 den intree-prijs van 1 frank betaalden.

Brussel. Van den heer A. Goovaerts, dd. overste aan 's rijks archief, is een belangrijk boekdeeltje verschenen, getiteld: *La flotte de Louis de Male devant Anvers en 1356.* Eene hoogst belangrijke bijdrage voor de geschiedenis van Antwerpen, het krijgswezen, de vloot, het gebruik van buskruit enz. Eene opmerking. De stukken waarvan de schrijver zich voor de samenstelling van zijn werk heeft bediend, zooals de rekeningen der vloot van Lodewijk van Male enz., in het rijksarchief berustende, zijn allen gesteld in de Vlaamsche taal. De heer Goovaerts is een Vlaming. Waarom verscheen zijn werk niet in 't Vlaamsch?

- Sedert de verschijning van zijne verhandeling over het verslag van de jury (zie vorige aflevering, blz. 153), heeft de heer Am. De Vos zich bij brieve tot den minister gewend met het verzoek, dat de uitspraak der jury zou worden vernietigd, onder andere op deze gronden:

'1. De heer Van Beers heeft, blijkens het verslag, meegedongen met een werk, dat niet verschenen is in de bepaalde 5 jaar, van 1880 tot en met 1884: namelijk, twee deelen *Gedichten*, die eerst begin Augustus 1885 aangekondigd en te koop gelegd werden, al dragen zij het bedrieglijk jaartal 1884 op hun omslag; 2. De jury heeft van deze verzameling eene brok slechts, te weten: de afdeeling *Rijzende Blaren* bekroond; 3. De jury heeft, ja, nog maar een gedeelte dezer brok, in de *Gedichten,* ter beoordeeling ontvangen; dat is: het kapittel *Rijzende Blaren*, zonder het lijf- en eindstuk, den *Confiteor*, die nochtans 22 bladzijden, - bijna 't vijfde gedeelte, - van de gansche, ware *Rijzende Blaren,* besloeg.'

- Het staatsblad van 20 Augustus behelst het verslag over den vijfjaarlijkschen prijskamp voor vaderlandsche geschiedenis. Het tijdschrift *Belfort* bestempelt dit stuk als een partijdig en over zijn geheel onbeduidend werk waarvan de schrijver zelfs niet was toegerust met al de noodige kennis van zaken.

- Verschenen bij F. Hayez: de hoogst belangrijke *Verhandeling over de toepassing van het Grieksch en Latijnsch metrum op de Nederlandsche poèzij*, door M.J.A. Van Droogenbroeck-Asselberghs, bekroond door de koninklijke academie van België (zie 1885, blz. 91). Dit boek verdient ten zeerste allen letterkundigen te worden aanbevolen.

Kortrijk. 30 Augustus had in deze stad eene feestviering plaats ter eere van den gemoedelijken dichter Guido Gezelle, naar aanleiding van zijne benoeming tot lid der Vlaamsche academie (zie blz. 126); op het gemeentehuis had ten 11 ure eene letterkundige zitting plaats; ten 1 uur werd een feestmaal gehouden in het college. De bijzonderste gemeenten van West-Vlaanderen waren door letterkundigen en kunstvrienden vertegenwoordigd.

Buitenland.

Munchen. Karl von Piloty (zie blz. 148) is als bestuurder van Munchens academie opgevolgd door Fred. Aug. von Kaulbach, die maar 36 jaar oud en een zoon van den portretschilder Fred. von Kaulbach en een neef van W. von Kaulbach is.

Sterfgevallen.

MAXIME LALANNE, de beroemde Fransche etser en schilder, die met zooveel eer vertegenwoordigd was op de Antwerpsche wereldtentoonstelling voor schoone kunsten in 1885, is einde Juli te Parijs gestorven, 69 jaren oud. Deze voortreffelijke kunstenaar werd te Bordeaux geboren en was een leerling van Jan Gigoux.

WILHELM SCHERER, hoogleeraar in de nieuwere Duitsche letterkunde te Berlijn, is in Augustus overleden. Geboren te Schönborn, 26 April 1841.

Barones JAMES ROTHSCHILD, om haren kunstzin en hare liefdadigheid en hare bekwaamheid als waterverfschilderes gunstig bekend, is op haar kasteel te Boulogne overleden en den 3^{n} September op de begraafplaats Père-Lachaise te Parijs ter aarde besteld.

CH. PERKINS, de schrijver van het bekende werk in 9 deelen, *Les sculpteurs italiens*, is dood gebleven met uit een rijtuig te vallen. Hij was 63 jaren oud.

KAREL PETER BURNITZ, de uitstekende landschapschilder, is in zijne geboortestad Frankfort overleden, in de eerste helft van September, 62 jaar oud.

JULIUS DAVID CHASSAGNOLE, een niet onverdienstelijk kunstschilder, kleinzoon van den beroemden Franschen schilder L. David, is omtrent half September te Parijs overleden, 57 jaar oud.

HIPPOLYTE MICHAUX, historieschilder, 63 jaar oud, is half September te Parijs overleden.

ERNEST EUGENIUS HIOLLE is volgens een bericht uit Parijs van 10 October overleden. Tot de beste werken van dezen te Valencijn geboren bekwamen beeldhouwer, behooren het gedenkteeken, door de stad Kamerijk opgericht voor de soldaten die in den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 zijn gesneuveld, benevens de bronzen standbeelden van generaal Foy, in de stad Ham en van generaal de Lafayette, in de stad Puy. Hij maakte een groot getal goede borstbeelden van Fransche beroemdheden, was leeraar aan de school van schoone kunsten te Parijs en ridder van het Legioen van Eer.

Oostersche spreekwoorden.

De nachtegaal was in een gouden kooi opgesloten, maar toch riep hij: ‘Mijn huis, mijn huis!’

De appel en de granaatappel twistten wie de schoonste was, toen de distel zei: ‘Broeders, laat ons niet twisten!’

Tentoonstelling van oude schilderijen te Brussel.

DE ALCHIMIST DOOR P. BREUGHEL.

Wij vestigen gaarne de aandacht op deze tentoonstelling, die wij op blz. 115 reeds vermeldden en welke, in het Paleis voor Schoone Kunsten gevestigd, sedert den 1^{n} September geopend is. Samengesteld uit schilderijen van oude meesters, die voor deze gelegenheid door hunne bezitters in bruikleen werden afgestaan, verdient zij over het geheel merkwaardig te worden genoemd, al moge het dan ook waar zijn dat niet al de tentoongestelde schilderijen voor uitmuntende gewrochten of meesterstukken kunnen doorgaan. Van ettelijke stukken is het zelfs te betwijfelen of zij wel het werk zijn van de kunstenaars, onder wier naam zij werden ingezonden. Sommige zijn blijkbaar kopieën van de tafereelen waarvoor zij op de tentoonstelling moeten doorgaan en als welke zij geboekt staan in den catalogus, aan welks samenstelling, zooals men kan nagaan, eene meer dan gewone zorg is besteed. De commissarissen der koninklijke academie van België, wien de bereddering der tentoonstelling was opgedragen, werden van sommige zijden hard gevallen, wegens het aanvaarden van deze of gene van onechtheid verdachte of als niet verdienstelijk genoeg beschouwde schilderij. Wij onderstellen, dat de commissarissen, wien het wel niet aan bevoegdheid zal ontbreken, naar hun beste weten zullen hebben gehandeld. Zij hebben zich wellicht enkele malen vergist; hunne scherpzichtigheid kan hebben gefaald; zij werden misschien in dwaling gebracht door onjuiste opgaven. Het is zeer mogelijk. Maar zou dit ook anders hebben *kunnen* zijn? Wij gelooven het niet. Uit tentoonstellingen als deze kunnen onechte of twijfelachtige stukken nooit op volstrekte wijze worden geweerd. Een ieder kan dit beseffen. Over het geheel, wij herhalen zulks, is de tentoonstelling metterdaad merkwaardig. Zij bevat 268 stukken. De catalogus (dien wij bij de liefhebbers aanbevelen als een nuttig werk van blijvende waarde) vermeldt als het oudste stuk der tentoonstelling de *Verloving der heilige Godeberta*, geschilderd door een weinig gekenden meester, die den naam van Petrus Christus droeg, te Baarle, nabij Deinze, werd geboren en in 1444 poorter was van Brugge, in welke stad hij tot den jare 1472 zou hebben geleefd. Het behoeft wel niet te worden gezegd, dat wij met eene meer dan gewone belangstelling waren vervuld ten opzichte van deze meer

dan 400 jaar oude schilderij, die wij allereerst, bij onze aankomst in de tentoonstelling, hebben willen opzoeken. Wij slaagden er tamelijk spoedig in haar te vinden en wij verklaren naar waarheid, dat zij onze verwachting heeft overtroffen. Het stuk, op hout geschilderd, 0^m98 hoog en 0^m85 breed, verkeert in nog zeer goeden staat; het hoort toe aan den heer Albertus van Op-

penheim, te Keulen. De figuren bereiken 2/3 van de ware grootte. Teekening, samenstelling, uitdrukking en kleur kenmerken zich in hunne eigenaardigheid door veel waarheid en eene opmerkelijke kunstvaardigheid. De H. Eloi, als juwelier voorgesteld, weegt de ringen der verloofden. Op de schilderij wordt het volgende opschrift gelezen: *Petr. X pī me facit a° 1449.* Het is te bejammeren, dat de catalogus niet het een en ander mededeelt omtrent de lotgevallen van deze voor de Vlaamsche kunstgeschiedenis ongetwijfeld hoogst belangrijke schilderij. Van vaderlandsche schilders uit ongeveer hetzelfde tijdvak, teekenden wij nog aan *Een laatste oordeel* en de *Beproevingen van den rechtvaardige*, geschilderd door Hieronymus Van Aken, geboren te 's-Hertogenbosch, omtrent 1460, *Christus tusschen de moordenaren* en *Christus gaande op de baren,* geschilderd door H. de Bles, geboren te Bauriques in 1480. De twee eerstgenoemde stukken hooren toe aan ridder Leo de Burbure, te Antwerpen, de twee andere aan den heer C.L. Cardon, te Brussel. Een puikstuk van nagenoeg gelijken ouderdom werd door Z.M. koning Leopold II ingezonden, namelijk *Onze-Lieve-Vrouw en het kindje*, geschilderd door den beroemden Toskaner monnik Beato Angelico (Angelico de Fiesole), die, in 1387 te Vicchio geboren, in 1455 te Rome stierf.

Koning Leopold zond onder andere ook eene meesterlijke schilderij van Rubens in, de *Mirakelen van den H. Benedictus*, 1^m57 hoog en 2^m38 breed, een tafereel waarin de kunst van den vorst der Vlaamsche schilders het hoogste toppunt heeft bereikt (zie onzen jaargang 1881, bladz. 205). Ongelukkiglijk heeft de schilderij veel geleden. De tentoonstelling bevat buitendien nog 10 stukken van Rubens, onder andere twee schoone portretten, dit van Pieter Pecquius, kanselier van Brabant, toebehoorende aan den prins Antoon van Arenberg, en dit van des schilders zoon Nicolaas, toebehoorende aan den heer E. Osterrieth, van Antwerpen, eene prachtige *Boetvaardige Magdalena*, toebehoorende aan den heer Herman Linde, eene *Salome die van den beul het hoofd van Joannes aanneemt*, toebehoorende aan den heer G. Koninckx, te Antwerpen, enz.

De catalogus vermeldt 9 stukken ten name van Jan en Pieter Breughel den ouden en den jongen. Of zij ook alle negen echt zijn? Wij wagen ons niet aan het onderzoeken van die vraag. Zeer schoon is de *Alchimist*, van Pieter Breughel, door den heer M. Rooses, uit Antwerpen, ingezonden. Wij nemen hier de afbeelding op van dit fraaie stuk, hetwelk, op hout geschilderd, 0^m94 breed en 0^m66 hoog is. Voor eenige jaren, was de kunstschilder V. Lagye, te Antwerpen, er de bezitter van. In zijne *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool*(1) geeft de heer Rooses de volgende beschrijving van deze schilderij, die onder de eigenaardigste der tentoonstelling behoort. ‘Rechts ziet men den man aan zijne leestafel zitten, die met macht van boeken overdekt is. Hij zoekt naar den steen der wijzen, die het waardeloos metaal in goud moet veranderen. Te midden van het tooneel ziet men hem, met de zotskap op het hoofd, het vuur stoken onder de smeltkroezen, waarin de wonderdadige omschepping moet gebeuren, en waarin vooreerst zijn fortuin en zijn levensgeluk als rook zullen vergaan. Nevens hem staat zijne vrouw en toont haren zak, waar de laatste stuivers reeds uit verdwenen zijn. Links ziet men den man zijn werk met inspanning voortzetten tusschen kroezen en fornuizen, pannen en bokalen, met verwilderde haren en verhakkelde kleederen. Boven op den schouwmantel is een

(1) Verschenen bij Ad. Hoste, te Gent, in 1879.

plakkaat gehecht, waarop het woord al-ghemist (voor: alchemist) te lezen staat. In het hoogere deel speelt het vierde en het vijfde bedrijf van de treurig eindende comedie: de kinderen zijn in de ledige schapraai gekropen, en aan zijn zustertje dat om brood gevraagd had, antwoordt een der kleinen, die den nutteloos geworden ketel op het hoofd heeft gezet, dat er geen meer te vinden is. In den hoek ziet men door het venster, hoe de waanzinnige goudmaker, met vrouw en kinderen, zijn leven in een armenhuis gaat eindigen.'

Teniers komt 8 maal in den catalogus voor. Een fraai binnenhuisje van David Teniers II werd ingezonden door den heer G. Koninckx, te Antwerpen.

Vijf stukken van A. Van Dyck, waaronder drie portretten. Een dezer, voorstellende een kind van den Engelschen koning Karel I, ingezonden door den heer G. Koninckx, voornoemd.

Twee Ryckaerts, waarvan een David III, ingezonden door den heer L. Alvin. Het landschap van Martinus Ryckaert, ingezonden door den heer M. Rooses, te Antwerpen, is een zeer verdienstelijk gewrocht.

Van den ouden Leuvenaar, Jan Van Rillaer, stond de collegiale St.-Pieterskerk, te Leuven, drie merkwaardige godsdienstige schilderijen in gehavenden toestand in bruikleen af.

Van Rembrandt zagen wij een schoon mansportret, *Hoogmoed*, kinderen die zeepbellen blazen en een *H. Petrus in de gevangenis;* van den ouden Frans Pourbus, de *Bruiloft van Joris Hoefnagel;* van Pieter Pourbus, een mansportret; van Paulus Potter, een zeer klein stukje, waarop drie koeien in eene weide, nabij eenen sluitboom, onder de hoede van eenen knaap en een meisje; van Bonaventura Peeters, een alleszins merkwaardig gezicht op de reede te Antwerpen, in 1637; van Adriaan Van Ostade, een *Boerendans*, toebehoorende aan den heer ridder L. de Burbure, te Antwerpen; van Isaak Van Ostade, *Schaatsenrijders*, ingezonden door den heer E. Osterrieth, te Antwerpen; van Frans Hals, een allerliefst paneeltje, waarop een knaap en een meisje kaart spelende zijn voorgesteld, toebehoorende aan Z.M. den koning; van Terburg (Gerard Ter Borch), een flink mansportret en eene door den heer G. Koninckx, te Antwerpen, ingezonden zeer groote en meesterlijk geslaagde schilderij, voorstellende het *Vertrek naar het leger:* een officier die op den stoep van een landhuis afscheid neemt van eene in wit satijn gekleede vrouw, ruiters, krijgstoebereidselen en de schilder zelve met palet en penseelen in de hand.

Wat hier voorgaat moge volstaan, om hun, die deze belangrijke tentoonstelling nog niet bezochten, daarvan eenen voorsmaak te geven. Wij zetten alle kunstvrienden aan, haar te bezoeken. Zij vormt in haren aard een wezenlijk museum van oude kunst en geeft schilderijen te zien, die men anders niet zoo licht voor oogen krijgen kan. Niemand, dit durven wij te verzekeren, zal haar teleurgesteld of onvoldaan verlaten.

Boekbeoordeeling.

Bloemen en Bladeren, gedichten van Hilda Ram.

Juist twee jaren geleden plaatsten wij, in ditzelfde tijdschrift(1), eene boekbeschouwing over het toen pas verschenen eerste werkje van mej. Hilda Ram: *Een Klaverken uit 's levens akker.* Wij brachten eene billijke hulde aan het zoo schoon ontluikende talent van de jonge schrijfster; doch eenige critische aanmerkingen, welke wij ons nopens de rijmlooze versmaat, waarin hare overigens zoo lieve verhaaltjes waren opgesteld, hadden veroorloofd, vonden nog al tegenspraak, te meer daar wij hadden durven beweren, dat de verdienstelijke juffer beter zou gedaan en meer lezers zou hebben gevonden, bijaldien zij hare stukjes in vloeiend proza hadde geschreven, liever dan in die schier altoos ietwat stijve rijmlooze jambische verzen.

Sedert dien is dit vraagstuk, door deskundigen, in verschillenden zin besproken geworden. Een hunner, de heer Johan Bohl, treedt onze zienswijze bij en waarschuwt, in de *Dicht- en Kunsthalle* (jaargang 1885-86), tegen het aanwenden van blanke verzen, 'welke,' zegt hij, 'meestendeels slechts proza zijn, *van alles behalve de beste soort.* Waren de regels achter elkander geschreven, in plaats van ingedeeld als verzen, men zou meer dan eens op gedrongen, ja potsierlijke zinnen stuiten. Rijmlooze dichterij is gevaarlijk, omdat zij verleidt tot te veel nederschrijven van al wat men zich op een oogenblik in het hoofd gelieft te halen. Het nadenken, waartoe het rijmen dwingt, is van heilzamen invloed op het lied. Het welluidende, de muzijk van het rijm, kan slechts daar zonder groote schade gemist worden, waar het belangwekkende onderwerp voortreffelijk is voorgedragen.'

In weinige woorden heeft de heer Bohl daar vele waarheden gezegd. Over den laatsten volzin zijn wij het evenwel niet met hem eens, omdat - en dit zal door niemand worden ontkend - elk belangwekkend onderwerp, ofwel in puike verzen, ofwel in uitmuntend proza, voor iedereen aanschouwelijk kan worden gemaakt.

Een ander kunstrechter, die zijn schrijven niet heeft onderteekend, zegt overtuigd te zijn, 'dat het rijmlooze, hetzij jambisch, hetzij hexametrisch, hetzij zelfs trochaïsch vers, zich meer en meer als de "geijkte" vorm van de epische en bespiegelende poëzie zal doen gelden.' - Moest dit bewaarheid worden, dan zouden wij gansch het verledene onzer literatuur moeten verloochenen; al wat onze beste dichters in die vakken ooit hebben voortgebracht, zou geene waarde meer hebben, als broddelwerk worden beschouwd, en voor de hedendaagsche rijmlooze producten ruim baan moeten maken!.... De voorzegging van dien ongekenden profeet is dus louter onzin.

Wij zegden het reeds vóór twee jaren, en herhalen het thans nogmaals: al die aan vreemde talen ontleende rijmlooze dichtvormen strooken niet met het Nederduitsch en kunnen hoogstens in vertalingen worden geduld. Mocht het anders wezen - wat God verhoede! - en moest die zucht tot rijmlooze verzenmakerij zich voortdurend

(1) Zie de *Vlaamsche School,* jaargang 1884, bladz. 168.

uitbreiden, onze letterkunde zou op een dwaalspoor worden gevoerd, en het groote, dat is het lezend publiek, zou van alle verzenbundels eenen afschuw krijgen. Want het is een onloochenbaar feit, dat vooral de rijmlooze jambische versmaat, met hare al te dikwijls afgekapte volzinnen, zich slechts met eene zekere geestvermoeiing laat genieten. In stede van de lectuur te vergemakkelijken en aanlokkend te maken, vordert ze zooveel inspanning, dat menigeen het boek verdrietig uit de hand leggen zal, vast besloten, er zich nooit weder aan te vergrijpen.

Maar al kwame men in dit verzensoort de volmaaktheid ook nabij, al lieten stijl en samenvatting in geen enkel opzicht iets te wenschen over; dan, met den besten wil der wereld, zien wij nog niet in, welke meerdere literarische verdiensten dergelijk voortbrengsel boven een sierlijk prozaopstel hebben zou. Het proefmiddel is niet verre te zoeken; het ligt voor de hand: Men neme een van Conscience's beste verhalen, *de Arme Edelman*, *de Loteling*, of welkdanig men ook verkieze Welnu, dat een der bekwaamste meesters in het vak, zich met de taak gelaste, dit verhaal in keurige rijmlooze jamben over te brengen. - Wij verwedden eene volledige collectie der *Vlaamsche School*, twee en dertig jaargangen, dat het boek, door die bewerking, hoe voortreffelijk zij ook weze, geene hoegenaamde meerdere literarische waarde zal hebben verkregen, laat staan dat de bijval er door vergrooten zou.

Wil men gelezen worden - en dit is toch het doel van elken schrijver - men levere welluidende poëzie of zachtvloeiend proza. Wij voor ons, wij aanzien gansch die rijmlooze verzenvertooning slechts als eene modegril, die nog wel eenen tijd lang kan voortwoekeren, doch geenen stand houden zal, omdat zij geene reden van bestaan heeft Eene modegril, ja, anders is het niet. Een paar hartstochtelijke aanklevers van die vreemde dichtvormen, welke zich blijkbaar met voorliefde in de beoefening van dit verzensoort vermeien, hebben zich aan de spits gesteld en doen de klaroen oorverdoovend weerschallen. Zij verkondigen en bazuinen de toepassing van het rijmlooze als het *superlatief*, als het *Nec plus ultra* van het schoone en verhevene in de dichtkunst. Een half dozijn onergdenkende, maar niet van talent ontbloote jongelingen heeft zich bij hen gevoegd, in den waan, dat zij nu onze letterkunde tot haar hoogste toppunt van bloei en welvaart zullen gaan opvoeren. Arme dwazen! die niet beseffen, niet zien willen dat zij het rechte spoor bijster zijn.

Deze overwegingen moesten ons van het hart, vooraleer wij ons met den nieuwen bundel van mej. Hilda Ram konden bezig houden *Bloemen en Bladeren* is de titel, en de heer Van Os-Dewolf haalt eer met de nette uitgave, die hij ervan heeft bezorgd. Wat meer zegt, de inhoud beantwoordt ten volle aan wat wij in rechte waren van de jonge schrijfster te verwachten. Als fijne opmerkster, als bevallige teekenares van huiselijke tafereeltjes, in fiksche grepen naar het leven afgemaald, verdient zij aller lof en draagt zij den palm weg. Heeft zij ons willen bewijzen, dat zij de rijmlooze jambische versmaat tot voertuig harer denkbeelden niet behoeft, maar wat zij in het gemoed voelt opwellen, ook in welluidende, zangerige gedichten weet lucht te geven, dan is zij voorzeker in haar doel geslaagd. Van haren nieuwen bundel althans zijn slechts de grootere stukken in die maat opgesteld, en alhoewel wij een hekel hebben aan al dit rijmlooze, noopt ons de waarheid, te bekennen, dat het eerste dier stukken: *Om Moederswille,* zeer veel schoons bevat. Doch met het laatste, *Wanna* getiteld, kunnen wij geenen vrede hebben. Behalve dat er te veel wordt in gesermoend, heeft die goede ziel, ondanks hare liefderijke handelwijze, toch ietwat den schijn, dat zij haren ouden vrijer naloopt en zich bij hem, in zijne huishouding opdringt, zij het ook met het doel om zijne arme kinderen te verplegen en zijne vrouw van het pad der ondeugd terug te brengen.

De wezenlijke gedichten maken verreweg het grootste gedeelte van den bundel uit en vormen eenen inderdaad sierlijken bloemtuil, vol frischheid, vol leven, vol natuur,

vol gevoel. Slechts enkele malen hebben wij op een gebrekkig rijm gestuit; het schoone en voortreffelijke hebben doorgaans de bovenhand en doen de kleine verkeerdheden bereids over het hoofd zien De eenvoudigste onderwerpen weet de dichteres allerliefst en bevalligst in te kleeden en op te disschen. Verscheidene stukjes zijn waarlijk prachtig van vorm en opvatting. Wij kunnen den lust niet weerstaan, er hier een mee te deelen:

Lachen en weenen.

‘Grootmoeder, ben ik op tijd wel vaardig?
Sliep ik niet te laat?
Trek me mijn kleedjen aan, het nieuwe,
Zie toch, hoe goed het staat!’
En 't knaapje lachte, lachte zoo blijde!
Van vreugde danst zijn hart...
Maar grootmoeder weende, weende bitter:
Zwart was het kleedje, zwart!

En nu aan vaders hand ter kerke.
Is 't Zondag dan? Wel neen!..
Zie, daar krijgt hij een kaars in handen:
Processie is het! Één
Voor één ten outaar getreden!... En 't knaapje
Lachte, lachte zoo blij!
Maar grootmoeder zag hem van verre en weende:
Zij wist wat het meende, zij!...

Er wachten koetsen aan de kerkdeur,
Een reeks... wel twintig lang!
In de eerste, juist na den gouden wagen,
Stapt hij met vader. In rang
Rijden allen naar buiten. En 't knaapje
Lachte: ‘Hu, peerdekens, voort!’
Maar grootmoeder vluchtte naar huis en weende:
Zij kende, buiten, het oord!

Daar stappen ze uit. Welk een tuin, hoe prachtig!
Wat bloemen en kronen aan
Die kruisen! Dan, die blinkende steenen
Vol gulden schrift! Zou 't gaan,
Krijgertje hier te spelen?... ‘Kortlings,’
Zegt vader, ‘komt ge weer!’
En 't knaapje vertelde 't lachend zijn grootmoê:
Ze weende al meer en meer!

Neen, niet naar huis! Hij blijft bij grootmoê
Den geheelen, ganschen dag!
En speelgoed krijgt hij, een ganschen winkel!
En lekkers, zooveel hij mag!
Al juublend loopt hij onder en boven;
't Is vreugdekreet op kreet!
Maar grootmoeder zat in stilte te weenen:
Zijn juichen verzwaarde haar leed!

't Wordt laat, nu zal hij huiswaarts keeren:

Van spelen is hij moê.
Doch hobbelpaard en vlag en soldaten,
't Gaat alles mede! Hoe
De jongens op straat hem zullen bekijken!
Fier lachend gaat hij heen!
Maar grootmoeder zag hem na al weenend,
En zuchtte: 'Bleeft ge immer kleen!'

Daar komt hij thuis. Wie vertelt hij 't alles?
Zijn moeder niet: ze is niet daar...
Haastig legt hem de meid te slapen.
Waar is zijn moeder, waar?
Zal hij geen kruisje, geen kus meer krijgen?
Vergeten was lach en spel,
En traantjes vloeiden, hoe druk! hoe bitter!...
Arm kind, 't gevoelde 't nu wel!...

Hoe eenvoudig en waar! Hoe goed gedacht en hoe duidelijk voorgesteld! En zoo behelst het bundeltje nog meer stukken. Noemen wij onder andere: *Wat zusje deed voor broerken*, *Een schoone Octoberdag*, *Met vader mee*, *Broerkens droom*, enz. enz. Mej. Mathilda Ramboux - wij weten niet waarom wij haren echten naam langer zouden verborgen houden - bezit een fijn gevoelig hart, doch schijnt eenigszins menschenschuw; het is dan ook wellicht in eene vlaag van neerslachtigheid, dat zij het dichtstukje *Aan de heide* schreef, waarvan de aanhef luidt:

Ei, du vale, droeve heide,
'k Zag en minde dij meteen!
In een hutje wou ik wonen
Op dijn vlakte, gansch alleen.

Als eene kluizenares, gansch alleen op de heide gaan wonen, brr!... Dat zou voor eene jonge juffer zeker niet pleizierig wezen! Wij beschouwen het ook slechts als eene dichterlijke gril; dus niet als ernstig gemeend. Haar verlangen kan overigens gemakkelijk worden bevredigd; zij neme de proef.... Wij zijn verzekerd, dat zij het er niet lang zal volhouden.

J. STAES.

De locomotief-fabriek van Börsig, te Berlijn.

Wij weten niet, hoe het tegenwoordig gesteld is met de London and North Western spoorwegmaatschappij, te Crewe, van welke wij in onzen jaargang 1876, blz. 89, mededeelden, dat zij toen de voltooiing van hare 2000ste locomotief had gevierd. Daarentegen vernemen wij uit een Duitsch vakkundig tijdschrift, dat de voornaamste locomotief-fabriek van Duitschland en van geheel de wereld, namelijk die van Börsig, te Berlijn, heeft besloten hare werkzaamheden te staken. Zij bestaat sedert 48 jaar en bevindt zich thans buiten staat om de zaken nog langer voort te zetten. De oorzaak daarvan is de onmatige afslag der prijzen, de al te groote mededinging, de onderkruiperij. In den beginne, werd voor eene locomotief tusschen 87 en 93,000 fr. betaald. Een twintigtal jaren geleden, kostte eene locomotief nog tusschen 75 en 80,000 fr. Vandaag kan men ze koopen voor 35,000 (vijf en dertig duizend) frank! Vroeger liet de Pruisische staat omtrent al de locomotieven, die hij noodig had, bij Börsig maken; maar dit is al sedert jaren veranderd. De levering wordt nu openbaar aanbesteed en hoe sommige inschrijvers hunne rekening maken is niet gekend, maar

er wordt ingeschreven voor prijzen, die nauwelijks zooveel bedragen als de locomotieven aan de fabrikanten zelven kosten. In haar goeden tijd, leverde de fabriek van Börsig meer dan 100, soms 150 locomotieven per jaar. Zij werkte met ruim 1000 werklieden. In de laatste jaren, maakte zij hoogstens 80 locomotieven per jaar en bezigde niet meer dan 300 werklieden. De te niet gaande fabriek van Börsig is gevestigd aan de Oraniënburger-Thor, te Berlijn. Zij wordt geschat op eene waarde van ruim 3 ½ millioen frank.

> Indien wij wisten wat men achter onzen rug van ons zeide, zou er meer zedigheid bij de menschen te vinden zijn.

Inhuldiging van het praalgraf van Hendrik Conscience.

Met groote plechtigheid is den 19n September overgegaan tot de inhuldiging van het door een dankbaar volk gesticht

grafteeken van Hendrik Conscience, op de stedelijke begraafplaats van Antwerpen (Kiel) Aan den optocht naar de begraafplaats namen de gemeentelijke en provinciale overheden van Antwerpen, senatoren en volksvertegenwoordigers van het arrondissement Antwerpen en duizende burgers uit alle standen deel; er waren een paar honderd maatschappijen uit onderscheidene provinciën in den stoet vertegenwoordigd met vaandels en standaarden. Tusschen de bedoelde maatschappijen bevonden zich ook muziekvereenigingen, die gaandewegs muziekstukken uitvoerden. De stoet werd geopend door de muziek der Antwerpsche burgerwacht.

Het gedenkteeken, van groote afmetingen, is in klassieken stijl opgevat en bestaat uit eene 8 meters hooge blauwsteenen zuil, aan wier voet Conscience op de lijkbaar ligt uitgestrekt, gewikkeld in de landsvlag en bewaakt door den Vlaamschen leeuw. Het beeld van Conscience is naar realistischen stijl uitgevoerd.

Bij de onthulling, was de familie Conscience vertegenwoordigd door des schrijvers dochter mev. G. Antheunis en haar echtgenoot en den heer J. Le Roy-Conscience.

De heer M. Rooses las het volgende verslag over de werkzaamheden van het hoofdcomiteit:

Onmiddellijk na het afsterven van Hendrik Conscience, op 10 September, 1883, en na de indrukwekkende begrafenis, welke weinige dagen later te Antwerpen plaats had, ontstond bij zijne vereerders het voornemen op zijne laatste rustplaats een gedenkteeken te doen verrijzen, waardig van den dierbaren ontslapene.

Reeds den 26^{n} October daaropvolgende werd eene overeenkomst gesloten tusschen de heeren J. Van Beers en G. Schoïers, waarbij een comiteit werd gevormd tot verwezenlijking van dit plan.

Een artikel dezer evereenkomst stelde vast dat de commissie zou bestaan uit een gelijk getal aanklevers der Vlaamsche beweging, tot de beide in Antwerpen bestaande politieke kringen behoorende.

De geest, welke deze bepaling omgaf, heeft het comiteit in al zijne werkzaamheden bezield. Vlamingen van elke gezindheid hebben ieverig en eendrachtig samengewerkt om den man te vereeren, waarop geheel Vlaamsch België fier is en wien gansch onze stam zooveel te danken heeft.

Weldra werden inschrijvingslijsten ter inteekening aangeboden. In Antwerpen werd dit werk gedeeltelijk verricht door de leden zelven van het hoofdcomiteit, die zich bij de voornaamste ingezetenen aanmeldden, gedeeltelijk door negen wijkcomiteiten binnen de stad en een tiende te Borgerhout, welker leden van deur tot deur gingen om den penning van den minderen burger in te zamelen.

In de voornaamste steden van Vlaamsch België en te Amsterdam ontstonden plaatselijke comiteiten, welke ieder in zijnen werkkring eene behulpzame hand leenden.

Op vele plaatsen hebben wij warme toewijding, overal hebben wij goeden wil aangetroffen en werd onze taak vergemakkelijkt door de medewerking van verkleefde Vlaamschgezinden.

Verscheidene gemeentebesturen, waaronder dat van Antwerpen zich bijzonder onderscheidde, kwamen ons met milde inschrijvingen te gemoet.

Het middencomiteit, dat het Conscience-feest van 1881 geleid had, stortte in onze kas het overschot zijner gelden, ten bedrage van 650 fr.

Alhoewel eerst twee jaar vroeger dit laatste feest was gevierd, er dat slechts weinige maanden te voren Conscience's standbeeld te Antwerpen onder eenen ontzaglijken toeloop plechtig werd onthuld en in dezelfde stad zijne begrafenis op koninklijke wijze was geschied, vonden wij ten allen kante de meeste bereidwilligheid om deze nieuwe hulde aan den onvergetelijken zanger van ons heden en ons verleden te brengen.

Eene enkele maar gewichtige vertraging in de uitvoering onzer zending, sproot voort uit de fel bewogen staatkundige omstandigheden, onder welke wij ze te volbrengen hadden. Die moeielijkheid kwamen wij echter gelukkig te boven.

Den 1^{n} December 1883 was onze eerste omzendbrief uitgevaardigd, den 1^{n} Juni 1885 waren de inschrijvingslijsten, met duizenden en duizenden handteekens voorzien en hadden wij eene som van ongeveer 24,000 fr. bijeengebracht. Een wedstrijd werd alsdan uitgeschreven; de overwinnaar zou, ten prijze van 20,000 fr., het praalgraf oprichten.

Drie en dertig ontwerpen, waaronder naar ieders gevoelen er vele verdienstelijke te vinden waren, werden tegen den 1^{n} October ingezonden. Eene jury, samengesteld uit kunstenaars en leden van ons hoofdcomiteit, bekroonde het werk van den heer Fr. Joris, van Antwerpen.

Op minder dan een jaar, werd onder toezicht van drie leden der jury het ontzagwekkend gedenkteeken opgericht, dat wij gaan onthullen.

Vooraleer den doek te laten vallen, die het nog aan onze oogen onttrekt, blijft mij de aangename taak te vervullen den hartelijken dank van het hoofdcomiteit te betuigen aan al onze medewerkers en inschrijvers, aan de leden der wijkcomiteiten en der plaatselijke comiteiten, aan de leden der jury, aan de gemeentebesturen, aan de maatschappijen en bijzonderen, die hun tijd of geld ten offer brachten en ons behulpzaam waren bij het inzamelen der inschrijvingen en het vormen van den prachtigen stoet, die ons tot hier vergezelde; aan den dichter en den toonzetter van den feestzang, die hier straks zal weerklinken, aan den vervaardiger der medaille, die deze plechtigheid zal vereeuwigen.

Voor hen allen hadden wij slechts den naam van Conscience uit te spreken om, bij tooverslag, hunne mildheid en dienstvaardigheid op te wekken.

Er blijft ons nog, den talentvollen Vlaamschen kunstenaar van harte geluk te wenschen over het grootsche gedenkteeken door hem aan den roemrijksten der Vlaamsche schrijvers opgericht. Zijne machtige schepping zal er toe bijdragen om den taalgenoot van onzen en van lateren tijd in bedevaart naar deze plek te lokken, om den man, die hier rust, eerbiedvol en dankbaar te komen herdenken. (*Het doek viel.*)

Heeren burgemeester en schepenen der stad Antwerpen, namens het hoofdcomiteit voor het praalgraf van Conscience, aan wie de gelden werden toevertrouwd, waaruit dit praalgraf is bekostigd, heb ik de eer u dit gedenkteeken aan te bieden. Het is door het Vlaamsche volk uit liefde en vereering opgericht aan den man, die meer dan iemand dit volk beminde en meer dan wie ook tot de opwekking van den sluimerenden Vlaamschen geest bijdroeg. Wij verzoeken u het te aanvaarden en zijn overtuigd, dat de grootste der Vlaamsche steden zal waken over dit graf met evenveel zorg als eene moeder waakt over de laatste rustplaats van den meest geliefden harer zonen.

De heer burgemeester L. de Wael legde daarop de volgende verklaring af:

Mijnheeren, Het bestuur der stad Antwerpen aanvaardt met eerbied en geluk het vaderlandsch gedenkteeken, dat door de zorgen van het Vlaamsche land heden aan den grooten Vlaamschen schrijver wordt opgericht.

Met denzelfden eerbied en met de liefde, waarmede wij het nu ontvangen, zullen wij het steeds bewaken en verzorgen. Dien nationalen plicht zullen wij nooit uit het oog verliezen en altijd zullen wij volgaarne en stipt deze heilige taak volbrengen.

De heer Max Rooses heeft zooeven iedereen bedankt, die tot het oprichten van dit vaderlandsch gedenkteeken heeft bijgedragen. Welnu, het stadsbestuur van Antwerpen brengt hulde aan het hoofdcomiteit van het praalgraf Conscience, omdat het aan het vaderland een prachtig gedenkteeken heeft geschonken voor den grooten man, dien het zoo te recht en zoo innig betreurt.

De heer Johan Alfried de Laet, een der voorzitters van het hoofdcomiteit (wiens portret wij te dezer gelegenheid mededeelen), hield daarna de volgende toespraak:

Mevrouwen, mijneheeren! Niemand voorzeker verwacht zich er op dat ik op dit plechtig oogenblik, omstandiglijk spreken zal over de loopbaan van den grooten man, wien gij heden, in name van gansch het Vlaamsche volk, dit praalgraf opricht.

Waartoe zou het van dienst zijn?

Wie onder u kon daarbij iets te leeren hebben?

Vlaanderen kent zijnen Conscience van de wieg tot in het graf, met 's mans doen en laten, leven en streven, lijden en strijden; het heeft zijne zonnige dagen geteld en zijne benevelde uren.

En dit alles toch werd herdacht toen wij hem, nu drie jaar geleden, in diepen rouw en met koninklijke pracht hier ten grave gebracht hebben.

Heden houden wij geen rouwplecht, Mijneheeren; wij vieren het feest der onsterfelijkheid. Ja, al berust het lijk van Vlaanderens Verwekker in dit praalgraf, zijn geest ligt er niet in besloten, die leeft jong en krachtvol voort in zijne schriften, jonger nog en krachtvoller in u, - zijn schoonst, zijn machtigst werk.

Toen - en 't is nu ruim eene halve eeuw geleden. - Conscience optrad met zijn eerste boek, *Het Wonderjaar,* wist hij niet dat dit nederig werkje de tooversleutel was die voor Vlaanderen de deur moest ontsluiten van een echt tijdperk van wonder.

Het Vlaamsche volk, zoo groot eens in het verleden; dat op elk gebied der menschelijke werkzaamheid de gezegende voorlichter was in Europa; dat vroeger dan wie ook de vrijheid zijner burgers deed huldigen in zijne vrije gemeenten; dat eene volmaakte, krachtige en zangerige taal sprak en schreef toen andere, nu gezuiverde, talen nog woest waren en nauwelijks in wording; bij wie andere volkeren om les kwamen voor landbouw, scheepvaart, handel en nijverheid; wiens schilderschool, met de Van Eycks aan de spits, den hoogsten trap van volmaaktheid had bereikt, toen Italië nog gansch eene eeuw op zijnen Rafaël moest wachten; wiens toonzetters, ook voor dat land, de baanbrekers waren op het veld der muziek; dat volk was ingesluimerd en zijn eens zoo stralend verleden lag verdoofd en verroest onder den grauwen en killen mist der vergetelheid. De taal van den vreemdeling was hier tot heerscheresse geworden en met de taal de begrippen van den vreemdeling en zijne zeden. Nog luttel jaren en de sluimering zou tot eenen doodslaap zijn geworden.

Conscience zag het gevaar in en zou het te keer gaan. Hij zou - was de taak mogelijk - hij de redder zijn. Ja! was de taak mogelijk? Velen hadden daaraan getwijfeld en van het werk mismoedig afgezien. Aan moed ontbrak het den jongen Wekker niet, noch aan taai geduld; en moed en geduld werden in ruime mate op de proef gesteld.

En toch werd de eerste poging met eenen beteren uitslag beloond dan men verwachten mocht.

Over *Het Wonderjaar* werd er gesproken en weldra ook over de gedichten van Theodoor van Rijswijck, die, in zijne zangen den echten volkstoon aanslaande, spoedig den prozadichter in zijne edele taak ter zijde trad.

Na eenigen tijd was de ergste vijand, de onverschilligheid der menigte, overwonnen.

Maar met den geest der vervreemding zou de strijd heviger zijn en langer van duur. Die was in bezit van de machtigste stellingen, hij was de gebieder in staat, in provincie, in gemeente, bij school en bij rechtbank - en elk wapen was hem goed

Een enkel steunpunt bleef er aan Conscience en aan het nog klein, ja, maar strijdvaardig leger jonge schrijvers, dat zich met hem beraden onder den Vlaamschen standaard had geschaard.

Edoch dat steunpunt was vast en werd van dag tot dag breeder en steviger: de diepe overtuiging, de vaderlandsliefde van het Vlaamsche volk.

Tegen eenen zoo machtigen en wel uitgerusten vijand als de geest der vervreemding is, moest de strijd hevig zijn en, zooals wij daareven zegden, gevoerd worden met moed en geduld. Maar waar alles te veroveren viel, werd de geringste zegepraal tot eene aanmoediging, de minste herwinning van het miskende recht tot eene aansporing. Telken dage groeide dan ook het kleine leger aan in getal en gewon het meer vertrouwen op de toekomst.

En nu, Mijneheeren, bij dit heuglijk feest, waarop gansch Vlaanderen zijne verrijzenis viert, waarop uit alle gouwen, alle dorpen, alle steden, alle gehuchten zelfs, mannen en strijders bij duizenden zijn toegestroomd, kan ieder bestadigen, hoe een nederig boeksken, *Het Wonderjaar,* Conscience's eersteling, tot den sleutel is geworden van een tijdperk van wonder.

Op wat het Vlaamsche volk was in 1836 dient hier niet verder aangedrongen. Het sliep den zwaren, den dooven slaap der vergetelheid en was den doodslaap nabij.

Toen is de Verwekker opgetreden.

Het volk hoorde naar zijne stem, ontwaakte, sprak weer zijne oude, duidelijke, mannelijke taal, de taal der echte vrijheid en beschaving; keerde terug tot zijne voorvaderlijke overleveringen en zeden; wierp eenen stevigen dam op tegen vreemde overheersching en geestesjuk, en herwon, met zijne zelfstandigheid, de heerlijkheid der dagen van voorheen.

Ook wie vraagt er wat het Vlaamsche volk is in 1886?

Is er niet overal opgewektheid en leven? Ziet ieder niet met fieren blik terug op de afgelegde baan, en met volle betrouwen de nog af te werken taak te gemoet?

Op wat een gebied der menschelijke dadigheid heeft het nu reeds niet eenen vasten voet gezet en snelt het niet met reuzenstappen vooruit? Heeft het niet zijne eigene letterkunde, heel de wereld door gekend en gehuldigd, verspreid en vertaald? Is onze Conscience - om hier van niemand anders te gewagen - geen wereldburger in het rijk der letteren? Is er ten onzent onder den scheppenden adem van den Vlaamschen geest geene muziekschool ontstaan, welker roem niet is af te loochenen, niet eens te betwisten? Houden onze schilders en beeldhouwers niet manmoedig de voorvaderlijke overleveringen in stand tegen den aanval van vreemde kunstverbastering? Hebben wij niet in staat, in provincie, in gemeente, bij school en bij rechtbank, schier al het vreemde onkruid weggewied dat onzen vruchtbaren volksakker had overwoekerd? Is onze landsmunt ook niet bestempeld met de taal van ons volk?

En wat meer is, Mijneheeren, wat ons eene vaste waarborg blijft voor de toekomst, is de volle eensgezindheid welke er heerscht tusschen de Vlaamsche strijders waar het belangen geldt van taal en volk. Hoe diep zij op eenen anderen grond ook mogen verdeeld zijn, slaan zij op dit terrein vast hunne handen ineen en strijden, zonder bijbedoeling of achterdocht, in gedrongen gelederen.

Van dit feit is het praalgraf dat wij inhuldigen de jongste, maar niet de minst luidsprekende getuige. Het werd met eendracht ontworpen, bewerkt en tot stand gebracht; het wordt met eendracht overgeleverd aan de stad Antwerpen, die het voor het eendrachtig Vlaamsche volk zal bewaken en bewaren.

Het zij mij toegelaten hier te bestadigen dat de eensgezindheid tijdens de lange en soms moeielijke werkzaamheden van uw comiteit, geen enkelen oogenblik zelfs met een woord of een wenk is gestoord geworden. Het had tot waren voorzitter den geest van Conscience, den Wekker, den Vredestichter.

En die geest, Mijneheeren, laat het ons herhalen, ligt niet in dit praalgraf besloten. Hij leeft in zijne schriften, hij leeft in zijne gevleugelde en gepantserde woorden, hij leeft in u - zijn schoonst, zijn machtigst, zijn edelst werk - in u zijn wedergeboren volk, in u, het moedig en voortaan onverwinnelijk Vlaamsche leger, met zijne aanvoerders, zijne mannelijke strijders en, vooral, zijne talrijke, dappere, met kennis en wetenschap tot den strijd uitgeruste jongelingschap!

Ja, Conscience leeft, de Wekker is niet ingeslapen, en met onze duizende monden roept hij, zooals in 1836: *Leve het Vlaamsche volk!*

De plechtigheid werd gesloten door het uitvoeren van eenen feestzang(1), gedicht door V.A. Dela Montagne, en getoonzet door P. Benoit, waarvan de tekst hier volgt:

Er ging door den lande een' sombere maar,
rouw verspreidend te aller zijden:
de Zanger onzer glorietijden,
de Zanger van ons lief en lijden, -
de Vader ligt op de doodenbaar.....

Verlamd is 't hart dat, vol verheven gloed
alleen voor Vlaanderen sloeg; - de zienersoogen
die onze toekomst peilden, vroom en vroed,
ze zijn met eeuw'ge neev'len overtogen, -
verstomd de mond die, tot den laatsten stond,
voor Vlaanderland en voor den volke zong.

En waar die mare binnendrong,
in hut en paleis, in dorp en steè,
- van Limburgs heiden tot de oevers der zee, -
overal bracht zij jammer en wee;
en de bronzen ziele in Belforts en Hallen
trilde.....

***

Dan heeft, met koninklijke pracht
heel 't volk zijn bard ter ruste gebracht;

ter ruste, in Antwerps machtige wallen,
zijn bakermat - hem 't liefst van allen;

ter ruste, aan den heerlijken Scheldestroom,
die ruischend zal wiegen zijn vromen droom;

ter ruste, - begraven, met kinderlijk rouwen,
in de aarde van alle Vlaanderens gouwen.

***

Zoo slaapt hij nu, begraven onder rozen,
de grijze dichter, midden weeldrig loover
en zonneschijn. In groene hagen zingen
de vooglen hem het lied der eeuw'ge vrede.....
Op 't needrig graf bloeit de onverwelkbre lauwer....
En rust geniet, die nimmer ruste kende.

***

En heden, o zanger, o ziener, o vader,
weer staan wij, duizenden, hier vergaard:

(1) De koren waren samengesteld uit kinderstemmen, tenors en bassen, begeleid door een orkest van 4 trompetten, 4 horens, 2 alt-trompetten, 4 schuiftrompetten, 1 tuba, 1 groote trom, 1 tamtam en 2 bazuinen. Kenners noemen Benoits werk een meesterstuk. Het werd den 26^{n} September eene tweede maal ten gehoore gebracht in het Paleis voor Nijverheid, Kunst en Handel, te Antwerpen.

wij togen ter vrome pelgrimsvaart
in plechtigen optocht uw grafstede nader;
en 't is uw triomf dien wij huldigen thans, -
voor immer omstraald met onsterflijkheidglans,
zal rusten des zangers heilig gebeente
in 't machtig gesteente
ten dank hem gewijd door zijn Vlaanderen gansch!

En zweeft er uw geest rond onz' juichende scharen,
verneem' hij den kreet aller borsten ontvaren:
o vader, uw woord heeft wondren volbracht.
uw voorbeeld wijst ons de baan;
en zijt ge ons ontvallen, frisch leeft uw gedacht,
het leeft en het bloeit van geslacht tot geslacht,
en voert naar het licht ons door nevel en nacht. -
Oud-Vlaandren zal niet vergaan!

Nadat de cantate, die een diepen indruk op de hoorders maakte, uitgevoerd was, ongeveer ten 2 ure, trok geheel de stoet voorbij het graf, waarbij een schier ontelbaar aantal kransen en kronen werden achtergelaten. Deze omgang was treffend: allen, die er aan deel namen, hadden het hoofd ontbloot en statig weerklonken over den uitgestrekten doodenakker de tonen der muziekvereenigingen die zich in den optocht bevonden.

Hiermede was de schoone plechtigheid afgeloopen wier aandenken is vereeuwigd door een gedenkpenning die aan de eene zijde het hoofd van Conscience en aan de andere zijde het praalgraf vertoont.

Terwijl de inhuldigingsplechtigheid werd verricht, donderde het geschut aan boord van de stoomboot *Hendrik Conscience*, toebehoorende aan de reederij Van Maenen en Van den Broeck, die voor deze gelegenheid was komen post vatten in de Schelde, op de hoogte van het Kiel.

Het liggende beeld van Conscience en de leeuwefiguur, beide in brons, werden gegoten door Karel Steyaert, te Gent.

Kroniek.

Antwerpen. Aan de Bronsmaatschappij van Brussel is door het Antwerpsch gemeentebestuur opdracht gedaan, de fontein van Jef Lambeaux, waarvan het gipsmodel op de nu geopende Gentsche tentoonstelling prijkt (zie blz. 143 en voorts onzen jaargang 1883, blz. 106) in brons te gieten, voor de som van 40,000 fr. Zij moet gereed zijn tegen 1 Augustus 1887. Er wordt van gesproken, dat de bronzen fontein zal worden tentoongesteld op de Parijzer wereldtentoonstelling van 1889, als een van de grootste en belangrijkste beeldhouwwerken die sedert jaren in België werden gemaakt.

Brussel. In de groote zaal van het Paleis der academiën werd den 17^{n} October een zoogenoemd geschiedkundig concert gegeven door het conservatorium, ten behoeve van het middenfonds der Belgische kunstenaars, onder de leiding van den heer A. Gevaert. Onder andere werden ten gehoore gebracht: een psalm op eene melodie uit de XVIe eeuw, gezongen door jonge meisjes en begeleid door een ouderwetsch orgeltje; eene sonate van Tartini, door den heer Ed. Jacobs gespeeld op de knieviool (*Viola da Gamba),* met klavecimbelbegeleiding van den heer Ad. Wouters; drie oude liederen, gezongen door mev. Cornelis-Servais; fluitstukken van S. Bach en Haendel, gespeeld doorden heer J. Dumon; klavecimbelstukken, gespeeld door mej. Uhlmann; een Fransch kerslied en een Engelsch herdersliedje uit de XVIIe eeuw, door een kinderkoor gezongen; een aria van Bach, door den heer Ed. Jacobs op de basviool gespeeld. Het concert was in vijf kwartiers afgeloopen. De uitvoerders kweten zich meesterlijk van hunne taak. De hoorders betoonden zich hoogst voldaan. De zuivere opbrengst bedroeg 1500 fr.

- De raad van beheeer van het nationaal tooneel looft prijzen uit, met ondersteuning van den gemeenteraad van Brussel, voor het schrijven van, *ten eerste:* een oorspronkelijk Nederlandsch drama met koren en groote tooneelschikking, van minstens 3 bedrijven; *ten tweede:* een oorspronkelijk Nederlandsch drama of tooneelspel, in minstens 3 bedrijven; *ten derde:* een blij- of kluchtspel (oorspronkelijk

Nederlandsch), met of zonder zang, van minstens 3 bedrijven. Alleen Belgische schrijvers mogen mededingen. De prijzen bedragen voor n^{r} 1, eene som van 600 fr.; voor n^{r} 2, eene som van 400 fr.; voor n^{r} 3, eene som van 500 fr. De stukken vóór 1 Juli 1887 vrachtvrij te bestellen aan den heer secretaris Segers, Liedekerkestraat n^{r} 25, St.-Joost-ten-Noode, bij wien alle nadere inlichtingen en de beschrijfbrief verkrijgzijn.

Gent. Het Willemsfonds geeft in het licht (boekhandel J. Vuylsteke) het met zincogravures versierde werk *De Vlaamsche schilderkunst* van A.J. Wauters, door de koninklijke academie van België bekroond, door den schrijver herzien en vermeerderd, uit het Fransch vertaald door Julius Sabbe.

Buitenland.

Parijs. Square Vintimille, te Parijs, is den 17^{n} October het voor den toonzetter Hector Berlioz (1803 + 1869) opgericht standbeeld onthuld. Het is gemaakt door den beeldhouwer Alfred Lenoir.

Sterfgevallen.

EDUARD VON STEINLE, wiens godsdienstige schilderingen in de hoofdkerken van Straatsburg, Frankfort, Keulen en op het kasteel van prins Loewenstein, te Heubach, in Frankenland (Pruisen), in de kunstwereld zeer geacht zijn, is den 19^{n} September, te Frankfort a/Mein overleden. Op de Antwerpsche tentoonstelling van 1885 zagen wij de uitmuntende gekleurde teekeningen der muurschilderingen van de hoofdkerk van Keulen. (Zie den Vlaamschen catalogus, afdeeling Oostenrijk, blz. 19.) Hij werd te Weenen geboren den 2^{n} Juli 1810.

AUGUST DE WILDE, bestuurder van de academie voor schoone kunsten, te St.-Nicolaas, is den 7^{n} October aldaar overleden. Hij werd te Lokeren geboren, den 2^{n} Juni 1819 en studeerde aan de Antwerpsche academie. De geschiedenis zal hem bij de goede beoefenaars van de hedendaagsche Vlaamsche schilderschool tellen. Ook wat betreft de kleur, bleef hij getrouw aan de overlevering en de leer van den bloeitijd der Vlaamsche kunst. Als portretschilder inzonderheid had hij het tot eene groote hoogte gebracht en van de meeste zijner portretten mag worden getuigd dat zij stukken zijn van blijvende waarde. Ofschoon De Wilde reeds over de 67 jaar oud was, voerde hij het penseel nog met vaste hand en was zijne bekwaamheid niet merkbaar verminderd (zie onzen jaargang 1884, blz. 200). Den 11^{n} October, ten 9 ure, had zijn lijkdienst onder een grooten toeloop in de hoofdkerk van St.-Nicolaas plaats. De overledene was ridder van de Leopoldsorde. Hij was getrouwd met mej. Louiza Buisson.

Koffiedik

wordt gezegd eene uitmuntende meststof te zijn voor allerlei planten en groenten en daarbij een voortreffelijk middel ter verdrijving van schadelijk ongedierte, dat op uitgestrooid zaad en gewassen aast.

Tentoonstelling voor schoone kunsten te Gent *(Vervolg, van blz. 163)*

DE RUSTENDE OS, BRONZEN GROEP DOOR L. MIGNON, ZIE BLZ. 143.

Onder de dierenschilders noemen wij vooreerst G. Colsoulle (Antwerpen), wiens zeer verdienstelijke schilderij: *Inkwartiering der ruiterij gedurende de groote krijgsoefening*, veel te hoog en slecht geplaatst is; A.E. Dinet (Parijs), eene goede studie van een *Hond;* F. Backvis (St.-Jans-Molenbeek) is wel gelukt met zijne *Schapen;* X. De Cock (Deurle) heeft

ook eene *Kudde schapen* en *Koeien*, die goed geschilderd zijn; H. Jochams (Brussel), *Vee in het moeras*, A. Hubert, mede van Brussel, *De kurassiers te Waterloo,* gezeten op flink geschilderde paarden, vol leven en beweging; de *Schaapskooi*, van A. Plumot, is als naar gewoonte met de meeste zorg geschilderd; wij zeggen het tegenovergestelde voor J. Stobbaerts, die alwederom een *Stal* te zien geeft.

Tusschen de schilders van stadsgezichten moeten wij aanteekenen: J. Verbrugge, *Markt te Verona,* alsook een *Herder uit de omstreken van Rome;* E. Vernier (Parijs), *Gracht van Amsterdam* en *Oude straten te Cornwales* in Engeland, goed op doek gebracht; G. Walckiers (Brussel), *Woning van den hertog van Arenberg te Brussel;* F. Gaillard, *Het park* en *Vastenavond te Brussel*, goed van toon, maar niet genoeg afgewerkt; meer beviel ons de *Concordeplaats te Parijs*, van P. Lecomte; L. Philippet (Luik), eene goede studie der *Zondagmarkt op de Troostplaats te Rome;* F. Stroobant, *Het kanaal der Roya*, te Brugge, verleden jaar te Antwerpen tentoongesteld.

Godsdienstige tafereelen zijn er zeer weinig. Een der belangrijkste stukken is een *H. Denijs*, van Edw. Krug (Parijs); de heilige houdt zijn afgeslagen hoofd in de hand; het tafereel, waarschijnlijk voor een altaar bestemd, mist godsdienstig karakter; A. De Richemont (Parijs), *De legende van Maria van Brabant* schijnt ons wat wulpsch behandeld voor het onderwerp; de *Heilige Rosalia*, van wijlen J.B. Wittkamp, is met overtuiging en zielsgevoel uitgedrukt; Th. Lybaert heeft eene *Biddende O.-L.-Vrouw* uitmuntend verzorgd en afgewerkt met een kloosterlijk geduld. Het is onbegrijpelijk, hoe het stuk niet terstond gekocht werd. Zijn er dan hoegenaamd geene liefhebbers meer voor godsdienstige kunst? Die vraag is ook toepasselijk voor de *H. Maagd met het kind,* van F. Müller (Dusseldorp); de *Aanbidding der herders*, van H. Suykens (Dusseldorp), is eene verdienstelijke samenstelling. *De weduwe*, van E. Seeldrayers (Brussel), vormt eene hartroerende voorstelling.

Stillevens zijn er menigvuldig en daaronder zeer wel gelukte, onder andere van de volgende Hollandsche schilderessen: M. Roosenboom ('s-Gravenhage), zeer schoone *Magnolia* en *Azaleas;* C. Schouten (Nijmegen), *Vruchten;* G.J. Vande Sande Bakhuyzen ('s-Gravenhage), *Rozen* en *Pruimen,* aangekocht voor de tombola; C. Van Hoom (Amsterdam), *Bloemen.* Van uit Brussel en omliggende gemeenten of voorsteden waren ingezonden: O. Angenot, *Herfstbloemen;* H. Bellis, *Visch;* mej. E. Capesius, *Kersen;* mej. M. De Bièvre, *Rozen;* mej. L. De Hem, *Oesters* (verkocht); mej. J. De Hemptinne, *Bloemen;* E. Guiol, *Oranjeappelen;* H. Robbe, twee tafereelen, *Bloemen en vruchten;* mej. E. Ronner, *Kreeften*, een puikstuk dat al spoedig een kooper vond; mev. Alice Ronner, zeer verdienstelijke *Bloemen met bijwerk*; F. Seghers, *Bloemen* en *Azaleas* (verkocht voor de verloting). De Antwerpenaren blijven in dit vak niet ten achter; zoo zagen wij: *Voor de lekkerbekken,* door J. Nauwens, een stuk dat u waarlijk het water in den mond doet komen; Ed. Chappel heeft zich overtroffen met zijn *Wildverkooper; Voor halfvasten*, alsook het *Fruit*, van A. Delathouwer, zagen wij reeds vroeger; E. Quitton heeft volgens gewoonte hoogst uitvoerig geschilderd *Wild;* F. Hanno vertoont ons *Een goeden maaltijd;* het puikstuk van E. Joors noemden wij reeds vroeger. Ingezonden door te Parijs gevestigde schilders en schilderessen: *Bloemen en oudheden*, van mev. A. Ayrton, zeer goed gepenseeld; *Rauw en gekookt* en *Patrijzen*, van P.D. Bergeret, beide meesterlijk bewerkt; *Aan Mercator,* van H.P. Delanoy, zagen wij verleden jaar te Antwerpen; *Mijne laatste bloemen*, van L. De Schrijver, dient bij de fraaie stukken gerangschikt; *Ingemaakte vruchten en bijhoorigheden*, van G.R. Fouace, die ook een goed naar de

natuur geschilderden *Meloen* inzond, vormt eene uitmuntende schilderij; mev. E. Muraton, *Pioenen;* G. Thurner, *Vruchten.*

A. Velghe en dezes schilders echtgenoote hebben verdienstelijke stukken uit Kortrijk gezonden.

Tusschen de aanwezige portretten bevindt zich een meesterstuk van L. Alma Tadema, getiteld: *Het portret van mijn geneesheer;* men ziet slechts de helft van het lijf en de doktershand die eene vrouw den pols tast; van deze laatste ziet men niet veel meer dan de hand. Het is zoo eigenaardig opgevat als keurig uitgevoerd; maar wij hadden toch liever wat meer van den rug des geneesheers voorgesteld gezien. L. Abry schijnt ons zeer wel geslaagd in het ruiterportret van generaal Van der Smissen en dat van den advocaat K. Dumercy bevalt ons hier veel beter dan te Antwerpen (zie blz. 129); A. Cluysenaer heeft d^{r}. Capart tamelijk hard maar goed weergegeven; hetzelfde kunnen wij zeggen van J. Janssens die zijn vriend F. Lauwers, leeraar aan de Antwerpsche academie voorstelt; K.F. Felu heeft bijval met zijn *Massala* en J.G. Rosier met zijn vrouweportret; E. Wauters blijft ontegenzeggelijk een meester van 't penseel: A. Jamar en de kapitein der jagers verkenners te Brussel, zijn twee hoogst verdienstelijke portretten; zijn *Jonge Marokkaansche visscher* helt meer over naar schildering der Fransche school. Verder hebben wij nog welgelukte portretten gezien, ingezonden door: A. Bourson, E. Duyck, L.F. Lebrun en F. Tschaggeny (Brussel), J. De Bleye, K. De Kesel, L. Maeterlinck, L. Tytgadt, G. Van Aise en J. Van Biesbroeck (Gent), R. Cogghe (Roubaix), E. Delpéré en F. Nisen (Luik); van de Fransche schilders L. Comerre en H.P. Delanoy; van W. Maes (Amsterdam), een puik *Damesportret;* E. Siberdt, P. Van Engelen, P. Van Havermaet, van Antwerpen.

(*Wordt voortgezet.*)

Oostersch spreekwoord.

Eene vlieg is niets, maar zij bederft den eetlust.

De groote Stille Zuidzee

is grooter in oppervlakte dan al het droge land der aarde. Zij bedekt 50 millioen vierkante mijlen en 70 millioen met inbegrip van den Indischen Oceaan.

Eene Duitsche vertelling.

Al ware er een boek waarin de toekomst geschreven stond, niemand zou er toch in kunnen lezen.

Als alles vooruit bepaald was, en als de mensch van te voren wist wat hem te wachten stond, dan zouden wij allen de handen in den schoot leggen; wie kan moedig eene ramp te gemoet gaan, waarvan men zeker weet dat zij onvermijdelijk is? Wie zou ooit naar iets streven, wanneer men wist dat men het toch niet kan bereiken, of dat het van zelf komt al doet men er niets voor? Elk ongeluk zou vergroot worden door den voorafgaanden angst en wij zouden het afwachten, zooals een hond, die weet dat hij slagen krijgt als zijn meester den stok opneemt. Elk genoegen zou ons vergald zijn als wij alles vooruit wisten en wij zouden nooit meer de voldoening smaken van door eigen verdienste iets verworven te hebben, of door een onverwacht geluk verrast te worden.

Zoo dacht ook de goede Weishoser, terwijl hij langzaam den straatweg langs liep. Hij dacht nog verder en meende dat niets vooruit bepaald was, waarom zou anders de mensch ooit in nood en kommer Gods hulp inroepen? Als alles vooruit beschikt was, dacht hij, dan gaf ik dien verwenschten klerk van het belastingkantoor in de stad eene flinke oorveeg; maar ik betwijfel of hij zich dat zoo kalm zou laten welgevallen, als iets dat in alle eeuwigheid voor hem bestemd was geweest. O, wat is het toch dom, dat de menschen willen zoeken te weten te komen wat de toekomst voor hen verborgen houdt, door kaartleggen of waarzeggen, uit de hand of uit koffiedik, of uit een basilisken-ei, vervolgde hij, verachtelijk grimlachende. Zoo'n beest is er niet en is er ook nooit geweest, waar zouden zij dus de eieren van daan halen? Och! dat verwenschte kaartleggen! riep hij na eene poos al zuchtende uit.

Weishoser was nog een jonge boer; hij was flink gebouwd, had een knap gezicht met groote donker blauwe oogen, een rechten neus en een sierlijk kneveltje; van de slapen tot onder aan de ooren had hij zijne bakkebaarden laten groeien en het donker blonde hoofdhaar was glad naar achteren gekamd. Hij droeg een hoogen, vilten hoed met breeden rand, een langen jas van donker bruin laken, een gebloemd vest, met niet al te bonte kleuren, eene korte broek en hooge laarzen. Hij zag er anders heel goed uit, maar vandaag scheelde er wat aan: hij liep met slappe knieën, liet het hoofd hangen en staarde voor zich op den grond alsof hij spelden zocht.

- Goeden morgen, Weishoser, klonk het op eens.

Weishoser keek op en zag een mannetje voor zich staan, dat ver van knap was, en er tamelijk belachelijk uitzag. Zijn eene schouder was veel hooger dan de andere en hij hield zijn hoofd erg op zijde. Onder de lakensche pet, die uitdagend op een oor stond, kwamen eenige grijze en vaalblonde haarlokken te voorschijn en onder de klep blonken een paar groote ronde brillenglazen, waarachter men twee kleine,

schalksche oogjes gewaar werd. Alles aan zijn gezicht was rond en rood als een frisch appeltje en hij zag er, zooal niet goedig, dan toch zeer goed gemutst uit.

Hij droeg een jas, waarvan de kleur niet goed meer te herkennen was, maar hier en daar ontwaarde men er verschillende tinten van bruin aan, terwijl zijne broek, van grijze stofkleur, in allerlei wonderlijke plooien viel, hetgeen minder de schuld van den kleermaker was, dan van de vreemdsoortige kromme beenen die er in staken. Twee hangklokken hingen aan een koord vastgebonden, de eene over zijn hoogen schouder en de andere op zijne borst; aan een touwtje, dat door een knoopsgat gestoken was, bungelden een paar slingers en in de linkerhand hield hij een linnen zakje met gewichten en gereedschappen.

Zoo stond de reizende klokkenmaker, Hautzner-Michiel, met de beenen zoover als hij kon uit elkander, voor onzen vriend Weishoser en versperde hem den weg.

- Goeden morgen, Weishoser.
- Goeden morgen.
- Gaat gij naar de stad?
- Ja.
- Dan gaat gij weer wat op afkorting halen bij den winkelier over het stadhuis?

Weishoser knikte toestemmend.

De klokkenmaker kneep de oogen dicht.

- Gij zoudt uw geld zeker wel liever heelemaal hebben?
- Ja. Maar ik kan het hem toch niet van het lijf snijden. Ik vrees, dat hij weldra zelf niets meer zal hebben.
- Wat krijg ik van u, als ik u een groot nieuws vertel?
- Och! gij kunt het zeggen en gij kunt het laten, net zooals gij wilt!
- Gisteren ben ik bij den winkelier over het stadhuis geweest en ik kan u zeggen, de oude man danste bijna als een kind van pleizier. Hij heeft eene erfenis gekregen. Niemand van al degenen - zei hij - die hem al dien tijd gekweld hebben, krijgt er een cent van te zien, voordat het hem toekomt; maar gij, omdat gij altijd zoo inschikkelijk zijt geweest, kunt morgen als gij het verlangt, al uw geld krijgen; gij hebt maar te spreken! Dat heeft hij gisteren gezegd, en daar het vandaag morgen is, hebt gij dunkt mij den mond maar open te doen.
- Nu, dat is goed.
- Maar, Weishoser, wat is dat toch met u? Is dat nu een gezegde voor iemand die verneemt dat hij kans heeft eene groote som gelds, - die hij bij zich zelve reeds als verloren beschouwde, - weer terug te krijgen?
- Wat heb ik ervan? Het zal misschien goed zijn voor de begrafeniskosten.
- Ho, ho, wie ligt er dan op sterven? Gij zelf toch niet!
- Evertje.
- Uwe vrouw? Gij meent het toch niet? Wanneer heb ik haar ook het laatst gezien? Toen was ze nog springlevend en zag er uit als melk en brood.
- Dan moest gij haar nu eens zien!

Weishoser schoof zijn hoed naar achteren, streek met de hand over zijn voorhoofd en vervolgde:

- Ja, ja, Michiel, dat is al van oudejaarsavond af! Die verwenschte vrouwspersonen met hare helsche dwaasheden

en duivelskunsten! Kaartleggen moesten zij! Voor de grap natuurlijk en toen heeft de mijne klaveren-aas gekregen. Dat beteekent zooveel als den dood, hebben zij haar verteld en daarop heeft zij een

D[r]. SCHUSTERS SCHETS DER BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. VLUCHT NAAR EGYPTE.

lang gezicht gezet, zoodat haar kin bijna op de tafel stootte. Het is toch zeker eene zonde, - heeft zij gezegd, - ik heb het voor de grap willen doen en nu heeft God mij den ernst getoond. Sedert verbeeldt zij zich dat zij geen jaar meer leven zal. Als het niet zoo treurig was, zou men erom moeten lachen, zooveel moeite als zij zich geeft om de voorspelling te doen uitkomen. Zij wordt met den dag magerder. Het is haar niet uit het hoofd te praten en als ik uren lang bij haar zit te redeneeren, hoort zij mij geduldig aan, geeft mij gelijk, maar als wij opstaan is altijd haar laatste woord, dat zij toch spoedig zal sterven. In mijnen angst heb ik den dokter uit de stad gehaald en die heeft hoofdschuddend gezegd: die vrouw heeft eene zielsziekte! Daarop

B. HERDERS MISBOEKJE. JEZUS GAAT NAAR DEN TEMPEL.

heb ik hem de heele geschiedenis verteld. Hm, hm, bromde hij, haalde zijne snuifdoos uit, sloeg haar open, nam een snuifje, deed het deksel weer dicht en zei: Ja, die zal wel aan die dwaasheid sterven! - Dank u wel voor de boodschap, dokter, zei ik, maar die dwaasheid is voor mij toch heel hard.

Weishoser streek hierbij met de mouw over zijne oogen.

- Er waait zoo'n scherpe wind over de velden, zei hij.

De kleine klokkenmaker schudde bedenkelijk met het hoofd, zoodat de klep van zijne pet van rechts naar links schoof.

- Het zou mij ook spijten van het vrouwke.

- Ik kan u zeggen, riep de jonge boer, zij is reeds zoo goed als dood! Op die manier kan zij het niet lang meer uithouden. Daar is geen kruid voor gewassen!

Michiel had al dien tijd heel aandachtig zijne laarzen bekeken en hief nu het hoofd op, zag Weishoser eene poos aan en zei toen: 'Eerst moet ik toch nog eens een beetje zien, of er niets aan te doen is.'

- God zegene u, Michiel! Maar haast u. Gij zijt altijd een schrandere kop geweest! Ik zou niet weten wat ik voor u doen zou als gij....

- Bedaard, bedaard, Weishoser! Wij hebben nog den eenen voet niet voor den anderen gezet en dat zou dan eerst één stap zijn! Beloven kan ik u niets!

- Ik begrijp dat het moeielijk is! Hoe wilt gij het dan eigenlijk aanleggen?

- Ja, ziet ge, als ik iets moet herstellen, dien ik eerst het werk voor mij te hebben. Kom, laat ieder zijns weegs gaan. God behoede u, houd een weinig moed, maar hoop niet te veel. Verder kunt gij er u op verlaten dat ik zal doen, wat ik kan!

- Dat zult gij, uit christelijke liefde, dat weet ik. God zegene u, Hautzner-Michiel!

Zoo ging de eene rechts en de andere links; Weishoser stapte met rasse schreden naar de stad, teneinde des te spoediger terug te kunnen keeren om te vernemen wat zijn vriend had uitgericht en hoopte in stilte dat met Gods hulp alles nog wel terecht zou komen. Hautzner-Michiel ging peinzend het dorp in.

(Wordt voortgezet.)

Boekaanbeveling.

In onzen vorigen jaargang vermeldden wij, op blz. 12, als bij den uitgever B. Herder, te Freiburg, in Baden, verschenen, de 8^{e} uitgaaf van d^{r}. Schusters *Bijbelsche geschiedenis des Ouden en des Nieuwen Testaments*, in de Nederlandsche taal bewerkt door de eerwaarde heeren P. Timmermans en J.H. Wijnen.

Thans is bij denzelfden uitgever eene door voornoemde ge-

leerde heeren bewerkte *Verkorte Bijbelsche geschiedenis* verschenen, in één deel van 176 blz., toegelicht en afgewisseld met een aantal zeer fraaie houtsneeplaten en landkaarten. Toch kost dit keurig

Dr. SCHUSTERS SCHETS DER BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. DE CALVARIEBERG.

boek, netjes gecartonneerd, slechts 85 centiemen. Het mag dus gezegd worden, in ieders bereik te zijn en het verdient waarlijk, onder alle opzichten, in veler handen te komen. De bewerking is zoo uitmuntend geslaagd en met zooveel doorzicht aangelegd, dat de lezing geen oogenblik vermoeit. Elk tijdstip is met zorg geschetst, de handelende personen zijn karaktervol afgeteekend en de gebeurtenissen duidelijk en bondig omschreven. De goed uitgevoerde, netjes gedrukte houtsneden komen voortreffelijk te stade als aanvulling van den tekst, welks Nederlandsche bewerking de heeren P. Timmermans en J.H. Wijnen tot eere strekt. Wij mogen dit volmondig en zonder eenig voorbehoud verklaren.

De heeren Timmermans en

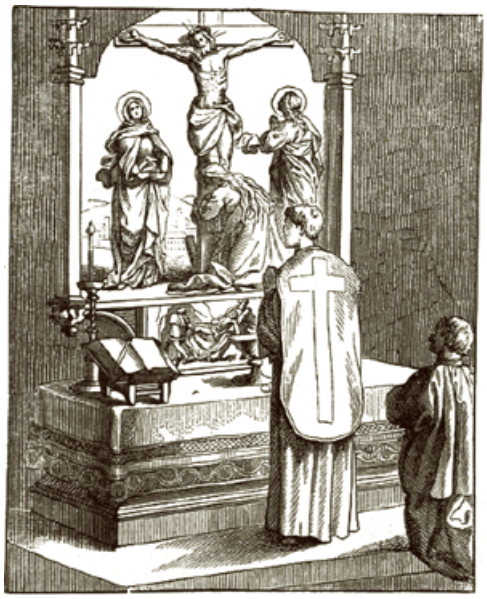

B. HERDERS MISBOEKJE. GEDACHTENIS DER OVERLEDENEN.

Wijnen hebben ook naar het Hoogduitsch van d^{r}. Schuster, de in Duitschland zoo gunstig bejegende *Schets der Bijbelsche geschiedenis* in het Nederlandsch bewerkt; dit werk is onder andere geschikt om tot leer- en leesboek te dienen in lagere schoolklassen; het sluit zich passend aan bij de grootere hierboven vermelde werken. Taal en stijl, alsook de behandelde stof, zijn gekozen met het oog op den ouderdom en de ontwikkeling van eerstbeginnenden; dit boekje is mede zeer geschikt om te worden gebruikt als handleiding voor den *Prentenbijbel* in bewaarscholen. Het behelst 103 bladz. druks en is versierd met zeer nette houtsneden, waarvan wij hier twee proeven opnemen; het werkje kost niet meer dan 60 centiemen.

De *Schets der Bijbelsche geschiedenis* van d^{r}. Schuster geniet in Duitschland eene welverdiende faam, zooals de heeren Timmermans en Wijnen in hunne voorrede aanstippen, door hare oprecht kinderlijke eenvoudigheid. De Nederlandsche bewerkers leggen de verklaring af, dat zij er naar hebben gestreefd om den eenvoud van het oorspronkelijke zooveel mogelijk te bewaren. De lof mag hun worden nagegeven, dat hunne poging naar wensch is geslaagd. Ook van die zijde, kan hun werk glansrijk de vergelijking doorstaan met dit van den heer Schuster. Dat de *Schets der Bijbelsche geschiedenis* naar verdienste wordt gewaardeerd door het Nederlandschlezend publiek, daarvan getuigt het feit, dat de bewerking der heeren Timmermans en Wijnen reeds hare derde uitgaaf beleeft. De eerste uitgaaf dagteekent van het jaar 1872.

De twee hier afgedrukte houtsneden, voorstellende de *Vlucht naar Egypte* en *Jezus aan het kruis*, kunnen dienen als staal van de afbeeldingen die het boekje versieren, ten getale van meer dan 40.

De keurige letterdruk en de niet minder keurige druk der houtsneden strekken den drukker-uitgever B. Herder grootelijks tot eer. Freiburg kan er op roemen, een echten meester drukker te bezitten.

De heer B. Herder bezorgde ook de uitgaaf van een recht prachtig *Misboekje voor godvruchtige kinderen*, bevattende 132 blz. in-16°, met 43 fraaie gravuren, waarvan er twee hier worden medegedeeld. Ook dit boekje is zeer goedkoop. Ingenaaid kost het 75 centiemen, gebonden 1 frank.

Wij vestigen de aandacht op deze belangrijke, met talent en zorg bewerkte, keurig gedrukte en met schoone platen versierde boeken, die, kerkelijk goedgekeurd, door hun geringen prijs zich in ieders bereik bevinden.

D.V.S.

De camelia.

Deze reukelooze doch schoone bloem die, sedert ruim eene eeuw, van uit verre landen bij ons is overgebracht, onderscheidt zich zoowel door haar weelderigen groei als door de pracht harer kleuren. Hare groene, glanzende bladeren, worden afgewisseld en getooid door een rijken voorraad knoppen en bloesems. De camelia, ook Chineesche of Japansche roos (*Rosa Japonica*) geheeten, zou, volgens sommige geschiedschrijvers, in de 17de eeuw naar Europa zijn overgebracht door Joris Josephus Camelli of Kamel, die als zendeling van de Jezuïeten naar de Philippijnen was vertrokken en de plant in Japan aantrof. Volgens anderen, zouden de eerste camelias in Engeland zijn aangebracht door een geneesheer, Barirus geheeten, en lord Petre, en dit wel in 1739. In Japan, haar eigenlijk vaderland, heet de camelia *Sasangua.* In Japan en China treft men haar nagenoeg in alle provinciën, in het wilde groeiende, aan. Op het eiland Niphon en elders vormt zij groote en dichte bosschen van hoogstammige boomen. In haar vaderland bloeit zij in Februari en Maart en rijpen hare vruchten in September. De gewone bloesem bestaat uit vijf bladeren. De bast is glad en aschkleurig; uit de zaadkorrels perst men eene vette olie die de Japanners als olijfolie gebruiken en bovendien ook toebereiden met laurier en geranium, waardoor zij dan eene hoog geprezen pomade verkrijgen. De bast der wortels wordt geroemd als een uitmuntend middel tegen buikloop. De altijd groene takken der camelia worden in Japan gebruikt ter versiering van de begraafplaatsen. Wanneer de camelia bloeit, wordt in de tempels een feest gevierd en worden de graven des avonds met cameliatakken en brandende lampjes versierd. Het hout der cameliastruiken is zeer hard en wordt op groote schaal gebruikt tot het vervaardigen van kleine kunstvoorwerpen. In die provinciën, waar het zoo overvloedig voorkomt als bij voorbeeld in Nangasaki, wordt het ook als brandhout benuttigd. In Japan en China bestaat het geloof, dat cameliabladeren, in de schaduw gedroogd, een middel zijn tot het bewaren der schoonheid van het gelaat en het menschelijk lichaam over zijn geheel. De Japansche vrouwen wasschen zich ook de haren met een afkooksel van cameliabladeren, om den haargroei te bevorderen. In Japan en China wordt met de camelia groote handel gedreven door boomkweekers en bloemisten. Nu eens zijn de roode, dan weder de groote witte of gespikkelde camelias het meest in trek. In België hebben de tuiniers van het bloemenlievend Gent steeds veel werk van de camelias gemaakt. In den catalogus eener bloemententoonstelling, den 10n Februari 1809 te Gent gehouden, vindt men camelias vermeld, als ingezonden en gekweekt door H. Willems.

> Wilt gij weten wat men van u zegt in uwe afwezigheid, let dan op wat men van anderen zegt in uwe tegenwoordigheid. Men zal u niet meer sparen dan anderen.
>
> 't Geen wij menschen met de hand zaaien, vertreden wij somwijlen weer met den voet.
> W. BILDERDIJK.

Koninklijke academie voor schoone kunsten te Antwerpen.

Bij koninklijk besluiten van 27 September zijn nog de volgende benoemingen gedaan:

Aanvankelijk en middelbaar onderwijs.

Rekenkunst, stelkunst en meetkunde: H. Hertoghe; jaarwedde 1700 fr.;
Schetsen en doorzichtkunde voor het onderwijs der 1e afdeeling van den 2n graad: E. Farasijn (zie blz. 5);
Studiën naar het antiek figuur: P. Van Havermaet; jaarwedde 3000 fr.;
Regels der teekenkunst en geschiedenis van het sieraad: E. Dieltiens; 2000 fr.;
Ontleedkunde: G. Geefs; 1200 fr.;
Algemeene geschiedenis, oudheden en kleedij: A. Goemaere; 2500 fr.;
Fransche letterkunde: L. Van Keymeulen; 1500 fr.;
Vlaamsche letterkunde: P. De Mont; 1500 fr.;
Gronden van de kunstgeschiedenis: E.L. De Taeye; 2000 fr.;
Metserij en steenhouwerij (bouwkunde, 5e graad): K. Dens, hulpleeraar; 1200 fr.;
Werktuigkunde, beschrijvende meetkunde en kunstleer (4n en 5n graad): P. De Wit; 2000 fr.

Hooggesticht.

In het hooggesticht van schoone kunsten zijn den leerlingen 8 werkplaatsen geopend, als: 2 voor de schildering van figuren; 1 voor het landschap; 1 voor dierenschildering; 1 voor beeldhouwkunst; 1 voor bouwkunde; 1 voor kopersnede; 1 voor houtsnede.
Benoemingen:

Schildering van figuren, samenstelling en studie der vaderlandsche meesterstukken: I. De Vriendt; jaarwedde 4000 fr.;
Schildering van figuren, teekenkunst en studie van de meesterstukken der kunst: P. Van der Ouderaa; 4000 fr.;
Landschapschildering: J. Coosemans; 4000 fr.;
Dierenschildering: K. Verlat; 2000 fr.;
Beeldhouwkunst: Th. Vinçotte; 4000 fr.;
Bouwkunde: F. Baeckelmans; 4000 fr.;
Kopersnede: J.B. Michiels; 2500 fr.;
Houtsnede: Ed. Vermorcken; 2500 fr.
Mondelinge lessen:
Sieraad- en fraaie bouwkunst: L. De Taeye; 4000 fr.;
Kunstleer, bouwwerk en stand- of evenwichtsleer, inbegrepen de studie van de logarithmen en de beschrijvende meetkunde: G. Royers; 2000 fr.;
Doorzichtkunde: E. Van den Bussche; 1500 fr.;
Schoonheidsleer en kunstgeschiedenis: H. Hymans; 2500 fr.

Van alle klassen, die aan de Antwerpsche academie bestonden, is slechts eene weggelaten, of althans stilzwijgend voorbijgegaan: namelijk de klasse van scheepsbouwkunde, die van in het jaar 1820 (in onzen jaargang 1880, blz. 103, drukten wij verkeerdelijk 1834), onafgebroken heeft bestaan.

Het gemis van dien leergang aan de academie eener koopstad van Antwerpens rang, zal ongetwijfeld blijken eene leemte te zijn, die weldra zal moeten aangevuld worden. Aan de Antwerpsche academie behoort (onder andere ook voor de werklieden scheepmakers) gelegenheid te bestaan om wetenschappelijk in den scheepsbouw te worden opgeleid.

Kroniek.

Antwerpen. Blz. 35 vermeldden wij de uitgaaf van de 1e en 2e afleveringen van het *Album der Antwerpsche etsers* voor 1885-1886; sedert dien zijn de 3e en 4e afleveringen verschenen; zij bevatten van: K. Mertens, *De schoenmaker;* F. Lauwers, een uitmuntend portret van den bouwmeester P. Dens, naar de puike schildering van K. Verlat; J. Guiette, *October-oogst in de Ardennen;* K. Boom, *Spinster;* F. Lamorinière, *Heide 's avonds;* K. Verlat, *Kat en muis;* H. Rul, *Hofgracht;* P. Verhaert, *Model in de werkplaats;* F. Van Kuyck, *Maaier;* E. Farasijn, *Houtraapster;* H. Schaefels, *De Palingbrug te Antwerpen;* H. Seghers, *Timmerwerf op het Vlaamschhoofd.* De 1e aflevering voor 1886-1887 bevat van: W. Geets, *Een liefhebber* (titelplaat); K. Verlat, *De schilderkunst der toekomst*, eene zeer geestige voorstelling van apen, waarvan er een met een bezem schildert en een ander, met de pen achter de ooren, de Brusselsche bladen *Étoile*, *Gazette* en *Chronique* in den zak draagt; K. Mertens, *Het Brouwershuis te Antwerpen;* H. Bramine, *Rustend kind;* L. Van Engelen, *Wildverkooper;* L. Brunin, *Portret van K. Rogier.*

- *Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging der Schoone Kunsten.* 29 October, ter algemeene vergadering der resideerende leden, werden als leden van den bestuurraad benoemd, de heeren J. Cuylits, voorzitter, N. De Keyser en Th. Smekens, ondervoorzitters, A. Donnet en K. Ullens, secretarissen, F. Belpaire en A. Geelhand, schatbewaarders, G.A. Mols, archivaris, A. Cogels, J. De Braekeleer, P. Dens, J. Dyckmans, P. Koch, H. Schaefels en K. Verlat, raadsleden. Voor 1888, wanneer de maatschappij haar 100-jarig bestaan beleeft, laat zij door J.B. Michiels, de schoone schilderij van K. Verlat, uit het Antwerpsch hedendaagsch museum, *Onze-Lieve-Vrouw en de vier evangelisten*, op koper graveeren. Al de inschrijvers der maatschappij zullen een afdruk der genoemde plaat ontvangen. Ook zij die zich dit jaar nog als inschrijver laten opnemen. Bij al de hooger gemelde bestuurleden worden inschrijvingen aangenomen. De jaarlijksche bijdrage beloopt niet meer dan 10 fr.

Brugge. De gezamenlijke provinciale ambtenaren hebben den 28n October den heere ridder de Ruzette, gouverneur der provincie, zijn portret aangeboden, vervaardigd door Ferdinand Van Loo.

Namen. Verschenen bij de wed. F.J. Douxfils: *Vie de la bienheureuse Bronislava, religieuse de l'ordre de Prémontré*, door I.V.S.O.P. Tevens als wij de aandacht vestigen op deze met zorg en talent bewerkte levensschets, herinneren wij eraan, dat van kanunnik S. Daems in 1885 een werk in de Nederlandsche taal is verschenen over de *Gelukzalige Bronislava.*

Buitenland

's-Gravenhage. De uitgever Joh. IJkema heeft de 38ste aflevering van Boers *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis* verzonden. Wij vestigen nogmaals de aandacht op dit prachtig werk, een van de belangrijkste boeken die in de 19de eeuw over de muziek en hare beoefenaars het licht hebben gezien. Zeer waarschijnlijk, zal de uitgaaf nog dit jaar volledig gedaan zijn. Aanvankelijk (zie onzen jaargang 1882, blz. 136) was berekend, dat het werk volledig zou geweest zijn in 28 afleveringen met 12 platen. Het zal echter dubbel zoo groot zijn. De Nederlandsche bewerking verschijnt gelijktijdig met den oorspronkelijken tekst en de Duitsche schrijver is uitvoeriger geworden dan hij had voorzien. Zijn werk zal in plaats van een, uit twee deelen bestaan, en een 60-tal platen en handschriften meer bevatten, dan in het prospectus was aangekondigd. De *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis* wordt hiermede natuurlijk ook belangrijker. Om den inschrijvers te gemoet te komen, levert de Nederlandsche uitgever, de heer Joh. IJkema, nu *dubbele* afleveringen voor den prijs van *enkele* (slechts 30 cents per aflevering). De boventallige 60 losse platen en handschriften bekomen de inschrijvers *kosteloos*. Slechts zelden doet zich de gelegenheid voor, dat een zoo uitstekend werk onder zulke gunstige voorwaarden verkrijgbaar wordt gesteld.

Parijs. Voor het gebouw van de Sorbonne gaan onder andere de na te noemen beeldhouwwerken worden uitgevoerd (wij maken daarvan in het bijzonder gewag in de *Vlaamsche School*, omdat, door de aanhaling der prijzen, mits welke de bestellingen zijn geschied, er kan worden nagegaan, tegen welke vergoeding de Parijzer beeldhouwers werken): twee hooggewerkte frontons, ieder voor den prijs van 20,000 fr., besteld aan Chapu en Mercié; tien zittende beelden, ieder voor den prijs van 7000 fr., besteld aan Dalou, Falguière, Barrias, Crauk, Chaplain, Allar, Coutan, Delaplanche, Delhomme, Lanson; acht staande beelden voor den muur van het attiek, voor den prijs van 5000 fr. ieder, besteld aan Marquesie, Hiolle, Albert Lefeuvre, Injalbert, Carlier, Cordonnier, Suchetet, Paris.

Dijon. 17 October had in deze stad de ontblooting plaats van het standbeeld, opgericht ter eere van den beeldhouwer Frans Rude, den 4n Januari 1784 te Dijon geboren en overleden in 1855.

Afrikaansche diamanten.

Ook diamant schijnt allengs minder zeldzaam te zullen worden. Volgens opgaven, onlangs van regeeringswege openbaar gemaakt, in de Kaapkolonie, hebben de vier voornaamste diamantmijnen in Zuid-Afrika, van 1 September 1882 tot 1 September 1884, derhalve in den loop van twee jaren, 4 ½ millioen karaat diamanten opgeleverd. De aangegevene waarde daarvan bedroeg 5,147,800 pond sterling of omtrent 129 millioen frank. Sedert 1871, het jaar waarin de diamantmijnen aldaar werden ontdekt, tot op 1883, hebben de mijnen ongeveer 31 millioen karaat opgeleverd, waarvan de waarde minstens op 30 millioen pond sterling of 750 millioen frank mag worden geschat. Het gewicht der genoemde hoeveelheid van 31 millioen karaat ruwe diamant, bedroeg meer dan 6 ton of 6000 kilos diamant.

Oudheidkunde
Éléments d'archéologie chrétienne.

VLEUGELDEUR, OJIVAALTIJDVAK.

In 't begin van dit jaar verscheen het laatste gedeelte der tweede uitgave van de *Eléments d'archéologie chrétienne,* door den eerw. heer kanunnik Reusens. Dit werk, gedrukt te Leuven, by K. Peeters, op getint papier en met fraaie letter, bestaat uit twee boekdeelen in-8°, elk van meer dan 550 bladzijden, bevat twee phototypies en 1186 houtsneden, en is te verkrijgen bij den schrijver, voor 20 fr., vrachtvrij met de post voor 21 franks. Deze tweede uitgave overtreft verre de eerste en geniet zoo in den vreemde als in België, een welverdienden bijval.(1)

De *Eléments d'archéologie chrétienne* behelzen den bondigen inhoud van den leergang welken de eerw. heer Reusens sinds twintig jaar aan de hoogeschool te Leuven geeft, en hebben voor doel, gelijk de titel aanduidt, de studie der kerkelijke bouwkunst en der kerkelijke meubelen. Na onderricht te zijn aangaande de bijzonderste regels der klassieke bouwkunst, wordt de lezer bekend gemaakt met de catacomben of onderaardsche begraafplaatsen, hunnen oorsprong en hunne geschiedenis, met de afbeeldsels die men er aantrof en de voorwerpen die er gevonden werden. In de catacomben legden de christenen hunne dierbare dooden ter rust, woonden de plechtigheden van den godsdienst bij wanneer het hun verboden was deze in 't openbaar te vieren, en zochten de paus, de priesters en de geloovigen eene schuilplaats, wanneer eene vervolging tegen de belijders van het christendom losborst.

(1) Zie blz. 153 en 157.

De eerw. heer Reusens deelt zeer belangrijke bijzonderheden mee over die plaatsen en hunnen kunstinhoud, spreekt over de gebouwen gedurende de drie eerste eeuwen boven den grond opgericht en treedt in eenen uitgebreiden uitleg over eene dubbele grafstede, in 1881 op den ouden Romeinschen doodenakker der stad Tongeren ontdekt.

Toen in de IVe eeuw, Constantinus aan de kerk en vrede en vrijheid had geschonken, zag men overal in 't Roomsche rijk christelijke tempels opbouwen. Dan ook ontstond de christene bouwkunst, van eerst af aan verdeeld naar Latijnschen en Byzantijnschen stijl. De eerste bloeide in Italië, Illyrië, Dalmatië en in geheel westelijk Europa, tot in 't begin der VIIIe eeuw. De Byzantijnsche stijl bleef in 't Oosten in voege, tot bij de verovering van Konstantinopel door de Turken, in 1453.

De Romaansche stijl waarin men, benevens den invloed der klassieke, Latijnsche en Byzantijnsche stijlen, ook de uitwerksels ontwaart van 't kunstvernuft der barbaarsche volkeren die Europa overweldigden, werd gevormd van de VIIIe tot de X^{e} eeuw en breidde zich uit in de XIe en XIIe eeuw. De Lombardische stijl is eene der verscheidenheden van den Romaanschen in zijne b r e e d s t e b e d i e d enis beschouwd.

Van 't midden der XIIe tot in 't begin der XVIe eeuw werd de Gothische of spitsbogenstijl, in de verschillende vakken der kunst, doch overal niet in eens, bij voorkeur gevolgd. Men verdeelt hem doorgaans in België, in spitsbogenstijl van 't eerste, van 't tweede en van 't derde tijdvak, of in lancetvormigen, stralenden en vlammenden spitsbogenstijl. Het eerste tijdvak beslaat de tweede helft der XIIe en geheel de XIIIe eeuw, het tweede de XIVe eeuw en het derde de XVe en 't begin der XVIe eeuw. In de laatst vermelde eeuw keerde men terug tot de regels der Grieksche en Romeinsche bouwkunst en dan begon ook het zoogenaamde tijdvak der kunstherbloeiing of Renaissance.

De geleerde oudheidkenner toont in zijn werk, welke de verschillige kenteekens zijn dier onderscheidene stijlen, beschrijft de merkwaardigste gebouwen in elken dier tranten uitgevoerd, alsook de altaren, tabernakels, gestoelten, kansels, doopvonten en andere zware kerkmeubelen; de kelken, ciboriën, pyxiden, reliquieënkassen, lichtkronen, kandelaren en ander goud-, zilver- en koperwerk, in de kerken vroeger in

gebruik, en handelt insgelijks over de begraafplaatsen en gedenkteekens, over de abdijen en kloostergestichten, over de beelden en schilderwerken, over het vervaardigen der stoffen waarvan de gewaden gemaakt werden, kortom over alles wat van verre of van nabij tot versiering der christene tempels of tot opluistering der godsdienstige plechtigheden in die reeds lang verloopene

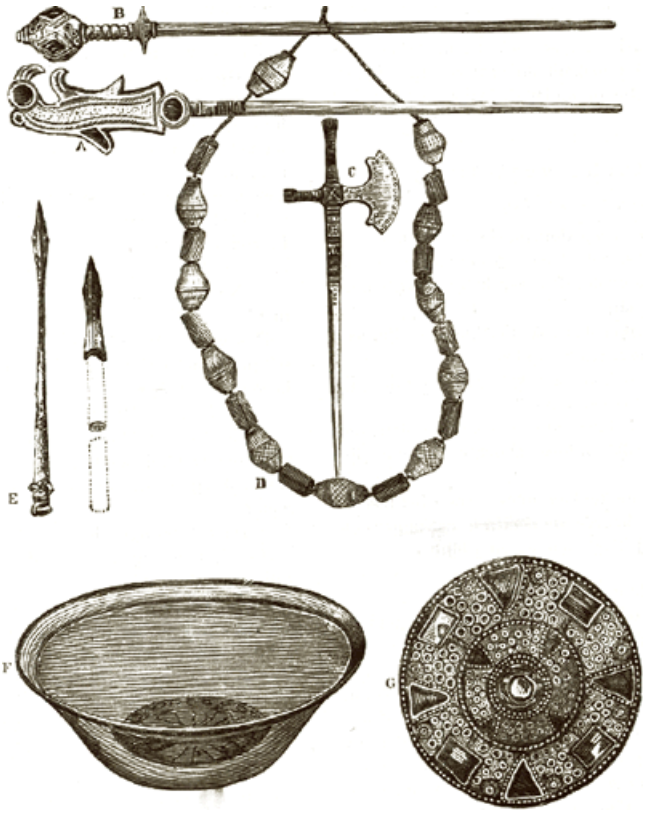

eeuwen heeft gestrekt. Dit alles wordt besproken met de grootste kennis van zaken en op eene wijze door iedereen gemakkelijk te verstaan.

De Belgische oudheden zijn bijzonder bestudeerd geworden en tusschen de houtgravuren die het verdienstelijk werk zoo goed versieren, telt men er vele die kerken, kapellen en andere soortgelijke gebouwen voorstellen, in België nog bestaande of bestaan hebbende, alsook kleinere kunstgewrochten van Belgischen aard of afkomst, op verschillige plaatsen des lands nog zorgvuldig bewaard.

Alwie zich op de oudheidkunde toelegt zal altoos met nut het werk van den eerw. heer kanunnik Reusens kunnen raadplegen en zal zich gelukkig achten het in zijne boekenverzameling te bezitten.

Antwerpen, den 14^{n} October 1886.

X.

N.B. Al de hiernevensstaande houtsneden naar Frankische oudheden zijn ontleend aan de voormelde tweede uitgaaf; de afgebeelde voorwerpen werden in de provincie Namen gevonden, te weten: *a.* Eene haarspeld te Namen; *b.* id. te La Plante; *c.* id. te Eprave; *d.* Het halssnoer van gouden olijven en groen glas te Samson; *e.* De spiesen te Spontin; *f.* De glazen schaal nabij de hoofdkerk te Namen; *h.* De speldknop te Franchimont.

Wij leven in de mate waarin wij gevoelen.

A. PIERSON.

Albert Halberstadt.

Albert-Jacobus-Emanuel Halberstadt, den 13^{n} Augustus 1886 te Antwerpen overleden, brengen wij de hulde dezer vermelding, waarop zijn veelbelovend schildertalent hem ruimschoots aanspraak geeft. Aangeboren lichaamsgebreken maakten hem tot een misdeelde onder de menschen; daarentegen mocht hij om zijne rijke geestesgaven, in den vollen zin van het woord een bevoorrecht sterveling worden genoemd. Ware het hem vergund geweest langer te leven, zoo hadde hij zich o n g e t w i j f e l d e e n e schitterende faam in de kunstwereld verworven. Hij was te Leiden in 1857 geboren en slechts sedert eenige jaren te Antwerpen metterwoon gevestigd. Hij stond gedurende een vrij geruimen tijd onder de leiding van Karel Verlat. Het Antwerpsch s c h i l d e r g enootschap *Als ik kan*, telde hem tusschen zijne verdienstelijkste leden. De werken, door hem in dezen kring tentoongesteld, werden zeer en te recht gewaardeerd. Onder andere behooren daartoe eenige portretten, een studiekop, verscheidene genreschilderijen, als: *Een politieker*, *Op de straat*, *In den koestal*, *De spinster*, *Het ontbijt*, *Dominospelers* enz. Eene zijner schilderijen, *Stil genoegen*, wien de eer was te beurt gevallen, van toegelaten te worden in de Hollandsche afdeeling der Antwerpsche wereldtentoonstelling voor schoone kunsten in 1885, wedervoer daarbij de niet onbelangrijke onderscheiding, dat zij werd aangekocht voor de verloting. Het stuk viel bij de trekking ten deel aan den heer John Ullens, te Antwerpen. In de gelagkamer der herberg *In de Warande*, Mechelschensteenweg n^{r} 245, waar hij op kwartier woonde en gestorven is, hangt eene vrij groote schilderij van den overledene, *Dominospelers* voorstellende in den persoon van den meester van het huis en dezes nu ook reeds gestorven vriend, die Halberstadt voor deze gelegenheid tot modellen dienden en treffend gelijkend door hem werden

afgemaald. In hetzelfde huis bezit men nog twee portretten van zijne vaardige hand en op het luik der voordeur schilderde de vlugge kunstenaar een gezicht van de naburige Warande. Eenige ingezetenen uit de buurt lieten hun portret door hem maken en voor Holland schilderde hij ettelijke stukken op bestelling. Wel verre van zich te laten nederdrukken door zijne lichaamsgebreken, was Halberstadt wat men een 'vroolijke schilder' noemt, onbezorgd, innemend vriendelijk en daarbij hoogst welbespraakt. Hij paarde aan de kennis van een vijftal talen (waaronder het Hebreeuwsch), letterkundige bekwaamheid en zeer veel smaak. Tevens was hij een fijn ontwikkeld muzikant en voortreffelijk pianist. Hij werd den 14^{n} Augustus op de begraafplaats van het Kiel ter aarde besteld.

Eene Duitsche vertelling.
(*Vervolg van blz. 176*)

Midden in het dorp stond een klein huisje met een omheind erf, en daar het huisje slechts twee vensters aan de straat had, moest ieder die erin wilde, door een klein poortje in de heining en over het erf gaan.

Dat deed de klokkenmaker dan ook. Een klein hondje, aan een langen, zwaren ketting, schoot op hem toe.

- Hei, mops, lachte Michiel, wat wilt gij van mij, gij, groote ketting, met dien kleinen hond?

Hij schudde zijn zak met gereedschap tegen het dier, dat hem nog eene poos aanblafte en toen schuchter weer in zijn hok kroop.

Hautzner-Michiel ging de keuken binnen, waar het haardvuur lustig brandde en hoorde de boerin in de kamer een geestelijk lied zingen; hij klopte aan en ging binnen.

- Goeden morgen!

- Zoo, zijt gij daar, Hautzner-Michiel?

- Ja, ja, daar ben ik, zei hij, en daar hij op dat oogenblik niets anders wist te zeggen, trof het hem, hoe slecht de boerin er uitzag. Het was nog geene drie maanden geleden, dat daar, op diezelfde plek, een roodwangig, blozend vrouwtje stond, met levendige donkere oogjes - en nu - was zij het of was zij het niet? - nu vond hij eene magere, ingevallen vrouw met doffe oogen. Een oogenblik zette hij een gezicht, zooals wij wel eens bij kinderen opmerken, als zij niet weten of zij lachen of schreien zullen. Daarop wierp hij zijn gereedschap op eenen stoel, nam de klokken van zijn schouder en zette die op eene kas, ging naar de boerin toe en zei:

- Maar, wat ziet gij er uit! Zijt gij ziek? Geeft uw man niet meer om u? Of scheelt u misschien iets anders, zoodat gij binnen eenigen tijd met u drieën zult zijn?

- Zwijg toch, met die gekheid, Hautzner, zei de boerin. Ik weet best wat mij scheelt. Gij kunt weldra achter mijn lijk gaan.

- Wel, sapperloot, zoo erg zal het toch niet zijn. Gij, vrouwen, kunt u altijd van alles verbeelden.

- Ik geloof, dat het al erg genoeg is en uit verbeelding zou ik mij toch niet zoo ieverig op mijn laatste uur voorbereiden als ik doe.

De boerin wees op de tafel, waarop een groot, oud, versleten boek opengeslagen lag; de klokkenmaker nam het op en bladerde erin. Bijna op elk blad vond hij eene

leelijke, grove plaat, met allerlei afbeeldingen van duivels, die arme veroordeelde zielen roosterden en braadden en wat er al zoo meer in de hel pleegt te geschieden.

- Hoor, zei Hautzner-Michiel, als ik in uwe plaats was, zou ik mij toch liever op den hemel voorbereiden en als ik uw man was zou ik dit voddenboek in het vuur gooien; want uw gezegde van zooeven - dat uw dood nabij moet zijn, omdat gij er u op voorbereidt, - houdt evenmin steek, alsof gij zeidet: omdat de hond zich krabt, zal hij vlooien krijgen!

Dat maakte de boerin boos, heel boos.

- Gij, poetsenmaker! riep zij, wat weet gij van zulke heilige, hoogst ernstige dingen? Verkoop uwe grappen in de herberg, maar niet in een sterfhuis! Disch uwe flauwe aardigheden op voor menschen die wat te veel gedronken hebben, misschien zullen die u de eer aandoen van erom te lachen, maar erger er niet iemand mede, die den dood in het hart heeft. Verstaat ge mij? Scheer u weg uit mijne oogen! Ik zou het u wel anders leeren, als ik mij niet zoo ziek en ellendig voelde!

- Nu, zei Michiel, ik zie wel, op de borst hebt gij het nog niet!

Hierop staarde de boerin eene poos naar den vloer, waarschijnlijk om te zien of die wel goed geschrobd was, en toen begon zij te hoesten en zei met eene zwakke stem:

- Ja, ja, beste Michiel, lach maar; ik weet, wat ik weet.

- Het zou, dunkt mij, niet moeielijk voor mij zijn, om ook te weten wat gij weet, als gij het mij maar wildet zeggen. Hoe zijt gij zoo op eens op dat denkbeeld van sterven gekomen?

- Door den vinger Gods.

Hierbij hield zij zich aan de tafel vast, als vreesde zij te zullen omvallen.

- O, wat hebt gij u laten foppen, zei Michiel. Maar als het staan u moeielijk valt, neem dan een stoel.

Zij ging zitten en vervolgde:

- Op oudejaarsavond hebben wij, boerinnen uit de buurt, elkaar de kaart gelegd.

- Een aardig tijdverdrijf, zei Michiel.

- Ja, ja, maar toen heb ik klaveren-aas gekregen.

- Klaveren-aas?

- Ja, klaveren-aas.

- Nu, en wat zegt dat?

- Is dat dan niet voldoende? Weet gij dan niet, wat dat beduidt? Als het ten onderste boven ligt, met den steel omhoog, beteekent het een nieuw huis, maar ligt het met den steel naar beneden, dan beteekent het dat de dood iemand nabij is.

- Het is de eerste keer, dat ik dat hoor, zei Michiel. Al mijn leven heeft onder menschen die iets van kaartleggen kennen, klaveren-aas een zak met geld beduid.

- Houdt gij mij voor den gek? vroeg de boerin. Dat is nog nooit gehoord, zoo lang er op de wereld kaart gelegd is, dat klaveren-aas een zak met geld zou beteekenen. Neen, het beduidt een zak, waar de dood mij insteekt; een kruis beduidt het op mijn grafzerk, waaronder ik weldra zal liggen...

- En ezelskoppen beteekent het, die zich bemoeien met dingen waar zij niets van kennen! schreeuwde Michiel, op

eens driftig wordende. Weet gij er niets van, bemoei er u dan ook niet mee. Klaveren aas beteekent, dat er een zak met geld in huis zal komen, dat is van oudsher bekend.

- Dat zou wat nieuws zijn; het beduidt alleen den dood!

- Een zak met geld, gilde Hautzner-Michiel, en sloeg met zijne vuist op de tafel. Wilt gij het beter weten dan een oud man, die meer van de wereld gezien heeft dan gij, met al uwe slimme buurvrouwen te zamen? Maar, wat mij betreft, geloof wat gij wilt; knies u dood, totdat zij u begraven kunnen; maar al liet gij ook een klaveren-aas op uwe doodkist spijkeren, ik hou staande dat het niet den dood beteekent!

- Maar, Michiel! riep de boerin, en sloeg de handen ineen over zulk een ongehoorden onzin.

- Vrouw Weishoser, lag dat klaveren-aas dicht bij u?

- Vlak naast ruiten-vrouw en dat was mijne kaart.

- Ja, dat weet ik, ongetrouwden hebben altijd hartenvrouw en getrouwden gewoonlijk ruiten. Maar weet gij wat, vrouw Weishoser? Ik ga hier niet levend vandaan, de duivel moge mij in zulke kleine stukjes kappen, dat ik in het laatste oordeel niet meer aan elkaar te plakken zal zijn...

- Om Godswil, houd op, Michiel!

- Mijne eeuwige zaligheid wil ik er onder verwedden, dat er heel spoedig onverwacht een zak met geld in huis komt! Mij dunkt, meer kan ik toch niet zeggen. Gij zult daar wel genoeg aan hebben om mij te kunnen gelooven.

- Lieve hemel! Gij, lichtzinnig mensch! wie heeft er dan verlangd dat gij zulke zondige dingen zoudt zeggen? Ik hoop, dat God u niet aan uw woord zal houden, daar gij u toch vergist; want klaveren-aas beteekent nu eenmaal niets anders dan den dood.

- Goed, zei Michiel, nam zijne klokken van de kas en hing ze weer over zijne schouders. Blijf daar maar bij. Maar ik ben iemand die den heelen dag op straat loop en niemand kan mij kwalijk nemen dat ik mijn voordeel doe met hetgeen ik weet. Wed met mij, boerin! Eer gij den tijd hebt om u neder te leggen om te sterven, komt de zak met geld al in huis. Als ik het verlies, zal ik uwe begrafenis betalen, met een heel schoonen dienst, daar moogt gij op rekenen; al de geestelijken uit de parochie zullen er bij zijn; maar als ik het win, krijg ik dan den zak met geld? Slaat gij toe?

- Maak u weg; het zou wel staan, dat gij mij liet begraven!

- Dat doet er niet toe; eens gezegd, blijft gezegd! Ik zou u zoo netjes er onder laten stoppen, dat gij er zelve pleizier in zoudt hebben. Sla toe!

- Maak dat gij weg komt.

- Het schoonste baarkleed, dat zij in de stad voor de rijke lui bewaren, zal ik voor u huren. Nu zult gij toch toeslaan?

- Dat zal ik niet; want dat zou een zondig spel zijn.

- Ja, ja, gij durft niet, omdat gij bang zijt dat op stuk van zaken klaveren-aas toch wel eens een zak met geld kon beduiden.

- Den dood beduidt het, riep de boerin, en dat geld kunt ge ten geschenke krijgen: ik zou niet weten, waar het vandaan zou moeten komen.

- Goed, vrouw Weishoser, ik houd u aan uw woord; gij geeft mij het geld ten geschenke! Het kan mij niet schelen waar het vandaan komt; maar gij moet er mij de hand op geven, dat gij er u later niet aan kunt onttrekken.

De boerin gaf hem met aarzeling de hand.

- Zoo, dat is beklonken! Maar, onthoud het goed: ik laat u geen cent ervan behouden. Ik weet wel, nu zijt gij er niet bezorgd over, maar ook voor later wil ik het u gemakkelijk maken. Uw man zou tamelijk boos worden als hij zag dat ik al dat geld kreeg, zoodra het in huis was, en ik wil geen onmin tusschen u beiden stichten. Als gij uw best doet en spaarzaam zijt, kunt gij misschien wel zooveel in stilte op zijde leggen, dat de boer niet merkt hoeveel gij verwed hebt en dan behoeft hij er niets van te weten. Ik zal u ongeveer een jaar den tijd laten, maar den eerstvolgenden nieuwjaarsdag kom ik mijn geld halen. Als het u aanstaat, leg ik dan nog eens kaart voor u, zooals ik het versta. En nu, God zegene u!

Dit zeggende, verliet hij de kamer en liet de boerin in gepeins achter.

- Zou het toch waar zijn? Dan zou men zich eigenlijk op niets meer kunnen verlaten! Neen, klaveren-aas beteekent alleen den dood!

Zij wist op het laatst niet meer of zij bang moest zijn om de weddingschap te winnen of hopen haar te verliezen.

(Wordt voortgezet.)

Tentoonstelling voor schoone kunsten te Gent. (*Vervolg*, *zie blz. 174.*)

Landschappen zijn er menigvuldig, maar weinige meesterterstukken. F. Lamorinière blijft de eerste plaats behouden; zijn *Sparrenwoud* en *Eikenbosch* zijn als naar gewoonte geleerde nabootsingen der natuur; het *Eikenbosch* is verkocht. A. Asselbergs (Brussel): *Brabantsch dorp* en *Wintermorgen te Genck* doen zich goed voor; Th. Baron, een meester in het vak: *Zomermorgen* en *In Haspegouw*, twee fraaie gezichten uit de provinciën Namen en Luik; mej. E. Beernaert houdt voet bij stek: hare *Vijver te Hingene* en *Zacht Vust te Domburg*, zijn goed weergegeven; mev. M. Collart ziet de natuur altijd op haar schoonste, maar brengt ze wat al te ros op het doek, getuige daarvan hare schilderij: *Poel na het onweder* en idem van *Schavaas;* J.T. Coosemans, onlangs hoogleeraar aan de Antwerpsche academie benoemd, stelt een *Weg te Genck* ten toon; zijne *Noteboomen te Ledow* zijn voor de verloting aangekocht; *Het onweder*, van L. Derickx, is een der fraaiste en zorgvuldigst uitgevoerde werken der tentoonstelling, dat moedwillig slecht geplaatst schijnt; hierover zal eenieder het met ons eens zijn, vooral zij, die de zeer schoone schilderij te Antwerpen zagen in het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, waar zij de onverdeelde goedkeuring wegdroeg, zelfs van de beroemdste mannen in de kunst; wij geven op blz 184 eene schets van het stuk, naar de teekening van den schilder; ook H. Rul verdiende veel betere plaatsen met zijne twee keurig naar de natuur bewerkte schilderijen, de *Slotgracht* en *De vijver,* die gemakkelijk liefhebbers vinden zullen; J. Van Luppen wijkt al langer hoe meer van de waarheid af: zijne gezichten te *Huccorgne* (Hoei) en te *Pailhe* (Modave) strekken daarvan ten bewijze.

TENTOONSTELLING VOOR SCHOONE KUNSTEN TE GENT. TAFEREEL VAN L. DERICKX, PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DES SCHILDERS TEEKENING DOOR J. MALVAUX.

Bij de verdienstelijke Hollandsche landschapschilders en schilderessen moeten wij vermelden: V. Bauffe, P.J.C. Gabriel, J. en W. Maris, W. Oppenoort, allen te 's-Gravenhage; A. Mauve (Haren).

Tusschen de water- en zeeschilders troffen wij aan: H. Arden, *Dageraad aan zee;* L. Artan, *Maneschijn* en *De Panne* (Noordzee); A. Baertsoen, *Aan de Nederschelde;* A. Bouvier, *Morgen op de Noordzee;* P.J. Clays, *Stille Zuiderzee* en *Morgen in Zeeland*, twee talentvolle werken. F. Courtens, *De reede voor Antwerpen*, een omvangrijk doek, vooral goed van indruk en zorgvuldig geschilderd; het gezicht moet omtrent Calloo genomen zijn, te midden van den stroom; in het verschiet rijst links de stad Antwerpen op, waar aan denzelfden kant een groot vaartuig ten anker ligt; in het midden komt eene groote stoomboot af De grijze donkere lucht geeft eene weemoedigen toon aan het geheel. Twee leerlingen van Courtens, P. Kuhstohs, nauwelijks 15 jaar oud, en E. Van Overbeke, beloven veel; de eerste heeft een *Zonsondergang*, *Haven van Zaandam* en de tweede, *Avond te Vilvoorde* en *'s Morgens te Eppeghem.* O. Jernberg (Dusseldorp) laat ons een zeezicht der *Zweedsche kust* zien, dat alras verkocht werd; M. Hagemans, *De Schelde bij lage tij.* Tusschen de zeer schoone stukken teekenden wij ook aan: *Ouwerschie bij Rotterdam*, van P. Schipperus.

Die zich heden niet betert, is morgen slechter.

Bartel de Haze.

Meest al degenen die de prachtige schilderij van H. Leys, *De dertigsten van Bartel de Haze*(1) kennen of eene lichtteekening, eene hout- of kopersnede naar dit

(1) Hendrik Leys, de beroemde Antwerpsche meester, voltooide dit tafereel den 30^{n} December 1854 en verwierf daarmede, het volgende jaar, op de wereldtentoonstelling te Parijs, het gouden eeremetaal. Deze schilderij behoorde toen aan den heer G. Couteaux en later aan baron Goethals, beiden te Brussel; laatstgenoemde verkocht haar in 1869 voor 50,000 fr. aan het staatsbestuur; zij bevindt zich thans in het rijksmuseum te Brussel. Het stuk is op paneel geschilderd 0^{m}87 hoog en 1^{m}32 breed.

kunstgewrocht uit het rijksmuseum vervaardigd zagen, zullen zich weleens hebben afgevraagd, gelijk wij dit ons zelven deden: wie toch was die Bartel de Haze, wiens magen en vrienden met zooveel eerbied, tot lafenis zijner ziel, die godsdienstige plechtigheid bijwonen?

Eenige bijzonderheden, aan oorspronkelijke akten ontleend, zullen die nieuwsgierigheid eenigszins bevredigen.

Bartel of Bartholomaeus de Haze[2] was geen man van

De *dertigsten* waren zielmissen, waarvan er dagelijks, gedurende dertig dagen, eene werd gelezen of gezongen. In sommige steden en op den buiten is het houden der dertigsten nog algemeen in voege. (Zie de *Vlaarnsche School* van 1874, blz. 90.)

(2) De familienaam van Bartel de Haze vindt men soms verbogen gebruikt; hij luidt alsdan *'s Hasen* of *'t Shasen.* In 't Latijn zeide men *Bartholomaeus Leporis.*

RIJKSMUSEUM TE BRUSSEL. TAFEREEL VAN H. LEYS, TEEKENING VAN MARC, HOUTSNEDE VAN BERTRAND.

adellijke afkomste of heeft geen aanzienlijken maatschappelijken rang bekleed, gelijk men zulks, bij 't aanschouwen des tafereels of van eene der prenten, nog al licht zou kunnen denken. Bartel was een wijs, bescheiden, eerbaar poorter en ingezetene *(oppidanus et incola*) der stad Antwerpen. Hij was tingieter van stiel, woonde in 1477 op de Oude-Koornmarkt in zijn eigen huis, genaamd *de Ribbe*(1), thans n^{r} 31, en trouwde ditzelfde jaar Catharina Coels of Cools.

Hunne huwelijksvoorwaarden werden verleden den 17^{n} Juni 1477, vóór de schepenen Nicolaas Boel en Jacob Mannaert. Er werd daarbij bepaald, dat indien Bartel de Haze stierf, zonder kinderen uit zijnen echt met Catharina Cools na te laten, deze laatste het huis *de Ribbe* zou bekomen, om er, haar leven lang, gebruik van te maken, voor zooveel echter dit huis nog zou bestaan en niet verkocht zou zijn. Zij zou daarbij de helft bezitten der andere goederen, roerende en onroerende. Na haren dood, moest het huis en al wat zij zou geërfd hebben, aan Bartels wettige erfgenamen toebehooren, uitgenomen zes pond groot Brabantsch, waarover zij bij testament zou mogen beschikken.

Overleefde de Haze integendeel zijne echtgenoote en had hij geene kinderen, dan zouden al de goederen onverdeeld hem alleen blijven toebehooren, maar dan ook zou Catharina Cools, voor haar overlijden, over zes pond mogen beschikken.

Eindelijk werd er besloten, dat, indien de echtelingen kinderen hadden en deze zonder afstammelingen overleden, al de hooger besprokene goederen het eigendom zouden zijn van Bartel de Haze of van dezes gerechtigde erfgenamen, indien hij reeds zou verscheiden zijn. In dit geval, behield Catharina Cools het vruchtgebruik dier goederen en mocht zij er, bij uitersten wil, zes pond groot Brabantsch van vermaken.(1)

Gelijk men het zal bemerkt hebben, waren al de bepalingen van dit contract den bruidegom 't meest voordeelig, waaruit men kan besluiten dat hij ook 't meest begoed

(1) Het huis, ten tijde van Bartel de Haze, *de Ribbe* genaamd, is ongetwijfeld hetzelfde dat, in eene akte van den 12^{n} Juni 1609, beschreven wordt als volgt: ‘een huys metten gronde ende toebehoorten geheeten *de Vischribbe* gestaen op de Oude Coremerct alhier tusschen thuys ghenaempt *den Steur* aen d'een syde en thuys ghenaempt *'t Prieel van Roosen* aen d'ander syde’. *Scabinale protocollen der stad Antwerpen, 1609*, *sub Moy & Neesen,* vol. III, fol. 73. Het huis *den Steur* lag oostwaarts en het huis *'t Prieel van Roosen* westwaarts van *de Vischribbe.*

(1) *Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1477*, *sub Buekeler & de Palude*, fol. 63, v°.

was en bijgevolg den wensch had geuit dat in de voorziene gevallen zijne familie vooral bij zijne nalatenschap wonne. Die veronderstelling is des te aannemelijker, daar er in die huwelijksvoorwaarden, nergens van 't eigen goed der toekomstige bruid wordt gesproken.

Hoe 't zij, Bartel de Haze was negen jaar getrouwd toen hij den 3^{n} November 1486, van Boudewijn Wolffaerts eenen

eigendom aankocht, gelegen in 't Kipdorp, en in 1504, tusschen dien van Ghijsbrecht van der Weele eenszijds en dien van Jan Wilmaers anderzijds en palende achterwaarts aan 't goed van Olivier 's Pape. Die eigendom, vervolgens genaamd *de Tennen Schotele*(1), bevond zich omtrent de plaats, door 't middengedeelte van den huize van de Werve ingenomen en bestond uit ‘eene loove(2) dat een woeninge is metter poerten besyden, halven borneputte, hove, gronde’ en toebehoorten(3). Wellicht zal de Haze, rond dien tijd, zijn huis op de Oude-Koornmarkt verlaten hebben, om in 't Kipdorp zich te komen vestigen. In 1489 woonde hij inderdaad in 't Kipdorp, volgens eene oude akte, ‘nevens’ St.-Jacobskerk(4), maar zonder twijfel toch in het huis in 1486 aangekocht. Kinderen had hij destijds niet en 't is geenszins gebleken dat hij er ooit heeft gehad. Zijn vader en zijne moeder rustten en misschien reeds lang, op Godsakker. Zijn broeder Cornelis, ‘her Cornelis myn broer’, kapelaan in O.-L.-Vrouwenkerk, en zijne zusters, Elisabeth en Catharina, leefden nog. Deze laatste was kloosterlinge te Thabor, bij Mechelen(5). Zijn neef, Cornelis de Haze, was huidvetter en getrouwd. Dezes echtgenoote heette 't Sasen; zij had met haren schoon-oom een kind ten doop gehouden en was alzoo Bartels ‘ghevaeyere’(6) geworden.

Ziedaar des tingieters familieleden die ons zijn bekend gebleven.

Het gild van den Ouden Voetboog telde hem onder zijne leden, met wie hij de plichten, door het reglement hun opgelegd, vervullen moest. De bijzonderste dier plichten vereischten het bijwonen der schietspelen en der feesten des gilds, het optrekken der wacht, 't verdedigen der stad bij oproer of oorlog en 't verdedigen des lands, indien de schutters daartoe geroepen werden. Als gildebroeder had hij eene wapenrusting ot een ‘vol harnas’, bestaande uit eene ‘goersgie’, eene ‘creft’, een ‘pansier’, eenen boog met ‘dwindaes’, eenen koker met pijlen en een krom mes.

(1) Volgens eene akte van den 20^{n} December 1515 paalde *de Tennen Schotele* alsdan, aan de eene zijde, aan het huis van Willem van Hencxthoven en, aan de andere zijde, aan het huis geheeten *'t Vosken,* en kwam achterwaarts met den hof tegen de erve van het huis *Sinte Hubrecht*, in de Lange-Nieuwstraat gestaan. Op dit laatste, was de tingieter eene rente heffende.
't Vosken lag aan de oostzijde der *Tennen Schotele* en het huis van Willem van Hencxthoven, in 1527 geheeten *de Sickele,* aan de westzijde. *Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1515*, *sub Gobbaert & Colibrant*, fol. 161, en *Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1527*, *sub Keijser & Rijt,* fol. 275, v°.

(2) Kiliaen geeft voor “loove”, pand, porticus.

(3) *Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1504*, *sub Vaken & Boel,* fol. 88.

(4) In het testameni van de Haze leest men: ‘juxta prefatam S^{ti} Jacobi maioris apostoli ecclesiam in Kipdorp....’ Een tijdgenoot vertaalt ‘juxta’ door ‘nevens’. ‘Nevens’ is hier in den zin gebruikt van ‘nabij’. Volgens Papebrochius, stond de oude St.-Jacobskapel of kerk, ‘misschien’ op den hoek der St.-Jacobsmarkt en der St.-Jacobsstraat. *Annales Antverpienses*, I, p. 287. Mertens en Torfs beweren integendeel, dat de oude kerk of kapel gebouwd werd ‘ter plaetse waer thans het choor der kerk staet, als men ook op de kaert van Virgilius Bononiensis van 1565, zien kan’. *Geschiedenis van Antwerpen,* d. III, blz. 396.

(5) De ‘nonnen van Thabor’ waren reguliere kanunnikessen van den H. Augustinus en hadden eene priorin tot overste. Het ‘Godshuis van Sinte Salvateurs van Thabor bij Mechelen’, gelijk men dit klooster in 1491 noemde, werd gesticht in 1459. Zie de Munck, *Gedenckschriften dienende tot opheldering van het leven, enz. van den H. Rumoldus.* Mechelen 1777, blz. 16.

(6) Ghevadere, commeer.

De ‘goersgie’ (gorgerin) bedekte de keel en den nek. De kreeft of het kuras besloot het lijf in twee metalen schelpen, samengesteld uit ijzeren banden, in de breedte aan elkander met geledingen vereenigd. Eene dezer schelpen heette borststuk (plastron), de andere, het rugstuk (dossière). 't Pansier was dat deel van 't vóór- of borststuk, dat den buik beschutte, doch geheel het borststuk werd soms pansier (pansière) genaamd(1).

Een houten, hoornen of stalen boog, aan eene lade gehecht, maakte den kruisboog uit, welke bij middel van een toestel, dat de naam van ‘windas’ droeg, gespannen werd(2).

De koker bevatte doorgaans zestien pijlen(3).

Gedurende de oorlogen van Karel den Stoute of van Maximiliaan van Oostenrijk, zal Bartel de Haze zich meermaals van zijne wapenrusting hebben moeten bedienen; immers, Antwerpen was toen verplicht zijne gildebroeders en andere schutters of gewapende burgers, 't zij in garnizoen, 't zij ten strijde te zenden. Nu, indien Bartel de Haze een goed schutter was, gelijk wij 't veronderstellen willen, zoo was hij tevens een godvruchtig en milddadig man. Zijn testament en zijne laatste aanbevelingen bewijzen zulks. De notaris Petrus Albi (de Wit?) geestelijke van 't bisdom Doornik, is gelast geweest beiden geldig te maken. Hij kwam daartoe, met de aanzochte getuigen, ten huize van de Haze, in 't Kipdorp, den 22^{n} December 1489, en vond hem in de beneden-achterkamer(4), ‘gezond van hertte ende zynder redelycheit wel ghebruyckende’. De tingieter zelf had zijn testament in 't Vlaamsch opgesteld en op papier geschreven; hij overhandigde het den notaris en verklaarde, alle door hem vroeger genomen schikkingen voor nietig en zonder waarde. Volgens zijn handschrift, wilde hij op O.-L.-Vrouwenkerkhof begraven worden, onder de zerk van zijnen vader. Op zijn graf zou men eene nieuwe zerk leggen, waarin gebeiteld moesten zijn de naam zijns vaders, die zijner moeder, zijn naam, zijn ‘wapene’(5) en daaronder een tinnen pot.

Aan O.-L.-Vrouw van Kamerijk schonk hij zes grooten, aan de pastoors van O.-L.-Vrouwenkerk en van St.-Jacobs, aan ieder twaalf grooten en aan de kosters, aan ieder zes grooten. O.-L.-Vrouwenkerk kreeg zijn ‘vol hernas te wetene syn beste pansier, syn halven creft, syn goersgie, synen besten boghe ende dwindaes, ende den coker metten pilen ende syn

(1) Zie het werk: *Costumes militaires belges du* XIe *au* XVIIIe *siècle*, *par le capitaine E. Van Vinkeroy.* Braine-le-Comte, Lelong, blz. 50.
(2) *Ibidem*, blz. 141-142.
(3) *Ibidem*, blz. 58.
(4) ‘In camera posteriori bassa domus inhabitationis,’ ‘in de nedercamere achterstaende’.
(5) Zijn wapenschild. In de *Graf- en gedenkschriften der provincie Antwerpen* vindt men de volgende wapens, als zijnde die van eene of twee familiën de Haze. Zie d. II, blz. 167 en d. VI, blz. 194, en *de Vlaamsche School* van 1878, blz. 126.

Hier dient opgemerkt te worden, dat de grafschriften, met die wapens versierd, slechts uit de XVIIe eeuw dagteekenen.

crom mes'. Dit alles zou in de kerk tentoongesteld blijven, tot dat zijne dertigsten zouden gedaan zijn.

Hij beval verder, dat er, op den dag zijner uitvaart, duizend brooden van acht mijten, aan de armen werden uitgedeeld.

Aan 't klooster der Clarissen vermaakte hij vier pond lijftochten, evenveel aan zijne zuster Catharina, de kloosterlinge van Thabor, 'omdat zy leeft' zegt hij, en twee pond lijftochten aan de dochter van Cornelis van den Scoere. Zijn broeder Cornelis de Haze werd gelast die zes laatste ponden, zijn leven lang, aan de daarmee begiftigden te bezorgen. Tot belooning van dien dienst, werd hem een pond jaarlijksche rente aangewezen. Bovenvermelde renten zouden alle geheven worden 'op de Roeye (op de rui), *in den Witten Hert*' wellicht eenen eigendom, aan Bartel de Haze toebehoorende.

Hij bestemde voor den arme, aan wien 't best besteld zou zijn, twee pond groot en voor de kinderen van Cornelis 't Sasen, als zij 't meest noodig zouden hebben, acht pond groot. Zijne doopkinderen, de dochter van Jan Poelliyaert en de zoon van Lambrecht Huusman, zouden aanstonds bekomen, de eerste een pond, de andere tien schellingen.

Het ambacht der Meerschen begiftigde hij met een pond, alsook 'douscutters' zijnde het gild van den Ouden Voetboog, ofwel de uitgediende gildebroeders. Aan de tingieters schonk hij tien schellingen, om die samen te verteren. De dienstmeid, 'myn jonc wyf', die bij hem zou wonen, als hij sterven zou, zou ook tien schellingen krijgen.

Al wat hij geërfd had van zijne nicht Catharina Bogaerts en 't geen hij nog te verwachten had van Joris Verstoc, liet hij aan zijnen broeder Cornelis en aan zijne zuster Elisabeth, alsnog eenen zilveren beker en eenen zilveren lepel voor elk hunner(1).

Zijn neef Cornelis de Haze was niet vergeten geweest; deze kreeg tot eene gedenkenis het 'cleyn scryfcontoer' van zijnen oom, en de vrouw des huidvetters eenen zilveren beker(1).

Dit al had onze tingieter zorgvuldig beschreven, gelijk de notaris het bestatigen kon, doch hij voegde er mondelings bij, en Petrus Albi teekende het op, dat van al wat er over zou blijven, na de betaling zijner begrafeniskosten en de uitkeering zijner bovengemelde legaten, dat van dit al een derde deel aan O.-L.-Vrouwenkerk zou toekomen, en de twee overige deelen aan St.-Jacobs. Een dezer twee laatste deelen was bestemd voor de herstelling of herbouwing dier kerk(2), het ander tot vermeerdering der goddelijke diensten aldaar als om er de zeven getijden te doen zingen. Dit geld of die goederen mochten evenwel daartoe, slechts na zijnen dood en dien zijner vrouw, gebruikt worden. Werden er renten afgekocht of gekweten en kleinooden en huisraad vervreemd, dan zou het geld dier renten, zoodra mogelijk,

(1) Mertens en Torfs in hunne *Geschiedenis van Antwerpen,* d. III, blz. 463 sprekende van het middeleeuwsch huisraad, zeggen dat er in de bescheeden door hen geraadpleegd, van geene vorken melding wordt gemaakt om reden dat dezelven tot in de XVIe eeuw onbeken waren. 'In vergoeding, - voegen zij er bij, - zijn de zilveren bekers, schalen, enz. buiten alle evenredigheid met het overige zilverwerk; maer ook waren deze pronkstukken het voornaemste sieraed der tressoors'.

(1) In plaats van beker, zeide men destijds ook 'goebelet'.

(2) De herbouwingswerken van St.-Jacobskerk is men begonnen in of na 't jaar 1496-1497. In 1491 werden de grondvesten van den toren gelegd. Zie: Th. van Lerius, *Notice des oeuvres d'art de l'église St.-Jacques à Anvers*, blz. 2.

in andere renten, gelijkvormig aan de eersten, uitgezet worden, terwijl men de opbrengst der verkochte voorwerpen insgelijks zou gebruiken om er erfgoederen mee aan te koopen. Zijne testamentuitvoerders, Jan Segers, fabriekmeester van O.-L.-Vrouwen en Arnold van den Vekene en Jan Huven, fabriekmeesters van St.-Jacobs, waren verplicht daarvoor te zorgen en kregen voor hunne moeite elk twee Rijnschgulden.

Hij beval dat zijne vrouw het vruchtgebruik behielde van de goederen aan beide kerken vermaakt, doch na haren dood zouden de inkomsten en andere baten dier goederen den kerken ook toebehooren(3).

Nadat hij zijne laatste schikkingen had genomen, heeft Bartel de Haze niet lang meer geleefd. In de rekening van O.-L.-Vrouwenkerk, loopende van Kersmis 1489 tot Kersmis 1490, wordt er gewaagd van zeven schellingen, betaald voor zijne begrafenis, welke had plaats gehad bij vorm van een 'scellyk'.(4) Men onderscheidde, te dien tijde, de begrafenissen in drie voorname klassen, de 'miscloclyken', waarvan de kerkrechten gewoonlijk vier pond twee schellingen beliepen; de 'scellyken', waarvoor zeven schellingen geëischt werden; en de 'ghemeyne lyken die voor Ons Vrouwe staen metten pellen'.(5) Bartel de Haze heeft dus, gelijk iemand der werkende burgerklasse, eene begrafenis van tweeden rang gehad.

Hetzelfde jaar 1489-1490, gaf zijne weduwe aan de fabriek van O.-L.-Vrouwen, zestig pond, waarvoor de fabriek haar jaarlijksch drie pond en vijftien schellingen interest moest betalen(6). Later, zou dit inkomen, met andere goederen,

(3) Het testament van Bartel de Haze berust in 't archief van St.-Jacobskerk.

(4) *Archief van O.-L.-Vrouwenkerk.*

(5) *Ibidem. Rekening 1489-1490.* Pellen = baarkleed.

(6) *Ibidem,* dezelfde rekening.
Catharina Cools heeft, buiten de hooger besproken drie pond en vijftien schellingen, nog verscheidene jaren, van O.-L.-Vrouwenkerk, twintig andere schellingen ontvangen, zooals blijkt uit de volgende aanteekening, in verscheidene rekeningen herhaald: 'Item der seluer Katlynen van xx s. erflic afgequeten van de iiij lb. gr. die Bertelmeeus hadde op thuys geheeten Sinte Huybrecht in de Lange Nyeuwe straete daer die van Sinte Jacops de penningen van den anderen ij ponden ontfaen hebben die oec comen als bouen soe is betaelt van Joannes ende Kersmis v^{c} (1500) xx s.' *Rekening van 1499-1500.*

eensdeels voor O.-L.-Vrouwenkerk zijn, en tweedeels voor St.-Jacobs.

Wat er van het ‘vol hernas’ des tingieters geworden is, kunnen wij niet zeggen. Wellicht zal het, gelijk de overige voorwerpen die de kerk van andere personen ten geschenke ontving, verkocht zijn geworden, 't zij op de Vrijdagmarkt, 't zij bij eenen oude-kleerkooper. Onder de ‘pansiers’, kreeften en wapenen, door de kerk aldus te gelde gemaakt, hebben wij die van Bartel de Haze niet kunnen ontdekken.

Op den vooravond van Kersmis 1490, begon men in St.-Jacobs de zeven getijden te zingen(1). Catharina Cools leefde dan nog. Haar zwager, de kapelaan Cornelis de Haze, stierf in 1498-1499, en zij, naar alle waarschijnlijkheid, in 1504. In de rekening van O.-L.-Vrouwen van Kersmis 1502 tot Kersmis 1503, wordt er voor de laatste maal gesproken van 't geen haar jaarlijks door de fabriek betaald werd.

Den 5^{n} Augustus 1504 werd ook het huis van haren echtgenoot verkocht door Karel Coutereau, kanunnik en schatbewaarder van O.-L.-Vrouwen, Nicolaas Boodt, Thomas Back, onderkerkmeesters derzelfde kerk en Hendrik van der Moelen, ridder, opperkerkmeester en de onderkerkmeesters van St.-Jacobs(2), aan Jan Marissis Janszoon, brouwer van stiel. Dit huis was de eigendom dien zich de tingieter in 1486 had aangeschaft. In de XVIIIe eeuw heette het nog ‘de Tennen Schotele’ en ook ‘Sinte Marten’ en was het, het vijfde huis in het Kipdorp, te rekenen van den hoek der St.-Jacobsstraat(3).

Eindelijk ontving O.-L.-Vrouwenkerk, in 1504-1505, van heer Jan van Ghierle, klerk der fabriek van St.-Jacobs, ‘van sekeren resten ghemaect Onser Lieue Vrouwen kerke, by de weduwe wylen Bertels de Haze, viij sc. xij m.’(4)

Bartel de Haze, zooals blijkt uit het hooger aangehaalde, was een braaf en eerlijk man, behoorde tot den burgerstand, had zijne familie lief, was den arme genegen en voor den dienst des Heeren ingenomen. Zijne nagedachtenis zal ook eeuwig blijven, dank bijzonder aan het schoone tafereel door den Antwerpschen meester, *De dertigsten van Bartel de Haze* betiteld.

Antwerpen, *1886.*

H. VAN CUYCK.

Bijlagen.

I. *Huwelijksvoorwaarden van Bartel de Haze en Catharina Cools.*

> Bertelmeeus de Haze tenghieter, ex una, ende Katline Cools cum tutore ex altera, bekenden ende verliden onderlinge in gerechte huwelike vorwaerden op dat tusschen hen beyden, thuwelic dair inne zy ter eeren Gods gemict hebben te versamene met oorloue der Hilege Kerken voortgaet ende volcomt, dattet inden seluen huwelicke vorwaerde is ende ondersproken, waert dat de voirs. Bertelmeeus afliuich warde voer ende

(1) Dit had dus nog plaats in de oude St.-Jacobskerk. *Archief van St.-Jacobskerk. Boek 1400.*

(2) De bedoelde onderkerkmeesters van St.-Jacobs waren Dierck Houtappel, Willem van Stijle en Jan de Weyge.

(3) *Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1504, sub Vaken & Boel,* fol. 88. Die schepenbrief werd ons aangeduid door onzen geleerden vriend den heer Aug. Thijs.

(4) *Rekening van O.-L.-Vrouwenkerk 1504-1505.*

eerde voirs. Katline, sonder wittich oor van hueren beider liuen comen zynde leuende achter hem te latene, dat dan de selue Katline haer leefdagelanc hebben behouden besitten ende gebruyken sal, des selfs Bertelmeeus huys, dair hy nv inne woont, geheeten de Ribbe gestaen aen de Corenmerct, soe verre dan tselue huys in wesene is, ende nyet vercocht, Ende dair toe deen helft van allen den anderen goeden ruerende ende onruerende, die alsdan inden sterhuyse wesen ende beuonden worden zouden, behoudelic dat tselue huys ende alle de goede voirs. ter doot vande voirs. Katlinen, weder omme zouden moeten comen op des voirs. Bertelmeeus gerechte erfgenamen, des zoude zy dair op mogen maken een testament van vi lb. gr. Brab eens sonder meer. Ende waert dat de voirs. Katline afliuich warde eer de voirs. Bertelmeeus, ooc sonder wittich oor van hueren beider liuen comen zynde leuende achter haer te bliuene, dat dan alle de geheele goede ruerende ende onruerende quaecunque dier alsdan beuonden souden worden gaen souden tes voirs. Bertelmeeus zyden waert alleene, ende nergens el, behoudelic dat zy dan dair af ooc soude mogen maken een testament tot vi lb. gr. Brab. toe sonder meer. Ende al waert ooc dat de voirss. Bertelmeeus ende Katline wittich oor, ten scheidene van hueren huwelicbedde leuende hadden, ende dat oor afliuich warde sonder voort wittich oor leuende achter te latene, dat nochtans alle de goede voirgenoemd gaen ende keeren souden opten voirs. Bertelmeuse ende sine gerechte erfgenaemen ende nergens el, behoudelic dat voirs. Katlinen hueren tocht ende testamente te mogen maken inde manieren voirs. eod. die. (xvij Junii 1477.)
(*Scabinale protocollen der stad Antwerpen 1477, sub Buekeler et de Palude,* blz. 63. verso. in margine staat: Boel, Mannaert.)

II. *Testament van Bartel de Haze.*[1]

In nomine Domini Amen Presentis publici instrumenti serie cunctis pateat euidenter et sit notum quod anno eiusdem Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nono, indictione septima, die vero vicesima secunda mensis decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocentii diuina prudentia Pape octaui anno sexto, in mei notarii publici testumque infrascriptorum ad hoc vocatorum pariter et vogatorum presentia, personaliter constitutus honestus et discretus vir Bartholomeus Leporis alias de Haze, stangnifaber, opidanus et incola opidi Antwerpiensis Cameracensis dyocesis, attente et bene considerans ac in sua mente reuoluens ineuitabilem mortis exitum horeque mortis incertitudinem, cum nemo scit terminum vite sue necque mortis horam idcirco supradictus Bartholomeus volens huius modi horam et tempus providere et pericula euitare, suum testamentum ac eius vltimam voluntatem cum debita et bona deliberatione perhabita fecit, formavit atque in debitum modum et formam subsequentes condidit, disposuit et ordinauit,

(1) In de archieven van St.-Jacobskerk berusten drie afschriften van het testament van Bartel de Haze, twee deels in 't Latijn en deels in t Vlaamsch opgesteld, 't ander geheel en al in 't Vlaamsch, zijnde 't Latijn aldaar vertaald door eenen tijdgenoot. Wij beschouwen de twee eerste als oorspronkelijker en deelen er een van mee met aanvulling der talrijke verkortingen die het bevat.

volens illud seu illam inuiolabiliter obseruari in quocumque iudicio seu foro ecclesiastico vel temporali non obstante quod non omnes solemnitates consuete et solite in presenti suo testamento sint obseruate. In primis igitur supradictus testator tradens unam quamdam

litteram papiream manu sua vt asseruit asscriptam, revocauit, cassauit et annulauit omnia et singula testamenta, vltimasue voluntates aut finales dispositiones per ipsum preteritis temporibus coram quibuscumque personis publicis seu priuatis dispositas vel disposita, ordinatas et ordinata, illas et illa pro reuocatis, cassatis et annullatis teneri, haberi ac pro nichilo remitari voluit presente tamen testamento in suo robore duraturo. In qua quidem littera papirea asseruit suum testamentum propria manu in verbis theutonnalibus fore scriptum, quod voluit inuiolabiliter obseruari et perpetue. Cuius quidem littere tenor sequitur et est talis. Dit sy in den name Ons Ons Heeren Ihesus XPristus Cristus. Item dit is den vtersten wille ende begheerte van Bertelmeeus den Haze, als hi van liue ter doot comen is ende niet te latene dat hier beneden ghescreuen staet. Item hy begheerde begrauen te syne toet Onser Vrouwen op kerchof onder myns vaders serck, ende men sal eenen nieu serc copen ende legghen op my, ende dair sal men op houwen myns vaders ende myns moeders ende mynen naem ende myn wapene ende eenen tenen pot dair ondere. Item hy gheeft Onser Lieuer Vrouwen van Camerycke VI gr. Item elken prochiaen van Onser Vrouwen ende van Sint Jacob elc XII gr. Item de costers, elc VI gr. Item hy gheeft Onser Vrouwen kercke zyn vol hernas te wetene syn beste pansier, syn haluen creft, syn goersgie, synen besten boghe ende dwindaes, ende den coker metten pilen ende syn crom mes, ende laten hanghen toe dat de dertichste gedaen is. Item men sal deylen X^c broets van viij miten der armen alsmen tuytfaert toet. Item men sal geuen Sinte Cleeren cloesster iiij lb lyftochten ende iiij lb Lynkin mynder suster te Tabor opdat zy leeft lyftochten. Item ij lb lyftochten Cornelis vanden Scoere dochtere. Item i lb lyftochten her Cornelis mynen broeder om dat hi dese voirg. vi lb. syn leuedage besorghen soude alsoe voerscreuen staet. Item dese renten sal men heffen op de Roeye in den Witten Hert. Item men sal gheuen ij lb. gr. den armen daer best bestet is. Item men sal geven Cornelis tSasen kinderen die daer leuen sullen viij lb. gr. eens als syt best te doene selen hebben. Item Jan Poelliyaert dochter myn pete i lb ter stont Ende Lambrechts Huusman sone mynen peteren x s. ter stont. Item de ambacht vander Mersen i lb. ende douscutters i lb. ende de Teengieters x s. dat tsamen verteren selen, ende myn jonc wyf dat met my woenen sal alsic sterue x.s. Item myn broer ende myn suster selen hebben het goet dat van Lynken Bogaerts mynder nychten verstoruen is, ende dat van Gorys Verstoc comen sal. Item her Cornelis myn broer sal hebben een seluer goebelet ende eenen lepel, ende Lysbeth myn suster een seluer goebelet ende eenen lepel. Item Cornelis de Haze myn neue huyvetter myn cleyn scryfcontoer tot eenen ghedinckenesse ende syn huysvrouwe myn gheuaeyere tSasen een gobelet seluer. Omnibus vero et singulis in hoc suo presenti testamento conscriptis et contentis rite et debite juxta ipsius testatoris extremam voluntatem pactis et adimpletis memoratus testator omnia et singula sua bona excrescentia et residua vltra legata supradicta debita et expensas exequiarum eius remanentia, dedit et legauit pro tertia parte fabrice ecclesie Beate Marie Antwerpiensi et pro reliquis duabus

partibus fabrice ecclesie Beati Jacobi maioris in eodem opido Antwerpiensi situate, ita tamen vna pars ab illis duabus partibus cedat structure et edificationi eiusdem ecclesie Sancti Jacobi, alia vero pars ad augmentum diuini cultus in eadem ecclesia, sicut ad septem horas canonicas decantandas, applicande post obitum suum et uxoris sue et non prius, instituens dictas fabricas suos universos proprietarios, universos et legitimos heredes cunctis de causis eum ad hoc mouentibus. Itaque si aliqui redditus sui fuerint quitati vel redempti quod tunc pecunie inde prouenientes citius quam poterunt ad similes redditus prioribus, debeant applicari. Et in euentu quo dicti executores venderent aliqua clenodia vel vtensilia domus similiter tales pecunie conuertentur in bonis hereditarys et perpetuis. In omnibus tamen semper saluo quod in predictis bonis uxor sua Katherina Coels habebit vita sua continuante vsufructum sine cuiuscumque contradictione. Eligens honorabiles viros et discretos Johannem Segeri magistrum fabrice Beate Marie prefate opidi Antwerpiensis, Arnoldum vanden Vekene et Johannem Huuen magistros prefate fabrice ecclesie Beati Jacobi apostoli in suos executores presentis testamenti. In quorum manibus et potestate libere omnia et singula sua bona supradicta, poni et deduci voluit, vt eis mediantibus, suum presens testamentum cum omnibus suis clausulis necessarys et oportunis adimpleant et perficiant realiter et cum effectu. Quibus quoque executoribus cuilibet pro retributione suorum laborum, legauit duos florenos currentes dans et concedens eisdem suis executoribus plenariam et omnimodam potestatem supradicta bona sua apprehendendi, manutenendi, defendendi et singula faciendi vt veri et legitimi executores facere, dicere et exequi valent et debent ac tenentur, ac que in huius omnis executionis negotio necessaria fuerint et quandolibet oportuna. Prouiso tamen quod Katherinam Coels eiusdem Bartholomei testatoris quondam vxorem legitimam in suo jure teneant, tueantur et defendant quandiu in humanis vixerit. Post cuius obitum fructus, proventus et emolumenta predictorum bonorum cedent et aduenient prefatis fabricis et non prius. De et super quibus omnibus et singulis supradictus testator Bartholomeus petyt a me notario publico subscripto sibi fieri unum instrumentum publicum vel plura instrumenta publica in meliori forma. Acta fuerunt hec in camera posteriori bassa domus inhabitationis prefati testatoris juxta prefatam Beati Jacobi maioris apostoli ecclesiam in Kipdorp situatam opidi Antwerpiensis sub anno, indictione, mense, die et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem honestis et discretis viris Hectore Clincke, Ghysberto vanden Weele et Oriane Polderman, opidanis et incolis opidi Antwerpiensis testibus fide dignis ad premissaspecialiter vocatis et rogatis.

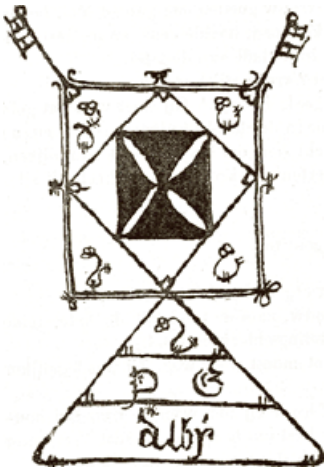

Et ego Petrus Albi, clericus Tornacensis diocesis, publicus apostolica cautoritate notarius, omnia premissa omnibus et singulis dum sicut prescribuntur per dictum testatorem agerentur et dicerentur vnacum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audiui. Ideo hoc presens publicum instrumentum manu alter siufideliter scriptum exinde confeci, subscripsi et publicaui signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem, robur et testimonium eorumdem rogatus specialiter et requisitus.

De reseda.
(Overzetting van F. Westenberg naar Schinck.)

Uw geur is zoet en rijk,
En zonder vervenpracht, doch lieflijk is uw bloesem:
Gij zijt aan de ed'le vrouw gelijk,
Die stille deugden kweekt in d'onontwijden boezem.

Gij blikt niet trotsch omhoog,
Als wildet gij u zelv' door uwe geuren prijzen:
Verborgen, wasemt gij ze aan 't oog,
Verkwikkend zonder trots, als 't onderricht des wijzen.

Uw adem vult het zwerk:
En schoon noch kroon, noch goud, uw aanzijn ons verraden,

Is, wat gij wrocht, gelijk aan 't werk
Des ed'len menschenvriends, met zijne stille daden.

Eene Duitsche vertelling.
(*Vervolg van blz. 183*)

Toen Weishoser dienzelfden middag haastig over den weg liep, zag hij den klokkenmaker op een plankje staan, dat over eene sloot gelegd was, opdat men een veldweg zou kunnen bereiken die naar het dorp leidde. Hij liep naar den ouden man toe en vroeg:

- Wel, Michiel! hoe is het gegaan?

De kleine man lachte schalks, en keek naar den jas van den boer, die zorgvuldig was dichtgeknoopt en aan den linkerkant eene dikte vormde. Hij tikte met den vinger op die plek en zei:

Daar zit het, denk ik; hebt gij het geld?

- Ja, maar zeg mij...

- Ust! ik heb om uwentwil veel tijd verloren, doch, naar ik hoop, niet te vergeefs. Ik wil u alleen nog maar zeggen, dat wij elkaar vandaag niet gezien noch gesproken hebben, begrijpt gij? En denk er thuis om, dat gij niets moet zien of merken, hoe vreemd uwe vrouw u ook moge schijnen.

Een half uur later trad Weishoser zijn woonvertrek binnen; nadat hij zijne vrouw goeden dag gezegd had, begon hij zijnen jas los te knoopen, haalde eene zware tesch uit zijnen zak en borg die in de lade van de tafel.

- Wat hebt gij daar? vroeg zijne vrouw.

- Een heele boel geld, Evertje! Gij weet wel, dat geld dat ik bij den winkelier in de stad had uitstaan en waarvan ik een tijd lang gedacht heb dat het daar wel zou blijven. Maar hij heeft eene erfenis gekregen en nu heeft hij alles afbetaald.

- Alles?

- Tot den laatsten cent toe.

- Och, lieve Heer!

- Het schijnt u niet erg veel pleizier te doen?

- Ja wel, zei de vrouw, nam de tesch uit de lade, telde het geld en werd beurtelings bleek en rood.

Daar was het en het moest weer weg. Zij was tegelijker tijd blij en niet blij.

Van dat oogenblik af legde zij zich weer op haar huishouden toe en deed haar best om te sparen, zoodat Weishoser wel zag dat zij geen tijd had om aan sterven te denken.

Hoe meer het jaar echter zijn einde naderde, des te ongelukkiger werd zij, en toen nieuwjaar voor de deur stond, bekende zij hem wat voor eene wedding zij met Hautzner-Michiel had aangegaan en hoe zij ook op diens raad getracht had - goed was het wel niet - om die som op het huishoudgeld te besparen, ten einde haar verlies voor hem verborgen te houden. Nu zou de schelm den eersten dag van het nieuwe jaar komen om zijn geld en zij had niet meer dan een vierde ervan bij elkaar kunnen krijgen, hoe zij zich ook had afgetobd. Zij eindigde met nederig om vergiffenis te vragen voor hare onbedachtzaamheid.

Daarop zei Weishoser, terwijl hij zich achter het oor krabde, dat hij het gaarne en van ganscher harte wilde vergeven, omdat op die wijze zijne vrouw in het leven was gebleven en er weer gezond en frisch uitzag; daarvoor wilde hij nog wel driemaal zooveel geld missen!

Hij vond het wel zeer verdrietig, dat Hautzner-Michiel al hunne spaarpenningen zoo zou komen weghalen, maar die had wel meer van die grappen, waarmede hij menschen bang maakte, al meende hij het zoo kwaad niet. Zij zouden dus maar bedaard afwachlen tot hij kwam

En toen hij kwam, werd hij met eenig wantrouwen ontvangen, maar hij deed alsof hij dat niet merkte, legde zijn boeltje neder en ging tegenover de boerin aan de tafel zitten; Weishoser zat ter zijde, op de bank aan het vuur en hield zich alsof hetgeen er nu volgen zou hem volstrekt niet aanging.

Michiel zat een poosje heel vroolijk door zijne ronde brillenglazen te kijken en zei toen:

- Nu, boerin, ik geloof dat gij nog leeft!

- Ja, begon zij en kreeg hoe langer hoe meer kleur. Ja, het is waar dat klaveren-aas niet den dood, maar eene som gelds beduidt; maar als iemand zóó zeker weet dat iets gebeuren moet, dan moet hij er niet met een ander om wedden, of hem het geld op eene andere manier laten verliezen, - dat is niet eerlijk. Maar het is nog minder eerlijk, eene brave vrouw over te halen om achter den rug van haren man het verspeelde geld op te brengen. Begrijpt gij? Dat zeg ik, omdat ik het zeggen moet.

Zij trok de lade open en haalde een pakje bankbrieven voor den dag.

- Ik heb evenwel toch uwen raad gevolgd en het heele jaar gezwoegd en gewerkt om het bij elkaar te krijgen; daar is het, neem het nu; als het u te weinig is, zou het mij spijten, want ik heb niet meer.

Hierbij streek zij met de hand over de tafel.

- Gij kunt dit ook houden, zei Michiel lachend, daar was het mij niet om te doen. Ik wilde u enkel bewijzen, dat kaarten nooit iets beduid hebben en nog niets beduiden zullen. Klaveren-aas beteekent niet den dood, want gij leeft nu nog; maar het beteekent evenmin een zak met geld, want dat heb ik maar gezegd omdat ik van te voren wist dat uw man geld mede zou brengen uit de stad; ik heb u echter aangespoord tot die geheimhouding, ten einde u hals over kop met dubbelen iever aan het werk te zetten en daardoor de gedachte aan den dood en klaveren-aas te verdrijven.

De boerin sloeg stom van verbazing de handen ineen en Weishoser liep naar de tafel, pakte de bankbriefjes bij elkaar en stopte ze den klokkenmaker in den zak van zijnen jas.

- Dat moet gij aannemen, dat moet gij aannemen, riep hij herhaaldelijk, gij hebt het verdiend en ik geef het u van harte.

- Moet ik het nemen? zei Michiel, dan neem ik het ook. Een dokter laat zich ook wel betalen, al richt hij niets uit en ik heb hier meer uitgericht dan een dokter. Nu, boerin, hoe is het? Staat het u niet aan? Ik heb u immers beloofd dat ik u ook eens de kaart zou leggen, op mijne manier.

- Denkt gij, dat ik daar nu nog aan geloof?

- Ik denk ook wel dat gij het niet meer verlangen zult. Maar geef mij toch eens dat spel vuile kaarten, dat daar in de lade ligt, ik heb het straks wel zien liggen. Zoo, dank u! Dat heeft ons leed genoeg veroorzaakt! In vroegere tijden werd het als een onschuldig tijdverdrijf uitgevonden, maar, zooals het met vele dingen gaat, toen zijn de menschen begonnen er misbruik van te maken en het is al erg genoeg dat

het tuischen de mannen arm maakt, moet nu het kaartleggen de vrouwen nog dom maken ook? Gij begrijpt zeker wel, dat ik ze in het vuur gooi, dan krijgt niemand eene kaart, maar dan blijven ze alle twee en dertig even ver van iedereen af en dat is de beste manier van kaartleggen. Naarmate iemands uitwendig en inwendig bestaan is, naarmate hij rechtschapen en tevreden of lui of hebzuchtig is, kan men hem wel voorspellen of hij kans heeft om gelukkig op de wereld te zijn; maar ander waarzeggen bestaat er niet. Men zegt: 's menschen lot is in Gods hand en ik zou niet weten hoe het daaruit en tusschen die vuile kaarten en in de smerige handen der kaartziensters zou komen. 't Is mogelijk, dat onder al hetgeen wat er in de wereld, rijp en groen dooreen, geprofeteerd wordt, van de duizend gevallen bij toeval eenmaal iets uitkomt, en dat eene geval hoort gij dan duizendmaal vertellen, maar van de negen honderd negen en negentig mislukte voorspellingen hoort gij nooit iets. Wanneer iemand u dus tot zoo iets uitnoodigt, denk dan maar dat een ezel een kameraad zoekt en wees niet bevreesd om voor hoogmoedig uitgemaakt te worden, wanneer gij voor die eer bedankt. En hiermede is het uit!

(*Naar het Duitsch van* L. AUZENGRUBER.)

Slechte verf.

Onder aanhaling van treffende voorbeelden, vestigden wij in onzen jaargang 1882, blz. 68, de ernstige aandacht der kunstschilders op de belangrijkheid van wél na te gaan, of zij voor hun werk ook goed toebereide, zuivere en onvervalschte verven gebruiken. Doen zij dit niet, zoo loopen zij het gevaar, indien hunne verven niet deugdelijk waren, dat hunne schilderijen, soms reeds na verloop van weinige jaren, geheel of gedeeltelijk van kleur verschieten en daardoor bijna alle waarde verliezen, zoo zij al niet geheel bederven. Wij brengen het vorenstaande in herinnering, ter gelegenheid van een bericht uit Parijs van 31 October 1886, volgens hetwelk in het museum van den Louvre is waargenomen, dat op sommige schilderijen van nieuwere meesters de verf geblakerd en gebarsten is, alsof de doeken voor een vuur gestaan hadden. Dit is, onder andere, het geval voor sommige stukken van Ingres en met eene belangrijke schilderij van Heim, Karel X voorstellende die bekroningen uitdeelt aan de leden der Fransche academie van wetenschappen. Dit stuk, dat een honderdtal portretten bevat uit den tijd van de herstelling der Bourbons in Frankrijk, is hier en daar geheel onkenbaar geworden door de slechte hoedanigheid van de verf, die de schilder heeft gebruikt. De berichtgever maakt de opmerking, dat zulks eene treurige ervaring is, welke hij te recht zegt dat voor de hedendaagsche schilders niet mag verloren gaan. Het ware hoogst nuttig, de verfbereiding aan academiën en andere kunstscholen wetenschappelijk te onderwijzen. De kennissen der meeste schilders, zelfs van de bijzonderste, zijn onder dit opzicht geheel en al ontoereikend. Voor eenigen tijd was van een leergang over deze stof sprake voor de koninklijke academie van Antwerpen. Tot groot nadeel van de kunst, is aan dit denkbeeld tot nog toe geenerlei gevolg gegeven.

Koninklijke Vlaamsche academie van taal- en letterkunde.

Zondag, 10 October, had in de groote zaal der Gentsche hoogeschool, de instelling plaats der koninklijke Vlaamsche academie (zie blz. 125). Al de benoemde leden

waren aanwezig, uitgezonderd de heer dr. J. Nolet de Brauwere van Steeland, die door onpasselijkheid was verhinderd.

Ten 3 ure kwam de heer ridder A. de Moreau, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, ter vergadering. Hij was vergezeld van den heer R. de Kerchove, gouverneur van Oost-Vlaanderen, en de heeren Désiré Delcroix, bestuurder van de afdeeling letterkunde, wetenschappen en schoone kunsten aan het ministerie en J. Nyssens, secretaris van des ministers kabinet. De heeren P. Willems, J. Van Beers en F. De Potter, verscheidenlijk voorzitter, ondervoorzitter en secretaris der academie, begeleidden den minister.

De heer de Moreau hield eene toespraak in de Fransche taal, die vervolgens door den heer gouverneur van Oost-Vlaanderen werd herhaald in het Vlaamsch.

De heer D. Delcroix gaf daarop lezing van de koninklijke besluiten die wij op blz. 125 hebben medegedeeld. Na deze voorlezing, verklaarde de heer minister dat de academie was ingesteld. Deze verklaring werd met luidruchtige en langdurige toejuichingen begroet, terwijl in de zaal aanwezige muzikanten de Brabançonne speelden.

De heer P. Willems, in zijne hoedanigheid als bestuurder van de academie, leidde dezer werkzaamheden in met eene merkwaardige redevoering, verschenen met een verslag der plechtigheden in het staatsblad van 17 October, blz. 4067.

Een eeremaaltijd, door den achtbaren heer minister bijgewoond, vereenigde ten 5 ure, 48 gasten aan de tafel van den heer gouverneur van Oost-Vlaanderen. Tot de genoodigden behoorden ook de leden der academie.

Bij koninklijk besluit van 14 November is goedgekeurd de verkiezing, gedaan in zitting van 29 October, der heeren J.A. van Droogenbroeck, letterkundige te Schaarbeek, J. Obrie, letterkundige en rechter bij de rechtbank van eersten aanleg te Dendermonde, dr. C.J. Hansen, letterkundige te Antwerpen, Fr. S. Daems, letterkundige te Tongerloo, dr. P.P. Alberdingk Thijm, hoogleeraar te Leuven, L. Mathot, letterkundige te Antwerpen, J. Micheels, leeraar en letterkundige te Gent, als werkende leden van de academie. De heeren J. Van Beers en M. Rooses hebben als werkende leden van de academie hun ontslag genomen, omdat zij zich de keuzen, op 29 October door de vergadering gedaan, over het geheel niet kunnen laten welgevallen, met het oog op de overige samenstelling van de academie. In de bedoelde vergadering der academie van 29 October, werd, buiten de voornoemde heeren, ook de heer D. Sleeckx verkozen, die zich de keuze niet heeft laten welgevallen.

Oranjeappelen, appelcienen en citroenen.

De sterke geur dezer vruchten wordt alleen veroorzaakt door de geurige olie, die zich in de kliertjes bevindt, welke men in de schillen, mits ze niet te dik zijn, duidelijk ziet liggen.

H. WITTE.

Frankische oudheden
In de provincie henegouwen ontdekt.

Sedert den zomer van het jaar 1884 worden er door de heeren baron A. de Loë en graaf G. de Looz-Corswarem geregelde en stelselmatige opzoekingen gedaan op eene Frankische begraafplaats te Harmignies, in Henegouwen, ter plaatse genaamd *Monts de Presles*. In 1865 reeds werden daar oudheden opgedolven, doch ongelukkiglijk zijn die verloren geraakt; 't geen men niet te vreezen heeft voor die welke er thans gevonden worden. De evengemelde oudheidkundigen hadden in 1885, 559 aldaar ontdekte voorwerpen in hun bezit, en nu reeds meer dan 600.

De Frankische begraafplaats te Harmignies ligt op eene helling en de graven zijn dicht nevens elkander in eene witkrijtlaag gedolven. Sommige hebben eene diepte van 2^m05, andere eene van 0^m90; deze zijn de ondiepste. De gemiddelde lengte der grafkuilen is 2^m10 op 1^m20 breed. De geraamten liggen er, zooveel als men nog zien kan, op den rug in, en, op enkele uitzonderingen na, met de voeten naar het Oosten gekeerd. Van de houten doodkisten blijft er maar weinig meer over.

Schilden, spiesen, zwaarden, bijlen, ijzeren pijlpunten, kleine messen, spelden, gespen, keien met vuurstalen, kammen, sleutels, lijkvazen, enz, vergezellen gewoonlijk de stoffelijke overblijfselen der mannen. De vrouwengeraamten dragen nog de optooisels, waarmede de dooden werden ter rust gelegd, zooals bronzen, zilveren en gouden haarspelden, oor- en vingerringen, halssnoeren, gespen en armbanden, met glasplaatjes en paarlen bezet. Nog andere voorwerpen en lijkbussen zijn insgelijks in de vrouwengraven aanwezig.

Bij de opzoekingen onderscheidt men gemakkelijk de plaatsen der graven, wanneer de teelaarde is weggevoerd, aan eene geelachtige tint, voortgebracht door de saamgemengelde aarde en krijtstukken, waarmede, na de inzetting der doodkisten, de kuilen aangevuld werden. Ook moet men met voorzichtigheid en zorg die aard- en krijtklompen wegnemen om de beenderen en de daarbij rustende oudheden, zonder ze te beschadigen, te verzamelen. Wie nadere inlichtingen verlangt omtrent de oudheidkundige opzoekingen te Harmignies gedaan, leze het opstel van den baron A. de Loë, in de *Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique*, deel I, blz. 213 en volgende.

X.

Versierde oude bouwstijl(*).

(*) Zie de *Vlaamsche School,* 1884, blz. 57 en 137.

KAPITEEL DER XIe EEUW, ROMAANSCH TIJDVAK. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ARNOLD SCHAEPKENS.

De hier voorkomende afbeelding danken wij den heer Arnold Schaepkens, wiens broeder Alexander haar destijds beschreef in eene verhandeling, medegedeeld aan de Belgische Academie van Oudheidkunde. Zij vertoont het kapiteel van een der pilaren in het choor der merkwaardige en aloude Onze-Lieve-Vrouwekerk van de stad Maastricht. Het afgebeelde kapiteel verdient met meer dan gewone aandacht te worden bezichtigd, want het is waarlijk geen alledaagsch voorwerp. Sedert het werd gemaakt, zijn zoowat 8 eeuwen, zegge achthonderd jaren, verloopen. Het dagteekent van de elfde eeuw. Het choor van de Maastrichter Onze-Lieve-Vrouwekerk geniet eene Europeesche faam, als puikwerk van fraaie bouwkunst. Het bevat twee boven elkander geplaatste ronde zuilengangen, wier pilaren versierd zijn met rijk gebeeldhouwde kapiteelen. De onderwerpen, door den beeldhouwer behandeld, zijn meestal getrokken uit de schriftuur. Voor het kapiteel, waarvan wij de nabeelding afdrukken, is dit evenwel anders. Het geeft ons eene vrome toewijding te aanschouwen Volgens de beschrijving van den heer Alexander Schaepkens, zien wij op het kapiteel den bouwmeester van het choor der Onze-Lieve-Vrouwekerk van Maastricht voorgesteld, terwijl hij zijn werk, wellicht op den stond der voltooiing, aan Maria opdraagt. Hij doet dit zinnebeeldiger wijze, door de aanbieding van het kapiteel van een der pilaren van het choor. Het werkstuk wordt door Maria met beide handen aangenomen. Het kapiteel, waarop deze voorstelling is aangebracht, voert naast den naam van Maria, eenen naam

als Heimo gespeld. De heer Alexander Schaepkens vermoedt ervan, dat het de naam is van den kunstenaar die de Maastrichtsche Onze-Lieve-Vrouwekerk of ten minste derzelver choor heeft gebouwd.

Kroniek.

Antwerpen. Den heere G. Kempeneers, oud regent der Antwerpsche academie gedurende 22 jaar en 11 maanden, geboren te Antwerpen 27 November 1823, is een rijkspensioen van 1384 fr. 's jaars toegelegd, met ingang van 1 April 1886.

- In n^{r} 262 van het *Handelsblad* wordt met grooten lof melding gemaakt van muurschilderingen, in de kapel en in eene zaal van het klooster der Dochters van Maria, in de St.-Jozefstraat, te Antwerpen, uitgevoerd door heeren gebroeders Dirckx, gewezen leerlingen van de Antwerpsche academie, woonachtig te Rozendaal. De muurschilderingen bestaan uit zinnebeeldige sieraden en planten, met toepasselijke opschriften. De heer H. Dirckx is de bestuurder der gemeenteteekenschool van Rozendaal. In 1846 was hij primus aan de Antwerpsche academie (zie onzen jaargang 1884, blz. 140). Voornoemde in Noord-Brabant en elders in Holland befaamde sieraadschilders zijn ook in België en vooral in Antwerpen zeer gunstig gekend.

- K. Verlat heeft de portretten geschilderd van den landschapschilder L. Derickx, van den beeldhouwer J. De Braekeleer en van dokter L.H. Willems.

- F. Vinck heeft gedurende eenige dagen eene schilderij tentoongesteld in de zaal Neurenberg, Zuiderlei, voorstellende *Lady Godiva te paard* en bestemd om in Engeland te worden vertoond.

- De commissie voor de oprichting van een standbeeld ter eere van den grooten Vlaamschen tooneelist Victor Driessens (zie onzen jaargang 1885, blz. 62), brengt ter algemeene kennis, dat zij hare werkzaamheden regelmatig gaat inrichten. Er is sprake van het uitschrijven eener prijsvraag tusschen beeldhouwers.

- Het stadsarchief heeft van den heer C. Vareydt twee bescheiden aangekocht, rakende Wenceslas Cobergher, als stichter van den berg van barmhartigheid te Antwerpen. (Zie onzen jaargang 1868, blz. 165.)

- *Als ik kan,* onze jonge, zooveel goede kracht bevattende kunstkring, hield van 3 tot 10 October eene tentoonstelling open, de 10de van de reeks, en die niet moest onderdoen voor eene van de 9 vorige. De getrouwen waren op hunnen post: F. Adriaenssens met drie stukken, W. Albracht met een beelderig afgemaald *Grootmoedertje*, K. Boland, met twee verdienstelijke dierenstukken, A. Boudry, met een schoon *Binnenhuisje*, L. Delehaye, met eene zorgvuldig bewerkte *Pleisterplaats.* L. Brunin, E. Chappel en F. Hanno zonden ieder 5 stukken in, mej. R. Leigh 3 (landschapstudiën). De beide zeestukjes van H. Rul zouden bij wat meer stoffeering merkelijk winnen. Zeer loffelijk te vermelden is K. Mertens' vrouweportret. Nog zijn aan te halen, de werken van mej. L. Rigelé, H. Luyten, H. De Smeth, A. Silis, P. Rink, P. Van Engelen, J. Van Snick, J. Van de Roye, F. Brant. Van A. Van Beurden, drie aantrekkelijke gipsborstbeelden.

- Op 30 en 31 October en 1 November is te Antwerpen een congres gehouden ter behandeling van vraagstukken nopens vakwoorden en uitdrukkingen, die bij het onderwijs van stelselmatige lichaamsoefeningen worden gebezigd. Deze vergadering werd belegd, naar aanleiding van het belangrijk werk, door den heer N.J. Cupérus

uitgegeven bij J.E. Buschmann, te Antwerpen, onder den titel: *Proeve eener turnvaktaal.* (Zie onzen jaargang 1885, blz, 202.) Het congres was samengesteld uit de heeren J.S.G. Disse, leeraar te Rotterdam, H. Pfaff, leeraar te Tilburg, afgevaardigden van de Nederlandsche Gymnastiekvereeniging; P. Ceriez (Gent) en Flor. Van der Ven (Antwerpen), afgevaardigden van den Belgischen Turnbond; K. Muller (Amsterdam) en G.H. Peerboom (Maastricht), afgevaardigden van den Nederlandschen Turnbond; J.J. De Belder (St.-Jans-Molenbeeck), A. Verbruggen (Schaarbeeck), N.J. Cupérus (Antwerpen). De Nederlandsche en Belgische regeeringen hadden zich wederzijds op het congres doen vertegenwoordigen door de heeren d^{r}. A.T. Van Aken en kapitein G. Docx. Den heere Van Aken werd het voorzitterschap opgedragen. De heer Cupérus heeft met een breedvoerig ter zake dienend verslag de werkzaamheden ingeleid, die op hoogst gewenschte wijze zijn afgeloopen, daar het congres eene over het geheel volledige vaktaal voor turnoefeningen heeft vastgesteld. Gaarne stippen wij hier aan, dat deze welgeslaagde uitkomst den jarenlangen arbeid van den moedigen en bekwamen heer N.J. Cupérus op eene waardige wijze bekroont. Vanwege Antwerpens gemeentebestuur werd den congresleden een bronzen gedenkpenning aangeboden, waarop te lezen staat: ‘Eenheid in de turnvaktaal door samenwerking.’

- In het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* werd van 30 October tot 7 November eene kunsttentoonstelling gehouden, die een aantal goede stukken bevatte. Tot de inzenders van verdienstelijke schilderijen behooren K. Boom, Castel-Ebert (*De vuurtoren te Knocke*, een flink zeestuk), J. Correns, L. Derickx, H. Houben (eene puike *Zeeuwsche visscherin*), J. Lambeaux (een talentvol vrouweportret), F. Lamorinière, E. Moerenhout, P. Neuckens, De Jans, E. Nelis, K. Nys, E. Siberdt, F. Simons, F. Van Kuyck (een uitstekend behandeld *Veen te Calmpthout*), P. Verhaert, Th. Verstraete (*Na het onweder*, een schoon zeestuk), J. Wagner, E. Wolters. J. Guiette's *Eiermarkt te Antwerpen* kwam ons minder welgeslaagd voor. E. Farasyn scheen ons kleurvastheid te missen in zijne *Koewachtster* en *Opengedraaide dokbrug te Antwerpen.* D. Duwaerts en A. Van Beurden zonden fraaie beeldhouwwerken in; L Dupuis, het gipsmodel van het borstbeeld van den heer J L. Westerman, bestuurder van de Amsterdamsche diergaarde, waarvan men in 1888 het halve eeuwfeest vieren gaat (zie onzen jaargang 1878, blz. 91). Van F. Lauwers was ingekomen het welgelijkend koperportret van den heer A. Beernaert, minister van financiën.

- De heer Aug. Snieders, letterkundige te Antwerpen, is benoemd tot officier in de orde van Karel van Monaco.

- 9 November werden door mgr. Sacré in de kerk te Hoboken drie nieuwe klokken, van 1500 kil., 1000 kil. en 662 kil., gewijd. Zij werden gegoten door Beullens & c°, te Leuven.

- De hoogleeraars der academie van schoone kunsten

hebben in hunne vergadering van 12 November, den heer Juliaan De Vriendt als 1n candidaat voorzitter van den leeraarsraad verkozen, en de heeren F. Baeckelmans en J.B. Michiels, als 2n en 3n candidaat.

- Willem Van der Veken, primus van Rome voor de kopersnede, is den 14n November plechtig ontvangen geworden op het stadhuis, en met zijne overwinning geluk gewenscht van overheidswege, door den heer schepen Jan Nauts. De heeren Frans Van Kuyck en Max. Rooses brachten mede eene warm gesprokene hulde aan den jongen plaatsnijder, verscheidenlijk namens het Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen en den Kring der Antwerpsche Etsers. Beide sprekers herdachten Frans Lauwers, die in 1874 den prijs van Rome voor de kopersnede behaalde en nu reeds een meester plaatsnijder mag worden genoemd. De bestuurder en leeraars der academie waren tegenwoordig. De primus was door een stoet van een aantal Antwerpsche maatschappijen, voorafgegaan door de muziek van het 2e legioen der burgerwacht, afgehaald aan de Ooststatie, waar hij, te zamen met zijnen leeraar J.B. Michiels, in een vierspan plaats nam. Eene belangstellende volksmenigte verdrong zich op den weg van den stoet (De-Keysers- en Wapperslei, Leysstraat, Meir, Schoenmarkt, Groenkerkhof en Oude-Koornmarkt), zoowel als bij de ontvangst ten stadhuize. Er is een gedenkpenning van deze plechtigheid geslagen.

- In den letterkundigen prijskamp van het *J.-F.-Willemsgenootschap* (zie blz. 51) is het verhaal *Hun Gustaaf*, van Jos. Minnaert, uit Gent, bekroond.

- 15 November, ter gelegenheid van 's konings naamdag, heeft in de hoofdkerk de tweede uitvoering plaats gehad van het door Emiel Wambach gemaakt *Te Deum* De eerste uitvoering had in dezelfde kerk plaats, den 6n October 1886, ter gelegenheid van de 50ste verjaring der stichting van de provincieraden. Het werk van den bekwamen jongen toonzetter wordt meer en meer als een meesterlijk gewrocht gewaardeerd.

- De Koninklijke Maatschappij van Hof- en Landbouw looft 5 eeremetalen en eene belooning van 100 fr. uit voor inzenders van plant-, bloem- of fruitschilderingen op hare tentoonstelling van 3 en 4 April 1887. Inzenders moeten vóór 28 Maart opgaaf doen van de stukken die zij willen inzenden aan den heer secretaris K. Van der Linden, Mechelschensteenweg 70[1]. De stukken vóór 1 April, 5 ure nanoen, te bestellen in het lokaal der tentoonstelling, Harmonie, Oude-Vaartplaats.

- De 1e aflevering van het 3e deel van het Rubens-bulletijn bevat lezenswaardige bijdragen van de heeren A. Goovaerts, H. Stein, P. Génard en K. Ruelens. Wijlen L.P. Gachard (zie onzen jaargang 1885, blz. 205), is als voorzitter van de commissie vervangen door ridder Leo de Burbure en als lid door ridder G. van Havre.

Brussel. Eene grijsschildering van A. Van Dyck, de schets der *Kruisiging,* uit de St.-Michielskerk, te Gent, is door het rijksmuseum aangekocht. Het stuk zou afkomstig zijn uit Engeland, waar het aan sir Abraham Hume en graaf Brownlinlow moet hebben toebehoord. De schilderij te Gent schijnt zeer veel geleden te hebben; derhalve is deze schets eene kostbare aanwinst, om te dienen tot leiddraad voor eene goede herstelling, indien die nog mogelijk is.

- In de troonrede, door den koning den 9n November uitgesproken, werd door Z.M. onder andere het volgende gezegd:

‘Het onderwijzend personeel is geschikt, om de grondbeginselen der teekenkunde, der gymnastiek, des landbouws en van het handwerk te verspreiden.

Mijne regeering zal u een wetsontwerp voordragen op het hooger onderwijs. Zij zal gunstige maatregelen voorstellen, ter ontwikkeling van het beroepsonderwijs.

Het onderwijs der schoone kunsten verdient niet min belangstelling; het is noodig den verheven rang te behouden, waarop onze kunstenaars België geplaatst hebben, en ik hoop, dat de inrichting der academie en van het hooggesticht te Antwerpen, tot dien uitslag zal bijdragen.

De beoefening der letteren zal eene nieuwe aanmoediging vinden in de Vlaamsche academie, welke onlangs werd gesticht.’

Na de zitting der kamers, heeft de koning den tijdelijken voorzitter der kamer, tevens haar oudste lid, kanunnik de Haerne, verscheidene volksvertegenwoordigers en voorname personen aan zijne tafel vereenigd. De vermoedelijke troonopvolger, prins Boudewijn, die ook tegenwoordig was geweest bij het openen van den wetgevenden zittijd, bevond zich mede aan den vorstelijken disch. Z.M. heeft den jongen prins voorgesteld aan mgr. de Haerne, ‘*om Vlaamsch met hem te spreken.*’ Volgens wordt gemeld, drukt prins Boudewijn zich met groot gemak en vlugheid in onze taal uit, waarover mgr. de Haerne den koning en den prins beiden geluk heeft gewenscht, onder het uitspreken van de verwachting, dat Z.K.H. zich eenmaal de waardige naamgenoot moge betoonen van de Vlaamsche prinsen die in het verledene ons vaderland tot roem hebben gestrekt.

- De heer J. Portaels heeft een groot tafereel geschilderd, de *H. Magdalena aan den voet van 't kruis* voorstellende; het is tentoongesteld in de IJzerenkruisstraat, met een liefdadig doel.

- De kunstschilder G. Guffens is met zijne dochter, die ook de schilderkunst beoefent, naar Italië afgereisd. Hun inzicht is, er 8 maanden te blijven.

- Voor het nieuw gemeentehuis van Schaarbeek is aan A. Markelbach eene schilderij besteld, waarop de burgemeester, de schepenen, de secretaris en de bouwmeester zullen afgebeeld zijn; E. Van den Bussche heeft voor de trouwzaal van het gemeentehuis eene schilderij te maken, voorstellende de *Fontein van Josaphat;* A. Verwee en J. Verhas zullen ieder ook eene schilderij leveren. J.B. Capronnier en Contini zullen het gemeentehuis van geschilderde ruiten voorzien.

- Den 10^{n} November is op de begraafplaats van Elsene een door vrienden en vereerders bekostigd gedenkteeken voor L. Hymans ingehuldigd. (Zie onzen jaargang 1884, blz. 63.) De weduwe en kinderen van den vereerden schrijver, zijne andere verwanten en een aantal vrienden, woonden de plechtigheid bij. Nadat de heer Doucet had verklaard, namens de inschrijvers, den eigendom van het gedenkteeken over te dragen aan de familie van den vereeuwigde, betuigde dezes zoon, de heer Paul Hymans, daarvoor diepgevoelden dank. Het gedenkteeken is uitgevoerd door den beeldhouwer Houtstont, volgens het ontwerp van den bouwmeester Acker (be-

kroond in een daartoe door den *Cercle artistique* tusschen zijne leden uitgeschreven prijskamp). Tegen het gedenkteeken is een schoon bronzen medaillonportret van L. Hymans, gemaakt door Th. Vinçotte, aangebracht.

- De Brusselsche afdeeling van het *Willemsfonds* heeft den 14^{n} November den heere burgemeester Karel Buls, haar eerevoorzitter, zijn welgelijkend en met groote kunstvaardigheid uitgevoerd bronzen borstbeeld, een werk van Jef Lambeaux, aangeboden. De aanbieding, die in den eivollen Alhambraschouwburg plaats had, ging met groote plechtigheid gepaard. Door den heer J. Hoste werd eene redevoering uitgesproken; vervolgens werd een feestzang, getiteld: *Juicht met ons*, woorden van E. Hiel, muziek van P. Benoit, zeer keurig uitgevoerd. De heer Buls, optredende om het publiek dank te zeggen, bediende zich van de Vlaamsche taal.

- De landschapschilder Camilla Wauters is met den burggraaf van Grimberghe naar Egypte vertrokken.

Gent. 4 November heeft het hof van verbreking, uitspraak doende in een door het gemeentebestuur van Gent gevoerd rechtsgeding, om zich eene schilderij te doen teruggeven die door G. de Craeyer zou zijn gemaakt en herkomstig is uit de Ste.-Elisabethskerk, te Gent, een gewijsde uitgebracht, volgens hetwelk schilderijen, die parochiekerken versieren, het eigendom van de gemeenten zijn en derhalve niet mogen worden vervreemd door de kerkfabrieken; dat de bewuste schilderijen deel uitmaken van het publiek domein; dat voor haar bezit het recht van verjaring niet geldt en zij door de gemeenten kunnen worden teruggevorderd van ieder, die ervan in bezit mocht worden gevonden. De stad had haar geding in eersten aanleg verloren en gewonnen in beroep.

Brugge. Van 61 stukken, ingezonden ter beantwoording der prijsvraag, uitgeschreven voor een zanggedicht ter eere van Breidel en de Coninc (zie blz. 140), werd niet een bekronenswaardig geoordeeld.

- De eerw. heer Van Speybroeck, de geleerde oudheidkundige, is benoemd als lid van de academie der Arcaden te Rome, in 1690 door Christina van Zweden gesticht.

Kortrijk. Voor Kortrijks museum werden op de tentoonstelling van schoone kunsten, in deze stad gehouden, de volgende schilderijen aangekocht: E. Carpentier, *Uit den boerenkrijg;* F. Cogen, *De garnaalvisschers van Blankenberghe;* IJ. Th. Coosemans, *De berkenboomen van Ghenck;* Th. Lybaert, *Valsch gerucht.* Voor de verloting werden 20, door liefhebbers 19 schilderijen aangekocht. De tentoonstelling was zeer belangrijk.

- Alles laat voorzien, dat het door de geneeskundige maatschappij ontworpen plan, om den beroemden Kortrijkschen heelmeester Jan Palfijn, die in de XVIIe eeuw leefde, een standbeeld op te richten in zijne geboortestad, al spoedig zal kunnen worden verwezenlijkt. Er is eene bijzondere commissie gevormd, bestaande uit de heeren J. Van den Peereboom, minister van spoorwegen, posterijen en telegrafen, en A. Reynaert, burgemeester van Kortrijk, eerevoorzitters; Ed. Tillieux, voorzitter; L. De Ridder (Waereghem) en E. Van Ruymbeke (Kortrijk), 2^{e} voorzitters; A. Preel (Kortrijk), schatbewaarder; E Hubert, L. Hyernaux, C. Van Cauwenbergh, A. Wasseige, leeraars van verloskunde aan de hoogescholen van Leuven, Brussel, Gent

en Luik, leden. Er is reeds voor verscheidene duizende franken ingeschreven. Z.M. Leopold II zond 300 fr.

Nieuport. Aan de koninklijke commissie van monumenten is kennis gegeven van het ontdekken van oude muurschilderingen in de stedelijke kerk. Naar het oordeel van kanunnik Duclos, zouden zij dagteekenen van omtrent 1585.

Namen. Op de tentoonstelling voor schoone kunsten (zie blz. 83) zijn een 50-tal schilderijen verkocht.

Buitenland.

Bergen-op-Zoom. De graf- en gedenkteekens in de groote kerk gaan voor rekening van het rijk worden hersteld.

Amsterdam. 6 November is in deze stad eene tentoonstelling van kunst-naaldwerk geopend.

Parijs. De Fransche academie heeft uit het Theronannefonds een prijs van 1500 fr. toegewezen aan den baron Kervyn van Lettenhove, voor zijn werk in zes deelen, getiteld: *Les Huguenots et les Gueux.*

- 18 November is de heer Gréard benoemd als lid van de Fransche academie, ter vervanging van wijlen de Falloux.

Berlijn. 1 November is de in onzen jaargang 1885, blz. 148, vermelde jubileums-tentoonstelling der academie gesloten. Zij werd bezocht door 1,200,000 personen, die 660,000 mark intree-geld betaalden.

Milaan. Een eigenaardig huldebetoon is aan den Italiaanschen schrijver, Alexander Manzoni, die in 1784 te Milaan werd geboren, in zijne geboortestad gebracht. Er is namelijk in de rijksbibliotheek aldaar eene kamer afzonderlijk ingericht ter zijner eer. Benevens zijne eigene werken, zullen in dit vertrek een aantal voorwerpen worden bewaard, die aan hem hebben toebehoord of betrekking op hem hebben. De plechtige openstelling van dit vertrek heeft plaats gehad in de eerste dagen van November, in het bijwezen van den koning en de koningin van Italië. Er werden verscheidene redevoeringen uitgesproken (N.B. Wij brengen te dezer gelegenheid in herinnering, dat van Manzoni's hoofdwerk, *I promessi sposi*, eene goede Nederlandsche vertaling bestaat in 4 deelen, onder den titel *De verloofden*, bewerkt door P. Van Limburg Brouwer, voor de tweede maal uitgegeven in 1850, bij W. Van Boekeren, te Groningen.)

Athene. Blz. 36 maakten wij gewag van de vondst van zes standbeelden (sedertdien werd nog een zevende opgegraven), naar gissing van uit den tijd voor Phidias, in den grond der Acropolis gedaan. Lichtteekeningen en eene beschrijving dezer beelden zijn opgenomen in het onlangs verschenen eerste stuk van een werk in vier talen, hetwelk de heer P. Karvadias in het licht geeft over de Grieksche oudheden. Volgens daar wordt medegedeeld, waren de voornoemde standbeelden geheel beschilderd en droegen zij boven op den kop eene bronzen staaf, waaraan, bij wijze van regen- en zonnescherm, eene kap moet vastgemaakt zijn geweest, om de kleuren en het verguldsel tegen den invloed der onguurheid van het weder te beschermen.

Londen. Ter gelegenheid van de aanstaande 50ste verjaring harer troonsbeklimming, laat koningin Victoria haar portret schilderen door Frank Holl.

Het Lucasfeest der Antwerpsche academie.

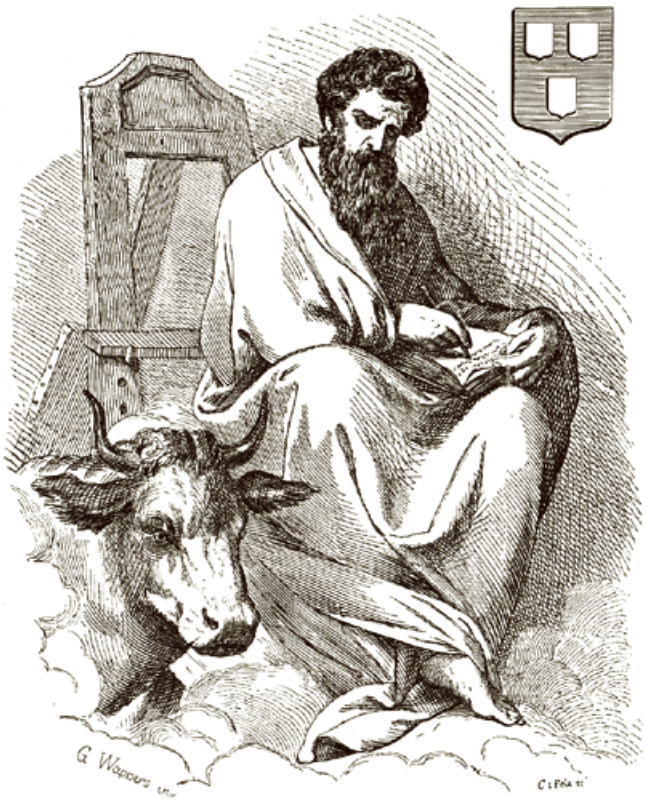

DOOR C. T'FELT, NAAR G WAPPERS EN J.-E. BUSCHMANN.

Zondag, 21 November, hielden de gewone leeraars en de hoogleeraars der koninklijke academie van schoone kunsten hun verschoven Lucasmaal, bij Bodin (oud huis Bertrand), op de Meir. Er was mede gewacht, tot dat al de leeraars benoemd waren. Voor den gezelligen disch was op den achterkant der op de volgende bladzijde voorkomende prent eene Vlaamsche spijskaart gedrukt, waarvan, in vroeger eeuwen, afdrukken werden uitgedeeld bij de vereering der reliquieën van den H. Lucas, in de jaarlijksche godsdienstplechtigheden, den 18^{n} October, in de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Deze plaat werd uitgevoerd naar de teekening van Godefridus Maes, schilder deken, en in hout gesneden in 1694 door G. Van Heylen[(1)]. In 1754, ter gelegenheid van het 300-jarig jubelfeest der gilde, had men een deeltje der gebeenderen van den H. Lucas uit Rome bekomen; te dezer gelegenheid was toen het volgende in het ondergedeelte der plaat te lezen:

heYLIgen LVCas
Verheft Door UWe Voorspraek
Die UWe gebeenDeren Verheffen[(2)]

Thans voerde het ondergedeelte der prent den naam als plaatsaanduiding van ieder aanzitter. Aardigheidshalve zij hier vermeld, dat de soep werd opgedragen in een

(1) Niet in 1624, zooals de heer Edmond Louis verkeerdelijk opgaf in de *Fédération artistique* van 27 November 1886.

(2) Zie *Jaerboek der vermaerde en kunstryke Gilde van Sint Lucas* enz., door J.B. Van der Straelen, blz. 163, 183 enz.

geboetseerden ossekop, die nog voortkomstig is van de oude schildersgilde en in den inventaris harer nalatenschap geboekt staat onder de benaming van ‘het vogeltje van St.-Lucas[3].’

Aan het nagerecht, hield de heer bestuurder Karel Verlat de volgende belangrijke redevoering:

> Mijnheeren, Om de groote zorg, voor onze academie betoond, beschouw ik het als onzen eersten plicht, een dronk van dankbaarheid uit te brengen op Z.M. den koning, op het staatsbestuur en op de stad Antwerpen, en ik ben verzekerd, dat hij door u allen met warmte zal worden onthaald. Op den koning!
> Mijnheeren, aan de academie van Antwerpen bestaat de gewoonte, het St.-Lucasfeest te vieren. Dit broederfeest werd dit jaar verschoven, om de voldoening te hebben, al de leeraars aan dezen disch vergaderd te zien. Als woordvoerder mijner kameraden en vrienden, is het mij een waar genoegen, heeren leeraars van het hooggesticht, u de hand te drukken en u hartelijk welkom te heeten.
> Voortaan maakt gij deel uit van onze academie, van die oude echt

(3) Item, blz. 180.

Antwerpsche instelling, waarvan de grondslagen nu eeuwen geleden werden gelegd door David Teniers. De Antwerpenaar is er te recht fier op, beschouwt haar als zijn erfgoed en het ware eene uitzinnigheid geweest, hem haar te willen ontnemen.

Antwerpens a c a d e m i e i s zeer bescheiden begonnen. Behalve haren luister, beleefde zij ook moeielijke omstandigheden, maar welk leger kan er zich op beroemen, in alle veldtochten te hebben gezegepraald?
Haar onderwijs heeft zich v o o r t d u r end ontwikkeld en gelijkerwijs als zij eene van de oudste ter wereld is, zoo geniet niet eene andere, waarin zij overeenstemt met de school van schoone kunsten te Parijs, grooter achting of meer b e k e n d h e i d buitenslands.(1)
Het is ongelooflijk inderdaad, dat zij, bij uitzondering, te Brussel met de smadelijkste onbes c h o f t h e i d wordt aangerand.
Die samenspanning tot b o o s a a r d i g e g e r i n g s c hatting, ontstaan door bekrompene plaatselijke vooringenomenheden, heeft onzen iever en onze toewijding nog meer aangevuurd. Nooit kunnen die aanrandingen ons deren en nog veel minder vermogen zij den degelijken en gestadigen voortgang van onze kunstschool te stremmen; zij zal niet ophouden, met alles, wat haat en nijd is, op hare baan te verpletteren als onder een wiel.

(1) De academie voor schoone kunsten te Parijs werd in de XVIIe eeuw voor de helft door Nederlanders gesticht. Ontworpen in 1648, was zij volledig ingericht ten jare 1655.

Innig volksgezind, bewijst onze academie zeer veel dienst aan het volk, en vraagt hem maar twee uren werk daags, wat volstaat, om de nuttige kundigheden te verwerven, die voor ieder goed werkman onontbeerlijk zijn.
Den aanleg, de natuurlijke g e s c h i k t heid bewaken; de k u n s t e n a a r s bijstaan en de w e r k l i e d e n vormen, dit is onze zending. Niet het vormen van persoonschappen, van vernuften. Dit ligt buiten ons b e r e i k . Maar wij kunnen in onzen kringdoen, wat de atheneums, de hoogescholen en de cons e r v a t o riums doen in den hunne: den l e e r l i n g d e merkwaardige gewrochten van het menschelijk v e r n u f t voor oogen stellen; zijn smaak richten op wat groot en schoon is; zijn verstand verrijken door de studie van de letterkunde, de wetenschap en de g e s c h i edenis. V e r v o l g e n s , hem doen beseffen, dat hij moet aarden naar zijn ras, naar zijn land; dat de vereering der overlevering en de waardeering der oude meesters het nieuwerwetsche van de kunst niet buitensluiten; hem aldus leeren op zijne hoede te zijn, tegen waanwijze eigendunkelijke veranderingen, en de onbekookte stellingen der woordenkramers over kunstkennis, die de meesten naar den afgrond voeren en den geest onzer vaderlandsche kunst in gevaar brengen.
't Zijn de middelbare leergangen, die de candidaten voor de vrije werkplaatsen moeten opleveren. Ons is de taak beschoren, hen voor

te bereiden, hen grondig te onderleggen met ware en deugdelijke kennissen.... Voor meer, zijn wij niet aansprakelijk.
De moeielijkste taak weegt op u, heeren van het hooggesticht.
Ons, oude leeraars, Schadde, Goemaere, Dens, Jaak De Braekeleer, is gedurende vele jaren, de leiding der hoogere studiën opgedragen geweest; nu staan wij bescheiden op den achtergrond.
Wij koesteren de overtuiging, dat gij ze krachtig zult bevorderen. Met vreugde zullen wij het welslagen uwer pogingen begroeten en u behulpzaam zijn naar ons beste vermogen.
Gij zult jaarlijks, beurtsgewijs, uw prijskamp van Rome hebben, eene onder meer dan een opzicht voortreffelijke instelling en die ons het best in staat stelt om de bekwaamheid van den leerling en de *verworvene* kundigheden te wikken. Redelijkerwijze, is dit alles, wat van den primus kan worden gevraagd. Heeft hij natuurlijken aanleg, zoo zal hij er komen; bezit hij dien niet, dan blijft hij steken. Beweren, dat een wetenschappelijk en wel ingericht onderwijs ernstige en oprecht aangeboren eigenschappen kan verstikken, is eene dwaasheid, die niet verdient te worden wederlegd.

Antwerpens academie heeft zich altoos schitterend onderscheiden in deze groote vaderlandsche wedstrijden; gemiddeld heeft zij drie prijzen op vier behaald, waardoor de deugdelijkheid van haar onderwijs genoegzaam wordt aangetoond.
Tracht nog beter te doen; 't is onze vurigste wensch!
De levendige belangstelling die Z.M. de koning onze academie toedraagt, de groote opofferingen die het staatsbestuur en inzonderheid onze goede stad Antwerpen zich hebben getroost, hebben zeker voor hoofddoel, hier een middelpunt van kunstenaars te stichten, die onze oude school waardig zijn. Daarvan hangt het af, of wij het vertrouwen verdienen, dat voor de leiding der studiën in ons is gesteld.
Ik drink, Mijnheeren, op uwe gezondheid, beter gezegd op de onze; zij weze kloek, opdat wij des te gemakkelijker den last mogen dragen, waarmede wij beladen zijn; ik drink op onze eensgezindheid, ten einde door vereenigden arbeid de academie krachtig en bloeiend te maken!

De heer Ed. Dujardin zegde:

Mijnheeren en kunstbroeders! Door mijne collegas, in hoedanigheid van oudsten leeraar onzer academie, aanzocht eenen heildronk te stellen op onze achtbare heeren bestuurder en regent der koninklijke academie van beeldende kunsten, zoo zij het mij toegelaten, in ons aller naam hulde te brengen aan den heer Karel Verlat, den uitstekenden schilder, Vlaamsch van gemoed en Vlaamsch van kunst; aan den bezielden, talentvollen en onvermoeibaren werker, die de uitzonderlijke gave bezit alle vakken der kunst met den grootsten bijval te beoefenen.
Aan den heer Pieter Koch, den ieverigen secretaris der wereldtentoonstelling van Antwerpen, die van den dag zijner benoeming

af aan, op ons aloud gesticht, de schatten zijner kunde en ondervinding heeft overgebracht.
Aan beiden heil!
Mogen zij, hand in hand, onze grijze academie tot eene nieuwe en hoogere bestemming leiden! Mogen zij, met wil en kracht bezield, opnieuw toonen, dat eendracht macht maakt en dat de school van Massys en Rubens in ons midden nog niet is ontaard!
Op de medewerking van het leeraarskorps mogen zij rekenen. Wij zijn fier, onder hunne leiding vooruit te streven op de baan, eens door Teniers, Quellin, Herreyns, Van Bree, Wappers, Verschaeren, De Keyser en Geefs geopend.
Ongeschonden zullen wij de overleveringen der oude meesters bewaren, en die bij het jongere geslacht pogen voort te zetten.
Vergeten wij niet, dat uit de Antwerpsche academie bijna al de groote kunstenaars onzes lands zijn voortgesproten; geen twijfel, of de toekomst zal aan ons zoo echt vaderlandsch gesticht nieuwen luister bijzetten!
Ja, onder de bekwame, krachtvolle en bij uitstek Vlaamsche leiding van den heer Karel Verlat, moet en zal de academie bloeien!
De jongere leeraars zullen in diegenen hunner collegas, die ouder zijn in jaren of rijper in ondervinding, voorbeelden aantreffen voor het onderwijs, terwijl de oudere, in den omgang met de jongere, een nieuwen spoorslag zullen vinden om hunne beste krachten aan het onderwijs te besteden en toe te passen
Mijnheeren, ik herhaal mijn welgemeenden heildronk: ‘Op onzen bestuurder Verlat en op onzen regent Koch!’

Al de aanwezigen stonden op, om hulde te brengen aan laatstgenoemde heeren. De bestuurder nam vervolgens nogmaals het woord, om de groote diensten te doen uitschijnen door den heer regent G. Kempeneers aan de academie bewezen en besloot met eenen heildronk op den ouden en den nieuwen regent, die beiden het woord voerden om hunne dankbaarheid te betuigen.

Door den leeraar J. Rosier werd de volgende toespraak gehouden:

Na de schoone redevoering die zooeven werd uitgesproken en in de tegenwoordigheid van verscheidene zeer knappe lieden op het gebied der letteren, is het niet zonder eenige aarzeling dat ik het woord neem.
Ik heb nochtans de vereerende taak op mij genomen, om, namens het jongere element van het leeraarskorps, eenen heildronk te stellen op onze oudere collegas en vroegere meesters, aan wien wij immer toonbeelden van iever en volharding in het onderwijs vonden.
Inderdaad, Mijnheeren, niemand kan beter dan wij de degelijkheid uwer lessen en het gezonde uwer kunstbegrippen waardeeren. Immers, wij, jongeren, zijn meest allen ons *kunnen* en *weten* aan uw doelmatig onderwijs verschuldigd; als kunstenaars zijn wij het werk van uwen arbeid; ook ben ik verzekerd, de tolk te zijn der gevoelens van een ieder onzer, met u voor die weldaad, onzen hartelijken dank aan te bieden.
Nu, Mijnheeren, zijn wij tot het vereerende ambt geroepen, naast u, onze talentvolle, geachte, en zelfs geliefde meesters, eene plaats in het onderwijs te bekleeden! Gij reikt ons eene broederlijke hand en heet ons van harte

welkom: ook daarvoor onzen innigen dank. Ook verwacht gij van ons dat wij met wilskracht en volharding zouden medewerken tot het bereiken van het groote doel, dat is: den roem van Antwerpens Vlaamsche academie van schoone kunsten alom te verspreiden en staande te houden.
Welnu, Mijnheeren, ik verzeker u, in naam mijner jongere collegas, dat wij ons het vertrouwen zullen waardig maken 't welk men in ons heeft gesteld; dat wij krachtdadig ons best zullen doen, om met u, onze oudere makkers, de wereldberoemde grondbeginselen der Vlaamsche kunst te doen zegepralen, en dat wij, naast u, moedig op de bres zullen staan, om het hoofd te bieden aan den vreemden, verbasterenden invloed, die ons het karakter, de eigenwaarde, en bijgevolg het zelfbestaan wil ontrooven.

Antwerpens academie van schoone kunsten moet en zal de eerste kunstinrichting zijn niet alleen van ons land (dat is zij reeds lang), maar van gansch Europa! Dit moet het doel zijn van al ons streven, en dat doel zullen wij bereiken, ik ben er zeker van; de geestdrift, de broederlijkheid, die onder het professorskorps heerscht, de eenheid van beginsel en van doel, en bovenal de geniale leiding van onzen uitstekenden Vlaamschen meester, den heer Karel Verlat, zijn mij zoovele waarborgen voor het welgelukken onzer pogingen.

> Ik stel een heildronk voor, Mijnheeren, op onze oudere collegas, en op den geest van broederlijkheid onder het professorskorps!

De heer Thomas Vinçotte, hoogleeraar voor de beeldhouwkunst, sprak op zijne beurt als volgt tot de vergadering:

> Mijnheeren, Ik ondervind een oprecht gevoelen van fierheid, bij de gedachte, dat ik welhaast mijne kunst in mijne moederstad zal onderwijzen.
>
> De Vlaamsche school, die, sedert honderde jaren, bijna zonder tusschenpoos, groote kunstenaars heeft voortgebracht, heeft ook in de zestiende en zeventiende eeuwen hare geniale beeldhouwers gehad: de Colins, de De Vriendts, de Dewitten, de Duquesnoys hebben de faam van den Vlaamschen naam gansch Europa rondgevoerd.
> Dat zijn de meesters, die ik vooral aan mijne leerlingen zal voorstellen, omdat zij, in den hoogsten graad, de kracht, het leven en de uitdrukking bezitten, welke het ware erfdeel der Vlaamsche kunst zijn.
> Wij zijn allen overtuigd van de noodzakelijkheid om onze kunst geheel en gansch vaderlandsch te doen zijn. Het onderwijs moet hoofdzakelijk dienen om dat doel te bereiken en ik ben gelukkig, het mijne daartoe te kunnen bijdragen. Rekent dus op mijne medewerking, aan uw groot werk.
>
> Ik drink op de nationale, op de vaderlandsche Vlaamsche kunst!

De achtbare heer Th. Vinçotte, die zich met sierlijkheid van de Vlaamsche taal bediende, werd zeer luidruchtig toegejuicht.

De heer J. De Braekeleer dronk op de gezondheid der inrichters van het feestmaal de heeren G. Geefs, P. Van Havermaet en P. Verhaert. F. Vinck zong puike liederen. Het feest was zoo gezellig als broederlijk.

Al de leeraren waren aanwezig; slechts de heer F. Joris en de ievervolle griffier, thans secretaris der academie, de heer P. Rombouts, waren door onpasselijkheid verhinderd.

Kroniek.

Antwerpen. De academiekers, wien een stuk wordt besteld voor het Antwerpsch museum, zijn gehouden om te dier gelegenheid hun geschilderd portret aan de kunstverzameling ten geschenke te geven. De uitstekende Fransche meester A. Cabanel, die eene bestelling voor het museum ontving, maar daarmede nog niet gereed is, heeft in afwachting reeds zijn portret gezonden, door hem zelve geschilderd. Het meesterlijk gewrocht is in het museum bijgezet en wordt hooggewaardeerd door de kunstvrienden, die het in grooten getale komen bezichtigen.

- De beeldhouwer Jos. Ducaju heeft in de zaal der Venusstraat, op 3 December en volgende dagen, het door hem gemaakt welgelijkend marmeren borstbeeld van den heer Victor Lynen, voorzitter van het uitvoerend comiteit der Antwerpsche wereldtentoonstelling van 1885, tentoongesteld. Dit borstbeeld werd den heere Lynen

door zijne medeleden van voornoemd comiteit, als hulde voor bewezene diensten, aangeboden.

- Het vaderlandsch drama *De kleine Patriot*, dat, met klimmendenbijval, te Brussel, 100 maal vertoond werd, wordt sedert ruim eene maand, schier dagelijks opgevoerd in den Antwerpschen Cirkschouwburg, Jezusstraat, en telkens voor eene volle zaal. Zondag, 5 December, beleefde het stuk zijne 25ste vertooning in den Cirkschouwburg. De Jezusstraat was te dezer gelegenheid feestelijk gevlagd en verlicht; den makers van het stuk, heeren Julius Hoste en Karel Miry, die, daartoe aanzocht, de voorstelling waren komen bijwonen, werd door de opgetogen toeschouwers eene warme hulde gebracht.

- Den 22n en 29n November en 17n December heeft de uitstekende Noorsche zangeres Christina Nilsson in de Harmonie gezongen, telkens voor eene eivolle zaal. Zij is de beste van de nu in de oude en nieuwe wereld levende zangeressen. De prachtige stem der groote kunstenares bracht de hoorders letterlijk in verrukking. Afwisselend met mev. Nilsson, zongen en speelden Theodoor Björksten, tenor, Hendrik Fontaine, baszanger, Ernest van Munch, basvioolspeler en Gaston van Try, pianist.

- De heeren A. Goovaerts (Brussel) en H. Stein (Parijs), hebben bij de wed. De Backer, te Antwerpen, een boekdeel laten verschijnen over den oorsprong en de wederwaardigheden van een tafereel van P.P. Rubens, voorstellende: *De aanbidding der Wijzen*, afkomstig uit het klooster der Annunciaden, te Brussel, en thans berustende in het museum van den Louvre, te Parijs, waar het het nr 427 draagt. Tot hiertoe vermeende men, dat dit stuk in 1621 werd geschilderd voor de aartshertogen Albertus en Isabella. De schilderij werd aan Rubens besteld door Petrus Peckius, kanselier van Brabant, of dezes weduwe, en naar de waarschijnlijkste berekening tusschen 1626 en 1629 gemaakt. Het klooster der Annunciaden, te Brussel, werd gesticht in 1616; de eerste steen der kloosterkerk werd gelegd door de aartshertogin Isabella den 5n Mei 1620; de kerkbouw was voltooid in 1626 en geschiedde volgens de plannen en onder de leiding van W. Cobergher en J. Francquaert. De weduwe P. Peckius beschonk de kerk met een prachtig marmeren hoogaltaar, ter nagedachtenis van den kanselier. De eerste plaatsnede naar Rubens' *Aanbidding der wijzen* werd vervaardigd in 1630 door G. Panneels. De schilderij werd den 30n Maart 1777 verkocht aan Franciscus De Roy, handelende voor den heer Paillet, te Parijs, mits 14,000 Brabantsche gulden, twee stukken Bourgogne en eene kopie van dezelfde grootte als het oorspronkelijk tafereel. Deze aankoop geschiedde voor rekening van Lodewijk XVI. De verhandeling van de heeren Goovaerts en Stein, die is getiteld: *L'adoration des mages de Rubens*, vormt eene belangrijke bijdrage voor de kunstgeschiedenis.

Brussel. In het museum van natuurgeschiedenis is het geraamte bijgezet van een muskusos (*Ovibos*), te Thienen opgegraven, benevens de geraamten van twee haaien, die bijna 9 meters lang en ieder van vijf rijen scherpe tanden voorzien zijn; de muil dezer zeemonsters bereikt 1 meter breedte.

- Ten voordeele van de hulpkas voor kunstenaars, is in de hoofdstad door den Deenschen schilder Tyxen een groot portretstuk tentoongesteld, voorstellende het bijeenzijn der vorstelijke familie van Denemarken in de groote tuinzaal van het kasteel Fredensburg, op Noord-Zeeland, in Denemarken, in den zomer van 1884. In het midden van dit familietafereel staat czaar Alexander III met zijne gemalin, geboren

prinses van Denemarken, aan den arm. Naast hem, links van den toeschouwer, zitten de koning en koningin van Denemarken

op eene sofa. Achter hen staat prins Waldemar, met zijne jongste zuster, de hertogin van Cumberland, geboren prinses van Denemarken, op den linkerarm haar kindje dragende. De prins van Wales zit op eenen stoel naast zijne gemalin, prinses Alexander; hun oudste zoon, prins Albert Victor, staat meer naar den voorgrond; andere kinderen zijn tusschen hem en het Deensche koninklijke paar geplaatst. Aan de rechterzijde van het tafereel ziet men de kroonprinses Louiza van Denemarken, gezeten op eenen zetel; naast haar staat haar dochtertje; verderop koningin Olga van Griekenland met hare oudste dochter. De kroonprins Frederik van Denemarken staat achter zijne gemalin; evenzoo ook koning George van Griekenland. Verscheidene kinderen uit de genoemde Deensche, Russische, Engelsche en Grieksche vorstelijke gezinnen staan verder rechts gegroepeerd. Het tafereel werd den schilder omtrent 40,000 fr. betaald, maar de kosten van de reizen, die hij moest ondernemen, om in St.-Petersburg, Athene, Londen enz., vorstelijke personen te gaan uitschilderen, kwamen voor zijne rekening. Het stuk is met veel zorg en kunstvaardigheid behandeld; de portretten, meer dan 30 in getal, zijn gelijkend. De gelden, voor de bekostiging der schilderij, die voor het nieuw te bouwen stadhuis van Kopenhagen is bestemd, werden door eene openbare inschrijving in Denemarken bijeengebracht. 18 November zijn HH. MM. de koning en de koningin, vergezeld van hun gevolg, het schilderstuk komen bezichtigen.

Kortrijk. Bij Eugenius Beyaert, drukker-uitgever, in deze stad, gaan twee belangrijke werken ter perse, die wij onzen lezers ten sterkste aanbevelen, namelijk: De Bo's *Kruidwoordenboek*, uitgegeven door professor Joseph Samyn, en een herdruk van De Bo's *Westvlaamsch Idioticon*, het met roem bekende, voor de Vlaamsche taalkunde hooggeschatte werk. Over het *Kruidwoordenboek* zegt het prospectus onder andere het volgende: ‘Hetgeen De Bo over kruiden en planten in tijdschriften geschreven, in dichten bezongen, op vliegende blaren aangeteekend en bewaard heeft, dat hebben wij bijeenverzameld, nauwkeurig onderzocht, de wetenschappelijke woorden daaruit gehaald en ABCwijze geschikt; de Fransche en Latijnsche woorden, waar ze ontbraken, hebben wij bijgevoegd, dan met dien eersten Vlaamschen woordenboek, hebben wij eenen Franschen gemaakt en eenen Latijnschen, zoodanig dat het werk, dat wij nu aankondigen, drie woordenboeken bevat.’ In een aanhangsel zullen al de stukken worden opgenomen die De Bo, in dicht of ondicht, over planten en kruiden schreef en die deels in *Rond den Heerd*, deels in de *Tassche* gedrukt, deels in De Bo's handschrift te vinden zijn. Het *Kruidwoordenboek* zal rond de 12 vellen beslaan en kost 30 centiemen per vel druks van 16 bladzijden, groot formaat. Voor het *Westvlaamsch Idioticon*, een lijvig, veelomvattend boekdeel (de eerste uitgaaf behelsde omtrent 1500 bladzijden), is de prijs gesteld op 15 fr. Zoowel voor het *Kruidwoordenboek* als voor het *Idioticon* is de prijs zeer matig berekend. Wij vertrouwen dan ook, dat de beide hoogst degelijke en bij uitstek leerzame werken van den voortreffelijken Vlaamschen geleerde in ruimen kring aftrek zullen vinden.

Buitenland.

Parijs. In het museum van den Louvre worden nieuwe zalen bijgemaakt en andere groote werken van verbouwing uitgevoerd, volgens de plannen en onder de leiding van den bekwamen bouwmeester Guillaume. De middenkoepel van de trapzaal, zal

worden versierd met vier groote zinnebeelden, die Frankrijk, Vlaanderen, Duitschland en Italië zullen voorstellen. Het model dezer beelden is een werk van Lenepveu. Vlaanderen zal afgebeeld zijn in de gedaante van eene schoone Vlaamsche vrouw, zooals Rubens die afmaalde, houdende in de rechterhand een der standbeelden van de beroemde schouw van het Brugsche Vrije.

Frankfort. De *Frankfurter Zeitung* heeft een hoogst loffelijk artikel gewijd aan Willem Linnig, vader en zoon. Het blad roemt hunne schilderijen en verklaart tevens, dat het de beide Vlaamsche meesters, voor wat betreft de etskunst, boven den beroemden Duitscher W. Unger stelt. Na hulde te hebben betoond aan de diensten, die de beide Linnigen, tijdens hun verblijf te Weimar, aan de kunst bewezen, en in herinnering te bebben gebracht, dat zij er eene nog bestaande etsclub stichtteden, haalt de schrijver van het artikel eenige van de laatste sterkwaterplaten aan, door W. Linnig zoon gemaakt, onder andere de portretten van Liszt, Preller en E. Rosseels. Dit laatste portret, eervol vermeld op bladzijde 52 van ons tijdschrift, wordt als een ongeëvenaard meesterstuk geprezen. (Zie over nu wijlen vader Willem Linnig, onzen jaargang 1885, blz. 147.)

Liverpool. Aan Belgische inzenders op de tentoonstelling der *Art club* (zie blz. 108), werden de volgende onderscheidingen toegekend: Gouden eeremetaal: A. Hennebicq, voor zijne Trap van de St -Pieterskerk te Rome; zilveren eeremetaal: Ed. De Schampheleer, voor zijne schilderij *Nabij Purmerende;* A. Van Beurden, voor zijne bronzen groep: *De les;* bronzen eeremetaal: X Mellery, *Ste.-Barbarasdag* (schilderij); E. Claus, *Vlaamsche boerin* (id.); L. Brunin, *Een schamel huisgezin* (id.); A. Van Beurden, *De eerste pijp* (marmer).

Pompeji. Tusschen deze begravene stad en Noceva, is eene heirbaan van oud Pompeji opgegraven, aan de twee zijden bezoomd met grafteekens, bestaande uit zuilen en nissen van witten steen, teerlingvormige bouwsels van gepleisterden baksteen enz. De meeste zijn van marmeren opschriftsteenen voorzien. Er werd, daar ter plaatse, een zeer groot getal schedels en ander menschengebeente aangetroffen.

Amerika. De *Wetenschappelijke Nederlander* bericht, dat te Pella, in den staat Iowa, eene vereeniging voor de studie en beoefening der Nederlandsche taal is gesticht. Den heere Van 't Lindenhout, bestuurder van de weesinrichting te Neerbosch, in Gelderland, zou opgedragen zijn, de belangrijkste werken van de hedendaagsche Nederlandsche letterkunde voor het Amerikaansch genootschap aan te koopen.

Sterfgevallen.

JOHANNES JACOBUS MEINSMA, den 14^{n} September te Delft overleden, is de geleerde schrijver van de *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië.* Hij bezorgde de uitgaaf van eene handschriftelijke kroniek van Java in de oorspronkelijke taal

en verrijkte dit werk met vele aanteekeningen. Hij was te Leeuwarden geboren, den 9n September 1833.

AUBANEL, gunstig gekend als dichterlijk beoefenaar van de Provencaalsche of Zuid-Fransche taal, is einde October te Avignon gestorven, 57 jaren oud.

WILLEM ADRIAENS, bibliothecaris der commissie van statistiek aan het ministerie van binnenlandsche zaken te Brussel, is aldaar overleden op 4 November. Omtrent een kwart eeuws geleden, gaf de overledene, alsdan boekhandelaar, in de hoofdstad een Vlaamsch dagblad uit, onder den titel *De Tijd*, hetwelk driemaal ter week verscheen en eenige jaren heeft bestaan.

JOANNES JACOBUS DE HOLLANDER, den 8n November te Breda begraven, was gedurende een groot getal jaren hoogleeraar aan de koninklijke militaire academie in de voornoemde stad. Den bekwamen en ieverigen man dankt men verscheidene leerboeken voor de Engelsche en Maleische talen, werken over aardrijkskunde, over land- en volkenkunde enz. Hij was den 28n Augustus 1817 geboren.

PAUL BERT, als gouverneur-generaal van de Fransche nederzetting in Tonkin, den 11n November te Hanoï overleden, was een uitstekend beoefenaar van de natuurwetenschappen en schrijver van onderscheidene met roem bekende werken. Hij was den 17n October 1833 te Auxerre geboren.

BENEDICTUS JOUVIN, een veelzijdig bekwaam Fransch letterkundige, is 14 November te Rueil (Versailles) overleden, 66 jaren oud.

Baron GUSTAAF HEINE, broeder van den beroemden dichter, bestuurder van het Weener *Fremdenblatt*, is den 15n November schielijk te Weenen gestorven. Hij bereikte den ouderdom van 81 jaren en laat aan zijne drie zonen en twee dochters, een op 20 millioen geschat vermogen na.

FERDINAND BERTHIER, leeraar aan het stomdoovengesticht te Parijs en zelve een stomdoove, is volgens een bericht van 17 November overleden. Hij schreef verscheidene werken, onder andere eene levensschets van den abt de l'Epée, die zich zoo uitnemend verdienstelijk voor de stomdooven heeft gemaakt. Aan het schrijversgenootschap te Parijs, waarvan hij lid was, heeft de overledene 2000 fr. vermaakt.

LODEWIJK JOREZ, leeraar van lyrische voordracht aan de Antwerpsche muziekschool, is den 22n November te Schaarbeek overleden, in den ouderdom van 52 jaren. Hij was een uitstekend toonkundige en voortreffelijk leeraar, wiens dood een waar verlies mag worden genoemd én voor de kunst die hij met zooveel liefde als bekwaamheid beoefende, én voor de muziekschool tot wier beste meesters hij behoorde en waaraan hij al sedert het jaar 1867 was verbonden. De heer bestuurder Peter Benoit, die den overledene tot boezemvriend had, heeft bij zijn graf eene diepgevoelde redevoering uitgesproken en naar verdienste hulde gebracht aan het talent en zoomede aan de deugden van den betreurden leeraar. Lodewijk Jorez was zangmeester geweest van de Belgische koninklijke prinsessen en van de gravin van Vlaanderen.

LEOPOLD KOMPERT, de Oostenrijksche romanschrijver, beroemd door zijne schoone en hoogst eigenaardige verhalen uit het Jodendom, waartoe hij zelve behoorde, is volgens een bericht van 23 November, te Weenen overleden. Vele van zijne verhalen

zijn overgezet in het Nederlandsch. Hij werd te Munchengraetz, in Bohemen, geboren, 15 Mei 1822.

Mgr. IPOLY, bisschop van Grosswarden, wiens dood onder dagteekening van 3 December wordt gemeld, is de geleerde schrijver van een in 1854 uitgegeven werk betreffende de godsdienstige overleveringen der Magyaren vóór hunne aankomst in Europa, getiteld: *Magyar Mythologia.* Hij werd 63 jaren oud.

FRANS-GABRIEL PITTIÉ, generaal en algemeen secretaris van het presidentschap der Fransche republiek, volgens een bericht van 4 December overleden te Parijs, deed zich van gunstige zijde als schrijver kennen, onder andere door zijn *Roman de la vingtième d'année* en een dichtbundel, getiteld *Les Scabieuses.* Hij werd in 1829 geboren.

NATALIS DE WAILLY, bekend door eenige werken over de schrijfkunst en het schrift der ouden en verhandelingen over vraagstukken nopens kronieken van den H. Lodewijk, is volgens een bericht uit Parijs van 5 December, overleden in den ouderdom van 84 jaren.

KAREL ARTHUR baron BOURGEOIS, een bekwaam Fransch beeldhouwer, die in 1863 primus van Rome was, is volgens een bericht van 5 December, te Parijs overleden, 48 jaren oud. Hij was een leerling van F. Duret en C. Guillaume. Als zijne voornaamste werken worden genoemd *Nisus en Euryalus*, de *Slangenbezweerder*, *Pythia van Delphi*, *Haro en Leander*, benevens ettelijke borstbeelden, waartusschen dat van A. de Lamartine. Hij was geboortig van Dijon.

Algemeene bladwijzer.

Kon. academie voor schoone kunsten, te Antwerpen	5, 88, 178, 196.
Mevrouw David-Van Peene. 1829 + 1885. Door Karel Bogaerd	6.
De hoed, door W.	7.
Wereldtentoonstelling van Antwerpen. Werktuighalle, 7. - Fransche afdeeling. 13, - Italiaansche afdeeling, 32. - Uitstalling der heeren F. en V. Claes, 44.	
Désirè Baetslé, 1828 + 1885. Door H.	10.
Maria-Johanna Kleine, geboren Gartman. 1818 + 1885	11.
Mevrouw O'Connell. 1817 + 1885	11.
Oudheid- en geschiedkundig congres, te Antwerpen. X.	14.
Tentoonstelling van terugblikkende kunst, te Antwerpen. D.V.S.	21.
In den vreemde. Aanteekeningen op eene reize door Spanje en Portugal. Door J. Staes	22, 39, 54, 70, 86, 94, 101.

Geschiedkundige bescheiden over de oude nieuwsbladen van België, door M.H. de Graaff	24, 45.
Parelvisscherij	27.
Hoofdkerk van Rouaan in Frankrijk	29.
Leenaart-Lodewijk De Bo. Door L. Van Ruckelingen	30.
Wereldtentoonstelling voor schoone kunsten. Engelsche afdeeling	34.
Antoon Van Dyck 1599 + 1641	37.
Houten teekenmodellen	42, 57.
Het Belfort. Maandschrift	45.
Een albumversje. Mathilda David-Van Peene	49.
Dicht en proza. Twee nieuwe werken. J. Staes	49.
Het trappistenklooster van Algiers	50, 68.
Oudheidkundige uitgaven	51.
Jan Steen. 1626 + 1679	53.
Op het graf mijns vaders. Victor Ceulemans	57.
Vaderlandsche grootheid. Gedicht van Karel Delmotte	61.
Het masker. Verhaal	63, 74, 78.
Twee stukken van Quinten Massys (Antwerpsch museum)	65.

Arme lijderes, door S. Daems. Beoordeeling van J. Staes	65
Frankische en Romeinsche oudheden, ondekt in de provincie Namen	67.
Christelijke kunst. Godsdienstige prenten	68.
De Rembrandten van het Antwerpsch museum	69.
Bloemkweekerij voor reukwerk	73.
Mina Lievens, door L. Buyst. Beoordeeling van J. Staes	75.
Martinus Josephus Geeraerts. 1707 + 1791	77.
Artevelde. Gedicht door Leonard Buyst	80.
Boekaanbeveling. Le magasin littéraire	81.
Iets aangaande Frans Liszt	81.
Uit den slag van Heiligerlee	85.
Gezicht uit oud Brussel	89.
Prijzen van schilderijen in de XVIIe eeuw	91.
Nevelbloemen, van mev. David geb. Van Peene. Door J. Staes	92.
Sint-Landelinus. Legende in dicht, door M.H. de Graaff	96.
Een ouderwetsch binnenhuisje	101.
A.M. Gretry. 1741 + 1813	105.
Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen, te Antwerpen. Tentoonstellingen	109.
De zwarte vrouw	110.
Johan en Mattheeuw van den Berghe	112.
Kinderen. Door Justus Van Maurik	113.
Boekaanbeveling. Schetsen en verhalen uit het wonderrijk der diamanten, enz, door M.H. de Graaff	113.
Duitsche soldatenzeden	114.
Vijfjaarlijksche prijs van Nederlandsche letterkunde. Verslag der keurders	117.

Koninklijke Vlaamsche academie van taal- en letterkunde 125, 191.

Pier en Roosje, of de mislukte huwelijksaanvraag. Kluchtlied, door M.H. de Graaff 126.

Feest ter eere van P.J. Van Beneden, hoogleeraar te Leuven, door P.A.T. 128.

Boekaanbeveling: Taalkundige proeven van leeraar Am. Joos: K.L. Ledegancks volledige dichtwerken 128.

Aan den dichter dr. C.J. Hansen. Door Emanuel Hiel 131.

Jacob Jordaens. 1593 + 1678. (Zie ook jaargg. 1877, blz. 178) 132.

Nachtegaal. Gedicht door Leonard Buyst 134.

Penningen der abdij van Tongerloo. W. Van Spilbeeck 134.

De Schaldispoort te Antwerpen 135.

Artesische putten. Emiel Geoffroy 140.

Stad Brugge. Inhuldiging der standbeelden van Breidel en de Coninc. Letterkundige wedstrijd 140.

Dahlias 141.

De olifant. Van H. Prange naar A.W. Grube 141, 150, 161.

Tentoonstelling voor schoone kunsten, te Gent 90, 143, 163, 173, 183.

Rogier Van der Weyden, 1400 + 1464 144.

De oude Lakenhalle te Mechelen 149.

Oudheid- en geschiedkundig congres, te Namen, 1886. X. 153.

Oudheidkundig museum, te Namen 159.

Tentoonstelling van oude schilderijen, te Brussel 165.

Bloemen en bladeren, van Hilda Ram. Beoordeeling door J. Staes 167.

Inhuldiging van het praalgraf van Hendrik Conscience, 169. - Verslag van M. Rooses, 169. - Verklaring van L. de Wael, 170. - Redevoering van Jan de Laet, 170.

- Feestzang, door V.A. Dela Montagne, 171.

Eene Duitsche vertelling	175, 182, 190.
Boekaanbeveling. Dr. Schusters Bijbelsche geschiedenis; B. Herders Misboekje	176.
De camelia	178.
Oudheidkunde. Eléments d'archéologie chrétienne, door kanunnik E. Reusens, hoogleeraar	180.
Albert Halberstadt	181.
Bartel de Haze. Door H. Van Cuyck	184.
De reseda	189.
Slechte verf.	191.
Frankische oudheden	192.
Versierde oude bouwstijl	192.
Het Lucasfeest der Antwerpsche academie	196.

Redevoeringen van K. Verlat, 196; Ed. Dujardin, J. Rosier, 198; Th. Vinçotte, 199.
Kroniek, 12, 20, 35, 42, 51, 58, 66, 76, 82, 89, 100, 105, 115, 124, 129, 136, 146, 151, 164, 172, 179, 193, 199, 200.
Mengelingen over Wetenschap, Nijverheid, enz.: Valsch goud, 7. - Armoede. 9. - Witte mollen, 10. - De steenkolen in Engeland. 22. - Drooglegging der Zuiderzee, 23 - Telefoonverkeer, 24. - Suiker als dierenvoeder, 27. - Parelvisscherij, 27. - Lachwekkende plant, 33. - De schatten der aarde, 41. - De krankzinnigheid in Engeland, 43. - Blinden in Europa, 44. - Goudvelden in Honduras, 58. - IJzeren-wegen in China, 59. - Spierkracht der insecten, 60. - Beraudine, 62 - Motten, 65. - Beenderen, 68. - Tegen verkoudheden, 80. - Handen te veel, 84. - Boedhistische kunst, 116. - Spiegellijsten, 116. - Bevolking van Parijs, 123. - Brandnetels, 124. - Wielen en spoorstaven van papier, 134. - Wering van ongedierte uit boomen, 135. - De boekworm, 138. - Wildemans vuurmaken, 146. - De vingerhoed, 148. - Meubelen van papier, 162. - De muziek, 163. - Locomotieffabriek te Berlijn, 168. - Koffiedik als meststof, 172. - De Groote Stille Zuidzee, 174. - Afrikaansche diamanten, 179. - Oranjeappelen, appelcienen en citroenen. 191.
Spreuken en gedachten, 9, 19, 31, 33, 44, 57, 73, 81, 110, 114, 123, 126, 129, 135, 138, 139, 148, 160, 164, 168, 174, 178, 181.
Sterfgevallen, Abich, H., 116; Adriaens, W., 201; Andries, J.O.A., 60; Assolant, A, 60; Aubanel, 201; Baetslé, D., 10; Baudry, P, 20; Baugniet, K., 130; Bert, P., 201; Berthier, F., 201; Bosboom-Toussaint, A.L.G., 90; Bourgeois, K.A., 201; Breuer, M H., 84; Bruylant, J.B., 116; Burnitz, K.P., 164; Busken-Huet, C., 108; Charmes, G., 84; Chassagnole, J.D., 164; Claessens, mgr. P., 124;

Crabbé, E., 100; David-Van Peene, M., 6; De Bo, L.L., 30; de Bolle, J.H., 139; de Hollander, J.J., 201; d'Eichtal, G., 90; de Wailly, N., 201; De Wilde, A., 172; Dillen, V.H., 116; Dubruck, I., 100; Dunker, M., 131; Franel, 144; Geelhand-Moretus, E., 91; Gobbaerts, L.J., 108; Hansotte, G., 76; Heine, G., 201; Hetzel, J., 67; Hiolle, E. E, 164; Imbrouck, C, 108; Ingels, B., 108; Ipoly, mgr., 201; Isabey, E., 108; Joostens, A.L., 67; Jorez, L., 201; Jouvin, B., 201; Karsman, J., 139; Kleine, M.J., 11; Kompert, L., 201, Lalanne, M., 164; Liszt, Fr., 139; Maes, J., 44; Malou, J., 131; Marc, A., 91; Meinsma, J.J., 200; Melsens, L.H.F., 91; Michaux, H., 164; Minghetti, M., 200; Morren, C.J.E., 60; O'Connell, mev., 11; Ostrowski, A.N., 116; Oudart, V., 139; Perkins, Ch., 164; Piloty, K., 131, 148; Pittié, F.G., 201; Raub, G., 44; Ridderstad, K. F, 148; Rothschild, J., 164; Royer (de Behr), A.N.M., 139; Scheffer, J.H., 60; Scherer, W., 164; Simon, F.E., 139; Solvyns, L., 108; Szaykowski, M., 44; van Besten, G.P.J.J., 52; Van Griethuysen, W.T., 84; Van Melckebeke, W., 60; Verschaffelt, A., 100; Vervoort, D., 139; von Koehne, B., 60; von Ranke, L., 108; von Scheffel, J.V., 84; von Steinle, 172; Waitz, G., 130; Wilson, K.R., 131; Wouters, P.J., 116.

Ontledende bladwijzer der kroniek.

Academie van Amsterdam, 84. - Antwerpen. Leeraars benoemd, 5, 52, 178. - Prijs van Rome, 35, 42, 88, 146, 151, 164. - Bestuurraad, 82. - Zitting, benoemde leden, 136. - Lucasfeest, 196. - Museum academiekers, 199. - Academie van België. Prijsvragen,

43, 83, 136. - Nieuwe leden, 89. - Belgische van oudheidkunde. Prijskamp, 35. - Brussel, Prijskamprechters, voorzitter, 12. - Lier, 35.
Archieven. Keulen, 12. - Gent, 52. - Lokeren, 83. - Brussel, gift Boon, 147. - Antwerpen, 193.
Beeldhouwwerken. Breda. Merkelbach, 12. - Parijs. De zegepralende republiek, 12. - J. Lambeaux, 59. - J. De Braekeleer, 66. - F. Joris, 82. - Th. Vinçotte, 83. - J. Cuypers, 83. - Pollard, W. De Tombay, J. Halkin, 84. - K. Van der Stappen, 89. - Statiën De Boeck enz., 106. - Antwerpen, gerechtshof, beelden; Kunstlei, fontein, 136. - W. Charlier, 146. - Haarlem, Teylers museum, 147. - J. Lambeaux, 172. - Parijs, Sorbonne, 179. - J. Ducaju, 199.
Benoemingen. Leeraars en raad der Antwerpsche academie, 5, 82, 136. - J. Vekemans en F. Lhoëst, in de Eikenkroon, 12. - L. Seghers, Piusorde, 12. - Prijskamprechters, 12. - L. Alvin, academievoorzitter, 12. - J. Winders, lid der Société centrale des architectes, 42. - A. Goemare, ridder en officier, 42. - P. Koch, regent der academie, 52. - L.G. de Koninck, eeremetaal, 59. - Fransche academieleden, 59. - Brussel, bestuur van schilderijen enz., 83. - Belg. academie, 89. - Commissie voor 't vaststellen der gemeentenamen, 90. - Rijksarchief, 90. - F. Baeckelmans, commissie van monumenten, 100. - Antwerpsche Maatschappij tot Aanmoediging der Schoone Kunsten. Vaste leden, 130; Bestuurraad, 179. - C. Teichmann, in de Leopoldsorde, 130. - L. Colinet, in de Ste-Annaorde, 130. - Duitsche eeremetalen aan Belgische schilders, 152. - von Kaulbach, bestuurder van Munchens academie, 164. - A. Snieders, officier van Monaco, 193. - J. De Vriendt, voorzitter der hoogleeraars der Antwerpsche academie, 193. - Van Speybroeck, lid der academie der Arcaden, 195. - Kervyn van Lettenhove, prijs Theronannefonds, 195.
Bibliotheek. Gent, 43, 59, 66, 83. - Rome, Minerva, 43. - Mechelen, 52.
Boeken aangekondigd of verschenen. E. Ipers, Eenige schoonheden onzer moedertaal, 12. - M. Rooses, Derde schetsenboek, 12. - G. Beetemé, Anvers métropole du commerce et des arts, 20. - Album der Antwerpsche etsers, 35, 179. - Gregoir, Les artistes musiciens, 35. - Dubois, Onze Heer Jezus Christus en het H. Land, 36. - Z.H. Leo XIII, Gedichten, 36. - Geudens, Leven van S. Norbertus, 36. - Lefèvre, Joseph Lies, sa vie, ses oeuvres etc., 42. - Stockmans, Geschiedenis der gemeente Berchem, 42. - A.L. De Rop, Herman en Dorothea, 43. - Tardieu, L'Auvergne illustrée, 43. - Het Belfort, 45. - P. de Mont, Op mijn dorpken, 49. - Simons, Napoleon-cyclus, 50. - M. Van Spilbeeck, Varia, 51, 107. - Math. David-Van Peene, Nevelbloemen, 52, 92. - L. Buyst, Mina Lievens, 58, 75. - J. Ferguut, Makamen en Ghazelen, 59, 90. - S. Daems, Arme lijderes, 65. - J. Papens, Verlaten!, 66. - Vondels werken, 66. - Le magasin littéraire et scientifique, 81. - Kiliaans Idioticon, 82. - P.J. Backx, 25 jaren uit de Geschiedenis van Antwerpen, 82. - P. Anri, Blauw en grauw, 83. - Van de Weghe, Het leven door, 83, 107. - Th. Sevens, Zomerbloemen, 90. - E. Rosseels, Het huis van Christ. Plantijn, 100. - Schoutens, Histoire du culte de la très sainte Eucharistie, 106. - Wiegand, Le palais de l'industrie, 106. - J.C. Boers, Geïllustreerde muziekgeschiedenis, 107, 179. - Catalogus van de bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche letterkunde, 107. - De Graaff, Schetsen en verhalen uit het wonderrijk der diamanten, 113. - P. Buschmann, Vertellingen uit den ouden tijd, 115. - Mina de Vondelinge, 115. - D. Speelmans, Een

engelbewaarder, 116. - Hofdijk, Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, 116. - Openbare orde, burgerlijke vrijheid enz., 124. - Am. Joos, Taalkundige proeven, 128. - Ledegancks dichtwerken, 129. - A. Geelhand, Rapport etc., 136. - D. Sleeckx, Anneessens, 136. - Vlaamsche mannen en vrouwen, 137. - Devillers, Le passé artistique de Mons, 137. - Madden, Lettres d'un bibliographe, 137. - Codex aureus, 137. - Gregoir, Les artistes musiciens belges, supplément; Aanschouwelijk onderwijs, 146. - Beyaert, Travaux d'architecture, 147. - Stinissen, Gedichten voor huis en school; Gedachten over opvoeding, enz., 147. - Mev. Courtmans, Werken, 147. - A. De Vos (Wazenaar), over het verslag der jury enz., 152. - I.V.S., La dévotion à Marie, 152. - Van Steenkiste, Antwoord op den 'Open brief' enz., 152. - Goovaerts, La flotte de Louis de Male, 164 - Van Droogenbroeck, Toepassing van het Grieksch en Latijnsch metrum op de Nederlandsche poëzij, 164. - A.J. Wauters en J. Sabbe, De Vlaamsche schilderkunst, 172. - Dr. Schuster, Schets der Bijbelsche geschiedenis, B. Herders Misboekje, 176. - I.V.S., Vie de la bienheureuse Bronislava; S. Daems, De gelukzalige Bronislava, 179. - E. Reusens, Eléments d'archéologie chrétienne, 180. - Rubens-bulletijn, 194. - De aanbidding der Wijzen (P.P. Rubens), door A. Goovaerts en H. Stein, 199. - De Bo's Westvlaamsch Idioticon, 199.
Bouwkunst. Keulsche hoofdkerk, 12. - Antwerpen. Prijskamp, 35, 130. - Neurenberg, Sebalduskerk, 36. - Antwerpen, het Steen, 82. - Leuven, St.-Pieterskerk, 90. - Brugge, Spoorhalle, 90, 137. - Woerden, Raadhuis, 90. - Milaan, Hoofdkerk, 107. - Brugge, Stadhuis, 137. - Maastricht, St.-Janstoren, 137. - Londen, Volkspaleis, 138. - Antwerpen, Paleis der Maatschappij voor Nijverheid enz., 146. - Bergen-op-Zoom, 195. - Parijs. Louvre, 200.
Feesthulde. F. Lamorinière, 35. - Van Beneden, 35, 82, 128, 130. - L. Van Ryswyck, De Beucker, 42. - Verjaring der boekdrukkunst in Pennsylvanië, 43. - E. Rosseels, 52. - Bosscha, 59. - De Borchgrave, 66, 115. - J.J.H. Verhulst, 66. - Everaerts, 82. - Tijd en Vlijt, 83. - P. Benoit, 106. - De Koninck, 107. - Chevreul, 147. - Hoogeschool Heidelberg, 107, 138. - Hansen, 115. - Mgr. Teye, 115. - Hofdijk, 116. - Hoogeschool Utrecht, 137. - Montald, 152. - Mej. Catharina Beersmans, 152. - G. Gezelle, 164. - De Ruzette, 179. - W. Van der Veken, 194. - G. Kempeneers, 193, 198. - K. Buls, 195. - A. Manzoni, 195.
Gedenkteekens en beelden. Mezzafanti, 36. - H. De Groot, 43. - Fritz Reuter, 43. - K. Rogier, 52. - Breydel en de Coninc, 59. - H. Conscience, 82. - J. Ghislain, 83. - J. Geefs, 89. - De Borchgrave, 66, 115. - Metdepenningen, 115. - A. de Lamartine, 124. - J. De Pooter, 136. - Poncelet, 137. - Bellini, 148. - Berlioz, 172. - Fr. Rude, 179. - V. Driessens, 193. - L. Hymans, 194. - J. Palfyn, 195.
Graveerkunst. Album der Antwerpsche etsers, 35, 179. - F. Lauwers, 58. - F. Van Loo, 59. - Portret L. de Wael, 82. - Nederlandsche etsclub, 124. - Schenking eener plaat van Neefs, 136.
Kunstnijverheid Muurkleeden van Dela Montagne, 58. - Orgel, Anneessens, 59. - Klokken, Beullens, 76, 193. - Glasschildering, Stalins, 89, 136. - Bellens, bronsgieter, 89. - Jacobs, zilverdrijver, 89. - Michiels, beiaard, 90. - Orgel, Stevens, 147. - Muurschilderingen gebroeders Dirckx, 193. - Glasschilderingen J.B. Capronnier en Continl, 194.
Museums. Amsterdam, 12, 66, 84, 107. - Antwerpen, 58, 66; hedendaagsch, 151; handels-, 82; oudheden, 106; Plantijn-, 164. - Brugge, oudheidkunde, 36. - Brussel, 59, 831, 93; oudheden, 106. - Dendermonde, 107. - Engelsche,

Zondags open, 124. - Gent, 59. - 's-Gravenhage, 100. - Leiden, 137. - Leuven, 83, 100, 106. - Luik, 84. - Munchen, 90. - Parijs, Louvre, 152. - Ravenna, 36.
Natuurkunde. Paradijsvogel, 106. - Muskusos, 199.
Onderwijs. Muziekschool van Antwerpen, 12. - Bonn, leergang van Nederlandsch, 36. - Teekenschool bij Van Kuyck, 66. - Jena, leergang van dierkunde, 90. - Brussel, sieraadkunst, 100. - Studiebeurzen, 151. - Turnvaktaal, 193.
Ontvreemdingen, *rampen, gedingen enz.* Breslau, 12. - Antwerpsche

bibliotheek, 35. - Brand te Kinkampois, 43. - Rome, Minervabibliotheek, 43. - Laeken, Ursulinnenklooster, 52. - Onrechtmatige doctors, 59. - Brussel, museum, 83. - Leiden, hoogeschool, 107. - Brussel, hoogeschool, 136. - Gent, Schilderij door G. de Craeyer, 195.
Oudheden ontdekt. Winchester, 36. - Kiew, 36. - Athene, 36, 195. - Gelnhausen, 84. - Venetië en Galilea, 90. - Aristoteles, werk, 107. - Petrarca's sonnetten, 116. - Jeruzalem, 116. - Floreffe, 137. - Weenen, Rome, Grossato, Jeruzalem, 138. - Nieuport, 195. - Pompeji, 200.
Panorama Verlat, 42.
Prijskampen. Academie van oudheidkunde, 35. - Prijs van Rome, graveerkunst, 35, 164, 194. - Bouwkunde, 35, 130, 146. - Geschied. der Vlaamsche beweging, 36. - Antwerpsche Maatschappij tot bescherming der dieren, 43, 66. - Academie van België, 43, 83. - Novellen J.-Fr.-Willems-Gen., 51, 194. - Brussel, plantenk., 66. - Mechelen, koorzang, 83. - Gedenkpenning, 83. - Nederlandsche tooneelletterkunde, 83. - Antwerpen, plakkaatomlijsting, 106. - Milaan, hoofdkerk, 107. - Geschiedenis der Semitische talen enz., 116. - Geschiedkundige wetenschappen, 136. - Koninklijke academie, 136. - Brugge, zanggedicht, 140, 195. - Prijsk. van Rome, 146, 151. - Fransche spraakkunst, 147. - Nederlandsche letterkunde, 152, 164. - Vaderlandsche geschiedenis, 164. - Tooneelstukken, 172. - Maatschappij van Hof- en Landbouw, 194.
Schilderwerken. E. Farasijn, 12. - Otto Venius, hersteld door F. Sacré, 12. - P.P. Rubens, 12. - N. Van den Eeden, 43. - M. Angelo, 43. - Antwerpsch gerechtshof, 52. - A. Schaepkens, 52. - J. Van Severdonck, 59. - A. Van Dyck, 59, 149. - M. Munkaczy, 59. - C. Cap, 66. - P. Van der Ouderaa, 66, 100. - A. Cabanel, 67. - K. Verlat, 76, 115, 193. - E. Claus, K. Nijs, T. Verstraete, 76. - G. Agneessens, 83. - Rafaël, 84. - G. Guffens, 89, 194. - B. Barbiers, 100. - K. Ooms, 105. - M. de Duve, 105. - F. Simons, J. Nauwens, P. van Havermaet, A. Daels, E. Wauters, 115. - A. Sterck, 116. - K. Geets, 136. - H. Van Balen, 146 - K. von Piloty, 148. - O. Eerelman, 152. - J. Portaels, 194. - A. Markelbach, E. Van den Bussche en J. Verhas, 194. - F. Holl, 195. - A. Cabanel, 199. - Tyxen, 199. - W. Linnig, 200.
Taal en letteren. Advocatenconferentie, 12. - Duitsche bastaardwoorden, 48. - Tweetalige bankbrieven, 52. - Fragment van den Spieghel historiael, 58. - Davidsfonds, 90.
Tentoonstellingen. Kortrijk, schoone kunsten, 59. - Utrecht, Bellamy, 66. - Claus, Nijs, Verstraete, 76. - Kring *Als ick kan*, 76, 115, 193. - Brussel, waterverfschildering, 83. - Namen, schoone kunsten, 88, 194. - Dusseldorp, Achenbach, 84. - Antwerpen, academie, 88; Katholieke Kring, 89. - Mechelen, schoone kunsten, 89. - Guffens, 89. - Gent, schoone kunst., 90. - Liverpool, 108, 200. - Antwerpen, Verbond voor Kunsten enz., 110, 129, 193; Fr. Simons, 115. - Brussel, oude kunst, 115, 165. - Namen, Kunst- en letterkring, 124. - Amsterdam, 137, 195. - W. Charlier, 146. - Tunis, 147. - Brussel, telefonie, 152. - F. Vinck, 193. - Berlijn, 195.
Toonkunde. Muziekschool, 12. - Gounod, Mors et Vita, 35, 52. - M. Gevers, Wat murmelen, 42. - Van Elewyck, Ecce panis, 43. - Werktuigelijke muzieknoteering, 147. - Brussel, geschiedkundig concert, 172. - E. Wambach, 194. - C. Nilsson, 199.

Tooneel. De kleine patriot, 199.
Varia. Brugge, Huis De Meyer, 12. - Lieven Bauwens' kleindochter, 35. - IJper, gift aan Sint-Martenskapel, 43. - Letter- en kunsteigendom, wet, 90. - Lezing van P. Génard, 106. - Schenking aan de Parijsche academie, 107. - Verjaring der ijzeren-wegen, stoet, 115. - Geschenk van keizer Wilhelm aan Z.H. Leo XIII, 137. - Gebeente van Schneidenburger, 138. - C. Wauters, reis Egypte, 195.
Veiling van boeken en handschriften. Olivier, 58. - Wacht am Rhein, 90. - Brief van Conscience, 137.
Veiling van kunststukken. Stradivarius, Servais, 12. - Zaandam, 66. - Parijs, verzameling Sichel, 66. - Nieuw-York, Mary Morgan, 67. - Antwerpen, Joostens-Elsen, 82. - Agneessens, 83. - Geschiedkundige beker te Franeker, 84. - Amsterdam, 90, 107. - Nieuw York, 90. - Parijs, Stradivarius, 100, 152. - Londen, verzameling Marlborough, 100, 148. - Antwerpen, Meeus-Bosschaert, 106. - Defoer, 106. - Parijs, violen, 137. - Keulen, schillderijen, 152.

Bladwijzer der platen.

Beeldhouwkunde. De kloosterbloem, door D. Calandra, 32; Verdi, door V. Gemito, 32; Wapentropee, door A. Banfi, 32; Bloementafeltje, 32; J. Van Beers, door F. Joris, 117; de rustende os, door L. Mignon, 173.
Bloemen. Roos, 74; Dahlias, 141; Reseda, 189.
Bouwkunde. Toren der St.-Romanuskerk te Rouaan, 17; Het Steen te Antwerpen, 20; Voorgevel der tentoonstelling van terugblikkende kunst, 21; Hoofdkerk van Rouaan, 29; Het Belfort van Gent, 45; Windmolen, 49; De Groene Hond te Brussel, 89; Het burgslot van Zomergem, 129; De oude lakenhalle te Mechelen, 149.
Oudheden. Dolken, bijlen, gespen, oorbellen en lijkvaas, 157; Plan van Romeinsche badstoof, 159; Bijl, kleinooden, gordelplaat, naamcijfer van Christus, 160; Vleugeldeur, 180; Haarspelden, spiesen, glazen schaal en speldknop, 181.
Portretten. Verdi, 32; A. Van Dyck, 37; J. Steen, 53; C.J.E. Morren, 60; M.J. Geeraerts, 77; Mev. David, 93; A.E.M. Gretry, 105; J. Van Beers, 117; J. Jordaens, 133; R. Van der Weyden, 144; J.A. de Laet, 168.
Tafereelen en prenten. Christus en O.-L.-Vrouw, door Quinten-Massijs, 64, 65; Joannes de dooper en Joannes als herder, 68; De kleine visscher, door Rembrandt, 69; De slag van Heiligerlee, door H. Hendrickx, 85; Gezicht uit oud Brussel, door A. Mortelmans, 89; Een ouderwetsch binnenhuisje, door L. Richter, 101; Ze zat op een steen, door J. Van Beers, 121; De afdoening van het kruis, door R. Van der Weyden, 145; De alchimist, door P. Breughel, 165; Vlucht naar Egypte, Jezus gaat naar den tempel, 176; De Calvarieberg, Gedachtenis der overledenen, 177; Het onweder te Nispen, door L. Derickx, 184; Bartel de Haze, 185; St.-Lucas, door G. Wappers, 196; St -Lucasvereering, door G. Maes, van 1694, 197.
Wapenschilden en handteekens. Koninklijke academie voor schoone kunsten, 5, 88; Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen, 108; Rembrandt, 70; Stad Brugge, 140; St.-Lucasgilde, 196; van notaris P. Albi, 189.

Werktuigen. Lintzaag, 7; Knipwerktuig voor kleergoed, 8; Brooddeegkneder, 9; Perstoestellen, 9; Brouwerijtoestel, 11.
Zinnebeelden en opluisteringen. Uitstalling F. Marou op de wereldtentoonstelling van Antwerpen, 13; item F. en V. Claes, 44; Titelblad van het tijdschrift Het Belfort, 45; Vaderlandsche grootheid, 61; Bloemkweekerij, 73; De Letterkunde, titelblad, 81; item Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen, 109; Kinderen, 113; Koninklijke Vlaamsche academie enz., 125; Olifanten, 161.

Verbeteringen, bijvoegsels enz.

Blz. 93, 3^{e} alinea, aan het slot, weg te laten, de woorden: waarvan men enz.
Bij de bronnen in het artikel Jacob Jordaens, blz. 132, aangegeven, kan men het opstel voegen: *Eene kleine bijdrage tot de geschiedenis van J. Jordaens,* verschenen in onzen jaargang 1877, blz. 178.
Terechtwijzingen, 68, 115.